VARLIK YILLIĞI • 1979

VARLIK YILLIĞI 1979

VARLIK YILLIĞI 1979

VARLIK YILLIĞI 1979

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

VARLIK YILLIĞI : 20

Yılın düşünceleri bölümü dışında bu ciltteki bütün yazıların hiçbir yerde çıkmamış olması esastır.

Varlık Yayınları, Sayı : 1914
İstanbul'da Serbest Matbaası'nda dizilip basılmıştır.
Ocak, 1979

1978'E
TOPLU
BİR BAKIŞ

1978'E TOPLU BİR BAKIŞ

Yaşar Nabi NAYIR

D I Ş A R D A

Dünyamızın düzeninde önemli etkileri olan iki büyük ve tutucu devlet, Amerika Birleşik Devletleriyle Sovyetler Birliği arasındaki karşıt ama anlaşmalı ilişkiler 1978 yılında da büyük çatışmalara yol açmadan, bir kollama niteliğinde hazırlıklarla sürüp gitti. Sovyetler Birliğini «dev tutucu» olarak vasıflandırdığımı yadırgayanlar çıkar belki. Gerçi Sovyetler Birliği, dünya devletlerini elinden geldiğince kendi doktrininden yana çekmeye çabalar; bu yaniyle devrimci bir görünüşte bulunsa bile kendi tutum ve yapısında hiçbir değişikliğe yanaşmamakla tutucu durumunda ayak direyor denilebilir.

İki büyüklerin içte ve dışta politikaları ne kadar zıt olsa da karşılıklı ilişkilerinin değişmemesi ve birbirlerini dikkatle kollamakta hiç kusur etmemeleri, taraftarlarının sayılarını artırmak ve karşılıklı dengelerini dikkatle izlemekten geri kalmamaları, eskiden olduğu gibi sürüp gidiyor, önemli değişmeler olmadan, iki dev ülkede.

Sovyetler Birliğinin iç politikasında göze çarpan en önemli, belki de tek değişiklik, kendi tebaları arasında devletin tuttuğu yola karşı çıkanlara eskisi kadar sert davranmamak ve bunların dünyaca ün kazanmış kişilerin, isterlerse, sınır dışına çıkmalarına eskisi gibi engel olmamaktır. Bu tür muhaliflerin sürgünlere, hapislere atılmaları dünyamızda sürekli bir ters propagandaya yol açtığına göre, bu kişilerin yabancı ülkelerde yapacakları menfi propagandaların daha etkisiz kalacağını düşünmüş olabilirler.

Sovyetlerin, Amerika Birleşik Devletleri ile aralarındaki ilişkilerinde, her zamanki gibi, çok ihtiyatlı bir yumuşama politikasını denemede yararlı sonuçlar aldığı izlenimini vermektedir. Gerçekten, iki büyük devlet birbirlerini devamlı kontrol etmek için kara, deniz ve hava kuvvetlerini her zaman hazır ve uyanık tutarak âni bir baskın karşısında boş bulunmamak için elinden geleni yapmaktadırlar. Özellikle tahrip gücü korkunç yeni silahların ortaya çıktığı bir sırada. İki dev rakib devletin savunma ve saldırı silâhlarındaki büyük artış, bir çatışma olanağını kendiliğinden ortadan kaldırmaktadır. Ancak Amerika ile ilişkilerini sağlama bağlıyan Sovyetler Birliği Komünist Çinle ilişkilerinde bir ilerleme kaydetmekten hâlâ uzak bulunuyor. Oysa Çinle aralarında geniş kara sınırları da var ve ideolojileri aynıdır.

Amerika Birleşik Devletleri başkanı sempatik yüzlü Carter'in hep gülümseyen görünüşüyle, bütün karşıt ülkeler arasında bir tür hakemlik görevini üsteleyişi, hep barıştan yana görünen tutumu Amerikanın taraftarlarını artırmaktadır. Her türlü çekişme ve çatışma olaylarında tarafları yatıştırarak, nerde olursa olsun savaşları önlemek için gösterdiği çabalar, Carter'in başarıları arasında sayılıyor ve uyandırdığı sempatiyi artırıyor.

İsrail-Mısır çekişmesinin barışçı bir sonuca bağlanması için Amerika, elinden geleni ardına koymamakta. Netekim Nâsır'la Begin'in, uzun sürmüş anlaşmazlıklarını ortadan kaldırmak için gösterdikleri çabaların sağlam bir barış anlaşması ile sonuçlanmasında her iki devlet başkanları kadar Carter'in de büyük payı vardır. Ama Nasır'ın yumuşak başlılığı tehlikeden uzak olan hemen bütün Arap ülkeleri Nasır'a karşı ortak cephe yaratmalarına yol açtı. İki devlet başkanının, televizyon ekranında çoktan birbirlerini görmemiş iki candan arkadaş gibi birbirlerine sarılmaları ibret alınacak bir hoş görünüş oldu. Ancak orta-doğu'nun öteden beri bir kargaşa görünüşü içinde bulunan sorunları böylesine bir anlaşmayla bu kadar kolaylıkla halledilişine fazla güvenilemez. Düşünmek gerek ki, bu çıkmaz yalnız Mısırla İsrail'in buluşup koklaşmaları ile bitecek basit bir iş

değildir. Çünkü ortada Lübnan var, Suriye var, Filistinliler var, şimdi bunlara bir de Irak ve Libya da katılma kararında. Bu kadar çok çıkmazlı bir anlaşmazlığın iki başkanın kararı ile devamlı bir barışa dönüşmesi gerçekten sevinilecek bir olay olurdu. Ama Arap zirve toplantısında Sedat'ın tutumu ağır bir şekilde suçlanmıştır. İsraille Mısırın bir barış anlaşmasına varışları elbette dünya barışı için başarıdır, sürekli olursa. İsrail'i ve Lübnan'ı birkaç yıl önce ziyaret etmiş, bu ülkelerin tanılmış kişileriyle bu sorunları tartışmıştım. Hepsi bir barıştan yanaydılar ama bu barışın öyle kolayca halledilecek bir sorun olmadığına inanıyorlardı. Bu tartışmalar sonunda hep birlikte bu sonuca varıyorduk. Bizi doğrudan doğruya ilgilendirmiyen bu dâvanın, insanlık adına da olsa, bir an önce gerçek bir barışa erişmesi en yürekten dileğimizdir.

Bu konuyu ele almışken zavallı Lübnanlıların çektiklerini acıyla hatırlamaktan kendimi alamıyorum. Lübnanda barışı yerleştirmek amaciyle sınırı aşan Suriye ordusunun durup dururken, eskiden beri barışçı bir topluluk olan hıristiyan Lübnanlıları devamlı bombardımanlar ve makineli tüfeklerle taramaları sona ermedi. Bu barışçı ve kimseye kötülüğü dokunmıyan insancıkların binlerce yaralı ve ölü verdiklerini, evlerin yarıdan fazlasının yakılıp yıkıldığını düşünüyorum da o, bir dağın yamacına serpilmiş sıcak görünüşlü evleri ne kadar zevkle seyretmiş olduğumu üzülerek hatırlıyorum.

Acımasız bir dünyada yaşıyoruz, görünüşe bakılırsa. Yalnız kendi yurdumuzda değil bu, insanların tanıdıkları yada hiç tanımadıkları insanları soğan doğrar gibi doğramaları ve bu yaptıklarını, yerine getirilmiş büyük bir zafer saymaları görülüyor ki yalnız bize musallat olan bir hastalık değil! Galiba dünyamız korkunç bir görünüşe bürünüyor korkunç bir ruh hastalığının pençesinde kıvranıyor. Öldürmek, durup dururken insanları öldürmekle büyük şeref kazandığına inanmak yavaş yavaş dünyamıza yayılmakta, özellikle geri kalmış ülkelerde.

Bakın komşumuz İran'a, sakin ve disiplinli İran'a. Nasıl da karışıverdi birden bire! Hükümdarlar yavaş yavaş yer yüzünden silinirken hâlâ şurda burda kalmış kralları kaldırarak demokrasi ve özgürlüğe kavuşmak yurttaşların hakkıdır elbette. Ama bu uğurda bir ülke halkını ikiye bölerek yüzlerce, binlerce insanın canına kıymak, binlerce aileyi matemlere bürümek pek de zevk alınacak bir olay olmasa gerek.

İran'da da çok sarsıntılı ayaklanmalar birbirini kovalıyor. Şaha karşı ayaklanan halkla ordu birlikleri arasında yapılan çarpışmalar sonucunda üç kentte on binlerce insanın öldüğü yada yaralandığı haber veriliyor. Bu birbirini kovalayan ayaklanmalar sonucunda Şahın İran'ı terk etmek zorunda kalacağını ileri sürenler var. Ne ki, İran orduları son sistem silâhlarla çok iyi yetiştirilmiştir. Ayaklanmalar bütün ülkeyi kaplıyarak bir kısım ordu birliklerince de desteklenmedikçe halk isyanının başarılı bir sonuca erişmesi pek beklenemez.

Zalim bir diktatörün acımasız yaptıklarına hoşgörüyle bakılamaz elbette. Örneğin Nikaragua'nın insafsız diktatörünü ele alalım. Halk, bu korkunç hükümdarın elinden kurtulmak için ayaklandı. Bu ayaklanma üzerine halkın üstüne gönderilen askerlerle yapılan çatışmada on binden fazla insan ölmüş. Hafif yada ağır yaralıların sayısının 25 bine, tutuklanan ve âkıbetleri belli olmıyanların sayısı da 20 bine varıyormuş.

Başka bir Müslüman ülkesi olan Yemen'de bir ayaklanmada binlerce insan öldü. Şimdi bakın: Zambiya, Namibiya, Rodezya, Nikaragua... orda beş bin, beride on bin ölü ve yaralı. Kamboçya'da ancak gecikme ile verilen haberlere göre solcu kıtalar sıradan halkı koyun sürüleri gibi bir bölgede topladıktan sonra kurşun yağmuruna tutmuşlar. Ölenlerin sayısı on binlerin çok üstünde olduğu haber veriliyor.

Bir yıl içinde belki sayıları milyonları bulan insanların acımasızca yok edilmeleri gerçekten insanın tüylerini ürpertiyor. Dünyamız artık oturulacak bir dünya olmaktan çıkıyor mu? Tam özgürlük ve barış içinde yaşamaya ne zaman kavuşacak halklar.

İ Ç E R D E

5 Haziran 1977 seçimlerinde C.H.P. en çok oyu alan Parti olmasına karşın öteki üç partinin toplam oyunun, az da olsa, altında kalmıştı. Böylece Adalet, Selâmet ve Milliyetçi Hareket Partileri aralarında anlaşarak gene Süleyman Demirel'in başkanlığında hükûmeti kurdular.

1977 yılı sonlarında hazırlanan 1978 Yıllığımız'da, Milliyetçi Cephe hükûmetinin tutumunu izledikten sonra şunları yazmışız bu hükûmetin çalışmaları konusunda:

«Demokrasiyle yönetilen ülkelerde seyrek raslanan bir başı boşlukla, hükûmet içinde üç ayrı partinin başkanları, bakanları, çok esnek olan hükûmet programını da bir yana iterek, kendi bildiklerince yönettiler devleti: biri İslâm dedi, orda durdu, öteki millî cihat dedi ayak diredi. Üçüncüsü ne olursa olsun başbakanlık'a dört elle sarıldı.. O yüzden büyük bir enflasyon tehlikesiyle karşı karşıya bulunan ülkemizin en önemli ekonomik ve toplumsal sorunlarına el uzatılamadı. Durmadan artan emisyon (para basmak) boyutları paramızın gerçek değerini sürekli düşürerek pahalılığı yoksul halkla büyük sayıdaki aylıkçı yurttaşlarımızın her gün biraz daha aşağı bir yaşam düzeyine düşmelerine yol açtı. Özellikle ev kiralarında ortaya çıkan bir tür patlama, dar gelirli kiracıları korkunç bir sorunla karşı karşıya getirdi. Normal zamanlara göre ayarlanmış emekllik aylıkları, işçi sigortaları, bağ-kur gibi yaşlıları koruyacak aylıklar, bir haftalık masraflara bile yetmiyecek bir düzeyde kaldı.

Bunun yanında halkımızı tedirgin eden, birkaç yıldır süregelen gençler arası vuruşmalar, bütün çabalara karşın sona ermek şöyle dursun daha korkunç aşamalara tırmandı. Bir çok analar, babalar, okullarına, yüksek okullarına okumaya giden çocuklarının akşama sapasağlam dönmeleri konusunda büyük bir korku içinde yaşamaktadır. Yaratılan bu tedhiş havası içinde birçok üniversiteler, liseler normal öğretimlerini yapamadılar.»

Sonra ne oldu? Hiç beklenmiyen bir olay, bu teh-

likeli gidişe son verdi ansızın. 1978 başlarında helâl süt emmiş on bir Adalet Partili millet-vekili yurdun çok tehlikeli bir duruma düşmesine dayanamayarak A.P.'den istifa ettiler ve bağımsız olarak görevlerine devam edeceklerini bildirdiler.

Bu büyük, çok büyük bir olaydı. Çünkü C.H.P.'yi tutan milletvekillerinin sayısı birden bire 11 artarken üç partili koalisyonun milletvekili sayısı 11 azalıyordu. Böylece Millet Meclisindeki C.H.P. yanlısı oylar birden bire 22 artmış oluyordu.

Bu olay yurtsever aydınlarca bir bayram havası, bir sevinç dalgası yaratırken karşı tarafta bir panik havası estirdi.

İşte o gün bugündür Büyük Millet Meclisinde oy denkliği değişmedi ve üç muhalif parti durumlarını bir daha düzeltmeyi başaramadılar. Ve öyle görünüyor ki bu durumda, ilerdeki seçime kadar Millet Meclisi düzeninde yeni bir değişiklik beklenemez.

★

Peki şimdi neyle suçluyor Demirel durmadan bugünkü Ecevit hükûmetini: Demirel'in başkanlığındaki hükûmet zamanında meydana gelen ve yukarıda bir özetini çıkardığımız durumla, aynen!

Ecevit bu koşullar içinde kurdu kabinesini ve bu koşullar içinde yürüttü bugüne kadar çalışmalarını. Evet, o yukarda özetini çıkardığımız durum aynen bugün de sürüp gidiyor. Ama bu hükûmet öylesine berbat, Ecevit'in deyişiyle bir enkaz almıştır ki durum kolay kolay yerine oturamıyacaktır. Bunda üç muhalif partinin, özellikle A.P. ve M.H.P.'nin menfi propagandalarının büyük bir ağırlığı olduğunu da unutmıyalım.

Enflasyon diyorlar, enflasyon C.H.P. tarafından yaratılmadı. Daha Demirel zamanında devletin 70 santime muhtaç olduğu zamanın başbakanı tarafından söylenmiş değilmiydi?

Anarşi diyorlar, yukarıda tekrarladığımız anarşi ile ilgili satırlar apaçık meydanda. Bu anarşi Milliyetçi Cephe kabinesi sırasında en yüksek boyutlarına erişti.

Demirel kabinesinde yer alan bir partinin özel çalışmalarıyla bu zirveye erişti. Kimin kime, ne demeye hakkı var. Olsa olsa enflasyon konusunda olduğu kadar anarşi konusunda da, ortadan kaldırma hesabında çok acele etmiştir Ecevit, içine saplandığımız batağın ne kadar derin olduğunu hesaplıyamamış, üstelik anarşiyi kışkırtanların, bugün de dün gibi, çanla başla bu korkunç, tüyler ürperten çatışmalardan yarar umanların ortaya koyduğu ağırlığı biraz küçümsemiştir.

Bu fazla iyimserliği yüzünden ne Ecevit'i nede kurduğu hükûmeti suçlamaya hakkımız yoktur. Zamanla elbette bu durum gevşeyecek ve atılan ileri adımlar etkisini, güç de olsa göstermekte gecikmiyecektir. Bütün sorun, toplum ve ekonomik durumumuzda ileri hamlelerin meydana gelmesi için her şeyden önce umudun sarsılmaması, şer kuvvetlerini ezmek için bütün ilerici, Atatürkçü güçlerin yurdumuzu kurtarmak için elbirliği ile ve bütün güçleriyle çalışmaktan geri durmamalarındadır. Türkiyemizi pırıl pırıl aydınlık günlere eriştirmek için yolumuzdan hiç şaşmadan, Atatürk'ün yurdu hangi koşullar içinde kurtarmış ve güçlükler pahasına yüceltmiş olduğunu asla unutmaması ve ondan kuvvet almasına bağlıdır. Umut kırılmadıkça, yurdu kurtarmaya and içmiş aydın ve halkçı eller birleşince hiçbir engel bizi aydınlık sabahlara erişmekten alıkoyamaz, inşallah bu sözlerim fazla iyimser çıkmaz.

★

Yolunda önemli bir engelle karşılaşmadığı için her attığı adımda biraz daha açılıp şımaran yobazlık kahramanlarının ölçüyü büsbütün yitirerek azıttığı apaçık görülmekte ve gerçek Atatürkçüleri tedirgin etmekten geri kalmamaktadır.

Bir ulusun içinde, en zararlısına varıncaya dek, her görüşte insanlara raslamak doğaldır. Ama bu tür kişilerin Anayasamızın kesinlikle suçladığı eylemleri, hiç tepki görmeden, mahalle kahvesinden gazete sütunlarına kadar pervasızca yaymaları ve bunu bir tür kabadayılık saymaları Anayasayı ve Atatürkçülüğü savunmakla gö-

revli kişilerce gereği kadar ciddiye alınmıyor.

İçten yada hesaplı bir kurnazlık saydıkları inançlarının önüne geçilmesi girişimlerine karşı yaygarayı koparırlar da bir ülkenin yönetiminde Anayasa gibi kutsal bir yapıyı çiğneyip geçmeyi doğal hakları sayarlar.

Bir adamın yirmi yıl önceki bir yazısında ya da söylevinde, yasalarımızın bile suç saymadığı bir görüşü ele alıp yirmi yıllık hareket ve çalışmalarının kendisine sağladığı mevkiden ite kaka atmak isterler de toplum düzenini topyekûn altüst edecek ve yurdumuzun kurtarıcısı büyük Atatürk'ü hiçe sayıp halkımızı birbirine düşürecek söz ve eylemleriyle yasaları çiğnemeyi Atatürk-kümüzün adını bile anmamayı kutsal bir hak ve görev sayarlar.

Düşen tirajlarının açığını kapatmak ve durmadan artırdıkları «sansasyon» doziyle pinti çıkarlarını ayakta tutabilmek için bir şiircik yada öykücükteki yoksulluk tasvirini tehlikeli propaganda saymaktan sıkılmayan nice basın organları da onlara yardımcı olurlar.

İki yüzlülüğün böylesine yüzsüzleştiği bir dönem daha görülmemiştir denilebilir. Uygar dünyamızda artık müstehaselik düzeyini bile yitirmiş birtakım safsataları ileri sürerek ulusumuzu bin beşyüz yıl öncesinin çöl yaşamına çevirebilecekleri düşünü görür ve bu yoldan kendilerine sağlayacakları itibar sayesinde halkımıza önderlik edecekleri günleri tesbihlerinde çekip dururlar.

Demokrasiden, insan haklarından söz ederlerse bunları iktidara erişecekleri güne kadar iyi niyetli saf yurttaşlarımızı kandırmak için oltalarına yem gibi kullanırlar.

Görgülü, bilgili, iyi niyetli insanlarımıza düşen görev bu açık ve korkunç oyunu bozmak için halkımızı uyarmak, bu yolda elden geleni yapmaktır.

Gözlerini kazanç yada ün hırsı bürümüş kimselerin temiz duygulu, saf evlatlarını kandıramamaları için bu yalancı özgürlük pehlivanlarının yurt ölçüsünde düzenledikleri suikasdi ulusumuza apaçık göstermek, özgürlüğü gerçekten seven Atatürkçü aydınlarımızın en önemli görevidir.

Muhalefet'in hep bir ağızdan tekrarladığı bir slogan

var: «Bu hükûmet anarşiye son verecekti, gene her gün gazete sütunları öldürülenlerin, yaralananların adlarıyla dolu.» Gerçekten Ecevit işbaşına geçer geçmez anarşi hemen bir çıkış yaptı. Sağdan olduğu kadar soldan da umut kırıcı çıkışlarla çarpışmalar, yaralanan ve ölenler az olmadı. Ama muhalif partiler bu anarşinin kendi dönemlerinde doğup büyüdüğünü ve bugünkü karşılaştığımız bu vuruşmaların, döğüşmelerin kökleri, hiç değilse bir bölümü, eski hükûmet başındakilerin yardımlarından yararlanmaktadır.

Her gün birkaç banka soyuluyor diyorlardı. Hakları da vardı. Bu yağmacılığa son vermek gerekiyordu. Ecevit genel kurmayla anlaştı ve ortaya birçok yerde polisin yerini tutan mavi bereliler yetişti imdada. Her bankanın kapısında ikişer mavi bereli eli tetikte dikildi mi, şıp diye kesiliverdi bu yağmacılık. Ama anarşi yalnız banka soygunlarından ibaret değildi. Ondan daha kötüsü soyguncular kaçırılan arabalar, soyulan evlerle gene sürdürüyor çok kazançlı haydutluğunu. Bu katlanılmaz, çirkin, korkunç düzen ne zaman ve nasıl sona erecek. Açıktan kolayca vurgun vuranların önünü kim nasıl alacak? Ama televizyonumuzu öyle vuruşmalar, soygun öyküleriyle süslemek zorunda mıyız? Daha ekran aydınlanır aydınlanmaz birkaç kişinin silahlarını ateşlemeleri gibi korkulu bir görüntü ile karşılaşıyoruz. Hiç değilse bu çirkin tutumlarla anarşiyi artırmaya yardım etmiyelim, hiç bir şey yapamasak da...

Herhalde bütün aklı başındaki insanlarımız bu yokuş aşağı gidişi durdurmakta elele vermelidirler. Ortaya yeni buluşlar çıkarmalı bu ters yöne karşı... Çaresiz.

1978'DE SANAT VE KÜLTÜR OLAYLARI

1979 Varlık Yıllığı F 2

1978'DE ROMAN VE HİKÂYEMİZ

Rauf MUTLUAY

● Çok sevdiğim şiirlerinden birinde Cahit Külebi (Tokat'a Doğru), zaman içinde bizi hep geçmişe çeken özlemli anıları, kişiliğimizi çocukluk diliminde etkilemiş unutulmaz izlenimleri, her dörtlüğün sonunda yinelenen -ve ayaklarının sağlamlığıyla güçlenen- üç sözcüklük bir sesle çoğaltıp yankılandırır: «Dön geri bak!». «Çamlıbel'-den Tokat'a doğru / Tozlu yolların aktığı ırmak! / Ben seni çoktan unuttum, / Sen de unuttun mu, dön geri bak / Orda derenin içinde / İki üç çırılçıplak / Alçacık damı düşündükçe / Gözlerim yaşarıyor, dön geri bak. / Irmaklar gibi uzaklaşır / Bir türkü kadar uzak / Tekerler iki çizgi bırakır / Hamutlar şak şak eder, dön geri bak.»

● Bakıyorum dönüp geriye; 1978 Varlık Yıllığındaki yazımın son satırlarıyla bugünlerin bir yıl öncesine: «... Edebiyatın zorlandığı, dar köşelere sıkıştırıldığı bir yıl oldu 1977. Siyasal bunalım, erken seçim sevinci, büyük umut kanatlarından karamsar şüpheciliklere dönüş, televizyonun yanlış kullanımı, yurt yönetimindeki aksaklıklar, düğümler, pahalılık ve yokluklar, siyasal bölünmelerin çokluğu, duvarlarda vuruşunların gerçek eylemlere dönüşmüş kıyıcılığı, öğretim kurumlarının işlemeyen suskunluğu, kapanan dergiler, çoğunluğunun siyasal cephelere adanışı ... ortalıkta edebiyatla oyalanan pek küçük bir küme bıraktı. Bir dönemeçteyiz şimdi. Sanatın büyük tutkuları hiçbir zaman eksik olmaz; en elverişsiz ortamlarda bile. Onun için her zaman umut gerekli.. İyiliklere» (49).

● İkinci paragrafında yazının şöyle sürdürmüşüm gözlemlerimi: «Ne var ki önümüzdeki zaman dilimi için daha iyimser bir olasılığı kolay kolay düşünemiyeceğiz..

Kâğıda yapılan büyük zam, dizgi - baskı giderlerinin hızla artışı, dağıtım örgütlerinin pay yükseltmeleri, doğal geçim yolları için daha fazla oran isteyen satıcılar... bundan sonra kitap sanayiinin duraklamasına yol açabilir sanırım. Adı duyulmamış bir yazarın yeni eserini sürmek, satışı tehlikeli kitapları basmak, gittikçe korkulan duraksamalar yaratacak. Belki alışılacak zamanla; alışılıncaya kadar da kitap dünyasında belli bir yoksunluk yaratacak» (23).

● Ve geçen yıla oranla daha fazla yakınız umutlara: YMC hükümetinin gündeme koyduğu ders kitaplarının, kusurlu ve kasıtlı müfredat programlarının çoğu kaldırıldı. Parçalı ve karmaşık da olsa daha dürüst ve demokrasi yanlısı bir hükümet on aydır başta. Sayılarının çoğaldığını gözlediğimiz tutucu dergiler kalabalığı sanıldığı kadar etkili değil; kendi kısır tekrarlarıyla birbirleriyle paslaşıp duruyorlar. Herşeye karşın birçok yayınevi bazı «ilk» eserleri basma yürekliliğinden vazgeçmiyor. Çeşitli yarışma ve armağanlar umulmaz başarılar getiriyor. Millî Eğitim Bakanlığı - ve bağlı kuruluşları - daha sağduyulu uygulama kararları verebiliyor. Okul çatışmaları azalıyor; çok daha kıyıcı olmakla birlikte sokak ve silâh kargaşası, yıldıramadı kamuoyunu; ne sıkıyönetim gerçekleşti, ne - bazılarının umutlandığı - ordu karışımı. TRT, biraz daha özerk, biraz daha özgür gibi. Kapanan dergilerin yerine yenileri geçti; ne dergi sayfalarındaki hikâye birikimi azaldı, ne roman basımında bir vazgeçiş gözlendi. Her hafta stadyum gişelerinde biriken milyonlarca liralık maç toplamları, her toplumda, her zaman vardı aslında. Burada Behçet Necatigil'in çağdaş toplumlardaki hastalığı belirten şiirini anıyorum izninizle: «Çok şey oluyor spor yürüyor / Şaşmaz bir saat bir raket / Bir pedal geliyor / Tekerlek farkı / Yer yerinden oynuyor / -Ringde bir boksör / Yelken, judo, eskrim / Bir basket uzun boy hapşırsa / Dünya biliyor. / -Ligler, kupalar say say / Eşsiz bir vole, hârika frikik / Bütün gazetelerde. / -Haberleri dinlediniz, spor!» (Varlık 849; Haziran 1978) ama bu her zaman böyleydi; Roma gladyatörlerinden İspanyol matadorlarına... Kadar; sanatın azınlığı bizim konumuz.)

● 1978 Kasımının başlarına kadar, bu yazının hazırlanışı için, şu dergiler izlendi: Varlık, Türk Dili, Milliyet Sanat Dergisi, Hisar, Özgür İnsan, Türk Edebiyatı, Edebiyat, Mâvera, Kıyam, Oluşum, Dönemeç, Pınar, Sesimiz, Ilgaz, Yeni Güney, rastlantı nüshalarıyla Eflâtun, tek tek sayılarını görebildiğim Türkiye Yazıları, Aralık 1977'de «Artık çıkmayacağız» dendiği halde Temmuz 1978' de kaldığı yerden işini sürdürmeye başlayan Hakimiyet Sanat; bazı gazete sayfaları. Eklemişim geçen yıl: «Ama öyle bir kalabalıkla karşı karşıyayız ki şimdi, hiç kimse yılın bütün hikâye - roman ürünlerini - değil okuduğunu - adlarını tam bilebildiğini bile söyleyemez. İlkem belli Herkes elinden geleni yapar; kusur vardır, kasıt yok... Benden önce Varlık Yıllığı'nın bu bölümdeki görevini yürüten rahmetli Tahir Alangu ne rahatmış. Yılın sekiz, on romanını anma sorumluluğuyla bazen bir kitaba dört, beş sayfa ayırabiliyormuş. Olanak içindeymiş eleştiri, tanıtma, özetleme hakkı. Boyuna da yılların verimsizliğinden yakınır dururdu, hatırlıyorum. Oysa daha başka bir ölçünün birimlerine yaslanıyorum ben. Yaşanmış bir yılın geçmiş günlerinde haklarında eleştiriler tanıtmalar yazılıp yayımlanmış bir yılın son toplamını değerlendirirken mümkün mü ki bu? - tek tek ve uzun eleştirilerden çok yılın genel görünümü verilmelidir diyorum... Bütün yarışmalar, ödüller, değerlendirmeler belli bir takvim yılının süresi içinde yapıldığına - yapılması gerektiğine göre - bu yıllıktaki yazı, yıl içindeki eleştiri ve beğeni ölçülerinin boyutlarını kullanamaz doğallıkla. Olanak içindeki bütün kısaltmalarla toplama, son on iki ayın getirdiği sanat birikimine bakmak gerekir; yıllıkların varlık nedeniyle görev sorumlulukları bu olmalıdır. Adı geçen kitaplar üzerine yazılmış başka tanıklıkları anışım - ve katıldığım yargıları aktarışım bu yüzden. (24 - 25, 26).

ROMAN VE HİKÂYE OLAYLARIYLA 1978

● **Milliyet Yayınları Roman Yarışmasının** üçüncüsü, yeni bir imzanın başarısını getirdi: **Mustafa Yeşilova** (Henüz basılmamış olduğu halde gündemde bulunan ikin-

ci eseri **Karasu**). Aynı yarışmanın dördüncü çağrısı da -hiçbir yerde yayımlanmamış, kitap haline getirilmemiş olmak koşuluyla- bütün Türk yazarlarına açık, geçerli; bakalım onun sonucunda ne gibi olumlu ürünlere kavuşacağız. Çünkü bu yeni adın -bilinen- ilk eseri **Kopo** (Milliyet Yayınları, 240 s. 35 L.) ilgiyle karşılandı. Eseri benden önce değerlerinden **Mehmet H. Doğan**'ın yargılarına -ayrı bir yazıyla katılmakta geç kaldığım için- öncelik tanıyorum burada: «..Yazar Tunceli'de doğu görevini yaptığı sırada incelmiş Kopo'nun öyküsünü ve roman olarak yazmış. Kopo'da, 1930'larda Dersim olaylarından, Seyyit Rıza, Alpdoğan Paşa, Fevzi Çakmak.. vb. gerçek kişilerden söz ediliyor. Ama yazarın coşkulu anlatımı, zaman zaman destansı bir şiirselliğe dönüşen dili, romanın belgeselliğini unutturuyor; onu doğunun sert ve yabanıl doğasına, Türkmen yaşamına, törelerine hayranlıkla sürdürülen özverili, coşkun, sade, tertemiz ve acılı bir aşk masalına döndürüyor (Ben de ekliyeyim: Bu gibi konuları işlemiş Yaşar Kemal ve Kemal Bilbaşar da, Cemo, Memo'da aynı tutumda değiller miydi?). «..Başkaldırılara katılan halk olsun, yiğit, namuslu bir halk çocuğu olarak sunulan Kopo olsun, hep anlaşılamamış olmaktan yakınıyorlar; seslerini Ankara'ya duyuramamış olmaktan. Dolayısıyla romancının olayları irdeleyişi, hiçbir zaman burjuva düzenini eleştirmeye, suçlamaya varmıyor. Oysa bugün, 50 yıl sonra Doğu, aynı terkedilmişlik, aynı umarsızlık içindeyse, bunu kişilerin iyilik ya da kötülüklerine değil, düzenin kendisine bağlamak gerekirdi.. Çünkü bir düzenin eleştirisi, o düzenin içinde kalınarak, o düzene dayanarak yapılamaz..» (Milliyet Sanat Dergisi 284, 3 Temmuz 1978).

● İlk uygulamasının sonucu 11 Aralık 1977'de (Rahmetlinin ölüm yıldönümünde) açıklanan Sedat Simavi Vakfı'nın edebiyat ödülünü - Dağlarca'nın «Horoz» adlı şiir birikimiyle birlikte - **«Üç Yirmidört Saat»** romanıyla **Peride Celâl** kazandı. Dokuz kişilik seçiciler kurulunun yedisi, gerekçeli sonuç raporunun şu satırları altına dirlikle imza attılar: «Sayıca daha çok adayla temsil edilen roman türünde, çeşitli aşamalardaki yeğleme kesinlikleriyle yargı çoğunluğu, Peride Celâl'in üç Yirmidört Saat

eseri üzerinde toplanmıştır. İlk yazarlık ürünlerinin yerleştirmiş olduğu yanlış önyargılara karşın, Peride Celâl'in son yıllarda süreklilikle kendini aşan bir çabanın verimlerine kavuşmuş olduğu gözleminde birleşilmiş; Üç Yirmidört Saat romanının gözlem gücü, canlı tipleri, işlek anlatımı, arı dili, yapı sağlamlığı ile öne çıktığında oy çoğunluğuna ulaşılmıştır.» (bkz: R. M. - Varlık Yıllığı 1978, 36 - 37. R. M. - Cumhuriyet, 17 Kasım 1977).

● Her yıl Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümünde, 17 Nisanda açıklanan sonuca göre Madaralı Roman Ödülünü **Aziz Nesin** aldı. Emekli öğretmen Fikret Madaralı'nın 1973'den bu yana paraca desteklediği ödül, doğallıkla gerçekçi yazarlarımızın, köy sorunlarını konu edinen kalemlerin eline geçiyor. **«Yaşar ne Yaşar Ne Yaşamaz»** da, bir hapishane koğuşu içinde düğümlenmiş bütün insanlarımızın yüzyıllardır kemikleşmiş bürokrasi tuzağındaki umarsız dramını veriyordu. Geçen yılki notlarda televizyonda ve tiyatro sahnesinde gösterilirken gördüğü ilgiyi kitap olarak okunma biçiminde bulamıyacağını sandığımı eklemişim. Bu, ekran ve perde karşısında gittikçe tembelleşen, kendi yorumundan ve yargısından gittikçe daha fazla uzaklaşmaya çağrılan orta insanımızın çoğunluğu yüzündendir. Yazık ki gittikçe arttırılıyor bu kalabalık. (Madaralı Roman Ödülünün sonuç biçimi, katılmış eserler ve seçiciler kurulu üyeleri konusunda bilgi için Milliyet Sanat Dergisinin 274. sayısına bakınız; 24 Nisan 1978).

● Ne olduğunu, kimlerin kurduğunu, ne zaman örgütlenip hangi kaynaklarla beslendiğini tam bilmediğim Milli Kültür Vakfı roman armağanını da **Tarık Buğra'**nın **Firavun İmanı** romanı kazandı bu yıl. Sakarya Savaşı başlangıcından yola çıkan bu Kurtuluş Savaşı romanı - Tarık Buğra'nın etkili biçimi ve gerçeklere alışılmış açıların dışından bakan içten arayışıyla - Küçük Ağa dizisinin doğal bir yürüyüşü gibiydi (Kervan Yayınları, 1976; onun için yıllık değerlendirmem 1977 tarihini taşıyan Varlık Yıllığı'ndadır, 33 - 34). Hüseyin Avni (Ulaş; en geniş ansiklopedi de bile geçmiyor adı,?) tipinde, vicdan ve inanç özgürlüğünü bütün yetkilere karşı koruyan kişinin dramı küçümsenecek şey değil;

Kurtuluş Savaşımızın gerçeklerine bütün açı ve boyutlarla bakma gereğini düşündürücü. Armağanın haberini yalnızca Hisar dergisinde gördüm (175 / 250, Temmuz 1978). Buğra ile Mustafa İsen'in bu konudaki konuşması ise iki sayı önce çıkmıştı (173, mayış 1978).

● **Fakir Baykurt,** Orhan Kemal roman armağanını, son ve ilginç gözlemi «Yayla» ile değil de **Kara Ahmet Destanı** ile aldı (Remzi Kitabevi). Dokuz kişilik seçiciler kurulunun kimi yurt dışı gezide oysuzdu, kimi vaktinde yetiştirememişti seçim yargısını. Aslında karar için de bir araya gelinememişti; bu yüzden aynı yazar üzerinde biriken oylar, üç ciltlik bir diziyi tamamlamış olduğu gerekçesiyle Kara Ahmet Destanı'nda birleştirilerek bir çözümde buluşuldu. Düzenlendiği ve gerçekleştirildiği yazılan törenden haberim bile olmamıştı; ama Baykurt'un tören konuşmasına bir dergide rastlamadım değil.

● Son roman yankısı yılın, her yıl 26 Eylülde açıklanan sonuçlarıyla, Türk Dil Kurumunun ödülünü kazanan **Necati Tosuner**'in **Sancı Sancı**'sı oldu. 1977'nin Aralığında yayımlandığı için yıllık yazısına konu olmaya yetişememişti (Derinlik Yayınları, 278 s. 40 L.). Kitabı ilk eleştiren Mehmet H. Doğan olmuştu (Milliyet Sanat Dergisi 263, 6 Şubat 1978). İçindeki Alman kişilere ve dış göçe zorlanmış bizim insanlarımıza karşılık Tosuner kitabında gene kendini (öğrenci Osman), öznelliğinin özel yalnızlığını (sakatlık..) merkez yapma tutumunu değiştirmemişti. Konuşturma ustalığı ile kısa cümlelerle yetindiği halde çarpıcı bir etki sağlayabilen anlatım yatkınlığı ilk göze çarpan başarılarıydı. (Öncelikle bir dil ödülü olan, yanısıra sanat değerinde aranacağını belirten T. D. K. yönetmeliğinin çerçevesine bunun için kolayca girmiş sayılmalı). Bir Almanya romanı olmak savına ben de katılamam Mehmet H. Doğan gibi; kişisel düşler, sanılar, acılar, yalnızlıklar ağır bastığı sürece. Aslında kapak arkalarının özrünü yazar da kabul ediyor önceden. Bütün eleştiri bakışları hemen aynı odaklarda birleşti bu yüzden: Bilgin Adalı Bir Aylak Adamda Yansıyan, Oluşum 8, Haziran 1978. Nedim Gürsel: Sancılı Kambur Ya da Türkiyeli Sizifos, Türk Dili 323, Ağustos 1978.

● 1978 başına kadar gönderilmesi ve o güne değin hiçbir yerde yayımlanmamış olması koşuluyla düzenlenmiş olan Peyami Safa Roman Armağanının (Edebiyat Cemiyeti ve Türk Edebiyatı dergisince hazırlanmıştır) sonuçlarını Türk Edebiyatı dergisinin 58. sayısıyla (Ağustos 1978), Hisar'dan öğrendik (250, Temmuz 1978; Bir de Türk Edebiyatı Vakfı kuruluşu varmış). Yakında kitaplaşması beklenen ve birinciliği kazandığı kabul edilen eser **Tahir Kutsi Makal**'ın **Kamyon**'u; ikinci sayılan da **Ünal Ünner**'in **«Bitmeyen Gece»** eseri imiş. Kamuoyu karşısına kitap diye çıkınca göreceğiz edebiyat düzeylerini, değer ve önemlerini; şimdilik bir haber kısalığında notlar.

● 1977'nin kitaplarının katılabildiği, 1978'in 11 Mayısında açıklanan (Sait Faik'in ölüm yıldönümü) Abasıyanık Hikâye Armağanı iki kişi arasında bölüştürüldü. Nerdeyse gelenekleşmiş olan Parkotel kokteyl toplantısı yapılmadan, ömrünün son yıllarındaki hemşeriliğine sahip çıkma dileğindeki Burgaz'a bırakıldı tören son anda. Doğallıkla gidilemedi, katılma payı azaldı, yankı ve ilgisi zayıfladı bu toplantının; çeşitli eksiklik ve aksaklıkları da cabası. Basımları yılın son iki ayına rastladığı için adları geçen yıllıkta anılamayan iki eserden biri **Adnan Özyalçıner**'in **«Gözleri Bağlı Adam»**'ı (Milliyet Yayınları, 121 s. 25 L.); öteki **Selçuk Baran**'ın **Anaların Hakkı** idi (Okar Yayınları, 160 s. 20 L.) İki yazar da daha önceleri ödüllendirilmiş, yeterince yüreklendirilmişlerdi. Doğrusu hemen aynı düzeyde seyreden ve gereğince zengin bir birikim de olmadıkları için yeniden öne geçirilmeleri gerekmeyen bu derlemeler, bir oylama cilvesi ve daha başarılı eserler bulunmayışı yüzünden - verilmesi düşünülemeyen - armağanı bölüşmüş oldu. İlk derlemelerini sunmuş olan Celâl Özcan'la örneğin Mehmet Güler özendirilselerdi belki yeni atılımlar bekliyebilirdik o çalışkanlıklardan. Vakitli eleştirilerine yetişemediğim bu iki eser için yazılmış tanıtma ve değerlendirme yazılarını - görebildiğimce - anıyorum. Selçuk Baran'ın Kemal Ateş'le konuşması Varlık'ın 851. sayısında; Ağustos 1978. Ayrıca Füsun Altınok'un yazısı Oluşum'un 4. sayısında (Şubat 1978); Mehmet H. Doğan'ın

değerlendirmesi Milliyet Sanat Dergisinin, 29 Mayıs 1978 tarihli 279. sayısında. Özyalçıner'in kitabı için iki dergi yazısı: Alpay Kabacalı'nınki Milliyet Sanat Dergisinde (273, 17 Nisan 1978); Mehmet H. Doğan'ınki aynı dergi-nin 279. sayısında (29 Mayıs 1978).

● Türk Dil Kurumunun hikâye ödülü de **Muzaffer Izgü**'nün **Donumdaki Para** eserine verilmiş oldu. Roman ve oyun çalışkanlığını gözlediğim bu verimli yazar için bir ilk değerlendirme. Ne var ki mizah için her zaman ayrı ödüller konmasından yana olduğumu pek çok kez söylediğimi hatırlıyorum. Bununla birlikte yazarın çaba-sı, yukarda da andığım gibi, öncelikle dil özeni yüzünden değerlendirilmişse gerekli bir destekleme sayılabilir.

1977'DEN GERİYE KALANLAR

● Birer armağan ve ödül kazandıkları için daha yankılı ilgiler yaratanları bitirdik. Şimdi geçen yılın son iki ayında çıkmış oldukları için - bazıları 1978 - 79'un ba-zı armağanlarına adaylık haklarını korumaktadırlar bu yıllığa kalmış olanlara bakalım.

● **Aşamalar** romanıyla gelen **Afet Ilgaz**'a haksızlık mı ettim diye düşünür dururum arasıra (R. M. - Cum-huriyet, 15 Aralık 1977). Niçin bana o kadar ters görün-müştü bu geniş boyutlu (küçük puntoyla 604 sayfa) emek birikimi (Okar Yayınları, Kasım 1977, 40 lira) Sonra hatırlarım ki benden başka kimse bitirmeye bile yanaş-madığını söylemiştir çok kez. Nedeni ne? Sanırım Şu: Afet Ilgaz (imza yaptığı ilk soyadıyla Muhteremoğlu) önce oluşumunu izleyemediğim Habib Edip Törehan ödü-lünü kazanarak basın dünyasına girmiş (Eşiktekiler, 160); sonra özyaşam izlerini taşımakla birlikte daha çok başka kişilerin yazgılarına dikkat etmeyi bilen hikâyeci bakışlarıyla yavaş yavaş romana yönelmeye başlamıştı: Bedriye (1963), Başörtülüler (1964; Burjuvalar adıyla sunduğu müsveddelerini May ödülleri için daktilosundan okuduğumu hatırlıyorum), romansı yapıda zincirlenen ki-şiler ve olaylar dizisiyle Toprak (1968; 1971'de Toprak İnsanları). Bu eserlerin ne kadar geniş bir eleştiri iştahı yarattığını hatırlamak kolay; şimdi ise kimse Aşamalar'-

dan söz etmiyor (Haksızlığa düşmiyeyim; İsmet Kemal'in sevgi notlarını gördüm Türk Dili'nde, 325; Ekim 1978). Çünkü ilk hikâyelerinde bile düşmediği yanılgıya, yalnızca adları değiştirip nice tanıdığına saygı selamları sunarak tam tamına yaşamının kişisel bir dilimine denk düşen güncellik ve öznellik gözlemlerine yaslanmış, Roman kişiler bolluğundan geçilmiyorsa da hiçbiri bizim dramlarına içten katıldığımız canlılar değil; yazarın sanılarıyla, umularıyla dokuduğu tipler geçidi. Kimbilir belki de bazı kitapların, kendi yapılarına elverişli düşen özel ilgilenme zamanları vardır. O günleri bekleye durarak...

● 1977'nin son aylarının güzel ve beklenmez sürprizi, ölümünden sonra derlenmiş yedi cildinin son iki kitabı oldu **Kemal Tahir**'in : **Bir Mülkiyet Kalesi** (iki cilt, 700 sayfa, Bilgi Yayınevi, 60 L, Kasım 1977). Elime 12 Kasımda geçtiğini not etmişim; değerlendirme yazım Cumhuriyet'in 8 Aralık 1977 nüshasında yayımlanmış, okutma hızına bakın. Evet okuma hızına değil, kitabın okutma gücüne dikkat edin: Bir edebiyat eserinin taşıması gereken ilk erdeme. Abdülhamit sarayının marangozu Mahir Efendinin (yazarın babası Tahir Efendinin tıpkısıdır bu) yaşam öyküsü, sanıldığı gibi cılız bir otobiyografi romanı değil, çağını kucaklıyan bir roman başarısı olmuştu. Şimdi kitabın içindeki not fişlerine bakıyorum da ne kadar ilgiyle okumuş olduğuma biraz daha şaşıyorum. Konuya romancılık yeteneğinin biçim değiştirmesi açısından dokundu Oktay Akbal; bazı haklı bakışlarla. Mete Tunçay, romandaki olaylar zinçirinin gerçeklik payı açısından yaklaştı (Milliyet Sanat Dergisi 255, 12 Aralık 1977). Mehmet H. Doğan da eseri olumlu yargılarla değerlendiren yazısını fazla bekletmedi (Milliyet Sanat Dergisi 263, 6 Şubat 1978). «Kemal Tahir'e Mahmpusaneden Mektuplar»ında Nâzım Hikmet'in küçük eleştirilerle değindiği kitabı, yazık ki sağlığında ve vakitli bir yayınla ortaya çıkarmamış Kemal Tahir. Şimdi basılmış olması ayrı bir talih olmakla birlikte, belki sağlığında çıksaydı daha besleyici eleştiri ve tartışmalara yol açabilirdi. Geçen yılın en başarılı roman çalışması, en inandırıcı sağ değerlendirmesiydi, Bir Milliyet Kalesi,

Umarım okurlar ilgisiz kalmazlar.

● **Celâlettin Çetin**'in üçüncü romanı da 1977'nin hemen hemen son günlerinde çıktı: **Göçük** (Tekin Yayınevi, 256 s. 30 L.) Önce adı üstünde durmalıyım kitabın. Göçük; çökmüş yer, çöküntü anlamındadır (Levent Ağralı'nın Milliyet Yayınları 1975 yarışmasında birinci mansiyonu kazanan bu addaki eseri, bir kömür galerisindeki çöküntü sonunda kapalı kalan beş işçinin üç günlük yaşama savaşlarını başarıyla canlandırır). Acaba Celâlettin Çetin neden bu adı seçti? Roman kahramanının büyük kent dönüşündeki yılgın ve yenik durumu için mi, Kezban'ın (kapaktaki gibi) içinden kurtulduğu mezarı için mi? Hızla yazılmış ve uzun süre elde bekletilmiş bir kitap; başında da üç imzanın dostluk destekleri: «Türk insanının geniş boyutlu dramı», «Yalın ve süssüz», «Edebiyat yapmadan edebiyat». Usta gazeteci C. Çetin - İstanbul'da şimdi doksan binden fazla olduğu bilinen - arabalı satıcılardan birinin, eski şoför muavini İbrahim'in serüvenini dinlemiş olmalı; ama hatırlatmak isterim ki sanat başarısına dönüşmesi için bir dramın, yalnızca gerçek olması yetmez. Boileau'nun dediği gibi: «Gerçek bazen gerçeğe benzemeyebilir». İlk altmış sayfada Şehmuz'la İbrahim'in Kezban'ı mezardan çıkarıp evine götürüşleri (1. bölüm), 161. sayfaya kadar kıza göz koymuş muhtar ve adamlarıyla çarpışma, arada sevişme (?), Kezban'ın yaralanıp Van hastanesine sığınışı (72 - 86. sayfalar gereksiz yama; arada birçok tutarsızlıklar), 162. sayfadan sonrası İbrahim'in İstanbul yaşamı ve kendi toprağına dönüşü. 1960 öncesinde yaşandığı konu ayrıntılarından belli olan bu tekil serüven aslında ne kadar doğru olursa olsun - bir roman gerçeğine dönüşememiş gene. Dil ve anlatım pürüzleri, gözlem unutkanlıkları (18. sayfada Seyyidler 40 hanelik köydür; 49. sayfada altmış hane olur), biçem özentisi («Yıldızlar uzaktı, yalnızdı orada. Geceler serin ve sıcak. Kaçmak büyük kentlere, kalabalık caddelere umuttu. Hele düşünü kurmak o yerlerin tarifsiz bir tutkuydu, 24. «Doğunun bu çelimsiz, yırtık ve gaddar ve affetmeyen yollarında... 12), mantığa aykırı olay ve durumlar (şoför mahallinden muavin, mavzerle arkaya nasıl ateş edebilir?), gereksiz eklemeler

ve kitabın ilk bölümündeki ayrıntı bolluğuna karşın üçüncü bölümde hızla sonuca gidiş, yorgunluk ve bıkkınlıktan... Kitabın başına eklenmiş üç «takriz'le» (beğence) birlikte değilim içtenlikle; bu yargı Celâlettin Çetin'in kişiliğine beslediğim saygıyı eksiltmez doğallıkla.

● 1977'nin son aylarında çıkmış birkaç hikâye kitabı daha var, adlarını anıp geçmek zorunluğundayım şimdi. Celâl Özcan'ın 11 hikâyesi **Gökova'nın Yalazları** adıyla toplanmıştı (Okar Yayınları, Aralık 1977, 196 s. 25 L.); başarılı bir başlangıç yazık ki yeterli ilgiyi göremedi (bkz: Oluşum 7 Mayıs. Celâl Özcan'la konuşma). Mustafa Balel'in hep marizlikler üzerine dayalı 8 hikâyesi **Kiraz Küpeler**'deydi (Öncü Kitabevi, Ar. 1977. 180 s. 20 L.); sessizlikle karşılandı; çünkü bir ilerleme aşamasını yansıtmıyordu. Bir de şiirlerinden bildiğiniz Ruşen Hakkı'nın çocukluk anıları, izlenimleri: **Sokağın Ucu Deniz** (22 yazı, Yalım Yayınları, İzmit, 126 s. 25 L.) Naci Girginsoy Varlık'ta (844, Ocak 1978), Ahmet Telli Türk Dili'nde (321, Haziran 1978) iyi niyetle yaklaştılar kitaba.

● Bazı dergilerde yayımlandığını kısa notlarla öğrendiğim şu kitapları göremedim, bulamadım: **Kolejli Nereye** (Necmettin Halil Onan'ın romanı, Boğaziçi Y.), **Uyanmak** (Hasan Kayıhan'ın Dündar Taşer Roman Armağanını kazanmış eseri, Töra - Devlet Y.), Halide Nusret Zorlutuna'nın anıları: **Bir Devrin Romanı** (Kültür B. Y.)

1978'İN ROMANLARI

● **Osman Necmi Gürmen**'in ilk eseri Fransızcadan çevrilerek yayımlanmıştı geçen yıl: Ebemkuşağı. İkinci romanını Türkçe yazmış: **Kılıç Uykuda Vurulur.** (Hürriyet Yayınları, Ocak 1978, 176 s. 25 L.) Ama nasıl bir Türkçe; hem kırık dökük, sayısız pürüzle dolu, hem alabildiğine özentiyle. Örneğin şöyle: «Artık çamurla oynamaz olmuştu Yanni. Ellemiyordu özünün hamurunu. Doğumun, duruluğun çil çil heyecanında susamış, koştuğunu bilmeden pınara koşan çocukluğu, kara yılan gibi çöreklenen kuşkunun altında eziliyor, içinde beliren kaygı,

kıpırdayan sevinç, kabaran sevgi, parıldayan umudu tutmak, yoğurmak, anlatmak, paylaşmak sarhoşluğu sezi gölüne düşen binlerçe çavlanın kaynattığı korku girdabında göçüp gidiyordu..» (107). Kıbrıs'ın Garipköy kıyıcığında kırk yıllık dost Kâni ile Yanni'nin topraklarına göz diken yeni kuşakların çatışması. Niko bir yanda Ayşe bir yanda. Arada yitirilen bütün mutluluklar, güzellikler; kimin neden yaptığını iyi anlıyamadığımız çifte cinayet, toprağının yeni sahibini vurmaya kararlı delirmiş Kâni Baba. Yazarının Rum ağzı Türkçe ile karıştırdığı yarım yamalak bir öykü; önemsiz.

● **Yılmaz Güney,** yazgısındaki acı gerçeğin, hapishane yaşamındaki insanlık manzarasını anlatıyor **Soba, Pencere Camı ve İki Ekmek İstiyoruz** romanında (Güney Filmcilik Y. 390 s. 40 L.) Çinçin'den Mustafa çocuğun ve çevresinin çizimiyle başlayan gözlemleri son bölümde koğuş sohbetlerinde tartışan devrimcilerin kuramlarına uzanıyor. Bol malzeme, her çeşit yoldan çıkmış insan örneği, aynı mekânın sıkışık düğümlenişinde içiçe. Ahmet Ada'nın «Lumpen Proleterlerin Romanı» diye karışık bir övgüyle tanıttığı yazı, Güney'in 3/4. sayısında çıktı (Mart Nisan 1978); başka da hiçbir yankı yaratmadı. Cezaevi yaşantısı içinde toplumculuk açısını belirlemeye çalışan Yılmaz Güney, dergisinde yayımlanan «Kayseri konuşmaları»nın özetini roman kahramanlarından Zübeyir'in ağzından açıklar: «..işçi - köyle ittifakı temelinde, hem dünya gericiliğinin iki ana merkezi ABD ve Rus Sosyal Emperyalizmine.. hem faşizme, hem revizyonizme, hem küçük burjuva sağ reformist, oportünist çizgiye karşı, antiemperyalist, antifaşist, antirevizyonist, yurtsever, demokrat bir birlikten yana olmak..» (358 - 359). Zübeyir'in uyarılarıyla reformculuğunu anlayan Avni Bektaş'ın bilinçlenme ve devrimciliğe adanma aşaması: «Toplum suçu hazırlar; suçlu onu işler» (V. Hugo) gerçeğine gelişi, «bu sömürü ve talan düzeni» (350). «Sınıflarından kopan, kurtuluşlarını sınıflarından bağımsız, tek başlarına arayan insanların yenilgilerinin kaçınılmaz durağı cezaevleri insanlarını devrimci proletaryadan başka hiçbir güç kurtaramaz» (353). Böylece dördüncü bebeler koğuşunun kişilerini ve dramlarını anlatmakla işe başlayan

Güney, sözlerini sekizinci koğuşun (farklı görüşlere sahip, küçük burjuva sınıf kökenli devrimciler koğuşunun) umutlarıyla noktalar: «Bağımsız Türkiye». Sonuç, Yılmaz Güney'in cezaevini isyana teşvik ettiği gerekçesiyle Ankara Kapalı Cezaevinden Kayseri Cezaevine sürgün edilişine neden olan bildiriyle bağlanır. Acı gerçeklerin, roman olabilme yapısından yoksun zincirlenişi; bölgesel bir sağlamlık. (İç kapakta 1977 tarihini taşıyan eser, 1978'in Ocak ayında çıktı piyasaya; onun için bu bölümde anıyorum.)

● «Bir Temmuz ikindisi»nde bahçesindeki akasyaların altında şezlonga uzanmış uyuklayan x'in «düşünce romanını yazmış **Çetin Altan: Küçük Bahçe** (Bilgi Y. Mart 1978, 226 s. 30 L.) Kulağı Migros alışverişindeki kadınlar şamatasında, yalnızlığın tasarıdan tasarıya, düşten düşe atlayan düşünce hızı. Cinsel açlığın yarattığı görüntüler çağrışımında «boşluğa ışınlanmış bir adamın» bir an içinde ışık hızıyla dolaştığı sanılar dünyası. Belli böyle bir bırakılmışlık dönemi yaşamış Çetin Altan; işte onu gösteriyor: «Bütün dengeler değişmiş, birikimler başka havuzlara kanalize edilmiş, belirli bir oluşum her kafadan bir ses çıkan bir duruma itilmiş(dir). Kahramanlık gösterme ve mucize yaratma eğilimleri pompalandıkça pompalanmış, akılcılık, yetenek ve deney donatımı kıyıya itilmiş(dir). Dayanışma geleneğinden yoksun bir ortamda kendisi gibiler elbirliğiyle boşluğa ışınlanmış(dır)» (189). «Metnini bilmediği bir tiyatro oyununda durmadan değişen rollere çıkar gibi» (219) dış dünyayla zihinsel çağrışımları arasında gidip gelen bir tasarılar dizisi. «x...yaşamış mıydı, yaşamamış mıydı? Kimbilir...» diye noktalanan kitap (226), bir insanın en bilinmeyecek düşünsel kargaşasını yansıtıyor; bir an içinde yaşanabilen ama başkalarınca bilinmesi olanaksız zihin dünyası. Bir solukta okunan hafif bir kitap; gelip geçici, tıpkı konusu gibi.

● «Bir ilk romanın başarı düzeyinin üstünde umut verici» diye değerlendirdiği için yeriniyordu Mehmet H. Doğan, Milliyet Sanat Dergisinin 284. sayısında (3 Temmuz 1978). Uzunca bir tatil dönüşünde elime geçen kitap 14 nisan tarihiyle imzalıydı; Ulvi Okar'ın eklediği

küçük notta da şu satırlar: **«Bekir Eliçin** kitabınızı hasta yatağında imzalamıştı. Bu tarihten birkaç ay sonra da vefat etti...» Mehmet H. Doğan, «yazarının 12 Haziran 1978 günü Ankara'da öldüğünü öğrendim üzülerek. Umut verici sözcükleriyle korkunç alayıydı bu, ölümün» diye ekliyor. Ya ben ne yapayım? Okar yayınlarının bu ilginç ürününe ve onun yazarına vakitli bir saygı selâmı, gerekli bir ilgi fırsatını kaçırdıktan sonra: **Onlar Savaşırken** (230 sayfa, 35 L.) Ömür boyu biriktirilmiş bir anılar, bilgiler, belgeler malzemesiyle oluşturulmuş bir ilk roman; ama yazarının 1912 doğumlu olduğunu düşününce elde kalmış bu tek ürünün yeterince beslenmiş olduğunu farkediyoruz. Muhtar Alâettin Efendi'nin kişiliğinde cephe gerisinin çeşitli fırsatlarını kullanmaktan çekinmeyen bir eşraf katının bütün sömürüsünü gözlüyor. Faruk Nafiz'in Canavar oyununda sergilediği gibi, Halide Edip'in Vurun Kahpeye'de bir ucunu gösterdiği gibi, Talip Apaydın'ın «Toz Duman İçinde» Kurtuluş Savaşı sırasındaki köylü gerçeğine yaklaşımı gibi. On yıl boyunca muhtarlık mührünü koynundan ayırmayan, vakti gelince de yeni devletin kasaba yönetimine el atacak olan Alâettin Efendi, çizgilerinin birçoğuyla da Kemal Tahir'in Köyün Kanburu'nda canlandırdığı Çalık Kerim'i andırıyor. Aynı çirkin tuzaklar, kötü yollar, bencil hesaplar ardında. Keşke vaktinde yayımlansaydı, yazarı eserinin yankısını ve eleştirilen yanlarını vaktinde öğrenseydi derim; çünkü sanat yaşamında da okur ilgisi ve kamuoyu beğenisiyle oluşan sürekli bir gelişim vardır. Yazık...

● Kendisinden beklenenin daha iyisini getirmediği halde yılın hemen tek roman olayı **Attilâ İlhan**'ın **«Yaraya Tuz Basmak»** eseriydi (Bilgi Yayınevi, Mayıs 1978, Demir Çukurcalı'nın Kore gaziliğinden yola çıkıp 27 Mayıs 1960 eyleminin 14'ler bölünüşüne kadar geliyoruz. Büyük bir çalışkanlık ürünü, dikkat ve emek birikimi, biçem özgünlüğü. Ne var ki bu konu gereğinden fazla beklemiş Attilâ İlhan'ın elinde, on beş yıldan fazla. Hasan Bülent Kahramanla Varlık'ın 851. sayısında yaptığı konuşmada çok doğru düşünceler, savlar ileri sürüyor; bu kitabın Sırtlan Payı ile koşut ve karşıt giden gerçeklerine değiniyor. Ama bu plânın, kitabın içinde, Demir'in

cinsel açlık ve iktidarsızlık, düşler ve gerçekler arasındaki kıvranışı arasında çok zaman gözden yitirildiğini pek farketmemiş. «Sandığıyla olduğu» arasında (175) bocalayan Cumhuriyet ordusunun bütün gerçeklerine yaklaşabilme için de aşılması gereken başka sakıncalar da var. İtirafını bir cesede yaptığını bilmeden «Ne Türkiye benim sandığım Türkiye, ne askerlik benim sandığım askerlik, ne ben sandığım benim» (177) diyen Demir; Kore dönüşü hem başından sancılıdır, hem kasığından yaralı. Anlamlı iki uç bu; düşünceleriyle de tedirgindir bedensel yetmezliğiyle de. Böylece birbirine hiç benzemez iki gerçek dişinin (Ümit, Suat) hemen yanında bir kez gördüğü Japon yosması Mamasan'ın çağrışımlarındadır (Sık sık geriye dönüşlerle tekrarlanan bu sahneler bıktıracak toplama ulaşıyor... Arada Suat - Ümit yakınlaşmasının sezdirdiği cinsel sapmalar çeşnisi; Attilâ'nın hiç vazgeçemediği..). 1950 sonrasında kendisini gittikçe çıkmazda bulan Türk subayının dramı, devrim yapıyorum sanırken biraz daha emperyalizmin kucağına atılan ordunun açmazı, Demir'in Mamasan'lı düşlerine bu kadar bulanmamalıydı. Ne Ümit'in yürekli kadınlığına, ne Suat'ın sayısız betimlemeyle renklendirilen dişiliğine. Bir roman kahramanının belleği, hiçbir zaman onu yaratan yazarınki kadar güçlü olamaz. Ve Demir, görüyorsunuz pek çok sayfada, kendi kişiliğini unutup Attilâ İlhan oluveriyor. İşte orada da romanın çatlakları. Ferit Dayı'yı kendi özgünlüğünde tutabiliyordu Attilâ; arada kuşak farkı vardı. Şimdi hemen hemen kendisiyle yaşıt ve akran olan bu Cumhuriyet subayına bakarken, giyim kuşam beğenisinden yiyip içme cünbüşüne kadar hemen her yerde kendisine bakar gibi bakıyor; o dumanlı ayna çok zaman Demir'i değil Attilâ'ya kendisini gösteriyor. Gene de bir Attilâ İlhan romanıdır bu; yanındakilerin hepsinden üstün.

● **Aziz Nesin, Tek Yol**'da (Kendi yayını, Temmuz 1978, 528 s. 75 L.), başka hiçbir umarı kalmamış bir paşazadenin sahtecilik serüvenlerini sergiliyor. Hiçbir şeyin aslı olamayan bir adam girdiği her kimliğin aslı gibi davranabiliyor. Çünkü «yazdığı yapıtta anlattıklarına gerçek diye inanmak, iyi yazarlığın da baş koşuludur»

(5 - 6) ve «Şurası bir doğru(dur)ki, bir kendisine değgin ne denli yalanlar uydurursa uydursun, ister istemez ve zorunlu olarak düşlerini, tasarılarını, özlemlerini, hayallerini, yani yine de kendisini anlatmaktadır. İnsanoğlu, büsbütün kendisinden kopuk, yalıtılmış yalanlar uyduramaz. Bu yüzden her yalanda, yalanı söyleyenin bir gerçek yanı da gizlidir» (6) ve bu gerekçenin bir kez daha tekrarı, 104. sayfada: «Çünkü hiçbir insanın, içinde kendi gerçeğinin de gizli olmadığı bir yalan uydurması olanaksızdır. İnsan ne denli uydurursa uydursun, bu uydurduklarının içinde yine de kendi gerçeği gizliydi. Önemli olan, uydurmanın içindeki bu gizli gerçeği bulup çıkarmaktı. Her yalan içinde bir gizli gerçek taşıyor, her uydurma da doğruyu gizliyordu..» Biraz daha altta bir kez daha «Hiçbir kimse içinde kendi gerçeği bulunmayan yalanı uyduramaz» (104).

Aziz Nesin başarısını bilirsiniz; büyük bir dil özeni ve anlatım rahatlığıyla abartısını, mizahın vaz geçemediği «abesin mantığı»nı, gittikçe artırarak bülmenin ve düşünmenin sınırında durdurur. Böylece askerî Lise öğrenciliğinin mutfak nöbeti hırsızlığıyla başlayan bir yaşam, sahteci paşazadenin yükleneceği görev ve kimlikler değişikliğiyle çeşitlenecektir: Namusa yer bulunmayan iş dünyası dalavereleri, delilik numarası, şeyhlik üstlendirilişi, ağalı dünyada seçim oyunları, alışveriş dolandırıcılıkları, kadın avcılığı.. Arada yazarın tutumu: «Önce paşazade konusunda benim için önemli olanın ne olduğunu saptamalıyım. Paşazade denilen bu adam, gerçekten başından geçmiş olanları anlatsa, bütün anlattıkları da başından geçenler olsa, başından geçmişçesine uydurarak anlattıklarından daha mı önemli olacaktı?» (101). Eğer bu yalanlar da ülke gerçeğinin yapısına ışık tutabiliyorsa - ki şüphesiz öyle - yaşanmış, yaşanmamış olmasının ne önemi vardır. Sonuna kadar böyle...

● Özker Yaşın'ın son romanı xx için ne demeli, bilmem ki. Önce adının nerden geldiğini:» ..Ya insanda yürek dediğin taştan olacak, / yahut dehşetli namuslu olacak yüreğin. / Kâzımınki taştan değildi çok şükür. / fakat namuslu. / Ne mâlûm dersen / Dövüştü pîr aşkına, / yaralandı birkaç kere / ve saire / Ve kavga bit-

tiği **zaman** / ne çiftlik sahibi oldu ne apartıman / Kavgadan önce Kartal'da bahçıvandı, / kavgadan sonra Kartal'da bahçıvan.» (Nâzım Hikmet / Kuvayı Milliye Destanı). «Tüm olayları ve kişileri ben düşünüp uydurdum» diye **Özker Yaşın**'in bize sunduğu yaşam dilimi bir otobiyoğrafi kesitinin bütün doğruluklarını taşıyor; uydurulan bir şey yok. Dürüstlüğünden ötürü ikinci kez seçilememiş bir mücahit - milletvekilinin tekil küskünlükleri: **Kıbrıs'lı Kâzım** (Mayıs 1978, 192 s. 30 L.) Üstelik çok ilkel bir anlatı doğruluğunun; gün boyunca ne yediğini, ne içtiğini, nerelere gittiğini, ne zaman tuvalete uğradığını, aklından neler geçtiğini, ne zaman yıkanıp neler söylediğini sırayla ve bir bir açıklayan, anı defterinde bile rastlanmaz gereksiz ve günlük anlar toplamının ürünü. Romanlıkla da bir ilgisi yok, edebiyatla da. Arada çocukluk, gençlik anıları, eş dost tanıklıkları, küskün Kâzım'a yardım elini uzatan aile kişilerinin sözleri, İstanbul'a gelmiş bir Kıbrıslının izlenimleri... Evet arada bir de Kıbrıs gerçeği üzerine kırıntı, üstü kapalı bilgiler açıklaması. Sanat gerçeğine dönüşememiş bir ömür dilimi; kendi gerçeğini bile gizleyemeden.

● Roman diye yayımlanmış ve nasılsa elime ulaşmış şu kitapları gördüm, okumak için zaman ayırmaya gerek olmadığına karar verecek kadar da karıştırdım. Bir edebiyat dergisinin şu bilmem kaçıncı yıllığında yer almalarını doğru gösterecek düzeyden yoksun oldukları için yalnızca adlarını anmakla yetiniyorum: **İbram Erdem Sürgün Meyveye Durdu** (Oda Yayınları, Şubat 1978, 80 s. 15 L.); **Etem Basınoğlu: Yaşam Kavgası** (Filiz Y., Şubat 1978, 104 s. 10 L.), **Onuralp - Adak Mumu,** 198 s. 50 L. Serhat Dağıtım); **Pakize Başaran - Tekinsizler** (213. s. 30 L.), **Fügen Topsever - Kar Çiçekleri** (Meç Yayınları, Mayıs 1978, 318 s. 40 L.)

● Çok zayıf bir roman yılı; hem sayıca, hem düzeyce, hem yayınevlerinin gösterdiği ilgi yönünden. İlk bakışta Bilgi, Milliyet, Okar yayınları romanla ilgili görünüyor. Bazı güçlü yazarlar eserlerini kendileri sürüyor (A. Nesin, Y. Güney..); Kimi yayınevlerinin yalnızca birer eserleri var bu türde (Hürriyet, Derinlik..); ansiklopedilere, süreli yayınlara, büyük sözlüklerin bası-

mına yönelir gibi görünen yayınevleri iyi romanların önerilerinden de yoksun. Bir romancı kolay yetişmiyor bir; bir de sanatın değil yaşamın bile duraklar göründüğü zaman dilimleri vardır, iki. Son bir yıl içinde birbiriyle kanla hesaplaşmada alabildiğine acımasız davranan silâhlı eylemler öne geçti. Her kitap yeni baskısında üç beş kat fazla fiyat taşıma zorunda. Ders kitapları zorunlu harcamalar; yanı sıra öğretici kaynak kitaplar gereksinmesi. Romana ilginin yeniden canlanması için birkaç özgün, büyük eser gerekli. Aslında özendirici, yüreklendirici yankılı ödüller de eksik değil. Ama bir yazı çalışmasının iyi romanlara dönüşmesi için belki de sandığımızdan fazla zamana gerekseme var. Bekliyeceğiz.

YILIN HİKÂYE KİTAPLARI

● Geçen yılın son ayı, 3 Aralık 1977 günü Vatan gazetesinde yayımlanan Aziz Nesin'in «Büyük Grev» adlı hikâyesinin yarattığı tepki ve eleştirilerle yankılandı. «Zamana Dilekçe» veren Aziz Nesin, «Bunca yılın yazarıyım kırk yıl - bir öykünün daha kitaba bile girmeden, bu denli geniş tepkiyle karşılandığına ilk tanık oluyorum» diyordu. (Politika gazetesinde 17, Vatan'da 8, Yürüyüş dergisinde 1, Yankı'da bir yazı). Masal - öykü diye sunduğu ve meddah geleneğine uyarak anlattığı olay, işçiden çok işverenin çıkarlarına denk düşen gereğinden fazla uzatılmış, zamansız bir grevdi. Bu nitelikleri taşıyan bütün grevleri eleştirme amacı güden ve doğal bir genellemeyle masası biçimde, güçlü bir mizah ölçüsüyle sunulan hikâye, sürdürülmekte olan Mess grevinin yöneticilerince kendilerini suçlayan bir yazı olarak kabul edildi. Şimdi **Büyük Grev** kitabının sonuna eklenmiş yazı ve cevapların çokluğuna bakarken Türk solunun daha ne kadar bölünebileceğini düşünüyorum (392 s. 50 L. Mart 1978). Kitapta Aziz Nesin'in, hepimizde hüzünler ve düşünceler yaratmış o nefis yazısı, «Son Konuğuma Mektup»da var. Ayrıca başka masal - öyküler. Büyük Grev, inanılması güç ama gerçek bir toplamın, Aziz Nesin'in hikâye kitapları dizisinin otuz dördüncü cildi. Yarattığı olumlu olumsuz tepkiler ve Nesin'in

cevaplarıyla gerçekten güçlü bir belgeler birikimi; «zamandan korkmayan bir yazarın», kendisini böyle nitelemekte haklı olan Aziz Nesin'in, işçilerin zarara uğramasına neden olan kötü sendika yöneticilerine vakitli bir uyarısıydı; onun için bu kadar tepki yarattı.

● **Samim Kocagöz**'ün son on yıllık hikâye birikimi **Alandaki Delikanlı** (Tartışma romanının 66 - 74. sayfalarındaki bölüm bu başlıkla kitaba katılmış; ad olmuştu) diye bir araya getirilmişti (Okar Yayınları, Şubat 1978, 240 s. 35L.) İlk bölümde torunlarını güneşin ardından gitmeye kışkırtan Koca Yörük'ler, grev işçilerinin direnişine destek olup rahattaki kedisini yağmura bırakan Rüstem Usta'lar, çocukluğun av anıları, Sarı Korsan denen belâlı bir kedinin ölüm kavgası, bir saatle aynı anda duruveren anneanne yüreği, kırlarına duyduğu sevgiyle üç yıldan beri beklediği Almanya işçiliğinden bir anda vazgeçiveren Recep, başlık isteyen asker arkadaşına Ali'nin duyduğu öfke, kahveciliğe adanmış eski Hoca'nın «dalından kopmuşlara» karşı yüreğinin yufkalığı, çocukluk öpücüğünü bir tren yolculuğunda rastlantıyla hatırlayıveren Vedat Bey, düşüncelerinin aşırıldığına inanmış eski memur Arif Bey'in hırçınlığı.. yapıca çok bilinen, etkisiz ürünler. Küçücük Hikâyeler'de ise ilginç gözlemler. Delikanlılar bölümünde karmakarışık duygularla döğüşen, dalga geçip ana - baba yurdunda gamsızca yaşayan, hem hayvanları sevip hem derslerinden başka şey düşünmeyen (bakkalın bedavadan çikolata vereceği kadar), emeğinden başka gücü olmadığı için yılda bir et yiyebilen, keyfinden başka şey düşünmeyen, futbolu geçim yolu sayan.. çeşit çeşit delikanlı örneklerinin basit çizgilerle tanıtılışı.. «Başkaca» bölümünde bir dansöz, bir kapıcı, parmağı anasının kurşunuyla koparılmış bir asker kaçağının eski anısı.. Nerde Kocagöz'ün o güzel eski hikâyeleri, nerde bu kuru ürünler. Hiçbiri etkilemedi beni (Sonda yetmiş sayfalık bir büyük hikâye; henüz onu okuyamadım). Büyük kent duvarlarının yüzlerce ton yağlıboya sloganlarla dolduğu, «kimliği belirlenemeyen kişilerce» yüzlerce şehitin yere serildiği, onbinlerce silâhın kin ve öç kusarak devleti bile çaresiz duruma düşürdüğü günlerde Samim Kocagöz, 1970'lerde yazdığı

aynı hikâyenin dramını önemsiyerek ortaya çıkıyor. Eline tutuşturulmuş bir kömür parçasıyla daha ne yazacağını bile bilmeden dövüşe katılmış delikanlıyı. Gerçekten doğru bir tanımdı «Kömür Parçası» (Varlık, Haziran 1970) o günlerin başlangıcı için; ama dram büyüdü, yazar geride kalmamalı.

● «Şimdi konu, şöyle yada böyle, üretken insanlardır. Bütün böyle görünmediği hallerde bile böyle olmaya doğru koşmaktadır» diyen **Fakir Baykurt,** son birkaç yılda hemen hepsini dergi sayfalarından izlediğim hikâyelerini **Kalekale** adıyla kitaplaştırdı (Remzi Kitabevi, 208 s. 25 L.) Köy insanına çevrik sevgi bakışını, kentliye yönelik güvensizliğini bilirsiniz Baykurt'un. Konularının ve kişilerinin çoğu bu yüzden ya köyden gene; ya kente inmiş kır insanlarının direncinden. Anlatışı kendine özgü o sıcak sohbetten, halk dilinin özgün ve özlü sözcük, deyim, sözdizimi zenginliğinden. Tek başına dağ odununda Eraslan kurtla karşı karşıya; evinin ve köyünün gözünde büyümek için umutsuz gibi görünen bir çatışmaya girişir.. ve kazanır; «ölümün sınırında bir çığlık» haykırışıyla sopası, bazusu, taşıyla kurdu alteder. Okurken haz duyarsınız. Koca Şemistan, bir gecekondu yapımına gönüllü gelen yaşlı hemşerinin katkısına Mertali'nin duyduğu iç yükümlülüğünü bu her gün duyup gördüğümüz sıradan binlerce işin en ince noktasını - güçlü bir etkiyle anlatmaktadır. Her hikâyede özellikleri iyice belirlenen, olaylar içindeki davranışlarıyla gözümüzde canlandırılan bizden kişiler. Klâsik yapıda, yazarın alıştığı ve ustalaştığı anlatımla köyden, kentten insanlar ve olaylar. Bir çocuk düşünden bile etkili ve okunmadan bırakılmaz hikâyeler çıkarabilen anlatı gücü. Yılın iyi birkaç kitabından biri.

● **Tezer Özlü Kıral**'ın son on beş yıllık hikâye birikimi **«Eski Bahçe»** (Ada Yayınları, 84 s.), Edebiyat yeteneğinden yoksun bir özenti toplamı; yalnız sondaki «Hayalet Oğuz» yazısını ilgiyle okuyabildim; gerçekten ilginç bir insanın özelliklerini verdiği için.. Gerisi bazı çocukluk anılarının, kadınca duyarlıklarının zorlanmış biçimleri. Türkçesi de bozuk. «Akşam çok uzun süreden sonra gelmişti» ne demek (19). «Evde her gün **üzerinde**

oturduğum bir koltuk var» ne demek; hangi koltuğun altında oturulur ki? Tadını alan sevsin.

● **Yaşar Kemal**'in kitaplaştığını gördüğüm son iki eseri çocuklarla ilgili. Bir bölümünü gazete tefrikası olarak izlediğimi hatırlıyorum; **Çocuklar İnsandır** diye adlandırdığı dizinin ilk cildi : **Allahın Askerleri** (Milliyet Yayınları, 304 s. 50 L.) Ne hikâye, ne roman, ne masal, ne röportaj. Yaşar Kemal'in kendisini kaptırıp koyuverince aklma gelen konuya atladığı, alabildiğine abartılı, tekrarlı, betimlemeli anlatısı. Vaktiyle «Hikâyede Destan» yazımda onun bu birim ve ölçü tanımaz coşkusuna değinmiş, hikâye gerçeğini bozarak kendine özgü masalsı bir inanılmazlığa sürüklendiğini alıntılarla göstermeğe çalışmıştım. Aynı yolda kendisini dizginlemeden yürüyor Yaşar Kemal. **Kuşlar da Gitti** adını verdiği küçük ciltte (Milliyet Y. 126 s. 25 L.) önceden yazdığı konulara dönerek kişilerinin adlarını değiştirmekle yetinir gibi. Örneğin «Kuş Yağmuru» diye yazdığı röportajda payına düşen tek kuşu azat edince evinin geçimini bu yolla sağlayan Sait'e de bütün kuşlarını salıverttirir. Sonra döner, satılamayan kuşları Süleyman'la Hayri'ye yedirtir «Kuşlar da Gitti»de. Elbette yer yer yazarlığının büyük coşkuyla doldurduğu etkili sayfalar yok değil; Kuşlar da Gitti'nin 65-66. sayfalarında bir Dolapdere betimlemesi var, onun gibi. Gerisi sınır tanımaz bir ağız kalabalığıyla tekrarladığı betimlemeler, konuşturmalar Eskisi gibi hep sihirlenmişçesine tutkulu, tek odağa saplanmış kişiler tanıtımı; berduş çocukların dünyasının kendi gözüyle çizimi. «Al Gözüm Seyreyle Salih» romanında olduğu gibi düşle gerçek arasında yaşayan ve bundan sorumlu tutulamıyacak olan çocukları ele alınca, kendi coşkusuna da sorumluluk tanımıyor artık. Nice güzel romandan sonra bunlarla mı oyalanmalı bir yazar. Ne var ki Yaşar Kemal'in vazgeçemediği bir tutumdur bu; daha önce de yapmıştı. Kuşlar da Gitti ile ilgili tek eleştiri yazısını Muzaffer Uyguner imzasıyla Türk Dili'nde gördüm (325, Ekim 1978); Yaşar Kemal'in başkalarını küçümseme yoluyla kendini büyültmeye çalışan iri iri konuşması da Güney'in 3/4. sayısında yer aldı (Mart/Nisan 1978).

● Sevgi Soysal'ın «Yenişehir'de Bir Öğle Vakti» romanını eleştirirken Fethi Naci, güzel bir çağrışımla «Ankara'dan İnsan Manzaraları» başlığını kullanmıştı. Ne var ki o romanda biraz yoksulca olan Ali'den başka kenarların insanları yoktu. Bir iki hikâyesini Varlık'tan ve Varlık Yıllıklarından hatırladığım **Kemal Ateş**'in **«Çürük Kapı»** hikâyelerini okurken ilkin bunu hatırladım. May yayınları arasında çıkmış bu küçük kitap (112 s. 20 L.); gözlem gücü, etkili anlatımı, konu ve kişiler yeniliğiyle yılın dikkate değer derlemelerinden biri. Kemal Ateş, gecekondu dünyasını gerçekten içinden tanımış; içtenlikle, doğrulukla, dikkatle anlatıyor. Her konunun tam hikâye olma sınırındaki ince noktasında etkiyle durup susuyor. Gevezeliği yok, edebiyata özenmesi de, konu sıkıntısı da. İyi bir hikâyecilik yeteneğiyle karşı karşıyayız. Bir ilk kitap bu kadar yalın, kusurdan uzak, insancıl bir sevgiyle dolu, anlatımda bu kadar ilginç, konuşturup tipleştirmede bu kadar ustaca olabilir. «Şen Ola Düğün» hikâyesini bir okuyun; o dolmuşta göreceksiniz kendinizi. Sevindim.

● **Adalet Ağaoğlu**'nun ikinci hikâye kitabı **Sessizliğin İlk Sesi** (Remzi Kitabevi, 190 s. 25 L.) çok yakından yaşanmış bir acının bölümlemesiyle ikiye ayrılmış. Başta 1975-1976 ürünleri; sonda 1977 birikimi (buradaki birkaç örneği tekrarlarla okurken Güner Sümer'in, yazarın kardeşinin, 27 nisan 1977'deki, «Gök Ekin», ölümünü hatırlıyorum). Öncekiler hep zihinsel, soğuk, eleştirel, alegoriler ve hırçın hırpalamalarla dolu, sevgisiz.. Neden «Bi Sevmekten.. Bi Ölümden» hikâyesini burada tutmuş ki Adalet Ağaoğlu? Kesinlikle ikinci bölüme, insanlara daha bir yakından ve sevgiyle baktığı, kendi içini de daha bir hoşgörüyle yokladığı son bölümün hikâyelerine eklememiş, anlıyamadım. Çünkü ilk bölümdeki (Teşekkür Ederim'de canlandırdığı, Haşmet Gülkokan benzeri, Mahmut Usta bir yana) hikâyeleri tek sözcükle özetlemek istesem, «insafsızlık» derim; oysa şair soruyor: «İnsafın o yerde nâmı yok mu?». Çok sert, nerdeyse şirret eleştiriler; hikâye değil, dünyaya buz gibi bir bakışla yönelmiş zekânın dayanılmaz abartıları, geçiyorum. İkinci bölümde ölümü, yokluğu, hiç oluvermeyi

birdenbire algılamış bir bilincin sıcak anıları, sevgi yaklaşımı, aranışları. Adalet Ağaoğlu'nun hikâye tekniği, kim olursa olsun kahramanlarına çok ağır yükler bindirmeyi, kendi yazarlığının ayrıntılar derinliğini ekleşmeyi öngörür. Bu yüzden okunması da, algılanması, benimsenmesi de zordur doğallıkla. O Akşamüstü hikâyesinde küçük çocuğa yüklediği sorumluluğa bir bakın. Aslında -ılık olmakla birlikte- kaynını elektrik akımına kurban vermiş Sakine'nin iç derinliklerini anlatan hikâye de hem Adalet Ağaoğlu'nun - yazar olarak - bütün dikkatini, hikâye, kişisini çoktan aşmaktadır. Okunurluğu yokuşa sürülmüş, okuruna bu kadar zahmet yükleyen, şüphesiz yazarını da yormuş bu yazış biçiminden neden vazgeçilmez ki? Nerdeyse şüpheye düşeceğim; Adalet Ağaoğlu'nun Abasıyanık, Çehof, Mansfield.. gibi küçük hikâye ustalarının eserlerini okuduğu konusunda. Ama onun yazdıkları küçük hikâye değil. İşte yanlışlık burda. Yazılanın birimini, boyutunu tam bulabilmekte. Çünkü uzun ya da büyük hikâye de böyle yazılmaz. Dönüp dönüp aynı yere saplanan, tekrarlarla kendini zayıflatan bu bakış açısından kurtulmak gerek. Görüyorsunuz ne kadar tedirginim bu kitap karşısında; hem olgun bir yeteneğin ürünleriyle karşı karşıyayım, hem işine geç başladığı için yöntemini de kendisi belirleyen bir yazarlığın dengesizliğinde. Son sözüm şu olacak: Okurunuzu kendi içinize taşıyamazsınız; onunla bir yerlerde birlikte olmak daha iyidir. (Hüzzam Mavisi, Nerde O Eski Ölümler, Sessizliğin İlk Sesi hikâyeleri, Adalet Ağaoğlu'nu dışa çekmiş birim-boyut yanılgısından; onları çok sevdim, hep okuyorum.) Kitapla ilgilenen görebildiğim tek yazı, Füsun Altıok'un dostça yaklaşımı: Türk Dili 322, Temmuz 1978.

● Biliyorum ki **Peride Celâl** yazarlığına hikâyeyle başlamış, o boyuttaki yazılarını bırakıp sonra hep romana adanmıştı; az değil kırk yıl. Şimdi kitaplaşmasından vazgeçemediği beş ayrı ürünle gene hikâye kapısında: **Jaguar** (Milliyet Yayınları, 176 s. 25 L.) İlk hikâye Jaguar yüz şayfa, ikincisi Plâjda kırk. Son üç hikâye otuz beş sayfaya sığmış; en güzeli, başarılısı, çizgisini ve dengesini bulmuş olan tek örnek «Putana». Orada

Madam Marika'nın tam bir hikâye sınırına sığıştırılmış bütün ömrü ve gururu var. Kızının çapkınlığını bile hoş gören anı izlenimleri içinde kişiliğini koruması. Çehof'un ünlü tanımını herkes bilir; eğer bir hikâyede bir tüfekten söz edilmişse, o ya düşerek, ya kaza ile, ya birisinin elinde patlamalıdır. O kadar damıtılmış, gereksizliklerden arındırılmış olmalıdır hikâye. Oysa Üsküdar'ın birbirine hemen hemen yapışık iki cumbasında yaşamlarını dile getiren genç kızla zenci kadının uzun konuşmaları nerdeyse dayanılmaz bir uzunlukta. Sonucun böyle olacağı, araba düşlerine dalmış kızın gerçeğe ayak basacağı baştan belli. Niye o ayrıntılar kalabalığı? Bir de şu var. Örneğin Uşaklıgıl'in hikâyelerini okurken gerçek yaşamda geçerli bütün birimlerin eskimişliğini farkedersiniz: Beş paralar, yüz paralar, nerdeyse bir geçim olan yirmi, kırk kuruşlar gibi. Ama konunun eskimişliği yoktur, insan dramı olduğu gibi yürürlüktedir. Peride eClâl öyle geçici bir dönemde yazmış ki hikâyesini- genç kızın otomobil düşleri birdenbire gerçekliğini yitiriveriyor. İnanmıyorsunuz anlattıklarına. Tıpkı «Plajda» hikâyesinde olduğu gibi. Ne kadar gerçek olursa olsun, vakti geçmiş bu gözlemlerde değerini de birlikte yitirmiş bir eskilik var. Son yıllardaki başarılı romancılık ölçüsü, gölgelemiş hikâyeci bakışını; bozmuş boyutlarını. Pişmanlık duymadan bu ürünleri bir kıyıya bırakabilirdi diye düşünüyorum. Yazıldıkları zaman sevilmiş bile olsa, bir yazar her yarattığını yüceltmemeli; bazı ürünlerinden sıyrılmayı bilmeli diyorum. Zaman bu ölçüyü herhalde getirmeli.

● İkinci kitabını gördüğüm **Necati Güngör,** hikâyelerinin zayıfını başa, en olgununu sona koymuş: **Sevgi Ekmektir** (Yeryüzü Yayınları, 112 s. 25 L. Haziran 1978). Acemi bir kapağın ardındaki bu birikim güzelliğinden, çok kişinin kolayca haberi olmayacak, biliyorum; aslında hikâyelerin güzelliği de içten acemiliklerinden. Malatya doğumlu Necati Güngör, mezbaha işçilerinin yaşantılarından daha önce de görüntüler vermişti. Bu kez küçük çocuk gözüyle dünyaya bakışı gerçekten başarılı. Çarşı kalabalığına yeni karışan berber çırağı gibi, ölenen ninesi yanında dolaşan küçük Hulusi'nin

algıları da o kadar etkili. Anlatımda özümsenmiş bir yerel dilin güçlü güzelliği. Ezilmiş, yazgılarını değiştirmeye çalışan küçük ve iyi insanların dünyası. Zaman içinde geçmişten bugüne doğru uzayan anılar anlatımı; ölçülü bir bileşim. Beni sevindiren kitaplardan biri de bu oldu. İnsanın içyüzüne, söylemediği zaman kimselerin bilemediği anılar belleğine, onların anlatım özelliğiyle ne güzel giriyor Necati Güngör. Kitap üzerine kısacık bir övgüyü, çocuk dünyasını başarıyla şiirleştirebildiği için bu yıl hakkı olan Türk Dil Kurumu ödülünü kazanmış İsmail Uyaroğlu'nun Türk Dili'ndeki notunda buldum (325, Ekim 1978).

● **Yusuf Ziya Bahadınlı**'nın Yeni Dünya Yayınları arasında çıktığını Konur Ertop'un rastlantıyla gördüğüm bir yazısından öğrendiğim **«Haçça Büyüdü Hatiş Oldu»** kitabını bulamadım. Söz konusu yazı da- (Günaydın, 8 Ekim 1978) kitabı bütünüyle tanıtmamış. İki hikâyenin- Almanya umudu, umutsuzluğu-özetini verip geçiyor; şöyle diyerek: «Okuyucu, anlatım bakımından savrukluğu hoş görürse...» Bir edebiyat eseri yaratmaya yönelik kişi anlatım savrukluğunu neden hoş görür ki, okuyucusundan bunu beklemeye hakkı olsun?

● **Lütfi Kaleli**'nin hikâyeleri **Dönük** kitabındaydı (Yeni Dünya s. 25 L.) İspiyoncu'da sendikalaşmaya karşı patrondan yana olan işçinin umarsız korkaklığı; zayıf. Ölüm Kundağı'nda açlıktan ölen bir küçüğün inandırıcı gelmeyen doktor muayenesi; başarısız. Ölü'de bir yaz günü törece ve can aşıyla birlikte gömülmesi zaman alacak olduğu için eşini kendi yuyup kendi gömmeye çalışan Veli'nin açıklanmamış inadı; o da inandırıcı değil. Sanık'da işkence ifadesi yüzünden yargıç kararıyla da aklanamayan--ama yazarın övgüyle yücelttiği-bir genç adamın acısı (kupkuru, etkisiz); Et ve Kemik'de bir buzdolabı alma dileğindeki gecekondu kadınının şirretliği, konuklarına pişireceği eti yavrularına vermeyiş inadı (zoraki, sevgisiz) Yürek Sesi'nde... hiçbir şey yok. (Yazarının zihinsel kargaşasından başka); Süttozu'nda Amerikan dağıtımından yararlanmak isteyip çocuğunu zehirleyen ana (yazarın kalıplaşmış önyargıları)... Romanlarının bir ikisinde umut ışığı gördüğüm Lütfi Ka-

leli, eskimiş ürünleriyle hikâyede. Bir de sonraki hikâyeye bakıyorum.. Köyünden üniversite sınavlarına gelen öğrencinin bedavadan dayak yiyişi, polis ve kamuoyunca anarşist diye tartaklanışı... Olmaz mı diyeceksiniz. Olur doğallıkla. Kollarını kavuşturmuş, uyuklamalı gece otobüsünde (s. 122) insanın kafası bu kadar karmakarışık olursa, yazar onu ne kadar tutarsa tutsun, öğrenci Halit Efendi'nin başı her yerde derde girebilir; köy kamyonunda da, kent durağında da. Romanlarından önce yazmış olmalı Lütfi Kaleli bu değeri düşük hikâyeleri. Ve nedense vazgeçememiş onların varlıklarından. Ne derdi eski hocamız: «Eser evlâttır; sakat bile olsa.. severim onları». İşte öyle.

● Ali Ulvi Temel'in **«Uzun Yürüyüşte»** (Edebiyat Dergisi Yayınları, 62 s. 20 L.), Ali Kemal Nacaroğlu'nun **«Alaz»** (Kıyam dergisi yayınları, 136 s. 25 L.) adlı kitaplarını sabırlı bir umutla, iyi bir şeyler bulmanın keyfini tatma umuduyla okudum. Ne gezer.. Edebiyata özenen bu kesim gençliği, bilinen herhangi bir hikâye konusunu en anlaşılmaz biçimde sunma yönteminde kıvranıp duruyorlar. Türkçe zayıflıklarını biçem özentileriyle kapatmaya çalışarak. Böylece kısır bir hikâye yılını kapatmış oluyorum; anlamsız bir yorgunlukla.

ZORUNLU SONUÇ

● Bir yıl önce söylediklerini tekrarlamak acı değil mi: «Çok zayıf bir hikâye yılı; bu türdeki ürünler belli bir azalış içinde. Yayınevleri pek ilgi göstermiyor... Satışı ve sürümü yetersiz hikâye kitaplarının masrafını çıkarmak kolay değil.. Kâğıt, dizgi, baskı, kapak, cilt, dağıtım.. gittikçe daha pahalı.. Hikâye, genellikle bizde bir edebiyat emeğinin başlangıç çalışması olduğu için kitaplaşması gittikçe güçleşecek.. Edebiyatın zorlandığı dar köşelere sıkıştırıldığı bir yıl oldu 1978..» İyiden çok kötü, kısır, zayıf, başarısız eserleri izleyip okuma görevini yükleyen bu yıllık yazı çalışması da gittikçe tadını yitirdi; yapılması gereksiz bir angarya, gibi görünmeye başladı bana. Ama Pandora'nın kutusundan herşey boşalır da bir tek şey, umut kalır geriye. Bu mitosda değerini yitirmeyen bir gerçek olmalı. 6 Kasım 1978

1978 YILINDA ŞİİR

Muzaffer UYGUNER

— Güzeldir çünkü
En çirkin ozan bile
Şiir yazmayandan
Abdülkadir Budak

Bir kaç yıldır yazdığımız bu yazılar nedeniyle, şiir kitaplarını ve dergilerde yayımlanan şiirleri yakından izlemek zorunda kalıyorum. Gene de bütün kitapları ve bütün şiirleri gözden geçirebildiğim savını ileri süremem. Dergilerin bir çoğunu edinip okuma olanağımız varsa da sayısı bir hayli olan şiir kitaplarının hepsini bulup okumak ve sonra da bu yazının sınırlılığı içinde değerlendirmek olanak dışıdır. Şurasını da belirtmekte yarar vardır sanırım: Bu yazı, öbürleri gibi, bir yıllık dönemin bir şiir bibliyografyası değildir. Yayımlanıp da okuyup değerlendiremediğimiz kitapların ozanları için, Abdülkadir Budak'ın **Geçti İlkyaz Denemesi** adlı kitabından alıp yukarıya da koyduğumuz dizeleri yinelemek istiyoruz.

1978 yılında ne kadar şiir kitabı yayımlandı? 1977 yılında yayımlananların sayısına göre az mı, çok mu? Bunların yanıtları **Türkiye Bibliyografası**'nda aranmalı dır. 1978 yılında, kâğıt ederlerinin çok yüksek bir düzeye yükselmesine karşın, yayımlanan şiir kitaplarının hiç de az olmadığını söyleyebiliriz. Kâğıt durumu, yeni dergilerin çıkmasını önlemiş ve yayımlanmakta bulunan bazı dergilerin kapanmasına yol açmıştır. İzmir'de yayımlanan ve değerli yazılarla güzel şiirlere yer veren **Dönemeç** dergisi yayımına son verenler arasındadır. Kayseri'de yayımlanan **Hakimiyet** ise kısa bir dinlenceden sonra yeniden yayıma başlamıştır. **Saçak** dergisinin

de yayımına son verdiğini sanıyorum. Yıl içinde yayıma başlayan yeni dergilerin çoğunlukla siyasal ve düşün yazılarına dönük olduğunu söyleyebiliriz. Bunların bir çoğu şiire de gereken yeri vermişlerdir. **Yazı** ve **Sanat Emeği, Felsefe Dergisi** bu tip dergilerdir. **Oluşum** dergisi ise biçim değiştirdiği gibi gerçek bir yazın dergisi olma yolundaki oluşumunu da sürdürmektedir.

1978 yılında dergilerde yayımlanan ve bazıları da yayımlanan kitaplara alınan şiirlere baktığımızda, bu dönemin (Kasım 1977-Ekim 1978 döneminin) iyi bir dönem olduğunu, umut verici yönelişlerin görüldüğünü söyleyebiliriz. Geçen yılki yazımızda belirttiğimiz üzere, bir Bakanlığın yayımladığı bir dergide yer alan manzumeler bu gibi dergilerde görülememiş; bu gibi manzumelerin yer aldığı dergiler ise azalmış bulunmaktadır. Şunu da hemen belirtelim ki, belli başlı yazın dergilerinde yayımlanan şiirlerin hepsinin de yüksek düzeyde olduğu söylenemez. Zaman zaman, bunların neden yayınlandığı sorusunu kendimize yönelttiğimiz de olmuştur. Bu soruyu çevremdekilere de sorduğumda doyurucu yanıtlar alamıyorum.

1978 yılındaki olumlu gelişme ya da yöneliş, yayımlanan şiirlerden çıkarabildiğimiz sonuçlara göre, şiirin estetiğine önem vermedir. Şiirin yalnızca bir bağırma, haykırma ve söylev olmadığı gerçeği önemle ele alınmıştım. Buna, «kavranmıştır» diyemiyoruz; çünkü, şiir yazan herkes bunu bilmelidir, diyorum. Şiirin kendi kuralları dışına çıkılmasının, onu yozlaştıracağı muhakkaktır. Kendi kuralları içinde, şiirin özünü oluşturan «şey»in çok güzel ve etkili olarak söyleneceği bilinmektedir. İşte, 1978 yılı, bu gerçeğin, bu bilincin geniş ölçüde uygulandığı bir yöneliş yılı olmuştur. İslâm peygamberi Muhammed Mustafa da yüzyıllar öncesi bu özün önemini söylemiş; ilkin karşı olduğu ozanların övgüsünü yapmıştır sonradan. Çünkü, zamanla kendi yanında da ozanlar yer almış ve onların söz gücünden yararlanmıştır. Yeniçeriler arasında görülen ozanların da savaş gücünü arttırıcı nitelikleri ve güçleri unutulmamalıdır. İşte, izleyebildiğim dergilerde ve okuyabildiğim kitaplarda yer alan şiirlerde şiir esteteğinin ağır bastığını gözlemlemiş

bulunuyorum.

Şiirimizde görülen özün, insanlarımızı mutlu günlere götürme eğilimi olduğu söylenebilir. Bir yandan dünyayı ve yaşamı değiştirme ve böylece mutlu bir yaşam, özgür bir yaşam gerçeği (düşü dememek için), bunu da sınıf temeline oturtma düşüncesi devrimci ozanların şiirlerinde geniş ölçüde yer almaktadır. Bu gerçeği sınıf temeline değil de iyi insanlık, iyi müslümanlık ve belki de kısaca belirtmede yararlı olabilecek bir deyimle «mânevî cihazlanma» temeline oturtmak isteyen ve müslümanlığın altın çağı olarak kabul edilen «mutluluk çağı» (asr-ı saadet)na varma özlemi içinde yansıtan sanatçılar da görülmektedir. İslâm anlayışındaki cenneti, sayıklayanlar gibi başka cennetlerden sözedenler de var elbette. Bunları, belirli ölçüler içinde özleştirenler yanında kavgayı ön planda tutanlar da yok değildir. Bütün bunların yanında, insanın mutluluğunu ve huzurunu kendisinin yaratabileceği inancında olanlar da bulunmaktadır. İnsan kendi huzurunu ve mutluluğunu kendisi yapar ve bunu büyük şeylerden çok küçük şeylerde bulur deyip kişisel mutluluğun toplumsal mutluluğa yol açacağını söyleyenler de elbette haklıdır kendi düşünce dizgeleri içinde. Şu var ki, toplumun daha iyi bir düzene kavuşması bütün insanlarca istenmektedir. Ozanların ve ozanlarımızın da başka türlü düşünmesi olanak dışıdır. Ama, bu amaca çıkaracak yolların seçiminde değişiklik olması da olağandır. Ancak, bunun eyleme dönüşmesi sanatla ve şiirle ilgisi olmayan bir konudur. Militanlıkla ozanlık ayrı uğraşlardır.

Geçen yılki yazımızın bir yerinde şunları yazmışız: «Devrimci sanat, insanı ve toplumu değiştirmeye dönük olmalıdır. Sağ ve solda yazılan ve bu nitelikte olan her şiir, bir yerde devrimci sayılmalıdır. İdeolojik somutlamaların sanata bir şey katmayacağını, bir takım savsözlerle ünlü kişilerin adlarının anılmasının da şiiri yüceltmeyeceğini ve değerli kılmayacağını bilmeliyiz.»

Her alanda olduğu gibi şiir alanında da bazı büyük sanatçılar, yol açıcılar olması doğaldır. Gene doğal olan bir husus, şiire yeni başlayanların da çeşitli etkiler altında kalmasıdır. 1978 yılında yayımlanan bazı şiirlerde,

bu etkilerin açıkca görüldüğünü, bazılarında ise eretildiğini belirtmeliyiz. Genç ozanların, gelecekte kişiliklerini bulacakları ve bu gibi ürünlerini unutmak isteyecekleri usumuzdan çıkarılmamalıdır.

Bu dönem içinde de yabancı ozanlardan yapılan çeşitli şiir çevirileri dergilerimizde yer almıştır. Bu çevirilerin değeri ya da değersizliği burada tartışılmayacaktır. Ama, genç ozanların bunları okuyup gerçekten değerlendirip değerlendirmedikleri sorusu sorulabilir. 1945-50 yıllarındaki çevirilerin, Türk şiiri için ne kadar olumlu olduğu bazı gözlemciler tarafından belirtilmişti. Bunların nasıl bir etki yaptığı da bir inceleme konusu olmalıdır.

Şiir olayları

1978 yılında önemli bir şiir olayı olduğunu söyleyemeyiz. Bu yıl, Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü de verilmedi. Halbuki, ödüllendirme dönemi içinde yayımlanan önemli şiir kitapları da vardı. Ama, bunlardan hangisinin ödül için başvurduğunu (bilindiği üzere bu bir koşuldur) bilemiyoruz. Bunu bilemediğimizden ötürü de herhangi bir görüş belirtme yoluna gidemiyoruz.

Dönem içinde, belirli ölüm ya da doğum yılları nedeniyle bazı ozanlarımızın anma toplantıları yapıldı ve yayım organlarının bazılarında da haklarında yazılar yayımlandı. **Varlık** dergisi, **Yedi Meş'ale** hareketinin 50nci yılı nedeniyle bir sayısını bu konuya ayırdı. 50 yıl sonra bu hareketin bazı yeni değerlendirmeleri yapıldı ve eskiden yayımlanmış bazı örnekler sunuldu. Bu konuda, Hikmet Dizdaroğlu'nun oldukça geniş ve sağlam değerlendirmeleri olduğunu biliyoruz. Ama, bir kitap boyutuna erişecek bir inceleme yapılamamıştır. Belki üniversite bitirme tezlerinden bu konuyu işlemiş olanları vardır.

Ankara'da, **Yazarlar Birliği** kuruldu. 5446 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda, Hükûmetin bazı yardımcı olma işlemlerinden sözedilmekte ise de, bugüne kadar hiçbir girişim yapılmamıştır. Kurulup sonradan

iş yapamaz duruma gelen bir çok birlik ya da dernek biliyoruz İstanbul'da çalışmakta bulunan Türkiye Yazarlar Sendikası, bu alanda değişik bir kuruluştur diyebiliriz. Yazar haklarının düzene konulamadığı, en az geçirim indirimi konusunda bugün de 10.000 liralık bir düzeyin (ya da duvarın) aşılamaması karşısında bu birliklerin ya da derneklerin nasıl etkin olabileceği sorulabilir.

Nazım Hikmet'in yurd dışındaki yaşamı ile ilgili olarak Milliyet Gazetesi'nde yayımlanan dizinin, olumlu ya da olumsuz yanları tartışma konusu oldu. Zekeriya Sertel ile Türkiye Yazarlar Sendikası arasındaki tartışma bilmem bitti mi? Sendika'nın yanıtları bitmemişti sanıyorum. Çünkü, «devam edecek» sözü vardı son yazının altında ve devam etmedi. Belki de İzmir baskısındaki karışıklıktan ötürü böyle bir durum ortaya çıktı. Gerçek şu ki, Nazım Hikmet'in yurd dışındaki yaşamı konusu dönemin önemli olaylarından biridir.

Her yıl Yugoslavya'nın Struga kentinde yapılan şiir gecelerine bu yıl da ülkemizden sanatçılar çağrıldı ve gittiler. Bazı yayın organlarında benim de katıldığım yolunda bazı yazılar çıkmıştı. Kültür Bakanlığı'nın sayın Müsteşarı adımı çizdiği için ben gidemedim. Sanıyorum Hasan İzzettin Dinamo ile Arif Damar katılmışlar. Cumhuriyet Gazetesi'ndeki izlenimlerinden bunu anlamış bulunuyorum. Bu yıl **Altın Çelenk,** İspanyol ozanı Rafael Alberti'ye verilmişti. Gelecek yıl da bizden birine verilir herhalde.

Burada belirtmeği uygun gördüğüm bir husus, geçen yıl Sofya'da toplanan Yazın Eleştirmenleri Uluslararası Derneği'nin 1982 yılı toplantısını (iki yılda bir yapılıyor bu toplantılar) İstanbul'da yapmak eğiliminin bulunmasıdır. Tahsin Saraç ile birlikte katıldığımız toplantı sırasında bu istek ortaya atılmış ve Başkan André de bunu bize «çıtlatmış»tı. 1980 toplantısı Helsinki'de yapılacağından, oraya gitmeden önce bu konuda Hükûmet'in yardımı için girişimler zorunludur. Hükûmetin de buna yardımcı olacağı ve bir miktar ödenek ayırmak üzere sözverip bunu da gerçekleştireceği umulur.

Ödüller :

Biraz önce de belirtildiği üzere, Türk Dil Kurumu ödülü bu yıl verilmedi. Böylece, önceki 1977 yılında yayımlanan şiir kitapları arasından ödüle istekli olanlarının değerlendirilemediği anlaşılıyor.

Bu yıl Nobel Yazın Ödülü de bir ozana değil, bir romancıya verildi.

Sedat Simavi Vakfı Yazın Ödülü ise Peride Celâl'in **ÜçYirmidört Saat** adlı romanı ile Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın **Horoz** adlı şiir kitabına verildi. Dağlarca'nın eskiden yayımlanan küçük boy kitaplarının bir araya toplanmasından oluşan bu kitap için bir yazımız **Varlık**'da yayımlanmıştı. Dağlarca'nın bu kitabında, sözü edilmesi gereken güzel şiirler bulunmaktadır. Bu kitap için, geçen yılki yazımızda görüşmelerimizi özetlemiştik.

Hilmi Yavuz'un **Doğu Şiirleri** adlı kitabı da Yeditepe Şiir Armağanı'nı kazandı. **Türk Dili** dergisi'nde değerlendirmeye çalıştığımız bu kitabın şiirimizde önemli bir yeri olduğu inancındayız.

Yıl içinde ödüllendirilen başka bir şiir ktabı da mehmet Kemal Kurşunluoğlu'nun **Söz Gibi** adlı kitabıdır. Lions Klüplerinin ortaya koyduğu ödül bu kitaba verildi.

Toplu yapıtlar :

Necatigil'in kendisinin seçtiği şiirlerinden oluşan **Sevgilerde** adlı kitabından sonra gene aynı yayınevi Ümit Yaşar'ın seçme şiirlerini içeren **Acılar Denizi**'ni yayımlamıştı. Bunların yanında, Cahit Külebinin bütün şiirleri **Sıkıntı ve Umut** adıyla bir ciltte toplanmıştı. **Türk Mavisi** adlı kitabında yer alan şiirlerin dışındaki bütün şiirleri kapsayan bu kitap sanırım tükenmiştir. Ece Ayhan'ın bütün şiirleri de **Yort Savul** adlı bir kitapta toplanmıştı. Bu yönelişler, dönem içinde de görülmüştür. İlkin Arif Damar, daha önceleri yayımlanmış bulunan **Günden Güne, İstanbul Bulutu, Kedi Aklı, Saat Sekizi Geç Vurdu, Alıcı Kuş** adlı kitaplarını **Alıcı Kuşu Kar-**

deşliğin adlı bir kitapta birleştirdi. Böylece, tükenmiş kitaplarının yeniden basılmasını ve bir arada incelenmesi olanağını sağladı.

Melih Cevdet Anday'ın daha önce yayımlanan şiir kitapları da, dönemin son günlerinde İş Bankası yayınları arasında çıkan **Sözcükler** adlı bir kitapta toplanmış oldu. Hiçbir yerde yayımlanmamış bir şiiri ile başlayan ve kitaplarında yer almamış on sekiz şiirini de içeren kitapta tersine bir sıralama görüyoruz. Son yayımlanan kitap başta, ilk yayımlanan kitap ise sondadır: **Teknenin Ölümü, Göçebe Denizin Üstünde, Kolları Bağlı Odysseus, Yanyana, Telgraíhane, Rahatı Kaçan Ağaç** ve **Garip.** Çok güzel bir baskı içindeki kitabın, ozanın öbür kitaplarını edinemeyenler bakımından önemi büyüktür elbette. Türkiye İş Bankası'nın, bu gibi kitapları yayımlaması çok yararlı olacaktır.

Türkiye İş Bankası'nın önemli bir girişimi de 17 Mart 1978 günü aramızdan ayrılan Ceyhun Atuf Kansu'nun tüm şiirlerini toplayıp yayımlamasıdır. Rahmetli Kansu, oldukça fazla şiir yayımlayan ozanlarımız arasındadır. Ama, kitaplarının sayısı ancak dokuzdur. Zaman zaman yaptığım konuşmalarda, dergilerin sayfaları arasında kalan şiirlerini toplamasını söylemiştim. Bunun, sanatını değerlendirmek isteyenler yönünden de önemli olduğunu belirtmiştim. «İsteyen inceler, işte hepsi dergilerde» derdi hep. Sağlığında toplayamadı şiirlerini, yayınevleri de başarılı olamadılar bu konuda. Şimdi bir araya toplanan ve tüm şiirleri genel başlığını taşıyan şiirleri, daha önce yayımlanan dokuz kitabındakilerden oluşmaktadır. Bu dokuz kitap iki kitap olmuştur. İlkinde, **Bir Çocuk Bahçesinde, Bağ Bozumu Sofrası, Çocuklar Gemisi, Yanık Hava, Haziran Defteri, Yurdumdan** adlı kitapları ve ikincisinde ise **Bağımsızlık Gülü, Sakarya Meydan Savaşı, Buğday - Kadın - Gül ve Gökyüzü** adlı üç kitabı yer almıştır. Kitapları baskıya hazırlayan Vecihi Timuroğlu, her iki kitaba ayrı ayrı birer önsöz yazmıştır. İlk kitaba yazılan önsöz biraz daha uzun ve kapsamı geniştir. Öyle sanıyorum ki, Timuroğlu, gereken zamanı ayıramamış ve bu yüzden de yinelemelere, açık olmayan açıklamalara sürüklenmiştir. Timuroğlu'nun ve İş Bankası'nın

bu girişimi çok yerindedir. Ancak, konunun en kolay yanı çözüme bağlanmıştır. Dergileri bircik bircik tarayıp onun tüm şiirlerini saptamak, ondan sonra da belirli bir düzen içinde sıralayıp vermek gibi zaman alıcı yanı ne olacaktır? **Tüm şiirleri** deyimi, yalnızca kitaplarına giren şiirleri kapsayacaksa, bu deyim yerine **tüm kitapları** denmeliydi. Tüm şiirleri dizisi için daha çok çalışmaya gereksinme var. Kitapların hiçbir yerinde, bu ileriye dönük çalışma için herhangi bir deyiş göremedim (belki vardır da ben göremedim).

Kültür Bakanlığı'nın geçen yıllar içinde Ziya Gökalp'in tüm şiirlerini (bu arada kitapları ile dağınık yazılarını) bir arada yayımlamasından sonra Türkiye İş Bankası'nın (daha önce Mustafa Seyit Sutüven ile ilgili kitabı da gözönünde tutulursa) bu girişimi çok önemli bir atılımdır.

Ölümler :

Dönem içinde de bazı ozanlarımız aramızdan ayrıldılar.

Dönemin ilk ayında **Cemal Yeşil** ayrıldı aramızdan. 27.11.1977 günü ölen Cemal Yeşil, 1900 yılında Diyarbakır'da doğmuştu. Siyasal Bilgiler Fakültesi (o zaman Mekteb-i Mülkiye)nden 1921 yılında mezun olmuş; uzun yıllar devlet hizmetinde çalışmıştı. Öğrenci iken yazdığı ve Gençlik Marşı ya da Mülkiye Marşı olarak bilinen şiiri (sonradan bestelenmiştir) o yıllarda adının duyulmasını sağlamıştı. Maliye Bakanlığı, Başbakanlık Müsteşarlıklarından sonra Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliğinde bulunmuş ve sonraları Büyükelçi olarak çeşitli yabancı kentlerde görev yapmıştı. Daha çok rubai'ler yazmış ve bunlardan bir bölüğünü **Rubailer** adlı kitabında toplamıştı. Son yazdıklarını ve Hayyam'dan çevirdiklerini de yayımlama çabası içinde bulunuyordu. Ölümü, nedense yankı uyandırmamış, bir iki gazetenin haberinden ileri gidememiştir.

Ceyhun Atuf Kansu ise 17 Mart 1978 günü aramızdan ayrıldı. 7 Aralık 1919 tarihinde İstanbul'da doğan Kansu'nun ölümü geniş yankılar uyandırdı. **Türk Dili** dergisinin bir sayısı onun anısına ayrıldı. Şiir yanında

düzyazı ile de ilgilenen Kansu, tam bir Atatürkçü ve bu kaynaktan beslenen toplumcu idi. Biraz önce de belirttiğimiz gibi, şiirleri ile yazılarının önemli bölüğü kitaplaşamamıştır. **Ilgaz dergisinin** sayfaları arasında kalan Söylev ile ilgili yazıları onun anlayışı bakımından ilginçtir.

1922 yılında Afyonkarahisar'da doğan ve dört yıllık bir sürede bu ilin milletvekilliğini de yapan **Osman Atitila** da 20 Nisan 1978 günü öldü ve cenazesi Afyonkarahisar'a götürüldü. Özellikle halk şiirine yatkın olan ve tüm şiirlerini bu anlayış içinde yazan Attila'nın şiir dışında da çalışmaları vardır.

Şiirlerini Hisar dergisinde yayımlayan **Orhan Okçu** da Temmuz 1978 ayı içinde ölmüştür. Hukuk öğrenimi yapan Okçu'nun kitabı yoktur.

Gençlik yıllarında şiir yazıp yayımlayan, sonra İtalya'ya giderek öğrenim yapan **Bedrettin Cömert** ise 11 Temmuz günü, Türk Dil Kurultayı günlerinde arabası içinde öldürülmüştür. Öldürülmesi geniş yankılar uyandıran Cömert, şiirlerini kitap olarak toplamamıştı. Sanat tarihi ile ilgili önemli kitapları bulunmaktadır. 1940 yılında Vezirköprü'de doğmuştu.

1925 yılında Adana'da doğan Kemal Yerdelen de 31 Ağustos 1978 günü Adana'da öldü. Çiftçilikle uğraşan Yerdelen'in son yıllarda bir de şiir kitabı yayımlanmıştı.

Yeniler :

Geçen yılki yazımızda bazı genç imzalardan sözetmiştik. Bunlardan Nuran Harirî'nin genç değil de yeni bir imza olduğunu belirtmek isterim burada. Üzerinde durduğumuz dönem içinde de yeni bazı imzalar dikkatimizi çekmiş bulunmaktadır. Adnan Azar, Fatma Oran, Azer Yaran, Mutlu Parkan, Kenan Coşkun, Ayhan Enacar, Yusuf Alper ve özellikle de çok güzel şiirlerini okuduğumuz Ahmet Telli adlarını anmak isteriz. Çeşitli dergilerde rastladığımız bu adlar ve daha başkaları, elbette geleceğin şiirinin ustaları olacaktır. Çeşitli dergilerdeki şiirleri birbirinden ustaca ve sağlam olan Ahmet Telli'nin çıkacağı duyurulan kitabı, onun bir şiir toplamını da bize vermiş olacaktır.

Seçgiler :

Dönem içinde, Türk şiiri ile ilgili olarak herhangi bir önemli seçgi (antoloji) yayımlanmamıştır. Eskiden yapılmış seçgilerin yeni baskılar yaptığını da bilmiyoruz.

Bu arada, Dünya şiiri ile ilgili olarak biri tamamlanmamış iki seçginin bulunduğunu biliyoruz. Bunlardan biri, Varlık yayınları arasında bulunan **Günümüz Dünya Şiiri** (Bir Varlık Antolojisi) dir. Yaşar Nabi tarafından hazırlanan bu seçginin önemli özelliği, daha çok genç ozanların şiirlerinden çevirileri içermesi ve bunların Varlık dergisinde yayımlanmış olmasıdır. Ulusların ABC temel alınarak düzenlendiği bu seçgide Alman, Amerika, Arjantin, Avustralya, Bangladeş, Belçika, Brezilya, Bulgar, Çekoslovakya, Çin, Danimarka, Eskimo, Estonya, Filistin, Finlandiya, Fildişi Kıyısı, Fransa, Gana, Güney Afrika, Hindistan, Hollanda, İngiltere, İran, İrlanda, İspanya, İsrail, İsveç, İtalya, Japonya, Kamerun, Kanada, Kolombiya, Küba, Kore, Macar, Martinik, Şili, Vietnam, Yeni Zelanda, Yugoslavya ve Yunan şiirinden örnekler yer almıştır. Seçgideki şiirler değişik kişiler tarafından çevrilmiştir.

İkinci ve tamamlanmamış seçgi ise Milliyet Sanat Dergisinin ek olarak vermekte olduğudur. Büyük boy 400 sayfayı bulan bu seçgide nasıl bir yöntem kullanıldığını bilemiyoruz. İngiliz şiirinden (s. 3 - 29) başlayıp ABD (s. 30 - 65), Rusya (s. 66 - 144), Latin Amerika (s. 145 - 240), İtalya (s. 241 - 274) şiiri ile Alman şiirine (s. 275 - ?) gelinmiştir. İngiliz ve ABD şiirini Cevat Çapan, Rus şiirini Ataol Behramoğlu, Latin Amerikan şiirini Ülkü Tamer, İtalya şiirini Bedrettin Cömert ve Alman şiirini de Yüksel Pazarkaya hazırlamıştır. Görülüyor ki, sayfa sayısına göre bu seçginin, ulusların şiirinin önemine göre mi, yoksa hazırlayıcının takdirine göre mi hazırlandığı pek belli olmamaktadır. Daha Fransız, İspanyol, Portekiz, Çek, Bulgar, Romen, Yugoslav, İskandinav ülkeleri gibi Avrupa şiiri ile Asya ve Afrika ile Avustralya şiiri de bulunmaktadır. **Ülke Ülke Çağdaş Dünya Şiiri**

adlı bu seçginin ne zaman ve kaçıncı sayfada sona ereceği bilinmemektedir.

DERGİLERDE ŞİİR:

Dergilerimiz ve dergicilerimiz, bu dönem içinde de şiire geniş yer vermişlerdir. Geçen yılki yazıda da belirtildiği üzere, **Felsefe** dergisinde de şiirler görülmüş ve **Mavera** dergisi ise şiirlere ilk sayfalarda yer vermiştir. **Sanat Emeği, Yazı** ve **Birikim** dergileri de şiire yer vermişlerdir. Bunları belirtmemizin nedeni, bu dergilerin daha çok, geniş soluklu incelemelere ve araştırmalara yer vermeleridir.

Dergilerde yayımlanan şiirlerin, her ay o derginin tutturduğu belirli bir çizgide sürüp gittiği söylenemez. Bir ay yayımlanan şiir çizgisi, önce ve sonraki aylarda yayımlananlardan farklı olmaktadır. Ayrıca, dergilerin, belirli bir düzeyin üstünde şiir yayımlama gibi bir yöntemleri de yoktur. Bu düzeyi saptayacak bir yöntemin ya da makamın bulunmaması gibi.

Geçen dönemde belirli bir ölçüde fazla şiir yayımlayanlar görülmüştü ve bunu biz de belirtmiştik. Bu dönemde, böyle bir durum olmadığını söyleyebiliriz.

Dergilerde yayımlanan bütün şiirleri ve şiir yayımlayan bütün ozanları burada anmamız olanak dışıdır. Bu nedenle, dergilerde dikkatimizi çeken şiirleri ve ozanları anmakla yetineceğiz burada. Bunu yaparken de bütün dergileri değil, dikkatimizi çeken dergileri ABC dizgesine göre ele almağı yeğ tutuyoruz bu yıl.

Ankara'da yayımlanan ve daha çok plastik sanatlara ağırlık veren **Ankara Sanat** dergisinde şiirler de yayımlanmaktadır. Yayımlanan şiirler arasında, Adnan Azar'ın çok az sözcükten oluşan «Lorca'yı Okuyorum» adlı şiiri (Aralık) adlı şiiri, bize ölçülü ve derin göründü. Azar, çok söz yerine az söz kullanarak yaratabilmiştir şiirini. Başka dergilerde de başarılı şiirlerini okuduğumuz Azar'ın gelecek dönemde daha fazla şiirinden sözetme olanağı doğacağına inanıyorum. Derginin Mart 1978 tarihli sayısında, Subutay Hikmet'in «Doludizgin» ve Özer Arabul'un «Onlar» adlı şiirini anmak istiyoruz.

Gene Ankara'da yayımlanan **Edebiyat** dergisinde ise, yabancı dil bildikleri anlaşılan ve yabancı ülkeler şiirini bilinçli olarak izledikleri sezilen ozanların sağlam şiirleri okunmaktadır. Dergide yer alan şiirlerden Cahit Yeşilova'nın «Günce» (Aralık) ve «Gün Yolunda Bir Söyleşi» (Şubat) adlı şiirleri ile Ali Göçer'in «Aktı Gün Yüzüm Eskiyen Bir Marta» (Nisan) adlı şiiri, Arif Ay'ın «Kıyılar Hep Sabah» (Nisan) ve Turan Koç'un «Sarmal» (Nisan) şiiri ile Mevlût Koca'nın «Doğunun Akşamları» (Mayıs) adlı şiiri anılmalıdır. Dergide yayımlanan daha başka şiirlerin adını anamıyoruz burada. Ancak, dergi ozanlarının pırıl pırıl bir dilleri olduğunu, şiir söylemeyi de bildikleri belirtilmelidir burada.

Yıllardır Ankara'da yayımlanan **Hisar** dergisinde de oldukça fazla şiir yayımlanmıştır. Bu şiirler arasında Mustafa Necati Karaer'in «Yakınlar ve Uzaklar» (Kasım 77), Seyfettin Başçıllar'ın «Gazeller» (Kasım 77), Yahya Akengin'in «Ve Bir Gün« (Aralık), «Turnam» (Eylül) adlı şiirleri ile Siyami Özel'in «Yalnızlığım» (Mart) ve Sedat Umran'ın «Gül'e Mektup» (Haziran) adlı şiirlerinin anılması gerekiyor bize göre.

Şiire baş sayfalarda yer veren **Mavera** dergisinden ise Erdem Bayazıt'ın «Tabiat Risalesi» (Aralık) ni anabiliyoruz.

Ankara dergilerinden olup dönem başında biçim değiştiren **Oluşum** dergisi, şir seçimine özen göstermektedir. Yayımlanan şiirlerin belirli bir düzeyin altına düşmemesi bunu kanıtlamaktadır. Bu nedenle, **Oluşum**'da yayımlanan şiirlerden daha fazla örnek verme durumu çıkıyor ortaya. İlk sayılarda Süreyya Berfe'nin «Şiir Çalışmaları» (Kasım 77) adlı şiiri, özgün bir çalışma olarak göründü bize. Daha sonra aynı adla yayımlanan şiirinden daha iyi olarak niteleyebiliriz bunu. Metin Altıok'un «Uyarılar» (Kasım 77) adlı şiiri de başarılı şiirler arasında amlmalıdır. Atilla İlhan, yayımladığı tek şiiri olan ve eski şiirimizden beslenen «Râviyan-ı Ahbar» (Aralık) adlı şiiri ile ilgimizi çekti dönem içinde. Ali Püsküllüoğlu, «Eski Bir» diye başlayıp bir dizi şiir yayımladı dönem boyunca; bunların tümü güzeldi, ben yukarıda andığım birinci şiiri (Aralık) daha yeğ tutuyorum. Tevfik

Akdağ da bu dergide epeyce şiir yayımladı. Bazıları kitabına da giren bu şiirlerden «Günoğulları» (Aralık), alaycı dili ve güncelin alaylı bir dille şiirleştirilmesi bakımından ilginçti. Derginin Ocak sayısında yayımlanan «Ağustos, Hey Oğul!» adlı şiir Kansu'nundu ve küçük küçük parçalar ile bize bir füçellik tablosu çizmişti. Ceyhun Atuf Kansu, bu tür bir şiir denemesine girişmiş ve bunlardan başka örnekleri daha önceleri yayımlamıştı. Bu şiiri de, onun bu türde ne kadar başarılı olduğunu ve olacağını göstermektedir. Bu şiir demetinin en son dörtlüğü «Herakleitos» adını taşımakta ve sanki kendi yaşamını özetlemektedir. Bir konuşmamda da belirttiğim bu şiirinde şöyle demişti bilge Kansu: «Bitti bu ağustos artık gelmez / Ne güzel söylemiş Egeli bilge / Yıkanamayız bir daha o gölgeli suda / Çınar yapraklarıyla aktı gitti».

Oluşum'un aynı sayısında Nuran Hariri'nin «Hüzünler Ağı Kırar» adlı şiiri ile Şubat sayısındaki Turgay Gönenç'in dört dizeden oluşan usta işi «Yapıt» adlı şiiri ile aynı sayıda Enis Batur'un «Paramparça Şiir» adlı şiiri üzerinde durulması gereken şiirler arasındadır. Cemal Süreyya'nın birkaç sayı süren ve «Sürekli Şiir» diye kısaca belirteceğimiz uzun şiirinin tümü ve özellikle Şubat sayısındaki III numaralı parça elbette anılması gereken şiirlerdendir. Bu derginin Nisan sayısında yayımlanan şiirlerden Veysel Öngören'in «Sürgit Bu Eylemde» adlı şiiri özenti ve ölçülü bir şiir olarak göründü bize. Bu arada, Özdemir İnce'nin Temmuz ayı sayısında başlayıp Ağustos ve Ekim ayı sayılarında da yayımlanan «Kendisinin Avcısı» ozanımızın ustalığını ortaya koyan ürünlerinden biri olarak belirtilmelidir. Özdemir İnce, başka dergilerde yer alan şiirleriyle de yılın dikkati çeken ozanları arasında sayılmalıdır. Ekim sayısında Mahmut Turgut'un «Yürekte Açan Gül» adlı şiiri ve özellikle de Ahmet Telli'nin ölçülü bir duyarlıkla toplumsalı bulgulayan «Düşerken Üstümüze Akbabaların Gölgesi» adlı şiirini anmak istiyoruz. Ahmet Telli de 1978 döneminin iyi ürünler, güzel şiirler veren ozanlarından biridir.

Gene Ankara dergilerinden olup **Oluşum** gibi biçim ve içerik değiştiren **Sesimiz** dergisinde de dikkatimizi

çeken şiirler görülmüştür. Ali Yüce'nin, kendine özgü deyişi içinde, sırf sözcüklerden oluşuyormuş izlenimi altında önemli özün yerleştirildiği iki şiirini anacağız. Bunlardan birincisi Nisan sayısındaki «Şiirin Öyküsü», ikincisi ise Ekim sayısındaki «Ökse»dir. Sözcüklerin mekaniğinden yararlanılmış gibi görünen bu şiirlerde toplumsal bir içeriğin ustaca yerleştirildiği görülmektedir. Derginin Temmuz sayısında Mehmet Kıyat'ın «Gülüşünü Buruşturma» adlı şiiri de toplumsal özü özümleyen bir şiirdi. Ağustos sayısındaki şiirlerden Feriha Aktan'ın «Cançiçeği» ve Burhan Günel'in «Şiirler»i dikkate değer. Ekim sayısında ise Hasan Hüseyin, gürül gürül bir sesle «Öyle Çok Dalmışızki Kendi Sularımıza» diye sesleniyordu herkese.

Türk Dili dergisinden de epeyce şiir anmam gerekiyor bu yıl. Özdemir İnce, Aralık sayısında yayımlanan «Abidin Dinonun Çiçekleri» adlı uzun şiiriyle ve Ekim sayısında da «Ölümü Deneyen Küçük Kıza» adlı şiiri ile, güncel toplumsal içeriğin gerçek şiirini vermiştir. Aralık şiiri ile, güncel toplumsal içeriğin gerçek şiirini vermştir. Aralık sayısından anacağım öbür şiirler Özel Arabul'un «Okul Çağı», Nuran Harirî'nin Yıldızlar Okunmaz Olanda» ve Ayhan Enacar'ın Sana Sevgiyi Anlatacağım» adlı şiirlerdir. İlk iki şiir, belki toplumsal değildir diye beğenilmeyebilir; ama, her ikisi de gizemciliğin bahçelerinden derlenmiş göründü bize. Eracar'ın şiirinde ise toplumsal bir içeriğin değişik bir deyişini buluyoruz.

Türk Dili'nin Ocak sayısında, Tahsin Saraç'ın, Nisan ayında yayımlanan kitabına da adını veren «Güvercin Kasapları» adlı şiirini buluyoruz. Saraç, bu şiirinde, işkence yapanlara karşı bir kargışı dile getirmektedir. Öfkeden kaynaklanan bu lirik şiir, onun şiirleri arasında önemli bir yer tutar kanısındayım. Sabahattin Kudret Aksal, Şubat, Haziran ve Ekim sayılarında şiirlerini demet demet yayımladı. Şubat sayısında yayımlananlardan «Güze Savun», Haziran sayısındakilerden «O Sokakta» ve Ekim sayısındakilerden de «Yolda» adlı şiirlerini anmak istiyorum. Aksal'ın saf şiire dönük şiirinde, bir fon olarak toplumsalı da yakalayabiliyoruz. Derginin Şubat

sayısında Halûk Aker, «Yaşamın Görünür Görünmez Algılanışı Üzerine» adlı uzun başlıklı şiirinde, sağlam bir yapı örneği vermiştir. Mart sayısında ise Nahit Ulvi Akgün, «Kâğıt Çocukları» adlı şiirinde, yoksulluğun bir yönünü şiirleştirmiştir. «Sevi Dizeleri» (Mart) ve «Bedrettin Koçaklaması» (Ekim) adlı şiirleriyle Gülten Akın Cankoçak, tarihselle günceli birleştirmektedir.

Cahit Külebi, köylü şiiri yazdığını söyleyenlere bir yanıt olsun diye mi bilmiyorum. Ceyhun Atuf Kansu'nun ölümü üzerine yazdığı koşmasına «Ceyhun Atuf Kansu İçin Köylü Biçiminde Ağıt» adını koymuştur. Derginin Nisan sayısında yer alan bu şiir, Kansu için yapılan toplantıda da okunmuştu. Külebi, «köylü biçimi»nin kalıpları içinde bu güzel şiirini yayımlamakla, o biçimle de güzel şiirler yazabileceğini vurgulamıştır. Ceyhun A. Kansu'ya ayrılan bölümün dışında yayımlanan bir şiiri, Bilgin Adalı'nın «Ardışık» (Nisan) adlı şiirini de anacağım burada.

Mayıs ayındaki sayıda Necatigil'in şiirleri var. Bu şiirlerin arasından «Eşrefoğlu Rûmi», «Tatil», «İmza Günleri», «Kapı» ve «Semender» adlı olanlarını özellikle anmak istiyorum. Necatigil, bu şiirlerinde eleştirici davranışını ortaya koymakta ve özellikle İmza Günleri» adlı şiirde bu gibi günlerin şiirsel eleştirisini yapmaktadır. Edip Cansever'in Haziran ayı sayısında yayımlanan şiirlerinden «Ölü Bir Denizyıldızı» ile şiirlerin başında yer alan dörtlük amlmalıdır burada. Aynı sayıdaki Yaşar Miraç'ın «Nisan Türküleri» de değişik bir şiir sesi getirmektedir. Miraç, Trabzon bölgesinin atışma geleneği ile Lorca şiirinin bir bileşimini vermektedir. Derginin Ağustos ayı şiirleri arasından Ali Püsküllüoğlu'nun «Kırlangıcın Kanat Vuruşu» ve Eylül şiirleri arasından da Turgay Gönenç'in «Eski Sokaklar» adlı şiirlerini anmakla yenitiyoruz. Her ikisi de, birer özlem şiiri olarak nitelenebilir.

Türkiye Yazıları, dönem içinde birinci yaşını doldurmuş bulunuyor. Kendine özgü bir havası, bir düşünüsü olan dergi, sürekli bir tutunma savaşımı içinde görünmektedir. Burada yalnızca şiirlerle ilgileneceğiz. Dönem içinde Muslu Parkan, Kenan Coşkun, Yusuf Alper, Ay-

han Enacar gibi yeni imzalar görüldü şiirlerin altında. Derginin Kasım 77 sayısında, Turgay Gönenç, ressamlarla ilgili dizisinden «Nuri İyem» adlı şiirini yayımlamıştır. İlginç bir şiir dizisi olan bu dizide, Gönenç, ressamlığından da gelen derin bir sezgiyle, Türk ressamlarından bazılarının şiirsel bir açıklamasını yapmıştır. Bu şiiri de, aynı yoldaki başarısının bir devamıdır. Mutlu Parkan, «Savaş Kalacak» (Kasım) adlı şiirinde devrimci bir özü şiirleştirmiştir. Aralık sayısındaki şiirlerden Kenan Coşkun'un «Güz Günü»nü ve Ayhan Enacar'ın insancıl sorunlara Vietnam olayı penceresinden bakan «Mai Lai'de Güzelim»ini seçmiş bulunuyoruz. Yusuf Alper, «Doğa Bir Acıdır Yüreğimde» adlı şiirinde, Doğu Anadolu doğasını ve insanını ölçülü bir duygusallıkla şiirleştirmektedir. Metin Eloğlu, derginin Ağustos sayısındaki «Ya / Malaklar» adlı şiirinde, kendi şiir çizgisini çok başarılı olarak sürdürmüş görünmektedir. Sennur Sezer'in «Işığın Öyküsü» adlı şiiri, diyeceğini çok güzel deyişin bir örneğidir. Ahmet Telli de aynı sayıdaki (Eylül) «Gurbet» adlı şiirinde başarılı bir örgüye ulaşmıştır.

Varlık dergisinde yayımlanan şiirlerden, önce, Kasım sayısında Şinasi Özdenoğlu'nun «Mustafa Kemal Ateşi» adlı şiirini anmak istiyorum. Özdenoğlu, kendine özgü sesiyle, yürekten bağlı bulunduğu Atatürk'e seslenmiştir bu şiirinde. Aralık sayısında, Dağlarca'nın «Yaşlılar Durağı» adlı şiiri de üzerinde durulması gereken şiirlerden biridir. Alâeddin Asna, «T» adını verdiği şiirinde (Mart), güzel bir deyiş örneği vermiştir. Nahit Ulvi Akgün'ün «Çeşitleme» (Mayıs) ve Behçet Necatigil'in «Spor» (Haziran), «Orta Yurttaş» (Temmuz) adlı şiirlerini, Feriha Aktan'ın «Günaydın» (Ekim) ve Dağlarca'nın «Gömütlüğün Çobana Anlattığı»nı da anıyorum.

Dönem içinde düzenli yayımlanan bu dergilerin yanında, Dönem içinde yayımlanmağa başlayan **Devrimci Savaşımda Sanat Emeği** dergisinde de şiirler görülmüştür. 4 numaralı Haziran sayısında Ozan Telli'nin dışarda çalışan Türklerle ilgili «Göçmen İşçiler» ve Eylül sayısında yayımlanan Refik Durbaş'ın «Barış Koyun Çocukların Adını» adlı şiirleri anmak istiyorum.

Şubat 1978 sayısından sonrakilerini göremediğim **Sa-**

çak dergisinin şiirleri arasından dikkatimi çeken biri, Adnan Azar'ın «Yaz Penceresi» (Kasım 77) olmuştur.

Nisan ayında çıkıp ikinci sayısından sonra yayınını durduran **Yeni Türkü**'nün şiirlerinden ayırıp seçemedim birini.

Geçen yılın sonlarında yayımını durduran **Hakimiyet Sanat,** Temmuz 1978 den bu yana gene Kayseri'nin sesini duyuruyor. Yayımlanan şiirlerden Abdülkadir Bulut'un «Soykırım» (Ekim) adlı şiirini anmak istiyorum.

Gene aylık dergilerden olup Mart ayında yayımlanan 25 inci sayısı ile birden bire yayımına son veren **Dönemeç,** arayacağımız bir dergidir. Son bir kaç sayısındaki şiirlerden Abdülkadir Budak'ın «Onlar» (Kasım) adlı şiirini belirtiyorum.

Dönem içinde üç aylık, büyük oylumlu dergiler de yayımlanmağa başlandı. Geçen dönem içinde yayımlanmağa başlanan **Felsefe** dergisi de düzenli olarak yayımlandı. Üç aylık dergilerden izleyebildiğim biri de Yazı'dır. Ozanların birden çok şiirlerini bir arada veren derginin ozanları, yeni biçim denemeleri içinde başarılıdır. İlhan Berk, Ece Ayhan, Cevat Çapan, Mehmet Taner, Enis Batur. Mazhar Candan yanında Haşim Çatış, Mustafa Irgat ve Murathan Mungan gibi yeni imzaların şiirlerini izledim.

Dönem içinde en çok şiir yayımlayan Talât Sait Halman oldu sanıyorum. **Hisar, Türk Dili** ve **Varlık** dergilerinde bir yandan «Birler» adını verdiği tek dizelerle «İkiler» adını verdiği şiirler yanında bir çok da tuyuğ yayımladı. Çevirilerini de gözönünde bulundurursak, yılın en çok şiir yayımlayan ozanı saymalıyız onu.

Çeviri Şiirler :

Dönem içinde, dergilerimizde bir çok çeviri şiir yayımlandı. **Dönemeç, Selçuk** ve **Türk Dili** dergileri çeviri şiirlere yer vermeyen dergiler arasındadır. **Oluşum**'da bir ozan çeviriler çıktı: Özcan Yalım'ın Dionis Goffin Rigss'den çevirdiği «Denizden Doğan Ada» ve «Ankara Kalesi» (Mart).

Edebiyat dergisi, çeviri şiirlere fazlaca sayfa ayıran

dergilerimiz arasındadır. Özellikle Arap ülkelerinin şiirlerinden yapılan çevirilerle T. S. Eliot'dan yapılan çeviriler dikkat çekici sayıdadır. Nuri Pakdil faslı ozanlardan Ahmet Necati'den 2 şiir (Kasım), Malika Asimi'den 2 şiir (Aralık), Abdülaziz Mansuri'den (Aralık), Ben Salem Himmiş'den (Nisan) Muhammed Hayreddin'den (Mayıs) birer şiir yayımladı. Turan Koç ise T. S. Eliot'un «Yat Limanı» (Aralık), «Girişler» (Ocak), «Bir Kadının Portresi» (Mart) ve «Satranç Oyunu» (Temmuz) adlı şiirlerini yayımladı; ayrıca Lübnanlı Halil Havi'den 6, Suriyeli Nizar Kabbâni'den 2 uzun şiir (Ağustos ve Ekim) yayımladı. Sezai Uğurlu'nun da Ezra Pound'un «Halkım», «Coda», «Nisan» ve «Bir Altunlaşım Duralgasında» adlı şiirlerini çevirip yayımladığını belirtmeliyiz (Ekim). **Edebiyat**'ın Kasım sayısında Necati Zekeriya'nın Yugoslav (Desenka Maksimoviç, Vasko Papa, Branko V. Radiçeviç, Stevan Raiçkoviç, Gustav Kırkleç, Vesna Parun, Mak Dizdar, İzzet Sarayliç, Mateya Matevski, Radovan Pavlovski, Çiril Zlobek, Yanez Menart, Streten Peroviç), Macar (Ferenç Feher), Arnavut (Ali Podrimya, Adem Gaytani) ozanlarından birer çevirisi yer aldı.

Görüldüğü üzere, **Edebiyat**'ın çeviri yönünden ilgilendiği alan Arap ozanları ile İngiliz ve Yugoslavya olmuştur. Nuri Pakdil'in Fransızca aracılığı ile yaptığı çeviriler yanında Necati Zekeriya yazıldıkları anadilden çeviriler yapmıştır.

Hisar dergisinde dört çeviri yer almıştır. Dr. Necdet Bingöl Fransız Mme. Desbordes - Valmore'dan «Güller» ve Baudelaire'den «Sonbahar Şarkısı» adlı şiirleri çevirip yayımlamış (Mayıs ve Ağustos) Talât Sait Halman Mevlânâ'dan bir dörtlük, Burhanettin Muz da Mısırlı ozan Ahmet Abd-el Muti Hicazî'den «Ansızın Ölüvermek» adlı bir şiiri yayımlamıştır (Ağustos).

Sesimiz dergisinde ise Amerikalı ozanların şiirlerine ağırlık verildiği görülmektedir. İngiliz ozanlarını da gözönünde tutarsak, bu ağırlığın daha da fazla olduğu söylenebilir. Nur Türetken, John Cornford'dan «İspanya Mektubu» (Mart), Theodore Roetke'den «Anı» (Haziran) ve Adwin A. Robinson'dan «Richard Cory» (Ekim) adlı şiirleri yayımladı (Mart) adlı şiirleri bir arada ver-

di. Talât Sait Halman ise Hilda Doolittle'dan «Deniz Gülü», «Fırtına» ve «Bağ» adlı şiirlerle (Mayıs) Diana Chang'dan «Öpücük», «Ateş Böcekleri», «Varışlar»ı (Haziran), Vera Moreen'den «Ağıt» (Temmuz), Adelaide Crapsay'dan «Uyarma», «Niagara», «Üçlü» ve «Kasım Gecesi» (Ekim) şiirlerini çevirdi. Yüksel Demirekler'in Vera Moreen'den çevirdiği «Geceleyin Yağmur» (Temmuz) da eklenince bu dil kümesinden yapılan çevirilerin bir toplamı ortaya çıkmış olur. Tahsin Saraç, Macar ozanı Endre Ady'den çevirdiği üç şiiri («Son Gülücük», «Kan ve Altın», «Paris'e Bir Kız Uğradı») Nisan sayısında yayımladı. Uçar Demirkan da Charles Baudelaire'den bir çeviriyi aynı sayıda yayımladı.

Türkiye Yazıları, çevirilere fazlaca önem vermediğini belirtmekle birlikte Danimarka, Arnavut, Bulgar, Irak ve İspanyol ozanlarından çevirilere yer verdi sayfalarında. Danimarkalı İvan Malinovski'nin «Lumumba'nın Katilleri»ni G. Emre ve Ş. Bayraktaroğlu çevirmiş (Aralık) Arnavut ozanlarından Ali Podrimya'nın «Neyleyim», Adem Geytuni'nin «Günağartısı» ve Fahrettin Gunga'nın «Kör» adlı şiirleri Necati Zekeriya çevirisi (Aralık). Bulgar ozan Nikolay Frelkoy'un «Mezar» adlı şiirini ise A. Kadir çevirmiş (Ocak). Iraklı ozan Aldülvehap el-Bayatî'nin «Aşkın Öbür Yüzüyle» adlı şiirini çevireni (Şubat) ve Lorca'nın «Elveda»sını çevirenleri bilemiyoruz (Haziran). Egemen Berköz, Lorca'nın öldürülmesi ile ilgili olarak Antonio Machado'nun «Suç Granada'da İşlendi» adlı şiirini ustaca çevirmiştir (Haziran).

En çok çeviri şiire gene **Varlık**'da rastlıyoruz. Ne varki yayımlanan çeviriler bir seçmeden geçmemiş gibi ve bazıları da iki kez yayımlanmış durumda. Sözgelişi, İngiliz ozanı Karina E. Berzina'dan çevirdiğimiz «Büyüleyen Ufuk» hem Nisan, hem de Ağustos sayısında yer almıştır. S. S. Gör'ün Brecht'den yaptığı «Koltuk Değnekleri» adlı şiiri de Haziran ve Eylül sayılarında buluyoruz. Marie Luise Kaschnitz'den Nevzat Neder'in çevirdiği «Yakarış» da Haziran ve Ekim sayılarında yayımlanmıştır.

Varlık'daki çeviri şiirler, uluslara göre oldukça çeşitlilik göstermektedir. Yunan şiirinden örnekler (Liliana

Dritsa: çev. Ahmet Yorulmaz, «Kardeşim»; Foykos Delfis: çev. Ahmet Yorulmaz, «Günlük Ağlatı», «Truva Alevler İçinde», «Çamur - Yağmur», «Yitirilen Ders» ve «İnsan Hakları»; Agapi Molyviati: çev. A. Yorulmaz, «Yaşamın Yüzü»), Alman (Hans Magnus Enzerberger: çev. Nevzat Neder, «Baykuşların Sonu»; Brecht: çev. Sıtkı Salih Gör, «Hans Lody» ve «Koltuk Değnekleri»; Kafka: çev. Yüksel Pazarkaya, «Akşam Güneşinde»), Romen (Toma George Maiorescu; çev. ?, «Büyük Kilyos»; Zaharia Stancu: çev. Erem Melike Roman, «Şarkı»; Nina Cassaiem: çev. E. M. Roman, «Al ve Karaya Dair», «İki Profil»; Nicola Dragos: çev. E. M. Roman, «Sükût Masası»; Mihal Eminescu: çev. E. M. Roman, «Eleştirmenlerime», «Sözlük», «Uykulu Kuşlar» ve «Şayet»; Toma George Maiorescu: çev. E. M. Roman, «Sahnede Gibi», «Eğer Kuşlar» ve «Çiçekler»), İspanyol (Vicente Aleixandre: çev. Akil Aksan, «Küçük Kıza Ağıt» ve «Sendeki Birlik»), Fransız (Jacques Prevert: çev. Osman Serhat Erkekli, «Büyük Adam», «Doğru Yol», «Göreceksiniz Ne Göreceğinizi», «Kanlı Tüyler», «Sevişin Çocuklar» ve Senin İçin Sevgilim»; José Maria de Hérédia: çev. Osman Fuat Özkılıç, «Mercan Kayalığı», «Okyanus Fatihleri»; Paul Eluard: çev. Abdullah Rıza Ergüven, «Tutkum», «İlkolarak», «İçten», «Değişik», «İspanya'da»), İsveç (Göran Sonnevi: çev. Lûtfi Özkök - Yavuz Çekirge, «Su» «Mozart Çeşitlemeleri»), Macar (Sander Veörüs: çev. Vural Yıldırım, «Arslan Burcu»; Zsuzsa Albert: çev. Vural Yıldırım, «Değişimler»), İngiliz (Shakeaspeare: çev. T. S. Halman, «Sone 35»; Williame Blake: çev. T. S. Halman, «Hasta Gül»; Elsa Corblut: çev. M. Uyguner, «Şey»; Karina E. Berzina: çev. M. Uyguner, «Büyüleyen Ufuk»; Robin Brumby: çev. M. Uyguner, «Görüngü»), Yugoslav (İzzet Sarayliç: çev. Necati Zekeriya, «Yanlışlık», «Sarayliç'in Hanımına», «Postacı Denilo'nun Romanı»; Miloş Çırmanski: çev. N. Zekeriya, «Dilerim»; Miograd Pavloviç: çev. N. Zekeriya, «Rüzgâr»; Mak Dizdar: çev. N. Zekeriya, «Mor Bir Dere»; Oton Jupançiç: çev. N. Zekeriya, «Duyarlık»), Madagaskar (Jean - Joseph Rabéarivola: çev. Vural Yıldırım, «Flütçüler», «Ne Biçim Görünmez Fare»; Flavien Ranaivo: çev. Vural Yıldırım,

Gündelik Sevi Şarkısı»), Bulgar (Athenas Dalçev: çev. M. Uyguner, «Voltaire Rıhtımı'nda Güz»; Mladen İsaev: çev. M. Uyguner, «Yıl»; Dore Gabe: çev. M. Uyguner, «Anı») ve İsrael (David Rorah: çev. Nesim Eskin, «Dönen», «Geçit»). Engin Aşkın'ın adı belirlenmeyen bir ozan çevirdiği «Cennetten Rapor» (Aralık) ile Talât Sait Halman'ın gene adı bilinmeyen bir ozandan çevridiği «Çılgın Tom'u Sevmek» (Haziran) şiirlerini de bunlara eklemeliyiz.

Çeviri şiirlerin dökümü ve toplamı budur. Bundan çıkan sonuç mu? Yalnızca bir döküm. Çünkü, çoğunlukla seçilen ozanların neye göre seçildiği ve çevrilen şiirlerin de neye göre ayrıldığı belli değil. O dilin ve yazının önemli bir ozanı olup olmadığı da belirsiz. Sözgelişi, benim İngiliz ozanları arasından seçtiklerimi belki İngilizler bile bilmiyor. Ama, Bulgar ozanlarının, önemli olduklarını biliyoruz. Bir seçgiden alıp çevirmişsek, seçgiyi hazırlayanın bir uzman olduğunu düşünmemiz gerekiyor..

Bu bölüme son verirken, Sanat Emeği'nin 7 nci sayısındaki Pablo Neruda (çev. Erdal Alova, «Telörgülere Od» ve «Dilerim Uyansın Oduncu») çevirileri ile Yazı'nın 2 nci sayısında Suphi Aytimur'un T. S. Eliott tan yaptığı «J. Alfred Frufrock'un Aşk Şarkısı»nı özellikle anmak istiyorum.

ŞİİR KİTAPLARI

—Kimi şiirler
Okunur arkasında
Kendi ateşiniz varsa..

Behçet Necatigil

İnceleme dönemi içinde yayımlanan kitapların sayısı oldukça fazladır. Ancak, tam bir sayılama yapmaktan yoksunuz.

Yukarıda okuyacağınız üç dizeyi, geçen yıl da kitaplar bölümünün başına almıştık. Bu yıl alışımızın nedeni, bu şiirin, dönem içinde Necatigil'in **Beyler** adlı kitabına

girmesidir. Cem Yayınevince yayımlanan kitabında, Necatigil, gene insanı şiirleştirmiştir. Bir toplumun içinde yaşayan, uygarlığın yarattığı baskılar ve bunalımlar; güya uygarlığın yarattığı plastik kaplar, bidonlar, asitler ve bunların toplamı olan pislik, pis kokular insanlar gibi yaratıkları da öldürmekte, havayı ve suları kirletmekte, ağaçları kurutmaktadır. Necatigil, «ben» diye konuşurken «biz» demektedir. «İçindeyim, diretiyorum çağa» derken toplumu oluşturan ve özellikle büyük kentlerin boğucu havasında, güya uygarlık içinde yaşayan bütün bireyleri anlatmaktadır. Doğa ile ilgisi kesilmiş insanın dramını şiirleştirir diyebiliriz buna. «Çağın Tanığı Olmak» adlı şiirinde, bu kesikliği «Onu benden, beni ondan ayıran / Düzenler / Bırakmaz bizi bize, bölücü / Ölmüş nice değerler, ben de ölmüşümdür» dizeleriyle şiirleştirir. İnsanın doğayla alış verişi yanında, insanın kendi iç dünyasının ve toplum içindeki ilişkilerin karmaşıklığını, yeni yeni buluşlar ve bulgularla karmaşıklaşan çevreyi, eşyaları da şiirleştirir. Bu kitabındaki şiirlerinde de zamanın büyük bir hızla geçip gittiğini, sevgilerin yerini sevgisizliklerin, dostlukların yerini bölünmüşlüklerin, umutların yerini umutsuzlukların aldığını söyler. Ama, kim dinler bunları? «Kireçlenmiş duygular» sarmıştır her yanı. Umutsuzdur Necatigil; yukarıda belirttiğimiz gibi, «İçindeyim, diretiyorum çağa» dese de umutsuzdur. «Uygarlık Raporu»nun sonunda söyledikleri şunlar: «Çökerttin doğayı, beni de fırlat / Uzaya mı, boşluğa mı ve sonra / Başlasın buzul çağı, çevren / Fosil, taş, çimento yığınlarında».

Çağının tanığı olmak isteyen Necatigil, bir yandan da kurtuluşu kendi içine kapanmada ve gizemciliğin bir yandan da kurtuluşu kendi içine kapanmada ve gizemciliğin ummanlarında bulur. Eskilerin umutla sarıldığı gizemciliği onun dizelerinde de buluyoruz. Kısa kısa ve kesilmiş gibi, bazan da birbirine ulanan dizelerinde yer alan sözcükler, sezebilen okura bir çok şey söyler. **Beyler**, daha geniş bir inleme yazısına konu olmalıdır.

XX. Hilmi Yavuz, **Doğu Şiirleri** adlı kitabında bir bakıma eski şiir geleneğimizden yararlanmakta ve eski bazı sözcüklerin imge gücüne dayanmaktadır. Kitaptaki

şiirlerde, Doğu Anadolu'nun yaşamı, tarihsel boyutlar içinde, insanlarla ve doğayla savaşımları ön plana alınarak şiirleştirilmiştir. Yavuz, Doğu insamna yakından ve derinden bakmıştır. İmgelerini Doğu'nun alınyazısından, insanından ve doğasından soyutlayamayız. Siir'i koyduğu «Doğu'dan Bir Kent» adlı şiirinde şöyle bir doğa çizer: «Siirt, ağaçsız gömütsüz / çocukluğu doğal kireç / bir kent, orda her kuyu / bir ermiş kadar su bilir / hüzne kil, öfkeye kum / bir kent, orda duyguyu / doldurur boydan boya zakkum». Bir çok sözcüğün başka anlamları üzerinde de durmak gerekiyor; sözgelişi, «zakkum» sözü böyledir. Burda betimlemeden çok, coğrafyanın yanında tarih de, doğa da, insan da yer almıştır. Bütün bir yaşam, ozanın imbiğinden damıtılmıştır. Şiirlerde, alışılagelen bir ritim yerine değişik bir ses uyumu vardır. Bu ses, şiire konulan sözcüklerin kendi içlerinde varolan sestir. Doğu Anadolu, onun şiirinde, düşünce ve güzellikle yeniden yaratılmıştır. Bu şiirlerin, şiirimize büyük katkısı olacağına inanıyorum.

XX. **Çıplak ve Sevinçle,** Tevfik Akdağ'ın ikinci kitabıydı. Akdağ, İkinci Yeni akımı içinde anılan ozanlarımızdan biridir. İlk kitabında, bu akımın izleri büyüktü. Yeni kitabında ise bu izler ikinci plana itilmiş görünmektedir. Gene de, o tünelin içinden geçmişliğin havasını buluyoruz bu kitabındaki şiirlerinde de. İki bölümden oluşan kitabının birinci bölümünde, ilginç bazı imgeler üzerine kurulan ve insana ilk okuyuşta bir çoğaltma, bir yineleme izlenimi veren bir tekniği buluyoruz. Ama, her dize ile yeni bir görüntü içine giriyor, yeni bir dağ - ardı buluyoruz. İkinci bölümdeki şiirlerinin boyutları daha kısa, tekniği ise değişiktir. Şiirler daha yalın, ses daha uyumludur. Kişisellikten toplumsala kadar uzanan bir özü getiren bu bölümdeki şiirlerde yaşama sevinci, mutluluk ve tertemiz bir seviyi buluyoruz. Akdağ, bütün şiirlerinde, bize insan olduğumuzu ve toplum içinde, doğa ortasında yaşadığımızı unutturmak. Zaman zaman erotik boyutlara uzanan şiirleri bile bunu vermek içindir. Bir çok dizesinde ise bir bilge davranışı içinde buluyoruz onu. Değişik bir şiir tekniği, özgün imgeleri ile bize yaşama sevincini duyuran, mutluluğu

ve yeni özlemleri duyuran Akdağ'ın şiiri diri bir şiir olarak nitelenmelidir.

XX. Mehmet Kemal'in **Söz Gibi** adlı şiir kitabı, yalın bir dille ve sanki şiir söylemiyormuş gibi bir söyleyiş içinde veriyordu toplumsallığı. Kısa süren bir takım durumları saptarmışcasına kısa olan şiirlerinde, şiirselliğe ne kadar yakınsa en toplumsal özü söylerken de o kadar yakındır. Onun şiirinde, bütün olup bitenleri karşıdan seyreden, seyrederken de bıyık altından gülen bir kişinin davranışını görüyoruz. Ama, Mehmed Kemal, o olayları kendi benliğinde yaşamış, duyumsamıştır. Bu, bir boşvermişlik gülüşü değil acılarla dövülmüşlüğün gülüşüdür ve dizelerindeki alaycı deyişin kökeni de budur. Şiirinde görülen umut, edinilmiş deneylerinden kaynaklanmaktadır. Mehmed Kemal, toplumsalı da şiirleştirir kişiselliği de. İşte, «Sevi» adlı şiirindeki deyiş güzelliği ve ustalığı: «Çiçek değil bu sevi / Nasıl sunayım / Gözümün bakışından / Suların akışından / Kumrunun sekişinden / Anlamalısın».

Söz Gibi, güzel şiirlerin bulunduğu bir kitap. Yıl içinde Lions Club şiir ödülü ile ödüllendirildiğini de bir kez daha yineleyelim.

XX Güvercin Kasapları adlı kitabında Tahsin Saraç, toplumsal bir içeriği ölçülü bir duyarlık içinde vermiştir. Dizelerinin pek çoğunda güçlü ve sağlam bir mimarlık buluyoruz. İnsanlara gereksiz yere eziyet eden karagüçlere karşı bilenmiş bir karşı koyma duyusunun türküsü diye de niteleyebiliriz onun şiirlerini. O, bir bakıma sevmelerin ve «bir de alçaklıklarla kavganın» ozanıdır. «Ölümdür kimileyin kavganın tek ödülü»; ama, «inanç bir deliçay ki yeşertir bir gün çölü».

Üç bölüme ayrılmış kitapta «Kavgalar», «Sevgiler» ve «Çocuklar» için bölümler vardır. Bir bölümde inancının, inanç için kavgasını yansıtırken bir bölümde kavgacı insanın sevgisini söyler. Dizelerinde hep diri ve hareketlidir onun dizeleri. Ama, gene de doğal bir sonu, ölümü düşünmemezlik de edemez. «Çocuklar İçin» bölümündeki şiirlerinde, insancıl bir sevginin evrenselliğe dönüşen noktasında buluruz onu. İnsancıllığa dönük bir inancın diriliğini ve heyecanını duyumsarız dizelerinde.

Bir güncelliğin saptanması yanında, yaşanmışlığın izlerini ve acıların imbiğinden damıtılmışlığın özünü ve edintilerin çarkında bilenmişliğin keskinliğini seziyoruz dizelerinde.

XX Dönem içinde, **Güneş Doğacaktı** ve **Şairin Duası** adlı iki kitap yayımlayan Burhanettin Muz, bazı çeviri şiirler de yapmaktadır. Muz, şiirlerine ad koymamakta, numaralarla adlandırmayı yeğ tutmaktadır. İkinci kitabında hem numara koymuş, hem de adlar yazmıştır.

Günlük yaşamın sıradan denilebilecek ayrıntılarını, şiirselliğin süzgecinden geçirmiş, yumuşak bir duyarlıkla şiirleştirmiştir. Günlük yaşamından ve olaylardan esinlenerek yalın bir dille yazılmış bu şiirler. Ne duygululuk aşırıdır ne de güncellik; ince, zarif ve damıtılmış özsular gibi duru ve aydınlıktır bu şiirler. Muz'un içinde yaşadığı doğa ve toplum yansımıştır bu şiirlerde.

XX Şinasi Özdenoğlu'nun **Memleketi Sevmek Suçu,** ülkesini seven bir Atatürkçü'nün, ülkesi için yaptığı savaşımın şiirlerinin toplamıdır. Özdenoğlu'nun inancını, şiirlerinin özü olarak görüp özümsüyoruz. Biçim olarak özgür koşuğu seçmiştir. Şiirini, mızmız bir sesle değil yalın ve sert bir dille söylemektedir. Şiirinde, nisanlara kul olmamanın türküsünü, özgürlüğün sonsuz sesini söylüyor. Birbirini yiyip bitiren, kardeşliğin anlamını anlamaktan yoksun kişilerin ortasında yepyeni bir dünyanın ardındadır; sevgi, iyilik, dostluk dolu bir dünyadır onun özlediği. Kavga ederken bile insanlık uğruna, insanlığın ve insanların iyiliğine dönük bir kavganın sözünü etmektedir. Barış ister, dostluk ister. Ama, bu isteklerinde yalnızlığını da duyumsar. Haksızlıklara, kötülüklere, ölümlere kafa tutmaktan korkmayan bir kişinin şiirini buluyoruz kitapta. Öteki dünya ile arasında pek az uzaklığın kaldığını düşünse de zaman zaman, «hak bellediği» yoldan vazgeçmeyen bir ozanın sesidir bu kitapta uğuldayan.

XX Mahmut Turgut da **At Dağları Sırtından** adlı kitabında toplanan şiirlerinde Atatürkçü bir çizgiden yola çıkmıştır. Ama, onun sesi çok yavaştır. Toplumsal bir kalkınmanın gereğini duymuş, geri kalmışlığın aşılması için bir silkinişe, dağları sırtından atıp doğrulmaya inan-

mıştır. Mahmut Turgut'un şiirinde, yer yer doğduğu ve büyüdüğü Van dolaylarının insanı ve doğası görülür. Ama, bununla, asıl inancının şiirini yazmağa yöneliktir. Anadolu insanının yoksulluğunu, acılarını içinde duyarak, göklerden yıldızları da indirse, kendini gene karanlıkta görür ve geleceğin ışığıyla mutlanır.

XX Sınıfsallığı iyi özümseyen Vecihi Timuroğlu, **Bura Yemendir** adlı kitabındaki şiirlerinde, bu özü şiirleştirmeye yönelmiştir. Öyle görünüyor ki, bu özün, şiirlerinin bütününe tam olarak yayamamış; şiirlerinde tam bir özümseme noktasına varamamıştır. Günümüz sorunlarını ve bu arada özellikle emek, sömürü, bağımsızlık, özgürlük ve iyelik gibi sınıf düzeni ile yakından ilgili konuları tarihten, özellikle de İslâm tarihinden aktardığı olay ve örüntülerle şiirleştirme yolundadır. Sözgelişi, uzun bir şiir olan «Muharrem Kararnamesi»nde, Kerbelâ olayının sınıfsallığından yola çıkmaktadır. Şiirin adı da, Osmanlı döneminde toprak iyeliğini düzenleyen bir «kararname»ye ilişkin bulunmaktadır. Öyle görülüyor ki, Timuroğlu, felsefe ekininin kanatları altında, çok okumuş ve ülkenin toplumsal sorunlarını iyice bilen bir kitleye hitap etmektedir bu şiirleriyle.

XX **Geçti İlkyaz Denemesi** adlı kitabında Abdülkadir Budak, küçük duygulanımların (acıların, hüzünlerin, kıvançların, kırılmışlıkların) şiirini veriyor. Bu küçük duyganımların, onu, Garip şiirine yaklaştırdığı izlenimi uyanıyor. Gerçi, Budak, Garipçiler gibi duygularını bir yana atmıyor; çağrışımlardan, imgelerden yararlanıyor. Toplumsala açık şiirlerinde, elbette onlardan değişik bir özü şiirleştiriyor. Ama, toplumsal şiirlerinde bile duyarlığının izleri seziliyor. Bu duyarlığını, doğaya yaklaşımında da görüyoruz. Duyarlığını ne kadar gizlemek istese de kurtulamıyor bundan. Çünkü yapısında var bu duyarlık; bunu dengeleyebildiği şiirlerinde başarılı oluyor. «Atlı» gibi, «Bir Ozan» gibi, «Şiiri Yitiklerin» gibi güzel şiirler var kitapta.

XX Şiirimizde değişik bir yönelişin şu anda öncüsü ve tek temsilcisi (benzetilmiş bazı şiirler yayımlansa da: bk. Türk Dili) olarak görülen Metin Eloğlu, **Rüzgâr Ekmek** adlı kitabında gene sözcüklere yaslanmakta, dizeler

bozulmakta ve birbiriyle ilişki düzeni ortadan kalkmaktadır. Bir zamanlar **Lettrisme** diye anılan bir şiir akımına çok yakın bir çizgide geliştirilen bu soyut şiirin özünde, toplumsal bir alaylama, sözcüklerle bir oynama egemendir. Eloğlu'nun bu yolda nereye kadar gideceğini bilemiyoruz. Orhan Peker'in 16 resiminin de yer aldığı kitapta 64 soyutlama yer almıştır. Eloğlu'nun şiirine, olsa olsa **sözleme** diyebiliriz. Daha önce andığımız «Ya / Malaklar» şiirini, kitaba girdiği için bir kez daha, toplumcu özünü de belirterek, anmalıyız.

XX Geçen yılki yazımızda genç imzalar arasında andığımız Nuran Harirî'nin dönem içinde **Damla ve Yalaz** adlı kitabı yayımlandı. Harirî'nin kitabındaki şiirler, kendi benini odak alarak yazılmış. Kendini dinleyen, içinin sesine kulak veren bir ozan Harirî, bu yaklaşımı içinde de gizemciliğe dönük bir havası var. Bir çok şiirinde görülen bu görüntü, «Öldüresiye» adlı, zaman zaman düzyazı şiirle de beslenen şiirinde iyiden iyiye somutlaşmaktadır: «Sana baktığımda acaip bir musiki duyardım. Sen gözlerine Tanrısını görmek isteyenlerin perdesini örttün ve gördün Tanrını». **Damla ve Yalaz,** bu özüyle ve dilinin arılığı ve yalınlığı ile dikkat çekici bir kitaptır.

XX Genç bir ozan olan Veysel Çolak'ın **Terin Yaktığı Bir Yaradan** adlı kitabında, soluklu, uzun şiirler buluyoruz. Çolak, uzun ve biraz da fazla yazmasından ötürü, zaman zaman deyiş ve görüntü yinelemelerine düşmektedir. Özellikle işçi ve grev sözcükleri ve görüntüleri sık sık rastlananlar arasındadır. Bunları yinelemekle toplumsal şiir yazılacağı kanısında değiliz, Çolak'ın şiirinde gençlikten doğan bir yaşama sevinci ve direnci sezilmektedir. Çolak, dediğimiz gibi, işçi direnişinden ve grevlerden de güç alır görünmektedir. Öyle görünüyor ki, şiirinde emekçi yalnızca fabrikada çalışanlar kabul edilmektedir.

Veysel Çolak, yeni bir şiir kurma yolunda emek verenler arasındadır. Durum böyle iken, sözcüklerde de yeni hiç değilse güncel olmak gerekir kanısındayım. Bundan önceki kuşağın bile kullanmadığı bazı sözcükleri (muhacir gibi) kullanmak, ayrı ayrı dillerden alınan sözcükleri birleştirip yeni sözcükler yaratma (hüzünkâr gibi) gitmek yadırganması gereken bir tutumdur. Eğer

bunların bir görüntü ve anlam için kullanıldığı (Hilmi Yavuz, Refik Durbaş'da olduğu gibi) savı varsa onu bilemeyiz; ama, öyle bir davranış göremedik. Çolak'ın şiiri umut verici bir başlangıcın ürünleri olarak değerli sayılmalıdır.

XX Refik Durbaş, **Çırak Aranıyor** adlı kitabında, eski şiirimizden, âşıkların şiirinden yararlandığı gibi dillerinden de yararlanıyor ve bunlardan, sağlam görüntüler kurma yolunda ustaca yola çıkıyor. Gene de, dilindeki eskimiş sözcüklerle tamlamaları yadırgamamız gerekir. Çünkü, bu sözcüklerin tarihsel bir özü yansıtmak için kullanılıp kullanılmadığını tartışabiliriz ve bu tartışmanın sonunda da pek olumlu bir sonuca varamayız. Ustalıkla yola çıkış kabul edilebilir ise de sonucun kabul edilmesinde biraz durmamız zorunludur. Ancak, halk şiiriyle kurduğu bağı biraz daha hoşgörüyle karşılamamız gerektiği kanısındayız. Buradan, yaşayan dile kolayca atlayabiliyor çünkü. Bugün, konuşulup da yazınımıza tam olarak yansımamış bir çok sözcüğü onun şiirinde yadırgamıyoruz. Bunun nedeni, sözcüklerin, şiirin özüyle kucak kucağa olmasıdır. Halkın şiirini verirken bu yolun tutulması olağandır, hatta zorunludur.

Durbaş'ın kitabı üç bölüme ayrılmış: Birincisi bölümde ölüme dönük, ikincide umuda dönük ve sonuncusunda emekle sıla ve özleme dönük şiirler yer alıyor. Durbaş, bu kitabında öykülemeye fazlaca açıktır. Şimdilik fazlabir güçlük çıkarmayan bu yönelişin ileride ne gibi güçlükler ya da sığlıklar yaratacağı bilinemez. Bu arada, Durbaş, yer yer düzyazı - şiire yakınlık göstermiştir. Böylece bir ses değişikliği yaratmıştır. **Çırak Aranıyor**'da güzel şiirler bulunmaktadır. Halkın, sloğanlardan uzak şiirlerinin bir toplamıdır kitap.

XX Kemal Özer, **Geceye Karşı Söylenmiştir** adlı yeni kitabında ülkemizdeki devrimci gerçeklerle atılımların dış ülkelerdeki gerçekler ve atılımlarla ilişkileri üzerinde duran şiirlere yer vermiştir. Tutanak bölümündeki şiirler, ilk bakışta birer tutanak gibi görünüyor ise de, Özer, bu şiirlerinde yukarıda belirttiğimiz yolu seçmiştir. Tutanakların arkasında gerçek şiiri buluyoruz. Gül Üstüne Çeşitlemeler bölümünü de birinci bölümden ayıramayız

bu bakımdan. Kitabın Haliç adlı son bölümü, tümüyle kendi gerçeklerimize dönüktür ve Haliç çevresindeki toplumsal yaşam, devrimci bir gözle sergilenmekte, şiirleştirilmektedir. Kemal Özer, neyi nasıl ve nerede söyleyeceğini iyi bilmektedir. Şiirinin bu ustalığını özellikle belirtmek istiyoruz.

XX Tekin Sönmez'in **Yeryüzü Sevdiğim** adlı kitabında 6 uzun şiir var. Sönmez, birbirine bağlı çeşitli sayıdaki şiirlerden oluşturduğu bu uzun şiirlerinde, halk şiirimizden ve özellikle türkülerimizden kaynaklanan bir düzen içinde buluyoruz bu şirleri. Biçimsel yönden olmasa da ses ve deyiş bakımından böyle bir yakınlık seziliyor Tekin Sönmez, olaydan ve öykülemeden uzak görülen bu şiirlerinde zaman zaman da yinelemelerden yararlanarak kuruyor ses düzenini. Sonuç olarak, bu kitaptaki şiirleriyle, Sönmez, kendi şiirini yaratma çabasında çok olumlu bir adım atmış olmaktadır. Ama, şlirlerin eski yıllarda yazılıp yayımlanmış olduğunu da burada belirtmek isteriz.

XX Sezai Karakoç'un Diriliş Yayınları arasında çıkan son kitabı **Şiirler V - Ayinler,** manevi değerlerden yoksun, sırf tekniğe yönelik bir insanlığın bunalımına dönük ve bu bunalımdan manevi değerlere önem verilerek, yeni bir ruhsal dirilişle kurtuluşuna yönelik şiirleri içermektedir. Karakoç, islâm anlayışından kaynaklanan bu şiirlerinde özleşen dilimizi kullanmıştır.

Ona göre, atılan atom bombaları ile her yanda «insan ölümünden bir sis» vardır. «Çelik fırtınasında ve uranyum boyutlarında / Soluk almak ve varolmak» bir sınavdan geçer gibi güçtür günümüzde. Şu anda, «Tam hiçliğin arefesindeyiz hiçlik bayramının» arafesindeyiz. «Yıkım çürüyüş ve çöküş dumanlarının ve sislerinin ardında», «kentlerimiz düşük çocuklar doğurganı» durumuna gelmiştir. Karakoç «yeniden doğ, ol kendi kendinin ışıldağı / Kır seni senden eden ışıldağı» diyerek kurtuluş yoluna değinir ve mucizelerin, yalvaçların uygarlığı halinde göklerden yere indiğini de belirterek «Ölüp diriime töreni / Ruhu diriltme töreni»ne çağırır insanları. Sonra da «Makinaları ezerek ilerle ilerle kader çerisi / D. Bir öz kazansın bu kavga yeniden» der. Doğa ve

insan savaşının yalnız Tanrı için olması görüşündedir. Çünkü, «Tanrı'dan başkası kalmadı bir bakıma».

Karakoç'un dünya görüşünü paylaşmasak da şiirinin sağlamlığını kabul zorundayız.

XX Arif Ay, ilk kitabı **Hıra**'daki şiirlerinde, Batı'nın kendine özgü sömürü düzeninin toplumumuzda da kötülük tohumları ektiğini, böylece yeni bir düzensizliğin ve karmaşanın, zulmün ortaya çıktığına değinir. Tüm, zulme direnenlere adanmış olan «Gerilla» adlı şiirinde, özetle «Bir gecili kuş gibi / namlunun acımasızlığında / kıyıcılığında Batı'nın / döner döner döner / yıkılır yiğit gerilla / bir daha / vurulur onuru yeryüzünün» der. Batı uygarlığının, kentleri yozlaştırdığı, tekniğin ise insanları tutsak ettiği, çelik yığınlarının insanları ezdiği ve bunalttığı gerçeğini de yansımış buluruz bu şiirlerde.

Arif Ay, yadırganmayacak biçimler içinde, yalın bir dille, özleşen dilin çizgisinde güzel şiir örnekleri vermektedir.

XX Kitabının adını **Sabır Değil Bu Suskunluk** koyan Kibare Altay, çeşitli biçim ve öz arayışları içinde görünmektedir. Sevgiden, doğadan ve Tanrı'dan yola çıkarak toplumsal bir çizgiye ulaşmış görünmektedir. Kitabın son iki şiirinde, bu çizginin başarılı iki örneği buluyoruz». «Bir Gömütü Anıyorum Görmediğim» ve «Sabır Değil Bu Suskunluk».

XX Nihat Behram, **Hayatı Tutuşturan Acılar** adlı kitabında topladığı şiirlerinde, devrimcilerin ön siperlerinde çarpışan bir militanın sesini, haykırışını duyuruyor. Çoğu 1977 yılında yazılan bu şiirlerde, içinde yaşadığı durumdan yola çıkarak siperlerdekilere güç ve heyecan veren şiirler yazmıştır.

XX Cengiz Bektaş, **Yeryüzünün Yüreği** adlı kitabında, Neruda'nın ölümü odak alınarak yazdığı ve yeni bir biçim denemesi niteliğinde şiirinde, bu büyük ustanın kişiliğinde insanı ve insancıllığı şiirleştirmiştir. Ay Işığım genel adı verilen ikinci bölümde ise «çoğullanmak için birken, önce ikiyi dosdoğru yaşamak gerek» savından yola çıkarak sevi şiirlerini toplamıştır. Tarihsel bir boyuta da yaslanan «Efes'te» adlı şiirde, bakışımlı bir mimarlık düzeni vardır: 9 ar dizelik bölümlerden oluşan önce

7 - 2, 6 - 3, 5/4 düzeni, sonra da tersi bir dizeleme görülmektedir. Bektaş'ın bu kitabında sevinin ağır bastığını ve başarılı bir bileşime ulaşıldığını söylemeliyim.

XX Metin Demirtaş'ın **Hazırol Kalbim** adlı kitabı, daha önce yayımlanmış **Görüşme Yeri** adl ıkitabını da içermektedir. Yayımlandığında toplatılan bu kitap, böylece okurlarının önünde ikinci kez değil ilk kez çıkmaktadır. Hazırol Kalbim bölümündekilerle ilk kitaptakiler karlaştırıldığı, atılımlar içinde bir savaşçı ile yorgun bir savaşçının ruhsal yaşamının yansımaları görülmektedir. «Hazırol Kalbim» adlı dört dizelik şiirde, «Hazırol kalbim / Türküsün söylemeğe / Derin yara almış / Bir umudum» demektedir. Ozan, «Kavganın Uzağında» şiirinde belirttiği gibi, «ayağının çiçekten pırangaları» olan çocukları için yaşamakta ve ödenecek bonoların telaşı içinde «sıtmalı bir hasta gibi» terlemektedir. Şiirlere, kavganın uzağı kalan bir savaşımcının türküsü diye babakiliriz.

XX Aydın Htipoğlu'nun **Beynim Yüreğim** adlı kitabındaki şiirlerde, kendini bütünüyle devrimci atılıma adamış bir kişinin yaşamını buluyoruz. Bugünkü savaşımın içinde ve gelecekteki günlerin düşlerine dalan bir kişinin yaşam öyküsü. Değişen bir düzenin yaşamına dönük dizelerin yer aldığı şiirlerde, sayısal bir çoğalışın mutluğunu da söylemektedir (Şafak Düşünceleri).

Hatipoğlu, şiirlerinde yinelemelerden ve yaymalardan çok yararlanmış görünmektedir. Bazı ozanlarda olduğu gibi bir imge yinelemesinden çok bir coşkunun, bir sevincin yinelenmesidir bu. Aynı şiirde yer alan «Durmadan çoğaldığımızı düşünmek ne iyi» ve «Her gün durmadan çoğaldığımızı» dizeleri de gösteriyor ki, Hatipoğlu şiirlerinde çoğaltma'dan da çekinmemektedir.

XX **Gezgin** adlı şiir kitabının ardından **Yerleşik Yabancı** adlı yeni kitabını yayımladı Metin Altıok. Kitaptaki şiirler, kendini çevresinden soyutlamış, kendi kendini bir yabancılığa itmiş ve kendisinin kurduğu, temelinde sevgi bulunan bir dünyada yaşamaya yönelmiş bir kişiyi buluyoruz. Çevresindeki insanlara çekinerek yaklaşan, duyduğu sevgiyi bile söyleyip söylememeğe cesareti olmayan bir kişi. «Ay Üzerine Kurgulamalar» ile yüzünü göklere,

«Bozkır Ezgileri» ile de yeryüzüne döndüren ve bunların karşısında türküler söyliyen bir insan. Metin Altıok'un şiirlerinden kalan izlenimler böyledir. Altıok, değişik biçim denemeleri içinde, kendine özgü bir imgeler dünyası kurarak, gene kendine özgü bir ses yaratmaktadır.

Altıok'un şiiriyle gerçekten Bozkırımızın ezgilerini duyuyor, bozkır ortamı içinde bir insanın iklimini yaşıyoruz.

XX Şiirimize uzun süredir emek verenlerden Abdullah Rıza Ergüven, üçüncü şiir kitabı **Güneşe Açılmak**'da, çocukluğunda birlikte yaşadığı Anadolu insanlarının çaresizliklerini, acılarını, yoksulluklarını dile getirmektedir. Kitabın ikinci bölümündeki bu şiirlerden önce de varlık ve yokluk konularına, insanın uzay ve boşluk içindeki yaşamına değinmektedir.

Kitabın başında, 22 sayfalık bir bölümde de Timur Evrenoğlu, Ergüven'in şiirini irdelemekte ve özellikle de onun çeviri şiir anlayışını belirtmektedir.

XX Son yıllarda çok şiir yazan ve değişik dünyalardan, değişik anlayışlarla sesler getirmeğe çalışan Osman Serhat, **Gülgûn ile Nergis** adlı kitabında eski bir söylenceyi günümüz algılayışına uygun olarak yeniden yazmış ve ayrıca başka şiirlerine de yer vermiştir. Kendini yalnız bulan bir insanın deyişleri olarak niteleyebileceğimiz bu şiirlerinde ozanı, arayışlar içinde buluyoruz.

XX Nazım Hikmet'e duyduğu büyük sevgisi içinde, Kemal Bayram, **Bir Kök Bin Damar** adlı kitabında, O'nun şiirimize getirdiği kalıplara donuk ve bazan da O'nun başlıklarını (Hazar gibi) kullanarak, acı edintilerinden yararlanıp toplumun bugünkü durumunda, insanlarımızın şiirini vermektedir.

XX **Davullar Vurur** adlı üçüncü kitabında (önceki iki kitabı da bu ciltte yer almış) Muazzez Menemencioğlu, içinde yaşadığımız bunalımlı günlerin dramını, bir ana yüreğinin ince kıpırdanışları ve kıpırtıları ile şiirleştirmektedir. Ayrıca, eşit ve özgürce yaşamak isteyen bir kadın duyarlığını da işleyen Menemencioğlu'nun kitabı güzel bir kapak içinde sunulmuştur.

XX Dönemin öbür kitapları arasında Nevzat Çalıkuşu'nun, tedirgin bir insanın bekleyişini söyleyen **Uğ-**

raşın Sabahına Doğmayı Beklerken; Ulufer'in kandınsal duyarlıkları dile getiren **Bir Yerlerde Bir Kadın;** Abdullah Neyzar Karahan'ın, umutlu bir yaşamın türküsü olarak görülen **Mavi Aydınlık;** Ali Rıza Ertan'ın, toplulumuzdaki bunalımı ve insanların kuşkulu yaşamını öznel bir sesle şiirleştiren **Kuşku Girdi Araya;** toplumsal bunalımı değişik bir açıdan, değişik bir sesle yorumyan, ama ilk kitabına göre biraz daha dağınık görünen Hüseyin Yurttaş'ın **Uzun Yollar Yolcusu;** M. İlhan Sonuç'un bireysel bir özü yansıtan şiirlerinden oluşan **Barışa, Aşka ve Şuna - Buna Dair;** Halim Şefik (Halim Güzelson?) in Garip şiiri çizgisinde kalmış ürünlerin toplamı olan **Otopsi;** Arif Coşkun'un Anadolu insanının duyarlıklarına yaslanan ve Anadolu insanının dertlerini söyleyen şiirlerinin bulunduğu **Barışın Kuyumcuları** adlı kitapları görüp okuyabildiğim kitaplar arasındadır.

Çeviri Şiir Kitapları :

Çeviri şiirleri toplayan iki seçginin sözünü, yukarıda ayrıca yapmıştık. Dönem içinde elimize geçen çeviri şiir kitaplarının sayısı ise yalnızca üçtür. Ada Yayınları arasında çıktığını öğrendiğim Ginsberg ile Ferlingetti'nin şiirlerini toplayan **Amerika** adlı kitabı okuma olanağını bulamadım.

Sait Maden'in, Paul Eluard'ın çeşitli kitaplarından seçerek yaptığı çevirilerin toplamı olan **Şiirler,** Yeni Ankara Yayınevince kitap olarak yayımlanmıştır. Eluard şiirlerinin bu Türkçe çevirileri bile, Onun güçlü bir ozan olduğunu göstermektedir. Çevirinin, şiirden çok şey yitirdiği bilinen ve çok söylenen bir husustur. Bu şiirlerden yitmiş pek fazla bir şey yok gibi göründü bize. Belki de asıllarım bu kadar iyi anlayamamaktan doğan bir sonuç bu. Şu var ki, çevrilecek ozan ile çevirecek kişinin ruhsal bir yakınlığı olması gerektiği yolundaki görüşümüz bir kez daha geçerlik kazanmaktadır. **Şiirler,** elbette okunması gereken bir kitaptır.

Cem Yayınevi'nin dizisinden yayımlanan Yannis Ritsos'un **Taşlar - Yinelemeler, Parmaklıklar** adlı kitabındaki

şiirleri Özdemir İnce aktarmış dilimize. Ritsos'un son yıllardaki yazdıklarından, sürgün ve tutuklu bulunduğu günlerin şiirlerinden oluşan kitapta, değişik biçimler içinde derin bir ozan, insan sevgisiyle dolu bir insan, özgürlüğe âşık bir sanatçı buluyoruz. Ritsos'un sanatına her şiirde ayrı ayrı tanık oluyoruz. Özdemir İnce, onun şiirini gerçek bir ustalıkla aktarabilmiş dilimize. Şiir mi okumak istiyorsunuz Okuyun Ritsos'u.

Gene aynı dizide yayımlanan Rafael Alberti'nin **Sürgünden Şiir** adlı kitabında toplanan şiirlerinin hazzına varamadım. Başarılı bir çevirmen olan Ülkü Tamer'in çevirmesine karşın, şiirler bana biraz yavan göründü. Belki de Ritsos şiirinin ardından okuduğum için.

Çocuk şiirleri

Çocuk şiirleri, daha doğru bir deyimle çocuklar için şiir kitaplarının sözünü burada yeri var mı? Türk Dil Kurumu, bu yıl İsmail Uyaroğlu'nun **Çocuk ve Şiir** adlı kitabını ödüllendirmiş bulunuyor. Ayrıca; 1979 yılı da Çocuk Yılı'dır. Uyaroğlu'nun bu kitabının yanında, Ali Püsküllüoğlu'nun derlediği **Otuz Beş Ozandan Çocuklara Şakacı Şiirler** adlı seçgi ile Ferhan Oğuzkan'ın derlediği **Çocuklar İçin Şiir Dünyası** adlı seçgiyi de anmak istiyoruz.

Çocuklar için yazılmış şiirleri toplayan başka kitaplar ve seçgiler de vardır sanırım.

Halk şiiri

Halk (âşık) şiirinin, kendi geleneksel düzeni içinde sürüp gittiği ve her yıl Konya'da Âşıklar Bayramı yapıldığını biliyoruz. Ancak bu dönem içinde, âşıkların yayımladığı bir kitap ilişmedi gözümüze.

Tahir Kutsi, dönem içinde, yaşayan âşıkların deyişlerinden oluşan bir seçgi yayımladı. **Âşıklar Şöleni** adlı bu seçgide, yaşayan âşıklardan seçme deyişler bir araya toplanmıştır. Böylece, yaşayan âşıkların deyişleri geniş ölçüde örneklenmiş olmaktadır.

Ek olarak

Yukarıdaki satırları yazıp gönderdikten sonra, bu yazının içinde yer alması gereken bir dergi ile üç kitap daha almış bulunuyorum.

Sözünü etmek istediğim dergi (buna belki yıllık demek gerekir) İstanbul'da Robert Lisesi öğrencilerince yayımlanan **Deme 78**'dir. Bu dergide şiirlerle öyküler yer alıyor. Öykülerden değil de şiirlerden sözedeceğim elbette. Burada, Özgür Erkekli, Vasıf Kortun, Perihan Mağden, Nural Akçurin, Çiğdem Besen İmzalı şiirler yer almıştır. Kişisel sorunlarla toplumsal sorunların yer aldığı bu şiirlerde karamsarlık kadar aydınsarlık öz olarak işlenmiştir. Anmamız gereken şiir, Perihan Mağden'in, adı bulunmayan, «Deme 1. Ödülü»nü aldığı anlaşılan, toplumsal özlü şiiridir. Maden ocaklarında çalışan işçilerin durumuna değinen ve değişik bir biçimde, ton değişiklikleri ile gelişen bu şiirin 1978 yılında yayımlanan şiirler arasında özel bir yeri vardır.

Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Cem Yayınevi'nin Çocuk Kitapları dizisinde yayımlanan **Yazıları Seven Ayı** adlı kitabı, Dağlarca'nın bu yolda da başarılı örnekler verdiğini kanıtlamaktadır. Daha önceleri de çocuklar için şiirler yazıp kitaplaştıran Dağlarca, bu kitabı ile eğitsel yöndende başarılı bir düzenleme içinde görülmektedir. Kitap, çocuklar için yazılan şiir kitapları arasında özgür bir yere sahiptir.

Cavidan Tümerkan'ın altıncı şiir kitabı **Güneş Beklemez,** insanın yeryüzündeki yaşam savaşımındaki durumunu yansıtan şiirlerden oluşmaktadır. Umutlar, umutsuzluklar, düşkırıklıkları, özlemler bu savaşımın çeşitli yansımalarıdır. «İnsan, yaşadığı anda tutsak»tır; duygularının, çevresinin, yaşamının tutsağıdır. «Yaşam korkunç bir şaka»sıdır Tanrı'nın. Bütün bu tutsaklık içinde, insanın kendini de düşünmesi ve gerçek insanı bulması gerekir. O zaman, değişik bir anlam kazanır dünya ve varoluş. «Seni sevmek zorundayız / Ey yaşam! / Ötede ne olduğu / Bilinmedikçe».

Doğan Ümit Aksel'in **Özgürlük Ezgisi** adlı kitabındaki şiirlerse toplumsalı öz olarak almıştır. Ancak, Aksel, bazı savsözlerin ve söylenmişlerin dışına pek az çıkabilmiştir. Özgün deyişlerinden birini de «Kelepçe» adlı şiirde buluyoruz: «Vuruldu kelepçe adamın bileklerine / ama yine de gözlerinde aynı ışık durmakta / onlar güneşi çamurla sıvamaya kalksalar da / güneş aynı güneş / yine evreni ışıtmakta.»

1978'DE DENEME, ELEŞTİRİ, İNCELEME-ARAŞTIRMA

Adnan BİNYAZAR

Türkiye 1978'de de birtakım dar boğazları aşmaya çalışarak en sonu bugünlere geldi. Bugünler, insanın insana saygısını yitirdiği, her gün canlara kıyıldığı günlerdir. Nereden kaynaklandığı kestirilemeyen güçler Türkiye'yi bir kan gölüne çevirdiler. Kişinin kendi canını bile koruyamadığı günler başladı Türkiye'de. Başta çağdaş anlayışta bir hükümetin bulunmasına karşın gene de iyiye yönelme belirtisi yok. Olayların durduğu umudu doğar doğmaz, birden başka bir olay uç veriyor. Bu nedenle toplumda tam bir tedirginlik söz konusudur.

Tedirgin toplumlar yaratma güçlerini geçici olsa da, yitirirler. Toplumsal karmaşa, beyinleri de karmakarışık eder. Can güvenliği olmayan insan, köklü işlere koyulmaz. Daha gündelik, daha köksüz yaratılar alır köklü çalışmaların yerini. Bu durumu, aşağı yukarı yazınımızın tüm dallarında görüyoruz. Örneğin dergiler köklü çalışmalar yerine, güncellikle ilgiyi çekecek konulara, olaylara yer vermeye başlıyorlar. Bir amacı pekiştiren konulardan çok, dağınık yazılar yer alıyor dergilerde. Oysa çağdaş dergicilik, bir sorunu derli toplu, tüm boyutlarıyla vurgulamayı amaç ediniyor daha çok. Özellikle düşünce oluşturma, bir düşünceyi benimsetip kavratma yönünden de dergilerin işlevi büyüktür. Ne var ki bunu yeterince göremiyoruz. Dergiler, bulabildikleri yazılarla çıkmaya başlamıştır. Yazınımızdaki kısır döngüyü gösterir bu durum. Ayrıca, yaratımdaki verimsizliği de kanıtlar. Nitekim dergilerde şöyle enine boyuna bir soruna eğilmiş yazı bulmak güçleşmiştir. Dergiler kimi zaman uyumsuz seçmelerden bir «seçki» yapısı gösteriyor. Kitaplar için

de söz konusudur bu. Kitaplar genellikle yayımlanmış yazılardan seçmelerle bütünleniyor. İleride değineceğimiz gibi, özgün yapıt bulmak çok güç. Ama gene de yazınımızda birtakım olumlu gelişmeler oldu. Ne var ki, kâğıt fiyatlarındaki sürekli artış da önümüzde engelleyici bir neden olarak duruyor. En ucuz düzeyde tutulması gereken bir gereç en yüksek fiyata satılmaktadır. Gelişmiş ülkeler bile kâğıdın ucuz olmasına özellikle önem veriyorlar. Oysa oralarda okuma yazma sorunu çözümlenmiştir. Bizde bu sorun bugün bile çözüm bekliyor. Ne var ki kâğıt fiyatları da gün gün artmaktadır.

Okuyan toplumlara uygar denebilir ancak. Kitabın ucuz olması okumayı yaygınlaştırır kuşkusuz. Ama kâğıt fiyatlarındaki yükselme bunu köstekleyecektir doğal olarak. Hele sanat için kaçınılmaz olan amatörce girişimler özellikle önlenmiştir. Nitekim büyük bir gençlik coşkusunu özünde taşıyan küçük dergilerin tümü kapanmıştır. Oysa o dergilerde nice yetenekler uç verir.

Toplumsal ortamın bulanıklığı arasında kâğıt fiyatlarındaki artışı, amatörce girişimlerin kösteklenmesini de olumsuz karşılamak zorundayız. Bu nedenle, geride bıraktığımız 1978 yılına verimli bir yıl gözüyle bakmak olanaksızdır.

Biraz yukarıda, gene de yazınımızda birtakım olumlu gelişmelerin olduğunu belirttim. Bu olumlu gelişmeler ve yazın olayları şöylece sıralanabilir :

Yeni Dergiler

Bu yıl yazın alanında **Sanat Emeği, Yazı, Felsefe Dergisi, Sanat ve Toplum, Ulusal Kültür** gibi dergiler çıkmaya başladı. **Sesimiz, Oluşum** dergileri de bir yenilenmeye uğradı.

Sanat Emeği, çıkış bildirisinde de belirtildiği gibi, «işçi sınıfı hareketine yakınlık duyan sanatçıların toplu bir güç olarak ortaya çıkmaları» amacını gerçekleştirmek için yayım yaşamına girdi. Yayımlanan yazılar genellikle bu doğrultudaydı. İdeolojik yapı ile sanat arasındaki bağlantıları ortaya koyan ve düşünsel gelişmenin tarihsel boyutunu irdeleyen yazılara daha çok yer verildi. Be-

nimsenmiş kimi değer yargılarının tutarsızlığı da gene bu dergide sergilendi. Hemen her sayıda belirli bir konu ya ağırlık veren **Sanat Emeği**, son sayısını «Ekim Devrimi ve Sanat»a ayırdı.

İki ayda bir yayımlanan ve ilk sayısı Temmuz - Ağustosta çıkan **Sanat ve Toplum**, genellikle yerli araştırma ve üretilere yer vermeyi amaçlıyor. Özlemi çok duyulan uzun oylumlu yazılar da böylece yayımlanacak yer buluyor. **Yansıma** ile başarılı bir deney vermiş olan Tekin Sönmez, **Sanat ve Toplum**'u canlı kılacak tüm öğelerden yararlanmayı biliyor. Örneğin Nâzım Hikmet, Yaşar Kemal gibi yazarları bir kez daha değerlendirirken, uzun oylumlu yazılar hemen ilk sayılarda yer aldı. Dergi, sanat - toplum ilişkilerini, sanatını toplumsal yönden kullanan yazarların savaşımını yansıtacak bir yapıda görünüyor ilk sayılarıyla.

Yazı dergisi de bu yıl yayımlanmaya başladı. Daha çok kuramsal yazılara yer veren **Yazı**, kuramını yaptığı türdeği yazıları yayımlıyor. Dergi, genellikle yazın alanındaki karışıklığı vurgulayarak kuramsal açıdan yazın alanlarının değerlendirmesini yapıyor, Birim olarak yazın üretisini ele alan **Yazı** dergisi, geniş oylumlu yazılar yayımlıyor. İkinci sayısında «antoloji» yönü daha ağırbasan **Yazı**'nın, ilk sayısındaki tutumdan uzaklaşacağı kaygısı olumsuz bir kanı yarattı. Oysa **Yazı**, bir kurumun bile kolayca çıkaramayacağı bir düzeyde ve nitelikte yayımlanıyor.

Kültür Bakanlığının yayımladığı **Ulusal Kültür**'ün ilk sayısı da Temmuzda çıktı. **Ulusal Kültür**, adından da anlaşıldığı gibi, ulusal ve evrensel kültür anlayışına katkılarda bulunacak yazılardan oluşuyor. Yazılarının oluşumu göz önünde tutulursa derginin halkçı ve özgürlükçü bir anlayışı pekiştirmek istediği de açıktır. Bu, derginin ilk yazısından, Kültür Bakanı Doç. Dr. Ahmet Taner Kışlalı'nın yazısından anlaşılıyor. **Ulusal Kültür**'ün en belirgin yanı, son bölümünde, kültür ve sanat olaylarına özellikle geniş yer ayırması. Konuların ve olayların güncelliğine göre, dergi, değişik konulara özellikle ağırlık vererek yayımını sürdürecek. Nitekim derginin Ekim sayısında «Yazı Devrimi»ne özel bir yer ayrılmıştır.

Nisan sayısı da «Çocuk Yazını» özel sayısı olarak çıkacaktır.

Oluşum ve **Sesimiz**'de büyük değişiklikler oldu bu yıl. **Oluşum** biçim değiştirdi, daha geniş yazılara da yer verdi. Yazınımızın en canlı dergilerinden biri olarak yayımını sürdürdü. Açtığı eleştiri yarışmasının beğenilen yazılarını da yayımlamaya başladı. Mehmet Aydın'ın oldukça emek verilmiş yazısı bu derginin Kasım sayısında çıktı. **Oluşum** bu çabalarıyla kendi yerini bulan bir dergi niteliği taşıyor. **Sesimiz** de yenileşen dergiler arasında. Gerek biçim, gerekse yazarlar açısından **Sesimiz** bir kan değişimine uğradı. Umarız her dönemde bu tutumunu sürdürür **Sesimiz** dergisi. **Felsefe Dergisi** de sanat ve yazın konularına geniş yer ayırarak yayımını sürdürdü. Tanıtma yazılarının daha ağırlık taşıdığı görüldü. Dergi özellikle ilk bölümüyle, felsefe yazılarıyla önemli bir boşluğu doldurdu.

Dilbilim ve yazın konularına özellikle yer veren **Dilbilim** dergisinin ikinci sayısı da çıktı. Dergi, içeriğiyle daha gelişen, daha düzeyli yazılarla çıkıyor. Özellikle yazınsal alanlardaki bilgi boşluğunu dolduran, dilsel alanlardaki gelişmeleri izleme yönünden dergi büyük önem taşıyor. **Dilbilim**'in yarattığı bu ortam, kültürümüze iki önemli derginin daha katılmasını sağlamıştır: (Hacettepe Üniversitesi) **Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü Dergisi, Genel Dilbilim Dergisi.** Bu dergiler, özellikle dilbilim alanındaki gelişmeleri yansıtırken, yazınsal alanlardaki değerlendirme yöntemlerini de ortaya koyuyorlar. Bilim çevresinin bu çabada olması, dilsel ve yazınsal açıdan önemli gelişmelerin kanıtı olarak değerlendirilmelidir. Yazarların daha çok genç kuşaktan olması ise, bu çabaların başka bir olumlu yanıdır. **Birikim** ve **Toplum ve Bilim** gibi dergiler de, öğreti ve düşünce oluşturucu yazılarının yanında zaman zaman sanat ve yazın konularına da yer verdiler. Toplumsal sorunlarla yazınsal ve sanatsal sorunların ne denli bir kaynaşım içinde yorumlandığını kanıtlaması bakımından bu noktaya da değinmek gereklidir sanırım. Söz konusu ettiğim bu iki dergide bunun birçok örneği görüldü.

Alpay Kabacalı **Milliyet Sanat Dergisi**'nde, Emin Öz-

demir **Varlık**'ta dergileri değerlendirme yazılarını sürdürdüler. Özdemir'in yazıları zaman zaman değerlendirme sınırlarını aşarak denemeye dönüştü. Kabacalı dergileri hem içerik, hem güncellik yönünden değerlendirdi. Doğan Hızlan Cumhuriyet'teki kitap değerlendirme yazılarını sürdürdü. Konur Ertop da kitap değerlendirmelerine **Günaydın**'da başladı.

TDK Deneme Ödülü

TDK Deneme Ödülünü bu yıl Çetin Altan **Bir Yumak İnsan** adlı yapıtıyla aldı. Yıllarını gazetecilikle geçiren, son yıllarda birkaç roman yazan Altan, yazınımızın başarılı anlatıcılarındandır. **Bir Yumak İnsan**'da bu anlatı başarısına tanık oluyoruz. İlk bakışta yapıt, anılarla, öyküsel yaklaşımlarla oluşturulan yazılar gibi görülüyor. Denemenin sınırı çok geniş tutulursa, kuşkusuz Altan'ın yazılarını deneme sayma olanağı vardır. Ancak bu yazılara deneme denebilir mi, bu da üzerinde durulacak önemli sorunlardan biridir. Bununla birlikte, özündeki gülmece ögesi, tipleri çizmedeki duyarlı anlatım, Altan'ın Bir Yumak İnsan'da' topladığı yazılarını her zaman ilginç kılacaktır. Böylece TDK Deneme Ödülü bir kez daha yerini bulmuş oluyor. Bu yıl deneme ödülüne katılan yapıtlardan Hilmi Yavuz'un **Roman Kavramı ve Türk Romanı** adlı yapıtıyla Füsun Altınok'un **Niçin Diyalektik**'inin de önem taşıdıklarını belirtmek isterim.

Diziyazılar ve Özel Sayılar

Bu yılın en önemli sayısı **Türkiye Yazıları**'nın hazırladığı «Ulusal Kültür Politikasının Temel Öğeleri» seminerinin sonuçlarını ve bildirilerini kapsayan özel sayıdır. Kültür adamlarının, yazarların, sanatçıların, dernek ve sendika yöneticilerinin katıldığı bu seminerde, kültürümüzün önemli sorunlarına değinildi. Yıllardır tartışılan ve hep güncel birçok sorun daha gerçekçi çalışmalarla değerlendirildi. Bunun sonuçları da **Türkiye Yazıları**'nda yayımlandı. Böylece kültür sorunlarıyla ilgili önemli yazılar bir araya getirilmiş oldu. Kültür ko-

nularıyla ilgili araştırmalarda, incelemelerde başvurulacak önemli bir kaynak olarak bu özel sayı her zaman anılacaktır.

Türk Dili de ele aldığı bir konuya ağırlık vererek sürdürdü yayımını. Her sayıda ilginç bir konu ele alınıyor, bunun yanında başka yazılar da çıkıyordu. Bu arada bir sayısını da (Temmuz) «Çeviri Sorunları Özel Sayısı» olarak çıkardı **Türk Dili**, Böylece çok önemli özel sayılarına birini daha katmış oldu. **Türk Dili**'nin özel sayıları bir kültür kitaplığında başvurulacak önemli ürünlerdendir.

Milliyet Sanat Dergisi her sayısında «Ülke Ülke Çağdaş Dünya Şiiri» ekini verirken, birtakım diziyazılar da yayımladı. Ferit Edgü'nün «Çağlar Boyunca Dünya Resminde Çıplak», Konur Ertop'un «Türk Edebiyatında Emperyalizmle Savaşım», Afşar Timuçin-Yusuf Çotuksöken'in «Türk Edebiyatında Etkilenme ve Çalıntılar» başlıklı diziyazıları özellikle ilgi çekti. Ancak, **Milliyet Sanat Dergisi**'nin, son haftalarda, «Haftanın Yazısı»nı yayımlamadığı görülüyor. Önemli yazıların çıktığı, önemli sorunlara parmak basıldığı bu sayfanın çok yararlı, hatta gerekli olduğunu özellikle belirtmek isteriz. Sanat ve yazın olaylarını büyük bir hız, nice bir beğeniyle yansıtan derginin bu sayfayı kapaması yerinde olmayacaktır kanısındayım.

Diziyazıların ve özel sayıların yanında, bu yıl en çok üzerinde durulan konulardan biri «kültür» konusu oldu. **Ulusal Kültür**'de Doç. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, **Milliyet Sanat Dergisi**'nde Emre Kongar bu konuya ilişkin önemli saptamalarda, değerlendirmelerde bulundular. Bu konunun önümüzdeki yıllarda yoğun biçimde ele alınacağı kanısındayız.

Ölenler

Türk yazını dört önemli yazarını yitirdi bu yıl. Yazın tarihi açısından değeri olan ürünler veren Cahit Öztelli 24 şubatta öldü. Oysa Öztelli en verimli yıllarını yaşıyordu. Kafasında bin türlü tasarı vardı. Halk yazınıyla ilgili belgeleri zaman zaman yayınlayan Öztelli

cönkler konusunda çalışmak istiyordu. Bilgileri yerinden, kaynağından bulmak için çok çabalar gösteriyordu. Yunus Emre'nin doğup yaşadığı, öldüğü yerler hakkında da görüşleri vardı. Öztelli'nin en önemli yanı, halk yazınının kişilik kazanmasında etkili oluşuydu.

Beklenmez bir zamanda Ceyhun Atuf Kansu da öldü (17 mart). Kansu da en verimli yıllarındaydı. Gece demez gündüz demez, halkının diliyle halkına seslenirdi. Halkın yalın anlatımını kavramış, bu anlatımla ona çağdaşlığı, insancalığı, Atatürkçülüğü, Cumhuriyeti, halkın kendisini anlatıyordu. Şiiriyle düzyazısı bir içiçelik kazanmıştı. Şiirinden de, düzyazısından da aynı ses geliyordu. Bu sesin özü, halk bilgisiyle besleniyordu. Halkı yazmak için, halkın beğenisini, yaratı gücünü çok iyi kavramıştı Kansu. Halkçı bir yazar olarak tanınan Kansu, halkçı bir yazar olarak geçecektir Türk yazınına.

Ölümlerin en beklenmezi Bedrettin Cömert'inki oldu. Dal yaşında, aramızdan aldılar Bedrettin'i. 11 temmuz 1978 bir ihanet günü olarak geçecektir tarihe. Cömert, şiirsel dünyasının yoğun birikimiyle sanat yapıtına yöneliyordu. Büyük ressamların yaratılarını görerek, yakından tanımıştı. Şiiri özünden alan bir yazardı. Sanat yapıtına insanca bakışından belliydi bu. Mekanik bilgilerden kaçınan bir yazardı. Dilin, eleştirinin, düzyazının kuramını anlatıyordu. Yapılan işlerin temellenmesini savunuyordu. Sanatta dağınıklığın ne denli verimsiz bir iş olduğunu, sorunu kökeninden kavramanın gerekli olduğunu öne sürüyordu. Sanat yapıtına yaklaşırken, onu yeniden yaratıyormuş gibi bir duygu içinde yazıyordu. Batı'dan edindiklerini, Türk toplumunun gerçeğini gözeterek ulusal bir yorumla vermeye çalışıyordu. Ona ülkenin sağladığı olanakları emekle karşılamak için elinden geleni yapıyordu. Yazınımızın en çalışkan kişilerinden biriydi. Ölümü tüm devrimci güçlerin, aydınların, sanatçıların, dünya âlemin yüreğini yaktı. Türk yazını ve sanatı da önemli bir ustasını yitirdi 11 temmuz 1978 günü.

27 ekim günü de dilci ve yazın tarihçisi Agâh Sırrı Levend öldü. Levend de bilgileri kaynağından edinen

önemli bir yazın tarihçisi idi. Dilciliği yazıncılığından, yazıncılığı dilciliğinden önemli bir Türk yazarıydı. Dört ciltlik **Ali Şir Nevai** baskısı Levend'in en önemli yapıtlarından biridir. Ancak ilk cildi çıkabilen **Türk Edebiyatı Tarihi** ise, yalnız Agâh Sırrı Levend'in değil, Türk yazın tarihinin de en önemli yapıtı olacaktı. **Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri** adlı yapıtı ise, dilimizin gelişmesini ve özleşmesini bilimsel verilerle gösteren önemli bir yapıttır. Türk Dil Kurumundaki yöneticilik yılları ise Levend'in başarısını belirleyen ayrı bir yöndür. Umarız Levend'in başlattıklarını sürdürebilecek güçte yazarlar çıkar.

★

Kitaplar

Bu yıl söz konusu edeceğimiz yapıtlardan 6'sı deneme, 6'sı eleştiri, 4'ü araştırma-inceleme, 4'ü anı, 2'si, röportaj, 2'si de tanıtmadır. Türk arası pek kesin çizgiler olmamakla birlikte, örneğin anılarda zaman zaman eleştiriye, denemeye de rastlansa, gene de kaba çizgilerle bu ayrımı yapmak gereklidir sanırım. Bu yakın durumları ve ayrılıkları göz önünde bulundurarak yapıtları bir bir değerlendirmeye çalışacağız.

Denemeler

● Oktay Akbal, **Temmuz Serçesi**

Akbal, yazın ve yazıncılarla ilgili yazılarını toplamış **Temmuz Serçesi**'nde. Her yıl belirttiğimiz gibi, bir yazıncıyla, bir yazın yapıtıyla birlikte yaşar Akbal. Yaratır, izlenimlerini sergiler, kendi yaratı dünyasına bunlarla girer. Yazılmış yeniden yazar gibidir. Akbal'ın kendine özgü anlatımı da burada kendini gösterir. Bu yapıtında toplanan yazılar, bir yazara, bir sanat yapıtına yaklaşım yöntemini (duyarlığını) göstermesi yönünden ilginç. Kimi, kısa kısa anılar, eleştiriler, değerlendirmeler. **Temmuz Serçesi** ile Akbal'ın kimi denemeleri de bir kitapta toplanmış oluyor.

● Oktay Akbal, **Gençler Bize Bakıyor**

Devrimci savaşım yolunda çok yazı yazmıştır Oktay Akbal. Sanatla ilgili denemelerinde bile buna sıkça rastlanır. Özellikle 12 Mart'tan sonra bu yazılar yoğunlaşmıştır. Kuşkusuz bunda günlük yazı yazmanın etkileri de vardır. Geçirdiğimiz bunalımlar Akbal'ı bu konuda yoğunlaşmaya itmiş olabilir. Gençler ve öğretmenler, öğrenciler Akbal'ın **Cumhuriyet**'teki «Evet-Hayır» köşesinde yer alırlar. Akbal, onların sorunlarını ortaya koyar, bu sorunların yaşanılan ortamdaki değerlendirmesini yapar; böylece gençlere öncülük görevini yerine getirir. İşte **Gençler Bize Bakıyor** adlı kitabında bu tür denemeleri yer almıştır.

● Sabahattin Kudret Aksal, **Geçmişle Gelecek**

Aksal, gerek şiirlerinde, gerekse düzyazılarında özenli tutumu olan yazarlardandır. Herkesin gün gibi açık gördüğü konuların derinliğindeki gerçeği vurgulama yönünden de gerçek bir usttadır. Şiiri derinden giden bir ozanın düzyazıları kuşkusuz çok özenli, çok ölçülü biçili olacaktır. **Geçmişle Gelecek**'te bu özeni, bu ölçüyü biçiyi gösteren yazılarla karşılaşıyoruz. Sanatımızın, yazınımızın, hatta kültürümüzün yeni bir değerlendirilmeden geçirildiği bir aşamada «geçmiş» ve «gelecek» kavramlarının büyük önemi vardır. Bu kavramları açıklayıp tarihsel yerine oturtmak gerekir. Ayrıca, yazıdan yazıya, ağızdan ağıza hep sözü edilen kavramlara gerçek anlamı verilmelidir. Sabahattin Kudret Aksal **Geçmişle Gelecek**'te topladığı yazılarında bu kavramlara getirdiği açıklıklar yanında, yazınımızın, sanatımızın, kültürümüzün çeşitli sorunlarına da aydınlık getiriyor. Alışılmış değer yargılarını bir yana iterek yeni görüşlerle düşünceyi bezeyen Aksal'ın yazıları bu yönden önem taşıyor. Kendimizi usçu bir değerlendirmeden geçirirken Aksal'ın görüşleri, toplum olarak, birey olarak bize ışık tutacaktır.

● Füsun Altıok, **Niçin Diyalektik**

Altıok'un denemeleri, en başta kavramlara getirdiği açıklıkla değer kazanıyor. İkinci değeri, bu kavramlar açısından yazınımıza bakmasından geliyor. **Niçin Diyalektik**'te yer alan denemelerin böyle ikili bir yanı var. Kavramların içiçe geçtiği, kargaşaların gün yüzünde olduğu bir aşamada Altıok'un denemelerini okumakta büyük yarar vardır. Ayrıca bu denemelerde bir düşünce yönteminin de örneklerini görüyoruz. Altıok, felsefenin irdeleyici ve ince eleyip sık dokuyucu alanlarından yararlanarak kavramlara ve yazınımızın önemli sorunlarına yeni bir boyut kazandırıyor. Önyargılı bakış açısına, duygusal yaklaşımlara karşı olan bu yazılar, insanımızdaki kafa gelişimini sağlama açısından da yararlı olcaktır kuşkusuz.

● Melih Cevdet Anday, **Yasak**

Cumhuriyet'te yayımlanan yazılarından bir bölüğünü de **Yasak**'ta topladı Melih Cevdet Anday. Her zaman olduğu gibi, Anday bu yazılarında da sorunun kökenine inici bir bakış açısıyla güncel olayları ele alıyor. Kültürel alanlardaki gelişmeleri bir bir izleyerek değerlendirmeler yapıyor. Bu yapılagelenleri bir tarih süzgecinden geçiriyor. Okur böylece usçu bir anlayışla nesnel değerlendirmeler yapma olanağı buluyor **Anday**'ın yazılarını okuduğunda. Ayrıca, toplumsal çelişkileri vurguluyarak toplumun kavramlara verdiği anlamları da eleştiriyor Anday. Böylece bu yazılar, bir kültür adamının öncülük görevini yerine getiriyor. Düşüncemizin ne denli kör düğümlerle karmaşıklaştığını, Anday'ın aydınlatıcı yazıları daha iyi ortaya koyuyor.

● Nedim Gürsel, **Çağdaş Yazın ve Kültür**

Kıtabının başlığından da anlaşıldığı gibi, **N**edim Gürsel yıllardır bu kavramlar üzerinde düşünen, kimi sorunlara da olgunlukla çözümler getiren yetkin bir yazardır.

Yazınımızın değişik dallarında varlığını duyuran Gürsel, son yıllarda daha çok denemeye ve eleştiriye yönelmiş görülüyor. Batı'nın soyyapıtlarını tanıyan, Türk yazınında uç vermeye başlayan soylu ürünleri gözden kaçırmamaya çalışan Nedim Gürsel'in bu kitabı, genç kuşağın kavramlara verdiği anlamı da ortaya koyuyor. Nasıl bir sanat dünyası, nasıl bir beğeni, sanatta, yazında nasıl bir dünya... gibi alabildiğince çoğaltılacak soruların yanıtı sanırım Nedim Gürsel'in bir dil beğenisiyle oluşturduğu yazılarından çıkacaktır. Çağdaş Yayınlarının, kitabını basarak bir genç ve yetenekli yazarı yüreklendirmesi övgüye değer bir tutumdur.

Eleştiriler

● Mehmet Ergün. **Bir Sinemacı ve Anlatıcı Olarak Yılmaz Güney**

Bekir Yıldız üzerine ilginç bir eleştiri yazan Mehmet Ergün bu kez de Yılmaz Güney'i eleştirel açıdan değerlendiriyor. Gerek sinemacı, gerekse romancı olarak halkın ilgisini çeken, posterleri evlerde, işyerlerinde asılan Yılmaz Güney gerçekten Türkiye'de önemli bir kişidir. Ergün, eleştirisini bu önem bağlamında geliştiriyor. Ergün'ün eleştirisi, Yılmaz Güney gerçeğini bütün boyutlarıyla yansıtıyor. Eleştirinin en önemli yanı, Yılmaz Güney üzerine önemli saptamalar yapmasından geliyor. Özellikle Yılmaz Güney'in filmciliğimize neler kattığı açıkça beliriyor. Böyle saptamaların eleştirel açıdan yapılması, yazınımız değerlendirme dağınıklığından kurtaracaktır. Ergün geniş boyutlu, derinliğine değerlendirmesiyle yazınımıza önemli bir katkıda bulunmuştur bu yapıtıyla.

● Nedim Gürsel, **Şeyh Bedrettin Destanı Üzerine**

Bu yılın en önemli eleştiri yapıtlarından biri, hiç kuşku yok, Nedim Gürsel'in **Şeyh Bedrettin Destanı Üzerine** adlı yapıtıdır. Gürsel kılı kırk yararak, Nâzım Hikmet'in şiiri konusunda bir noktayı aydınlatmaya çalışıyor. Nâzım Hikmet'in, üzerinde en çok tartışılan, gerek

şiirsel, gerekse toplumsal açıdan en önemli bir yapıtını ele alıyor. Gürsel'in eleştirisi, yalnızca Nâzım Hikmet'in şiiri üzerine bir yorum, bir değerlendirme değil, Bedrettin'in yaşadığı dönemin gerçeklerini yansıtmada da aydınlatıcıdır. O dönemin ekonomik gerçeklerini, toplumsal yapısını, Anadolu'nun o dönemdeki kültürel ortamını bir araştırıcı duyarlığıyla veriyor. Nâzım Hikmet'in şiirini de bu veriler ışığı altında değerlendiriyor. Nedim Gürsel, eleştirel değerlendirmeyi tarih bakış açısından yaparak, yazınsal eleştiride toplumsal ortamın ne denli önemli olduğunu da belirtiyor. Bedrettin hareketinin toplumsal ve ideolojik niteliklerini araştıran Gürsel, Nâzım Hikmet'in şiirlerindeki gelenek sorununu da irdeliyor. Bu şiirdeki dil ve şiir öğeleri de Gürsel'in araştırma alanına giriyor. «Tarihsel'in şiirleştirilmesi ve geleneğin çağdaş yorumuna dikkati çekmek» isteyen Gürsel'in bu eleştirisinin neden büyük yankı uyandırmadığına şaşmak gerekir. Çünkü, Nâzım Hikmet'in, destanının «dramatik yapısını tarihten» alarak «o kendine özgü imgeler, eski metinlerden devşirdiği sözcüklerle, Bedrettin ayaklanmasını dil düzeyinde» nasıl yeniden canlandırdığının eleştirel kökenini arıyor Gürsel. Tutarlı sonuçlara da varıyor. Nâzım Hikmet'in şiir evreni, bu eleştiriden sonra daha iyi kavranabilecektir.

● Mehmet Rifat Güzelşen, **Roman Kurgusu ve Yapısal Çözümleme**

Michel Butor'un «Roman anlatı deneyliğidir. Romanda biçim üstüne çalışma, ... birinci derecede önem kazanmıştır» ilkesini uygulamalı biçimde vermeye çalışıyor Güzelşen. Türk yazını için oldukça yeni olan bu uygulama yöntem, çözümleme ve bir bireşime varma gibi işlevlerle gerçekleştiriliyor. Çözümleme bir «okuma» olduğuna göre, bunun bir yöntemi vardır. Bu yöntem bir bireşime vardıracaktır. Güzelşen, çalışmasının amacını şöyle çiziyor: «...doğal dili gereç olarak kullanıp bu gereci bireysel verilerle biçimleyen ve anlamlayan bir yazınsal betik (metin) evreninin kurgusunu, dilbilim yöntemlerinden kaynaklanan «yazınsal göstergebilim» ışığı

altında çözümlemektir.» Eleştirideki bu değerlendirme biçimini kavramak için, Güzelşen'in üzerinde özenle durduğu eleştirisini okumak gerekir.

● Selim İleri, **Çağdaşlık Sorunları**

Bu yapıta Selim İleri'nin denemeleri de denebilirdi. Ne var ki, anlatı yönünden denemeyi çok andıran bu ürünleri, sorunsal olanı tarihsel bir bakış açısından ele aldığı için eleştiri saymak gereksinimi duydum. Selim İleri, özellikle romanımızda yapılmak istenen bir temellendirmeye katkıda bulunuyor bu yapıtıyla. Çağdaşlığı odak olarak alan İleri, sanat yapıtına yönelerek yapıyor bu işi. Bilindiği gibi, bizde sanat yapıtının toplumsal yapısını tarihsel verilerle değerlendirme gereksinimi duyan yazarlardan biri Kemal Tahir'di. Attilâ İlhan'ın romanlarında da bir hesaplaşmanın etkisi görülür. Kuşkusuz, özellikle romancılar bir hesaplaşmayı her zaman gerekli görmüşlerdir. Nitekim güncel birtakım hesaplaşmalar Ahmet Hamdi Tanpınar'ı bile güncelleştirmiş, konu gerilere doğru kaydırılmıştır. Selim İleri bir romancı olarak, bir aydın olarak roman dünyasının kişileriyle, yazarların bakış açılarıyla çağdaşlık sorununu ele alışı, bu kavramın çeşitli kafalarda biçimlenişini eleştiriyor. Tarihsel değerlendirmeyi de bütün bunlara egemen kılıyor. İleri, çağdaş kavramı üzerinde duruyor, ama bunun yanında beğeniyi, anlatıyı da eleştiri alanının dışında tutmuyor. İleri'nin yapıtı, kavramlara getirdiği çok boyutluluk açısından da ayrı bir değer taşıyor. Roman dünyamızı yeni bir değerlendirmeden geçirdiği içindir ki, Selim İleri'nin bu eleştirileri üzerinde özellikle durmak gerekir.

● Kınalı-zade Hasan Çelebi, **Tezkiretü'ş-şuarâ** (1. cilt)

Tezkiretü'ş-şuarâ'lar bir tür şiir seçkisidir. Padişahlar, şehzadeler, bilginler hakkında da bilgi vardır bu tezkirelerde. Kur'an'dan ayetlere de rastlanır. Bu yönüyle tam bir şiir ve düşünce seçkisidir tezkireler. Yazın kitaplarında tezkirelerden hep söz edilir. Ama şöyle bir

tezkire çıkarılıp konmaz ortaya. Birçok tezkire vardır, örneğin Latifî'ninki en ünlülerinden biridir. Bu yıl da Türk Tarih Kurumu ünlü bir tezkireyi yayımladı. Kınalı-zade Hasan Çelebi'nin **Tezkiretü'ş-şuarâ**'sını, büyük emek vererek Dr. İbrahim Kutluk'la İbrahim Olgun hazırladılar baskıya. Kutluk'un ömrü yetmedi. Genç yaşında bir trafik kazasında öldü. Sanırım bundan sonraki ciltleri İbrahim Olgun yayımlayacaktır. Padişahların, şehzadelerin ve 618 bilgin ve şairin yer aldığı bu tezkirenin yayımlanması yazınımız açısından önemli bir olay sayılmalıdır.

● Afşar Timuçin, **Nâzım Hikmet'in Şiiri**

Nâzım Hikmet üzerine çok yazı yazıldı, kitaplar yayımlandı. Ama bunların arasında değerlisini bulmak pek kolay değildir. Kitapların çoğu, birbirinin söylediğini yineler durur. Kimileri de kronolojik bilgi üzerine kurulur. Yaratıcı ve saptayıcı bir anlayışla değerlendirme büyük emek ister. Afşar Timuçin bu emeği gösteren yazarlardan biridir. Yaptığı her işte inanç yaratan nitelikler vardır. Nâzım Hikmet'i de böyle bir inançla, nitelikli bir emekle değerlendiriyor. Afşar Timuçin'in eleştirisi okunurken, dünya düşünce tarihi de gözden geçiriliyor, Marksizmin ne olduğu öğreniliyor. Marksist bir sanatçının nitelikleri de belirtiliyor. Kuşkusuz, bir yazarın bir felsefeci açısından değerlendirilmesinin büyük yararları vardır. Felsefe, bilgiyi ve sanatı daha tutarlı bir mantıkla yaşama dönüştürür. Felsefeci, vardığı sonuçları bin kez irdeleyerek değerlendirmiştir. Afşar Timuçin, Nâzım'ı değerlendirirken yalın dilini, ozanlığını, usçu dünya görüşünü ve dengeli anlatımını yoğunlaştırmayı da başarmıştır. Timuçin'in eleştirisinden Nâzım'ın şiirini öğrendiğimiz gibi, bir deha olarak, bir yaratıcı olarak, Türk şiirine dev adımlar attırmış bir ozan olarak kendisini de öğreniyoruz. Türkiye'de tutarlı, boyutlu, yaratıcı eleştiri yazılabileceğinin en somut kanıtıdır Timuçin'in yapıtı. Nedim Gürsel'in eleştirisi gibi, Afşar Timuçin'deki de bir solukta okunuyor.

● Ehlimen Ahundov, **Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri**

Halk yazını alanında Ahundov sayılı adlardandır. Derlemelerinin de büyük önemi vardır. Türkçeye en yakın lehçe olan Azerî lehçesinde söylenmiş halk şiirlerini, öykülerini, koçaklamalarını vb. bütünüyle görmek de kültürümüz açısından önemlidir. İşte metinleri Türk çevriyazısına aktaran, ayrıca kitaba bir «giriş» yazıp «sözlük» ekleyen Doç. Dr. Semih Tezcan bu ürünlerin Türk diline kazandırılmasında böylesine önemli bir görevi yerine getirmiştir. Son yıllarda Erzurum Üniversitesinde de bu alanda yapılan çalışmalar olumlu gelişmelerdir. Ama Ahundov gibi, bu işi çok düzeyli yapan bir bilim adamının yapıtının Türkçeye kazandırılması gerçekten önemli bir olaydır. Böyle bir yapıtı Türkçeye kazandırmakla Türk Dil Kurumu önemli bir görevi yerine getirmiştir.

● Mehmet Bayrak, **Köy Enstitülü Yazarlar, Ozanlar**

Köy Enstitülerinden yetişmiş yazarların gerçekçi Türk yazınının oluşmasında büyük katkılarının olduğu bilinmektedir. Anadolu tam gerçekliğiyle bu yazarlar yoluyla girmiştir yazınımıza. Köy Enstitüsünden yetişmiş yazarlar köye, köylüye dıştan bakmadılar, onların yaşamlarından geliyorlardı; bir bakıma kendilerini yazdılar. Türkiye gerçekleriyle bu yaşam, toplumsal bilincin doğmasında da etkili oldu. Uzun yıllardır Köy Enstitüleri konusunda çalışan Mehmet Bayrak bu gerçekleri de göz önünde bulundurarak incelemesini bitirdi. Toplumumuzda ve yazınımızda köy ve köylü gerçeğine eğilen Bayrak, çeşitli dönemlerde bu kavramlara nasıl bakıldığını saptadı. Böylece köy gerçeğinin yazınımızdaki boyutunu da saptamış oldu. Genel bir bakışla köy ve köylü sorununa eğilerek, Bayrak, ayrıca bu yolda ürünler vermiş Köy Enstitülü yazarları bir bir inceledi. Türk toplumunun kültürel yapısı, yeni bir dünyaya açılan köy ve köyden yetişen yazıncılar derli toplu tanıtılmış oldu.

● Güzin Dino, **Türk Romanının Doğuşu**

İlk Türk romanı sayılabilecek **İntibah**'ı inceleyerek Türk romanının doğuşundaki toplumsal etkenleri araştırıyor Güzin Dino. Batı'da romanın burjuva toplumu gereksinimi olduğu savının az gelişmiş ya da gelişmiş ülke romanlarında pek geçerli olamayacağı görüşü kitabın özünden anlaşılıyor. Güzin Dino bu genellemelerin ışığında Türk romanını yaratan etkenleri incelerken, Türk anlatım geleneğine de değiniyor. Bu birikimlerle Batı etkisinin romanımızı nasıl yarattığını da ortaya koyuyor. «Metin»den çıkış yapan Dino, Türk yazının roman bölümünün yazılmasında kuşkusuz tutarlı bir başlangıç yapıyor. Bu yönden Dino'nun incelemesinin bir kaynak değeri de vardır. Batı'da, özellikle sosyalist ülkelerde Türk romanı üzerine yapılan çalışmaların hep bu türde olduğunu da özellikle belirtmeliyiz. Bu çalışma yönteminin bizde de etkisini duyuracağı kuşkusuzdur.

● Turan Oflazoğlu, **Molière**

Cem Yayınlarının çok yararlı olan «Eğitim Dizisi»nden bu yıl da Batı'dan **Molière** yayımlandı. Başarılı bir tiyatro ustası olan Oflazoğlu, Molière'i tanıttıktan sonra, onun yapıtlarından örnekler veriyor. Oflazoğlu kuru bilgilerden çok, yaratıcı bir deneme anlatımıyla tanıtıyor Molière'i. Gelişen tiyatro çağı içinde Molière'i değerlendiren Oflazoğlu'nun bu yapıtı bu alanda eğitici ve bilinçlendirici bir etki de yaratacaktır.

● Atillâ Özkırımlı, **Tevfik Fikret**

Son yıllarda verimli çalışmalarıyla ilgiyi çeken eleştiricilerden biridir Atillâ Özkırımlı. Türk yazınını toplumsal ve ekonomik yapısıyla yansıtma yolundaki çabalarının kitaba dönüşmesi sevindirici bir sonuçtur. Bunun ardından başka kitaplar da gelecektir. Özkırımlı yazınımızın en tartışmalı, üzerinde en çok durulması gereken bir kişisini, Tevfik Fikret'i ele alıyor. Gelişen bir top-

lumun çağdaşlaşma yolundaki savaşımlarının öncüsü olan Tevfik Fikret, düşünsel gelişmemizde de önemli bir yer tutar. Atillâ Özkırımlı bu gerçeği göz önünde tuutarak Fikret'in yetiştiği ortamı, Fikret'i Fikret yapan koşulları inceliyor, onun yapıtlarından örnekler veriyor. Böylece, Cem Yayınevinin çok yararlı olan «Eğitim Dizisi» değerli bir kitap daha kazandırmış oluyor.

● Fevziye Abdullah Tansel, **Şiirler ve Halk Masalları** (Ziya Gözalp Külliyatı-I)

Düşünsel yazılarının yanında şiirleri ve halk ürünlerinden derlemeleriyle de zamanında ilgi çeken Ziya Gökalp'ın **Şiirler ve Halk Masalları** adlı yapıtı Türk Tarih Kurumunca yeniden basıldı. Fevziye Abdullah Tansel'in önsözü ve çeşitli dizinleriyle yapıt ayrıca değer kazanmaktadır.

● **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten- 1977**

Türk Dil Kurumunca her yıl yayımlanan **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı -Belleten-** daha çok dil yazılarıyla bu yıl çıktı. Daha çok Türkbilimcilerin ilgi duydukları **Yıllık**'ta 18 inceleme-araştırma yer alıyor. Derginin yazı kurulu Mustafa Canpolat ve Semih Tezcan'dan oluşuyor.

Anı

Mehmet Başaran'ın **Memetçik Memet**'ini anı sayıp saymamakta çok duraksadım. Başaran, yaşamöyküsünü anlatıyor bu sürükleyicilik açısından çok ilgi çekici olan bu kitabı «anı-öykü» denebilecek bir türe sokabiliriz. Başaran, Köy Enstitülerinin aşağılanmak istediği bir dönemle hesaplaşıyor bu kitabında. Türkiye'yi hangi dar kafalıların bu duruma düşürdüğünü de kanıtlarıyla ortaya seriyor.

Y. Kenan Karacanlar'ın **Orhan Kemal'den Anılar** adlı yapıtının genişletilmiş ikinci baskısı da 1977 sonlarında yapıldı. Bilindiği gibi, Karacanlar, Orhan Kemal'i yakından tanıdığını savunanlardan biridir. Anılarında bu

yakınlığı, bu yakınlığın doğurduğu olayları anlatıyor.

Anı türünde ilgi çekici iki yapıttan biri Gülriz Sururi'nin **Kıldan İnce Kılıçtan Keskince** adlı yapıtıdır. Sururi bugünün tiyatro olaylarının kökenindeki gerçekleri yansıtıyor anılarında. Bu anılara tiyatronun arka perdesi bile denebilir. Anıların en ilginç yanı, bir öykü akıcılığında olaylara yönelmesidir. Vasfi Rıza Zobu ise **O Günden Bu Güne** adlı yapıtta topladığı anılarında daha önceki dönemin tiyatro olaylarını anlatıyor. Turneleri, başından geçen ilginç olayları, tiyatromuzun adım adım gelişimini bu anılarda izliyoruz. Gerek Gülriz Sururi, gerekse Vasfi Rıza Zobu, ancak bu sanatın içinde yoğrulmuş kişilerin yaşayabileceği ortamlardan kesitler veriyorlar, bu alanın kişilerini tanıtıyorlar. Bu yönden bu anılar bir belge niteliği de taşıyor. Malik Aksel'in **İstanbul'un Ortası** da yılın önemli anı kitapları arasında sayılabilir.

Röportaj

Bu yılın en ilginç röportajlarından birini Kemal Bayram, Sabahattin Ali konusuna eğilerek yaptı. Sabahattin Ali'yi tanıyanlara yöneltilen sorular bu ünlü öykücümüzün yaşam gerçeğini gün gibi açığa çıkarıyor. **Sabahattin Ali Olayı** adını taşıyan bu kitap, değişik kesimlerden kişilerle yapılmış konuşmalardan oluşuyor. Bu konuşmalar Türkiye'nin geride bıraktığı bir kara dönemin belgeleri olarak tarihteki yerini alacaktır.

Tekin Sönmez de **Ormanı Yedi Faşistler** adı altında topladığı gezi-röportajında Türkiye'nin siyasal tabanını anlatmaya, bu tabanda olagelen değişiklikleri, kaymaları saptamaya çalışıyor.

★

Suut Kemal Yetkin'in **Denemeler**'i yeniden basıldı bu yıl. Asım Bezirci'nin **Nâzım Hikmet** (Tüm Eserleri) üst üste baskılar yapıyor. Sabahattin Eyuboğlu ve Yaşar Kemal'in halk yazınından yaptıkları seçmeler, **Gökyüzü Mavi Kaldı** da bu basılan ilginç derlemeler arasında sayıla-

bilir. Mehmet Kemal'in edebiyatçıları anlattığı **Acılı Kuşak** da bu yıl yeniden basıldı. Salâh Birsel'in denemeleri dergilerde sık sık yayımlanıyor. **Boğaziçi Şıngır Mıngır** adını alacak kitapta yer alacak bu denemeler. Birsel, Boğaziçi çevresindeki -daha çok- tarihsel olaylara eğiliyor bu denemelerinde Malik Aksel'in kitabı.

1978'DE ÇOCUK YAZINIMIZ

Emin ÖZDEMİR

Genel Görünüm

Cahit Külebi, «Çocuklar» adlı şiirinde çocuğu tanımlayıp onun temel gereksinimlerini vurgularken şöyle der:

Bir nazlı kuşa benzer
Çocuk dediğin.
Ev ister ekmek ister,
Öpülmek okşanmak ister.

Kuşkusuz bu temel gereksinimlerin yanında; barınağın, ekmeğin, sevginin yanında başka şeyler de ister çocuklar. Öncelikle kişiliğinin tanınmasını ister. Çocukluğunu yaşamasını, çocukluk evreninin sınırlarını kuşatan sorulara yanıt verilmesini ister. Çevresinde akıp giden yaşamı tanımayı, insanlar arasında süreduran didişmeyi anlamlandırmayı ister. Kendini toplumunun, toplumundan da öte insanlığın bir parçası olduğunu duymak ister. Dünyaya büyüklerin gözüyle değil, kendi gözüyle bakmayı ister. Olayları, olguları, insanları, insanlar arasındaki ilişkileri kendi ölçütlerine göre değerlendirmeyi, bu ölçütlere göre kavramayı ister.

Yıllar yılı bu isteklerinin büyük bir dilimini bulamamışlardır bizde çocuklar. Barınak, ekmek, sevgi... gibi temel gereksinimleri karşılanmayanları bir yana bırakıyorum; bunları bulanlar da yetişkinlerin birer minik örnekleri sayılmıştır. Bu yüzden bizde terimsel anlamıyla bir çocuk yazını anlayışı doğup gelişememiştir. Çocuğa göre ayrı bir yazın türü olamayacağı görüşü sürüp gitmiştir. Çocukların sevdikleri, tadına vardıkları kimi yapıtların gerçekte çocuklar için yazılmadığı, büyükler için yazıldığı, böyleyken çocukların bunları okumaktan hoş-

landığı savları öne sürülmüştür. Savlarını kanıtlamak için de **Gulliver'in Gezileri, Robinson Crusoe, Don Kişot...** türünden yapıtları örnek seçerler.

Ayrı bir çocuk yazını olamaz anlayışının yanı sıra, egemen bir anlayış da «çocukça yazın» türü anlayışı, daha değişik bir söyleyişle çocuklar için yazma yerine «çocukça yazma» yönelimidir. Bu da son derece ilkel bir anlayıştır. Birinciye oranla ülkemizde daha bir yaygınlık kazanmıştır. Yaratıcılıktan yoksun, duyarlığı çoraklaşmış, yazarlığa özenen, birtakım yazarsıların alanı yapmıştır çocuk yazınını. Dilsel, sanatsal ve güzelduyusal tattan yoksun, sözümona kitaplar «çocuklar için» sözüyle etiketlenerek pazara sürülmüştür. Nerdeyse çocuklara yemek yemenin kurallarını bile şiirle ya da öyküyle anlatmaya kalkan bu tür kitaplar, çocukların okuma beğenisini dondurmuş, yozlaştırmıştır. Hele bu tür kitapları yazanlar ve yayanlar bir de Eğitim Bakanlığınca arkalanınca bunların yayılması daha da kolaylaştırılmıştır. Böylece çocuk yazını adına ortalığı çocukların tat almadığı, kimi yazarsıların parasal özlemlerini doyuran ıvır zıvır şeyler dol durmuştur.

Bu iki anlayışa koşut olarak Batı öykünmeciliğini, kolay para kazanma aracı olarak çocuk yazınına el atmayı da sayabiliriz. Nitekim konuya tecimsel amaçlarla eğilenler, pazarı, **Tommiks, Teksas, Kinova, Swing, Zagor, Kızıl Maske, Kara Maske, Vikingler...** türünden dergilere açmışlardır. İçeriksel yönden vurdulu kırdılı, her türlü insancıl değerlere kapalı bu tür yayınlarla çocukların okuma beğenisi yozlaştırılmıştır. Nitekim bir yazarımız, T. Apaydın bu konuya değinirken şunları söylüyor:

«...Bunların birçoğu Batı'dan aktarmadır, kimileri de onlara özentidir, yani Batı'daki emperyalist yayınlara özenilerek ortaya konmaktadır. Bunlar çocuklar üzerinde çok kötü izler bırakmaktadır. Daha ilk algıları bunlarla koşullanmaktadır. Bunların yanı sıra «yazgıya karşı gelinmez», «beş parmağın beşi bir değil», «yeyip içtiğin yere hayınlık etme», «sana taş atana ekmek ver», «çalışkan ol, büyüğün gözüne gir, belki bir gün kızıyla evlenirsin», «böyle gelmiş böyle gider»... gibi çağdışı özlerle yazılan bu kitaplar, on binlerce, yüz binlerce basılmaktadır

ve her yıl Türk çocuklarına okutulmaktadır. Vur kır yazını, öç alma yazını, hatta ayrı bir açıdan, ırkçı bir çocuk yazını almış yürümüştür...» (**Türk Dili**, sayı: 311).

Kalın çizgileriyle sergilemeye çalıştığımız bu görünüm 1978'de de tümüyle olmasa da büyük ölçüde değişmiştir. Bir kez Batı'dan aktarma düşüncelerden biri olan çocuk da insandır, ayrı bir çocuk yazını olmaz» savı geçerliğini yitirmiş gibidir. Yetişkenlerin dünyaya bakışları, dünyayı algılayış ve kavrayış ölçütleriyle çocuklarınki arasında bulunan ayrımlar anlaşılmaya başlanmıştır yavaş yavaş. Aziz Nesin, «çocuk yazını diye ayrı bir yazın var mıdır, olmalı mıdır?» sorusunu tartışırken yadsınması, çürütülmesi güç verilere yaslandırıyor söylediklerini. Karşılaştırmalara, örneklemelere genişçe yer verdiği yazısının bir yerinde şunları söylüyor:

«..Ortalama insan yaşamı altmış yıl denilirse, bunun kaçta kaçı çocukluk dönemidir? Çocukluk dönemi 0 - 6 yaş olan okul öncesi, 6 - 9 yaş dönemi, 9 - 12 yaş dönemi ve yeniyetmelik (teenagers) denilen 12 - 18 yaş dönemi olmak üzere on sekiz yıl sürüyor. Demek, ortalama yaş olan altmış yılın, on sekiz yılı çocukluk dönemi olarak sürüyor. Bu, aşağı yukarı, bir insan yaşamının üçte biri demektir. İnsan soyunun çocukluk dönemi çok uzun sürmektedir... İnsan soyunun çocukluk dönemi uzun ve büyümüşlük dönemi de kısa sürdüğünden, örneğin bir çocuğun bir yıllık zamanı ile, büyümüş bir insanın bir yıllık zamanı, kendilerine göre aynı zaman değildir. Hatta aynı insanın çocukluğundaki bir yılla, yaşlılığındaki bir yıl yine kendine göre, aynı uzunlukta bir yıl değildir... Bunun böyle olduğunu kendi çocukluk günlerimizi anımsayarak anlayabiliriz. Çocukluğumuzdaki tatil günleri oyun saatleri geçmek bilmezken, yaşlılığımızdaki tatil günleri, göz açıp kapayıncaya dek biter. Beş - on yaşımızın oyun saatleri hiç bitmeyecekmiş gibi uzarken yaşlılığımızın saatleri değil, günleri, ayları değil, yılları bile «daha dün gibi geçmiştir...» **Sanat Dergisi**, 11 Eylül 1978, sayı 288).

Çocukla büyümüşün zaman ölçütünde olduğu gibi, «mekân» ölçütünde de birtakım temel ayrımların bulunduğunu da gösteriyor Aziz Nesin. Çocuklukta her şeyi

odaları, yatakları, salonları, merdivenleri dev aynasında, büyülteçle görürüz. Bu durum değişir yetişkinlikte. İşte zaman ve mekân ölçütleri değişik olunca dünyaları da değişik oluyor çocuklarla yetişkinlerin. Bu değişiklik düşlerde, tasarımlarda, düşüncelerde beliriyor. Bu da ister istemez ayrı yazın biçimleri gerektiriyor.

Çocuklar için yazmak gerçekte kolay bir iş değildir. Büyükler için yazmaktan da güçtür. Bu güçlüğün nedenini de şöyle açıklıyor Aziz Nesin: «Çünkü, çocuklar için yazacak olan yazar artık büyümüştür; çocuk dünyasından ayrı bir dünyada, o ayrı dünyanın ölçütleri içinde yaşamaktadır. Onun çocukluğundaki boyutlar unutulmuştur. Büyümüş insanlar dünyasının yazarı, zaman ve mekân ölçütleri ve bunlara uygun olarak bütün algılanma ve duygulanma dünyaları ayrı olan bir dünyanın yaratıkları olan çocuklar için yazacaktır. Aşağı yukarı sanki başka ve bilinmedik bir gezegende varolduğu sanılan insanlar için yazmak gibi bir şeydir bu. Bu durumda yazarın kendi zaman ve mekân ölçütlerinden yani kendi dünyasından çıkıp, çocuğun zaman ve mekân ölçütlerine, çocuğun dünyasına geçmesi gerekir. Bu, nasıl olacaktır? Kimileri, çocuklar için yazmanın koşulu olarak, büyümüşlerin çocuk olmaları, çocuklaşmaları, çocuklarla bir olmaları, çocuklar gibi olmaları gerektiğini söylerler. Bence bu, çocuk yazını için en büyük yanlıştır. Çünkü büyümüşün çocuğa öykünmesidir. Zorlama ve yapay bir iştir. Bu yolla verilen çocuk yapıtları da yapay yapıtlar olur. Çocuk yapıtları yazmak için, çocuk dünyasını, o çocuk dünyasının özdeksel ve manevî bütün ölçütlerini tanışmaya, öğrenmeye, incelemeye, çalışmak gerekir. Bu bakımdan çocuk yazını, her şeyden önce, bir araştırma, bir inceleme, sorunu olarak bir teknik iştir.»

1978'de ortaya konan çocuk ürünlerine, bu ürünlerin yaratıcılarına baktığımızda yapısal ve düşünsel bir değişimle karş karşıya geliyoruz. Şöyle ki ayrı bir çocuk yazının varlığı, kendine özgü yasaları, kendine özgü kuralları, kendine özgü yöntemleri olduğu gerçeği kavranmıştır. Öte yandan çocuklar için yazmaya yönelenlerin kimliklerinde de bir değişme görülmektedir. Artık şiire, öyküye, romana özenmiş, ancak bunların hiç birinde di-

kiş tutturamamış birtakım yazarcıların at oynattığı bir alan olmaktan çıkmıştır çocuk yazınımız. Tümüyle olmasa da büyük ölçüde böyledir bu. Yazarcılar, ya da yazarlığa özenenler değil, yazarlıklarını kanıtlamış kişiler yöneliyor çocuk yazınına. Nitekim Dağlarca, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt, Talip Apaydın, Mehmet Seyda, Ülkü Tamer, Erdal Öz, Nihat Behram, Kemal Özer, Bekir Yıldız, Necati Tosuner, Ali Püsküllüoğlu, İlhan Başgöz... gibi adlar çocuk yazınımıza da yönelmişlerdir. Böylece yeni bir açılım, yeni bir devinim başlamıştır çocuk yazınımızda. Daha kestirmeden söyleyelim: Bulgar yazarlarından Dimitrov'un bir sözü vardır: «Her yazar en iyi zamanlarından birazını çocuklara ayırmalıdır.» Bu gerçek yavaş yavaş bizim ülkemizde de anlaşılmaktadır. Yazarlarımız, ozanlarımız çocuklar için de yazma yönsemesi içine girmiştir.

Çocuk yazınımız açısından 1978 devinimli bir yıl olmuştur. Bu devinimde önümüzdeki yılın, 1979'un «Uluslararası Çocuk Yılı» olmasının da payı vardır. Sözgelimi **Cumhuriyet** gazetesi, her yıl bilimsel, düşünsel ve yazınsal yaratılara ayırdığı «Yunus Nadi Armağanı»nı, 1979 için «en güzel çocuk romanına» ayırdı. **Milliyet Sanat Dergisi,** çocuk oyunu yarışması düzenledi. Ayrıca, Uluslararası Çocuk Yılını, çocuk yazını açısından değerlendirmek, daha verimli kılmak ereğiyle özel konulu toplantılar yapıldı. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tiyatro Kürsüsü ve Tiyatro Araştırmaları Enstitüsü'nün 12 - 14 Mayıs 1978 tarihlerinde düzenlediği «çocuk tiyatrosu» konulu bilimsel toplantı (sempozyum), bunlardan biridir. Toplantıyı; Prof. Dr. Melâhat Özgü, «Çocuk ve Tiyatro», Doç. Dr. Metin And, «Çocuk Evreninde Oyun İçin Oyun Kuramı», Dr. Tekin Özertem, «Türkiye'de Çocuk Tiyatrosu Çalışmaları», Turgut Özakman «Radyo ve Televizyonda Çocuk Tiyatrosu», Prof Dr. Özdemir Nutku, «Çocuk Tiyatrosunu Sahne Uygulamaları Üzerine Düşünceler», Ümit Denizer, «Çocuk Tiyatrosunda Tavır», Ülker Köksel, «Çocuk Oyunu Yazarlığı», Doç. Dr. Emre Kongar, «Bir Toplumsallaştırma Aracı olarak Çocuk Tiyatrosu», Prof Dr. Sevda Şener, «İsmail Baltacıoğlu'nun Okul Tiyatrosu Konusundaki Görüşleri», Prof. Dr. Gülseren Günce, «Ço-

cukta Zihin Gelişimi, Oyun ve Tiyatro», Dr. Ferhan Oğuzkan, «Okulda Dramatizasyon Çalışmaları», Dr. Siral Ülkü, «Öğrenme Yaşantısı Olarak Çocuk Tiyatrosu», Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, «Çocuk Oyunu ve Yaratıcılık», Doç. Dr. Neriman Samurçay, «İki Çocuk Oyunun İçerik Analizi» adlı bildirileriyle yönlendirip boyutlandırdılar.

Türkiye Yazarlar Sendikası da«Yaklaşan Çocuk Yılı Açısından Çocuk Yazını» adlı bir toplantı düzenledi. Toplantıya Bulgaristan'dan Bulgar Yazarlar Birliğinden Nikolay Yankov ve Stevan Angelev; Türkiye'den de Osman Saffet Arolat, Gülten Dayıoğlu, Erdal Öz konuşmacı olarak katıldılar. Toplantı iki komşu ülkenin çocuk yazınını değişik açılardan sergiledi. Bulgar yazarları kendi ülkelerinde çocuk yazınının günden güne nasıl çiçeklenip geliştiğini, devletin bu yazını nasıl önemseyip düzenleme olanakları sağladığını vurguladılar. Türk yazarlarıysa çocuk yazınının süregenleşmiş (kronik) sorunlarını dile getirdiler toplantıda.

Kültür Bakanlığı da çocuk yayınlarına daha doğrusu çocuk yazınının değişik ürünlerine eğilme, bunları yönlendirme çalışmalarını hızlandırdı. Bu erekle bir «Çocuk Yayınları Danışma Kurulu» oluşturuldu. Talip Apaydın, Prof. Dr. Atalay Yörükoğlu, Prof. Dr. Osman Ersoy, Dr. Erdoğan Okyay, Dr. İnci San bu kurulda görevlendirildiler.

Bütün bu devinim, yönelim ve yönsemeler çocuk yazınımızın sağlıklı bir doğrultuda geliştiğini gösteriyor bize. Bu demek değildir ki temel sorunları çözülmüş, elverişli bir ortam doğmuştur. Anlayış, yöntem ve yaklaşımdaki değişimlere karşın ülkemizde çağdaş anlamda, çocukların düş ve düşün evreninden kaynaklanan bir çocuk yazını oluşturmak için yapılacak çok şey vardır, daha...

Yönetmenler Ne Diyor?

1978'de çocuk yazınımızın bir açılım içinde olduğu somut bir gerçek. Bu açılımın daha düzeyli, daha yetkin bir doğrultu kazanması için neler yapılmalıdır? Bu soruyu kendileri de yazar olan kimi çocuk kitapları yö-

netmenlerine yönelttik. Soruyu hem genelde, hem özelde değerlendiren yönetmenlerimizden Erdal Öz, şunları söylüyor :

«Düne oranla çocuk yazınımızda gözle görülür bir açılım olduğu çok doğru. «Çocuk yazınımız» deyince, elbette yalnızca yerli yazar ve çizerlerimizin elinden çıkmış yapıtları anlıyorum. Bu açılımın daha düzeyli, daha yetkin bir doğrultu kazanması için nelerin yapılması gerektiği konusunda ilk aklıma gelen öneriler şunlar oluyor

1. Yapıtların sanatsal açıdan daha incelikle işlenmesi, bunun üstün bir yaratı türü olduğunun anlaşılması, çiziktirme, kaba yapıtlarla yetinilmemesi gerek. Çocuklar için yayımlanmış kitapların pek çoğunu, dikkatle inceleyecek olursak, ilkel, kaba bir dünya görüşüyle yola çıkıldığı, bir katılık içinde, hastalıklı biçimde sınıfsal çelişki temeliyle yetinildiği, belli şablonlarla çocuğa bir şeyler uydurulduğu gözden kaçmamaktadır. Bu, çok sağlıksız bir yol. Daha bir anlatım ustalığına, bir sanatsal değer üstünlüğüne, bir estetik anlayışına bile ulaşmamış kişilerin sözde, çocuklar için yazdığı birtakım hastalıklı kitaplar dolduruyor ortalığı. Böylesi kitaplar, ne kadar zorlansa da okuruna ulaşamayacaktır. Zorla ulaştırılsa bile, severek okunmayacak, çocuklar üzerinde hiç bir etki yaratmayacaktır. Sanatsal etki gücü taşımayan bir yapıt, yarardan çok zarar getirecektir.

2. Yapıtların çocuklar için yazılması, bir bilinç durumuna gelmelidir. Bu kitapların ilk okuru çocuklar olacaktır. Çocuk olayını iyice kavramadan, çocuğun dünyasına, çevre koşulları içindeki ruhsal dünyasına sokulmadan, çocuklara bir şeyler yazmak, gevezelikten öteye geçmeyecektir.

3. Sayıca az da olsa, başarılı çocuk kitapları yaratılmaktadır. Ama çocuk yazınımızdaki gelişimi de bence bu başarılı birkaç yapıtla belirlemek zorundayız. Kötü örneklerin çoğalması, bir açılım sayılmamalıdır. İyi örneklere bakıldığında, bunların yalnızca çocuklar için yazılmış olmadıklarını görürüz. Sanatsal değerlerinin yüceliklerini görürüz. O zaman, bu kitapların okurları çocuklar kadar büyükler de olmaktadır. İyi bir çocuk kita-

bının bence tek ölçüsü budur: Öncelikle çocuklar için yazılan ama çocukları da aşarak büyüklerce de beğeniyle okunan yapıtlar.

4. Bir de Türkiye'nin içinde bulunduğu siyasal bunalımın etkisi çok önemli Siyasal iktidarlar, çocuk kitaplarının iyilerini okullara yıllarca sokturmamış, kitaplar okuruna ulaştırılamamıştır. Siyasal iktidarlar, bir yayıcı, dağıtıcı olmak yerine, önleyici, yasaklayıcı olmuşlardır. CHP'li son iktidar, bir baskıyı kaldırmış, ancak hâlâ bu konuda özendirici olamamış, böyle bir görevi üstlenememiştir.

5. Bir de ekonomik bunalımın bu konuda çok olumsuz etkisi var. Kitabın ana maddesi olan kâğıt, sürekli olarak artış gösterdikçe, hükümetler, kültür yayını yapan yayınevlerine hiçbir kolaylık düşünmedikleri sürece, kitaplar gittikçe daha kötü kâğıtlara, daha çirkin biçimler içinde basılacak ve kaçınılmaz biçimde fiyat artışlarına uğrayacaktır. Bu da kitapla okur arasında yeni kurulmaya başlayan köprüleri havaya uçuracaktır. Türkiye'de kitap okurları, çoğunlukla dargelirli kişilerdir. Her şeyin fiyatı hızla artarken dargelirlinin elindeki para, her geçen gün daha az şey alır duruma gelirken, yaşam bunca güçleşirken, birinin çocuğuna kitaplar alması olağanüstü bir durum, şaşılası bir tavır olacaktır.

Konuyu şöylece özetleyebiliriz: a) Çocuk yazınına eğilen yazarların, çocuk olayını çok iyi kavramış usta yazarlar olmaları gerekiyor. b) Kitapların daha ucuza, daha güzel basılmalarını ve dağıtılmalarını görev bilecek hükümetler gerekiyor. c) Türkiye'nin, içinde bulunduğu siyasal ve ekonomik bunalımdan kurtulup yurdun dört bir köşesinde insanların insan gibi yaşayabildiği, kolayca kitap alabildiği bir ülke olması gerekiyor.»

Arkadaş Kitapları Yönetmeni Erdal Öz sorunu, daha doğrusu çocuk yazınımızın yetkinleşip gelişmesi konusunu bu koşulların sağlanmasına yaslandırıyor. Milliyet Çocuk Dergisi ve Milliyet Yayınları Yönetmeni ozan Ülkü Tamer de sorunu aynı bağlam içinde ele alıyor. Öncelikle çocuğun önemsenmesini, onlara da yetişkinler gibi davranılmasını vurguluyor. «Çocuktur, nasıl olsa birçok şeyi anlamaz» gibi bir düşünüşün yanlışlığını yine-

leyerek şöyle diyor :

«...Çocuk dergilerinde olsun, çocuk kitaplarında olsun, dil çok önemlidir. Temiz, duru bir dil kullanılmalıdır. Çocuğun bilinçaltında bile olsa, anadilinin «tadı» yerleşmelidir. «Çocuktur, nasıl olsa birçok şeyi anlamaz» diye düşünmek son derecede yanlıştır. Çocuk birçok şeyi anlar. Ona ikinci, üçüncü sınıf yazarlarla, çevirmenlerle değil, birinci sınıf yazarlarla yaklaşmalıdır. Konuların seçimi, işlenişi de çok önemlidir. Günümüzün çocuğu, otuz yıl öncesinin çocuğu değildir. Bizim çocukluğumuzda ilgi duyduğumuz konular, bugünün çocuğuna pek bir şeyler söylemeyebilir. Bugünün çocuğunun evinde televizyon vardır; çevresinde başka sorunlar vardır; aya gitmek olağan bir şeydir; gazetelerde çırılçıplak kadın fotoğrafları yayımlanmaktadır. Böyle bir ortamda çocuğa sadece «Kırmızı Şapkalı Kız» masallarını vermenin anlamı da, yararı da yoktur. Yanlış anlaşılmasın masalları yadsımıyorum. Belirli bir döneminde masallarla elbet ilgilenecektir çocuk. Ama sözgelimi, ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi, kendi çevresinden konularla daha çok ilgilenecektir. Çocuk çocuk olarak görülmekten hoşlanmaz. Onunla ilişki kurarken karşımızdakini bir küçük insan, bir küçük yurttaş olarak düşünmeliyiz. Yoksa kapıları daha işi başında kapatırız.»

Ülkü Tamer'in, sorumuzla ilgili bu düşünceleri **Milliyet Sanat Dergisi**'nde (Sayı : 228) daha ayrıntılı bir biçimde yer alıyor. Tamer, çocuklar için hazırlanacak yapıtların dilsel, içeriksel ve fiziksel yapılarının büyük bir titizlikle, bugünün çocuğuna göre biçimlendirilmesinin zorunluluğu üzerinde duruyor. Ayrıca çocuğa verilecek her şeyin «öğretici, ağırbaşlı, somutluk olması gerekmez» diyerek şu soruların da üzerinde düşünülmesini istiyoruz: «Çocuğa verdiğimiz her şey ağırbaşlı, çatık kaşlı mı olsun? Onu her zaman, son derece «ciddî» şeylerle bunaltalım mı? Çocuğun eğlenmeye, dinlenmeye, «hoşça vakit geçirmeye» hakkı yok mu?»

Derinlik yayınları yönetmeni Necati Tosuner'in de konuya yaklaşımı Erdal Öz ve Ülkü Tamer'den ayrı değil. Yazarların dile özen göstermelerini, konu, içerik ve fiziksel yapı yönünden kitapları çocuğa göre düşünmeyi

bir zorunluluk sayıyor. Çocuk yazınımızın gelişmesini en azından bu koşulların yerine getirilmesine bağlıyor...

Görülüyor ki çocuk yazınıyla uğraşan yönetmenlerimizden üçü de çocuk yazınımızın ulaştığı bugünkü düzeyi yeterli bulmuyor. Yazarların tutumu açısından, çocuğu yeterince tanıyıp önemsemedikleri açısından, hükümetlerin tavrı açısından yetersiz buluyorlar. Ama başta da değindiğimiz gibi bu yetersiz buluşu bile çocuk yazınımızın geleceği açısından sevindirici bir olgu olarak adlandırabiliriz. Çünkü konuya artık salt tecimsel açıdan bakanların yerini sanatsal açıdan bakan yönetmenler, yazarlar alıyor...

Dergiler ve Kitaplar

Genel anlamda dergiler, yazınsal ürünlerin ve türlerin çiçeklendiği yerlerdir. Yazınsal ürünlerin deney yerleri de diyebiliriz dergiler için. Bu genelleme çocuk yazınımız için de geçerlidir. Çünkü çocuk yazınında yeni açılımlar, yeni deneyimler, yeni çalışmalar büyük ölçüde çocuk dergilerinde oluşur ilkin. Ayrıca okurla yazınsal ürünler arasında kanbağı da bu yolla kurulur. Oysa bizde sürekli ve düzeyli bir çocuk dergisinden yoksun kalınmıştır uzun yıllar. Sözgelimi **Çocuk Sesi, Afacan, Arkadaş, Mektepli, Çocuk ve Yuva, Doğan Kardeş, Çocuk Yuvası, Çocuk...** gibi dergiler çıkmış, kimileri birkaç yıl, kimileri daha çok yayınını sürdürmüş, sonra yitip gitmiştir. Bu yitimin ardında türlü nedenler vardır. Dergilerin içeriksel ve fiziksel yönden yetersizlikleri, gelişen ve değişen koşullara göre kendilerini yenileyememeleri gibi...

Günümüzde adını duyurtan, yaygınlık kazanmış dergiler hemen hemen çok az. İlk elde üç ad sayılabilir: Tercüman'ın yayımladığı çocuk dergisi, İş Bankası'nın yayımladığı **Kumbara, Milliyet Çocuk Dergisi...** İlk ikisini değerlendirecek değiliz. Çocukların değişik ilgilerine seslenebilecek, düş evrenlerine yönelebilecek nitelikten yoksun. Doldurma yazılarla yüklü. Ancak **Milliyet Çocuk** dergisi her yeni sayısıyla birlikte iyi bir çocuk dergisinde bulunması gerekli niteliklere kavuşuyor, böylece

yükseltiyor düzeyini. Besbelli derginin yönetmeni Ülkü Tamer, bizdeki çocuk dergilerinin geçmiş deneyimlerinden ustaca yararlanıyor. Bu da **Milliyet Çocuk**'a bir devingenlik, bir canlılık kazandırıyor.

Milliyet Çocuk'un, bu andığımız yanı nereden geliyor? Bir kez dergiyi yönetenler çocuklarla, çocukların sorunlarıyla yakından ilgileniyorlar. Onların gözlemlerinden, eleştirilerinden yararlanıyorlar. Bunun için sormaca (anket) yolunu yeğliyorlar. Okurların beğenilerinden kopmadan, onların isteklerini bir yana atmadan yönlendiriyorlar dergiyi. Çocuklar hangi tür yazılarından hoşlanıyor? Neleri beğenip neleri beğenmiyor? Derginin havası için neler düşünüyorlar? Bunlara ve benzer sorulara önem veriyor dergi. Sonra kalıplaşmaktan özellikle kaçınıyor. Yeni yeni sayfalar, yeni yeni köşeler oluşturuluyor. Böylece değişik ilgi alanlarını kuşatma gerçekleşiyor. Kız ve erkek çocuk okurlara birlikte ayrım gözetilmeksizin yönelme derginin tutumu içinde. Öte yandan türesel bir zenginlik gösteriyor Milliyet Çocuk'ta yayımlanan yazılar. Bir yandan çocuk yazınının klasikleri çizgiroman yanısıra dönüştürülerek verilirken bir yandan da Türk yazınının seçme kalemlerinden, örneğin Aziz Nesin, Oktay Akbal, Talip Apaydın, Bekir Yıldız, Adnan Özyalçıner, Mehmet Seyda, Selim İleri, Kemal Özer... gibi adlardan öyküler de verilmiştir. Bunun gibi bir yandan çocuklar için çizdüşün (karikatür) köşelerine yer verilirken bir yandan da testlere, sözlük ve harf bilmecelerine kapalı tutulmamıştır dergi. Kısaca eğlendirerek öğretme, öğreticilikte asık suratlı olmama ilkesine bağlı kalıyor **Milliyet Çocuk** dergisi.

● **Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı** (Dr. A. Ferhan Oğuzkan) Aziz Nesin, yukarıda değindiğimiz yazısında çocuk yazınının belirleyici özellikleri üzerinde düşünürken şöyle der bir yerde: «...Her şeyden önce bir araştırma, bir inceleme sorunu olarak teknik bir iştir. Çocuk yazını, önce bir teknik iş olduğu içindir ki, şairlik, romancılık, öykücülük gibi yayıncılık, hiçbir öğretimle öğretilmediği halde, salt çocuk yazarlığı, bir de oyun yazarlığı öğretim yoluyla öğretilebilir ve öğretilmektedir. Çünkü oyun ve çocuk yazarlığında zanaat

önde gider.» Ferhan Oğuzkan'ın bu yapıtı çocuk yazını üzerinde araştırma, inceleme yapacak olanların, çocuk yazının inceliklerini öğrenmek ve öğretmek isteyenlerin türlü sorularını yanıtlayacak niteliktedir. Bir bakıma çocuk yazınının alt yapı kitaplarından biridir. Hem bir öğrenme hem de bir öğretme yapıtıdır. Yazar önsözde şöyle tanıtıyor kitabını:

«...Kitap, beş kısım ve on üç bölümden oluşmaktadır. Birinci kısımda çocuk edebiyatının tanımı, niteliği ve önemi üzerinde durulmakta; ikinci kısımda çocukların okudukları eserler, türleri bakımından incelenmekte; üçüncü kısımda çocukların okudukları eserler, türleri bakımından incelenmekte; üçüncü kısımda çocukların ilgisini çeken dramatizasyon çalışmaları açıklamakta; dördüncü kısımda çocuklara güncel olayları ve bilgileri aktaran çocuk gazete ve dergileri anlatılmakta ve beşinci kısımında da çocuk yayınlarında aranılan genel nitelikler belirtilmektedir. Her bölümde oldukça geniş bir yer, çoğu özellikle çocuklar için yazılmış olan telif ve çeviri eserlerden dikkatle seçilmiş örneklere ayrılmıştır.»

Ferhan Oğuzkan'ın bu kitabı, çocuk yazınını bütün boyutlarıyla kuşatıyor. Gerçekte çocuk yazınının öğretiminde ders kitabı olarak düşünülmüş bu yapıt. Düşünsel düzeni, izlenilen yöntem, açıklamalar da bu doğrultuda oluşmuş. Her bölümün sonuna konan tartışma, inceleme ve araştırma ödevleri, ders kitabı olarak yapıtın işlerliğini artırıyor. Ama kitaba özgünlüğünü kazandıran yönü, onun, uzun ve sabırlı bir araştırmanın ürünü oluşu; zengin bir kaynakçaya yaslandırılmış, kılı kırk yaran bir titizlikle her alanda, çocuk yazınının değişik türlerinde neler söylenilmişse onlardan yararlanılmış, onlarla bir kanbağı kurulmuş.

Kitabın kanımızca eksik bir yanı da var. Bu eksiklik özellikle şiirlerin seçiminde kendini gösteriyor. Bizde ötedenberi çocuk şiiri, öteki türlerde de olduğu gibi yanlış anlaşılmıştır. Dilsel ve sanatsal değer taşımayan, kuru, öğretici parçalar çocuk şiiri sayılmıştır. Sözgelimi, **«Saygı sana ey Kızılay / Yaptığın iş değil kolay / Vatan için, millet için / Çalışırsın, didinirsin...** gibi parçalara çocuk şiiri denilmiştir. Aslında şiiri bir öğretme, bir

telkin aracı sayan, öğretimde kullanmayı amaçlayan bir düşünüşün ürünüdür bu türden yazılara şiir etiketinin konması. Çocuk yazınıyla uğraşanların bundan sıyrılmaları, bu tür şiirlerle çocukların şiir damarlarını kurutmamaları gerekir. Kemikleşmiş ve gelenekselleşmiş bu şiir anlayışını bir yana bırakırsak Ferhan Oğuzkan'ın kitabı, bu alanda sık sık başvurulacak bir elkitabı niteliğindedir.

● **Açıklamalı Çocuk Edebiyatı Antolojisi** (Kemal Demiray, İnkılâp ve Aka Kitabevleri). Ferhan Oğuzkan'ınki gibi Kemal Demiray'ın kitabı da çocuk yazının temel kitaplarından, altyapısını oluşturan kitaplardan biri. Çocuk yazınının bir haritasını çiziyor bu yapıtında Kemal Demiray. Bu harita üzerinde dağları, tepeleri, düzlükleri, akarsularıyla çocuk yazınının eski ve yeni, dünkü ve bugünkü ürünlerini tanıtıyor. Yazar, çocuğu odak noktası olarak seçiyor. Çocuk gelişiminin nirengi noktalarına göre kurmuş kitabın yapısını. Yedi bölümden oluşan seçki, şu sırayı izliyor: «Kitaplar ve Çocuklar», «Çocuk ve Şiir», «Hayal Dünyası-Bir Varmış Bir Yokmuş», «Gerçekler Dünyasına İlk Adım», «Bilgi Dünyası», «Görsel-İşitsel Araçlar ve Okuma», «Dramatizasyon ve Müsamereler»... Bu ana başlıklarla adlanan bölümlerde konu bütün boyutlarıyla sergileniyor. Her bölümde yapılan açıklamaları, onları somutlayan örnekler izliyor.

Kemal Demiray'ın hazırladığı bu açıklamalı seçki, çocuk yazınıyla uğraşanlara kaynak olabileceği gibi, öğretmenlerin, ana ve babaların da gereksinimlerini karşılayacak niteliktedir. Örneğin, değişik yaşlara göre çocuklar için kitap seçerken nelere dikkat etmeliyiz? Hangi tür kitapları seçersek çocukları kitaba ısındırabiliriz? Çocuklarda okuma alışkanlığı ve beğenisi nasıl yaratırız? Çocukların değişik yaşlara göre okuma eğilimleri nelerdir? Çizgiromanları okuma zararlı bir alışkanlık mıdır? Bunlar ve bunlara benzer sorularla sık sık karşılaşırız. Bu soruların yanıtını yer yer, örneklemelerle veriyor Kemal Demiray. Çocukların değişik yaşlarda hangi türlerden hoşlandıkları, okuma eğilimleri üzerine söylediklerinden küçük bir alıntı yapalım buraya :

«3 - 6 yaş: Bu yaşlardaki çocuklar masullardan zevk alırlar. Kimi eğitimciler çocukların sürekli olarak yeni masallar ve kitaplar istediklerini ileri sürerlerse de, kimisi de belli masalların, bilmecelerin, tekerlemelerin, şiirlerin yinelenmesinden zevk alındığını kabul eder. Gerçekte çocuklar yeniden ve eskiden dinledikleri hikâyelerden, masallardan, küçük kitaplardan hoşlanırlar. Bu yaşlardaki çocuklar anlatılanları ve okunanları dinlemekten zevk alırlar. Radyo ve Televizyondaki hareketli programları ilgi ile izlerler.

6 - 7 yaş: Çocuk okula henüz başlamış, okumayı belki yeni öğrenmiştir. Onun için, önceki yaşlarda olduğu gibi, kendilerine büyüklerin anlattıklarından hoşlanırlar. Bu yaşlardaki çocuklar makinelerle, trenle, uçakla, vapurla ilgilenirler. Çocuklarla ilgili hikâyelerden hoşlanırlar. Tuhaf hikâyeleri, hayvan masallarını, peri masallarını ilgi ile dinlerler...»

Öteki yaşlar içinde saptanan okuma eğilimlerini örneklere yaslandırarak açıklıyor Kemal Demiray. Özellikle çocukları kitaba bağlama, daha doğrusu onların okuma ilgilerini kamçılama yollarını da gösteriyor. Ancak bu yönüne bakarak salt eğitsel boyutlu bir yapıt sanılmasın. Çocuk yazını içine giren tüm türlerin (bilmecelerden ninnilere, ninnilerden masallara, masallardan öykülere, öykülerden bilgilendirici yazılara değin) örneklerini de veriyor. Ferhan Oğuzkan'ın kitabında gözlemlediğimiz eksikliği, şiirsel değerden yoksun, güzelduyusal bir yapıya ulaşmamış parçaları şiirler arasında anma eksikliğini Kemal Demiray'ın kitabında da buluyoruz. Şiir yüklü parçalarla, şiirsellikten yoksun olanlar yanyana verilmiş. Sanıyorum ki bu, derslerde bu parçalardan yararlanma yöneliminin sonucu.

● **Aziz Dededen Masallar** (Aziz Nesin, Milliyet Yayınları, Yeni Çocuk Dizisi 1). Toplumun düş gücüyle oluşturulan, yeri ve zamanı belli olmayan olayları, olguları anlatan sözlü yazın ürünleridir masallar. Aziz Nesin'in bu yapıtında yer alan dört masal da (Köylerin En İyisi Bizim Köy, Kar Baba, Bir Gıdım Bal, Doğ Güneşim Doğ) bu tanım için de düşünülebilir. Çünkü ister masal yazasın, ister roman ve öykü, her gerçek sanatçı top-

lumun düşgücünü, toplumun duyarlığını biçimleyen kişidir. Diyebiliriz ki masallarda çizilen evren, bunlara yerleştirilen toplumsal öz bunu açıkça somutlandırıyor. Aziz Nesin, çocuklara kendine güven, dayanışma ve yardımlaşma, bireysel mutluluk yerine toplumun mutluluğu ve gönencini isteme duygularını aşılamağa çalışıyor. Devingen, canlı olaylara bağlayarak; arı, akıcı bir dille yapıyor bunu. Çocukların öfkesini, acıma ve sevecenliklerini kamçılayarak.

Güçlü bir anlatı ustasıdır Aziz Nesin. Yapaylığa, kuruluğa düşmeden, çocuk dilinin ölçütleri içinde oluşturmuş masallarını:

«Kar Baba, Mehmet'e,

— Hadi git de, yoksulları, hastaları, işsizleri, açları, sakatları çağır, hepsi gelsin. İstedikleri kadar ekmek alsınlar. Buraya gelemeyecekler için de alıp götürsünler! dedi.

Mehmet sevinç içinde atlaya zıplaya koştu. Sanki kanatlanmıştı da gecekonduların damları üstünden uçuyordu. Var sesiyle bağırmağa başladı:

— Heey, duyduk duymadık demeyin... Duyanlar, duymayanlara söylesin. Hastalar, sakatlar, işsizler, açlar, yoksullar, koşun koşun!.. Kar Baba, hepimize ekmek dağıtacak... Koşun gelin!

Mehmet'in sesi, havada büyüye büyüye yankılanıyor, bütün kenti sarıyor.

Gecekondu mahallesinin dört bir yanından yoksullar, açlar, işsizler, sakatlar hastalar akın akın gelmeye başladılar. Fırının çevresine doluştular.»

Birinci hamur kâğıda özenle basılan kitap, İsa Çelik'in resimleriyle daha da zenginleşmiş., 7 - 10 yaş dilimi içinde bulunan çocukların seve seve okuyacağı bir yapıt Aziz Dede'den Masallar.

●**Ölümsüz Dostluk** (Mehmet Seyda, Milliyet Çocuk Kitapları Dizisi 124). Yazınsal bir yaratı çocukların düş evrenini kuşatmıyorsa, yüreklerinde bir titreşim yaratmıyorsa çocukların ilgisini çekmez. Mehmet Seyda, bu gerçeği çok iyi biliyor. Bunun için de çocukların yüreğinde bir titreşim yaratarak giriyor konusuna. **Ölümsüz Dostluk**'un ilk sayfalarında okur, 1839 yılının İstanbul'-

unda kenar bir semtte buluyor kendini. Bir öldürüm olayının içinden geçerek zamanın zindancıbaşısı Bekir Ağa'nın, çocuk azmanı oğlu Yusuf'un kaçırılmasıyla karşı karşıya geliyor. Nerededir? Kim kaçırmıştır Yusuf'u? Bu soruların ağına takılarak romanın akışına bırakıyor kendini. Çarpıcı bir giriş yapmış Mehmet Seyda. Romanının gelişme bölümünde de aynı çarpıcılığı ve çekiciliği korumuş. Yusuf'un kişiliğinin oluşumu, çetecilik günleri, evliliği, kızı Şehnaz'ın yetişimi okuyucuların ilgi çizeğini düşürmeden sergileniyor. Bir yandan da konunun içine saray ve şehzadelerin yaşamını katarak Abdülmecit, Sultan Murat, Abdülhamit'in kişiliğiyle ilgili bilgiler ustaca sindiriliyor. Ne ki bu bilgilendirmenin tonunu iyi ayarlamış Mehmet Seyda. Romanın akışı bozulmuyor Yusuf'un babası ve babasının buyruğunda çalıştığı Rüstem Paşa'nın Yusuf'u kuşatması bir sinema görüntüsü içinde veriliyor. Özellikle büyük bir hınçla dolu olduğu, gerçekte ise öz oğlu olduğunun ayrımında olmayan Bekir Ağa'nın Yusuf'u döverek öldürmesi, sonra da ensesindeki benden, öldürdüğü kişinin oğlu Yusuf olduğunu anlaması bölümünde romanın gerilimi iyice artıyor. Bu gerilim giderek çözülüyor; Şehnaz'ın evcilleştirilmesine değgin çalışmalar, boşa giden emekler, kızın evden kaçışı, erkek giysileri giyerek eski günlerinin tek çocuk arkadaşı Selim'i aramaya gidişi... Romanda asıl düşünsel boyut bu arayışta çıkıyor. Şehnaz'ın, daha sonraki adıyla Nurbanu'nun, daha sonraki adıyla da Sarı Selim.in yaşam çizgisi katıksız bir dostlukla çiçekleniyor. Kan, kin, öfke ve sevgi romanın dokusunda iç içe...

Mehmet Seyda'nın **Ölümsüz Dostluk**'u, bir boyutuyla tarihsel bir roman niteliğini taşıyor. Saray ve konak yaşamını anlatırken, o yaşama özgü havayı, yaşama biçimini, romanın kapsadığı zaman dilimi içinde veriyor. Bunu özellikle dille oynayarak yapıyor. Harem, kul, cariye, zaptiye, cellat, zindancıbaşı... gibi kavramları ayraç içinde açıklıyor. Öte yandan masal anlatımından yararlanması, araya girip konuyu derleyip toparlaması değişik olay ve serüvenlerle yüklü bu romanın okunmasını büyük ölçüde kolaylaştırıyor.

● **Güzel Günler Göreceğiz** (Nazım Hikmet, haz:

Asım Bezirci, Arkadaş Kitaplar 87). Çocuk şiiri kavramı yeterince anlaşılmamıştır bizde. Çocuk şiirinden hep güzel duyusal yapıdan yoksun, dil yetkinliği kazanmamış, imgesiz manzumeler anlaşılmıştır. Asım Bezirci'nin hazırladığı, Nazım Hikmet'in bütün yapıtlarını tarayarak çocuklar için oluşturduğu bu kitap değindiğimiz anlayışı yıkıyor. Şiirsel ve dilsel değeri yüksek, imge örüntüsü sağlıklı, diri ürünlerden de çocukların tat alabileceğini gösteriyor. Kitapta «Nazım Hikmet»in çocuklar için yazılmış şiirlerinin yanısıra, çocuklardan söz açan, ya da çocukların da kolayca anlayabileceği şiirler» bir araya getirilmiş. Şiirler yer yer, Güner Ener'in resimleriyle donatılmış. Böylece cana yakın, sıcak bir havası olan, çocukların beğeniyle okuyacağı bir yapıt çıkmış ortaya. Şiirlerde geçen, bugün için kullanımdan düşmüş sözcükler de sayfa diplerinde açıklanmış. Kitaba alınan ilk şiir «Hasret» Güçlü bir doğa ve yaşama sevgisiyle oluşturulmuş bu şiiri «Çocuklara Nasihat» «Salkımsöğüt», «Nikbinlik», «Kambur Kerim'in Hikâyesi», «Taranta Babuya Beşinci Mektup», «Memleketimi Seviyorum», «Davet», «Ceviz Ağacı ile Topal Yunus'un Hikâyesi», «Memleketimden İnsan Manzaraları», «Masalların Masalı», «21 Eylül 1945», «24 Eylül 1945», «2 Ekim 1945», «Ceviz Ağacı», «Annen», «Evler», «Bulutlar Adam Öldürmesin», «Kız Çocuğu», «İyimser Adam», «Saltalık» üç yıldızla başlıklanan «İşte geldik gidiyoruz», «çınar olsam dinlensem», «dünyayı verelim çocuklara», «denizin üstünde ala bulut»... izliyor.

● **Köy Çocuklarından Anılar** (Feyzullah Ertuğrul, Arkadaş Kitaplar 78). Köyle kent arasındaki ayrım, köy çocuğuyla kent çocuğunun özlemleri, tutkuları, çevresindeki varlıklara karşı takındığı tavır, kısaca yaşama bakış açısı, yaşam serüveni kendine özgüdür. Feyzullah Ertuğrul'un derleyip düzenlediği bu kitapta çocukların anlattıkları anılarla onların dünyalarına giriyoruz. Hem özdeksel hem de düş dünyalarını buluyoruz bu anılarda. Yaşamlarından değişik dilimler, değişik kesintiler görüyoruz.

Çocuk dili devingen, kıpırtılı, yalın, somut bir dildir. Köy çocuklarının anlattığı anılarda gözlemleyebiliriz bu-

nu. Öyle ki anlatım, gereksiz ayrıntılardan, gereksiz süslemlerden iyice arıtılmış. Tümce örüntüsü de öyle. Kısa, küt. Sözlük dokusu da anıların konularına, geçtikleri doğal ve toplumsal çevreye göre değişiklik gösteriyor. Bu yönden bu kitap bir yandan çocukların beğenerek okuyacakları bir yapıt olduğu gibi, bir yandan da köy çocuklarının evrenlerini tanımak isteyenlerin de, daha doğrusu büyümüşlerin de okuyacağı bir özellik taşıyor. Kısacası, bu anılar köy yaşamının, köy insanının, köydeki toplumsal ve üretimsel ilişkilerin köy çocuğunun gözüyle yansıtımıdır. Sözgelimi «Simsar Ali» adlı anıdan şu satırları alıntılayalım buraya :

«Simsar Ali kasabada otururmuş. Bir dükkân işletirmiş. Kentlilere meyve satarmış, sebze satarmış, bal satarmış. Basma pampir, incik boncuk da satarmış, Simsar Ali'nin parası bolmuş. Köyümüzden kim dara düşse ona koşarmış. Yalvarır yakarırmış. Simsar Ali tilki gibi bir adammış. Kaz alacağı yerden tavuk esirgemezmiz. O kadar kurnazmış, düzenbazmış. Köyde herkesin tarlasını, davarını, ürününü, bir bir bilirmiş. Kimin çok, kimin iyi tarlası, davarı, ürünü varsa, ona kesesini, kasasını açarmış...»

● **Memiş Can** (İbrahim Zeki Burdurlu, Milliyet Çocuk Kitapları Dizisi 121).

Birinci kişili bir anlatımla başlıyor **Memiş Can.** Bir köy çocuğunun yaşamını, daha doğrusu yaşam kavgasını konu alıyor. Romanın temel kişisi Memiş Can, şöyle tanıtıyor köyünü bize; «Burdur-Antalya yolu üstündeki ilk köy, Kurna'dır. Köyümüzün kırmızı kiremitli evleri, Antalya yolundan görülür. Bu evlerin arasında, güzel bahçeler, söğütlü ve soğuk sulu pınarlar vardır. Köy, Burdur'a çok yakın olduğu için, bizim köylüler, hemen her gün kenttedirler. Büyük Antalya yolu, hemen her zaman, otobüslerle, kamyonlarla, arabalarla doludur.»

Romanın ilk sayfalarında bu köye ve Memiş Can'ın evrenine gireriz. Onun ağzından, onun yaşam serüvenini adım adım izleriz. Anasının babasının ölümünü bir başına kalışını, okumak isteyişini, köydeki günlerini öğreniriz. Bunlara bağlı olarak da köy yaşamında yer alan etkinlikleri tanırız. İbrahim Zeki Burdurlu köy yaşa-

mını anlatırken bir yandan doğa güzelliklerini sergiler, bir yandan da doğanın nasıl yenilemediğini sıtma sayrılığına yer vererek gösterir. Sayfalar ilerleyince Memiş Can'ın sığırtmaç oluşunu, sıkıntı çekişini, halı dokumayı öğrenişini, köy öğretmeninin yardımıyla okumaya yöneltilişini, Memiş Can'ın üzüntü ve sıkıntılarını, sevinç ve özlemlerini birlikte yaşarız. Her geçen gün, Memiş Can'ın yaşamında yeni bir aşama olur. Yetiştirme yurduna girişi, ortaokula yazılışı, öğretmen okuluna gidişi, yurtiçi öğrenci gezileri, öğretmen oluşu, lise farklarını vererek üniversiteye girişi... gibi. İbrahim Zeki Burdurlu şöyle bağlıyor çocuklar için yazdığı bu romanı :

«Ben Memiş Can. Ben çoban Memiş Can. Ben öğretmen Memiş Can. Ben mühendis Memiş Can. Ben, şimdi Almanya yolundayım. Sizlere, başımdan geçenleri bir bir anlattım. Bunların tümü de doğrudur. Anılarımın içine bir tek yalan yanlış karıştırmadım. Yalnız, sizlere yaşamımı özetleyerek verdim. Siz de böyle bir yola koyulursanız, hem sizin, hem ailenizin, hem ulusunuz için çok iyi olur. Tümünüze aydınlık yarınlar dilerim.»

İbrahim Zeki Burdurlu'nun yapıtı olumlu bir kahramanın öyküsü. Dili de kıvrak yer yer kalınlaşmış betimlemelere düşmesine karşın. Eksik yanı yok mu? Var elbette. Örgensel bir bütünlükten yoksun. Bir de kişilerin, özellikle Memiş Can'ın iç dünyasına yer verememe. Bunun dışında okunurluğu olan bir yanıt Memiş Can...

● **Ahmet'in Gemileri** (Tanju Cılızoğlu, Derinlik Yayınları, Çocuklara Kitaplar 7). Bir dayanışmayı, bir bilinçlenmeyi vurguluyor Tanju Cılızoğlu bu romanında. Kahramanları çok çocuk olan bu kitapta yoksul bir çevrenin çocuklarında göverip gelişen arkadaşlık sevgisini tanıyoruz. Babasının ölümü üzerine okulu bırakan Ahmet'i, daha doğrusu okulu bırakmak zorunda kalan Ahmet'i okula döndürmek için çırpınan 5/A sınıfının sonuç vermeyen çabalarını izliyoruz. Ahmet'i okula döndüremiyorlar. Çabaları, uğraşmaları boşa gidiyor. Ancak neden Ahmet okuyamıyor? Ahmetler niye okulu bırakıyor? Bu soruların bilincine varıyorlar iyice. Kaymakam, Ahmet'in okula başlaması konusunda yardım isteyen Ahmet'in arkadaşlarına şöyle diyor :

«Bakın çocuklar, biz yoksul bırakılmış bir ulusuz. Neden, niçin yoksul bırakıldığımızı büyüdükçe öğrenirsiniz. Bir değil, binlerce Ahmet var. Tutun ki, ben şimdi sizin Ahmet'inizi okula getirttim. Bu yılı çözümledik. Sonra ne olacak? Ortaokul, lise ve yüksek okul. On yıl gerek. Ve binlerce Ahmet'e on yıl. Siz bu olayla doğru bir yola vardınız: Birlikte hareket edebilmek, konulara topluca çare aramak. Bu, en doğru olanıdır. Bu beni sevindirdi.»

Tanju Cılızoğlu, kitaptaki tüm çocuklara bu düşünü doğrultusuna bakmış. Sanki hepsi aynı tornadan çıkmış. Bu, dümdüzlük veriyor romana. Biraz da yapaylık. Ne ki söyleyeceklerini, daha doğrusu kitabın düşünsel örüntüsünü yaşamaya yaslandırışı başarılı. Çocuklar, Ahmet'in neden okula gidemediğini yaşayarak öğreniyorlar. Bu soruda öğretmenlerinin yazdırdığı bir kompozisyona romanın kişilerinden biri Nuri şunları yazıyor: «Biz, yoksul bırakılmış bir ülkeyiz. Bunun nedenini hep araştıracağız ve öğreneceğiz. Babasının parası olmayanlar, şimdilik okuyamıyorlar. Ahmet de yoksul olduğu için gemi mühendisi olamayacak. Belki gemiye bile binemeyecek.»

● **Çıt Etti Çiçek Açtı** (İlhan Başgöz, Arkadaş Kitaplar 88). Bir varlığın adını vermeden sadece niteliklerini belirterek o varlığı karşımızdakine buldurmayı amaçlayan sözlü ürünlere bilmece denir. İyi düzenlenmiş, dil değeri bulunan bilmecelerden çocuklar çok hoşlanırlar. İlhan Başgöz, yılların verdiği bir birikim ve deneyimle kitabına yalnız çocukların değil, büyümüşlerin de hoşlanacağı ilginç örnekler seçmiş. Kitabın tanıtı bölümünde şöyle deniliyor:

«Size bir bilmece soruyoruz **«Çıt Etti, Çiçek Açtı.** Bilin bakalım nedir bu? Bu, bir halk bilmecesidir. Yanıtı da kibrit'tir. Bir kibrit çakacak olsak, çıt etmez mi? Sonra da çiçek açar gibi alev almaz mı kibrit? Halkımız bilmeceyi ne güzel söylemiş değil mi? Halkımızın geleneğinde bunun gibi daha nice güzel söylenmiş bilmeceler var. Değerli halkbilimcimiz İlhan Başgöz, yıllarca derlediği halk bilmecelerimiz içinden, özelikle çocukların ilgisini çekecek olanları dikkatle ayıklayıp seçti.»

Kitapta üç yüz beş bilmece ve yanıtı yer alıyor. Cemal Karabaş'ın resimleri de bilmecelerin içerdiği soruları somutlayıp görüntülüyor. Kitap okumayı sökmüş her yaştan çocukların ilgiyle okuyacağı bir yapıda. Hem içeriksel, hem de fiziksel yönden. Gerçekte bilmeceler salt eğlendirici sorular değildir. Soruların içerdiği ipuçlarını kullanma, yanıtı arama zekâyı da geliştirir. Daha doğrusu tümevarımsal ya da tümdengelimsel düşünüş yöntemlerini kazandırır çocuklara. İlhan Başgöz'ün, kitabına aldığı bilmeceler bu nitelikte. Kitabın sonuna yazarın koyduğu «Bilmecelerimiz Üzerinde» adlı incelemesi yazı, kitabın kullanırlığını daha da artırıyor. Özellikle öğretmenlerin derslerde bu kitaptan yararlanabileceğini belirtelim. Öğrencilerin, ilgilerini ders konularıyla ilgili bir bilmeceyle kamçılama onları öğrenmeye yönlendirir, ilgilerini çekmede bir araç görevini görür. Sözgelimi, akarsuların yararları işlenirken şöyle bir bilmeceyi sorabiliriz :

Taştandır demirdendir
Yediği hamurdandır
Bütün dünyayı doyurur
Kendi doymaz nedendir.

Yanıtını da söyleyelim : «Değirmen»... Daha böyle doğayla, insanın ürettiği şeylerle ilgili sayısız güzel örnekler var kitapta...

●**Cüceler de Büyür** (Ahmet Tümel, Arkadaş Kitaplar 85). Masallar değişik kurgulayıma elverişli ürünlerdir. Değiştirmelerle, kişilerine istenilen kişilikler yüklemeyle ya da geleneksel içerikleri yerine çağdaş özleri koymakla yepyeni masallar üretilebilir. Ahmet Tümel'in **Cüceler de Büyür**'ü böyle bir üretinin sonucu. Masal bir önşiirle başlıyor. Yineleyimli deyişler içeren bir önşiir. «Vur davulcu vur... Toplansın analar, babalar... / Dan dan dan... / Vur davulcu vur... Bir araya gelsin bacılar, kızanlar... / Dan dan dan... / dizeleriyle başlıyor, şu dizelerle sona eriyor: Vur davulcu vur... Haber götürsün dört bir yana akarsular... / Dan dan dan / Vur davulcu vur... Herkese anlatacak bir masalım var / Dan dan

dan... Ardından da masalını başlatıyor Ahmet Ümit. Başta da söylediğimiz gibi çağdaş bir özü yansıtma, okurların gözlerini açma, onları bilinçlendirme ereğiyle yapılandırıyor masalını. Bunun için de olağanüstülüklere yaşamrlık, olabilirlik katmayı deniyor. Örneğin masaldaki bilginin deyişiyle «emek ve alınterine dayanmadan, yan gelip servetlerine servet, altınlarına altın katan... ellerini sıcak sudan soğuk suya vurmayan» bugünün devleriyle, üretilen her şeyde büyük payları ve hakları bulunan, «ama emeklerinin karşılığını alamayan» bugünün cüceleri arasındaki tarihsel kavgayı, çelişkiyi vurguluyor. Bunu masalcının kendisi de söylüyor: «Bu masaldaki cücelerle devler, elbette yabancı gelmeyecek sizlere. Şöyle bir bakın çevrenize, tanıyacaksınız. göreceksiniz onları. Ve sizin yürekleriniz hep iyiden, güzelden doğrudan yana çarptığı için de, sizler yaşadığınız sürece, devlerin cüceleri ezmesine göz yummayacaksınız. Her zaman cücelerden yani haklılardan yana olacaksınız.»

● **Küçük Fedailer** (Fikret Arıt, Milliyet Çocuk Kitapları Dizisi 119).

Romana koyduğu önsözde şöyle diyor yazar «Elinizdeki **Küçük Fedailer** romanının yer aldığı yurt köşesi, bugünkü adıyla Gaziantep kentidir. Romanı okumadan önce, bu tarihî Türk kentinin Birinci Dünya Savaşından önceki günlerden başlayarak, Gazi'lik unvanını aldığı günlere kadar tarihini anlatmanın, özellikle romanın geçtiği ünlü savunma günleri üstünde durarak, kenti o günlerdeki koşulları içinde tanımak bakımından, yararlı olacağını düşündüm.» Bu düşünce doğrultusunda ilkin Antep'i tanıyor Fikret Arıt. Özellikle Ulusal Bağımsızlık Savaşı içindeki yerini vurguluyor. Sonra da 231 Ağustos 1921'e dönerek romanını başlatıyor. «Gazianteplı küçüklerin vatanın kurtarılması için nasıl canlarını verircesine çalıştıklarını ve yarattıkları kahramanlık destanlarını» anlatmaya yöneliyor. Romanın içeriği, kitabın başına alıntılanan Atatürk'ün şu sözünü somutluyor: «Türk'üm diyen her kent, her kasaba ve hatta en küçük Türk köyü Gazianteplileri kahramanlık örneği alabilirler.»

Kahramanlık öyküleri ve romanları, her yaştaki ço-

cukların hoşlandığı bir türdür. Özellikle on dört yaşından sonraki çocuklara daha yakın, daha sıcak gelir tarihsel boyutlu yaratılar. Onlarda ulusal bilinci, yurt sevgisini uyandırmaya yarar. Fikret Arıt'ın yapıtı da böyle bir işlevi yerine getirecek nitelikler taşıyor. Bir ana eksikliği kahraman olarak seçtiği kişilerin içine inemiyor, onların duygusal ve içsel gerilimlerini yeterince yansıtmıyor. Ne ki bu, kitabın okunuşunu engellemiyor.

● **Güneşe Vurgun Çocuk** (İhmal Amca, Arkadaş Kitaplar 81). Masallar, çocuk yazınının ana türüdür. Duygusal örüntü, özanlatı, kişiler, çevre, zaman... gibi öğeler yönünden de anlatıcısına sayısız olanaklar sunar. «Güneşe Vurgun Çocuk» adlı yapıtında İhmal Amca bu olanakları bütün boyutlarıyla kullanıyor. Özellikle düş gücünü kamçılama, çocukların duyarlıklarını diri tutma; dilin şiirselliğini anlatımda koruma gibi. Bir de masalların dokusuna sindirdiği insancıl öz. Bu nitelikleri kitaba adını veren «Güneşe Vurgun Çocuk». hem de «Büyülü Çiçek», «Palyaço», «Kuklacı», «Aanahtar» adlı masallarda buluyoruz. Masalların güzelliği yaratılan karşıtlıkların, sergilenen durumların ve olayların yapaylığa düşmemesinden geliyor. Bir de iletisini çağdaş bakış açısından alması, sınırsız bir sevgiyle, insan, doğa, halk sevgisiyle donanmış olmasından... Kestirmeden söyleyelim, **Güneşe Vurgun Çocuk** ilk ve ortaokul çocuklarının bir solukta okuyacakları, ondan sonra da birkaç kez okuma gereksinimi duyacakları türden bir yapıt.

● **Sincay** (Yalvaç Ural, Milliyet Yayınları, Yeni Çocuk Dizisi 2). Çocuğa yaklaşırken, çocuklaşmamak, çocuğa öykünmemek gerekir. Bunun yerine çocukluğun düş evrenini; dünyaya, varlıklara ve insan ilişkilerine bakışını yakalamak gerekir. Bizde daha önce de birkaç kez vurguladığımız gibi çocuklar için yazılan şiirsel ve düzyazısal ürünlerde buna tam ters düşen bir yol izlenmiştir. Düzyazıda olsun, şiirde olsun kuru, çarpık, şiirsel tattan, güzelduyusal dokudan yoksun bir dil kullanılmıştır. Sözgelimi Yusuf Ziya Ortaç'ın şu dizeleri en güzel çocuk şiiri sayılmıştır: **Bir topum var lastikten / Lastik değil çelikten** / Ne yırtılır, ne patlar / **Vurdukça,**

zıplar, atlar. / Atlar, oynarım hop hop / Ne güzeldir lastik top!

Yalvaç Ural! bu çarpık şiir anlayışını yıkıyor. Çocukların düş evreniyle beslenen, zenginleşen; dil ve duygu örüntüsü diri ürünler ortaya koyuyor. Çocuğun kendisinden, yakın çevresinden, kafasına takılan sorulardan yola çıkıyor. Gerçeği o yolla yakalamaya, anlatımını o yolla biçimlendirmeye çalışıyor. İncelikli buluşlara yaslandırıyor şiirini. Sözgelimi şu dizelerle betimliyor balıkçılığı: **Balıkçı / Balıklar örümceklere çok / Ama çok kızıyorlar / Çünkü insanlar / Ağ ile balık tutmasını / Onlardan öğrendi diyorlar...**

Yalvaç Ural'ın konu alanı bitkiler, hayvanlar, kuşlar, insanlar, çocuklar, çocukluğun kendisi. Kimi kez de salt dille oynayıp, şiirini bu oyundan, sözcükler arasındaki anlamsal bağıntılardan çıkarıyor. Örneğin «Bilgiler» adlı şiirinde apaçık görüyoruz bunu: **«Ay: Dede / Güneş: Baba / Toprak: Anadır / ... Ya insanlar / İnsanlar da / Onların / Biricik Çocukları...** İsmail Gügeç'in, yalın ve görüntüleyici resimleriyle daha bir tatlanıyor bu şiirler. Diyebilirim ki 1978'in en güzel çocuk şiirlerinin sergilendiği bir yapıttır **Sincap.**

●**Dayım Balon Olmuş** (Necati Tosuner, Derinlik Yayınları. Çocuklara Kitaplar 6 Yazarlarımızdan Seçmeler)). Kitapta Necati Tosuner'in çocuklar için yazdığı öyküler yer alıyor. Kitabın ilk öyküsü «İbrahim», sokaklarda dolaşan, başı boş bir yaşam sürdüren çocuklardan birinin portresi. Olumsuz bir tip. Tembelliğin tadına doyamayan bir asalak. İkinci öykü de, «Araptaki Hastalık» öyküsü de yapı yönünden ilkini andırıyor. Ezilmişliğinin nedenini yalanlar uydurarak ona bağlayan kişilerden birini anlatıyor Tosuner. Bu iki öyküyle öteki öykülerden «kamyon» ve «Dayım Balon Olmuş» dışındakiler yazarın öteki yapıtlarından seçmeler. «Ağabeyi», «Çilekli», «Sisli», «Bir Soru» başlıklı bu öyküler öteki dört öyküye göre daha çarpıcı, daha sürükleyici. Özellikle yeniyetmeliğin yaş çizgisi içine giren çocukların tadına varacağı güzel öyküler bunlar. Tosuner'in anlattıklarından çok, anlatımı güzel. Devingen, kıpırtılı bir dili var. Konuşturmaları, betimlemeleri de öyle...

● **Hayat Okulu** (Işıl Özgentürk. Arkadaş Kitaplar 83). Yaşamın ağır yükü altında çocukluğunu yaşamayan çocukların, gazete satıcılarının, ayakkabı boyacılığı yapan çocukların, çocukluğunu hapishanelerde geçiren çocukların yaşam öykülerini onların ağzından anlatmaya çalışıyor Işıl Özgentürk. Yer yer ozansılığa kaçan, sanatlıca bir anlatım örüntüsü içinde veriyor. Çocukları anlatmaktan çok, toplumun kanayan gerçeklerine parmak basıyor. Bu yönüyle **Hayat Okulu** çocuklardan çok, büyümüşlere seslenecek nitelikte.

● **Karatay Çiftliği** (Selma Mine, Milliyet Çocuk Kitapları Dizisi 125). Doğaya, doğadaki varlıklara karşı özel ilgileri vardır çocukların. Hele apartıman yaşamı içinde çocukluğunu yaşayamayan; gökyüzüne, su sesine, kuş cıvıltısına yabancı kalan çocukların. Selma Mine, bu romanında çocukları kent yaşamından koparıp doğaya, köy yaşamına, çiftlik yaşamına götürüyor. Köy ve köylü yaşamından çizgiler, kesitler sunuyor. Ne ki bunu yaparken gerçeğin dışına çıkıyor. Romanın çocuk kahramanı Enis'in sorularını yanıtlarken yapaylığa düşüyor zaman zaman. Kimi yerlerde kuşlarla, hayvanlarla, bitkilerle ilgili dersler de veriyor Selma Mine. Baykuşların, akdoğanların, sansarların belirleyici özelliklerini yeri geldikçe anlatmaktan kaçınmıyor. Anlatım yönünden de basmakalıpçlığa kaçan, gözlemci gerçekçilikle bağdaşmayan yanlar var: «...Bulutların arasından görünen gökyüzü de bir mücevher kutusuna benzemişti. Sırma işlemeli bir ay ve gümüşten binlerce yıldız kadife göğü süslüyordu. Ağustos böcekleri gevezeliklerine başlamıştı...» gibi. Bunlar bir yana bırakılırsa, gereksiz ayrıntılar, da sayılmazsa özellikle köy yaşamına yabancı olan çocukların okuyabileceği bir roman Karatay Çiftliği...

● **Falaka** (Ahmet Rasim, Derleyip Yalınlaştıran Atilla Özkırımlı, Arkadaş Kitaplar 80). Gerçek yazarların bir özelliği de çağlarına tanıklık etmeleri, çağlarını yansıtmalarıdır. Ahmet Rasim, bu niteliği taşıyan yazarlarımızdandır. Onun çocukluk ve okul yıllarıyla ilgili anılarından oluşan **Falaka** Cumhuriyet öncesi toplum ve eğitim düzenimizden canlı kesitler sunuyor bize. Yaşanılan ve bugün «gerilik», «ilkellik», «yabansıllık» diye

adlandıracağımız olayları, olguları sıcak bir dille, senli benli bir söyleyişle anlatıyor Ahmet Rasim. Atilla Özkırımlı, yazarın ozanlatısı ve anlattıklarını çarpıtmadan bu anıları derleyip yalınlaştırmış. Böylece ilk ve ortaokul çocuklarına Cumhuriyet öncesi yaşayış biçimimiz, okul ve eğitim düzenimizle ilgili rahat okunur metinler kazandırmış.

● **Kim Sevmez Uğur Böceklerini?** (Abbas Cılga, Derinlik Yayınları, Çocuklara Kitaplar 5). Kahramanları çocuk olan romanlardan Abbas Cılga'nın bu yapıtı. İki çocuğun, Halim'le Zafer'in ev, oyun yaşamları, ana ve babalarıyla ilişkileri ana ve babalarını görüş, algılayış biçimleri birinci kişili bir anlatımla sergileniyor. Hem anlatılanlar hem de anlatım doğallığın sınırını aşmıyor. Olumlu tip çizeceğim diye kuzu kuzu oturan, çocukluğunu yaşamayanları anlatmıyor Abbas Cılga. Türlü oyunlar oynayan, evin düzenini altüst eden, ele avuca sığmaz varlıklar Halim'le Zafer. Çocukların beğeneceği, hoşlanacağı, kendi yaşantılarıyla özdeşleyeceği kişiler. Ne ki ara başlıkları seçmede gerekli titizliği göstermiyor Abbas Cılga. Aralarında örgensel bir bütünlük kuramamış...

● **Balıklıkoy** (İbrahim Örs, Milliyet Çocuk Kitapları Dizisi, 126). Şöyle başlıyor **Balıklıkoy:** «Merhaba altın saçlı çocuk! O ne? Neden şaşırdın öyle? Neden bir umacı görmüş gibi korktun, titredin? Oltana takılan bir balık yavrusunun konuşabilmesi mi seni bu denli ürküten?» Sonra amacının ne olduğunu açıklıyor küçük balık: «...Amacım sana o bir öykü anlatmak... İçinde yaşadığım sahil köyünün, Balıklıkoy'un öyküsünü.. Nasıl hoşuna gitti mi?»

Bu incelikli girişten sonra İbrahim Örs üçüncü kişili anlatıma dönerek Balıklıkoy'un geçmişini ve balıklar dünyasını anlatmaya başlıyor. Öyküleme düzeni içinde, kişileştirme yöntemine başvurarak balıkların insanlarla, başka deniz yaratıklarıyla ilişkilerini ele alıyor. Çocukların meraklarını kamçılayan, ilgilerini diri tutan bir yol izliyor İbrahim Örs. Levrek Krallığının yasaları, bu krallık içinde yaşayanların yaşam kavgaları, insanları algılayış biçimleri olaylara dönüştürülerek veriliyor. Ki-

tabın dil ve anlatım örüntüsü, içeriğiyle tam bir uyuşum içinde. Rahat okunurluğu da buradan geliyor.

Sonuç

1978 yılında yayımlanan çocuk kitapları salt bunlar değil elbette. Koza yayınlarından Köyün Çocuğu Yayınlarına değin daha birçok yayınevinin ürünleri var. Kısa çizgilerle tanıtmaya çalıştıklarımız, yıl içinde izleyebildiklerimiz. Ne ki bir genellemeye giderek şöyle diyebiliriz: 1978 çocuk yazınımız açısından durgun bir yıl sayılmaz. Dili ustalıkla kullanan, büyümüşler için de yazan yazarlarımız, ozanlarımız çocuklar için yazmayı küçümsemiyorlar artık. Çocuklar için de yazmaya yöneliyorlar. Öte yandan kitapların fiziksel yapısı da bir gelişim gösteriyor. Bunlara yaslanarak, önümüzdeki yılın Dünya Çocuk Yılı oluşunu da düşünerek gelecek yılın daha da verimli olacağını şimdiden söyleyebiliriz...

BUNALIMLAR TÜRKİYESİ ve AŞILAMAYAN DÖNEMEÇLER

Prof. Dr. Cavit Orhan TÜTENGİL

Ünlü öykücümüz Ömer Seyfettin, Türkiye'de bunalımlar ve etkileri konusundaki gözlemleriyle gündemimize geliyor. Süregelen savaş yıllarının bir edebiyat adamına yansıması olan aşağıdaki satırlar, bir günlüğün sayfalarından taşarak hepimizi yakından etkileyen günümüz Türkiyesi olaylarıyla benzeşmektedir:

«Zabitlikten istifa ederek Selânik'e geldikten sonra tam yazı hayatına atılacağım zaman birbiri üstüne gelen buhranlar ...Evet, İtalyan Muharebesi, Balkan Muharebesi... Ben Yanya Kalesinde esir oldum. Yunanistanda bir seneden sonra (fazla) esirlik. İstanbul'a gelip kendimi toplayacağım zaman, annemin ölümü, sonra Cihan Harbi. İşte dört senedir bu felaketli harbin müthiş buhranı içindeyiz. Yarım okka ekmek otuz kuruşa satılırken, kim edebiyatla uğraşabilir? Ama ben uğraştım. Eskiden:

— Şu buhran da geçsin de .. derdim.

İçtimaiyatçı Ziya Gökalp, bir gün bana,

— **Türkiye'de buhran bitmez. Biri biterken biri başlar** .. Eğer yazmak için hayali bir devir bekliyorsan, o başka, dedi.

Düşündüm. Bu hükmü doğru buldum. Faaliyetim o günden başladı. Bir sene içinde, onbeş sene içinde yazdığımdan daha çok eser vücuda getirdim.» (1)

Geçiş döneminde olan toplumlar için «bunalım» kaçınılmaz bir sancı göstergesidir. Bu nedenledir ki Gökalp'ın. Türkiye'de bunalımın bitmeyeceği, biri biterken öte-

1) Alıntıyı yapan Şükran Kurdakul **Çağdaş Türk Edebiyatı Meşrutiyet Dönemi,** İstanbul 1976, s. 275.

kinin başlayacağı yargısı, bir ölçüde günümüzde de geçerlidir. Ne var ki, olayların toplumsal yapı ile bağlantıları sağlıklı bir biçimde ortaya konulamadığı için, anarşi ve terör toplumdan soyutlanarak değerlendirilmekte, bu nedenle de kısa sürede sonuç alınması bir hayal olmaktadır.

Ecevit iktidarının ilk on ayı, acele çözüm bekleyen çevrelerde umut kırıklığı yaratırken, demokratik düzen içinde sonuç alınmasını zorunlu görenler olayların kökenine adım adım yaklaşıldığı inancını paylaşmaktadırlar. Çok karmaşık olan sorun elbette çözülecek ve şimdilik bir başka seçeneği bulunmayan Ecevit iktidarı, er geç çok başlı ve değişik kaynaklı «bela»nın üstesinden gelecektir. Elbette, bununla «bunalım»ların sona ereceği anlaşılmamalıdır. Hastalık geride kalınca, gelişmenin ve büyümenin bunalımları toplumu yönetenlerden yeni çözümler bekleyecektir.

Dünya ve Biz

1976 ortalarında dünya nüfusu, bir yıl öncesine kıyasla 77 milyonluk bir artış göstererek 4 milyar 44 milyona ulaşmıştır. Bir önceki yıla oranla, sınai üretimde % 8.1, tarımsal üretimde % 2, uluslararası ticarette % 13 oranlarında artış kaydedilmiştir.

Taşımacılık alanında da önemli gelişmelerin gerçekleştirildiğini görüyoruz. Bir önceki yıla kıyasla 1976'da taplam binek otomobili sayısında % 3 ve ticaret taşıtı sayısında % 6, demiryolu trafiğinde % 2, deniz taşımacılığında % 6 oranında artış olmuş, havayollarında % 9'luk bir artışla 475 milyon yolcu taşınmıştır.

Uluslararası hareketliliğin bir göstergesi olarak 1976 yılında turistlerin çeşitli ülkelere dağılımı şöyle bir çizelgeyi oluşturmaktadır :

Ülkenin adı	Gelen turist sayısı
İspanya	30.114.000
A.B.D.	17.523.000
İtalya	13.390.000

Çekoslovakya (1975)	13.863.000
Fransa	13.470.000
Kanada	13.002.000
Avusturya	11.500.000
İngiltere	10.089.000
Polonya	9.623.000
F. Almanya	7.890.000
İsviçre	7.609.000

Görüldüğü gibi, dünyada nüfustan başlayarak üretim kollarında, taşımacılıkta ve turizm hareketlerinde önemli artışlar vardır. (2)

Bize gelince, 1979 yılında nüfusunun 44.236.000 olacağı tahmin edilen ülkemizde 1975'te ortalama yoğunluk 50 iken, Hakkâri ilinde kilometre kareye 13. İstanbul ilinde ise 682 kişi düşmekteydi. Büyümenin yanı sıra dengesiz dağılım, her alanda ülkemizin önemli bir sorunudur ve bunalımların tabandaki nedenlerinden biridir.

Biraz nefes alabilmek için borç erteletmeyi «büyük» başarı saya nTürkiye'de ENFLASYON «Ali kıran, baş kesen» durumundadır. Şanına layık olsun diye adını büyük harflerle yazdığımız bu olay, bir yandan «trilyon»ları günlük yaşama getirirken, bir yandan da hızla yükselen fiyatlar nedeniyle cüzdanımızı çabucak eritmektedir. Paranın değer kaybı ve hızlı dolaşımı bozukluk dediğimiz «madeni» paraları ortadan kaldırmış ve nakit paraları da ele alınmaz hale getirmiştir. Öyle görünüyor ki 100'lükleri ufaltan fiyat artışları şimdi de 500'lüklere göz dikmiş bulunmaktadır.

Miyat artışları hakkında bir fikir vermek üzere, Ankara ve İstanbul kenti tüketici fiyatlarının, 1963 yılı 100 sayılarak günümüze doğru ilerleyişi aşağıdaki çizelgede izlenebilir: (3)

---

2) Bk.**Birleşmiş Milletler Haberleri,** sayı 77, s. 7 - 8 (15 Ekim 1978)

3) **Türkiye İstatistik Yıllığı 1977,** Ankara 1977, s. 388.

Yıllar	Ankara	İstanbul
1969	132.7	144.2
1970	134.3	155.6
1971	180.7	185.23
1972	208.3	213.7
1973	241.2	243.6
1974	278.4	301.8
1975	331.4	365.8
1976	385.9	429.6

Tüketici fiyatları arasındaki bu «büyük koşu» öteki illerimizde de aynı doğrultuda fakat değişik hızda sürüp gitmektedir.

Besin ve giyim maddeleriyle ısıtma ve aydınlatmanın fiyatlara yansıması başını alıp giderken öteki fiyatlar, bu arada inşaat malzemesi toptan eşya fiyatları da yerinde duracak değildi. 1963 = 100 olduğu halde, indeks sayılarının bazı maddelere ve yıllara göre tırmanışı şöyledir : (4)

Bazı inşaat malzemeleri	1970	1973	1976
Çimento	125.6	183.4	325.0
Kiremit	154.0	218.6	422.7
Kereste	161.8	208.9	531.4
Kireç	163.7	223.1	274.8
Çinko	200.7	264.7	517.2

İktisat Edebiyatı

«Muhalefetin başı»nın Türkiye'nin büyümesini kanıtlamak için övünçle kullandığı «trilyon» artık bazı olguları dile getirmek isteyenlerin kullanmak zorunda kaldıkları bir «birim» olma niteliği kazanmaktadır. «Türk Sanayici ve İşadamları»nın yayın organına göre, «1978'de yaratılan katma değer ilk kez trilyona vararak, 1.132.506300.000 TL.yi bulmuştur. Gayri safi yurt içi ha-

4) Aynı kaynak, s. 395.

sılada yılın ilk tahminine göre cari fiyatlarla % 31.8, sabit fiyatlarla da % 3.2'lik gelişme saptanmıştır». (5)

Çarşı-pazar fiyatları kadar ülkenin ekonomik durumu da geniş kitlelerin ilgisini çekince «iktisat edebiyatı»nın oluşmasını beklememiz doğaldır. Sıradan iktisatçılar kadar geniş yurttaş topluluğu da başta «altın» olmak üzere «tedavüldeki banknot» konusuna ve turizm gelirlerine duyarlı olmağa başlamışlardır. Gazetelerimizin hemen hergün haber vermek gereğini duydukları «altın fiyatları» ve «tedavüldeki banknot hacmi» sürekli bir ilgi konusudur. Turizme gelince, «altın yumurtlayan tavuk» aradığı güvenli folluğu bulamadığı gibi, «döviz» getireceğine döviz götürmektedir: (6)

	1973	1975	1977
Gelen yabancı sayısı (Bin)	1.342	1.541	1.661
Dış seyahat geliri (Milyon dolar)	171.5	200.9	204.9
Dış seyahat gideri (Milyon dolar)	93.0	155.0	268.5

Ünlü Amerikan iktisatçısı Galbraith'ın ekonomik gerçekleri öğrenmeye meraklı kişilere verdiği 10 öğüdün esintisiyle kaleme aldığı bir yazıda Prof. Dr. Erdoğan Alkin'in üzerinde durduğu «anahtar»lar, istatistik, demeç ve yorumları değerlendirecek olanlara yararlı olabilir:

«1. Resmi rakamlara inanmayın. Hiçbir zaman olumsuz ve kötümser resmi rakamlar yayınlanmaz. Ancak işler iyi gittiğinde resmi rakamlar doğrudur. O zaman da zaten bu rakamlara ihtiyaç yoktur.

2. Gelecek hakkındaki resmi tahminler ve açıklamalar çok iyimser ise büsbütün şüphelenin.

3. İktisatçıların dediklerine pek aldırmayın. Bu kişi-

5) **Görüş**, C. VI, sayı 10, s. 12 (Ekim 1978)

6) Bk. **Türkiye'nin Ekonomik Göstergeleri 1973 - 1977**, Ankara 1978, s. 12.

ler tüm yeteneklerine rağmen resmi rakamları yorumlamak durumundadırlar.

4. İktisatçılar seminer, panel gibi toplantılarda ve makalelerinde genellikle alkış toplayacağı önceden bilinen şeyleri söylerler.

5. Piyasadaki bozukluğun, fiyatlardaki acayipliğin ergeç başkentteki politikacı ve yüksek bürokratlarca da fark edilerek gerekli tedbirlerin alınmasını beklemeyin. Zira onların çarşı pazara çıkacak vakitleri yoktur.

6. Başkent otellerinde yer bulunmuyorsa, devlet dairelerinin koridorları dolu ise işler sanıldığı gibi «kötü» değil, tam tersine «iyi»dir.

7. İşadamları ekonominin yıkıldığından söz eder ama gene de yatırım yaparlar. Bu bir gösterge olamaz. Çünkü onlar artık «yatırım hastası»dırlar.

8. Ekonomiyi takip edebilmek için muhakkak ki lûgatınız olmalı. Neden mi? Ekonomiyi yorumlayanlar herşeyi dolaylı ifade ederler de ondan... Örneğin, KİT zararı; KİT finansman dengesidir. İşsizlik; işgücü fazlasıdır. Pahalılık; geçinme endekslerindeki oransal değişimdir.

9. Ekonomideki rekorları her zaman «ihtiyat» ile karşılayın. Çünkü neyin rekor olduğunu anlamak çok güçtür. Örneğin 1 otomobil üretilirken 10 otomobil üretilmesi % 1000 artış rekorudur. Ama 200 bin otomobil üretiminden 300 bine çıkış % 50 artışı ifade eder.

10. Nihayet unutmayın ki heryerde, işveren ya da işçi örgütlerinde, kamu kuruluşlarında ekonomik sorunlar tartışılırken iki görüş oluşur. Bu iki görüş de tartışılır. Bu iki görüşe göre de hazırlık yapılır. Ama gerçekte uygulanan her zaman üçüncü görüştür». (7)

Tanilli Dosyası'na Bir Yaprak

Yüzlerce öğrenciyi, işçiyi ve masum yurttaşımızı kara toprakların altına götüren anarşi ortamı, öğretmenlerin yanı sıra öğretim üyelerine, savcılara, güvenlik mensuplarına kadar uzanıyor. Orhan Yavuz, Bedrettin Cö-

7) **Görüş,** C. VI, sayı 7, s. 30 - 32 (Temmuz 1978)

mert, Bedri Karafakıoğlu gibi alçakça kurşunlara hedef olan öğretim üyelerinin onulmaz acıları sürüp giderken, yaşam savaşı veren Server Tanilli arkadaşımızın ıstırabını da yüreklerimizde duyuyoruz.

M. Emin Değer'in ikinci adı «Tanilli Dosyası» olan **«Bir Bilim Adamının Savunması»** (1978) yaşadığımız olaylara aydınlık getiren bir tanık oluyor. «Tanilli neden yargılandı?» sorusuna yanıt getiren bu belgesel kitap ibretle okunmağa değer.

İngiltere'deki Aylesbury kentindeki bir sayrılarevinde iyileşmeyi bekleyen Tanilli, şimdi çalışma odamda yer alan bir deniz kestanesinin söz konusu edildiği mektubuma verdiği 3 Ağustos 1978 günlü mektubunda şunları yazıyor :

«Ben de o renkli deniz kestanesinden gireceğim konuya.. Evet, çok iyi hatırlıyorum o günü. Bir patikadan ana yola çıkmış, sonra -serâzat- bahçelere dalmıştık, oradan da deniz kıyısına inmiştik. Doğaya ne denli yakın olunabilirse o denli yakın, sere serpe bir yürüyüştü bu. Deniz kestanesini de plajı adımlarken bulup vermiştim size. Çok iyi hatırlıyorum o güzel günü..

Fakat, ne siz bilebilirdiniz, ne de ben, beraberce yaptığımız o güzel yürüyüşün son bir yürüyüş olarak kalacağını. Çünkü, ben artık ,üzerinde yarısı felçli bedenimi taşıyacağım tekerlekli sandalyemi, -bir trenin raydan gitmesindeki zorunluluk gibi-, ölçülü biçili yerlerden sürmek zorundayım. Kafam, ne denli düzene karşı olursa olsun, tekerlekli sandalyem «düzenden yana». Öyle olmak zorunda da. Aksi taktirde devrilir, ya da bir yere saplanıp kalır. Kuşkusuz doğaya olan sevgim sürüp gidecek. Ama nice şeyleri bizzat yapabilmenin lezzetini tadamıyacağım. Örneğin bir patikaya sapmak, bahçelere dalmak, kıyıları arşınlamak.. Fakat, asıl üzücü olanı, artık size, bâkir doğadan bir şey bulup armağan etmek zevkini de tadamıyacağım..

Bunları, sizi üzmek için yazıyor değilim. -Hiç olmazsa- yakın gelecek böyle maalesef. Ama bilime olan inancım, bugün yoksun olduğum çoğu şeyi, ilerde bir gün tekrar elde edeceğim kanısını güçlendiriyor bende. Yaşayalım bakalım, neler olacak, neler göreceğiz?»

Bilime inanç taşıyan mektubunun bir bölümünü «Tanilli Dosyası»na eklediğim değerli dost bize Tevfik Fikret'in ölümsüz dizelerini anımsatıyor

Bir gün yapacak fen şu siyah toprağı altın
Herşey olacak kudret-i irfanla inandım.

Basın Dünyamızda Durum

Basma Yazı ve resimleri Derleme Müdürlüğünün 1977 sonu itibariyle hazırladığı bir istatistiğe göre Türkiye'de 1.111 gazete ve 1.241 dergi yayımlanmaktadır. (Toplam olarak 2.352). İstanbul'da yayımlanan gazete ve dergi sayısı ise 961'dir. Bu kentimizde yayımlanan 270 gazeteden 53'ü gündelik, 691 derginin 74'ü haftalık, 12'si onbeş günlük, 243'ü aylık olmak üzere, haftada 2'den yılda 1'e kadar, değişik sürelerde çıkmaktadırlar.

Son yıllarda yayın hayatına atılan dergiler «toplum» konularına duydukları ilgiyle dikkati çekmektedir. Bunu dergilerin adlarında kolaylıkla izleyebiliriz.

Dikkati çeken bir başka nokta, **«C. H. P. İstanbul Gençlik Kolları Bülteni»**nde yer alan bir araştırmanın ortaya koyduğu gibi, sol'daki parti ve siyasetlerin görüşlerini yansıtan yayın organlarının 80 dolaylarına ulaşmış bulunmasıdır. Bu araştırmaya göre, «Türkiye'de resmî, yarı-resmî, ideolojik-politik bir yayın organı olmayan tek parti Cumhuriyet Halk Partisidir.» (8)

Dergilerin ortak özellikleri arasında, uzun ömürlü olmayışları sayılabilir. Bu açıdan VARLIK istisnai durumunu korumaktadır. 14 Ağustos 1978 tarihinde 223. sayısı yayımlanan KİTLE'nin (haftalık sosyalist gazete) bir süre rekoru kırmış olması somut bir gösterge olarak anlamlıdır :

«223 sayısının ne gibi bir özelliği olabilir ki? Gerçekten ilk bakışta hiçbir anlamı yokmuş gibi gözüküyor. Oysa Türkiye açısından gerçekten anlamlı. Çünkü Kitle 223. sayısıyla Türkiye solunda en fazla çıkan haftalık gazete

8) Bk. Adı geçen bülten, sayı 1, s. 3 (Ekim 1978)

olma niteliğine kavuşuyor. Böylece Yön'ün 222 sayılık «rekor»u tarihe karışmış oluyor». (9)

Türkiye'deki bunalım, politik örgütlenme ve parçalanma özellikle süreli yayın dünyamıza bütün boyutlarıyla yansımaktadır. Kültür-sanat ve edebiyat dergileri de bir ölçüde bu olgunun etkisinde görünmekte, geniş çe bir okuyucu kitlesiyle bağlarını uzun süre koruyabilenler parmakla sayılacak kadar azalmaktadır. Böyle bir ortamda, güçlü bir kuruluşun yan ürünü olsa da **«Sanat Dergisi»**nin 300. sayıya doğru tırmanması bir «olay» niteliği kazanmaktadır.

Gazetelerimizin başını çeken «Beş Büyükler»in son üç yıldaki günlük net satışları (1978 sayıları yılın ilk dokuz ayı sonuçlarıdır) aşağıdaki çizelgede izlenebilir: (10)

Gazetenin adı	**1976**	**1977**	**1978**
Cumhuriyet	114.239	109.468	95.500
Günaydın	375.764	442.811	550.000
Hürriyet	486.035	538.816	550.000
Milliyet	255.148	286.581	265.000
Tercüman	305.632	411.743	445.000

Yapılan genel değerlendirmede, «Basının % 90'ınını oluşturan beş büyük gazete 1977 seçim yılında % 16.5'lik bir atılım yaptıktan sonra 1978'de durgun bir yıl geçiriyor. Oysa, 1978 özellikle anarşik olaylar yönünden grafiğin hızla yükseldiği bir yıl. Halkın gerek bu yönden, gerekse enflasyonun yarattığı etkilerle daha fazla gazete okuması beklenirdi. Böyle olmadı» (11) deniliyor. Enflasyonun yarattığı etkilerin halkı niçin daha fazla gazete okumaya götüreceğini anlamak güçtür. Belki de bu etkilerle, birden çok gazete alanlar kısıntıya gitmiş, bazı okuyucular da ikinci, üçüncü gazetelerinin yerine bir dergi koymuşlardır. Çizelgeden de anlaşılacağı gibi Günaydın Hürriyet'le atbaşı durumuna gelmiş, Cumhuriyet

9) **Kitle,** Yıl 5, sayı 223, s. 8 (14 Ağustos 1978)
10) Bk. **Hafta,** deneme sayısı, s. 48 (23 - 29 Ekim 1978)
11) Aynı dergi, s. 48.

ve Milliyet'teki gerileme eğilimine karşılık muhafazakâr sağın seviyeli yayın organı Tercüman gelişme göstermiştir. Anlamlı bulduğumuz bu durum, sağ düşüncenin güçlendiğini değil, muhalefet avantajının iyi kullanıldığını gösterse gerektir.

Pertev Naili Boratav'a Saygı

1950 öncesinin sakat anlayışının kürsüsünden ve yurdundan ettiği değerli bilim adamı Pertev Naili Boratav'ın 70. yaşı değerbilir çevrelerin Boratav'a sundukları saygı kitaplarıyla Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da kutlandı. **«Sanat Dergisi»** de bir soruşturma ve İlhan Başgöz'ün bir incelemesiyle bu kutlamalara küçük ölçüde katılmış oldu. (sayı 294, 23 Ekim 1978).

İkisi de 1978 tarihini taşıyan kitaplardan ilki. İlhan Başgöz ve Mark Glazer'in çabalarıyla bir araya getirilen İngilizce, Almanca ve Fransızca onbeş yazıdan oluşan **«Studies in Turkish Folklore»** adlı derlemedir. Fransa'da yayımlanan, etnolog, folklorsu, tarihçi ve dilci 34 imzanın Fransızca, İngilizce, Almanca ve Türkçe incelemelerinden oluşan **«Quand Le Crible Etait Dans La Paill...»** adlı yapıt ise Rémy Dor ve Michèle Nicolas tarafından sunuluyor.

Pertev Naili Boratav için bir saygı kitabı hazırlanacağından, Mark Glazer'in beni de bu imeceye çağıran 2 Ekim 1975 tarihli mektubuyla haberdar olmuştum. İstenilen tarihte kendilerine ulaştırdığım «A Turkish Experience: Village Institutes» başlıklı yazımdan sonra, bu kez Türkçe olarak 22.9.1976 tarihli şu mektubu aldım: «Prof. Boratav'ın şerefine hazırladığımız kitap için yazdığınız yazıyı almış bulunuyorum. Teşekkürler ederiz. Kitap hakkında gereken ek bilgileri size durum gelişme gösterdikçe bildireceğiz».

Bu mektuptan sonra Glazer'den bir haber çıkmadı. Kitap yayımlanınca da yazımın kitapta yer almadığını gördüm. Bu olay üzerinde duruşumun nedeni, yıllarca önce hazırlık çalışmasına girişen batılı bir kafanın da bazen kendisini sözüyle bağlı saymayabilişidir. Bunu, yazımın mutlaka yayınlanması gerektiğini belirtmek için

değil, «ek bilgiler»in bana hâlâ ulaştırılmamış olmasını vurgulamak için yazdım. «İğneyi kendine, çuvaldızı ele batır» atalarsözünü hatırlamanın tam zamanıdır.

Boratav için yapılan yayınlar yerinde bir kadirbilirlik olmuştur. Saygı kitaplarını sunanları ve emeği geçen bütün yazarları yürekten kutlamak isterim. Boratav'ın öteki kader arkadaşları, özellikle Türkiye ile ilgili çalışmalarını ve bağlarını titizlikle sürdüren Prof. Niyazi Berkes için de benzeri bir çalışmanın yapılması çok yerinde olurdu. Yine de vakit geçmiş sayılmaz.

Harf Devriminden 50 Yıl Sonra

Geride bıraktığımız 1978'de, Atatürk'ün ölümünün 40. yılı ile Harf Devrimi'nin 50. yıldönümü çakıştı. Milliyet gazetesi, Karacan Armağanının konusunu «Türkiye'de Latin Alfabesi'nin İlk 50 Yılı Ve Türk Kültürüne Etkisi» olarak saptamıştı. Köy Öğretmenleri ile haberleşme ve Yardımlaşma Derneği de, köy öğretmenleri arasında açtığı yarışma konusunu 1978 için «Harf Devrimi'nin 50. Yılında Türkiye'de Kırsal Yörelerde İlköğretimin Durumu ve Sorunları» olarak belirlemişti. Böylece, araştırıcılar değişik açılardan konuyu incelemiş oldular.

Türk Tarih Kurumunun bu vesileyle düzenlediği simpozyum (3 - 4 Kasım 1978, Ankara) ve Türk Dil Kurumu'nun 1 Kasım'da başlattığı «Yazı Devrimi Konuşmaları»nın yanı sıra, özellikle Cumhuriyet Gazetesinin «Yazı Devrimi - Belgeler» adını taşıyan eki ile Türk Dili, Sanat Dergisi ve Ulusal Kültür'ün konuya ağırlık veren Kasım sayıları bu önemli olayı bütün boyutlarıyla ele aldılar.

Ulusların tarihinde ender görülen bir biçimde, 1928 yılında Türkiye'de başlatılan harf değişikliği ile okur yazar oranı sıfıra indirilmiş oluyordu. Basit bir hesapla, eğer Türkiye Cumhuriyeti her yıl okur - yazarlık yolunda % 2 oranında bir ilerleme kaydedebilseydi, Harf Devriminin 50. yılını simgeleyen 1978'de okur-yazar oranının % 100 olması beklenirdi.

«Başöğretmen»in olağanüstü çabalarına, «Halk Derslıaneleri»nin hızlı gelişmesine, «İlköğretim Seferberliği»ne

karşın okur - yazar açısından durum nedir? Harf Devriminin amaçlarından biri olan herkesi okur yazar yapmak konusunda nerede bulunuyoruz?

1970 sayımına göre okur - yazarlık oranları, 6 ve daha yukarı yaşlarda erkekler için % 68.98, kadınlar için % 40 olup Türkiye toplamı % 54.67'dir. 1975 sayımının % 1 örnekleme sonuçlarına göre, aynı yaş grubunda okur yazar olmayanlar sayısı 12.7 milyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Olayımızla büyük ölçüde koşutluk gösteren ilköğretimdeki okullaşma oranları bu konuda bir gösterge sayılabilir : (12)

Yıllar	Okullaşma oranı
1970 — 1971	% 83.3
1975 — 1976	% 87.1
1977 — 1978	% 87.5

Başka bir gösterge olarak «Okulsuz köy sayıları» aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir : (13)

1970 ve 1975 Yıllarında Nüfus Gruplarına Göre Okulsuz Köy Sayıları

Nüfus Grupları	1970	1975
1 — 250	3 258	2 371
251 — 500	1 144	620
501 — 1000	244	111
1001 — +	16	14
T o p l a m	4 662	3 116

Böylece, millî eğitimin abece'si üzerinde kısaca durunca, izlenen politikanın bir göstergesi olan «madalyonun iki yüzü» üzerine eğilmemiz gerekiyor. Plan hedefle-

12) Bk. **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979 - 1983 (Taslak)**, Ankara 1978, C. III, s. 201, tablo 82.
13) Aynı kaynak, C. III, s. 202, tablo 83.

rine göre aşırı ve eksik gerçekleşmeyi ortaya koyan iki çizelge uzun söze gerek bırakmıyacaktır.

İmam Hatip Liselerinde Plan Hedeflerine Göre Aşırı Gerçekleşme (14)

(1973 — 1978)

Yıllar	Öğrenci farkı	Mezun farkı
1973 — 74	+ 12.795	— 624
1974 — 75	+ 12.309	+ 235
1975 — 76	+ 12.270	+ 1.800
1976 — 77	+ 11.800	+ 2.658
1977 — 78	+ 11.669	—

Madalyonun öteki yüzünde de sağlık sorunumuzun bir yönü sergileniyor: (15)

Sağlık Meslek Liselerinde Plan Hedeflerine Göre Eksik Gerçekleşme

(1973 — 1978)

Yıllar	Öğrenci farkı	Mezin farkı
1973 — 74	— 2.091	— 55
1974 — 75	— 4.373	— 202
1975 — 76	— 6.566	— 944
1976 — 77	— 7.961	— 1.763
1977 — 78	— 4.264	— 2.599

Bir başka açıdan küçük bir özet vermemiz gerekirse, 1.000 öğrencinin başlattığı okuma yarışında 69 kişi liseyi bitirebilmekte, bunlardan da sadece 21'i üniversiteye girebilme olanağı bulmaktadır. Öte yandan, ÜSYM'ye başvuranlardan yüksek öğretime kaydedilenler (Eğitim Ens-

14) Aynı kaynak, C. III, s. 223, tablo 98.
15) Aynı kaynak, C. III, s. 226, tablo 100.

titüleri hariç) oran olarak sürekli bir gerileme göstermektedir: 1974 — 75'te % 25.7; 1976 — 77'de % 18.4 ve 1978 — 79'da % 9.9.

İster «piramidin tabanı»ndan yola çıkın, isterse «Tuba ağacı»ndan olayımıza bakın, gözler önüne serilen manzara A'dan Z'ye pek de farklı bir durumun olmadığıdır. Elbette, bütünlük ilkesi hayatımızın bu alanında da geçerlidir ve karşılıklı bağlantı ve etkileşmeler karmaşık olaylar yumağını oluşturmaktadır. Ne var ki, çevrelerine böyle bir anlayışla ve yöntemle bakmayanlar için ortada bir «bütün» değil, bölük pörçük olaylar yığını vardır.

Evrenin Değişmez Yasası: Değişme

Köklerini Antik Çağın ünlü feylesofu Efes'li Herakleitos'ta bulduğumuz «evrenin değişmez yasası» hükmünü günümüzde de olanca hızıyla sürdürüyor. Yakın ve uzak çevremizden «değişme»nin çeşitli örneklerini bulup vermemiz olanaklıdır. Bunalım diye adlandırdığımız, değişmenin dar boğazları ya da sancıları bir oluşumun kaçınılmaz görüntüleridir.

Değişmeyi gözlemenin en sağlıklı yolu, bir kesit üzerinde durarak değişik yanları, yenilikleri ve farkları saptamaktır. İsterseniz, ilginç bir örnek olarak «Yeni Papa»nın kişiliğini sergileyen kısa bir açıklama üzerinde durabiliriz: (16)

«VATİKAN — Papa John Paul II, 1522 — 1528 yılları arasında papalık yapan Hollandalı Adrian VI'dan bu yana İtalyan olmayan ilk Papa'dır.

Ayrıca yeni Papa;

Polonya'dan ve sosyalist bir ülkeden gelen ilk Papa'dır.

Okurken gözlük kullanmayan ilk Papa'dır.

Kayak, dağcılık ve kano sporları yapan bir Papa'dır.

1878 yılında ölen Pius IX'dan sonra sesi «güzel» olarak nitelendirilebilecek ilk Papa'dır.

16) (a. a.) nın yaydığı haber için bk. **Cumhuriyet**, 25 Ekim 1978, s. 10.

Kol saati kullanan ilk Papa'dır.

Lehçe dua okuyan ilk Papa'dır.

Bir kokteyle adını veren ilk Papa'dır. **«Wojtyla Kokteyl»** adıyla bilinen kokteyl üç ölçü Polonya votkası, bir ölçü kırmızı tatlı vermut ve bir ölçü beyaz vermuttan oluşmaktadır.

54 yaşından genç olan ilk Papa'dır.

Harward Üniversitesinde ders veren ilk Papa'dır.

Ayrıca yeni Papa'nın seks uzmanı olduğu ve bu konuda yazılmış bazı **«Bilimsel»** ve biraz **«cüretkâr»** kitapları bulunduğu bilinmektedir.»

İşte size «Kutsal Peder»in bir portresi!

Bize en ters görünen bir örnek bile, görüldüğü gibi, Efes'li hemşerimizin görüşlerini doğruluyor.

Papa John Paul II için geçerli olan yasa, herşey için geçerlidir. Sosyal, ekonomik ve kültürel gelişme arasında denge kurabilen toplumlar için bunalımlar hafif, kısa süreli ve dönemeçler yumuşaktır. Bir yetkilimizin yıllar önce belirttiği gibi, sosyal gelişme ekonomik gelişmenin önünde giderse, herhalde yapılacak şey sosyal gelişmeyi boğmak değil, ekonomik gelişmeyi hızlandırmak olmalıdır. Bunu başaramayan toplumların keskin dönemeçlerle karşı karşıya kalmaları «mukadder»dir.

Türkiye sorunlarını çözecektir. Çözüm yolunun karşıtlıklar yaratarak süre kazanmak değil, yeni bireşimlere ulaşarak açmazların üstesinden gelmek olduğu anlaşılacaktır. Bunun için, ilkel saplantılardan, önyargılardan ve bağnazlığın her türlüsünden kaçınmak zorunludur. Sorun, temelde ekonomiktir ve Türkiye'nin 70 sente muhtaç hale getirilmiş olmasından doğmaktadır. Yıkıntıların gizli kapaklıları da ortadan kaldırılınca dönemeçler aşılabilir. Hamlet'in ikilemini yansıtan bunalımların yerini, halkın mutluluğunu, yaşama sevincini ve onurunu çoğaltmanın bunalımları alınca, Türkiye yeni aşamalara ulaşarak arapsacını andıran sorunlarını geride bırakacaktır.

1 9 7 8'DE TİYATROMUZ

Selmi ANDAK

Toplumsal olaylar kesinlikle sanatsal olaylara yansıyacağı ve sanat asla toplumdan ayrı düşünülemiyeceği için, ülke ve toplum düzenimizde sürüp giden kargaşa ve çelişkiler, çözülemiyen sorunlar ile birlikte, tiyatro hayatımızda da bazı ileriye dönük çabalara rağmen, sağlıklı olmayan bir hava 1977 — 1978 mevsiminden 1979'a doğru esmeğe devam ediyor. Devlet Tiyatrolarında yönetim sorununun patlak verdiği mevsim boyunca, repertuar açısından da (bir iki güçlü oyunun dışında) pek iç açıcı olmayan programlarla karşılaşıldı. Başta ekonomik nedenlerden, ayrıca çeşitli durumlardan doğan «seyirci eksikliği» geride bırakmakta olduğumuz yılda biraz daha fazla kendini gösterdi. Özel Tiyatroların birçoğu artık perdelerini açamayarak, geçen yıllara kıyasla özel topluluklarınsayısı bir hayli azaldı...

DEVLET TİYATROLARI

Gökçer yerine Orbey

Devlet Tiyatroları'nda 1978 yılını bağlayan günler içinde çağdaş Türk tiyatro yaşamında çok önemli sayılacak bir olay tüm sanat çevrelerini etkiledi ve çeşitli yorumlara yol açtı: Devlet Tiyatrolarının genel sanat ve yönetim'inin başı Cüneyt Gökçer, uzun yıllardan sonra görevden alınarak, yerine Ergin Orbey atandı. Olay kısaca şöyle gelişti: Uzun süredenberi yönetimindeki bazı tutumları eleştirilere yol açan, çeşitli söylentilere (rol dağıtımındaki düzensizlik, banka reklâmlarında yer alış v.d.) hedef olan Cüneyt Gökçer'in Devlet Tiyatroları Genel Direktörlüğünden çekilip çekilmeyeceği söz konusu ediliyordu. Bir ara kendisinin emekliliğini isteyeceği an-

cak Cumhurbaşkanı'ndan iki ay daha görevde kalmayı rica ettiği duyuldu. Sonra, Kültür Bakanı Ahmet Taner Kışlalı artık Devlet Tiyatroları yönetiminin kesin bir sonuca bağlanması konusunda realist bir girişimde bulunarak, Cüney Gökçer'i görevden aldı. Cüneyt Gökçer önce istediği emeklilik'ten vazgeçti ve sonra Devlet Konservatuarı Tiyatro Bölümü müdürlüğüne getirilmeği kabul etti.

Bunun üzerine, Kültür Bakanı'nın yaptığı yeni atamaya göre Devlet Tiyatroları Genel direktörlüğü'ne Ergin Orbay getirildi ve bu atama Cumhurbaşkanı tarafından onaylandı. Kültür Bakanı'nın bu tutumu ve ataması, tiyatro ve sanat çevreleri ile eleştirmenler tarafından olumlu karşılandı.

Yeni müdür Ergin Orbey Ankara Devlet Konservatuarı yüksek bölümünü bitirmiş, bir süre Devlet Tiyatrolarında çalışmış, sonra Ankara Sanat Tiyatrosu kadrosunda yer almış, ayrıca çeşitli tiyatrolarda konuk olarak bazı oyunların sahne koyuculuğunu yapmış bir sanatçıdır. Film rejisörlüğü de yapmıştır. Son olarak 1975 yılında İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda rejisör olarak çalışırken, Devlet Tiyatroları Genel Direktörlüğü'ne getirilmiş ve böylece Şehir Tiyatroları'ndan ayrılmıştır. Ergin Orbey'in sanatçı kişiliği ve sanat çevreleri tarafından tutulması yönleriyle bu yeni görevini olumlu yönde sürdüreceği umulmaktadır.

Devlet Tiyatroları Genel Müdür Yardımcısı olarak tanınmış tiyatro adamı ve yazar Turgut Özakman görevlendirilmiştir. Ergin Orbey tarafından yardımcılığa seçilen Turgut Özakman daha önce Devlet Tiyatroları Edebi Heyet sektörü idi.

Devlet Tiyatroları dramatürji başkanlığı'na ise Profesör Cevat Çapan getirilmiştir.

1977 — 1978 Repertuarı :

Devlet Tiyatroları geçtiğimiz mevsimle 29. çalışma dönemine girmiştir. Kısaca oyunlara bir göz atalım :

Haldun Taner'in yazdığı «Fazilet Eczanesi»ni Haldun Marlalı sahneye koymuş, dekor-kostüm Hüseyin Mumcu tarafından hazırlanmıştır. Eskiden oynanışlarında olduğu

gibi Taner'in «Fazilet Eczanesi» gene geniş ilgiyle karşılanarak Devlet Tiyatrolarının İstanbul, Trabzon, Erzurum, Kayseri bölümlerinde başarıyla oynanmıştır.

Oscar Wilde'ın «Lady Windermere's Fan»adlı oyunu «Yelpaze» adı altında Hadiye Sayron tarafından Türkçeye çevrilerek, Can Gürzap'ın sahneye koyuşu ve Erkan Kırtunç'un dekor - kostüm uygulamasıyla Büyük Tiyatro'da yer almış ve mevsimin ilginç oyunları arasında sayılmıştır.

Henrik Ibsen'in ünlü piyesi «Hedda Gabler» Ankara'da Yeni Sahne'de, ayrıca İstanbul'da Venüs sahnesinde oynandı. Bu oyunun en ilginç yanı, rejisör Raik Almaçık'ın bu oyunu sahneye koyuşta getirdiği yorum'un «anlamlı bir sessizlik içinde kavramların, sözlerin ve hareketlerin oluşması» biçiminde tanımlacak «abartılmamış bir mizansen» ile oluşmasında gösterdiği başarıdır. Tunç Yalman'ın bu piyesi dilimize çevirişteki ustalığı ve Hüseyin Mumcu'nun uygun dekor-kostüm çalışması da gözden kaçmadı.

Molière'in «Le Misanthrope» (İnsandan Kaçan) adlı komedisi, Bedrettin Tuncel'in dilimize çevirisi, konuk Fransız rejisörü Jean Pierre Miquel'in sahneye koyuşu, Refik Eren'in dekor ve Hale Eren'in kostüm uygulamaları ile Büyük Tiyatro'da oynandı. Molière'in tüm oyunları gibi, aktüalitesini kaybetmeyen bir nitelik içinde, zevkle seyredildi.

Hidayet Sayın'ın «Topuzlu» adlı oyunu Ergün Uçucu'nun sahneye koyuşu ve Hüseyin Mumcu'nun dekor - kostüm uygulamasıyla Altındağ Tiyatrosu'nda oynandı. «Topuzlu» gene başarılı yerli oyunlar arasında sayıldı.

Celâl Esat Arseven - Salâh Cimcoz'dan «tarihî piyes» türünde Semih Sergen tarafından sahneye konan «Üçüncü Selim», Erkan Ertunç'un dekor, Hale Eren'in kostüm ve Çinuçen Tanrıkorur'un müzik uygulamalarıyla Küçük Tiyatro'da oynandı.

Anton Çehov-Neil Simon'dan «Sevgili Doktor» adlı iki bölümlük «buruk güldürü», Sevgi Sanlı'nın bilinçli ve akıcı Türkçesiyle, Asuman Korad tarafından sahneye kondu, Erkan Kırtunç dekor - kostüm'ü hazırladı. Oyun ilgiyle izlendi.

Ahmet Muhip Dıranas'ın yazdığı «Çıkmaz» adlı oyunu Asuman Korad sahneye koydu, dekor - kostüm'ü Güven Öktem hazırladı. Oyun Yeni Sahne'de yer aldı.

«My Fair Lady» adlı müzikal komedi, geçen yıllarda olduğu gibi tekrar Büyük Tiyatro'da oynandı. Bernard Shaw'un «Pygmalion» adlı oyunu ile Gabriel Pascal'ın filminden oluşan ve müziklerini Frederick Loewe'un, metnini Alan Jay Lerner'in yazmış oldukları bu müzikal komedi'yi sahneye konuşunu ve koreografisini Todd Bolender, dilimize çevirişini Sevgi Sanlı, dekorları Refik Eren, kostümlerini Hale Eren, ışık düzenini Nuri Özakyol, orkestra ve koro şefliğini Dieter Brux sağladılar. Herzaman zevkle seyredilen bu müzikal, ülkemizde defalarca oynanmasına rağmen gene ilgiyle izlendi.

Ephraim Kishon'un yazdığı «Tarla Kuşuydu, Jüliet», Hale Kuntay'ın dilimize çevirisi, Cüneyt Gökçer'in sahneye koyuşu, Refik Eren'in dekorları, Hale Eren'in kostümleri, Dieter Brux'un müzik yönetimi ile Adana Hacı Ömer Sabancel Kültür Sitesi'nde oynandı. Müzikli, neşeli trajedya biçiminde oynanan bu oyun esprisi ve sevimli havasıyla tutuldu.

Dinçer Sümer'in yazdığı «Eski Fotoğraflar» adlı oyun Dinçer Sümer'in sahneye koyuşu, Erkan Kırtunç'un dekorları, Sevinç Gürlük'ün kostümleri ile Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nda oynandı ve ilgiyle karşılandı.

Namık Kemal'in ünlü dram'ı «Gülnihâl», Kenan Akyüz'ün sadeleştirmesi, Ali Cengiz Çelenk'in sahneye koyuşu, Serpil Tezcan'ın dekorları, Sevinç Gürlük'ün kostümleri ile Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nda oynandı. Özellikle, geçen mevsim kaybettiğimiz Ali Cengiz Çelenk'in mizansen ustalığı ve oyuncuların gayretiyle başarıya ulaşan oyun, ilgiyle izlendi .

Ephraim Kishon'un yazdığı «Bir Tavsiye Mektubu» adlı komedi Cahit Okurer'in çevirisinden Kenan Işık'ın sahneye koyuşu, Erkan Kırtunç'un dekor - kostüm uygulamasıyla Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nda oynandı.

Jean Anouilh'in «Şatoya Davet» adlı komedisi Vedat Günyol'un çevirisiyle, İsmail Bekir Ağlagül'ün sahneye koyuşu, Güven Öktem'in dekor - kostüm uygulamasıyla

İzmir Devlet Tiyatrosu'nda oynandı ve ilgiyle izlendi.

Eugene O'ne'ill'in yazdığı «Ay Herkese Gülümser» adlı oyunu Leyla Turnier'in çevirisi, Önder Alkım'ın sahneye koyuşu, Refik Eren'in dekorları ve Hale Eren'in kostümleriyle İzmir Devlet Tiyatrosu'nda oynandı.

Oktay Rıfat'ın yazdığı «Dirlik Düzenlik» adlı oyun, Sönmez Atasoy'un sahneye koyuşu ve Erkan Kırtunç'un dekor - kostüm'leriyle İzmir Devlet Tiyatrosu'nda başarıyla oynandı.

Necati Cumalı'nın «Derya Gülü» adlı oyununu Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nda Kenan Işık sahneye koydu, Hüseyin Mumcu dekor ve kostüm'lerini hazırladı ve oyun geniş ilgiyle karşılandı.

Colin Higgins'in yazdığı, Gencay Gürün'ün dilimize çevirdiği «Harold ve Maude» adlı oyunu Muazzez Kurdoğlu başarıyla sahneye koydu ve başrolleri Cihan Ünal ile paylaştı.

Robert Thomas'ın «Sekiz Kadın» adlı polisiye komedisi, Coşkun Tunçtan'ın çevirisiyle İsmail Bekir Ağlagül tarafından sahneye kondur Erken Kırtunç dekorları hazırladı. Eskiden İstanbul Şehir Tiyatroları'nda oynanan bu oyun, tekrar ilgiyle izlendi.

Yıldırım Keskin'in yazdığı «Aklı Başında Bir Adam», Bozkurt Kuruç tarafından sahneye kondu, Güven Ögten dekor - kostüm'lerini hazırladı.

Nazım Kurşunlu'nun yazdığı «Baba Evinde» adlı oyunu Yalın Tolga sahneye koydu.

Neil Simon'un yazdığı «Güneş Çocukları»nı Ragıp Haykır sahneye koydu, dekor - kostüm'leri Serpil Tezcan hazırladı. Oyun İzmir Devlet Tiyatrosu'nda oynandı.

Turgut Özakman'ın yazdığı «Güneşte On Kişi» adlı oyunu İzmir Devlet Tiyatrosu'nda Sönmez Atasoy sahneye koydu.

Melih Cevdet Anday'ın «Mikado'nun Çöpleri» adlı piyesi İzmir Devlet Tiyatrosu repertuarına alındı. Hatırlarda olduğu gibi bu oyun ilk kez Kent Oyuncuları'nda Yıldız Kenter ve Müşfik Kenter tarafından oynanmıştı. İzmirde rolleri Sönmez Atasoy ve Yıldız Kültür oynadılar.

Moliere'in ünlü oyunu «Cimri» Devlet Tiyatroları İstanbul bölümünde (Venüs sahnesi) yer aldı.

Otto Fisher'in «İzin Günü» adlı oyunu, Hale Kuntay'ın çevirisi ve Haldun Marlalı'nın sahneye koyuşu, Güven Öktem'in dekor - köstüm'leri ile oynandı. Bu oyun daha önce Gülriz Süruri - Engin Cezzar Tiyatrosu'nda «Biz Kadınlar» adıyla oynanmıştı.

Ulrich Plenzdorf'un yazdığı «Genç Werther'in Yeni Acıları» adlı oyun, Raik Alnıaçık'ın sahneye koyuşuyla, Hüseyin Mumcu'nun kostümleri ve Güven Öktem'in dekorları ile Ankara Yeni Sahne'de Devlet Tiyatrolarının mevsim sonu oyunları arasında yer aldı.

Çocuk Oyunları türünde Ülker A. Köksal'ın «Barış Gezegeni» adlı müzikli, danslı iki bölümlük oyunu, Ali Cengiz Çelenk'in başarılı mizanseniyle, Hüseyin Mumcu'nun dekor - kostöm'leri, Adnan Açıkdüşünenlerin ışık düzeniyle Bursa Ahmet Vefik Paşa Tiyatrosu'nda geniş ilgiyle karşılandı. Cevdet Yavuzdoğan'ın yazdığı «Aman Bana Bir Eğlence» adlı müzikli çocuk oyunu, Erhan Gökgücü'nün sahneye koyuşu, Refik Eren'in dekorları ve Hale Eren'in kostümleriyle İzmir Devlet Tiyatrosunda yer aldı ve ilgi uyandırdı.

ŞEHİR TİYATROLARI

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları, dört milyonu aşan büyük kentin geniş halk kitlelerini, tiyatro sanatı açısından en geniş kapsamlı repertuar'la doyurma zorunda olan bir kuruluş sayılmak gerekir. Klâsik'lerden Çağdağ'lara kadar... Birinci Dünya Savaşı'ndan önce kurulan, Darülbedayi adı altında o zamanın yerli, yabancı tiyatro adamlarının çabalarıyla gelişen, sonra Muhsin Ertuğrul'un yönetimi altında sağlam temellere oturtularak ileri hamlelere girişen İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları, geçirdiği birçok krizlerden sonra, tekrar Muhsin Ertuğrul'un yönetimine kovuşmuş, fakat bu çok sürmeyerek, daha ilerici bir yönteme doğru yol almak üzere ve yeni bir sistem oluşturmak amacıyla «Yerinden Yönetim» biçiminde, her bölümünün ayrı bir yönetmenin uygulamasına bırakılması sağlanmış. 1977 - 1978 mevsimini, Belediye Başkanı İsvan zamanında, «yerel yönetimin beş ekip başı» olarak: Hamit Akınlı, Beklan Algan, Başar

Sabuncu, Burçin Oraloğlu, Ergin Orbey ile geçiren Şehir Tiyaroları, sonra Belediye Başkanı Aytekin Kotil olunca, bu beş yönetmenin yerine yeni beş yönetmenin getirilmesiyle karşılaşmıştır. Ayrıca Şehir Tiyatroları müdürü İzzet Tanju'nun da görevi son bulmuştur. Yeni beş yönetmen olarak: Çetin İpekkaya, Erol Keskin, Beklan Algan, Oben Güney ve Haluk Şevket atanmışlardır.

Ne var ki, «yerinden yönetim» sistemine ve repertuarda bazı ileri atılımlara rağmen, 1978 - 1979 mevsimiyle birlikte, gene sürtüşmelerin ve çelişkilerin süreceği anlaşılmakta ve büyük kentin, bütün kuruluşu beklenen düzene birtürlü kavuşamamaktadır. Özellikle, her yönetmenin, kendi çizgisinde belirlediği oyunlara sadece yer vermesinin, klâsiklerden çağdaşlara geniş türde bir repertuar uygulaması gereken Şehir Tiyatrolarına daha ne kadar süre yarar sağlamadan ters düşeceği bilinmemektedir.

1977 — 1978 Repertuarı

İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrolarının geçen mevsim izlediğimiz oyunları Harbiye, Fatih, Üsküdar, Kadıköy, Tepebaşı Deneme Sahnesi bölümlerinde oynanmak üzere şöyle anımsanabilir :

«İşgal» ya da Talihli Amele Mehmed Ali'nin Harikulâde Maceraları» Başar Sabuncu'nun yazdığı ve yönettiği bu oyun ilgiyle izlendi.

«Büyük İkramiye» - Hector Guintero'nun Muharrem Şen tarafından dilimize çevrilen bu oyun, Metin Çoban'ın sahneye koyuşuyla oynandı.

Cengiz Gündoğdu'nun yazdığı «Sapak» Burçin Oraloğlu tarafından sahneye kondu.

Reşat Nuri Güntekin'in «Hülleci» adlı oyunu Burçin Oraloğlu'nun sahneye koyuşuyla oynandı.

Nazım Hikmet'in «Yolcu» adlı oyununu Savaş Dinçel sahneye koydu. Aynı yazarın «Kafatası» adlı oyunu da oynandı.

Vasıf Öngören'in yazdığı «Zengin Mutfağı»nı Başar Sabuncu sahneye koydu. Dekor ve kostümleri Nilgün Gürkan hazırladı.

Şehir Tiyatrolarında oynanan diğer oyunlar arasın-

da: «Coriolanus», «Hadi Öldürsene Canikom», «Ay Işığında Şamata», «Sarıpınar 1914», «Taranta Babu'ya Mektuplar», «Eşeğin Gölgesi», «Yorgun Savaşçı», «Birlikten Kuvvet Doğar», «Karagözcü ile Sihirbaz» (çocuk oyunu),

Şehir Tiyatroları'nın Tepebaşı Deneme Sahnesi'nde: Bertolt Brecht'in «Cesaret Ana ve Çocukları»m Beklan Algan sahneye koydu. Ayrıca «Birlikte Oynayalım» (çocuk oyunu) oynandı.

ÖZEL TİYATROLAR

Her geçen mevsim, özel tiyatroları (herhalde ekonomik kriz'den ötürü) daha sönük bir hale getiriyor.

Ali Poyrazoğlu - Korhan Abay tiyatrosu Küçük Sahne'de Ferhan Şensoy'un yazdığı, Ali Poprazoğlu'nun sahneye koyduğu «Bizim Sınıf» ile mevsime girdi, sonra Slowomik Mrozek'ten Zihni Küçümen'in dilimize çevirdiği «Sinekler de Olacak»ı sahneye koydu.

Anya Manya Kumpanya adında Mete İnselel'in kurduğu müzikli güldürü tiyatrosu «Dök İçini Rahatla»yı oynadı.

Çevre Tiyatrosu (Altan Erbulak - Metin Serezli yönetiminde) Kandemir Konduk'un yazdığı «Işıklar Neden Karardı» adlı oyunla mevsimi açtı. Bunu Agatha Christie'den Metin Serezli'nin adapte ederek yönettiği «Olur Böyle Vak'alar» izledi. Bu oyunu İzmir turnesinde sürdürdü.

Çağdaş Sahne Ankara'da Stanislav Rostatski'nin yönettiği «Sakindi Oranın Şafakları» ve «Artoro Ui'nin Önlenebilir Yükselişi» oyunlarını oynadı. Ayrıca Çağdaş Sahne Çocuk Tiyatrosu Ahmet Fuat Onan'ın yazdığı, müziğini Ziya Sanıvar'ın uyguladığı «Varyokistan» oyununu Ankara Halk Şenliği'nde sundu.

Devekuşu Kabare Tiyatrosu Haldun Taner, Zeki Alasya, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Umur Bugay, Ferhan Şensoy'un skeçlerinden oluşan «Çıktık Açık Alınla» adlı müzikli güldürüyü Ankara - İstanbul, Anadolu turnesi ve İstanbul Festivali Rumelihisarı gösterilerinde oynadı.

Dostlar Tiyatrosu Genco Erkal yönetiminde, Bilgesu

Erenus'un yazdığı «İkili Oyun»u sahneye koydu. Ayrıca «Devrik Süleyman»ı oynadı.

Gönül Ülkü - Gazanfer Özcan Tiyatrosu Orhan Erçin tarafından Robert Thomas'dan adapte edilen «Yeter Artık» adlı oyunu sundu. Bunu Orhan Erçin'in yazıp sahneye koyduğu «İsmail Anan Seni Çağırıyor» adlı komedi izledi.

Kadıköy İl Tiyatrosu Tevfik Gelenbe yönetiminde «Şaşkın komedisiyle mevsimi açtı, bunu «Bacım Sana Muhtacım» komedisi izledi.

Kent Oyuncuları geçen mevsimi repertuar sistemiyle sürdürdü. Buna göre değişik günlerde: Bernard Slade'in Yıldız Kenter - Müşfik Kenter tarafından oynanan «Seneye Bugün» komedisi, Ladislav Fodor'un yazdığı «Çöl Faresi», Woddy Allen'in Nüvit Özdoğru tarafından çevrilen «Bir Daha Oyna» komedisi programda yer aldı. Necati Cumalı'nın yeni oyunu «Yürüyen Geceyi Dinle» repertuara alındı. «Adını Siz Koyun» oyunu hazırlandı.

Nejat Uygur Tiyatrosu «Zam - Para» adlı güldürüyle mevsimi sürdürdü.

Nejat Karakaş Tiyatrosu «Nazikzadeler» adlı oyunla seyircinin bu yeni topluluğu tanımasına olanak sağladı.

Nisa Serezli - Tolga Aşkıner Tiyatrosu, önce Ankara'da sonra İstanbulda Robert Thomas - Michael Frayn'den Metin Sügan ve Ali Yalaz'ın çevirdikleri ve Yılmaz Gruda'nın yönettiği «Ah Kadınlar, Vaaaah Erkekler» adlı komediyi; Necati Cumalı'nın yazdığı «Nalınlar»ı, müzikli güldürü biçiminde, Tolga Aşkıner'in yönetiminde oynadıktan sonra, John Patrick'ten Ali Yalaz'ın çevirdiği ve Yalın Tolganın yönettiği «Delifişek» adlı komediyi repertuarına aldı.

Oraloğlu Tiyatrosu Kocamustafapaşa'da «Kadınlar Koğuşu» ve «Beşik Sözlüsü» adlı oyunlarla mevsimi açan bu tiyatro, sonra Melih Vassaf'ın bir Alman komedisinden adapte ettiği «Karınızı Tazelemek İster misiniz» ve «Üç Çapkın Arkadaş» oyunlarını repertuarına aldı. Kıbrıs turnesinde «Beşik Sözlüsü», «Üç Arkadaş», «Evlilik Dolabı» oyunlarını sundu.

— **İsmet Küntay Ödülü** geçtiğimiz mevsim için «Zengin Mutfağı» adlı oyunun yazarı Vasıf Öngören'e verildi.

— **Sakarya Halkevi** Tiyatrosu Kolu'nun hazırladığı «Aladağlı Miho» adlı oyunu Valilik yasakladı.

— **İLTÖ** İstanbul Liselerarası Tiyatro Örgütü şenliğinin 8. cisi sonuçlandı ve İstanbul Anadolu Lisesi Adamov'un «Ölü Canlar»ı ile Birinci, Alman Lisesi ikinci, Galatasaray Lisesi Üçüncü ödülleri kazandılar.

— **Melih Vassaf**'ın yazdığı ve önceleri Dormen Tiyatrosunda bir yıl afişte kalan «Eski Çamlar Bardak Oldu» adlı komedisi, Londra'da «Kıbrıs - Türk Tiyatro Derneği» tarafından oynanmak üzere istendi.

— **«Merhaba Gösteri Topluluğu»** tarafından oynanan Bilge Erenus'un yazdığı 141 ve 142. ye Hayır» adlı Skeç, aynı zamanda Türkiye Yazarlar Sendikası'nın beşinci yıl kutlama şenliklerinde yer aldı.

— **Kadıköy Halk Eğitim Merkezi** Deneme Sahnesi tarafından «Karşılıklı Davranışlar ve Genel İlişkiler Alanı Üzerinde Bir Seyirlik» adı altında bir oyun sunuldu.

— **Türk Tiyatro Yazarları Derneği** tarafından «1977 yılı Şinasi Tiyatro Ödülü», bu yıl kaybettiğimiz yönetmen Ali Cengiz Çelenk'e (eşi Feyha Çelenk'e verilmek üzere) lâyık görüldü.

— **Uluslararası Türk Oyunları** Haldun Dormen yönetiminde Necati Cumalı'nın «Nalınlar» piyesini İngiltere'de Newcastle'de İngilizce olarak «Türk Haftası»nda oynadı.

— **«Sakıncalı Piyade»** adlı Uğur Mumcu'nun yazdığı roman'dan Rutkay Aziz'in tiyatroya uyguladığı ve müziğini Timur Selçuk'un bestelediği oyun, Ankara Sanat Tiyatrosu tarafından oynandı.

— **Avni Dilligil** Tiyatro Ödülleri kuruldu.

— **Hidayet Sayın**'ın «Topuzlu» adlı oyunu Amasya Atatürk Festivali'nde oynandı.

— **Kıbrıslı Türk Devlet Tiyatroları** geçen yıl oynadıkları başarılı oyunlardan sonra, çalışmalarını sürdü-

rerek, Turgut Özakman'ın «Güneşte On Kişi» piyesini hazırladılar.

İSTANBUL FESTİVALİ

Uluslararası 6. İstanbul Festivali'nde tiyatro bölümü zayıf kaldı denebilir. Sadece konuk olarak Prag «Siyah Tiyatro» topluluğundan «Uçan Bisiklet», Devekuşu Kabare Tiyatrosundan «Çıktık Açık Alınla» ve Kavuklu Hamdi'den Erol Günaydın'ın modernize ettiği ortaoyunu «Fotoğrafçı» yer aldı.

KAYBETTİKLERİMİZ

Türk tiyatro adamları arasında geçen mevsim kaybettiklerimiz: Saim Alpago, Muammer Karaca, Aziz Basmacı, Ali Cengiz Çelenk, Selçuk Kaskan, Nur Sabuncu ve burada belki anımsayamadığımız değerler, sanat dünyamızda kolay kolay doldurulamıyacak boşluk bıraktılar.

1 9 7 8 YILINDA TÜRK SİNEMASI

Atillâ DORSAY

Zaman ne çabuk geçiyor... Son birkaç yılın sinemamız acısından dökümünü yapmağa çalıştığımız yazılarda, hep ülkenin üstüne bir karabasan gibi çöken MC iktidarının olumsuz işlerinden sözetmişiz; ülkenin içine düşürüldüğü çaresizlikten yakınmışız; bu gidiş içinde sinemamızın da tüm doğal haklarından, özgürlüğünden yoksun kılındığına parmak basmışız. Geçtiğimiz yılın son günü, bir güzelim 31 Aralık'ta onca zamandır beklenen, özlenen gerçekleşmiş: AP'den ayrılan 11 bağımsız milletvekili 2. MC hükümetine güven oyu yoklamasında CHP'nin yanında yer almış, hükümete güvensizlik beyan etmiş... Ve MC düşmüş... Neredeyse bir yıl olacak, yakındır... Ama beklenenler gerçekleşmiş mi, umutlar doğrulanmış mı? Gerici güçlerin bir iktidar değişikliğiyle hemen pes edeceğini, teslim olacağını sanmakla nasıl yanılmışız... Savaşım sürüyor, eskisinden daha sert hem de, daha öldürücü, daha vurucu... İnsanlar, koşullanmış, beyinleri yıkanmış, yıllardır öldürmeye talim ettirilmiş insanlar sokaklarda birbirlerini vuruyor, kan gövdeyi götürüyor... Anarşinin gerçek odak noktalarına doğru inmek, onları tanılamak üzere atılan her adım, yeni cinayetlere yol açıyor. Sıkıştırılan şiddet odakları, ölüm bezirganlıklarını son kertesine çıkarıyorlar. Ülke iki kampa bölünmüş, düşmanlıklar keskinleşmiş, her köşe, özellikle Doğu, bir barut fıçısı.. Geçen bir yıl Türk toplumuna özlediği, umduğu mutluluğu, aydınlığa çıkmayı getiremimiş daha... Aydınlığa kavuşmak kolay değil. Bunun savaşımı bir daha sürecek...

İlmeği gevşetmek veya çıkarmak...

Sinemada da beklenenler gerçekleşmiş değil. Ece-

vit hükümetinin kurulmasıyla birlikte herşeyin güllük gülistanlık olacağını sananlar, sinemada sanatçının önüne dikilmiş engellerin yok oluvereceğini umanlar, yıllar-yılı her iyi, olumlu, halk yararına girişimin önüne çık mış, çıkarılmış olan sansür belasının çözümleneceğini bekleyenler, acı bir düş kırıklığıyla karşılaştılar. Bir yıla yakın bir süredir, 2. MC döneminde çıkarılmış olan yeni ve eskisinden de beter gerici sansür tüzüğü yürürlükten kaldırılamadı. Hükümetin değiştiği günlerde gazetemde «Sinemacının Boğazındaki İlmeği Gevşetelim» başlıklı bir yazı yazmış, sansürün, sinemayı temelinden değiştirileceği savunan yeni bir Sinema Yasası çıkarılana dek, bir ölçüde gevşetilmesi dileğinde bulunmuştum. Ve bu yazımdan dolayı bazı sinemacı dostlarım beni kınamışlardı, örneğin Vedat Türkali: «Niye ilmeği çıkartmıyorsun da yalnızca gevşetilmesini öneriyorsun?» demişti. Ama aylar sonra, hiç bir şey uygulamaya geçilemeyip eski sansür tüzüğü bile daha yumuşak, daha demokratik bir tüzükle değiştirilemeyince sayın Türkali yazının başlığına hak verdiğini söyledi. Evet, şu günlerde sinemacının boğazındaki ilmek ne çıkarılmış, ne de gevşetilmiş durumda.. Sansürüyle, hem film yokluğuyla, işsizliğiyle, ekonomik sıkıntısıyla, güvensizliği ile, valhasıl tüm dertleri ile sürüyor, sinemamızın kangren olmuş sorunları... Bakalım, nasıl sürüyor, neye sürüyor, hiç umut ışığı yok mu?

«Otobüs» olayı.

Önce filmlere bir göz atalım, topluca; sonra genel koşullara ve sorunlara gelelim. 1977 yılının son aylarında gösterime çıkan ve bu nedenle geçen yılki derlememizin kapsamı dışında kalmış filmler önce: 1977 yılını başarısızlıkla kapadığını belirttiğimiz Atıf Yılmaz'ın bir filmi daha gösterildi 77 sonunda: «Şaban oğlu Şaban» ..Kemal Sunal'ın oyuncu kişiliğinden ve bazı seyirlik geleneklerimizden yararlanan popüler bir güldürüydü bu, önemli bir film değildi. Aynı biçimde yılı, biçim açısından kendini geliştirmenin dışında olumsuz olarak kapadığına değindiğimiz daha yeni kuşaktan Şerif Gören'in «Taksi Şöförü», ilginç bir biçimde başlıyan ve ustaca an-

latılan bir öykünün, sonunda ticari gereksinmelere tümüyle teslimini ve harcanmışlığını getiriyordu. Zeki Alasya, yönetmenlik uğraşını «Sivri Akıllılar» isimli yeni bir güldürüyle sürdürüyor, Ülkü Erakalın'ın bir önceki yılın ünlü (!) İstanbul şenliğinde, sinemayla ilgisi pek kuşkulu bir jürinin elinde en iyi yerli film seçilen «Ben Sana Mecburum»u, kimsenin ilgisini bile çekmiyen önemsiz bir melodram olarak geçip gidiyordu.

Yılın son ayında, Aralık ortalarında gösterime çıkan bir film ise, mevsimin en çok ilgi çeken ve tartışılan filmi oldu. Tunç Okan isimli bir diş doktoru / eski sinema oyuncusunun dışarda çektiği ve birçok şenlikle ödül kazanmış olan «Otobüs» filmiydi bu.. Sansür kurulumuzun «yabancıları küçük düşürüyor» (!) gerekçesiyle yasakladığı bu film, gösterime girdiği andan itibaren büyük ilgi topladı, aylarca afişte kaldı. «Otobüs» bir dolandırıcı tarafından aldatılarak, parasız ve hüviyetsiz Stockolm kentinin ortasında kalıveren 9 Türk işçisinin öyküsüydü. Bu 9 köylünün kendilerini göbeğinde buluverdikleri ileri sanayi toplumu ile farklılıkları, anlaşmazlıkları, uyuşmazlıkları, bir dizi yürek burucu, bazen de gülünç olaycık aracılığıyla veriliyor, geri kalmış ülkelerle ileri sanayi toplumlarının bireyleri arasında gitgide açılan uçurum, farklılaşan sorunlar ve gitgide büyüyen iletişim, birbirini anlama zorluğu, giderek olanaksızlığı vurgulanıyordu. Okan'ın abartmaya, grotesk'e gereğinden çok başvurduğu söylenebilirdi; ama bu filmin sinemasal gücünü olsun, mesajının önemini olsun, azaltmıyordu. «Otobüs», kuşkusuz önemli, çok önemli bir filmdi.

Ancak film, sinemasal değerini ve önemini aşan tepkilere ve yankılara neden oldu. Bir grup yazar ve eleştirmen, filmde Türk insanının aşağılandığını, Türk köylüsünün bu olmadığını ileri sürerek filme cephe aldılar. Daha sonra meydana gelecek Zekeriya Sertel olayında, Sertel'i savunan, düşünce özgürlüğüne koşulsuz saygısını belirten ve «Bırakalım Sertel istediğini yazsın. Yanlış söylüyorsa yanıtı verilir» demeye getiren Nesin, bu konuda Okan'ın istediğini söylemesine pek izin vermiyor gibi gözüktü, «Otobüs»ün Türkiye'de yasaklanmasını isti-

yor, onaylıyor anlamına gelecek sözler etti. Aralarında Demirtaş Ceyhan Vedat Türkali, Ataol Behramoğlu, Yaşar Kemal, Nevzat Üstün de bulunan birçok yazar, film üstüne konuştular, yazdılar. Tunç Okan da 24 Ocak'ta Cumhuriyet'de çıkan «Otobüs filmine yapılan eleştiriler haksızdır» isimli yazısında, bu eleştirileri yanıtladı. «Otobüs» Türk sinemasından geçip gitti. Ama kuşkusuz büyük bir yararı oldu: Türk sinemasına sırtını çevirmiş aydınımızı yeniden bu sinemaya ilgi duymaya, sinema üstünde düşünmeye, yazmaya yöneltti. Evet, «Otobüs» sinemamızdan geçip gitti. Giderek, belki de, üstünde çalıştığı bir projeyi yarım bırakarak yeniden İsviçre'ye dönen Tunç Okan da belki de geçip gitti sinemamızdan.. Ama yaptığı yankılar daha birsüre unutulmayacak...

Eskiler, Yeniler.

Filmlerden ve yönetmenlerden sözederken, «eski kuşak», «orta kuşak», «yeni kuşak» ayrımını geleneksel biçimde kullanagelmişizdir. Ancak yeni kuşağın bir türlü gelmediği, yıllardır yeni yönetmenlerin Godot gibi beklendiği sinemamızda, bu ayrım da pek anlam taşımıyor. Yine de bu geleneği bozmayalım: eski kuşağın çalışkan, verimli ve «yorulmaz» temsilcisi Atıf Yılmaz, soyadına yakışır biçimde yine güçlüklerden yılmadı ve sürekli çalıştı. 1978'de ilk gösterilen filmi «Acı Hatıralar»„ Emel Sayın'lı bir müzikaldı ve tam bir başarısızlıktı. «İbo ile Gülşah», Kemal Sunal'ı çocuk yıldız Gülşah'la karşıkarşıya getiren, ilginç yönleri olan, yer yer toplumsal bir taşlama niteliği taşıyan bir yarım - başarıydı... Yılmaz'ın nihayet kendi yapımevini kurmasıyla, tam bağımsızlığını elde etmesi (sinemamızın içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde, bu kuşkusuz görece bir bağımsızlıktır, ekonomik yapıyı değiştirmeden herhangi bir sinemacının tam bağımsızlığından sözedilemez) uzunca bir süre sonra başarıya yeniden erişmesine vesile oldu. Yılmaz'ın kendi hesabına yaptığı Cengiz Aytmatov uyarlaması «Selvi Boylum, Al Yazmalım», Türk sinemasında kadın / erkek ilişkilerine değişik bir açıdan yaklaşan, canlı, yaşayan tipler çizen, Aytmatov dünyasını birhayli başarıy-

la bize uygulayan, üstün düzeyde bir çalışmaydı. Antamıyla, temposuyla, duyarlığıyla Yılmaz'ın kaç zamandır özlediği bir başarıyı getirdi bu film; Antalya şenliğinde ikinci seçildiği gibi, Yılmaz'a en iyi yönetmen ödülünü kazandırdı... Yılmaz'ın şu günlerde gösterime çıkan son filmi «Kibar Feyzo» ise yönetmenin gözdesi olan bir türe, popüler güldürüye yeniden döndüğü, Kemal Sunal'ın kişiliğini çok iyi kullandığı ve Türkiye'nin şu günkü toplumsal kargaşasından küçük, ama önemli noktaları saptayıp taşladığı bir film olarak yine belli bir düzeye erişiyor...

Refiğ, Seden, Aksoy, Duru.

Eskilerden Osman Seden, yıl içinde MHP'ye kaydolarak belirlediği politik çizgisini, filmlerinin de apolitik, ama temelde gerisi içeriğiyle sürdürdü. «Fırtına» veya «Ana Ocağı» önemsiz, özü, içeriği olmayan teknik cambazlıklardı. Seden, daha sonra bir Kemal Sunal güldürüsü yönetti : «100 Numaralı Adam». (Henüz gösterilmedi)... Orhan Aksoy, kendi dünyasını duygusal aşk filmlerinde süzdürdü. Ama artık bu dünyanın gına getirdiği ve Aksoy'un söyleyecek hiç bir yeni sözü olmadığı gerçeğini de unutturmaksızın : «Ölmeyen Şarkı», Necati Cumalı'nın birhayli ihanete uğradığı «Dila Hanım», vs...

Halit Refiğ, uzunca bir aradan sonra bir film yönetti: «Yaşam Kavgası»nın Refiğ tarafından hazırlanmış senaryosu, bir sinema yazarının da anımsattığı gibi yıllar öncesinin ilginç filmi «Kırık Çanaklar»ın bir kopyasıydı sanki... Refiğ Zonguldak maden çevrelerinde geçen filmde, bir «kötü kadın» uğruna evini terkeden bir işçinin serüvenini anlatıyor, sinema dilinde, özellikle dış çekimlerde beliren ustalığına karşın, maden çevresinin, işçi kesimlerinin gerçek ekonomik ve politik sorunlarına hiç değinmeyen, bu konularda «suya-sabuna dokunmayan» bir film yapma becerisini de gösteriyordu... Filmleri sürekli olarak sansürde takılan çileli yönetmen Süreyya Duru ise, gençlere taş çıkartacak bir çaba ve direnç gösteriyordu. senaryocusu Vedat Türkali ile birlikte ilerici, politik, mesajlı filmler yapmak çabasını sürdü-

rüyordu. «Bedrana» ve «Kara Çarşamlı Gelin» serüvenlerinden sonra, Türkalı / Duru ikilisi bu kez özgün bir senaryo üstüne «Güneşli Bataklık»ı çektiler. Geçen yılın derlemesinde bu filmden sözetmiştik, özel bir gösteride izlediğimiz filmin önemli bir politik sinema örneği olduğunu belirtmiş ve sansürde takılmasının doğal olduğunu yazmıştık. Sansürce 3 kez reddedilen «Güneşli Bataklık» sonunda Danıştay'dan gösterim izni alabildi. Antalya şenliğinde, beklenenin tersine hiç bir ödül amyana film, şu ana dek İstanbul'da gösterime çıkmış değil. Ama biz yine de bu film için yargımızı artık bu yılın dökümü içinde verelim: «Güneşli Bataklık», güncel olaylara, işçi kesimindeki bölücü eylemlere değinen, faşizmin oyunlarını belli bir sınır dahilinde sergilemeye çalışan, bunun için belli ölçüde melodram kalıplarına yaslansa da, sonuç olarak söyleyeceğini söyleyebilen önemli, yürekli bir çabadır, Türk politik sinemasında da adı anılacak bir örnektir...

Eski kuşağı, galiba, bir de «Hababam Sınıfı»nı bilmem kaçıncı kez kullanan Ertem Eğilmez'den sözederek kapatmak gerekiyor «Hababam Sınıfı Tatilde»yi, artık bu seriyi izleyecek sabrım olmadığı için görmedim, kimse kusura bakmasın...

Gören, Ökten.

«Orta Kuşak» temsilcileri dendi mi, yıllardır akla gelen 2 isim bu yıl da kendilerinden sözettirdiler... Zeki Ökten, ilginç bir güldürü olan «Çöpçüler Kralı»nı yaptı.. Kemal Sunal'lı filmlerin en iyilerinden biriydi bu; akıcı, keskin bir senaryoya (Umur Bugay'ın) dayanıyor, başarılı tipler çiziyor, belli bir toplumsallık içeriyordu. Ancak bazılarına göre, Ökten'in bir önceki Sunal'lı filmi «Kapıcılar Kralı» daha iyiydi... Piyasada ödün vermiyen, belli bir düzeyde olmayan filmleri yönetmeyi kabul etmiyen sayılı yönetmenlerden biri olan Zeki Ökten, uzunca bir süre film yapmadıktan sonra, Yılmaz Güney'in senaryosunu yazdığı «Sürü» filmini çekti. Başlangıçta Tunç Okan'ın çekeceği söylenen bu film, Doğuda, Siirt dolaylarında bir ayı aşan uzun ve zahmetli bir çaba so-

nucu çekildi. Şu günlerde kurgusu yapılan bu film, Türk sinemasının önümüzdeki aylarda yapacağı en yaman sürprizlerden biri olacağa benzer...

Şerif Gören ise, tekniğini geliştirmekten başka bir kaygısı yokmuş gibi gözüktü. «Gelincik» de, Orhan Gencebay'lı «Derdim Dünyadan Büyük» de önemsenecek filmler değildi. Gören, iyi öyküler ve senaryolara dayandığında iyi şeyler yapacağı beklenen, kendisinden umut kesilmiş bir yönetmendir.

Yeniler, ilk fimler.

Bunun dışında, önemsenmeyecek, ciddiye alınamıyacak, yalnızca ticari yanı olan birçok film yapıldı yine... Natuk Baytan'ın tarihsel filmlerini veya komedilerini, Melih Gülgen'in Cüneyt Arkın'lı sözümona «toplumcu», aslında bu sözcüğü sömüren gangster, Mafya, vur-kır öykülerini, Tanju Gürsu'nun Ferdi Tayfur'lu «Melodramlarını, ve sair müzikalleri, «seks-komedi», «seks-dram», «seks-avantür» tabir edilen filmleri ise, gördükleri ilgi ve yaptıkları iş ne olursa olsun sinema sanatı açısından ciddiye alıp üstünde durmaya hiç olanak yok. Bunların dışında, iki önemli film dikkati çekti geçen yıl. Bunlar, Antalya şenliğinde birincilik ve üçüncülük ödüllerini alan 2 genç yönetmenin filmleriydi. Yavuz Özkan'ın «Maden»i, yönetmenin normal dağıtıma girip de gösterilemiyen «Yarış»ı dışta tutulursa ilk uzun filmiydi. Korhan Yurtsever'in «Fıratın Cinleri» de öyle.. Bu 2 film de henüz normal dağıtıma girip gösterilmediyseler de çeşitli fırsatlarda belli bir seyirciye sunuldular. Onun için onları da bu yılın kapsamına almakta yarar var.

«Maden», Yavuz Özkan'ın kendi senaryosuydu (M. Tali Öngören'le birlikte hazırlanmış). Özkan, yıllarca içinde çalıştığı için çok iyi bildiği bir çevreyi, madeni anlatmıştı. Bilinçli bir ortayaşlı işçinin, özel kesimin elinde olan bir madende süregiden sömürüye, insan hayatını hiçe saymaya karşı direnişi, sendika ağalarına karşı kendi arkadaşlarını bilinçlendirme çabaları anlatılıyordu. Gerçekten bir madende çekilen sahnelerin başarısıyla, yüzlerce işçinin rol aldığı kalabalık çekimlerin etkiliğiy-

le, mesajının gücü yanısıra, anlatımındaki tazelikle önemli bir yapımdı bu... Yeşilçam kalıplarının dışına düşen, iyi niyetin profesyonel düzeyde bir ustalıkla pekiştirildiği, gerçekçi ve politik sinema tarihimizde yeri olacak bir film...

«Fıratın Cinleri», başka türlü bir sinemanın temsilcisiydi. Yine gerçek bir konudan, bir Osman Şahin öyküsünden yola çıkan film, Doğu köylerinin ve onların insanlarının bırakılmışlığını, unutulmuşluğunu, geleneklerin, kör inançların ve ağa sömürüsünün elinde perişan oluşunu anlatıyordu. Yurtsever'in dikkati çeken yanı, gerilimli, sinirli, kamera denen aygıta son derece egemen anlatımı ve Yılmaz Güney'in bazı filmlerini anımsatan bir sinema duygusuna sahip olmasıydı. Yurtsever, Özkan'la birlikte 1978 yılı içinde sinemamızın en büyük kazancı oldu.

Yeni hükümetin sinemaya ilgisi ve sinema politikası.

Filmlere bu bakıştan sonra sinemamızın 1978 yılındaki ortamını saptayan genel koşullara ve bu koşulları yaratan olaylara bakalım. 1978 yılı içinde sinemamız için genel anlamda en önemli olay, hükümet değişikliği oldu. Yılın son günü 2. MC ortaklığının sona ermesi ve yılın ilk haftası içinde Ecevit'in yeni CHP'nin Onbirler hükümetini kurması, Türkiye için olduğu gibi, sinemamız için de yeni bir dönemin umutlarını getirdi. Yeni hükümetin Kültür Bakanlığına getirdiği Ahmet Taner Kışlalı, daha ilk günden beri sinema sorunlarına kendisinin ve hükümetin büyük önem verdiğini belirtti, bir sinema yasası hazırlama isteğini birçok kez yineledi. Kışlalı örneğin 18 Şubat'ta Cumhuriyet'de yayımlanan ve Doğan Hızlan'la yaptığı bir konuşmada sinema üstüne şunları diyordu:

«Bu konuda Bakanlığın bünyesinde ilk olarak bir birim oluşturmak kararındayız. (!) Çabamız, Kültür Bakanlığının sahip olduğu olanakları Türk sinemasının hizmetine sunmak. (!) İkinci aşamada Devlet stüdyoları geliyor: Devletin çağdaş sinema teknolojisine uygun olanakları içeren stüdyolar kurması ve sinema yapımcılık alanında çalışanların hizmetine sunması».

Görüldüğü gibi devlet yıllardır ilk kez sinemayla bu denli yakından ilgileniyor, sinemanın çağdaş bir sanat, iletişim ve tanıtma aracı olarak önemini kavramış gözüküyor, sinemayla sansürün kaldırılmasından, stüdyo yatırımına dek somut ilgi alanları saptıyordu. Sinemanın ve genel anlamda ülkenin içinde bulunduğu tüm olumsuz koşullara karşılık, sinemamız için yeni rüzgarların esecek ine değgin umutlar beslenilebilirdi.

Engellenen sansür tüzüğü girişimi.

Ne var ki bu konuda özlenen somut girişimler bugüne dek gerçekleşmedi. İlk elde, daha önce de sözünü ettiğimiz, 2. MC hükümeti zamanında çıkarılmış olan ve çok ağır hükümler içeren tüzüğün değiştirilmesi, sansürün tümüyle kaldırılması gibi gerçekleşmesi uzun zaman alacak bir yasa değişikliğine dek, bu tüzüğün en azından bir ölçüde demokratikleştirilmesi bekleniyordu. Nitekim bakanlık bu konuda birhayli çağdaş ve demokratik uygulamalar içeren yeni bir tüzüğü hazırlayarak onay almak üzere Danıştay'a yolladı. Hazırlanması sırasında, sansür kurumuyla daha dolaysız bir ilişki içinde bulunan İçişleri Bakanlığında ilgili bürokratlarla büyük tartışmalara neden olan ve öğrenildiğine göre ancak başbakan Ecevit'in kişisel müdahelesiyle İçişleri bakanlığınca onaylanan bu tüzük, ne yazık ki Danıştay'dan geçmedi. Danışktay, tüzüğün en can alıcı maddelerini (film denetimine uzmanların katılması, senaryo ön-denetiminin kaldırılması, sinema kulüplerine, sinemateklere sansürsüz film gösterme hakkının tanınması, vs) yürürlükteki yasalara aykırı bularak reddetmişti. Böylece yıllardır beklenen umut suya düşüyor, sansüre getirilmek istenen çağdaş nitelik hem de Türkiye'de yıllardır verdiği kararlarla demokratik düzenin en büyük güvencesi olarak işlev görmüş en yüksek hukuksal kurumumuzun, sorunun ruhuna değil «lafzına» itibar etmesi yüzünden gerçekleşemiyordu.

Sansür sorunu, şimdilik ortadadır. Kültür bakanlığı, sorunun, hazırlanan yeni Sinema Yasasının meclislerden geçmesiyle kökünden çözümleneceğini ummaktadır. An-

cak sinemacının bu denli beklemeye tahammülü olmadığını da gözönüne alarak, İçişleri bakanlığında yeni bir tüzük hazırlandığı da alınan bilgiler arasındadır.

Bir Sinema Yasası için...

Ecevit hükümetinin iktidarı almasıyla birlikte yeni bir Sinema Yasası hazırlanarak Türk sinemasına bir çeki-düzen verilmesi konusu da gündemdedir. Özellikle başbakanın sinema konusuna özel bir ilgi duyduğu, sinemanın Türkiye'nin dışarda tanıtılması için en önemli alanlardan biri olduğuna inandığı, giderek Devletin film yapımını desteklemekle kalmayıp bizzat film yapmasını istediği bile bilinmektedir. Bu durumda, sinema alanına yıllardır beklenen Devlet desteğinin artık getirileceği, bunun için gerekli yasaların çıkartılarak kurumların kurulacağı umut edilebilir.

Sinema alanına çeki-düzen verme işini, hükümet, yıllardır istendiği biçimde bir Devlet Sinema Kurumu'nun kurulmasıyla mümkün görmektedir. Şimdilik Türk Sinema Kurumu (TSK) diye anılan bu kurumun kurulması, hazırlanan yasa tasarısının başlıca konusunu oluşturmaktadır. Bu yasa tasarısının ortaya çıkması için, bakanlığın kendi bünyesi içinde, yukarda sözünü ettiğimiz düşünce doğrultusunda kurduğu Sinema Dairesi (bu dairenin başbakanlığına Doç. Dr. Oğuz Onaran getirilmiş, eski Sinematek yönetmeni Vecdi Sayar da danışman olarak atanmıştır), ilgili kuruluşlardan görüş istedi. Ancak daha önce, bu girişimi kendisi gerçekleştirmek isteyen ve çeşitli olaylar nedeniyle Türk sinemasındaki değişik çevrelerle ters düşmüş bulunan Sinema / TV Enstitüsü, bir Sinema Kongresi düzenleyeceği haberini duyurdu. Ancak bu girişim Türk sinemasındaki çeşitli örgütlerden öylesine bir tepkiyle karşılaştı ki, Enstitü bu kongreyi «ertelemek» zorunda kaldı. Daha sonra, Bakanlık girişimi üstlendi, kuruluşlardan öneriler istendi, bu öneriler, yine kuruluş temsilcilerinden oluşan bir kongrede enine - boyuna tartışıldı. Bakanlık, daha sonra bu önerilere göre oluşturduğu yeni bir tasarıyı, daha az sayıda uzmanın katıldığı bir toplantı, sinemacıların bir ara çıkıp gitmeye

kalkmalarıyla tehlikeye düştü. Ancak sonunda kimse gitmedi ve tasarı, önerilerin ışığında belli bir düzeye ulaştı.

Tasarı, son olarak, Kültür Bakanlığının oluşturduğu Sinema Yarkurulunda bir kez daha tartışıldı. Lütfi Akad, Süreyya Duru, Halit Refiğ, Vedat Türkali, Nijat Özön, Dr. Oğuz Onaran, Mahmut Tali Öngören ve Atilla Dorsay'dan oluşan Yarkurul, yaptığı ilk toplantılarda bu tasarıyı ele aldı. Böylece son biçimini alan tasarı, şu günlerde Başbakanlığa ve bakanlıklara gidecek, ordan meclislere yollanacak. Tasarı fazla olumsuz değişikliklere uğramadan yasalaştığı takdirde, sinemamızın yılan hikayesine dönmüş «yasası» nihayet çıkmış ve birçok soruna giden çözüm yollarının kapısı açılmış olacak. Böylece 1978 yılı, bu açıdan önemli bir yıldı; ancak önümüzdeki yıl, yasanın çıkması ve bir TSK'nın kurulmasıyla birlikte sinamamıza çok daha kökten değişiklikler getirecek bir «kader yılı» olabilir...

Diğer Olayları:

1 — Geçtiğimiz yılın sinema açısından daha birçok önemli olayı var. Bunlardan biri, Antalya Film Şenliği oldu. 15. Antalya şenliği, Belediyenin girişimiyle bu yıl ilk kez uluslararası bir nitelikte düzenlendi. Ancak organizasyon son denli kötüydü ve şenliğin uluslarası yanı bir dizi skandal halinde gelişti. Ulusal şenlik, yine bazı aksamalara karşın çok önemli sonuçlarla bitti. Gerçekten önemli, değerli filmlerin yarıştığı, heyecan verici, yüksek düzeyde bir şenlik olan bu, yıllardır ilk kez... Sonunda Yavuz Özkan'ın «Maden»i birinci, Atıf Yılmaz'ın «Selvi Boylum, Al Yazmalım»ı ikinci, Korhan Yurtsever'in «Fıratın Cinleri» üçüncü seçildiler... Derece almıyan filmlerin arasında «Güneşli Bataklık», «Çöpçüler Kralı» gibi gerçekten ilginç olanları da vardı. Mevsimin önemli filmi «Otobüs» ise, yarışmaya katıldığı halde, tam anlamıyla bir «Türk filmi» oluşunun tartışmalı bulunması ve daha önce birçok uluslararası şenlikte derece almış olduğu için diğer film yapımcılarınca protesto edildi, bunların bir bölümünün «Otobüs» katılırsa şenlikten filmlerini çekeceklerine değgin bir bildiri yayınlamaları üze-

rine de «Otobüs» yapımcısınca Antalya'ya gönderilmedi.

Antalya'da Atıf Yılmaz en iyi yönetmen («Selvi Boylum, Al Yazmalım»), Tarık Akan ve Hale Soygazi «Maden»le en iyi oyuncular, Meral Orhonsay «Maden», Şener Şen «Çöpçüler Kralı» ile en iyi yardımcı oyuncular seçildiler. «Selvi Boylum, Al Yazmalım» Çetin Tunca'ya görüntü yönetmeni, «Çöpçüler Kralı» Umur Bugay'a en iyi özgün senaryo çalışması, «Fıratın Cinleri» Cahit Berkay'a en iyi özgün film-müziği dalında ödül getirdi. Ayrıca bu yıl en iyi set ekibi ve en iyi ışık ekibi olarak verilen 2 ödülü de yine «Maden»in emekçileri aldılar. Bunlardan başka, «Maden» filmi Türkiye adına katıldığı uluslararası yarışmada da, uluslararası bir jürinin oybirliğine yakın çoğunluğuyla birinci seçildi.

Kısa - filmde ilerleme.

Antalya şenliğinin olmulu bir yanı da kısa - film alanında alçakgönüllü de olsa bazı kıpırtılara sahne olması oldu. Türk Turing Kurumu, bu yıl 2 filmle katılmıştı yarışmaya : ikisini de Süha Arın'ın yönettiği «Urartu'nun 2 Mevsimi» ve «İstanbulun Çağırdığı Su». Ele aldıkları tarih ve çevre sorunlarını başarıyla işleyen, zengin bir malzemeye ve usta işi bir çekime dayanan başarılı yapımlardı bunlar... Güner Sarıoğlu'nun Ladik ilçesinin yanlış sulama politikası yüzünden sefalete düşen insanlarını konu olarak aldığı «Ladik 76»sı S. B. F. film bölümünce yapılmış çok olumlu bir çalışmaydı. Türkiye'de sansürün hışmına uğramasına, Danıştay'dan bile ancak koşullu olarak gösterim izni almasına karşılık, film katıldığı uluslararası şenliklerde ilgi görmüş, ödüller almıştı... Özcan Arca, «Üç Bölümlü Kısa - Film» isimli denemesinde uslupçu, stilize, ilginç bir çalışmayla günümüzün toplumsal olayları karşısında ilgisiz ve sorumsuz kalan burjuvazinin bir sergilemesini yapıyordu.. Bu yapımların yanısıra, İshak Işıtan'ın «2 Eylül Direnişi», Ahmet Soner'in «Ekmek Masalı» gibi, belli politik uzantıları ve özleri olan militan sinema örnekleri de vardı ve bunların gerek varlıkları, gerekse eriştikleri düzey ilginçti. Ancak bu filmler jüri tarafından herhangi bir yüreklendir-

meye nedense lâyık bulunmadı. Jüri ödülleri «İstanbul'un Çağırdığı Su», «Ladik 76» ve «Üç Bitimli Kısa-Film»e verdi.

Kısa - filmlerle ilgili bir olay, ödül dağıtımı sonrasında ortaya çıktı. «Urartu'nun 2 Mevsimi»nin yarışmada gösterilen süre sınırlamasını aştığını belirten bir grup yarışmacı bu filmin ödülüne karşı çıktılar. Jüri gerekçeyi doğru buldu, bu filmin ödülünü iptal etti. Oysa kısa filmlere de, uzun filmler gibi, bu yıl bakanlığın koyduğu hatırı sayılır bir maddi ödül veriliyordu. Jürinin birincilik ödülünü boş bırakarak, kısa - film yapımcıları için önemli sayılabilecek bir paranın onların eline geçmesini önlemesi, bizce eleştirilecek bir davranıştı. Bunun yanısıra, bu yılki Antalya şenliği, basında olumlu olumsuz, ancak organizasyon bozukluğu nedeniyle ne yazık ki daha çok olumsuz yönde yankı yaptı. Bu uluslararası deneyin, tıpkı bir yıl öncesinin Film-San yönetimindeki İstanbul şenliği gibi başarısızlıkla sonuçlanması, kuşkusuz Türkiye adına üzüntü verici ve zararları kolayca onarılamıyacak bir olaydı.

2 — Bir diğer ödüllendirme.

Bir diğer ödüllendirme de, 1977/78 mevsiminin sonunda Sinema Yazarları Derneğince yapıldı. Önceki yıl kuruluş etkinliğini geçen yıl içinde arttıran bu dernek her mevsimin sonunda ödüller dağıtmayı kararlaştırdı. SİYAD ödülleri bu yıl ilk kez olarak mevsim başında yapılan «Gündüz Güzeli» filminin galasında verildi. «Otobüs»ün en iyi Türk filmi, «Babam ve Ustam»ın en iyi yabancı film seçildiği soruşturma, derneği oluşturan sinema yazarları arasında yapılmıştı. Yazarlar, Türkan Şoray'ı en iyi kadın oyuncu («Dila Hanım», «Baraj»), Kemal Sunal'ı en iyi erkek oyuncu («Çöpçüler Kralı», «Şaban Oğlu Şaban»), Zeki Ökten'i en iyi yönetmen («Çöpçüler Kralı») seçtiler. Tüm bu sanatçılara, ayrıca en iyi yabancı filmin ithalcisine bir ödül verildi. Bu ödüllerin geleneksel ve ciddi bir hale getirilmesine çalışılacak. Dernek ayrıca sinema fiyatları konusunda çeşitli girişimlerde bulundu, yeni mevsim başında da, geçen

mevsimin en iyi 7 yabancı filminden oluşan bir gösteriyi Yeni Melek sinemasında seyircilere sundu.

3 — Sinema emekçilerinin yıllardır bekledikleri sosyal güvence yaşası, meclislerden geçerek gerçekleşti. Mevcut sosyal sigortalar yasasına sanatçılar için birkaç madde eklenmesiyle yapılan bu değişiklik, ne yazık ki emekçileri memnun edecek biçimde çıkmadı. Yaşlı emekçilerin sigorta kapsamına girmesi için büyük yükümlülükler getiren yasa, pratik bir çözüm sayılmadı. Bu nedenle çeşitli kuruluşlarca protesto edildi.

4 — Sinemamızdaki örgütlenme olayları sürdü. Sine-Sen'e karşı çıkarılan (TFİS) Türk Film İşçileri Sendikası) çeşitli kuruluşlardan ve kişilerden destek sağlayarak güçlenme çabası verdi. 2 sendikanın birleşmesi girişimleri ise, çeşitli nedenlerden şu güne dek sonuç vermedi. Yön-Sen'in yapılan toplantılarında beklenmiyen bir isim, uzun zamandır örgüt çalışmalarına katılmamış, tersine bunları eleştirmiş olan Halit Refig başkan seçildi.

5 — Ham-film sıkıntısının en üst düzeye çıkması üzerine, yeni hükümetin kurulmasıyla birlikte yapımcılar birleşerek bir kooperatif kurdular. 54 yapımcının katıldığı FİLM-KO-, bu soruna çözüm bulma çabalarını sürdürüyor.

6 — Kültür ve sanat çevrelerinde sinemaya karşı uyanan ilginin sonucu olarak, sözünü ettiğimiz kongre, komisyon toplantılarından ve bir Yarkurul oluşturulmasından gayri, diğer bazı çevrelerden de sinemayla ilgili çabalar ve girişimler görüldü' İ. Ü. Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Enstitüsü bir «Sansür kollokyomu» düzenleyerek sorunu özellikle hukuk açısından enine - boyuna tartıştı. Türkiye yazıları dergisinin 11/12 Şubat'ta Ankara'da düzenlediği «Ulusal/Demokratik Kültür Politikamız» konulu seminerde de sinema konusunda bazı dilekler ortaya atıldı.

7 — 1977 yılının 5 Kasım'ında sinema sanatçıları ve emekçilerinin başlattıkları Ankara yürüyüşünün bir Sinema Bayramı olarak kutlanmasının ilk uygulaması yapıldı. Bunun için, Sinematek Derneği bir açık oturum düzenleyerek yürüyüşü andı.

8 — Sinemamızın dışarı açılması konusunda önemli

adımlar atıldı bu yıl. Yeni kurulan Sinema Dairesi, oluşturduğu bir Seçme Kuruluna dışarı yollanabilecek filmler konusunda listeler hazırlattı. Daire aracılığıyla Bulgaristan'da çok başarılı geçen bir Türk Sinema Haftası düzenlendi. Aynı biçimde Romanya'da bir hafta düzenlenmek üzere... «Güneşli Bataklık» Karlovy - Variy'de Sendikalar ödülünü aldı, «Ladik 76» Tampere ve Krakow kısa-film şenliklerinde ödüllendirildi. «Selvi Boylum, Al Yazmalım» Taşkent şenliğinde büyük ilgi gördü, Türkan Şoray'a bir sempati ödülü verildi. Filmlerimiz bu yıl Taşkent, Karlovy - Vary, San Sebastian, Kartaca, Londra, Kahire film şenliklerine katıldılar veya önümüzdeki haftalarda katılacaklar.. Antalya'ya gelen yabancı konuklar Türk sinemasıyla çok ilgilendiler, Variety, Unita, Ecran gibi dergi ve gazetelerde uzun yazılar çıktı, «Maden» şenlikteki festival yöneticisi tarafından Londra film şenliğine özel olarak çağrıldı, Şubat 1979'da da Londra'da bir Türk filmleri haftası yapılması karara bağlandı... Ruslarla ilk kez bir ortak-yapımı gerçekleştirdik: Nazım Hikmet'in «Ferhat ile Şirin«inden esinlenen «Bir Aşk Masalı» Rus yönetmeni Ejder İbrahimov tarafından, Türkan Şoray, Faruk Peker ve Yılmaz Duru'nun da katkısıyla çekildi.

9 — Ölümler, sinemamızın bazı değerlerini acımasızca alıp götürdü. 200'den çok filmde çalışan usta karakter oyuncusu Feridun Çölgeçen, birçok filme katkıda bulunan 2 ünlü komedi oyuncumuz, Aziz Basmacı ve Muammer Karaca, Atatürk'ün ilk fotoğraflarını çekenlerden Remzi Ar, geçen yıl içinde kaybettiklerimizdendi. 1977'nin son günlerinde ölen Şarlo (Charlie Chaplin)'in kaybı ise Türk basınında büyük yankılar yaptı, birçok yazının yayınlanmasına neden oldu.

10 — Yayınlar pek az da olsa sürdü. Chaplin'i anmak için Çağdaş Yayınlar bir «Şarlo» çevirisi sundu. Prof. Alim Şerif Onaran'ın tez çalışması «Lütfi Akad'ın Sineması», Ağah Özgüç'ün «Türk Filmleri Sözlüğü-1973/77», Mehmet Ergün'ün «Einemacı ve Anlatıcı Olarak Yılmaz Güney» kitapları yayımlandı. Kitap piyasasında tam anlamıyla bir bunalımın sürdüğü, kâğıdın karaborsaya düştüğü şu günlerde sinema konusunda herhangi bir yayın

çabasını düşünebilmek bile zorlaşıyor.

11 — Sinema eleştirisi gündelik gazetelerde yeniden yer bulmaya başladı. Halit Refiğ, yeni yılın başlarında Milliyet gazetesinde haftalık sinema yazılarına başladı. Refiğ'in «Ulusal Sinema» tartışması döneminden kalma polemikleri ısıtıp yeniden gündeme getirme çabası güden bazı yazıları, birçok çevrede belli tepkilerle karşılandı... Dünya gazetesinde de geçtiğimiz günlerde Ersan Pertan sinema eleştirilerine başladı.

12 — TV'de sinema uygulaması, yine zaman zaman olumlu sürprizler içerse de belli bir mantığa ve yönteme dayandırılmaksızın sürdü. Türk sinemasının ilerici örneklerinin ekrana getirilmemesi, özellikle Yılmaz Güney filmlerinin seyirciden saklanması çabası yeni dönemde de sürdü. 8 yıl aradan sonra ikinci kez ekrana gelen «Seyyithan» bu boşluğu giderecek gibi değildi. Ayda bir «Dünya Sinemasından Örnekler» diye bir programın oluşturularak seyirciye önemli başyapıtların sunulması olumlu bir girişimdi, ancak yine plandan, programdan yoksundu. TV yüksek kademe yöneticileri, bu konudaki eleştirileri haklı bulur gözükerek geçtiğimiz aylarda İstanbul'da sinema yazarlarını, basın temsilcilerini çağırdıkları bir toplantı düzenlediler. Ancak şu güne dek bu toplantıda ileri sürülen düşüncelerden ve alınan kararlardan yararlanıldığına dair bir belirti görülmedi, TV içinde bazı yapımcılar, kişisel çabalarla bazı yarı-başarılara imzalarını attılar. Ancak çok önemli, gerçekten başarılı ve kalıcı yönetmenlere hazırlatmak konusundaki girişim haberleri de yıl içinde uygulama aşamasına geçemedi.

13 — «Geceyarısı Ekspresi» olayı yıl içinde en çok konuşulan sinema olaylarından biri oldu. Bu İngiliz yapımının tümüyle Türk aleyhtarı niteliği, filmi dışarda görenlerce kamuoyuna yansıtıldı, büyük tepkiyle karşılandı. Her yazarın kendi meşrebine göre işlediği bu konuda ne yazık ki yapılacak somut birşeyler yoktu.

14 — Balkan Film Şenliğinin üçüncüsünün Türkiye'de yapılması için UNESCO milli komitesinin aldığı karar yürürlüğe kondu. Nisan 1979'da yapılacak şenlik için oluşturulan bir kurul düzenli biçimde toplanarak çalış-

maya başladı.

15 — Anımsanan ziyaretçilerden biri, Fransız Kültür Merkezinin çağrılısı olarak gelen ve çok değişik bir anlatıma sahip filmlerini sunan Fransız yönetmeni René Allio idi. Bir diğeri, gelişi etrafından bir hayli gürültü koparılan Türkiye doğumlu, Rum kökenli Amerikan sinemacısı ve yazarı Elia Kazan oldu. Kazan'ın Yılmaz Güney'i ziyareti ve hakkında söylediği olumlu sözler basına geniş biçimde yansıdı.

16 — Bir yıl öncesinin İstanbul festivali kepazeliğinin kahramanı Ümit Utku'nun kamuoyunda tümüyle deşifre olduğu sanılırken, birtakım ciddi kişiler yine bu zata ve kuruluşlarına iltifat etmekten geri kalmadılar. Sosyal Güvenlik Bakanı Hilmi İşgüzar, Film-San'ın düzenlediği bir toplantıya katılarak Utku'nun sinema emekçisinin sosyal güvencesini sağlama çabalarına sahip çıkma girişimine hükümet adına arka olur gibi davrandı. Kıbrıs'ın turistik gelişim için yapılan bir Film - San toplantısını ise K. T. F. D. başbakanı Osman Örek'in onurlandırdığını görenlerin parmağı ağzında kaldı ve bazı kişilerin gemilerini her devirde yürüttüklerine olan inanç bir kez daha doğrulanmış oldu...

17 — Kültür Bakanlığı, bir Kısa - Film yapım bölümü kurarak başkanlığına Onat Kutlar'ı getirdi. Önümüzdeki yıl bütçesi çıkar çıkmaz etkinliğe geçecek olan bu birim, kısa film yaptırmak için gerekli girişimlerde bulunacak ve kuşkusuz bu önemli alanın gelişimine katkıda bulunacak.

18 — Atatürk Kültür Merkezi'nin yeniden halka açılışında sinemaya da yer verildi, Antalya'da derece alan filmler halka sunuldu. Önümüzdeki haftalar içinde bir Sovyet Bale Filmleri gösterisiyle bir Alman sineması toplu - gösterisi yapılacak.. Bu arada, yönetim kurulu yenilenen Sinematek Derneği de ilgi gören gösterilerine özellikle klasiklerle başladı. Sinema/TV enstitüsü ise gösteri mevsimini Avusturya filmleri gösterisiyle başlatmış buluyor.

19 — Türkiye'de bunalım geçiren sinema piyasası, bazı salonların kapılarını kapatması sonucunu getiriyor. Eski Venüs sineması bu yıl yeniden sinema olarak kapı-

larını açarken, yine tarihi Saray sineması iyice yenilenmiş olarak yabancı filmlerle yeniden açılırken, bazı sinemalar da kapanma modasına uydu. Atlas sineması onarım görmek üzere kapandı, henüz açılmadı. Ses sineması, Beyoğlu'nun bu en eski salonlarından biri olan tarihi salon, ön cephesindeki binanın yangın geçirmesi üzerine kapandı, akibeti belli değil. Yangın, Şişli semtinin güzel sinemalarından biri olan Kent sinemasını da harabetti. Geceleyin meydana geldiği için can kaybına neden olmayan bu yangın sonucu sinema kapandı.

PLASTİK SANATLAR

Adnan TURANİ

Toplumsal ortamın karışık olduğu kimi zamanlarda, ilginçtir, sanatsal olayların arttığı gözlemleniyor. Fransa'da 19. Yüzyılın özellikle ilk yarısında bu durum saptanabiliyor. Rönesans'ın, İtalya'da kent devletlerinin birbirlerini yediği sırada oluşması, ayrı bir örnektir. Bizde de Osmanlı İmparatorluğunun son döneminin o karışık işgal sıralarında, İstanbul'un Beyoğlu semtinde resim sergilerinin birbirini izlemesi, hatta ilk kez sanat derneklerinin kurulması çok ilgi çekicidir. Bu gözlem paralelinde bir durumu şu sıralarda gene yaşıyoruz. Şükür, ülkemizde işgal yıllarının yabancı boyunduruğu yoktur ama, anarşik olayların yaşam güvenliğini ortadan kaldırdığı şu günler, pek huzur içinde olduğumuz da söylenemez. İşte bu karışık ortam içinde nedense bizde sergiler, sanatsal çabalar daha da artar olmuştur. Bu durum, sanatçılarımızın yaşama zorunluluğunun sonucu mudur; yoksa elinde olanağı olan kimselerin sanatçıların yapıtlarının yarattığı havada kendilerini avutmalarından mıdır nedir, giderek canlılığını arttırıyor da.

Bugün büyük kentlerimizde sanatçı olaylarını izleyen ve olumlu olumsuz değerlendiren bir tabaka yetişmiştir. Sanatçının yaptığı işin sıradan bir üretme olmadığını anlayanlar çoğalmıştır. Ancak buna karşın, ilgi duyulan çalışmaların bu ülkenin yüzünü ağartabilecek bir nitelikte olup olmadığı önem kazanmaktadır. Büyük kentlerimizde çoğalan galerilerle sergilenen çalışmaların çoğu kez iyi olduğu söylenemez. Hatta yer yer vasatın çok altında olduğu görülüyor. Galerilerde bakıyorsunuz, bir gün iyi çalışmaları olan sanatçılar, ardından hiçbir sanatsal değeri olmayan ucuz duyguların sahipleri sergilenmiş. Bu işin nedeni araştırılınca karşınıza başka nedenler yanında, bu ucuz çalışmaların satımının yer yer daha ko-

lay yapıldığı gerçeği çıkıyor. Bu nedenle, belirtilen değerlendirmeyi yapan ilgili çevrelerin sanatsal kültüre değil, daha çok kişisel hoşlanma ilgisine ağırlık tanıdığı ortaya çıkıyor.

Bu durumu kanıtlayan belki en güzel örnek, geçen yıl Ankara'da resimleri sergilenen Erol Akyavaş ile Ömer Uluç'un gördükleri ilgide saptanabilmektedir. Bu sanatçıların çalışmaları kişilik ve resimsel buluş açısından belirtmeye değer. Halil Akdeniz'in durumu da bu paraleldedir. Bu ressamlarımızın çalışmaları genel olarak soyut ve soyutlama değerlerden oluşmakta. Resim alan kişiler ise, daha çok evlerinin duvarlarında hoşa giden, zarif görüntülü peyjaz ve figürlü resimler istemektedir. Hatta bu zevkte olanların bir bölümü, evlerinin duvarlarına ormanları, durgun sulu göl manzaralarını gösteren büyük boyuttaki renkli fotoğrafları yapıştırmaktadırlar. Bu renkli fotoğraf zevkini benimseme söz konusu olunca, araştırıcı, yenici ressamlarımızın çabalarının değerlenmesi elbette bir oranda zorlaşacaktır.

Bir de, arada bir çağdaş sergi adı altında iddialı sergiler açılıyor. Ama böyle sergilerde yer alan çalışmalar, doğrusu insanı pek inandırmıyor. Hatta bizde sık yapılan karma sergilemelerden pek farkları yok. Yenilik olarak da ağırlıklı biçimde pop çizgisi aşılmıyor. Ayrıca kimi sergilerde, yer yer batı etkisinden kopma isteğini benimseyen kimselerin çalışmaları sergileniyor. Ancak bu düşün ile ortaya konulan ürünlerin, batıdan farklı sanatsal değerleri getirdiğini söylemek olanaksız. Batıdan kopmanın anlamı, bir çeşit yalnız başına bu sorunun altından kalkma girişimi olduğu açıktır. Ancak yerel kültür, yerel plastik sanatlar kültürü, başka kültürlerin katgısı ile olmaz mı? Batı, yabancı kültürlerden yararlanıp kendi sanatlarında yeni yeni çığırlar açmadılar mı? Kanım odur ki, yabancı kültürlerden etkilenmenin zararı yoktur. Yeter ki, onlardan yararlanmasını bilelim. Kaldı ki, benim kanım, bugün ülkemizde çağdaş anlatımlar düzeyinde yapıt veren sanatçılarımızın olduğudur. Yani ülkemizde halen pentüral değerlerin ne olduğu ve ne olmadığı büyük oranda bilinmektedir. Ama yurdumuz ne zaman dünya çapında bir yeni anlayışın merkezi olacak-

tır, bu ayrı bir konudur.

Bir diğer gözlem daha yapılabiliyor. Bugün ülkemizde naif anlatım biraz abartılıyor. Savunucuları var elbette. Naifden kasıt sanatın saf kaynaklarına inmekse, o takdirde bu işe eğilenlerin ya da medet umanların, bu anlayıştan kimi sonuçlar çıkarmaları gerekir. Ama şu husus çok önemlidir. Naif, ilerisi gerisi olmayan resimsel bir anlatımdır, başladığı yerde biter. O kadar. Ben bu durumun, Aşık Veysel'in bir açıklaması ile aydınlanacağı kanısındayım. Aşık, halk türkülerinin armonize edilerek zenginleştirileceği görüşüne vaktiyle şöyle bir yanıt vermişti: Kır çiçekleri, kırdan alınıp kentte saksılarda çeşitli bakımla daha güzel hale getirilebilir; ama artık onlar kır çiçeklerinin o keskin kokusunu ve yerel biçimini yitirirler ve kıra ait özelliklerini yitirirler.

Naif resim, bilindiği gibi resimsel bir ümmiliğe dayanmaktadır. Zorlanması da elde değildir. Bu bakımdan bu tür değerlerin teşvik edilmesi, sahte ümmilerin çıkmasına neden olabilir.

Dikkati çeken bir durum daha var. O da, kimi adı bile olanların, bir yıl içinde bir kaç sergi dolusu resim yapıp bunları sergilemeleridir. Böyle çalışmaların ne yapana, ne de ülkemiz sanat kültürüne bir katgısı olacağı düşünülemez. Bir de, daha bir iki çalışma yapıp bunları sergilemenin yollarını bulanlar var. Önce resimsel anlatımın sorunlarını çözmeden, konusal heyecanlarla işin içinden çıkacaklarına inananlar, yazık ki, gençlerimiz arasında az değil. Hatta, kendilerinden çok emin tavırlar içindeler. Zaman, elbette bütün değerleri eleyecek, sınıflandıracaktır. Bu bakımdan kısa bir uyarı ile yetinmek, ölçülü bir değerlendirmedir, sanırım.

Bir noktada eleştiri sorunu da önem kazanıyor. Sergilenen çalışmaları değerlendiren kimi yazılarda, kıstasın ne olduğu bazan gerçekten anlaşılmıyor. Neye dayanarak iyi, neye dayanarak kötü olduklarını ele almayan yazıları anlamak olanaksız. Ayrıca arada bir, yazı sahiplerinin ideolojik görüşleri, siyaha beyaz, beyaza siyah dedirtebiliyor. Oysa, gerçek sanat eleştirisinde anlatım biçiminin değerlendirilmesi söz konusu olmalı. Bu husus eleştirilerde çok az belirginleşiyor.

Sanatçı çabası, vakit alan, çileli, üzücü, ancak yer yer sanatçıyı gururlandırıcı durumlarla dolu. Bu bakımdan bu alanda çalışmaların hepsi, bütün kaprisli hallerine rağmen saygı değer kişilerdir. Hele bu ortamda, bu karışık emniyetsiz ortamda çalışmalarını herşeye rağmen sürdürmeleri, çabayı daha da gözde büyültüyor. Umulur ki, hükümetimiz, onların bu fedakârlıklarını dikkate alıp, şu çok yazılan telif haklarının tavanını artık gecikmeden ayarlar.

Bu arada biri Paris'te, diğeri Kassel'de yerleşmiş iki ressamımızdan söz etmek istiyoruz. Paris'te Osman Dinç pop anlayışındaki çalışmalarını geçenlerde sergiledi. Kassel'de yaşayan Mehmet Güler ise, figüratif çalışmalarını «Sohle I» adı altında Kassel'deki bir galeride ortaya koydu. Mehmet Güler'in çok aktif olduğunu görüyoruz. Kendine özgü bir anlatımı da duyuruyor. Sanırım Almanya'da ilgi de görecektir. Bu arada kimi grafikçilerimizin İskandinav ülkelerinde çalışmalarını sergiledikleri saptanıyor. Bu yıl Yugoslavya'da Rijeka Biennale'ine Avni Arbaş, Adnan Turani, Özer Kabaş, Süleyman Saim Tekcan ve Serap Muratoğlu davet edildiler. Ayrıca, figüratif resim yapanlardan belli düzeydeki Neşet Günal, Nedim Günsür, Turan Erol gibi birkaç ressamımızın çalışmaları Moskova'da dışişleri bakanlığının aracılığıyle sergilendi.

Büyük kentlerimizde açılan resim sergilerinin toplamı 185. İnsanın inanamayacağı geliyor. Bunlara ek olarak 47 fotoğraf sergisi, 8 grafik, 9 heykel ve 14 de seramik sergisi açılmış. Toplumsal sanat eğitimi açısından çok önemli bir gelişim. Bu hizmeti bir dam altına getirmede özellikle özel bankaların çabası büyük. Kimi bankalar, bir kentin değişik semtlerinde galeriler açma kararlarını uyguladılar bile. Bu girişimler, sanatsal değerlndirme yönünden halkı kesinlikle yetiştirecektir ve sanırım kısa bir zaman içinde, halkın yargısı sanatçılar için büyük önem taşıyacaktır.

Resim Sergileri:

Galerilerde D Grubu kuşağı hala kendilerini gösteriyorlar. Cevat Dereli (Moda Cuma Sa. Ga.), Abidin Di-

no (Badri Rahmi Sa. Ga.), Fikret Muallâ (Ertem Kül. Mer.), Malik Aksel (Tiglat Sa. Ga.), Edip Hakkı Köse oğlu (Galeri Baraz), Arif Kaptan (Cumalı Sa. Ga.), Sabri Berkel (Galeri Baraz) gibi. Bunlar arasında Arif kaptan çalışmasını tamamen değiştirdi. Eski Bursa ve Istanbul peyzajlarını özlemiş olmalı. Abidin Dino'nun çalışmaları ise, geniş soluklu suluboyalar haline gelmiş. Figüratif ama, soyutlama yanı ağır basıyor.

Daha genç kuşak ise, oldukça faal. Nuri İyem göre li portre çalışmalarını sürdürüyor. Dinçer Erimez (Tiglat Sa. Ga.), Özdemir Altan (Taksim Sa. Ga.), Ömer Uluç (An. Vakko Sa. Ga.), Leyla Gamsız (İst. İş Bankası Sa. Ga.), Nuri Abaç (Tak. Sa. Ga.), Erol Akyavaş (Vakko Sa. Ga.), Lütfi Günay (Ank. Leonardo Sa. Ga.), ve rah metli olup bizi üzen Orhan Peker (Bedri Rahmi Ga.), Halil Akdeniz (Ank. Evren Sa. Ga.), Mustafa Plevneli (Bedri Rahmi Ga.) ve Ramiz Aydın (İst. İş Bankası Sa. Ga.), çalışmalarını sergilediler.

Resim sergileri çok. Hatta ilgi çeken Çalı kuşağının elde kalan çalışmalarını tekrar tekrar sergilenmesi. Sergilerde anlatımın figüratiflik lehine giderek çoğalmadığı saptanıyor. Artık kimse şu anlayış çağdaş, şu anlayış eski demeye getiremeyecek galiba. Nihat Akyunak, Burhan Temel, Haydar Durmuş, Uuku Varlık hep bu havada değerleniyor. Turan Erol de bu havaya giriyor, ama çalışması giderek değişiyor ve geniş yüzeyleri değerlendirmek istiyor. Bu arada İst. İş Bankası Sa. Ga., Üsküdarlı Cevat'ın çalışmalarını bir araya getirdi; tabii belli bir oranda.

Bu bölümde yabancıların bir iki sergisi çok önemli. Bunlardan Avusturya dışavurumcularından Egon Schiele ve Gustav Klimt'in resimleri ilk kez ülkemizde gösterildi (Dev. Gü. Sa. Akademisi). Bir diğer önemli sergi ise, Hollandalı Jean Baptiste Van Mour'un 18. Yüzyıl Osmanlı hayatını gösteren türde resimlerini içerdi (Ank. Re. Hey. Müzesi).

Fotograf Sergileri:

Önemli olanlar arasında şu sergiler belirtilebilir:

Ara Güler (Ank. Artizan), Sami Güner (İzmir Akbank Sa. Ga.), Pertev Tuner (İst. Akbank Sa. Ga), Tamer Salman (İzmir Akgaleri), Ahmet Ertuğ (Ank. Kül. Mer.).

Grafik Sergileri:

Sovyet Grafik Sergisi (Dev. Gü. Sa. Aka.), Alman Çağdaş Grafiği (Ank. Alm. Kül. Mer.) Mehmet Güler (Alm. Ank. Kül. Mer.),

Heykel Sergileri:

Füsun Onur (İst. İş Bankası Sa. Ga.), Remzi Savaş (Ank. Al. Kül. Mer.), Zerrin Bölükbaşı (İst. İş Bank. Sa. Ga), Erdinç Bakla (An. Dev. Gü. Sa. Ga.).

Seramik Sergileri:

Seniye Fenmen (Ank. Akdeniz Sa. Ga.), Erdinç Bakla (İst. Hobi Sa. Ga.), Atillâ Galatalı (Tak. Sa. Ga.), Özcan Atamer (Ertem Kül. Mer.), Nuran Erdemir (İst. Akbank Sa. Ga.).

Sanat Kitapları:

Adnan Turani, Resimde Geometri, Türkiye İş Bankası. Kültür yayınları, Ankara 1978. Sezer Tansuğ, Sanatın Dili, gelişim Yayınları, İst. 1978.

1978'DE TELEVİZYONUMUZA KISA BİR BAKIŞ

Sami BULAK

Birkaç yıldır bu sayfalarda televizyon çalışmalarının başarılı yönleri kadar eksiklerini ve kusurlarını elimden geldiğince yazmaya çalıştım, tam bir tarafsızlıkla. Kimi yıllar başarı dozu yüksekçe oldu, kimisi de daha gerilerde kaldı. Ardımızda bıraktığımız 1978 yılında pek de başarılı bir görünüşte olmadı nedense.

Birçok televizyon tiryakileri başlama saati gelip çatınca hemen karşısına geçtiğinde epey hayal kırılışına uğradı çok kez. Çok geceler aynı başarısızlık birbirini kovaladı.

Genellikle ve haklı olarak çocuklarımızın anlıyacağı türden programlarla başladı. Ne var ki bu yönde çırpıştırılan programlar hiç de başarılı olmadı genellikle. Hepsi mi? Değil tabii. Kimi yapıtlar ortanın da altında kaldı. Pinokyo, bir dereceye kadar Kum Kum. Ama daha çok büyüklerce de ilgiyle izlenen kayıp adalar, Robensonlar ailesi gibi çocuklar kadar büyüklerin de zevkle seyrettikleri dizi filmlerdi.

Öğrenci yönü ağır çeken aynı zamanda zevkle izlenen dizi filimler de gördük çok şükür. Bunların başında artık bir hayli yaşlanmış Kaptan Cousteau'nun deniz altı alemini gözlerimizin önüne seren gerçek serüvenleri yılın en sevdiğim filimlerin başında gelir. Onun yanında dostumuz hayvanlar da küçük büyük herkesin hem zevk alırken çok şey öğrendiği serilerden biri oldu.

Geçen yılın zevkle izlendiği Bonanza, İkinci Hayat, Kung Fu, İhtiyar Delikanlı, Kadın Polis, Çarli'nin melekleri ve daha bunlar ölçüsündeki dizi filimleri aradık bu yıl.

Bu yılın en çok ilgi toplıyan filmi Küçük Ev oldu, ikinci derecede başarılı sayacaklarımız arasında Lassi, Anadolunun bugünkü ve eski uygarlığı en başta sayılacak öğreticiler arasındaydı.

Atatürk'ün ölüm yıldönümünde ebedi şefimizi yeni baştan gözlerimizde ve yüreklerimizde canlandıran çok başarılı programlardı. Uzay 1999 daha önceki yıllarda gördüğümüz Uzay Yolu yanında pek önemsiz ve uyduruk kaldı. Zaman zaman da o çok eskimiş Laurel-Hardy güldürüleri bu eski sinema aslarını gözümüzden düşürmekten başka bir işe yaramadı. Acaba onların yerine Şarlo yeniden ekrana getirilemez miydi. Gerçi bunlar için elbette çok daha yüksek ücretler istenecekti ama doğrusu çok özlemiş olduğumuz dünyanın en büyük komedyenini yeniden görmek için değer doğrusu.

TOPLU SORUŞTURMAMIZ

S O R U L A R I M I Z

1 — **Ardımızda bırakmak üzere olduğumuz yılın olumlu olumsuz yanlarını belirtirken önümüzdeki yıldan neler beklediğinizi açıklar mısınız?**

2 — **Bugünkü koşullar içinde edebiyatımızın durumu ve önümüzdeki yıldan bu konuda neler beklediğinizi kısaca belirtmek lûtfunda bulunur musunuz?**

SORUŞTURMA SORULARINA YANIT

M. Başaran.

1 — Türk Dil Kurultayında bu yılın olumlu, olumsuz yanlarını çok somut, çok yoğun bir biçimde yaşadık. Açılış gününe gelen Başbakan, dilimizin, düşüncemizin gelişmesine, sağlıklı bir düşün ortamının yaratılmasına kafasını, yüreğini koyan bir konuşma yaptı. Eşitçi, özgürlükçü demokratik bir yönetimi gerçekleştirmek isteyen bir anlayışla karşıkarşıyaydık. «Toplumun bir sorununu mu çözmek istiyorsunuz, önce dil» diyen Konfüçyüzce bir tutumdu bu. Oysa bu hükümet kurulmazdan önce; dildeki, düşüncedeki bulanıklık, ne bunalımlara sürüklemişti bizi... Tüm eğitim kurumları allak bullaktı. Bir değerler kargaşasına sürüklenmiştik. Yalnız o ünlü ders kitaplarını anımsamamız yeter... Bir karanlık dönemi gerilerde bırakmıştık. Kurumun havasında da bir tazelik solunuyordu. Yıllardır nedense üyeliğe alınmayan dil ustaları aramızdaydı. Coşkulu bir çalışma sürdürülüyordu komisyonlarda.

Ama kısa bir süre sonra, kursağımızda kaldı umudumuz. Yılın en kara yanı tüm zehirini yüreklerimize akıttı. Yeni üyemiz, genç bilim adamı, pırıl pırıl insan Bedrettin Cömert, kırılası ellerce kurşunlanmıştı. Kaçıncı yitiğimizdi bu? Ülkemizin sokakları, alanları kanıyordu... Görünmez düşman eller, nice değerlerimize kıyıyordu... Evet, en önemli sorunumuz can güvenliğiydi. Yıllarca uygulanan dışa bağımlılık politikası, ekonomik çıkmazlara, açmazlara getirmişti bizi. Kentleşmemiz, sanayileşmemiz çarpıktı. Dünya ağalarının ince tuzaklarındaydık. Borçlar, elimizi kolumuzu bağlamıştı. Oyunlara getiriliyorduk. Kendi ülkemiz, halkımız, sorunlarımız hakkında bilimin, aklın gösterdiği doğrultuda kararlar alamıyorduk. Tıkır tıkır işleyen, gerçek demokrasiye

ulaşmamız istenmiyordu. Sola açılmayı, emekçi kesimin uyanışını, örgütlenmesini engellemek için, gizli odakların yönettiği şiddet eylemleri ortalığı kasıp kavuruyor, faşizme ortam hazırlamağa çalışıyordu. Toplumun olumlu yöndeki gelişim hızı kesilmek, tabandaki uyanış kırılmak isteniyordu. Tabancalar, bombalar bunun için patlıyor, yangınlar bunun için çıkarılıyor, oyunlar düzenler bunun için tezgahlanıyordu. Cumhuriyet tarihinin en önemli bunalımını yaşıyorduk.

Cömert'in ardından başsağlığı dilemeğe gelen Başbakan, içine sürüklendiğimiz tehlikenin boyutlarını açıklıyor, faşizmin oyunlarına gelinmemesini istiyordu. Yüzü, sesinin tonu, tüm oyunların bozulacağı kararını vurguluyordu. Okullar işgal altındaydı. Öğretmen yetiştirme kurumları «İktidara giden yol, eğitim kurumlarından geçer diyen bir zihniyetin elindeydi. Atatürk devrimiyle halkımız arasında yaratılan birlik, Amerikalı uzmanlar güdümünde uygulanan sinsi «projelerle» bozulmuştu. Barış gönüllüleri tüm ülkeyi taramış, en gözden uzak köşelerdeki duyarlık uçlarını saptamıştı. Sayın Prof. Tunaya'nın dediğince: «Benzin dökülmüş bir alana» dönüştürmüştü ülkeyi cephe hükümetleri. Ve gizli planlı biçimde kibriti yere atıyordu.

Evet, hoşgörülü, yüreği insan için çarpan Mustafa Necatileri, Hasan Alileri anımsatan, babacan bir Milli Eğitim Bakanımız vardı. Kimsenin burnunu kanatmadan eğitim düzenimizi çağdaşlaştırmak, militanlar yetiştirilen ortamı barış süremine dönüştürmek istiyordu. Talim Terbiyeyi, Bakanlık örgütü çağdışılıktan arındırıp, yenilemek niyetindeydi. Aydın, bilinçli yandaşlar bulma yönünden, Mustafa Necatilerden, Hasan Ali'lerden şanslıydı. Cumhüriyet döneminin küçümsenmiyecek tecrübeli birikimi ardındaydı. Ne var ki, ayağına çelme takmak isteyenlerin çıkışlarını göğüslemeyi göze alamıyordu. Gazetenin biri «Filancalar Milli eğitimde göreve getirildi» yaygarasını bastırınca, çıkarılan kararnamelerin bile uygulanmasından vazgeçiliyordu. İllerden verilen yanlış bilgiler, ortamın arındırılmasını daha da güçleştiriyordu. Gene de, olumlu bir hava estirilebildi Milli eğitimde... Klasiklerin yeniden yayınlanmasına karar verilmesi al-

kışlanmağa değer bir haber...

Kültür Bakanlığımız da, taptaze bir güçle bir ivme kazandırmağa çalışıyor ekinsel yaşamımıza. Devlet tiyatrolarında, yayınlarında coşkulu bir çalışma sürdürülüyor. Biri toplanıp biri dağılıyor komisyonların...

Elbette, terör odaklarının kurutulmasını, can güvenliğinin sağlanmasını dışa bağımlılık zincirlerinin kırılarak, ekonomik çıkmazların aşılmasını bekliyoruz gelecek yıldan. Sağlıklı bir gelişme temposuna kavuşmak istiyoruz. Gerçek demokrasiyi yaratma eylemine omuz vermek, hepimizin görevi...

Milli Eğitim Bakanlığından beklediğimizse, Tonguçça bir tutumla işe sarılmak... Ülkenin koşullarını, olanaklarını bilimsel bir yaklaşımla irdeleyip, her durumda cesurca verilecek kararlarla birşeyler yapılabileceğini doğrulamak... Tonguç'un yaptığı gibi, öncelikle çağdaş bir anlayışla öğretmen yetiştirme sorununu bize göre, köklü bir çözüme kavuşturmak... Milli eğitim çarkını öğretmenin döndürdüğünü, temel öğenin öğretmen olduğunu unutmamak.. Yukarıda alınacak en olumlu, en güzel kararların tabanda öğretmenlerce gövertilip geliştirileceğini akıldan çıkarmamak... Amaçlanan eğitim düzenine işlerlik kazandıracak nitelikte öğretmenler yetiştirilemedikçe, tüm girişimler, iyi niyetler havada kalacaktır.

2 — Bugünkü koşullar içinde yaznımızın durumuna, önümüzdeki yıllar da bu konuda neler beklediğimize gelince...

Tüm çalışmalarımız ekonomik darboğazların, borçların boğazını sıktığı adamın çaresizliği, şaşkınlığı içinde... Güya çağdışı ders kitaplarını bir yana ittik, ama yeni bir anlayışın ürünlerini koyamadık yerlerine. Bugün de yazın eğitimimiz sağlıklı bir duyarlığı, düşünmeyi, beğeniyi geliştirici olmaktan çok uzak. Bu alanda hala 1945 lerin anlayışından gerilerdeyiz.

Dünya ağalarının düzenine bakın ki, Türkiye bugüne değin gördüğü en kültürlü Başbakanının yönetimi döneminde, hanidiyse kültürel yaşamın boğazını sıkacak durumda. Kağıt fiyatları aldı başını gidiyor. Yazarlar sendikası yöneticilerinin belirttikleri gibi «Yazılmamış

kağıt» basılı kağıda oranla vurgun metaı. Yeni kitap yayınlayabilmek, pek çoğumuz için hemen hemen olanaksız. Evvelce basılmış kitapların arka kapaklarındaki etiketler gittikçe kalınlaşıyor. Dergiler kitaplar nasıl yayımlanabilecek? Kimler alıp okuyabilecek onları? Beyinlere aydınlık, oksijen taşıyan düşünce dolaşımı nasıl sağlanabilecek bu ülkede? Yazınsal üretimi etkilemeyecek mi durum?

Ne olursa olsun, Aziz Nesin Usta dedikçe: «Tüketim ekonomisinin istediği «taş beyinli, kadife tenli insanlar» yetiştirme politikasını bir yana itebilmeliyiz.

APAYDIN, Talip

1 — Yıllardır akıl dışı, bilim dışı, yurtseverlikle asla bağdaşmaz bir tutumla yönetilen ülkemiz, her bakımdan tam bir çöküntü içinde bırakıldı. Altından zor kalkılır, birikmiş, büyük sorunlarla karşı karşıya getirildi. Dışa bağımlı çarpık kapitalizm, ülkeyi göz göre göre bir bataklığın ortasına sürükledi. Küçük bir azınlığın çıkarı uğruna koca devlet boğazına kadar borçlandırıldı. Bununla da yetinilmedi, her konuda dış güçlerin güdümüne, buyruğuna terkedildi. Atatürkün başlattığı «emperyalizmden kurtulma» savaşımından geriye dönüldü. Emperyalizmin günümüzde geçerli olan koşulları içinde ne gerekliyse hepsine boyun eğildi.

Dünyada bu kadar akılsızca yönetilen bir başka ülke var mı diye insan sormadan edemiyor.

Varacağımız yer baştan belliydi. Ulusumuzun geri kalmışlıktan kurtulması, ülkemizin esenliği bu yolda değildi. Yıllar yılı doğrular ve gerçekler yazıldı, söylendi. Ama kulak asan olmadı. Demokrasi adı altında açıkgöz, kurnaz ama içtensiz politikacılar, büyük çoğunluğu henüz bilinçlenmemiş halkımızı yalanla dolanla kandırıp, oyunu alıp yapacaklarını yaptılar, ülkemizi bir bataklığın ortasına getirip bıraktılar.

İş işten geçtikten sonra şimdi kurtuluş yolları aranıyor. Kolay olmıyacak elbet. Çok çaba harcamamız, çırpınmamız gerekiyor. Nerden baksanız bir yıkıntı içindeyiz. En başta ülkedeki ekonomik ve siyasal huzursuz-

luk, kardeş kavgası, bölünmeler... İşsizlik, sömürü. Büyük kitlelerin yoksulluğu. Üretim yetersizliği. Dengesiz dağılım. Dışalım fazlalığı, satım azlığı. Genel bilinçsizlik... Yılların biriktirdiği bu sonuç şıp diye kesilip bitmez. Nedenleri çok çeşitli, çok derinde. Namuslu ve halktan yana bir yönetim, yavaş yavaş, sabırla çözebilir ancak.

Önümüzdeki yılda, yıllarda bunu bekliyorum.

2 — Bugünkü koşullar içinde edebiyatımız en başta halkımıza ulaşma, halkımızı bilinçlendirme çabası içinde olmalıdır. Bir ülkede en doğru yolgösterici güç, her zaman sanattır. Aydınların sanatı halka ulaşmayınca halk kendi sanatını yaratır. Eksiği ile fazlası ile, halkın doyumunu o sanat yüklenir. Bu ikilik ülkemizde bugün bile sürmektedir. Hızlı bir değişim sürecine giren halkımızın çağdaş sanata gereksinimi vardır. Yazın adamlarımızın bu gerçeği düşünerek çalışması zorunludur.

Halka ulaşmada bugün başlıca sorun yayım ve dağıtım güçlüğüdür. Kâğıt korkunç pahalıdır ve bulunamamaktadır. Kültür etkinliklerine büyük önem verilmesi gerekli bir dönemde, üstelik halkçı bir iktidar başta iken, kâğıdın bu kadar pahalanması ve kıtlığı anlaşılır iş değildir. Kitap basımı azalmıştır. Basılabilenler çok pahalıdır. Tükedilen kâğıdın büyük bölümü tiraj gazetelerinin ilân sayfaları ile çarçur edilmektedir. Onlar ucuz kâğıt bulurken ciddi yayın yapan kitapçılar sıkıntı içindedir. Bu haksız durum kültür ve sanat adına bir an önce düzeltilmelidir.

Önümüzdeki yılda ve yıllarda edebiyat, halkımıza ve çocuklar dünyasına biraz daha açılacaktır, açılmağa devam edecektir. Belirtiler bunu göstermektedir. Yeterki teknik zorluklar giderilsin, politik ortam elversin.

ASNA, M. Alâeddin

1) Ardımızda bırakmak üzere olduğumuz yılın tek olumlu yanı, Türkiye'nin Batı'daki saygınlığını yeniden kazanması yolunda adımlar atılmış olmasıdır.

Olumsuz yanlarından en önemlisi ise Devlet'in varlığını, gücünü artık iyice unutturmasıdır. Bu unutuluş

elbette bir gecenin, bir ayın, bir yılın işi değildir. Son on yılda Devlet yavaş yavaş ortalıktan yitmekteydi. Kim ne derse desin, İnönü'nün Başbakanlıktan ayrılmasından beri bu yitirilişin hızlandığını söyleyeceğim ben. Hızlanma, bitirmekte olduğumuz yılda doruğa ulaşmıştır.

Günün konusu anarşidir. Nedense hepimiz anarşi deyince salt insanların birbirini öldürmesini, silahların ortalığa yayılmasını anlıyoruz. Oysa anarşi kavramı daha geniş boyutludur ve temel anlamı ile Devlet otoritesinin ortadan kalkışıdır.

Bir ülkede insanlar trafik ışıklarına uymuyorlarsa, kırmızı ışıkta duran şoförü arkadaki otomobiller korna çalarak yürümeğe zorluyor, hatta arabasından indirip dövmeğe kalkışıyorlarsa o ülkede anarşi var demektir. En işlek caddelerde kolluk güçlerinin gözü önünde bağıra bağıra kaçak sigara satılyorsa, gümrükçülerin rüşvet yedikleri en çok satılan gazetelerde açıkça yazılıyor, rüşvet savları Bakanlara kadar uzanıyorsa o ülkede anarşi var demektir.

En işlek anayollar türlü nedenlerle kamu kuruluşları tarafından kazılıp aylarca trafik engelleniyorsa, büyük kentlerde polis karakollarına yakın sokaklarda bile geceleri bekçi düdüğü duyulmuyor, evlerine gelen insanlar kapı önlerinde soyuluyorsa, bankalara takılan alarm zilleri çalışmıyor ya da kullanılmıyorsa, yıllardır soyulan yüzlerce bankanın hiçbirinde alınmış önlem sonucu soyguncuya engel olunamamışsa o ülkede anarşi var demektir.

Özel otomobillere polis ve cankurtaran sirenleri, karpuz-patates satıcılarının kamyonetlerine oparlörler takılarak caddeler sokaklar gece gündüz gürültü «terörü» ne boğuluyorsa, kamyonları, küfeleri, pisliği ve kalabalığı ile büyük kentlerdeki sebze halleri kentlerin göbeğinden dışarı çıkarılamıyorsa o ülkede anarşi var demektir.

Milyonlar kazanan doktorlar, inşaatçılar üç bin lira vergi veriyor ya da zarar gösteriyor; peri masallarındaki yaşantıları, havalara banknotlar ve mermiler savrulan düğünleri ile kamuoyunun gözü önündeki tüccarların,

karaborsacıların, kaçakçıların hesapları yetkililerce kontrol, hatta merak edilmiyorsa o ülkede anarşi var demektir.

Kolayca önlenebilecek bunca anarşi örneğini yıllardır ortadan kaldıramıyan, kaldırmak için parmağını bile kımıldatmıyan Devlet'in, anarşinin bir başka görünümü olan silahlı çatışmaları, cinayetleri, adam kaçırmaları durdurabileceği söylenebilir mi? Sorun şu ya da bu hükümet sorunu değildir. Haydi silahlı anarşi son yılların olayıdır diyoruz, ya yukarıda birkaç örneğini anımsadığımız silahsız anarşi?

Güngünden kötüye giden ülke başıboşluğunu giderecek köklü önlemleri almağa hangi iktidar yanaşmıştır Atatürk'ten sonra? Ulusca gitgide artan bir hızla, hepimizin içine işlemiş bu vurdumduymazlık demeğe, insanın içi elvermiyor. Ama gerçek bu değil mi?

Eğer gerçek bu ise, önümüzdeki yıldan bu konuda olumlu bir gelişme bekleyebilir miyiz?

Bitirmekte olduğumuz yılın tek olumsuz yanı anarşi midir? Ne gezer? Ama ülkede insanların canlarının mallarının korkusuna düşmeleri, güvenlerini sağlıyacak bir Devlet Baba» bulamamalarının doğurduğu telaşla; işsizlik, pahalılık, doğa kirlenmesi, ilaç ve sağlık, eğitim olanaksızlığı, döviz darboğazı, konut yetersizliği gibi hepsi birbirinden önemli pekçok sorunu bir yana attıklarını görüyoruz.

İşbaşındaki iktidar, önümüzdeki yıl bu sorunların bir kısmına kısa vadeli çözüm yolları bulabilir. Örneğin ilaç ve sağlık, eğitim, konut, vergi eşitsizliği gibi konularda soluk aldırıcı önlemler alabilir. Silahlı anarşiyi de azaltabilir.

Ama dediğim gibi, eğer CHP Hükümeti önümüzdeki yıllar içinde Devlet'in varlığını yeniden belli edecek bir uygulamayı gerçekleştirebilirse ülkeye çok uzun yıllar unutulmıyacak bir hizmet yapmış olacaktır.

2) Bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı bozuksa herşeyi bozuktur. Bugün Türkiye bu görünümdedir.

Güreşçimizin, futbolcumuzun, şarkıcımızın, siyaset adamımızın, TRT'nin, reklamcılığın, basının, sinemanın vs. eleştirisini bu görünüm içinde yapmak zorundayız.

Türk sporu neden geridir? Türk sineması neden emeklemekten kurtulamamıştır? En ünlü şarkıcılarımız neden müzik dışındaki özellikleri ile dikkat çekmektedir? TRT neden onbeş yıldır belirli bir standarda ulaşamamıştır? Neden en çok satılan gazeteler piyango düzenleyen ve renkli resim basanlardır? Neden politikacılar yurttaşın gözüne baka baka yalan söyler, birbirlerinin gözlerini oymağa çalışırlar?

Bu soruların tümünün yanıtı, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında aranmalıdır.

Bu bozuk yapıya karşın ayakta kalan tek dal Türk sanatıdır. Resim, heykel, bale, müzik, fotoğraf, grafik, edebiyat alanlarında türlü olanaksızlıkların içinden inatla yükselen sanat adamlarımız, son yıllar Türkiye'sinin başlıca gururu olmuşlardır.

Gerektiğinden uzun sürdüğüne inandığım arayış dönemi Edebiyatımızda sona ermiş, bir başka deyişle Türk edebiyatı ve özellikle Türk şiiri durulmuş, kendini bulmağa başlamıştır. Birinci, ikinci diye sıralanan yenilik akımlarında direnilmekten cayılmış, kafiye yeniden ağırlık kazanmağa başlamış, slogan şiiri umulan ilgiyi görmemiştir. Slogan sanatı, hikaye ve romanda da geçerliğini yitirmiş, bir zamanların «zengin oğlan fakir kız aşkı modası» nasıl ömürsüz olmuşsa, 27 Mayıs, 12 Mart ve hapisane öyküleri akımı da öyle, işlevini yitirmiştir.

Bu genel ve özel koşullar içinde Türk edebiyatının önümüzdeki yılına pembe gözlüklerle bakıyorum ben. Toplumun sorunlarını, sanatın belirli ögelerini bir yana atıp katılaşmadan yansıtacak, slogan boyunduruğundan kurtulmuş bir Türk edebiyatı, ülke sınırlarını zorlamasını sürdürecektir. Belki önümüzdeki yıl, belki 80'lere girmeden..

BİNYAZAR, Adnan

1 — Sorunuzda geçen «olumlu-olumsuz» nitelemeleri çok düşündürdü beni. Örneğin kendi kendime, olumlu ne oldu ki diye düşündüm. Gelişme, «olumlu»ya ulaşma sürecidir. Kuşkusuz, olumlu çok şeyler olmuştur. Ama öylesine olumsuz bir ortam yaşadık ki, olumlu'yu

düşünme olanağımız bile olmadı.

Her gün insanın insana kıydığı bir ortamda hangi gelişme olumlu görünebilir? Oysa, Türkiye çağdaş anlayışta bir hükümetçe yönetilmektedir. Siyasal ve toplumsal yaşamımızda eşitlikçi bir düzenin doğmasına çalışılmaktadır. Ekonomimiz dar boğazdan kurtulsun diye ne çabalar gösteriliyor... Bütün bunlar, gözlerimizin önüne olumlu bir tablo çizmiyor ne yazık ki. Gene de umudumuzu yitirmemeye yazgılı bir toplumuz.. Tek dayanağımız da umut.

Umuyoruz ki cana kıyma sona erer önümüzdeki yılda. Umarız ki bireyi kurtaranlar toplumu da kurtaracakları sanısına kapılmazlar. Düzenin bir bütün olduğu, düzeni oluşturan her kuruma çeki düzen vermeden hiçbir şey yapılamayacağı iyice anlaşılır. Bir mahallenin, bir kuruluşun insanının başıbozukluğu önemli değildir, Türkiye'de toplum başıbozuktur. Gene umuyoruz ki, toplum olarak başıbozukluktan kurtulacağız.

Bizde çok kötü bir alışkanlık var. İstiyoruz ki, biri gelsin, bir sihirli değnekle her şeyi düzeltsin. Düzenin düzeltilmesinde kendi katkımızı hiç mi hiç düşünmüyoruz. Hep bir kaynağa bel bağlıyoruz. Oysa o bel bağladığımız da, bizden biridir. Yakındıklarımızdan kurtuluşumuz, bizim de katkılarımıza bağlıdır. Yoksa tek kişiyi sorumlu tutmak, kurtuluşu tek kişiden beklemek hiçbir yere götürmeyecektir bizi.

Toplum olarak değerlendirmemizi, uygar bir toplum için kaçınılmaz olan özeleştirimizi yapmak zorundayız. Olayların kökenindeki çelişkileri kavramalıyız. Olumlu'ya varmada bizim katkılarımız ne olabilir, bunu düşünüp hemen işe koyulmalıyız. Yoksa ancak umuda yazgılı oluruz. Çağımız ise, umudu emeğe dönüştürmeyi gerektiren, insana insancalığı bunu yaptığı zaman yakıştıran bir çağdır.

2 — Toplumsal ortamın yürek burkuculuğu yazın ortamı için de söz konusudur. Bence kâğıt fiyatlarının sürekli artması, yazın ortamını gittikçe kısırlaştırıyor. Değil yazın ortamına yeni atılanların, adlı sanlı kişilerin bile yapıtları zor basılmaya başlanmıştır. Bu olanaklar giderek büyük sermayenin eline geçmeye başlıyor.

Türkiye'de her şeyin ağalığı olduğu gibi, bir kâğıt ağalığı da vardır. Türk kültürü, Türk yazını giderek bu ağaların eline bırakılacaktır.

Bu, işin bir yanı. İkincisi, yazınımız kendi kapısını aralayamıyor bir türlü. Etkilenmelerden sıyrılamıyoruz. Önümüzde belirli modeller olmadan yaratıya geçemiyoruz. Oysa Türkiye, büyük bir yazın'ın doğması için en elverişli ortamları yaratmıştır. İnsanımız akıl almaz bir savaşımın içindedir. Her sorun bir dev boyutluluk kazanmıştır.

Önümüzdeki yılda, -gene- umuyoruz ki, yazınımız ve yazarlarımız kendilerini aşan, Türkiye için de olay olabilecek yapıtlar üretirler. Yoksa birbirinin aynı bin yapıt yazılsa, bir yazın ortamı bundan ne kazanır? Tüketim ekonomisinin savurganlığı, düşünce ve sanat ortamında da etkisini gösteriyor. Bilginin ve sanatın sermayeye (salt sermayeye) dönüştürüldüğü bir ortamda, o ülkenin bağımsız sanatından, bağımsız düşüncesinden de söz edilemez. Bilinçaltında da olsa, bu amaç gözetiliyor yaratı ürünlerinin çoğunda. Bundan kurtulmak, yazınımızın özgürlüğe, bağımsızlığa kavuşmasının da ilk aşaması olacaktır.

DÜNDAR, Ali

Eğitim alanındaki en önemli boşlukların başında geçerli ve tutarlı bir eğitim modeli oluşturamamış olmamız gelir. Nedir bugünkü eğitim düzenimizin yanı-yönü? Hangi çağdaş eğitim görüşünün, hangi akımın, ya da modelin içindeyiz, söyleyebilir miyiz? Ta Cumhuriyetin ilk yıllarından beri bir **«reform»** sözcüğüdür tutturagelmişiz. Fakat bir türlü içinden çıkamamışız; bir sonuca vardıramamışız. Bırakınız kendimize göre bir **«reform»** yordamı oluşturmayı, kavramın tanımında; içeriğinde, kapsamında olsun bir açıklığa varamamış, bir görüş ve anlayış birliği oluşturamamışızdır.

Hemen hepsinin de amacı **«eğitimde reform»** olan tam dokuz resmi eğitim toplantısı yapılmış Cumhuriyet kurulalıdan beri. Dokuzunda da belirmiş bir ortak görüşten, sağlıklı bir model saptamasından söz edilebi-

lir mi? 1962 yılında toplanan ve 27 Mayıs devriminin hızıyla en derli toplu, en ilerici olarak nitelenen 7. Eğitim Şûrası bile doğru dürüst bir modelleşme getirememiş, kavram kargaşasından kendisini kurtaramamıştı.

7. Eğitim Şûrasının ağırlık taşıyan yönü, Anayasamızın başlangıç yazısı ile bazı maddelerini ilke olarak benimsemekten ibaret kalmıştır. Bu ilkeler yaşama nasıl geçirilecektir; bunun için nasıl bir eğitim modeli oluşturulacaktır, nasıl bir okullaşma ve eğitimleşme süreci izlenecektir; bunun araç ve gereçleri nedir, nasıl sağlanacaktır Vb. gibi konularda beklenen açıklık ve kesinlik getirilememiştir. Bu ölçüler içinde bile şûra kararları Bakanlıkça benimsenip uygulama alanına konulmamıştır.

8. Eğitim Şûrası ise 7. Eğitim Şûrasına tam bir tepki olarak getirilmiş; daha da geriye çekilerek **«imaniye sübyan mektepçiliği»**nin fetvasını hazırlayarak dağılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti layik eğitim düzeninin imam-hatipleştirilmesi; ilahiyat fakültesi ve yüksek islâm enstitüsü çıkışlıların layik eğitim kurumlarında öncelikle görev ve yetki sahibi olmaları; sayıları 50-60 bini bulan Kur'an kurslarının ve başka karanlık hücre eğitimi yapan yerlerin yasallaştırılması, **«Eğitim Birliği Yasası»**nın rafa kaldırılması kararları 8. Eğitim Şûrasında alınmıştır.

Tek tek **AP.** hükümetleri olsun, **AP**'nin başı çektiği **MC** hükümetleri olsun, eğitim olgusuna tamamen 8. Eğitim Şûrası kararları açısından bakmışlar ve uygulamada da oradan gelen önerileri göz önünde bulundurmuşlardır. 8. Eğitim Şûrasının önerileri, ulusal eğitimciliğimizin iyiden iyiye geriletilmesinde ve faşistleştirilmesinde başlıca kaynak olarak kullanılmıştır. Daha sonra toplanan 9. Eğitim Şûrası da 8. Eğitim Şûrasının çağdışı dayatımlarını silememiş, ortadan kaldıramamıştır. Çünkü Bakanlık ve özellikle Talim ve Terbiye Kurulu içinde gerici 6. Eğitim Sûrasını oluşturan kadro, siyasal iktidarın değişmiş olmasına karşın, 9. Eğitim Şûrasının hazırlanmasında ve yönlendirilmesinde de ağırlığını sürdürmüş ve büyük ölçüde etkili olmuştur.

O nedenledir ki 9. Eğitim Şûrasından beklenen so-

nuç alınamamış, eğitim **yetişekleri** ve öğrenci akışı konusunda alınan bazı çok karmaşık kararlar da uygulamaya konulamamıştır. 9. Eğitim Şûrası, eğitim düzenini bir bütünlük içinde ele almaktan çok, orta öğretime ağırlık veren ve çalışmalarını orta öğretim üzerinde yoğunlaştırmaya yönelik bir çaba göstermiştir. Hükümet ortağı **MSP**'nin önerdiği **ahlâk** dersine gerekçe aranması şûrada başlıca tartışma konusu olmuştur. 9. Eğitim Şûrasının da önerdiği belirgin bir eğitim modeli yoktur. Bu şûrada da Nasıl bir eğitim modeli içinde, nasıl bir insan yetiştirmek istiyoruz, sorusu açıklıkla sorulmamıştır.

Basılmış olan dokuz eğitim şûrası kararlarına bakılarak, ya da şimdiye değin uygulanmakta olan eğitim-öğretim **yetişeklerinden** söz edilerek, açıklıkla bir model saptamak olası değildir. Çünkü bu kaynaklar her yana çekilebilecek, her türlü yoruma elverişli birtakım lâf kalabalığı ve kavram karışıklıklarıyla doludur. Bunlara bakılarak faşist bir eğitim alanına da yönenilebilir, en acımasız anamalcı ve eleyici bir eğitim düzeni de oluşturulabilir; ortam elverirse sosyalist bir uygulama ya da geçilebilir.

Bu kargaşadan yararlananlar da kuşkusuz toplumda siyasal gücü ellerinde bulunduran egemen çevreler olacaktır. Öyle de olmuştur. Eğitimi düzenleyen belgelerdeki bu **süreğenlikten** ve her yana çekilebilirlikten yararlananlar da egemen çevreler, siyasal gücü ellerinde bulunduranlar olmuştur. Yığınların alın terinden oluşan vergilerle somutlaştırılan eğitim kaymağını onlar yemişlerdir. **Bulanıklık** ve modelsizlik onların işine gelmiştir.

Oysa model, düşünceye ve kavramlara açıklık getiren, izlenecek ve benimsenecek ilkeleri saydamlaştıracak bir ögedir. Eğitimde benimseyeceğiniz, ya da oluşturacağınız modelle birlikte düşüncelerinizin ve amaçlarınızın boyutlarını da belirlemiş olursunuz. Her yana çekilebilen sözlerden, kavram kargaşasından kurtulmuş olursunuz. En azından bir eğitim-öğretim doğrultunuz olur. O doğrultuya uygun yöntemleriniz, yönteminize uygun araç ve gereçleriniz belirlenmiş, saptanmış olur.

Eğitimde modelleşmek demek, saydamlaşmak demek-

tir. Kayganlıktan kurtulmak demektir. Böylece insan **somutu** ile doğa **somutu** arasına ilk köprüyü kurmuş olursunuz. Doğa-insan ilişkileri **düzlemin**e girersiniz. Toplumu doğal çevresiyle etkileşime yöneltecek ilk adımı atmış olur. Birtakım lâf ebeliğini geride bıkararak toplumun, toplum içinde insanın, doğa üzerindeki denetimini, egemenliğini artıracak, onu iyileştirmeye ve insanlık için yararlı bir biçimde yeniden üretmeye yarayacak; gerekli bilgi ve beceri birikimini kolaylaştıracak bir eğitim yaklaşımına doğru yol almış olursunuz.

Eğitimde modelsiz de olurum, derseniz, bugünlere değin gelir ve kaymağını egemen güçlerin yediği kokuşmuş bir düzenle karşı karşıya kalırsınız.

GİRGİNSOY, Naci

1. a) 1978 yılının olumlu yanı, yeni bir yönetimin işbaşına gelişi, UMUT'un yeşermesi, tomurcuğa durmasıdır. Ecevit'in elinde Musa'nın sihirli asası -yoktu, tüm kötülükleri dokunduğu an iyi edecek. Büyük bir birikimdi yakındığımız sorunlar. Boyutlarının, yüzen buzdağları örneği, daha da büyük, daha da derinde olduğu görüldü, görülüyor. Yıllarboyu, nerde bir pislik görülmüşse örtülmeye, gizlenmeye çalışılmış; acı gerçekleri açıklayanlar, ortaya çıkaranlar kötülenmişti. Şimdi takke düşmüş, kel görünmüştü. Bir bir sıyrılıp dökülüyordu şık örtüler. Altından yığınla sorun çıkıyordu; biçok güçlük, çirkinlik, umursamazlık, bencillik, çıkarcılık, yalancılık. «Daha da kötü oldu!» görüntüsü bundan. Bu içtenlikten, gerçekleri korkusuzca sergilemekten, iç-dış çıkar çevrelerinin UMUT mavisini tümden karartma uğraşından, bu amaca yönelik sıkı işbirliğinden. Özgürlükçü çoğulcu demokrasiden yanaysak, UMUT mavisinin yaşatılmasında katkımız olmalı; tüm güçlüklere, yeni yönetimin de aksaklıklarına karşın.

b) Olumsuz yanlarını, 1978'in olaylarını saptarken bir kez daha duydum yüreğimde, beynimde. Birbirimizi boğazlıyoruz. Anarşi olmayan gün, neredeyse bayram edeceğiz. Yetkililer, «önlem aldık; yeni önlemler alacağız» diyedursun, anarşik olaylar durmuyor, büyüyor.

sorunların açıklanmasına yanaşılmamış, sen-ben kavgasıyla uyutulmuştur halkımız. Bunda tüm partilerin özellikle C.H.P. 'sinin büyük sorumluluğu vardır; çoğunluk onlardadır, devletin yönetimi onlardadır. Son davranışlarıyla da istenildiğinde Kamutayın toplanıp yasalar çıkarabildiğini göstermişlerdir; öyleyse... Politikacılığın iş takip memurluğu, çıkar yeri, orun sorunu olmadığını öğretmeleri gerekir kendilerinden yana olanlara; eteki partiler için de --Ne diyeyim onlara ben- durum aynıdır.

Çirkin politikacılar akıllarını başlarına toplamazlarsa halk Kamutaydan umudunu keser, güçlü bir önder beklemeye başlar Tüm yetkileri kendinde toplayan-; oysa boşunadır bu düş; tüm tek-elden yönetimler yozlaşır. Kötü de işlese halk-yönetimleri tek-elden yönetimlerden çok daha iyidir. 1979 da kamutayın düzenli bir biçimde çalışabilmesini bekliyorum tüm gönlümle.

b — Sağ ve sol düşünceyi, mezhep ayrılıklarını çıkarlarına araç yapan politikacılar, dernek cambazları, soyguncular ulusun gençlerini birbirine düşürmekte yarış ediyorlar; kentler mahalle mahalle, kahve kahve bölüşülüyor, duvarlarda çirkin çirkin yazılar, hedef gözeterek, hedef gözetmeksizin tabanca kurşunları, bombalar... Her düşen gençle biraz eksiliyor insan. Şaşırıyor insan dernek bolluğu, slogan bolluğu karşısında ABC'nin tüm harfleri ortalıkta, derneklerin simgeleri... Kim kimden yana neyi istiyor, çık çıkabilirsen işin içinden. Tetiklere basılmasa, bombalar patlatılmasa, konuşsalar, yazsalar sadece; kavgayı düşünce düzeyinde verseler, kim ne diyebilir? Anarşizm'i de bir öğreti olarak kabullenenler var; bunların oynadıkları kanlı oyun hiç bir şeye benzemiyor. Hükümet anarşinin odaklarına inildiğini inileceğini yineleyip duruyor; kavgaların ardındaki kişiler, örgütler duruyor yerli yerinde. Neyi bekliyorlar bilemiyorum. 1979 yılında bu kanlı oyuna bir son vermesini bekliyorum hükümetten.

c — 1978 yılında sürüp gitti kavram kargaşası ÜMMET'le MİLLET'i karıştıranlar sürdürdüler ulusculuk savlarını. Bir yandan koyu AMERİKANCILIK yaparken bir yandan esir Türk Uluslarını kurtarmaya çalıştılar Türkistan Tuğaylarıyla; bir yandan fabrika yapan

fabrikalar derken bir yandan gençlere «Şeriat devletini kuracağız» sözlerini yazdırdılar duvarlara. Saylavları söyledi aynı sözleri kalabalıklar karşısında: sustu hükümet, sustu yargı organları. IRKÇILIK da, ŞERİATÇILIK da anayasamıza aykırı davranıştır; suçtur. 1979 yılında hükümetten Anayasa'ya sahip çıkmasını bekliyorum.

d — 1978 yılını da «Yetmiş sente muhtaç» bir ülke olmanın onur kırıcılığı içinde geçirdik. 1939 yılından bu yana dışa açılım, genişleme politikası ANAMACI'ların, SÖMÜRGEN'lerin oyuncağı durumuna getirdi memleketimizi; uçan kuşa el açar olduk, dış politikamızı anamalcılara, sömürgenlere göre ayarlamak zorunda kaldık. Bağımsızlık savaşı veren ülkelerden yana çıkamadık. Neden? Borçluyuz sömürgenlere. «Borç yiğidin kamçısıdır.» diyordu bir parti lideri; biz de yiğit hep emekçiler işin kötüsü. İMF, AET, Vb... Taze para diyoruz, borçların ertelenmesi diyoruz; adamlar ağırlaştırdıkça ağırlaştırıyorlar koşulları; battıkça batıyoruz. 1979 yılında hükümetin bu gidişe bir dur demesi gerektiğine inanıyorum.

e — Ulusal Eğitim kurumlarımızda, eskiden ekilen tohumlar yüzünden, verimli bir öğretim ve eğitim yapılamadı 1978 yılında. M.C. Hükümetinden sonra, bir dereceye kadar, kafatascılığa, şeriatçılığa doğru kayarak, yozlaşma yolunda olan Ulusal Eğitim, Ulusal Kültür yeniden doğru yola getirilmeye çalışıldı. 1979 yılında bu çalışmaların daha başarılı olmasını bekliyorum.

f — 1978 yılında zamlar, enflasyon-devalüasyon zincirlemesi emekçi, dar gelirli halkın belini büktü iyice. Bunlar belki de gerekli ekonomik önlemlerdi; şu bir kez daha belirdi, politikacılar yapamayacakları şeyleri söylerlerse zor durumlara düşerler. Bizim memleketimizde «Size zor günlerden söz ediyorum» diyebilen politikacı çıkmadı daha. «ceğim, cağım, ceğiz, cağız» la iş bitmiyor. 1979 yılında hükümetin emekten, emekçiden yana ağırlığını koymasını bekliyorum.

2/ Edebiyatımızda olağanüstü bir durum söz konusu olmamıştır 1978 yılında. Öyküde, şiirde genç ve yeni adlar çıkmaktadır ortaya; kuşaklar yenilenmektedir. Kâğıda yapılan zamlar kitap, dergi yayınlarmasında zorluklar çıkarabilir.

alırken, resimli romanlar, aşk romanları, foto romanlar kadınlarımızı, kızlarımızı kıskaç içine almış görünüyor. Uyduruk ve yarım yamalak çevirilerin ürünü olan devrim kitapları da genç kuşağı, umut bağladığımız kesimi avutmaktadır, oyalamaktadır. Sokak satıcılarından alınan, hiç bir asıl yapıta benzemeyen devrimsel çeviriler böylece edebiyat alanındaki satımı, gençlere ulaşmayı engellemekte ve Türk edebiyatı böylece üç önemli sur dışında, çember dışında kalmaktadır. Kendi halkını, kendi edebiyatını, diyemini, yapısını bilmeyen, öğrenmeyen, okumayan bir kuşağın devrimci adım atması zordur, yarımdır., dalgalıdır. Bu nedenle, Türk edebiyatının geçen yıl içinde büyük bir atılım yaptığını söylemek zordur. Önümüzdeki yıl içinde Kültür Bakanlığının yayınlara hız vermesini, Türk yazarlara ,genç kuşağa, okullara ulaştırmasını bekliyoruz, umuyoruz. Okul kitaplarında hâlâ gerici yazarların yer alması umut kırıcıdır. Genç kuşağa körü körüne «Ertuğrul Faciasını» okutmanın yararı nedir? Padişahlığı yeniden kurmak diye mi yorumlayalım? Bilindiği üzere bu parçada, kırık dökük bir geminin Okyanus sularına padişah buyruğuyla çıkması söz konusudur. Japon bilim adamlarının, teknisyenlerinin karşı çıkmasına rağmen, padişah buyruğu öncelik alır ve sonuç kör bir olaydır. Bunu kahramanlık diye çocuklara okutmak, bu yazarlardan kitaplara bölümler almak, aynı ölçüde körlüktür. Yeni yılda umuyoruz, ders kitapları yazarları daha bir tutarlı davranırlar.

ÖZDEMİR, Emin

1 — 1978, aydınların, yurtseverlerin; özgürce düşünmeye, insanca yaşamaya susamışların bir umut yılı olmuştur. Çünkü II. MC hükümeti düşürülmüş, onun yerini insana ve düşünceye saygılı, ülkenin kanayan sorunlarına çözüm yolu arayabilecek CHP ağırlıklı yeni bir hükümet oluşturulmuştur. Başta aydınlar olmak üzere geniş yığınlar umutlarının yeşermesini, özlemlerinin gerçekleşmesini beklemeye başlamışlardır. Ne ki bu beklentilerini bulamamışlardır. Devlet kadrolarını tekilci düşünüşlü, halka ve demokratik yönetime inanmamış

kafalardan arıtmak, yörüngesinden çıkmış yönetimi, yörüngesine oturtmak hiç de kolay olmamıştır. Sırtlarını devlete yaslamış, güçlerini devletin koruyuculuğundan alan birtakım koşullandırılmış kişiler, ellerindeki devlet erkinin yitimiyle daha da azgınlaşmış, ülkeyi bir baştan bir başa mezbahaya çevirmişlerdir. 1978'in olumlu yanı, insanlık düşmanı yılgı çetelerine kol kanat geren güçlerin yönetimden uzaklaştırılmış olmasıdır. Olumsuz yanları ise saymakla bitmez. Can güvenliğinin kalmayışı, bu yılgı çeteleri karşısında halkın gittikçe kabuğuna çekilmesi bunların başında gelir.

1979'dan beklediğimiz insanlığını yitirmiş, insan kanıyla beslenen yılgı çetelerinin köküne, kökenine inilmesidir. Vuruşulan değil tartışılan bir ülke niteliğini kazanmamızdır. Halkın gözündeki perdeyi yırtma, günden güne artan karamsarlığını, umutsuzluğunu silmedir. Bunun yanı sıra ilericilik, devrimcilik adına birtakım kavramların tutsaklığına kapılmış, kuram ve kavram tartışmasına düşmüş, sözde ilerici güçlerin ülkenin somut koşullarını değerlendirerek bölünmüşlükten kurtulmasıdır.

2 — Yazınımızın durumunu, ülkenin genel durumundan soyutlayamayız. Tedirginlik, güvensizlik, toplumsal sorunların yarattığı karamsarlık içinde rahatça soluyamaz, ozanlar. Böyle olunca da yazın, bir yandan ülkenin içinde bulunduğu sorunlara ayna tutmağa, bir yandan da bu sorunlara çözüm yolu aramağa yönelir. Nitekim 1978'de yazınımızın görünümü, böyle bir yönelimi yansıtmaktadır. İnsanı derinlemesine kucaklamayan, onun yüzeydeki sorunlarını birtakım öğretiler doğrultusunda tartışan yapıtlar üretilmiştir. 1979'da sorunsallık adı adına, toplumcu gerçekçilik adına sürdürülen bu tutumdan sıyrılmasını dileyelim yazınımızın. İnsana dönmesini, insanı bütün yönleriyle kuşatmasını isteyelim.. Bir de eleştirel ortamın canlanmasını, içinde bulunduğu sağırlık sayrılığından kurtulmasını...

ÖZDENOĞLU, Şinasi

1. İyimser bir açıdan değerlendirme yapsak bile, geride bıraktığımız 1978 yılının, Türkiye için olumlu bir

şım değiştirmişlerdi. Ve bence tarihsel bir önemi olan davranışta bulunmuşlardı. Böylece umutlar yeniden filizlenmeye, boğucu bir düzeye gelmiş olan siyasal hava dağılmaya başlamıştı. Dış politikada özellikle sayın başbakan, saygınlığımızı yeniden kazandıran etkinliklerde bulunmuş, yeterli olması bile olumlu adımlar atmıştır. Ne var ki, geçmişten kalan her alandaki döküntüler, pislikler, tüm CHP li de olamayan karma bir hükûmetin kısa zamanda hakkından gelebileceği türden işler değildi. Değildi ama, bunu çabuk özleyişler içindeki halka kim anlatacaktı?. İçte, dışta hızla çözüm bekleyen yüzlerce sorun böyle bir hükûmetle ortadan kaldırılamaz diyenler, bunu anlayanlar, anlayabilenler ne yazık ki çok azdı. Ecevit'in dış politikadaki atılgan, kararlı kişiliği bile, Atatürkçü, gözü pek, dürüst, çalışkan bir kadrolaşmaya yetememiş, eski iktidarın rüzgârına göre yelken kullanan, ona uşaklık eden nice hacıyatmaz eski bürokratlar, özellikle 11 lerin bulunduğu bakanlıklarda, hem de önemli yatırım bakanlıklarında, yine iş başında kalabilmenin yolunu her zaman olduğu gibi bulabilmişlerdi. Dolayısıyla da hiç bir işte bir atılım, bir kabuğu kırıp çıkma niteliği taşıyan güzel, köklü değişiklik yapılamamıştı. Yeni atamalar ise gerçek değer ölçülerine pek dayanmayan acemiliklerle dolu kalmıştır. Buna bir de **CHP li kimi bakanların** şaşkınlığı, bilgisizliği, becerik-sizliği ise sayın Ecevit'in gereksiz kibarlığı ve önemli ayrıntılara uzanmayan yumuşaklığı eklenince, ne ekonomide, ne iç barış alanında beklenilen sonuçlar ne yazık ki elde edilememiştir. AP nin başını çektiği eski MC, muhalefette de insafı, ölçüyü ve usu bir kenara iterek, aşırı bir pişkinlikle kendi yarattıkları pisliklerin, tortuların, suçların hesabını Ecevit hükümetinden şaşılası bir yüzsüzlükle sorarken, sayın Ecevit de CHP de, onun bakanları da, etkili, sürekli bir açıklama ve karşı propağanda yapamamışlardır.

Hem suçlu, hem güçlü olanlara, Mümtaz Soysal, Oktay Akbal, Uğur Mumcu, İlhan Selçuk gibi aydın fıkra yazarlarımızla, Nadir Nadi, Abdi İpekçi gibi baş yazarlarımız kadar karşı koyamamışlardır. Kardeşin kardeşi öldürdüğü kanlı olaylar azalacak yerde artmıştır.

Ekonomide eski hükümetten kalan enkazı temizlemede gerekli çabukluk ve yüreklilik gösterilememiştir. Geçen yılın başlıca olumsuz gelişmeleri bence bunlardır.

Yeni yıldan beklediğime gelince, başta sayın Ecevit olmak üzere CHP nin artık kendine geleceği, bir yıllık acemiliklerle yetinerek önce devlet örgütündeki ve basındaki yandaşlarıyla sıkı iş birliği, güç birliği yapacağı, yönetim kadrolarını dürüst, ilerici, inançlı, bilgili, gerçek yurtsever kimselerden oluşturacağı ve bir de seçim bildirgesiyle söz verdiği politikaları gerçekleştireceği umuduna dayanmaktadır. Hem nalına, hem mıhına, herkese yaranayım derken hiç kimseye yaramayacak olan sulandırılmış gevşek politikalarla kesin, kararlı, açık bir sosyal demokrat uygulama yapılamaz. Somutlarsak, örneğin memurların emekli ikramiyeleri de işçilere uygulanan yöntemlere göre hesap edilmeli, katsayı 14 ten en az 20 ye çıkarılmalı, 20 yıllık şoförün 30 yıllık müsteşar ya da genel müdürden iki kez daha fazla emekli ikramiyesi almasına, toplu sözleşmelerle bozulan dengesizliklerin sürdürülmesine hemen son verilmelidir. İdare bu gibi haksızlıklar yüzünden huzursuz ve çalışamaz bir düzeye itilmiştir. Devlet memuru olmanın onuru kalmamış, kamu hizmetlerinin her dalı bu yüzden güvenilmez bir duruma düşürülmüştür. Bunun suçu ve günahı elbette ki CHP iktidarının değildir. Ama bu kötülükleri düzeltmede daha geç kalırsa, artık sayın Ecevitle partisi, sorumlu olmaya başlayacaklardır. Eski dostumuz ve umudumuz sayın Ecevit'le CHP yönetimi, geçen yıl, elindeki unu, şekeri, suyu kullanıp tatlı yapamapan bir ahçıya dönmüşlerdir. Artık kısa zamanda kadrolanmalı, seçim kaygılarını da bir yana iterek yürekli bir kemerleri sıkma ve tüketimi azaltma ile birlikte yatırımı ve dışsatımı arttırma yoluna gitmeli, bunun bilimsel zorunluğunu da, yalın örneklemelerle, açıklamalarla hem hükümet, hem CHP örgütü köy köy, kasaba kasaba, kent kent dolaşarak halka anlatmalı, açıklamalıdırlar. Sayın başbakan da en az ayda bir, ayrıntılı basın toplantıları yaparak kamu oyunu yapılmış ve yapılacak işler üzerinde sürekli olarak aydınlatmalıdır. **İdarede reform, yeniden düzenleme** hemen ele alınmalı, devlet kesiminde-

YILIN DÜŞÜNCELERİ

Mümtaz SOYSAL

YEREL PATLAMA

İktidarı hiç beklemedikleri bir biçimde ellerinden kaçırmış olanlar istedikleri kadar, **«Bakanlık enflasyonu oldu»** diye feryadı bassınlar, yeni kurulan bakanlıklar içinde bir tanesi var ki, hem geçmişten yığılan sorunlara bir çözüm getiriyor, hem de ileriye dönük adımlar için yepyeni kapılar açıyor.

Yerel Yönetim, daha doğrusu Yerel **«Yönetimler»** Bakanlığı, ilk bakışta, sanki bir büyük çelişkiyi de birlikte getiriyormuş gibi geliyor insana: **«Hem yerel yönetimden söz ediyorsunuz, hem de yerel yönetimler için merkezde bakanlık kuruyorsunuz»** diyenler ve **«Bu ne biçim yerel yönetim anlayışı ki, daha bismillah derken merkezde birim kurmakla işe başlıyor?»** diye sorular soranlar olabilir.

Aslında, bu sorular büsbütün yersiz de değil.

Çünkü, geçmişte, yerel yönetim konusuna hep böyle bakılmıştır. Ama şimdi, işte tam yaklaşımın tersine bir yaklaşımla, yerel yönetim sorunları merkezci bir açıdan ele alınmasın diye yeni bir bakanlık kuruluyor.

Yoksa, bu konudaki **«merkezci»** mekanizma hiç de eksik sayılmaz. İçişleri Bakanlığı'nda bir **«Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü»** var: Belediyelere, il özel idarelerine, köy idarelerine bakan daireleriyle koskoca bir genel müdürlük. İllerde ve ilçelerde de, valilerle kaymakamlar bu yerel yönetim birimleri üzerinde İçişleri Bakanlığı'nın **«vesayet»**ini yürütüyorlar.

Hem de nasıl... Ta Osmanlı zamanından kalma 1913 tarihli **«İdare-i Umumiye-i vilayet kanun-u muvakkatı»** öyle bir il özel idaresi kurmuş ki, başındaki vali, **«Evet»** demeden hiç bir şey yapılmıyor. Geçen 11 aralıkta seçtiğiniz il genel meclislerinin pek büyük işler başarabileceğini sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Belediyelerin yönetimi

de, nerdeyse yarım yüz yıl öncesinden, 1930'dan kalma bir yasaya göre yürütülüyor. Köyler deseniz, daha eski.

Bütün bu yasaların yarattığı sistem, valilerin, kaymakamların ve İçişleri Bakanlığı'nın kanatları altında debelenip bir türlü kendi başına ayağa kalkamayan bir yerel yönetim sistemidir. Meclislerinde alınan kararların çoğunu merkezin temsilcileri onaylar, bütçeleri merkezden geçer, teknik personelinin çoğu merkezden atanır ve en önemlisi, gelir kaynaklarının çoğu yine merkezin elindedir.

Kısacası, başlangıçta, Türkiye henüz yerel yönetimler için gerekli dinamizmden yoksunken, bir gözetme ve geliştirme görevi olarak düşünülen **«vesayet»**, bugünün koşullarında bir ayakbağı olup çıkmıştır. Türkiye, artık, merkezdeki kabuğu çatlatan yerel canlılıkların ülkesidir.

Şimdi, bütün bu sorunların yeni baştan düşünülme zamanı çoktan gelmiş, hatta geçmiştir bile.

Yenileşme hareketini alışılmış mekanizmanın çarkları arasında düşünmek ve yaratmak pek kolay değil. Benimsenmiş yetkiler ve edinilmiş rahatlıklar, İçişleri Bakanlığı'nın bu konuda büyük bir çıkış yapmasına en gel olabilir. Zaten, bu bakanlık, hiç olmazsa yakın bir gelecek için, ülkenin **«asayiş»** sorununu çözme yükü altında. Ayrıca, merkez yönetim, bütün bakanlıklar olarak, yeniden derlenip toparlanınca, bu yönetimin taşradaki temsilcileri olan valilerle kaymakamların görevlerine yepyeni bir canlılık gelebilir ve onların taşradaki devlet işleri bakımından taşıdıkları yük iyice artabilir.

Ama, merkez yönetimin, Ankara'sıyla ve taşrasıyla, yeniden derlenip toparlanması yanında, yerel yönetimlerin sorunlarını bir bütün olarak düşünebilecek, onların kaynak ve gelir sorunlarına sürekli çözüm bulabilecek, merkezden bekledikleri **«teknik yardım»**ları sağlayıp onlar için özel nitelikte personel yetiştirebilecek, kısacası onların gerçek bir kişilik kazanmaları için didinecek yeni bir kuruluş gerekli.

İşte, Yerel Yönetimler Bakanlığı herhalde bu kuruluş olacak. Artık, yerel patlamanın Ankara'daki belirtilerini görmeye başlıyoruz demektir.

Böyle bir bakanlığın kurulması, Türkiye'nin köhne-

miş yönetim **«mevzuat»**ında elbette birtakım değişiklikleri gerektirecektir.

Ama, bu değişiklikler gerçekleşmeden de, valilerin ve kaymakamların şimdiliki vesayet yetkileri bir süre aynı kalsa bile, böyle bir bakanlığın kurulması sayesinde merkezle yerel yönetimler arasındaki ilişkilere yepyeni bir canlılığın geleceğinden emin olabilirsiniz. Valiler ve kaymakamlar, bulundukları illerde ve ilçelerde **«hükümet»**in temsilcisidirler. Eğer bu hükümet kendi içinde yerel yönetimlerin sorunlarını ayrıca düşünen ve onları her açıdan gözeten bir hükümetse, onun adına yapılacak **«vesayet»**in niteliği de elbet farklı olur.

Bir an için, Yerel Yönetimler Bakanlığı'nın kabinedeki koltuk sayısını artırmak için kurulduğunu varsayalım ve diyelim ki, başkalarına başka koltuklarda yer açmak, ancak bu sayede olabilmiştir. Öyleyse, iyi ki böyle bir durum ortaya çıktı da bu bakanlık kurulabildi. Yoksa iş, yıllar sürecek komisyon çalışmalarına ve uzman raporlarına kalabilirdi.

Ya, şimdi pek **«kıymete binmiş»** olan devlet koltuklarında yıllar yılı oturup Türkiye'nin yerel yönetim sorunlarına hiç bir yenilik getirmemiş olanlara ne buyurulur? Bu yapılan **«devlet koltuğunu kötüye kullanmak»** ise, onlarınki pek mi iyiye kullanmaktı?

(Milliyet, 11. 1. 1978)

★

Oktay AKBAL

MC'NİN HESABI GÖRÜLMELİDİR

Şimdi Ecevit kabinesinin tüm bakanlarına düşen bir iş var. Bu öncelikle yerine getirilmesi gereken bir iştir. Kendilerinden önce yapılanları, yapılmayanları, Bakanlıklarının MC iktidarlarında içine düşürüldüğü durumu ayrıntıları ile ulusa açıklamak. İşi ta 1975'ten, Irmak hükümetinin ardından kurulan birinci MC döneminden başlatarak 1977 sonuna dek getirmek..

Sanırım hükümet programında bu konuya da geniş biçimde ama genel çizgilerle değinilecektir. Ama yetmez, CHP yedi buçuk aylık bir iktidardan ayrıldığı gün durum nasıldı, Hazinede kaç para vardı, ne kadar döviz, hangi işlere başlanmıştı, hangi işler yarıda kalmıştı, sonra neler oldu, MC iktidarları neleri tükettiler, neleri yarıda bıraktılar, neler neler yaptılar, yapmadılar? MC iktidarlarında kaç kişi görevinden uzaklaştırıldı, sürüldü, kaç yurttaş öldürüldü, yaralandı? Bütün bunların hesabı kamuoyu önünde açık açık verilmelidir. Ecevit kabinesi MC iktidarlarının zarar ziyan toplamını halkla başbaşa görmeli, sonra bütün bunlara bir çizgi çekip, yeni bir sayfa açmalıdırlar.

İçişleri Bakanı son üç yılda işlenmiş cinayetleri, saldırıları, yakalananları, cezalandırılanları, yakalanamayanları cezalandırılmayanları, kurbanların, gerçek kimliğini, bu suçların bir takım politikacılarla ilişkisini ayrıntılı bir rapor halinde ulusa sunmalıdır. Millî Eğitim Bakanı son üç yılda yapılmış atamaları, sürgünleri, cezalandırmaları, «komando ya da ülkücü» diye anılan bir takım kimselerin hangi görevlere getirildiklerini; Eğitim Müdürlüklerinin, okul müdürlüklerinin hangi eğilimdeki kişilerin elnde bulunduğunu; Bakanlık kadrolarının partizan kadrolarla nasıl doldurulduğunu bir bir açıklamalıdır. Bütün bakanlıklarda, özellikle MSP ve MSP'li bakanların yönetimindeki, başında da AP'li bir bakan olduğu halde MHP'lilerin egemenlik kurdukları bakanlıklarda böyle bir hesaplaşma yapılmalıdır. Atamaların durdurulması yerinde bir eylem olmuştur. Önce kamuoyu bütün bu haksız ve yanlış işleri açıkça görmeli, öğrenmelidir. Kimlere neler dağıtıldı, kimlere ne gibi ödemeler yapıldı, dış görevlere hangi partizanlar gönderildi vb. tüm MC eylemleri gözler önüne sıralanmalıdır.

En önemli nokta da Danıştay kararlarının olduğu gibi uygulanmasıdır. MC döneminde Danıştay'dan yürütmeyi durdurma kararı alan tüm görevliler işlerinin başına dönmelidir. Bu herşeyden önce Anayasal zorunluluktur. Anayasa saygısı olan bir iktidarın işbaşına geçtiği eksiksizce gösterilmelidir. Adalet Bakanlığı «Anayasa suçu» işleyenlerin derhal kovuşturmaya uğratılması

konusunda gereken uyarıyı yapmalıdır. Anayasa ne diyor, ne istiyor, bir takım politikacılar ne yapmış, ne yapmakta, bütün bunlar izlenmelidir. MSP ve MHP gibi Atatürk devrimine karşı oldukları sayısız kanıtlarla kamuoyunca bilinen partilerin yöneticilerine, yandaşlarına ağızlarından, kalemlerinden çıkan her sözün, her savın Anayasa'ya karşı suç olup olmadığını düşünerek konuşmak, yazmak zorunda oldukları kabul ettirilmelidir. Kısacası, yanlış bir hoşgörü bir yana bırakılmalıdır. Atatürk devriminin temel ilkeleri, ana devrimleri büyük bir saygıyla uygulanmalıdır.

Biz, kimseye zulmedilsin, şuna buna haksızlık yapılsın, bir takım yurttaşlar şöyle ya da böyle düşündükleri için cezalandırılsın, MC yandaşlarını inim inim inletmek dönemi açılsın, demiyoruz. Ben ve benim gibi düşünen yurttaşların isteği, Anayasa'ya aykırı davranan kişilerin bir yana itilmesi, cezayı hak etmişlerse Adalet önüne götürülmelerinin sağlanmasıdır. Öyle çok haksızlık edildi ki son yıllarda! Öyle çok partizanca davranıldı ki!.. Öyle çok suç işlendi ki! Anayasa'ya, yasalara, Atatürk devrimine karşı... Dediğimiz, bundan böyle Atatürk Cumhuriyeti'nde yaşadığımızı, herşeyi Atatürk devrimine borçlu olduğumuzu unutmamaktır. Anayasa dışı işlere kalkışanların, yasaların gözünde açıkça suç işleyenlerin Adalet önüne götürülmeleridir. Kamuoyunun gözünde «şaibeli» ve «kuşkulu» insanlar olarak dolaşmaktan çekinmeyen bu gibi kimseler, ne denli ünlü politikacılar da olsalar, Adalet önünde eylemlerinin hesabını vermelidirler. Aklanan temize çıkar, suçlu olduğu saptanan ceza görür. Bu, bir öç alma savaşımı değildir, Anayasa'ya, yasalara bağlılığın gerektirdiği bir iştir.

Evet, Ecevit kabinesinin, tüm bakanlarının işi zor... Zor, ama onur verici bir iş bu... Yürüyecekleri yol, Anayasa çizgisidir. Yasalar neyi gerektiriyorsa, halkımızın mutluluğu neyi gerektiriyorsa, Atatürk devrimini sürdürmek, geliştirmek, ilerletmek, çağa yaklaştırmak neyi gerektiriyorsa, onları yapmak, gerçekleştirmek. Hiç kuşku duymasınlar, halkımız, bilinçli halkımız büyük çoğunluğuyla yanlarındadır.

(Cumhuriyet, 13.4.977)

★

Uğur MUMCU

TÜRKEŞ'İN POLİSİ...

Adı: Mehmet, soyadı: Berberoğlu, görevi: MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş'in koruma polisi, doğumu: 1949, işe alındığı tarih: 1972, yaka no: 4129-39576, suçu: Afşin Belediye Başkan Vekilinin evine patlayıcı madde atmak...

Sorduk, soruşturduk: Mehmet Berberoğlu, Alparslan Türkeş'in evinin önünde görevli polis memurlarından biri... Yani, Başbakan Ecevit'in Oran'daki evinin hemen bitişiğinde görevli... Hergün Ecevit ile karşı karşıya, burun buruna...

Mehmet Berberoğlu, Ankara Emniyet Müdürlüğüne bağlı «Hassas Bölgeler» Müdürlüğünde görevli... Aynı zamanda Polis Yardım ve Bakım Sandığı Yönetim Kurulu üyesi... İzinli olarak Kahramanmaraş'a gitmiş ve Afşin Belediye Başkanvekilinin evine dinamit atarken yakalanmış...

Rastlantıdır efendim...

Adı: Sami, soyadı: Bal, Ankara Yüksek Öğretmen Okulu kimya bölümü öğrencisi, doğumu: 1949, görevi: Ülkü Ocakları eski Genel Başkanlarından, suçu: Adam öldürmek...

Bu da rastlantıdır...

Adı: İbrahim, soyadı: Doğan, Ankara Tıp Fakültesi öğrencisi, doğumu: 1948, görevi: Ülkü Ocakları eski Genel Başkanlarından, suçu: Adam öldürmek.

Şüphesiz bu da rastlantıdır...

Adı: Ali, soyadı: Güngör, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğrencisi, doğumu: 1950, görevi: Milliyetçi Hareket Partisi Gençlik Kolları eski başkanlarından, suçu: Adam öldürmek...

Sami Bal ile ilgili kararın tarih ve sayısı: Ankara Üçüncü Ağır Ceza Mahkemesi, 5.11.y974 gün, 1974/133

esas, 1974/557 karar sayılı gerekçeli hüküm.

İbrahim Doğan ve Ali Güngör ile ilgili kararın tarih ve sayısı: Ankara Birinci Ağır Ceza Mahkemesinin 30. 9.1974 gün ve 1974/91 esas, 1974/486 karar sayılı gerekçeli hüküm...

Bunlar hep rastlantıdır. Ülkü Ocakları Genel Başkanı ile MHP Gençlik Kolları Genel Başkanının ceplerinden çıkan tabancaların, silâhlı kuvvetlerde görevli jandarma yüzbaşıları Fehmi Altınbilek ve Mustafa İlerisoy adlı subayların adlarına kayıtlı oldukları da rastlantıdır... Bu silâhlar bir rastlantı sonucu, Dr. Necdet Güçlü'yü öldürmekte kullanılmış, yine bir rastlantı sonucu, 12 Mart'ın askerî savcıları bu davaya ellerini sürmemişlerdir...

Ya, işte böyle...

Alparslan Türkeş barış çağrılarını adam öldürmekten hükümlü Ülkü Ocakları Genel Başkanlarıyla, dinamit atmaktan tutuklu koruma polisine anlatsa, daha iyi olmaz mı?

İzinli bulunduğu sırada ülkücü militanlarla eyleme katılan bir koruma polisi, kimbilir, Ecevit'in evinin önünde beklerken barış çağrılarının etkisinde nasıl tirtir tit remekteydi?.

İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'ya gerçekten büyük görevler düşüyor: Bu gibi örgütler «Aysberk» gibidirler. Sualtında gizlenen bölüm, su üstünde görünenden kat kat fazladır.

Bu örgütler ortaya çıkarılmadan, anarşinin ve terörün önüne geçmeye olanak yoktur...

(Cumhuriyet, 14.1.978)

★

Örsan ÖYMEN

«TALAN VAAAA...»

Devlet çarkındaki MC modeli **«atma ve atama»** işlemleri üzerine derinlemesine bir araştırma yapılsa, akla

gelecek olan, mutlaka Tevfik Fikret'in Hân-ı Yağma'sıdır :

«Yiyin efendiler yiyin, bu hân-ı iştiha sizin,
Doyunca, tıksırınca, çatlayıncaya kadar yiyin...»

Milletvekili eskilerinden oluşan THY İdare Meclisi üyelerinin, akraba taallükatına kadar uzanan **«Ömür boyu bedava yolculuk»** hakkındaki, yüksek tazminatlara kadar uzanan kararlar; bugün AP kulisinde de hayretle karşılanıyor...

Uşak Milletvekili Galip Çetin'in bile kafasını bozmuş, bu ömür boyu bedavacılık kararı...

Bizden, Meclis Basın Bürosunun yolunu soruyordu.

Bir yazılı demeç verip bu kararı protesto edecekmiş...

«Ne demek, ömür boyu bedava bilet» diyor ve soruyor :

«Bari kendilerine birer de tabii senatörlük isteselerdi...»

THY İdare Meclisini bir kalem geçelim...

Devletin katkısı olan hangi kuruluşun idare meclislerine bakarsanız, **«Yağma Hasan'ın böreği»** bir düzenle karşılaşacaksınız...

Örneğin, hani fakir fukara memurun emekli kesenekleriyle kurulan Emekli Sandığı şirketlerine göz atalım...

Hani şu büyük kentlerdeki dev otellerin sahibi ve işletmecisi Emekli Sandığı...

Her bir taşında emeklinin primi yatan... Ama o emekli ki, bu otellerde üç gece yatıp kalksa, tüm aylığını bırakmak zorunda kalan... Neyse, konumuz oteller değil, bu otelleri işleten kurumun tutumudur...

Otellerin dışında, iş hanlarını, oto garajlarını da işleten Emekli Sandığı Turistlik Tesisler Kuruluşu bakın nasıl bir partizan tutum içinde parsellenmiş...

Hem de ne zaman?

MC'nin gidişine beş kala...

Hükümet değişikliğinin gündeme girdiği aralık ortasında önce şirketin Genel Müdürü ve Müdürler Kurulu Başkanı görevden alınıyor. Müdürler Kurulu Başkanı, eski AP milletvekillerinden **Muammer Baykan**'dır... Ama Baykan, Demirel'e karşı AP içi muhalefeti destekleyen

eski bir Demokrat'tır. Görevine son veriliş gerekçesi de oldukça ilginçtir. Yönetim Kurulu kararında, **«Başarılarından dolayı ikramiyeleri, tazminatı ve bir de hizmet plaketi verilmesi»** öngörülür... Ayrıca işine nihayet...

Birtakım partizan operasyonlarla emirlere karşı gelen bu genel müdürü yerinden uzaklaştırdıktan sonra, birtakım kararlar alınır:

Önce Baykan'ın yerine, AP'nin Yeminliler Grubundan **(yani Demirel'e sadık gruptan)** eski devlet bakanı Hüsamettin Atabeyli getirilir... 26 bin lira maaş, üç ikramiye ve de üç yıllık bir özel sözleşme ile... Öyle bir sözleşme ki, yeni hükümet, Atabeyli'yi bu görevinden alırsa, iki milyonun üstünde bir de tazminat ödemek zorundadır...

Nereden?

Emeklinin, memurun sırtından...

Atabeyli'ye ayrıca Müdürler Kurulu Başkanı sıfatıyla ayda dokuz bin lira da ek ödenek ayarlanır...

Kendisine bağlı olarak dokuzar bin liralık üç müşavir kadrosu kurulur... Bu kadrolara gene Yeminliler Grubu'ndan üç adet AP milletvekili eskisi getirilir:

Orhan Dengiz (eski millî eğitim bakanı), **Fevzi Fırat** (eski Zonguldak AP milletvekili), **Cevat Yalçın** (eski Rize milletvekili...)

AP Ankara İl Yönetim Kurulu üyesi Necdet Bozkurt'la Stad Oteli müdürü olarak üç yıllık bir sözleşme imzalanır.

Bu demektir ki, profesyonel otelcilikle hiç bir ilgisi olmayan bu AP'li Bozkurt'a görevden alınırsa bir milyona yakın yüklü bir tazminat ödenecektir.

Şişirilmiş kadrolara AP'li kodamanlardan il ve ilçe yönetim kurulu üyelerine kadar, adam yerleştirme, bu adamları milyonluk tazminatlarla sözleşmelere bağlama işlemlerinin başında kimler vardır?

Yani Emek Turistik Tesisler Şirketi'nin Yönetim Kurulu üyeleri kimlerden oluşur:

İbrahim Aytaç (eski AP milletvekili),
Nihat Bayramoğlu (eski AP milletvekili),
Burhanettin Asutay (eski AP milletvekili),
Süleyman Çağlar (eski AP milletvekili).

Aydan aya maaş almaya gelen murakıplar da öyle... Ya eski AP milletvekilleri ya da AP il idare kurulu üyleri...

Emek İnşaat Anonim Şirketi? O da öyle... Sadettin Bilgiç'in takımından eski AP milletvekilleri...

Emekli Sandığı?

O da başka türlü değil... Dümenin başındakiler, eski AP milletvekillerinden Orhan Cemal Fersoy ve eski adalet bakanı Hasan Dinçer'dir...

Görüyor musunuz, emeklinin, yetimin parasıyla kurulan ve asıl görevi bu parayı işleterek hem hizmet, hem de kâr amacı güden kuruluşlar kimlerin çıkarlarına milyonlar savuruyormuş?

Emekli Sandığı, devlet yağmasındaki partizan savurganlığın sadece bir örneğidir...

Şimdi yeni hükümet, bu savurganlığa, bu partici parselciliğe el attı mı, adı ne olacak biliyor musunuz?

— Memur kıyımı.

Binlerce örnekten birini daha sunmak istiyoruz sizlere. 26.7.1977 tarihinde ilkokul mezunu bir cami müezzinkayyumunun, derecesi yükseltilerek Tekel'in Burdur müdürlüğüne atanmış.

Şimdi yeni hükümet, cami müezzin kayyumlarının, ilkokul öğrenimli müdürlerin, devlet dairesini uzaktan görmüş nice komandonun parti militanının, atanma işlemine bir el atmaya kalkışsa...

Seyreyleyin milliyetçi muhalefet çephesinden yükselecek olan feryadı:

Dinleyin bakalım, **«Kıyım vaaaaaar»** türkülerini...

(Milliyet, 15.1.978)

★

İlhan SELÇUK

SİYASAL MAFİA'YI TEMİZLEMEK

Yozgat'ın Sarayköyü'nden emekli öğretmen Kemal

Şahingöz aşağıdaki mektubu yollamış. Olduğu gibi köşeme alıyorum.

★

«Sayın İlhan SELÇUK,

Sizin ilerici bir yazar olarak bugüne dek hiçbir makalenizi okumadan yatağıma yatmadım. Sizlerin fikir ve düşüncelerimiz paralelinde yedi çocuğumu yetiştirmeye çalıştım. Oğlum Adnan Şahingöz, Ankara D. M. M. A. Y. Okulu son sınıf öğrencisi iken 15.12.1977 günü Ankara - Maltepe _ Albayrak kıraathanesindeki patlama olayında yaralanıp 23.12.1977 günü Hacettepe Hastanesinde hayata veda etti. Bu patlama olayında 52 öğrenci yaralanıp, 2'si öldü 2'sinin de ayakları kesildi. 13 genç ise sakat kaldı. O günden bugüne dek bu olaydan sütünlarınızda hiç söz edilmediğini gördüm. Acaba sizi yanlış mı tanıdım. Bu olaydan daha acı ve daha büyük; 2. MC. hükümetinde olay var mıdır? Bu mektubumla olayı sizlere ulaştırmayı, Adnan Şahingöz'ü sütunlarınızda işlemenizi istiyorum. Ankara'ya geldim Kamuoyuna oğlumun durumunu bildirmek için bir ilân vermek istedim, fakat mümkün olmadı. Bir ilânı 6 bin liradan aşağı yapamıyacağımı başvurularımdan anladım. Ben de ilkokul öğretmenliğinden emekliyim. Yozgat ilinin Saray köyünde oturmaktayım, üstelik 6 çocuğumu daha okutmaktayım, böyle bir parayı nasıl verebilirdim.

Vereceğim ilân :
«Halkıma Başsağlığı»

15. 12. 1977 Maltepe Albayrak kıraathanesindeki bomba olayında yaralanıp 23. 12. 1977 yılının şehidi Adnan Şahingöz'üm.

Halkım 1977 yılını yas ilân etti. Bu cephecilerin bir daha dönmemesi üzere,

Suçumu açıklıyorum :

a) Atatürk gibi düşünmek,

b) Atatürk devrimlerini yaşatmak,

c) Köylü - İşçinin bu milletin efendisi olduğunu bilmek,

f) Ve benzeri .....

İşte bu suçlarımdan dolayı şaha kalkan faşist yöneticiler ve yandaşları ilerici gençlere toptan imha planını Maltepedeki Albayrakkıraathanesinde uygulamaya koydular, ancak 2 şehit 15 gazi vermekle atlatıldı. Bu kâbusu gören ve hisseden 11 yurtseverimiz onların taç ve tahtlarını başlarına yıkmayı bildiler ve sağlarımıza mutlu günler vadettiler.

Halkım sağolsun.

Adnan ŞAHİNGÖZ
D. M. M. A. Y. O.
Son sınıf öğrencisi.

İşte böyle bir ilânı hiç bir gerici gazetede yayınlama imkânı bulamadım. Sizlere bu durumu üzülerek anlatmayı uygun buldum.»

★

Öğretmen Kemal Şahingöz, yukarıdaki mektubu Cumhuriyet yönetimine yollasaydı, hiçbir karşılık aranmadan yayınlanırdı. Her neyse; benim köşemde yayınlanmış, başka köşede yayınlanmış; birşey değişmez.

Son yıllarda Türkiye savaş alanına döndüğü için öldürülenlerden tek-tek söz açabilmek olanaksızlaştı. Biz de ölenleri haber köşelerine bırakıp, kalan sağların davasını sürdürmek yöntemini benimsemiştik. Şimdi Ecevit Hükümetinin ilk ve ivedi görevi, bu kanlı cinayet dalgasına son vermek için devletin içine çöreklenmiş siyasal Mafia'yı temizlemektir.

(Cumhuriyet, 18.1.975)

★

Fikret OTYAM

ALLAH, ALLAH..

Ankara yazıma **«Allah»** adıyla başlıyorum. Bir **«Allah»** daha diyorum, hızımı alamayıp, yeniden **«Allah»** çekiyorum, bir daha **«Allah»** diyorum, ekliyorum hemen ardından, **«Allah, Allah, Allah, Allaaaaah..»**

Daha hızımı alamayıp ekliyorum **«Aman Allah»**, **«Kurban olduğum Allah»** da diyorum, **«Aman Allah»** diyorum, yaradana kurban diyorum, onyüzbin kere **«Allah»** diyorum.

Şimdi, MSP Genel Başkanı Sayın Erbakan'ın sözlerine ve savunma havasına göre, bendeniz **«Allah»** dediğim için hapı yuttum. Çünkü Sayın Erbakan **«Allah demeyi suç saymak asla mümkün değildir»** diyor. Yani demek istiyor ki, ben **«Allah»** dedim diye, MSP Genel Başkanlığından uzaklaştırılmak isteniyorum, eğer uzaklaştırılmazsam, MSP kapatılacak, evet bunun tek nedeni de ben **«Allah»** dedim, bu yüzden başıma işler geliyor ve de partiye!

Evet, Sayın Erbakan'ın görüşünden hareketle bendeniz de bu yazıya **«Allah»** diye başladım ve yazı içinde onyüzbin kere **«Allah»** dediğim için Ardahan'dan Edirne'ye tüm Cumhuriyet Savcıları hakkımda soruşturmaya başlayacak, Yargıtay Başsavcılığı da Cumhuriyet gazetesine bir yazı gönderip ya Ofyam'ın işine son ver ya da gazeteyi kapatırım diyecek! Gerçi bu işlem siyasal partiler için ama, Erbakan'a bakarsak işin şakası yok, Türkiye'de temel hak ve özgürlükler yoktur. Her kim ki **«Allah»** diyor, hapı yutuyor.

Bir kere bu ülkede kimse **«Allah»** dediği için suçlanmamıştır, suçlanamaz da, kendi de biliyor ya Allah için, Sayın Erbakan sadece Allah dediği için suçlanmamaktadır. İşi buraya getirip, böyle bir hava yaratması sanırım Sayın Erbakan için büyük talihsizlik olmuştur. Yargıtay Başsavcılığı Erbakan'ın parti başkanlığından alınmasını yasalara dayanarak istemiştir ve nedenlerini de göstererek, durum vaziyetleri böyle olunca ortaya çıkıp **«Allah**

dediğim için bakın başıma ne işler getiriliyor» demesi yersizdir, emin olsun Sayın Erbakan, Allah dedi diye kimse suçlanamaz, suçlanmamaktadır. İşte örnek, bu yazı, bin kere Allah diyorum.

Erbakan, Yargıtay Başsavcılığının kendisiyle ilgili kararını öğrenince eski deyimle gayri ihtiyarî kocaman bir **«Allah Allaaaalı»** çekmiştir. Bilmeyen var mı, biz, **«Hayret ... şaşırma»**, onlar da **«Allah Allaaaah»** çekeriz, yani bu, **«Nasıl olur, tuhaf şey»** demektir.

MSP Genel Başkanı Sayın Erbakan hakkında aslında Yargıtay Başsavcılığının böyle bir karar almasına şaşırdım elbette. **«Allah Allah»** dememin asıl nedeni. **«Yanu, bu Erbakan daha önce de aynı şeyler yani dini politikaya alet etmekle suçlanmamış mıydı, yıllar yılı bunu israrla yapmıyor muydu, ilgili makamlar da zaman zaman bazı dosyaların hazırlandığını açıklamıyorlar mıydı? Genel ve yöresel seçimler çoktan geçti, hal böyle iken bu istemin, CHP Sayın Genel Başkanı Ecevit'in hükümet kurduğu günlere denk düşmesi nasıl bir rastlantıdır? Yani Bay Erbakan devri saltanatta iken bu dosya eski deyimiyle tekemmül etmemiş de iktidarsız iktidardan düşünce mi tekemmül edivermiş»** di.

Şimdi şom ağızlı, geri zekâlı bir gazeteci olsam, **«Bakın şu kara çekirge'ye, ya da Karaoğlan'a, Başbakan olunca Erbakan hocanın defterini dürdü, üstelik Allah dediği için dürdü, olacak şey mi efendim, bir parti başkanı Allah dediği için genel başkanlıktan aldırılmak istenir mi? Zaten bu CHP öteden beri zındıktır, camileri depo yapar, ağızlarına Allah adını almazlar...»** diye yazabilirim, hoş ben yazmam ama, yazan çıkmaz mı?

İzleyiniz sağ basını, buna benzer yorumlar sayfaları kaplayacaktır. Söylentiler alıp yürüyecektir, ne bileyim, **«Demirel'in istediği oldu sonunda»** da denebilecektir. Oysa Yargıtay Başsavcısının girişimi hükümetin kuruluşundan öncedir. Yargıtay Sayın Başsavcısı ANKA Ajansı muhabirine verdiği demeçte, 5 haziran 1977 genel seçimlerinden sonra Türkiye'deki tüm siyasal partilerle ilgili dosyalar aldığını bildirmiş, **«Bunlar arasında MHP'nin de bir dosyası var»** diyor, ama bu dosya daha **«Tekemmül»** etmemiş..

«Tekemmül» eder etmez, bilemem, benim işim değil, ama madem ki tüm siyasal partiler hakkında dosyalar açılmış, bunların işlerini bir güzel, tıpkı fıstıklı, üzümlü dolma doldurur gibi doldurmalı.

Ama, Sayın Erbakan'ın gönlünün rahat olmasını can-ı yürekten Allah adını anarak temin etmek isterim, kendileri sadece **«Allah»** dediği için, partinin başından **«Yallah»** edilmek istenmemektedir, Sayın Yargıtay Başsavcısı Allah'ın da bildiğini kullardan ve Erbakan'dan MSP'li ve milli görüşü benimsemiş din kardeşlerimizden saklamamaktadır. Ayrıca Sayın Erbakan'ın kardeşi de bir başka yasanın bir başka maddesine dayanılarak firmasının başından **«Yallah»** edilmek istenmektedir, hani bir takım parasal işler nedeniyle.. Bir başka örnek, Yahya Bey biraderimiz için de icracılar harekete geçmiştir, maliyeciler falan, bilmem anlatabiliyor muyum Sayın Erbakan? Yani yasalar, tetik, cüzdan ve ard düşünceyle tesbih çeken elleri saptamaktadır ve de ucundan ucundan uygulamaya geçmektedir. Bütün mesele budur.

Evet, Anayasamız her ne kadar bazı hünerli eller tarafından kuşa çevrildiyse de 19 ve 20. maddeler yerinde durmaktadır. Herkes istediği kadar Allah da der mallah da. Tesbih de çeker, ama cüzdan çekemez 19 ve 20. maddelere sığınıp...

Hazin bir durum, şahsen üzüldüm, ama tek sevincim, Sayın Erbakan'ın bu ara Atatürk diye bir insanın, bir yüce kişinin olduğunu hatırlaması ve kendini savunurken Atatürk adını anabilmesidir.

Sayın Erbakan'a Yüce Allah'tan sağlık ve esenlik ve en kısa zamanda yasalar önünde aklanmasını dilerim.

(Cumhuriyet, 21.1.978)

★

Nadir NADİ

GEÇ VE YERSİZ

Bir arkadaşım vardır. Atatürkcüdür, ilericidir. Uzun yıllar devletin çeşitli kollarında canla başla çalışmış, ya-

rarlı hizmetler görmüştür. Şimdi de özel bir kuruluşun kültürle ilgili uğraşlarını yürütmektedir.

İşte bu arkadaş yakın zamana kadar arada bir telefonu açar «Yazsana!» diye bana çıkışırdı. Onu bunalıma sürükleyen dürtü, kimi siyasal partilerimizin Anayasa dışı davranışları karşısında yetkili devlet organlarının kayıtsızlığıydı. Tanrının günü laiklik ilkesi ayaklar altında çiğneniyor, şeriat düzenini geri getirecek propagandalar açıkca yapılıyor, rejim temelinden dinamitleniyor ve Atatürk Cumhuriyetini korumakla görevli başlıca organ sus pus yerinde oturuyordu.

Yazmalıymışım. Cumhuriyet Başsavcısına seslenerek «Ülkemizde Anayasanın üstünlüğüne dayalı bir düzen varsa görevinizi yapınız, bu partiyi kapatılmak üzere Yüksek Mahkeme önüne çıkarınız» demeliymişim. Şimdi, kimsenin yazmasına gerek kalmadan işte Sayın Cumhuriyet Başsavcısı harekete geçti ve MSP Genel Başkanı hakkında bir girişimde bulundu. Ya Necmettin Hocanın partisi ile ilişiği kesilecek, ya da MSP'nin kapatılması istemiyle Anayasa Mahkemesinde dava açılacaktır.

Bilmem Atatürkçülüğüne yürekten inandığım arkadaş sevindi mi? Kendi hesabıma ben hiç sevinmediğimi açıklamak zorundayım. Bunun iki nedeni var. Birincisi, Sayın Cumhuriyet Başsavcısının harekete geçmek için zihinlerde ister istemez kuşku uyandırıcı bir zaman seçmiş olmasıdır.

Necmettin Hoca ve arkadaşları laikliğe aykırı olarak yürüttükleri politikaya son yerel seçimlerden hemen önce başlamadılar ki! Yıllardır sürdürüyorlar bu politikayı. Köylerde, kasabalarda, kentlerde neler söylediklerini duymayan, duymadıysa gazetelerde okumayan kalmadı. Kimi MSP sözcülerinin «Biz Türk milliyetçisi değiliz, Müslüman milliyetçisiyiz» dediğinden Sayın Cumhuriyet Başsavcısı habersiz olabilir mi? Seçim öncesi uğradıkları yerlerde «Sizin sandıktan kaç MSP oyu çıkarsa burada o kadar Müslüman bulunduğu anlaşılacaktır» gibi sözler ettiklerini gazeteler zamanında yazmadılar mı?

Sayın Cumhuriyet Başsavcısı Anayasamızın laiklik ilkesine ters düşen bu tutum karşısında uzun süre susup da tam Cephe iktidarı çöküntüye uğrayınca harekete geç-

mesi doğrusu iyi olmamıştır. Bu yüzden zihinler bulanacak, Sayın Başsavcının davranışını hukuksal değil, siyasal açıdan değerlendirmek isteyenler bulunacaktır. Böylesi değerlendirmeler ise her türlü polemiğin üstünde tutmaya özen gösterdiğimiz Adalet kuruluşumuza gölge düşürmekten başka bir işe yaramayacaktır.

Sevinmeyişimin ikinci nedenine gelince bu doğrudan doğruya düşün özgürlüğünün kısıtlanmasiyle ilgilidir. Deneylerle saptanmıştır ki şiddet eylemlerine dönüşmedikçe düşüncelerinden ötürü kişileri ya da kuruluşları cezalandırmakla hiç bir olumlu sonuç alınamamadtadır. Siyasal olsun, ekonomik olsun, sosyal olsun her düşüncenin herkes tarafından paylaşılması elbette beklenemez. Düşüncelerin kimi doğru, kimi yanlış, kimi de saçma olabilir. Bunlar arasında birini seçmek yurttaşın hakkıdır. Çağdışı düşünceleri polis gücüyle susturmaya kalktığımız zaman kimi çıkarları zedeleyen çağdaş düşüncelere de yumruk atıldığını görüp durmuyor muyuz?

İyisi mi bırakalım, özendiğimiz Batı demokrasisi kuralları da yurdumuzda gereği gibi uygulansın.

Zorlama yöntemlerle güdümlü demokrasiden ülkemizin birşey kazanamayacağını öğrenelim artık!

(Cumhuriyet, 22.1.978)

★

Haldun TANER

KENDİNİ BİRİCİK, VAZGEÇİLMEZ SANMAK GAFLETİ

Muhsin Ertuğrul, her tiyatro sezonunu ille bir Shakespeare piyesi ile açardı. Böyle yapmakla da sade tiyatromuza değil, tüm düşün dünyamıza bir la sesi vermiş olurdu. Uygar ve yüce bir seviyeye göre kendimizi ayarlayalım diye. Shakespeare oynamak sade seyircilere seviye getirmez, aktörleri de sezon başında güzel bir sınav gerilimine sokardı. Ciddileşir, kendilerine çeki düzen verir, olanca psişik ve bedenî güçlerini, rollerine sefer-

ber ederlerdi. İlk oyundan kazandıkları maddî manevî çeviklikle ondan sonra oynayacaklarını daha bir rahat ve seviyeli oynarlardı.

Çoktandır unutulmuş görülen bu güzel geleneği, hocanın eski bir çırağı olan Hamit Akınlı'nın yeniden başlatması sevinilecek bir olay. Şehir Tiyatrolarının Harbiye bölümü bu yıl sezonu Coriolanus'la açtı. Coriolanus, Shakespeare'in gerek oynanması, gerek yorumu en güç, en dikenli yapıtlarından biridir. Gözünü daldan budaktan sakınmayan yürekli bir soylunun üstünlük kompleksi sergilenir bu oyunda. Vazgeçilemez olduğuna inanmış üstün bir insan. Ne varki ,plebleri, küçük insanları küçümser. Onlara tepeden bakar, sözünü de sakınmadığından birçok düşman toplar. Yüzyıllarca sonra bir fikir aristokratının, Nietzsche'nin **«dünyayı boşuna dolduran kalabalık»** dediği bu insanlara Coriolanus da daha o zamandan **«çok başlı hayvan»** gibi sıfatlar verir. Onları **«yönetmekten âciz, itaate de isteksiz»** bir kitle olarak görür. Bütün kahramanlığına karşın sonunda başını yiyen de işte halkı bu küçük görüşü olur.

Shakespeare, oyununun konusunu İsa'dan önce 490 yılında gerçekten olmuş ve Plutarch tarafından yansıtılmış tarihî bir olaydan almıştır. Romalı komutan Cajus Marcius tek başına düşmanı yenip Coriolan şehrini zapteder. Roma kendisine Coriolanus adını bir tac gibi giydirir. Komutan onurlanır, konsül seçilir. Ünlenip onurlandıkça pleblere karşı hor görüşü daha da azıtır. Hele onlara senatoda temsilcilik tanınması onu çileden çıkarır. Zıtlık o kerteyi bulur ki, ağzına fren koyamayan Coriolanus, Roma kanunlarını da hiçe sayar, sonunda Roma onu darıltmanın cezasını çekecektir. Hele bir savaş çıksın, onun yokluğu Roma'nın felâketi olacaktır. İhtiras gözünü öyle bürür ki, bu savaşı kendi yaratır. Bir zamanlar yendiği düşmanlarla bir olur, onların ordusunun başına geçip doğduğu şehrin kapılarına dayanır. Kendi kafasında yarattığı kendi imajına o kadar inanmıştır ki, şimdi Roma'nın kayıtsız şartsız ona teslim olacağını beklemektedir. Eski dostlarının ricası para etmez. Bu sırada anası gelir. Oğlunu korkunç kararından vaz geçirmek için konuşur. Ve hayret. Coriolanus birden bire umulma-

dık bir dönüş yapar. Roma kurtulur. Ama yönettiği yeni ordusu onun bu dönüşünü ihanet sayar. Onu öldürür. Coriolanus eylemini hayatı ile öder. Corilanus'la anası Volumnia'nın diyalogu sade bu tragedyanın değil tüm Shakespeare yapılarının en unutulmaz pasajlarından biridir. Volimnia'nın oğluna ne söylediğini tarihçiler aynen saptamışlardır. Bu olayın oluşturduğu efsanelerin başında ana sevgisine düzülen methiyeler en büyük yeri alır.

Ama Brecht'in de vurguladığı gibi, Coriolanus'un Roma'yı almaktan vazgeçişinin tek nedeni ana sevgisi, ana hatırı değildir. Coriolanus anasından duyar ki, bütün o hor gördüğü plebler, ayakkabıcılar, terziler, urgancılar, dam aktarıcılar, hâsılı cümle esnaf ve işçi korkudan titreyerek de olsa silahlara davranmışlardır. Yenilgi ile sonuçlanacağını bile bile yine de karşı koyacaklardır. İşte Coriolanus orada uyanır. O biriciklik, onsuz olunmazlık, vazgeçilemezlik efsanesi bir anda yıkılır. Üstelik de, bir zamanlar oğlunun bu vasıflarına herkesten çok inanan bir anadan bunun tam tersini duymak onu yıkar. Coriolanus kendi kendini iki ucundan yakan bir üstünlük kompleksinin tragedyasıdır. Bu bakımdan ibret vericidir. İhtirasının hızına kapılıp giden herkese, küçük dağları ben yarattım diyenlere. Halkı küçümseyen tüm gafillere.

Coriolanus tragedyası her büyük eser gibi hem kahramanın kişiliğindeki bireysel zıtlıkları, hem de kahramanla ortamı arasındaki sürtüşmeleri içerir. Bundan ötürü de kimi rejisör bu oyunda **(Halkın bir kahramana karşı nankörlüğü)** kimi rejisör de **(Bir soylunun küstahlığı)** açısını vurgular. Bu bakımdan netameli bir oyundur. 1934'de Comédie Française'de oynandığı zaman halkın tepkisi karşısında kısa zamanda sahneden kaldırılmıştı. 1958'de yine, Paris'te oynanırken tesadüfen seyretmiştim. Bernard Dortun, Theatre Populaire'de çıkardığı **«Faşist Oyun»** gürültüsünü pek de haksız çıkarmayacak bir mizansendi. Halkın nankörlüğünü, anlayışsızlığını vurguluyordu. Dortun, **«gereksiz bir kahraman»** dediği Coriolanus'un anısına gayretkeş bir anı dikiliyordu. Daha sonra aynı tragedyayı Berliner Ensemble da Brecht'in uygulaması ve rejisi ile de gördüm. Bu sefer oyun dialektik

yörüngesine oturtulmuştu. Ama Shakespeare Ustaya büyük hayranlığı olan Brecht, oyunun çatısına hiç ilişmemişti. Coriolanus'un kişiliğini çarpıtmamıştı. Metni zorlamamıştı. Sadece çağdaş bir açı katmıştı. Klasikleri klasik yapan da bu değil mi? Biraz tozları alınınca her dönem için geçerliliklerini belgeliyorlar.

İhtirasların gözleri bürüdüğü bir ortamda Coriolanus'u seçmek isabetli olmuş. Akınlı - Uludağ İkilisinin Harbiye Şehir Tiyatrosunda sahneye koydukları Coriolanus çağdaş gelişmelerin farkında bir açıdan sergileniyor. İyi yorumlanınca Shakespeare'den usta tiyatro hocası olmaz. Muhsin Ertuğrul'un başlattığı Shakespeare oynama geleneğine bugün dünden de çok ihtiyacımız var. Seviye düştükçe seviye açlığı artıyor.

(Milliyet, 22.1.978)

★

Uğur MUMCU

NEREDEN BAŞLAMALI?..

Kontr-gerilla, son günlerde yeniden gündeme geldi. İçinde yaşadığımız kargaşa ortamı ve bu ortamın yarattığı kuşku bulutları, ister istemez kontr-gerilla düğümüne bağlandı.

İstanbul Sıkıyönetim eski Komutanı Faik Türün, «Hayır kontr-gerilla diye bir kuruluş yoktur» derken, bir başka suç itirafında bulunmaktadır:

— Sanıkların sorgularında MİT elemanları bulunmuştur...

Yürürlükteki herhangi bir yasada, ceza soruşturmasının MİT elemanlarınca yapılacağına ilişkin bir hüküm ya da dayanak bulunmamaktadır. Emekli general, «Kaş yapayım derken göz çıkartmakta» ve açıkça «Ben suç işledim» demektedir.

Faik Türün, İstanbul Sıkıyönetim Komutanıyken, Adlî Müşavirliğini Yargıç Albay Turgut Akan yapmaktaydı. Albay Akan, şu anda, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi

İkinci Daire Başkanı olarak görev yapmaktadır. Türün'ün Hukuk Danışmanlığını yapan albay Akan'ın, MİT tarafından yöneltilen sorgulamaların nerede ve nasıl yapıldığına ilişkin geniş ve doyurucu bilgilere sahip olması gerekir.

Yazar İlhan Selçuk İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı emriyle gözaltına alındıktan sonra, nereye götürülmüştür? Emekli tümgeneral Celil Gürkan, kimin emriyle nerede sorguya çekilmiştir? Emekli yarbay Talat Turan'ın sorgusunu kimler yapmıştır? Yazar Doğan Avcıoğlu, İlhami Soysal kimler tarafından sorguya çekilmiştir?

Bu soruların yanıtını Sıkıyönetim Komutanı Faik Türün veriyor:

— MİT elemanlarınca...

İstanbul'da Ziverbey köşkünde sorguya çekilen sanıklara birer tutanak imzalatılmıştı. Bu tutanakların altında kimlerin imzaları bulunmaktadır? Bu imzaların sahipleri, hiç şüphesiz, Ziverbey köşkü ile ilişkili güvenlik yetkilileridir. Soruşturmaya buradan başlamak sanırız, kontr-gerilla örgüsünü, çorap söküğü gibi, ortaya çıkaracaktır.

Bu olaylardan sonra çıkan af yasası işkencecilerin yargılanmasını önlemektedir. Evet, işkenceciler hakkında ceza soruşturmaları açma olanağı yoktur. Fakat, aynı olaylar hakkında Meclis araştırması yolu işletilebilir. Bu durumda Kontr-gerilla Örgütünün çekirdeği ve uzantıları, hiç olmazsa, siyasal denetim kapsamına alınabilir.

Düşük Başbakan Demirel'in başında bulunduğu üç partili muhalefet cephesi, Başbakan Ecevit'i sıkıştırmak için:

— Haydi arşivler elinizde çıkartın Kontr-Gerillayı... diye meydan okumaya kalkışmaktadır.

Yapılacak iş ceza soruşturması olmadığına göre, bütün partilerin Meclis araştırması açılmasını istemeleri, Kontr-Gerilla gerçeğini ortaya çıkarmaya yetecektir.

Haydi ne duruyorsunuz?

(Cumhuriyet, 22.1.978)

★

Prof. Dr. Mükerrem HİÇ

TÜRKİYE EKONOMİK DARBOĞAZI NASIL AŞABİLİR?

Uluslararası ParaFonu (IMF) ile 1977 Eylül'ünden bu yana dış borç sağlanması, bunun için de enflasyonun azaltılması, bütçe açıklarının, KİT zararlarının ve kamu yatırımlarındaki israfın önlenmesi, yatırımların kısılması, gerçekçi kur politikası izlenmesi ve gerekli oranda devalüasyon yapılması konusundaki görüşmelerden henüz kesin sonuç alınamamıştır.

Ekim'de yapılan petrol fiyatları ve KİT zamları ile % 8 - 10 oranında kur ayarlaması ise yeterli görülmemiştir. Bu durumda, enflasyon, dış ödemeler ve devalüasyon 2. MC hükümetinden sonra CHP'nin kurduğu yeni hükümetin çözümlemek zorunda kalacağı önemli ekonomik sorunlar olarak ortada kalmıştır.

Dış ödemeler sorunu, aslında, 1977'de birden ortaya çıkmış değildir. Sorun 1974'de kendini göstermiş, fakat o zaman varolan döviz rezervlerinin kullanılması ve 1975'-de DCM akımına yeniden izin verilmesiyle, 1977'ye kadar ertelenebilmiştir. Buna karşı, dış açıkları ve enflasyonu önleyici önlemler ise ihmal edilmiştir.

NELER BOZUK?

Bugün kritik bir noktaya ulaşan ödemeler dengesi sorununda rol oynayan başlıca etkenlerin incelenmesi, önümüzdeki yıllarda uygulanması gerekli politika önlemleri hakkında bir düşünce verebilir. Başlıca etkenler şu noktalarda toplanabilir :

★ 1971'den bu yana hükümetlerin aşırı enflasyoncu bir politika izlemeleri, KİT'lerde beliren zararlar ve bütçe açıkları, kamu yatırım ve carî harcamaları artışlarına karşı vergi hastlatının yeterince arttırılamaması.

★ Yine 1971'den bu yana montaj ya da ithal - ikame sanayiinin yerli imalât oranının yükseltilmemesi, bu-

nun için temel hammadde, ara malları, yatırım malları ve yan sanayi kollarının yeterli sürat ve hacimde geliştirilmemesi, kısaca sanayiin bütünleşmiş duruma getirilememesi.

★ Enerji üretiminde aksama ve darboğazlar, 1971'den bu yana yerli petrol üretiminin azalması, kömüre ve suya dayalı elektrik enerjisi üretiminin yeterince geliştirilememesi.

★ İhracatın, ihracat sanayii ve tarım ihracatının yeterli süratle geliştirilememesi, ihracatta karşılaşılan aşırı bürokrasi ve formaliteler.

★ 1971 yılından bu yana gerçekçi bir karma ekonomi felsefesi oluşturulamaması, süratli kalkınma ve sosyal adalet amaçlarının gerçekleştirilmesinde devlet müdahalesi, kamu ve özel yatırımların yerlerinin sağlıklı bir biçimde saptanamaması, özellikle devletin malî olanakları üstünde yük almaya çalışması, gerek özel kesim gerek özel yabancı sermaye tasarruf ve yatırım potansiyelinden, uygun bir destek ve kontrol politikası uygulanması yoluyla, tam olarak yararlanılamaması.

PARA VE PETROL

★ 1970 devalüasyonundan bu yana yapılan kur ayarlamaları biçimindeki küçük çaplı devalüasyonların, ülkedeki fiyat artışları karşısında ödemeler dengesi carî işlemler açığını azaltacak düzeyde olmaması, denge kuru ya da gerçekçi kur politikasından sapmalar.

★ 1974'de petrol fiyatının OPEC tarafından yükseltilmesi ile dünya çapında karşılaşılan enflasyon, durgunluk ve dış ödeme sorunlarının dolaylı dolaysız etkileri.

★ Yunanistan ile Türkiye arasındaki Kıbrıs ve öteki anlaşmazlıkların 1974'den beri çözümlenememesi, bunu izleyen ABD silah ambargosu, Yunanistan'ın çözümü uzatma ve Türkiye'yi dış dünyadan tecrit etme çabalarına karşı Türk hükümetinin dünya kamuoyu yaratmada ve çözümde kararlılığını kanıtlayacak olumlu adımın 1977 sonlarına kadar geciktirilmesi.

★ Dış dünya, özellikle ABD, AET, Orta Doğu ülke-

leri, Sosyalist Blok ve 3. Dünya ile ilişkilerde ortaya çıkan çeşitli politik ve ekonomik aksamalar.

DİNAMİZM VE DEMOKRASİ

1978'de kısa süre içinde alınacak ekonomik önlemlerle kritik nokta aşılabilir. Ancak, döviz darlığı kalıcı nitelikte bir sorun olmayı sürdürecek, Türkiye en az 4. ve 5. kalkınma dönemleri boyunca, kıt döviz olanakları ya da aşırı ithal talebiyle sınırlanan bir büyüme süreci içine girecektir. Buna göre, kalkınma stratejisi yeniden düzenlenmeli, fiyat istikrarına ve yatırımların ödemeler dengesi üzerindeki olumlu etkilerine öncelik verilmelidir. Gerek kısa, gerek uzun dönem için iyimser olmaya sevkeden etkenler şunlardır :

1) Türkiye'de kamuoyu demokratik rejim çerçevesinde politik ve ekonomik istikrarın sağlanması konusunda azimlidir.

2) Türkiye iç dinamizm gösteren, sürekli büyüyen ve gelişen bir ekonomiye sahiptir.

3) ABD ve Avrupa bankalarında, OPEC ülkelerinin geniş fonları birikmiştir. Bankalar bu fonları politik ve ekonomik istikrara kavuşmuş, dinamik ekonomiye sahip bir Türkiye'ye yatırmaya hazırdır. Buna karşı iyi planlanmış, büyüme hızı yüksek ve fiyat istikrarını sağlamış, ödemeler sorununu uzun dönemli bir çözüme bağlamış bir Türk ekonomisinin önümüzdeki yıllarda ek dış borçtan ürkmesine neden yoktur.

NASIL BİR KUR?

Dış ödemeler sorunu karşısında alınması gerekli acele önlemler arasında, gerçekçi kur politikası ve devalüasyon da vardı. Gerçekçi kur ya da denge kuru şöyle tanımlanabilir: Carî işlemler açığını normal bir düzeyde tutan, normal ya da ödenebilir düzeyde bir dış borç ve krediyle bu acığın finanse edilmesini sağlayabilen döviz kuru.

Şayet içerde ithal malları sıkıntısı artıyorsa ve bu malların karaborsası ortaya çıkmışsa, bunun yanında ka-

raborsa döviz kuru resmî döviz kuruna oranla çok yükselmişse ve bütün bu eğilimler geçici olmaktan çok kalıcı nitelikteyse, denge kuru politikasından sapılmış demektir. Bu durumda devalüasyon yapılması gerekir.

İthal malları talebinin fiyat esnekliği düşük olduğundan devalüasyon ithalât talebini pek kısmayabilir, yalnız spekülatif amaçlarla yapılan ithalât önlenmiş olur. İthalât kısa sürede ancak yatırım malı ithalâtını ve buna göre yatırım düzeyini azaltmak ya da yatırımları döviz gerektirmeyen alanlara yöneltmek, bunun yanında uzun dönemde temel ham madde, ara malı, yatırım malı iç üretimini geliştirmek suretiyle azaltılabilir. İhracat açısından ise elde daha kesin göstergeler vardır. Başlıca ihraç mallarının iç fiyatları normal düzeydeki ihracaatta vergi iadesi de hesaba katıldığında - resmî döviz kuruna göre hesaplanacak dünya fiyatlarının çok üstünde kalıyorsa, bu husus paranın aşırı değerlendirilmiş duruma geldiğinin güvenilir bir göstergesidir ve bu fiyat farkını gideren oranda bir devalüasyon yapmak gerekecektir. Develüasyon oranı hesaplanırken ithal girdileri, dolayısıyla ihraç malları maliyet ve fiyatlarında meydana gelecek artışlar, yine önümüzdeki bir iki yılda Türkiye'deki fiyat artışlarının dünya düzeyindekinin üstünde olmasının olumsuz etkilerini karşılayıcı bir marj da konulmalıdır. Devalüasyon yapılmadığı takdirde ise, eldeki stoklar ve ihraç malları ancak yüksek malî yardımlar, bütçe yükü, gizli devalüasyon getiren takas yollara gidilir.

Devalüasyon işçi döviz gelirleri, turizm, yabancı sermaye kâr transferleri üzerinde de mutlaka önemli ölçüde olumlu etkiler yaratır.

TEK İLAÇ DEĞİL

Öte yandan, devalüasyonun gerekli ve fakat tek başına yeterli önlem olmadığı hatırdan çıkartılmamalıdır. Enflasyon önlenmez, yatırımlar ve üretim yeniden düzenlenmezse devalüasyonun olumlu etkileri kısa sürede ortadan kaybolacak ve yine aynı noktaya dönülecektir.

(Milliyet, 24.1.978)

★

Rauf MUTLUAY

FOK YAVRULARINI ÖLDÜRMEK

Dinlenme payı hak edilmiş bir sabahı vardı geçtiğimiz salının, benim için. Cumhuriyet'i erkence ve bütünüyle okumak fırsatını buldum. Manşet ilgilerinden fıkra ışıklarına geçtim; ölüm duyurularını atlayıp sürekli yazı ve karikatürleri izledim; bu arada Vehbi Belgil'in ilginç başlıklı güzel yazısını da bitirdim: «Türklerin Acıklı Sonu». İçimde nicedir kıpırdanan, birkaç kez yinelediğim halde etkisini gözleyemediğim düşünceleri açıklamak için iyi bir addı bu. Gerçekten bazı edebiyat türlerinin de acıklı bir sona gidişleri var. Yanlış «avlanmalar» (!) yüzünden.

Önce şu paragrafı birlikte dinleyelim «Tükenen hayvanlar sadece yukarda saydığımız biçimde öldürülseler gene iyi. Bunların çoğu, dolaylı dolaysız işkencelerle öldürülmektedir; ve insanı isyan ettiren de budur. Örneğin Kanada'nın Saint - Lawrance körfezinde avcılar, her bahar fok avına çıkarlar. En çok aranan foklar, yeni doğmuş olanlardır. Bunların kafalarına sopayla vurulur. Ölenler ölür, ölmeyenler sersemler sersemlemez, derilerinin yüzülmesine başlanır. Hayvanların nasıl feryat ettiklerini tahmin edebilirsiniz. Bu arada yavrularının yardımına koşmak isteyen analar da ya öldürülür, ya korkutularak kaçırılır...»

İnsana özgü bencil tutumlarla fillerin, ayıların, tilkilerin... nasıl yok edildiklerini bir yana bırakalım şimdilik. Şu görünümü canlandırmaya çalışın lütfen gözünüzde. Ya doğru yolu gösterecek bir öğretmen, ya yargılarından yararlanılacak bir eleştirmensiniz diye ellerindeki defterlerle geliyorlar. Ana çalışmalar pek çok vaktinizi almakta olduğu için en olmaz zamanlarda: Ders arası teneffüslerinde, yemek paydoslarında, gece telefonlarında.. Sayfalar dolusu şiir, bazı gülmece ve öykü denemeleri. Genellikle ve öncelikle şiir. Niçin şiir? Bu soruyu yönelttiğiniz zaman cevap yok. İçlerinden gele-

bir güç onları buna zorladığı için mi, bu türde bir başarı kazandıklarına inandıkları için mi, şiiri en kolay başarılabilir bir iş saydıkları için mi, şiir yeteneğiyle birlikte doğmuş oldukları için mi, şiire gerçekten özel bir emek harcadıkları için mi? Belli değil, cevap da vermiyorlar. Ya aile çevresi, ya arkadaşlık dünyası beğenmiş, arkalamış, yüreklendirmiştir bu alanda... ve defterler doludur.

Hepsinin başlangıç dayanakları bir: Ölçü (vezin) yok, uyaklar (kafiye) ve rastgele tekrar benzeşmeleri, ya en kolay çağrışımların ürünleri, ya da vazgeçilmiş ondan da. Her hangi bir nazım birimi güzencesi (disiplin), bir nazım şekli özeni, kısalık uzunluk dikkati, başlangıç bitim kompozisyonu aramayın. Hepsi içten geldiği gibi... bir tek şey aksamıyor yalnız, dizeler (mısralar) altalta; kesinlikle böyle ve satırbaşları büyük harfli. Yazı genellikle çirkin, yazın (imlâ) bozuk, noktalama rastgele savsaklamalarla darmadağınık, anlatım düzgün değil... Belli ki bir çalışma çabası, kendinden öncekileri okuyup tanıma hevesi de eksik. Ama gözlerinde inanmış bakışlarla, güvenli bekleyişlerle, istiyorlar yargılarınızı. Oysa ben yeni doğmuş fok yavrularını öldürmek istemiyorum.

Bu şiir, çalışmasında niçin ölçü, uyak, nazım şekil, dize birimi dikkati yok diye sorduğunuz zaman ön yargıların direnişi hazır: **Şiir için ölçü, uyak, biçim gerekli mi ki? Ne demişti Orhan Veli...** İlâhi Orhan Veli, bazı zanaat ustalıklarının asıl sanata yetmiyeceğini, çok zaman bu gibi araçlar bağının sanat eserinin özgürlüğünü yok ettiğini söyledi diye nasıl yorumlandığını bilse... ne kadar üzülürdü kimbilir... Oysa kesinlikle çok iyi bilirdi bu zenaat inceliklerini o. Bakalım bir gençlik ürününe; tek sözcüğüne dokunabilir misiniz, bozabilir misiniz herhangi bir yerini:

«Çocuk gönlüm kaygılardan âzâde / Yüzlerde nur, ekinlerde bereket / At üstünde mor kâküllü şehzade / Unutmaya başladığım memleket / — Şakağımda annemin sıcak dizi / Kulağımda falcı kadının sözü / Göl başında padişahın üç kızı / Alaylarla Kaf Dağına hareket». (Masal; Orhan Veli Yirmi üç yaşında). İsterseniz Varlık'ın aynı sayısında (94, 1 haziran 1937) bununla birlikte çıkan başka bir ürününe dikkat edelim: **«Üzerinde beni**

uyutan minder / Yavaş yavaş girer ılık bir suya / Hind'e doğru yelken açar gemiler / Bir uyku âlemine doğar dünya / — Sırça taştan sihirli su içilir / Keskin Sırat koç üstünde geçilir / Açılmayan susam artık açılır. / Başlar yolu cennete giden rüyâ».

Böyle başlamıştı Orhan Veli ve arkadaşları; şimdi de böyle gidiyorlar gene. Arada Türk şiirinin yüzlerce yıllık gelenek hastalıklarını yıkan gerekli bir devrim yaratarak. Onlar sanatın zorluğunu, zenaat bilgisini çabasını ve sabrını inkâr etmemişlerdi ki; her gerçek sanatçı gibi. Ama ne var, asıl «anarşi»; şimdi şiiri bu denli kolay, zahmetsiz, rastgele, ucuz ve çabuk yapılabilir kanısına saplanmış zihinlerin karışıklığında. Ve siz, bir nazım parçasında gerekli ön bilgiler dikkatini arayıp «hani vezin, kafiye, nazım şekli» der demez, suçlayıcı yargılar hazır. Tutucusunuz, fazla öğretmensiniz, şekil düşkünüsünüz, asıl şiiri arayacak yerleri bilmiyor, yetenekleri savıyorsunuz başınızdan... Gözlerde bir umut kırılışı, yüzlerde bir pişmanlık burukluğu, küskünden çok kırgın, size geldi diye kendini yanılmış sayarak, epeyce de kızgın bir diklikle ayrılırlar yanınızdan. İçimde, sersemlediği için öldü sanılarak derisi yüzülmeye başlanmış bir fok yavrusunun acı çığlığını duymuşum gibi bir üzüntü... kalırım olduğum yerde. **«Bir yer var biliyorum / Her şeyi söylemek mümkün; / Epeyce yaklaşmışım, duyuyorum / Anlatamıyorum.»**

Gençlere ne salık verirsiniz dediğimde, Dağlarca'nın cevabı abartmalı idi. Her biri kapağına hecenin ve aruzun ayrı bir kalıbı yazılmış ürünlerle elli defter doldurulacak, özenle... Sonra atılıp bunlar, şiir yazmaya başlanacak yeniden. (100 Soruda Çağdaş Türk Edebiyatı, 1973. Sayfalar 338 - 344). Altmıştan fazla eserinden başka elinde kalmış otuz yeni kitabını tamamlamak için kenti bırakıp Çamlıca yalnızlığına çekildi 64 yaşındaki Üstad Dağlarca, O dosyaların çoğunu gördüm ben; inci gibi, bir Kuleli öğrencisinin, eski yazısıyla dolu sayfaları. Ama o bitmemiş sayıyor yazdıklarını. Emek, daha emek... diye.

Amatörlüğü yanlış anlayan, yazdıklarını hiç ayıklamadan yayan, hiçbir emek harcamadan satırlar dizen...

ve sonra kitaplaştıran nice gençlik hevesinin doldurduğu şiir rafına bakıyor, bu kalabalığa şaşıyorum. Bu konuda bir şeyler yazmıyorsam... yavru fokları öldürmek de, diri diri yüzerken bağırtmak da istemediğim içindir. Bırakalım büyüsünler.

(Cumhuriyet, 26.1.978)

★

Oktay AKBAL

SAĞCI BASIN NELER DEMİŞ?

«1977 yılında sağcı basın ne dedi?..» Bir güldürü kitabı gibi okudum Alpay Kabacalı'nın derlemesini. Evet, bir antoloji, bir gülmece antolojisi... Kitabını olaylara, konulara göre düzenlemiş Kabacalı. 1977 içinde en çok hangi olaylar ilginizi çekti? Siyasal cinayetler ve anarşi olayları mı? Milliyetçi Cephe içinde çekişmeler mi? Genel ve yerel seçimler mi? Seçim sonuçları ve hükümet tartışmaları mı? Sağın gerçek anatomisini yapmak mı istiyorsunuz? Açın bu kitabı hem de en ünlü sağcı yazarların kaleminden okuyun bütün bunları. Göreceksiniz gerçekler nerde, bu baylar nerde? Kendinizi bambaşka bir ülkede sanacaksınız. Bizim sağcı basının ünlü ünsüz kalemleri hem çağ dışı, hem de gerçeklerden kopuk bir evrende yaşıyorlar sanki...

Adları saymak gereksiz. Bakın bir tanesi ne diyor, bu hem de yüksek devlet görevlerinde bulunmuş bir kişi: «Dün bizimle üniversite ve yüksek okul sıralarında dirsek cürüten, omuz omuza Tan Matmaası'na yürüyen, İstiklâl Marşiyle caddeleri inim inim inleten... partili partisiz aydınlarımız, parlamenterlerimiz, profesörlerimiz hepimiz bugünün gençliğine bugünü böyle mi hazırladık?» Nasıl olsun istersiniz? Tan gazetesini yıkmak gibi bir önemli iş becermişsiniz gençliğinizde; düşünce özgürlüğüne, beğenmediğiniz siyasal görüşlere uygun gördüğünüz iş, gazete binasını yıkmak, makineleri parçalamak!.. Sizin yolunuzdan gidenler de aynı tutumu benim-

semişlerse, yol kesip, kafa kırıp, oraya buraya bomba atıp, profesörleri dövüp, aydınları bıcaklayıp «caddeleri inim inim inletiyorlarsa» gururlanın! İstediğiniz gibi, size benzeyen bir gençlik yetiştirmişsiniz!..

Başka biri de bakın solu bir kıyımla korkutmaya çalışmış: «Kaşınan atı, sahibi veya onun vazifelendirdiği seyisi nasıl kaşağılarsa, bizdeki cümle solcuların da bu tür davranışlara girişmeleri sebebiyle gerekenin yapılmasını istedikleri ortaya çıkmaktadır.» Gereken neymiş? Büyük bir kıyım! Solun karşısındakiler Endonezya harekâtını çok iyi biliyorlarmış, bu konuda tecrübe sahibiymişler! Yani, sağcı yazarlarımızın, liderlerimizin «vazifelendirdikleri» kimseler sokaklara düşüp kendileri gibi düşünmeyen solcu, ortacı, liberal kim bulurlarsa kıyıp geçirecekler!

Ondan bundan, birer gerçek «inci» olan bir kaç cümle sunayım: «Hükümet olmalıdır MHP. Bir iç savaş çıkmadan veya iç savaşın önlenmesi için MHP hükümet olmalıdır.», «Ağzından salyaları akan kızıl suratlı kahpeler.», «MHP ezer, hem de fena ezer. İşte bunu bildiğimiz için o günlerin gelmemesine çalışıyor, tahripçilerden çok tahrikçileri hayretle seyrediyoruz.», «MHP tepeden tırnağa bu devletin ve milletin, rejimin bekçilerinden. Anayasa içi meşru bir kuruluş değil mi? Öyleyse bu barış çağrıları niçin, kime, hangi yanlış ve şartlandırılmış intibaı silmek için yapılır?», «Bir an evvel bunların kökenlerine asit döküp kurutmak bir milli görevdir. Bunlar darağacından iyi anlar. Biz güvenoyu almış hükümetten icraat isteriz. Vay, medeni milletlerde idam vahşettir, vay bizi yadırgarlar demenin zamanı değildir.», «Bugün bilmeyen mi var, bütün olayların şu her gün basın toplantıları yapan, demeçler veren «demokratik» kuruluşlar tarafından düzenlenip yürütülmediğini? Bunların yakasına fail değilse bile müşevvik diye yapışmak mümkün, hatta gerekli değil mi?», «Yarın 1 Mayıs... Yarın büyük şehirlerimizin meydanlarında kanlı olaylar çıkartmaya bakacaklardır. Polislerimizin, şehit ve yaralı vermemek için en iyi tarzda techiz olmaları...», «Bugün mühimdir. Arabalar tahrip edilecek. Camlar kırılacak. İnşallah aldanırız, ama kanlar akacak.»...

Okuyup geçmişiz, gülmüşüz, acımışız bütün bunlara... Hepsi bir arada okununca acı bir görünüş ortaya çıkıyor. Başka ülkelerde «sağ»ın kendine göre bir felsefesi, bir düşünce düzeyi vardır. O ülkelerde sağ çağa ayak uydurmaya çalışır. İktidara geldiği zamanda da sol'un yapıp gerçekleştirdiği işleri bozmaz, o yoldan gider. Ama Türkiye'deki «sağ» işte budur, bu küçük kitap bir belgedir. Sağ'daki yazarların, çizerlerin gerçek durumunu gösteren bir aynadır. Niye hiç bir olumlu iş başaramaz «sağcı» politikacılar, niye kalıcı, değerli bir yapıt veremez, yaratamaz «sağcı» sanatçılar, yazarlar, ozanlar? Hatta «sağcı»yım diyen kaç ozan, yazar, sanatçı çıkar açıkça? Çıkanların da değeri nedir?

Türkiye'de «sağcı» olmak çağının gerisinde kaldığını kabul etmektir. Bilerek bilmeyerek bundan hoşlanmaktır. Düne, önceki güne bağlı yaşamaktır sağcılık... Herşeyi babadan, dededen gördüğümüz, bildiğimiz gibi yapmak, yapılmasını istemektir. Beğenmediği, tutmadığı, aklının ermediği her düşünceye, her görüşe en ağır suçlamayı yapmaktır. Uygarca tartışmadan kaçmaktır. Halk çoğunluğunun yararına karşı cephe almaktır. Bu yüzden de Türkiye'de sağcı politikacılar, sağcı bir tutumu, bir politikayı savunmakla görevli gazeteciler, yazarlar bir çıkmazda bocalayıp dururlar. Yazdıkları yazılar, ileri sürdükleri savlar bu yüzden uygar, ekinli, bilinçli yurttaşların gözünde birer gülmece yazısı olur...

Derinlik Yayınları'nda çıkan «1977 Yılında Sağcı Basın Ne Dedi? derlemesini okursanız, sağcı basının «hiç bir şey» demediğini, hep aynı «şeyleri» yinelediğini görürsünüz. Varsa yoksa, korkutma, şiddeti övme, geriliği, çağdışılığı özleme, besleme, güçlendirme çabası... Hepsi bu.

(Cumhuriyet, 28.1.978)

★

Nadir NADİ

GÜÇ GÖREV

Ecevit hükümetinin güvenoyu almasiyle ötedenberi

süregelen şiddet olayları daha bir yoğunluk kazandı. Dövülen, yaralanan, öldürülen gençlerimizin sayısı azalmak şöyle dursun, günden güne artıyor.

Bu çılgınca saldırganlığın nedenleri hakkında henüz kesin bir yargıya varacak durumda değiliz. Yeni hükümet, ister sağda, ister solda olsun, her türlü düşünceye kısıntısız özgürlük tanıdığını açıkça belirttiğine göre bu saldırıların her şeyden önce özgürlüğü hedef aldığına inanmak gereğini duyuyoruz. Ülkemizde normal demokratik bir düzenin yerleşip işlemesinden hoşlanmayan güçler bulunduğu bir gerçektir. Bu güçler, kimi dış kaynaklardan da dolaylı destek görüyorlar mı? Olasıdır.

Şurası kuşkusuzdur ki «güç» dediğimiz örgütlerin asıl dayanağı korkudur

Demokrasi korkusu, özgürlük korkusu!

Bunlar ülkemizde normal bir hukuk düzeninin kurulup işlemesinden şiddetle rahatsız olmaktadırlar. Kafalarında yaşattıkları düzeni anayasal yollardan gerçekleştirme olanağının bulunmadığını iyi bilmektedirler. O halde ne yapacaklar? Saldıracaklar, vuracaklar, sağı sola, solu sağa kırdıracaklardır. Ta ki halk demokrasiden umudunu kessin ve onlar da düşledikleri dikta rejiminin başında ülkemizin başına bela olsunlar.

İtici gücünü özgürlük korkusundan alan böylesi dikta rejimleri başka ülkelerde de denenmiş ve hemen hepsinde iflasla sonuçlanmıştır. Ne var ki, kısa süre de olsa bunların yönetimine el koymaları yalnız kendilerine değil, halka da pahalıya malolmaktadır.

Türkiye gibi, çağdaş uygarlığa yeni yeni ayak uydurmaya çalışan bir ülkede bir yandan özgürlüklerin sınırını genişletmek, öte yandan şiddet eylemlerinin ve anarşinin kökünü kazımak sanıldığı denli kolay olmayacağa benzemektedir. Üç bucuk yapay cephe iktidarları döneminde dikta heveslilerine, sırf başbakanlıktan düşmemek kaygısiyle Süleyman Bey'in verdiği ödünler demokrasimiz hesabına büyük talihsizlik olmuştur. Devlet yalnız parsellenmekle kalmamış, kilit noktalarına yerleştirilen dikta «hizmetkârları» yüzünden rejim rayından kaydırılmıştır. Her şeyin yerli yerine oturtulması büyük bir operasyonu gerektireceğe benzemektedir. Bunu bilen parti-

zanlar tedirgindirler. Onun için ya herrü ya merrü diyerek gider ayak son kozlarını oynamakta, ortalığı ellerinden geldiğince karıştırmaktadırlar.

Ecevit hükümetini bekleyen görev çetindir. Hem dikkatli davranarak yasa dışı girişimlerden sakınmak, hem de bir an önce dikta özlemcilerinin hevesini kırmak zorundadır.

Hükümetin, bu görevi yerine getirmeye çalışırken korkuya değil demokrasiye ve iyi niyete dayanacağına inanıyoruz.

Bu ise, tüm engellerin üstesinden gelmeye yetecek başlıca güçtür.

(Cumhuriyet, 29.1.978)

★

Hasan PULUR

HER SÖYLENENE EĞER İNANIRSAK...

Neler çıkarıyorlar yarabbi, neler çıkarıyorlar.

İnsanın aklı duruyor...

— **Artık bu kadarı da fazla!** deyip geçmek istiyorsunuz, insanı zorla tahrik ediyorlar:

— **Sen öyle bil! Bir kurcala bak altından neler çıkar.**

— **Ne çıkar?**

— **Çapanoğlu çıkar çapanoğlu!**

Örneğin biri telefon ediyor:

— **Ankara Kanser Hastanesi Baştabibliğine Halûk Nurbaki atanmış, biliyor musunuz?**

— **Evet gazetelerde böyle bir haber vardı.**

— **Tarihini biliyor musunuz?**

— **Geçen gün galiba!**

— **Yani?**

— **Ne yanisi kardeşim! Her atama için çetele mi tutacağız!**

Adam aşağıdan alıyor:

— **Canım kızmayın hemen...**

— **Kardeşim kızmıyorum ama, öyle şeyler soruyorsunuz ki...**

— **Yani şunu sormak istedik: Halûk Nurbaki hangi hükümet zamanında atandı?**

— **Ecevit hükümeti zamanında atandı galiba!**

Gülüyor:

— **Siz öyle bilin!**

Lahavle çekiyorsunuz:

— **Peki siz ne biliyorsunuz?**

Dilinin altındaki baklayı çıkarıyor:

— **Eski Baştabip Dr. Lütfü Köselioğlu güvenoylamasının yapılmasından bir gün önce görevden alınmıştır.**

— **Yani Halûk Nurbaki'yi de eski hükümet mi atamıştır?**

— **Kendisine sorun!**

Çat telefonu kapıyor.

Derken bir başkası geliyor:

— **Otomobil bağışlarının altında yatan bit yeniğini biliyor musunuz?**

— **Yoooo, bilmiyoruz! Öyle bir şey mi var?**

Başlıyor anlatmağa.

«Dışardaki işçilerimiz yurda girişi ve satışı yasak otomobil, minibüs, otobüs gibi motorlu vasıtaları resmî dairelere, belediyelere, hükmi şahsiyeti haiz teşekküllere kurumun adı belirtilmek kaydile bağışta bulundukları taktirde yasaklılık aranmaksızın ve gümrük ödenmeden yurda sokulup bağışlanan kurumun demirbaşına geçiyor.

Şimdi Türkiye'de bu muvazaalı bağış formülünün çok yaygın şekilde tatbikata konması ile yurt çapında müdiranın altında lüks yabancı marka arabalar var. Yerli malı otomobiller, ikinci araba olarak garajda veya kurumun tali bir elemanının kullanmasına izin verilmiş durumdadır.

Muamelenin buraya kadar akışında anormallik yok.

Ancak Türk işçisinin yardımseverliği ve hamiyetperverliğinin de bir hududu vardır. Doğduğu ilçenin müftülüğüne, sağlık merkezine, belediyesine bağışta bulunabilir ama, sayıları binleri bulan selâm sabahı olmayan tanımadığı müdirana da yüksek değerdeki bir taşıtı bağışlamanın gereği yok. İşçimiz de hesabını bildiğinden bağış isteyen müdür ile pazarlık yapıp gümrük yetkilisine bağış dilekçesini vermeden önce vasıtanın markasına, mode-

line, büyüklüğüne göre 100 - 200 - 300 bin lira fiyat istiyor.

Resmî dairelerin taşıt alma şartları malûm, Tahsisat konacak, planlamadan geçecek, bütçelere göre Bakanlar Kurulu onaylayacak ve bu formaliteleri tekemmül eden taşıt herhalükârda Devlet Malzeme Ofisi mevcudundan satın alınacak. Bunun dışında alınacak bir taşıt için muhasebenin bir kuruş ödemesi mümkün değil.

İşte bit yeniği bundan sonra başlıyor.

Müdürün işçinin istediği parayı açıktan bulması lâzım. Açıktan para kimden alınabilir? Daire ile işi olan ve menfaatinin bozulmasını istemeyen kimselerden. Müdür dairesiyle iş yapan kimselerin listesini çıkararak, iş münasebetlerinin önemine göre işçinin istediği miktarın tevziatını yaptıktan sonra kendilerine haber salınarak toplanan para vasıta sahibine ödenip müdür beyin altına çekilir.»

★

Gel de inan!

Hiç böyle şey olur mu?

Ama dilin kemiği yok ki!

Dönüp duruyor işte!

Halûk Nurbaki'yi MHP'li Sağlık Bakanının atadığını ima etmek gibi...

Bize kalırsa Sayın Nurbaki'yi ne eski hükümet, ne yeni hükümet, hiç biri atamamıştır oraya!

Atasa atasa TRT atamıştır!

Çünkü TRT'nin her derde deva doktorudur da...

(Milliyet, 30.1.978)

★

Mümtaz SOYSAL

TATLI

Parlamento muhabirlerinin bildirdiklerine göre, geçen gün Meclis bütçesi görüşülürken, üyelerden biri, «Meclis lokantasındaki garsonların tatlıları sakladıklarını

ve tanıdıkları milletvekillerine verdiklerini» iddia etmiş. Ne güzel.

Şimdiye kadar hep halkın oyuyla Ankara'ya gelen kişilerin halktan bazı şeyler sakladıkları ve vatandaşlar arasında «Bu bizden, o sizden» diye ayırım yaptıkları söylenirdi. Artık, hiç olmazsa bazı şeylere halkın elkoyduğu, saklılık ve ayırıcılık gibi tutumlardan yakınma sırasının da milletvekillerine geldiği anlaşılıyor.

Türk demokrasisi bir adım daha atmış demektir.

Hele, sızlanmalara yol açan kişinin «hizmet» sektöründe çalışan bir «işçi» oluşu ne kadar sevinsek yine az. Dünyanın tersine döner gibi olduğunu arada sırada hissetmek ve «ayaklar baş olursa» bu dönüşün nerelere varabileceğini ürpererek düşünmek, herkes için «terbiyetkâr etkileri olan bir ddrumdur. Servis kapısının arkasındaki tezgâhı ele geçirmiş bir garsonun tatlı tabakları üzerinde kurduğu hegemonya milletvekillerini birazcık düşündürebilmişse bundan hep birlikte memnun olmalıyız. Çünkü, bazı insanlara istediğimz kadar «Yapmayın, etmeyin, bunun sonu şöyle olur» deyin, para etmez. İlle de bazı şeyleri gözleriyle görmeye başlamaları gereklidir.

Oh olsun o milletvekiline: Garsonları kızdırırsa ya da garsonların gönlünü almayı bilmezse, işte böyle tatlısız kalır.

Gelin, bazı arkadaşlarının kendilerini tanıyan garsonlardan «iltimas» gördüğünü ileri süren milletvekiliyle birlikte, hep birden itiraf edelim: Türkiye'nin bir yerinde bir iş görürken hangimiz «tanıdık» aramayız? Kimin işi «tanıdıksız» yürür?

Tatlı saklayan garson, bir devlet dairesinde evrak takip ederken, kapısında beklediği odaya siyah paltolu, lâcivert elbiseli bir adamla birlikte birilerinin girdiğini ve sonra hepsinin güler yüzle çıktıklarını kimbilir kaç kez görmüştür? Kimbilir kaç kez, milletvekiliyle birlikte bakanlığa giden insanların işlerini çabuk yürüttüklerine, kapıda duranların ise böyle bir «tanıdık» bulamadıkları için bekleştiklerine tanık olmuştur?

Hangimiz bir «tanıdık» bulmadan devlet hastanelerinden birine adım atmaya, bizi servisten servise kolayca aktarabilecek bir yakınımızın kanatları altına sokul-

madan muayene olmaya cesaret edebilir?

Aslında, bütün bunlar, Türkiye'deki mekanizmanın yine de «masum» sayılabilecek olan yönleridir. İşimizin düştüğü bir yerde «memleketli»mizi, okul ya da askerlik arkadaşımızı bulmak hepimizi rahatlatır ve doğrusunu söylemek gerekirse, bu çeşit tanışıklıkların yönetim mekanizmasını temelinden altüst ettiği de iddia edilemez. İspanya'nın tanınmış yönetim uzmanlarından Profesör Guirado'nun dediği gibi, hatta böyle durumlarda «kişilikle ilgisi olmayan bir işe insancıl ve bireyci bir sıcaklık kazandırılmış olur.»

Bunlar zararsız ilişkiler.

Ama, bir de milyonluk rüşvetlerin döndüğü durumları ya da çok yukarılardan verilen emirlerle yerine getirilen yasasız işleri düşünün. Toplumda didine didine nihayet bir tabak tatlı saklamak iktidarını elde edebilmiş garsonun gücü, milyonlarca paradan gelen korkunç güç karşısında nedir ki?

Yine de, en güçlümüzden en güçsüzümüze kadar hepimizi sarmış olan bu «tanıdık arama» tutkusu üzerinde durmamız ve nedenlerini kendi kendimize sormamız gerek.

Niçin böyleyiz?

Bazıları bunun adına «Şarklılık» diyerek. Bazıları, Akdenizlilikten, güneylilikten dem vuracak ve kuzeyin gelişmiş ülkelerin de böyle şeylerin olmayacağını söyleyecek.

Ama, durumları biraz deşerseniz, çevrede bir tanıdık arama eğiliminin, kültürlerden ve iklimlerden öteye, sisteme olan temel güvensizlikten ileri geldiğini görürsünüz. Tanıdığımız yoksa, hiç pürüzsüz sandığımız bir işimizin bile bir yerlerde takılacağından kuşkulanırız. Kuşku ne demek? Nerdeyse yüzde yüz eminizdir bundan.

Çünkü, ülkedeki mekanizmaların çoğu, Refik Saydam'ın ünlü deyimiyle a'dan z'ye bozuktur ve hepsini düzeltmek çalışmayı, çok çalışmayı gerektirir.

Onun içindir ki, pek sayın milletvekili, garsonun sakladığı vezir parmağının yerine kabak tatlısını yedikten sonra kahvesini de içip yasama çalışmalarına hemen başlamalıdır. Garson, yedi ay önce oyunu kullanırken,

herhalde, meclislerin harıl harıl çalışarak halkın sorunlarına çözüm getireceğini düşünerek kullanmıştır. Şimdilik, tabakları kırmayıp sakladığına şükretmek gerek.

(Milliyet, 3.2.978)

★

Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU

«KÖTÜLERİ YAŞATMA!..»

Televizyonda izlediğimz **«Zengin ve Yoksul»** filminin geçen haftaki bölümünde, yavrusuna, sevdiklerine, hatta —bir Amerikan vatandaşı olduğu halde— karaderililere, kısacası, bütün insanlara bağlı, temiz yürekli Tom'un ölümü bana dokundu. Daha doğrusu, öldürülüş yöntemi ve ölüm döşeğindeki son sözleri türlü düşüncelere saldı beni.

Gülmeyiniz, herkes gibi ben de biliyorum ki, seyrettiğimiz şey, romandan ekrana yansıtılmış bir oyundur ve oyunda ölen Tom Jordeş'i canlandıran sanatçı Nick Nolte de sağdır.

Evet, o sağdır ama, canlandırdığı ve bizim de üç aydan beri yaşamını izlediğimiz roman kahramanı Tom, gözlerimizin önünde can verdi. Hem de bir yandan, yeniden evlendiği için, öte yandan, zengin ağabeyinin nikâh hediyesi olarak, Tom'un çok sevdiği küçük yatına armağan ettiği radar aygıtı dolayısıyla, küçük bir çocuk gibi çılgınca sıçrayıp sevindiği bir gecede.

* * *

Amerika Birleşik Devletlerinde en çok satış yapan yapıtlar listesindeki bu romanı ben okumadım. Yazıp bitirmem gereken şeyler o denli çok, önümde kalan zaman parçası ise o denli kısa ki, özel ilgi ve gereksinmem dışında kalan romanları okumağa vakit ayıramıyorum. Hani cebinde kıt kanaat karnını doyuracak kadar parası kalan kişi, lüks giderlere para ayıramaz ya, işte onun gibi bir zoruniuk bu. Uzunca bir romanı okumak için günler, haftalar harcamaktansa onun türlü sahnelerini akşam ye-

meğinden sonra ekranda taksit taksit seyretmeyi yeğliyorum. Tom'un, hep içinden geldiği gibi davranan açık yürekli kişiliğine işte böyle kaptırdım kendimi.

Geçen hafta Tom gitti ve böylece dizinin çekiciliği de bitti benim için. Bilenlerin anlattığına göre, zaten kitap da burada bitiyormuş ve bu dizi, TV yapımcılarınca kitap dışında uzatılmış. Bundan sonrası, **«Nöriye»**siz Kantar veya **«Selli»**siz Mc. Millan oyunlarına dönecek herhalde. Ben yokum artık.

* * *

Gelelim Tom'un ölümüne. Bu sahnenin beni düşüncelere salan iki noktası var. Birisi şu: Eğer Tom fırsat elindeyken ve bir tür yasal (meşru) savunma durumunda bulunurken kötü ruhlu Falkonetti'nin yalvarmasına bakmayıp kafasını parçalasaydı, o tuttuğu kiralık katillerle Tom'u tuzağa düşürüp öldürtemeyecekti. İnsanların bu denli kötü, aşağılık ve alçak olabileceğini aklına sığdıramayan temiz kalpli Tom, onun yaşamını bağışladı; ama ertesi günü Falkonetti Tom'a kıydı, hem de çok kalleşçe.

* * *

Kimi canavar ruhlu kişiler, sırf öldürmüş olmak için cana kıyarlar. Tıpkı akrep gibidirler: Yumuşaklık, insanca davranma ve bağışlama etkilemez onları. Bu gibiler doğuştan haindirler.

Akrebin soktuğu sanma sana kinindendir
O denâet hep onun tab-ı mühinindendir.

Kimi canavarlar —kendilerine zarar vermek zorunda kalan hasımları haklı da olsalar— yine de Falkonetti gibi, sırf onlardan öç almak için adam öldürürler. Vaktiyle hasımlarınca bağışlanmış olmaları etkilemez bu gibilerini. Bağışlama duygusundan nasipleri yoktur çünkü. Kendisini bağışlayan hasmı —ona göre— enayilik etmiştir. O ise bu enayiliğe düşmiyecek ve öldürecektir.

Kimileri de ölmemek için öldürürler. Savaş alanlarında çok geçer böyle acı sahneler. Alman romancısı **Remark** (1898 - 1970), dünya çapında ün kazanan **«Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok»** adlı romanında gözönüne koyar bunları.

1929'da yayımlanmış olan bu romanı Almanya'daki

öğrenciliğim sırasında okumuştum. O tarihlerde yaşamı hiç bitmiyecek sanır ve çok roman okurdum. Hemen bütün dünya dillerine ve Türkçeye çevrilmiş olan bu kitap, sonradan sinemaya da uygulandı. Bir çukurun içinde karşı karşıya gelen, birbirine düşman saflardaki iki erin o andaki ruhsal durumlarını ve birbirini öldürmeye davranma konusundaki duraksamalarını romancı, gerçekten doruğa ulaşan psikolojik bir analiz çerçevesi içersinde canlandırır. Sorun, öldürmek mi yoksa ölmek mi, sorunudur.

Bütün kitap dinleri **«Öldürmeyiniz!»** der Hatta İncil'de —bilindiği gibi— **«Bir yanağınıza tokat vurulursa öbür yanağınızı da uzatınız»** denilmektedir.

* * *

Bizim Tom, öldürmediği için öldü.

Acaba iyi mi etti?

Geliniz bu sorunu bizim ülkemizin şimdi içinde bulunduğu durum açısından ele alalım: Yıllardan beri, çoğu öğrenci olan, birçok genç öldürülüp duruyor. Niçin öldürüyorlar bunları?

- Salt öç almak için mi? Neyin öcünü?
- Yoksa bunlar, öldürülmeselerdi, öldürenleri mi öldüreceklerdi? Bu düşünceyle mi yok ediliyorlar?
- Acaba salt insan canına kıymak için mi işleniyor bu cinayetler?

Galiba hepsi de var. Çünkü belirli kişileri amaçlayıp çoğu ölümle sonuçlanan saldırılar olduğu gibi, örneğin bir kahveye, bir otobüse, sokaktaki bir topluluğa gelişigüzel ateş açılması, bomba veya dinamit atılması olaylarında olduğu gibi, kim olursa olsun öldürmek amacıyla yapılan saldırılar da var. Banka bekçisine veya kimlik soran polis memuruna ateş edilerek adam öldürüldüğü gibi, görünürde hiçbir sebep yokken silah, bomba veya dinamitlerle toplu cinayetler işlendiği de görülüyor. Örneğin geçen yılki Taksim mitinginde ve önceki hafta Ankara'da Yüksek Mimarlık ve Mühendislik Akademisinin önünde böyle alçakça cinayetler işlendi. Kısacası, korkunç bir cinayet salgını kapladı ülkemizi.

Öldürmelerden çoğu için **«ideolojik sebep»** ileri sürülüyor. Öyleyse saldırgan katillerin ardında kimler, hangi

«**Falkonetti**»ler var ve bu Falkonetti'lerin asıl amaçları nedir?

(Cumhuriyet, 5.2.978)

★

Hikmet ALTINKAYNAK

MC'NİN KAĞIT ZAMLARI

Ülkemizde kitap okuyan kitle aydın elit, öğrenciler ve şimdilerde biraz biraz da işçilerdir. Bu grupların tümünün de gelir kaynakları sınırlı ve küçüktür. Yayımcılığın birkaç büyük kuruluş dışında henüz gelişme döneminde olduğu, sanayileşmediği ülkemiz de kitap fiyatlarının kâğıda yapılan zamdan dolayı birdenbire astronomik sayılara ulaşması ve bunun «kültüre» önem vereceğini söyleyen iktidarca yapılması, kitap okumayı, kitap almayı **«lüsk»** hale getirmiştir.

Ülkemizde Cumhuriyet Hükümetlerinin kültüre yaklaşımı Hasan Ali Yücel'in, Esat Mahmut Bozkurt'un ve birkaç Bakanın Bakanlık dönemleri sayılmazsa, bütünüyle Ziya Gökalp'in kısa bir süre savunduğu şu tanımın da anlamını bulan **«bir milletin dini, ahlâkî, hukukî, bedii, lisanii ve fenni hayatlarının ahenktar bir toplamı»** olmaktan, bunları parça pörçük derlemekten öteye geçememiştir. Yani kısacası ırksal ölçüler içinde kısırlaştırılmıştır. Bu da sosyo ekonomik yaşama egemen olan siyasal güçlerin tekelinde kalmış, fasit daireden bir alana, demokratik anlayışa, ülke çapına, giderek evrensel boyutlara kavuşamamıştır. Nitekim MC'nin son Kültür Bakanı Avni Akyol'la Milliyet Sanat Dergisi'nin yaptığı bir konuşmada (16 Eylül 1977) Akyol'un çizdiği kültür politikası bunu kanıtlamaktadır.

Bu yanlış ve kısır çalışma yetmiyormuş gibi, zaman zaman özgürlük sorunuyla karşılaşılmış, yapılan üretim (kitap, dergi vb. yayımı) yasaklarla karşılaşmış, yaratıcıları cezalandırılmıştır. Bu da 1961 Anayasa'sıyla büyük ölçüde aşılmış, kültür ortamına önemli bir rahatlama ge-

tirilmiştir. Ne var ki, 12 Mart Hareketi birçok demokratik hakların yanısıra, ulusal kültürümüze de en büyük darbeyi vurarak, yeni yasaklamalar, yeni uygulamalar sokmuştur. Devlet'in ilk kez bir Kültür Bakanlığı kurması, anlamlıdır.

Öte yandan, bu tarihte ilk kez yaratılan kültür ürünleri sevenlerce, hükümet ilgililerince yakılmıştır.

Yeni hükümetin düşün ve sanat yapıtlarına, yaratıcılarına göstereceği içten sıcak ilgiyi biliyoruz. Kültürümüze göstereceği demokratik ilgiden kuşku duymuyoruz. Ve şuna inanıyoruz ki, kitap gerçekten **«lüks»** hale gelmiştir. Eski okuyucularına kavuşması, bunlara yenilerinin eklenmesi için, kesinlikle kâğıda yapılan zam kaldırılmalıdır. Ayrıca demokratik ülkelerde olduğu gibi, bu alandaki çalışmalar, girişimler desteklenmelidir. Çünkü kitap yaşamın bir parçaşı, kültürümüzün bir kanıtıdır...

(Cumhuriyet, 8.2.978)

★

Nusret HIZIR

DENEMEYE İLİŞKİN BİR DENEME

Deneme, konusunu derinliğine kavramak ya da tüketmek savında bulunmayan, ama ona dizgesiz biçimde, çoğu kez söylediklerini (yazdıklarını) önemsemiyormuş gibi davranarak, yeni katkıda bulunan bir yazın türüdür denebilir. Tam anlamıyla bilimsel olmayan, ama gene de —modalaşmış terimiyle— oldukça iyi bir yaklaşım meydana getiren bu tanımda geçen kavramlara çok kısa olarak bakalım.

Deneme «konusunu derinliğine kavramak savında değildir» : gerçekten bu tür, bilim tekniğinin kurallarına uymaz. Onda ne doğa bilimlerinin, ne insan bilimlerinin bilimsel olmak için zorunlu gördükleri yöntemsel uğraşılara tanıklık etmeyiz. O, ele aldığı konuyla şöyle bir dokunup geçmek izlenimini bırakır, hatta böyle bir izlenim bırakmaya önem veriyor görünür. «Önemsemiyormuş gö-

rünür» sözünü; son tümcemize bağlayabiliriz. Çünkü deneme, bilgi ya da görüş bakımından araçsız ya da araçlı olarak olumlu bir sonuca varabiliyorsa —«konusuna katkıda bulunabiliyorsa»— bunu dizgesel olmayışına borçlu olduğunu anlatmak ister. Neden? Bu sorunun yanıtında, denemenin gerçek yapısının ne olduğu olgusu yatmaktadır. Bilim —bir üst-dil olarak felsefe de— yöntemsel nedenlerden ötürü konusunu sıkıca sınırlar, o sınırın dışına çıkanı «metafizik yapıyorsun» ya da «yersiz varsayımlar öne sürüyorsun» diyerek kınar. Oysa deneme, böyle bir sınırı tanımamak, kendini «fantezi»sine kapıp koyvermiş görünmek istemektedir. Çünkü o, şunları bilir, bilmese de sezer :

1 — Her dizgeli bilgi, düşünsel bir bütündür. Ama bilginin dizgesel olarak meydana gelmesinden, hatta bu yolda atılan ilk bilinçli adımdan önce, bir uyanma, yoklama, sınama, yarı karanlıkta arama alanı vardır ki, burada insan yetileri dizgesiz —bir ölçüde bilinçsiz— çalışır. Bu alanda beklenmedik yaklaştırmalar, umulmadık benzetmeler, kopmalar vb. söz konusudur. Arama, bulma, «keşfetme» edimleri diye toplayıp özetleyebileceğimiz bu alanda, mantıksal çözümleme ya da inceleme etkisizdir. Bu «Vybernetique» çağında bir «keşif» makinesine temel olacak ve örneğin «dâhinin» yaratma görevini üzerine alacak mantık kuralları yoktur; ama insanın yaratıcı gücü, dizgenin gerisindeki alanda, kimi zaman çok değerli buluşlara varmıştır. İşte deneme, bir bakıma, bu etkinlikten «pay alır» (ya da boş kasnak gibi işlemiştir) diyeceğim; bilime, dizgeselliğinin yasakladığı bir özgürlükle, beklenmedik bağıntılar kurarak ya da bozarak, söz konusu bilimöncesi psikolojik alana benzer biçimde bilgi verir, düşündürür, merak uyandırır.

2 — Denemenin özgürlüğü, onu çok kez dizgeli bilginin aşmak istemediği, ya da aşamadığı sınırların ötesine geçmeye götürür. O zaman denemenin; (boş laflarda kalmazsa), belirli bir dizgenin alanı dışında kalan birçok öğelerin, aslında o alandan olduğunu gösterdiğini görürüz. Böylece örneğin «felsefe»nin semantik kavramı denemecilerin çabalarıyla genişlemiş; bir zamana kadar «yazın'dır», «bilimdir» diye felsefe dışında tutulmuş olan

nice düşünceler, geniş anlamda felsefenin içinde yer almıştır.

3 — Denemenin belirlemeye uğraştığımız düşünsel yapımı, onun dile önem vermesini gerektiriyor. Bundan şu sonuçlar çıkmaktadır: Bir yandan dar kafalı bilimciler ya da felsefeciler ona, «bilim değil, edebiyat!» diyerek yüksekten bakarken, öte yandan bu dil kaygısı onun, dilin gelişmesinde, artmasında verimli katkılarda bulunmasına yol açmaktadır.

Füsun Altıok, son yıllarda türlü dergi ve gazetelerde çıkmış olan yazılarından kırk üçünü, ikinci yazısının adı olan **Niçin Diyalektik** (1) başlığı altında kitap olarak yayımladı. Hepsi deneme niteliğinde olan bu yazıların hemen yarısı dar anlamda felsefe alanına girmektedir. Gerisi ise, sanat, yazın gibi konular üzerinedir. Bunlar arasında kendisine yapılan eleştiriyi (daha doğrusu saldırıyı) yanıtlayan, belirli yapıtları eleştirenler var. Ben bu denemeleri teker teker ele almaktan çok, yapıtın ben de bıraktığı izlenimi, yukarıda öne sürdüğüm düşüncelere de dayanarak, saptamak istiyorum.

Füsun Altıok felsefecidir, hem de sözcüğün yoğun anlamında felsefecidir. Ve kitap, geniş anlamda bir felsefe yapıtıdır. Bundan «her şeyi felsefeye çekiyor» anlamını çıkarmamak gerek. İnsan, felsefeci olunca, herşeyi, her olayı, her olguyu, her varlığı derinliğine ve başkalarının göremeyebileceği boyutlar içinde ele alır. İşte Füsun, felsefeci olarak bunu yapıyor. Ama bu özelliğine ek olarak, çocuk denebilecek yaştan bu yana dil üstüne çabaları, onu gerçek bir yazar kılmıştır. Bu «çifte tabiatı» yapıtın her yerinde kendini belli etmekte. Denebilir ki, Füsun Altıok yazılarıyla, kendine özgü, her an kendini belli eden bir biçeme (üslûba) sahip olduğunu bir kez daha belgelemektedir. Biçeminin algılanabilen başlıca nitelikleri; açıklık, yalınlık, gereksiz uzun laflardan kaçınmadır. Ayrıca güler yüzlü, hafif bir alaycılık kitaba özlü bir «atmosfer» vermektedir.

Dar anlamda felsefeyi ele alan ilk yazılar, örneğin: «Dünya Görüşleri Neler Getiriyor», «Niçin Diyalektik», «Diyalektik Açısından Mutluluk» «Felsefede Akılcılık ve Deneycilik» vb. gibi denemeler, belirli bir felsefe görü-

şünü ortaya koymaları bir yana, denemenin en yüksek aşaması olarak gördüğümüz yaratıcılığa erişmemekle birlikte (bunun örneğini yurdumuzda görmedim, yurt dışında saptayabildiklerimi saymak içinse bir elin parmakları yeter de artar) konuyu sunmadaki özgünlük (orijinallik) ten ötürü, bir türlü yaratıcılığa yaklaşmaktadır.

«Dilin Dili Olsa...», «Dilin Kemiği Olsa...» gibi yazılar, tutarlıktaki sağlamlık, deyişteki çarpıcılık bakımlarından felsefe metni eleştirisinin çok güzel örnekleridir. «Öz-Biçim Tartışması», «Evrensel Sanat - Ulusal Sanat» başlıklı yazılarda ve sanat alanına giren bütün denemelerde öne sürülen düşüncelerin hepsine koşulsuz olarak katıldığını söyleyemem. Ama hepsinde savunulan savların ciddiliği, tutarlılığı ve yapıtın tümüne egemen olan deyiş yetkinliği ufak bir kuşkuya bile yer vermeyecek niteliktedir. «Ismarlama Felsefe Kitabı»,pek sert, ama çok yerinde, çok haklı eleştiriye güzel bir örnek olarak gösterilebilir.

Genel olarak denemeler, ele alınan konular ve konuları işleyişle sapladığımız yetkinlikle, felsefe, estetik, sanat ve yazınla gerçekten ilgili geniş okuyucu kitlelerinin yararlarına sunulmuş olan ve ekin (kültür) değerlerini bilinçlendiren bir yapıttır. Ayrıca da, yurdumuzun yazın acununda fakir kalmış deneme hazinemizi zenginleştiren değerli ve başarılı bir katkıdır.

---

(1) Niçin Diyalektik, **Füsun Altıok. Çağdaş Yayınları, İstanbul 1977, 272 s. 25 lira.**

(Cumhuriyet, 16.2.978)

★

Abdi İPEKÇİ

TASARRUF ZORUNLUĞU

Türkiye, son dört yılını bir mirasyedi gibi geçirdi. Sorumsuzca yaratılan tüketim çılgınlığı ile ekonominin tüm kaynakları tüketildi. Bu yetmiyormuş gibi, ağır borç-

lara girildi. Tüketim çılgınlığı, güçbela elde edilen döviz gelirlerinin sadece resmî yollardan yitirilmesi ile yetinmedi. Sigaradan elektronik araçlara, çikolatadan giyeceğe kadar her türlü lüks maddeler görülmemiş boyutlara varan kaçakçılıkla yurda sokuldu. Bunlar paramızın değerini büsbütün düşürdü.

Çok kimseye, «Bizansın son günlerini yaşıyoruz» dedirten bu döneme son verirken, alınacak önlemlerden biri de tasarruf olmalıdır. Tasarrufu, ulusal bir tehlike halinde benimsenecek bir dayanışma havası içinde yurda yaymalı ve savaşa hepimiz katılmalıyız. Yalnız kendimizi değil, çevremizi de denetlemeliyiz. Elektriğin her dakikasından, benzinin, mazotun her damlasına kadar tüketeceğimiz enerjiyi tasarruf etmeli, zorunlu olmadıkça harcamamalıyız. Özellikle ithalâta bağlı ürünlere gereksiz taleplerden vazgeçmeliyiz.

Hiç kuşkusuz vatandaşın, gönüllü olarak başlatacağı bir tasarruf kampanyasından önce, devletin kendi içinde gerekli tasarruf önlemlerine başvurması beklenir. Bu alanda yapılacak çok şey vardır.

Dört yıllık MC dönemi ekonomiyi sadece savurgan tutumu ile tahrip etmekle yetinmemiş, devleti talan etmiş, devlet olanaklarını partizan amaçlarla sömürmüştür.

Bunun tipik örneği, devlet kadrolarının kullanılışında görülmüştür. MC partileri, yandaşlarını ve militanlarını nimetlendirmek, ödüllendirmek üzere, sadece son iki yıl içinde 260.000 kişiye yeni kadro almışlardır. İşe göre adam yerine, adama göre iş ilkesini uygulayarak yarattıkları bu kadrolar, bütçeye 20 milyar liralık ek yük getirmiştir.

İşin asıl acıklı yönü şudur :

MC partileri, yandaşlarını daha iyi nimetlendirebilmek üzere, yurt dışı hizmetlerde bir yığın yeni kadrolar yaratmış ve adamlarını bu görevlere atamıştır. Türkiye Cumhuriyeti, tarihinde ilk kez büyükelçilerine bile maaşlarını ödeyemez durumda kalırken, 70 sente muhtaç duruma getirilirken dış ülkelerdeki kadrolar, beş yıl öncesine göre % 60 oranında genişletilmiş ve bunlara yapılan harcama 60 milyon dolara yükseltilmiştir.

İşin ne hale getirildiğini somut bir örnekle gösterelim :

Federal Almanya'da diplomatik görevle bulunan Türk personelin sayısı 44'e yükselmiştir. Aynı ülkede Türkiye gibi işçi bulunduran Yunanistan'ın personel sayısı 18, Yugoslavyanın ise 15'tir. İngiltere'nin bile Almanya'daki diplomatik kadrosu bizimkilnden azdır (42).

İşviçre'deki durumumuz ise alay konusu olmaktadır. İsviçre hükümetinin bir yetkilisi Türk elçisine, «İşviçre'deki Türk misyonu, yabancı ülkelerin en kalabalığı oldu. Acaba hükümetiniz, İsviçre ile olan ilişkilerinde özel bir politika mı benimsedi?» demiştir.

* * *

Evet ülkemizi bu hallere düşüren çılgınlıklara ve sorumsuzluklara derhal son verecek bir tasarruf kampanyasını hemen başlatmamız gerek.

(Milliyet, 21.2.978)

★

İlhan SELÇUK

VERGİ VE ENFLASYON

Ülkemizdeki vergi adaletsizliği öylesine boyutlara ulaştı ki, artık ne söylense azdır. Şu aşağıdaki tabloya Necati Doğru'nun Günaydın gazetesinde yayınlanan bir haberinden olduğu gibi aktarıyorum :

KİMLER NE KADAR ÖDÜYOR?

İşçiler ve memurlar	21 milyar 20 milyon TL.
Tüccar ve sanayiciler	8 milyar 797 milyon TL.
Büyük toprak sahipleri	475 milyon TL.
Serbest meslek sahipleri	610 milyon TL.
Götürü vergi veren esnaf ve sanatkâr	157 milyon TL.
Kiraya ev verenler	664 milyon TL.
Diğerleri	1 milyar 238 milyon TL.
TOPLAM	32 milyar 961 milyon TL.

Yukarıdaki tablonun üstüne söylenecek lâf yok.

1960'ların başında Türkiye'ye uzman diye çağrılan Profesör Kaldor, hakça vergi düzenlemesine gitmeden ve tarımdan vergi almadan kalkınamazsınız dediği zaman kıyamet kopmuştu. Aradan yirmi yıla yakın zaman geçti. Vergi düzeni daha da bozuldu Türkiye şirazesinden çıktı. Parlamentodan bir vergi reformu yasası çıkamadı. Şimdi merakla bekliyoruz, Ecevit yönetimi ne yapacak diye... İkisi ortası yok: Yeni hükümet ya doğru dürüst vergi yasaları getirecek; ya da olumsuz bir geleceğe doğru sürüklenecek.

★

Büyük sermayenin bir savı vardır :

— İşçi ücretlerinin aşırı artışları, enflasyon oluşturuyor, işçi ücretlerini dondurmalı.

Türkiye emperyalizmin ağında yaşamaktadır. Böyle toplumlarda düzen çürüyüp kokuşur. Bu kokuşma, işçi sınıfının içinde ayrıcalıklı ve tutucu bir kesim yaratır. Ülkemizde gerçekten böyle bir oluşum izleniyor. Amerikan yöntemleriyle yozlaştırılan bazı işçi sendikaları burjuva egemenliğiyle bütünleşmiştir. Buna karşın büyük işçi yığınları geçim zorluklarında çırpınmaktadır. Yuvarlak hesapla 1,5 milyon işçi 1 milyon dolayında memur —ki taş çatlasa 2,5 milyon ediyor— 33 milyarlık gelir vergisinin yüzde 65'ine yakın bölümünü ödüyor.

Peki, enflasyonu bu emekçiler mi yaratıyor?

Enflasyonu önlemek ve devalüasyon tehlikesinden kurtulmak için bilim kitapları vergi adaletini öngören köklü bir düzenlemeyi birinci koşul sayarlar. Şimdi bilime inanıyorsak, işçi ücretlerini dondurmak bir yana; önce büyük sermayeci, serbest meslek sahibi, toprak ağasından vergi almak gerekir. 42 milyonluk Türkiye'nin vergi yükünü, 2-2,5 milyon yoksul işçiyle küçük memurun sırtına vurduktan sonra «emekçilerin maaş ve ücretlerinin artmasıyla enflasyon oluşuyor» demek, yalan söylemektir.

★

Türkiye şimdiye dek kaç kez devalüasyon yaptı? Otuz yılda dört kez devalüasyonu yaşadık. Peki bu otuz yılda vergi reformu yapılabildi mi? Vergi kaçakcısının cenne-

ti ve para - babasının çiftliğidir bizim memleket... Dört kez devalüasyona karşılık bir kez vergi adaleti sağlayamıyan bir toplumda enflasyon nasıl durur muş? Devalüasyonun önüne nasıl geçilirmiş?

Gerçekte enflasyon ve devalüasyon yöntemleri komprador kapitalizminde bilinçle uygulanıyor. Çünkü enflasyon, alınteri sömürüsünü hızlandırır; sermaye birikimini pompalar. Devalüasyon bu sürenin sonucunun egemenlerce resmen tanınmasıdır.

Ekonomi bilimi böyle yazıyor; böyle söylüyor.

(Cumhuriyet, 25.2.978)

★

Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU

«SEN DE UYAN KARDEŞİM!»

Sürekli okurlarımız bilirler ki, biz yıllardan beri bu sütunlarda Demirel politikasının bu ülkeyi karanlıklara ve iflâsa sürükleyeceğini ve AP'nin başında Demirel kaldıkça bu partinin ve dolayısiyle Türkiye'nin rahata kavuşup «felâh» bulmıyacağını yazdık durduk ve böylece Demirel'in ardından gidenleri aydınlatmaya, uyarmaya çalıştık. Sayın Süleyman Beye karşı olan bu güvensizliğimizin nedenlerini 27 aralık 1977 tarihinde bu sütunlarda çıkmış olan **«Demirel ve Yöresindekiler»** başlıklı yazımızda bir bir açıkladığımız için, burada yeniden ele almayı gerekli görmüyoruz.

★

Onları yazarken, başta gelen umudumuz, gün görmüş eski Demokrat Partililerde idi. Bunlardan kimisini yakından tanıyor, ülke çıkarları karşısında, parti ve lider disiplinine köle olamıyacaklarını düşünüyorduk.

Bu umudumuz kırıldı. Öç alma hırsiyle yanıp tutuşan çok yaşlanmış bir eski liderin, kendisini iktidardan düşürenlere karşı beslediği düşmanlık duygusunun aşıla-

dığı enerjiyle yaşamını sürdürdüğünü gören eski demokratlar, şeyhleri olan bu «Pir-i fâni»nin etkisinden kurtulamadılar bir türlü.

Eski lider ise, bugünkü politika yaşamında kendi intikam duygularını hangi yoldan doyurabilecek ise o yolu tutarak, 27 Mayısçılardan ve kendisinin eski partisi olan CHP'den öç almak için yalpa vurup durdu: Daha önceki seçimlerde Demokratik Partinin «Ağır topu» görevini yüklenen bu eski -kendi tanımıyla- «komitacı», o partinin, kendi uğursuz emellerini gerçekleştirecek yolda olmadığını ve beklediği çoğunluğu sağlayamadığını görünce, Demokratik Partilileri bir yana itip Süleyman Beye yöneldi. Daha önce en yakınlarını AP'den geri çekip Demokratik Partiye aktararak onlara AP ve Demirel için en ağır sözleri söyletmiş olan bu zat, bu kez o yakınlarını yeniden AP çukuruna iteleyerek oradan Demokratik Partililere yine en pis çamurları attırmakta sakınca görmedi ve böylece Türk demokrasi yaşamının yozlaşmasında -kendi iktidarı dönemindeki Uşak, Yeşilhisar, hele Topkapı olayları da anımsanacak olursa- büyük ve etkin rol oynadı.

★

Nedeni belli olan bu zikzakları bir türlü görmeyen, göremeyen ve ayni zikzaklarda bir oraya bir buraya yalpa vurduktan sonra, şeyhlerinin ellerini bol bol öpen bir «Lider»in siyasal çatısı altında -şimdilik- karar kılan bu eski demokratlardan umudumuz kesilince, parlamento içindeki ve dışındaki bütün vatansever AP'lilere yönelerek sürdürdük uyarılarımızı.

Ne yazık ki uyarılar, siyasal yaşamımız çok bunalımlı bir döneme girinceye dek etkili bir yankı uyandırmadı. Vaktâki, batışın eşiğine geldik, işte o zaman parlamentonun içinden 11 vatansever ses yükselerek «Demirel'e hayır» dedi ve -bilindiği gibi- iktidar değişerek bugünkü hükümet kuruldu.

Bu 11 bağımsız milletvekilinin hepsini kabineye almak, onlara «koltuk ikram etmek» değil, ulus işlerinin onların gözleri önünde ve onların katkısıyla yürütülme

sini sağlamanın en tutarlı yoluydu.

★

Ne var ki bütün çabasını, bütün kurnazlığını, ölünceye dek iktidarda kalmak hedefine yönelten Demirel ve ortakları bu uygulamayı «ahlâksızlık» sayıyor ve bunu daha başlamadan önlemek için her türlü «ahlâksal!» önlemlere başvuruyorlardı.

Bu önlemlerden bir bölümünü gazeteler günlerce yazıp çizdiler: Makam vaadi, para vaadi, 1981 seçimleri için yazılı seçilme garantisi, eğer bunlar da etkili olmuyorsa, türlü yoldan tehditler...

Bütün bunlar şimdi yavaş yavaş ve daha açık seçik olarak ortaya seriliyor ve böylece bir **«vatanseverlik örneği»** olarak niteleğiğimiz **«11'ler hareketi»**ne bir **«siyasal kahramanlık»** niteliği veriyor.

★

Eskiden birçok yazımızda, Birinci Dünya Savaşında Almanları yenen müttefik orduları başkomutanı Fransız Mareşalı Ferdinand Foch'un **«Bir tek meziyetim vardır, asla umutsuzluğa kapılmam»** sözünü yineliyerek, her ne olursa olsun benim, Ulusal Kurtuluş Savaşının o kara günlerini yaşamış bir yurttaş niteliğiyle Türk ulusundan hiç bir zaman umudumu kesmediğimi ve er geç bir kurtuluş yolu bulacağımızı belirtmiştim. Bunun gerçekleştiğini gören bir halk evlâdı olarak derin mutluluğumu bu vesileyle açıklamak isterim.

Ne var ki, ülkenin anarşi içinde bulunduğu ve bir kısmı dıştan kaynaklandığı belli olan şu eylem dolu, nâzik günlerde Demirel ve Demirelciler kör ihtiraslarını kusmak ve zihinleri karıştırmak için her fırsattan yararlanma yolundan iktidarlarında olduğu gibi muhalefetlerinde de bir türlü ayrılmak istemiyorlar. 27 şubat 1978 tarihli gazetelerde okudum: Mecliste bütçe görüşmeleri sırasında Gümrük ve Tekel Bakanı, bağımsız milletvekili Tuncay Mataracı'ya sataşmışlar ve «1981 garanti belgesiyle dolaşıyoruz» gibi sözler söylemesini kınamışlar;

böyle söylemenin utanç verici olduğunu söylemişler.

Mataracı verdiği yanıtta: **«AP'den istifa etmiş bir milletvekiliyim. Biz, 11'ler olarak vatan ve milletin menfaati için bu kararı vermiş bulunuyoruz. Hem 41'lerden bazıları gibi, AP için ağızlara alınmayacak şeyler söyleyecek insanlar değiliz. AP ile CHP, bu memleketin iki büyük partisidir. Ama AP'nin sırtına aldığı kamburlar yüzünden ülke uçurumun kenarına geldi»** demiş, Demirel'in 1981 seçimi için kendisine verdiği garanti belgesini AP'lilere göstermiş, ve bağıran bir AP'liye de: **«Bana yıllarca afyon yutturdular, şimdi uyandım, sen de uyan kardeşim»** demiş.

Sözcük sayısı bakımından çok kısa ve küçük ama içerik bakımından çok anlamlı ve geniş olan bu son cümle, Türk demokrasi tarihine geçecek nitelikte bir derinlik taşımaktadır: **«Bana yıllarca afyon yutturdular, şimdi uyandım, sen de uyan kardeşim.»**

Bu cümle başkalarının ve benim yüzlerce yazı lie gerçekleştiremediğimiz uyarıyı yapacak kör gözleri uyandıracak güçtedir ve özeleştiri açısından da bir yüreklilik, bir kahramanlık örneğidir: Büyük mevkilere gelmiş olan insanların eski yanılgıları, siyasal kahramanlık değil de nedir?

Evet sayın AP'li kardeşlerimiz, siz de uyanın ve sırtınızdaki kamburu görün artık!...

(Cumhuriyet, 5. 3. 1978)

★

Uğur MUMCU

ÜLKÜCÜYE NOTLAR...

«Milliyetçi misin, değil misin?», «Devrimci misin? Ülkücü müsün?.» Okul kitaplarında, fabrika köşelerinde sorguya çekilen insanlara bu sorular soruluyor.

— Milliyetçi misin, değil misin?.

Nedir milliyetçiliğin ölçüsü? Onlara sorarsanız, MHP Genel Başkanı Alpaslan Türkeş'in başbuğluğunu

tanımak. Her kim ki, Türkeş'e karşıdır, o «milliyetçi» sayılmaz.

AP İzmir milletvekili Talat Asal'ın düşük başbakan Demirel'e yazdığı o «dramatik» mektuptan öğreniyoruz ki, örneğin Tariş işyerlerinde bu ölçüt geçerlidir.

— Türkeşçi misin, değil misin?.

Çağımızda, yurtseverliğin, ulusculuğun temel ölçütü, «antiemperyalist» olmaktır. Antiemperyalist olmak, yurdunu, halkını yabancıların, askeri, siyasal ve ekonomik sömürüsüne karşı korumak ve yurt topraklarını yabancılara karşı korumak demektir.

Bu gibi konular kuru laf kalabalığı ile geçiştirilemez. Örneğin yeraltı zenginliklerimiz kimlerin elindedir. Örneğin boraks madenini kimler işletmektedir? Petrol yataklarımız kimlerin ipoteği altındadır?

Madenlerin bir kısmı yabancı şirketlerin elindeyse, petrol yatakları uluslararası şirketlerin ipoteğindeyse, «milliyetçi» nasıl tavır takınmalıdır?.

Elbette bu madenlerin ve petrollerin «millileştirilmesini», yani bu kaynakların ulusun öz malı olmasını istemek, milliyetçiliktir. Tersi, uyduluktur, sömürücü maşalığıdır, yabancı uşaklığıdır..

Üç - dört yıl önce, milliyetçi, toplumcu «ve de Türkeşçi» bir yayın organın'a başyazılar yazan bir üniversite doçentinin şu satırlarını okumuştum:

— Nasıl İngiliz Elçiliği'ne giremezseniz, Ataş'a da giremezsiniz...

1974 Kıbrıs bunalımında uçaklarımıza yakıt bulma zorunluğu ile karşı karşıya kalınınca, yabancı şirketlerin elinde olan Ataş rafinerisinin millileştirilmesi sözkonusu olmuştu. Ecevit hükümeti, tam savaş anında tüketimi düşüren Ataş rafinerisinin «tam kapasite» ile çalışması için önlemlere başvururken, adlarının başından «milliyetçi» etiketini eksik etmeyenler de yabancı şirketleri işte böyle savunuyorlardı..

Ya haşhaş yasağı?

12 Mart muhtırasıyla Başbakanlık koltuğuna oturtulan Nihat Erim'in ilk işi, Türkiye'de haşhaş ekiminin yasaklanmasını isteyen Nixon yönetimine hemen «evet efendim, başüstüne efendim» diyerek selâm çakmak ol-

mamış mıydı?

1974 yılında görev başına gelen Ecevit hükümeti, haşhaş yasağını kaldırıp, «Topraklarımızda neyin ekilip, neyin ekilmeyeceğine biz karar veririz» deyince, şu milliyetçi başbuğ, kalkıp, bu karara karşı çıkmamış mıydı?

Hani nerede miliyetçilik?

Milliyetçilik adına şu dört - beş yıl içinde sokaklarda yüzlerce gencin kanı akıtıldı. Bakınız, Bay Türkeş, ABD politikasına karşı çıkan Ecevit'i suçlamak için nasıl elinden geleni yapıyor. Bu mu milliyetçilik?

Hey ülkücüler, hey komandolar, titreyip de kendinize dönün. Ve başbuğunuzun milliyetçiliğini görün...

(Cumhuriyet, 15. 3. 1978)

★

Prof. Bahri SAVCI

KARŞI DEVRİMCİ MUHALEFET

Bugün üç etmenin yarattığı bir bileşim ile bir karma Ecevit Hükümeti vardır iktidarda...

Bunlardan birincisi, sermaye liberalizminin kendisinden doğar: Bu liberalizmin tekelciliği, Türkiye'yi, bir ekonomik yıkıntının (katastrofun) içine atmıştır. Bu da, Türkiye'de, ondan kurtulma içgüdüsünü uyandırmıştır.

İkincisi, faşizmden gelir: Bu görüş ve Türkiye'deki uygulama yöntemi, Türkiye'yi uluslaşma sürecinde saptırmıştır. Onu, saldırgan ve bölücü bir sekterlik içinde, bir dövüş alanına döndürmüştür. Bu da, bir kurtulma içgüdüsünü doğurmuştur.

Üçüncü etmen, ümmetçilikten gelir. Bu da. Türkiye'yi layik bir kültür tabanındaki çağdaşlaşma sürecinde saptırmıştır. Onu, sanayileşme ile layik kültür - layik toplum arasındaki bağdan yoksul bir fanatik ortama çevirmiştir. Elbette, bundan da bir sıyrılma içgüdüsü doğacaktır. Doğmuştur.

Özetlersek, sermaye liberalizminin ekonomik yıkıntısından; faşizmin dövüşken otoriteciliğinden; ümmetçiliğin fanatik döngüsünden kurtulma içgüdüleri, özellikle-

rindeki etki gücü ile, Türkiye'de Ecevit ekseninde bir iktidar bileşimi yaratmıştır.

Şimdi bu bileşim; kendisine, bir de, bir gelişim ideolojisi yaratarak -daha doğrusu var olan bu ideolojiyi, yeni koşullara göre formülleyerek- Türkiye'nin bu döneminde, bir özgörev (misyon) benimsemek zorundadır. Yoksa, başka türlü bu «enkaz»ın altından kalkamaz. Sükan'lı, Feyzioğlu'lu ve eski AP kökenli 11 bağımsız, ancak, böyle bir gelişim ideolojisinde buluşurlarsa, sürebilirler.

Böyle bir gelişim ideolojisinin en belirgin öğeleri, şunlar olmak gerekir: a) «Düşün suçu» kotegorisini tanımayan; isteyene «sosyalizmi arama» olanağını da kabul eden bir özgürlük; b) Okulu ile, kışlası ile, işyeri ile, ailesi ve en sonunda devleti ile toplumumuzu, ümmetçi fanatizmin zorlamalarından kurtarıcı bir layiklik; c) Gene okulu ile, kışlası, işyeri ile, ailesi ve devleti ile toplumumuzu, Orta Asyacı bir faşizm otoriter merkezciliğine bağlayan sekterlikten kurtarıcı, içte ve dışta barışçı bir «Misak-ı Millî» ulusçuluğu; ç) Yükünü, tüm sosyal kategorilere paylaştıran; yararını, büyük kitlelere hizmet götürmeye yönelten bir ekonomik sosyalleşme...

İşte şimdi Türkiye'de; sermaye liberalizmiminin -Asyacı faşizmin- çölcü, fanatizmin sonuçlarından kurtulma dileği etkisi ile kurulmuş bir hükümet var. Onun çıkış yolu da, böyle bir gelişim ideolojisindedir.

★

Böyle bir iktidarın karşısında da, eski MC öğelerinden kurulu, ama bu kez, resmen bileşemez bir muhalefet ve onun **karşı devrimci** niteliği vardır.

MC, zaten hükümet bileşimi olarak, bir potada birbiri ile kimyasal erime sonucu birleşerek kurulmuş bir organik bütünleşme değildi. Onlardaki bağdaşım; bir yandan, Türkiye'nin gelişim ideolojisine karşı olmaktan, bir yandan da, kendi eskil felsefelerini yaymak, uygulama gelişmelerine kavuşturmak için siyasal gücü, kendilerine yontarak kullanmak üzere, iktidarı paylaşmak, parsellemek tutkularından geliyordu.

Yani, tarihsel anlamı içinde. Türkiye'nin öteden beri izlediği gelişim ideolojisi devrimciliğine karşı olmakta birleşerek iktidar olmuşlardı. Şimdi de, bu karşı devrimcilik niteliği üzerinde bir muhalefettirler.

Bunlar, muhalefetlerinde de, birbirleriyle kimyasal bir erime içinde bütünleşmiş değillerdir. Ama, aralarındaki «Türkiye'nin gelişim ideolojisine karşı olmak»taki bağdaşım, sürüyor.

Bir başka deyişle; bugünkü bu kopuk, dağınık muhalefet, Genç Osmanlılardan beri gelen ilerici akımın tüm yönlerine ters düşmede birleşmiştir.

Genç Osmanlılar, bir özgürcülük savı güderlerdi. Onu başlatmışlardı da... Bu bir anlamda içerliği soyut bir düşün ile dolu soyut bir devinim idi. Ama Hilafet Saltanat merkezciliğinin «hakimiyet-i şahsiyet» kuramına karşı geliş idi. Bugünkü muhalefet, Genç Osmanlıların başlattığı bu anlamdaki özgürlüğe karşı düşmüştür.

İttihat ve Terakkiciler, gene bu hakimiyet-i şahsiye karşısına bir parlamantarizm somutluğu ve egemenlik ortaklığı dikmişlerdir. Onlar, ayrıca, sosyal içeriğe yönelmiş bir uluslaşma da arıyorlardı. Bugünkü muhalefet, İttihat ve Terakkicilerin başlattığı bu parlamantarizmin işlerliğine, onun uluslaşma arayıcılığına da ters düşmüştür.

Sonra, Müdafaayı Hukuk'ta buluşan bir Kuvayi Milliye vardı ki, sonunda, Kemalizm'i oluşturmuştu. Bu: bir Misak-ı Millî ulusçuluğu, bir Kurtuluş Savaşı bağımsızlığı, bir pozitif ve bilimsel düşün çağdaşlığı izlemişti. Bugünkü muhalefet, ona da ve özellikle ona da zıttır.

Özetle muhalefetin öğelerinden birisi, ümmetçiliği ile; birisi, Turancılık felsefesine dayalı otoriterciliği ile; birisi de aslında, burjuva değerlerinden bile yoksun sömürgen kapitalizmciliği ile; yukarda, özgürlük — layiklik — ulusçuluk — ekonomide (yüklerde ve yararlarda) sosyalleşme diye özümlediğimiz gelişim ideolojisine karşıttırlar.

Böylece, aslında bir iç tutarsızlıklar demeti olan bu üçlü grup, bir «karşı devrimci muhalefet» çizgisinde «icra-yı siyaset» edecektir. Birisi; ümmetçiliği — şeriatçılığı ile, layikleşmeyi erek (hedef) alan karşı devrim-

ciliğini yürütecektir.

Birisi, Turancı felsefeye dayalı hiyerarşik otoriterciliği ile, Misak-ı Millî ulusçuluğunu aşmayı erek alan karşı devrimciliğini yürütecektir.

Birisi de, sömürgen kapitalizmciliği ile, sosyalleşmeyi, sosyalizm boyutlarına götürme istidadındaki gelişmeyi söndürmeyi amaçlayan karşı devrimciliğini yürütecektir...

Hepsinin de birleşik bir boruları olacaktır: Komünizme karşı olmaklık. Ve onu öttüreceklerdir.

Ama, tarihsel süreci izleyenler, (ve tarihsel sürecin kendisi) buna aldırmayacaktır. Tarihsel sürecin kendisi; ümmetçiliği şeriatçılığı, maneviyatçılık adı altında toplatmaya elvermeyecektir. Turancı otoritaryanizmi ulusçuluk adı altında yinelemeye izin vermeyecektir. İttihat ve Terakki'de, Kuvayi Milliye'de bile tutmayan ve sosyo ekonomik sorunu çözmeye yaramadığı kanıtlaşmış bulunan «liberalızm - kapitalizm»i, «özgür girişim özgür düzen» adı altında bir ölü halinde sürükleyip götürmeye de, daha uzun dayanamayacaktır.

Peki neler olacaktır? Şu olacaktır:

Bir yandan, anti-özgürlükçü — anti-layik — anti-sosyal muhalefetin bu karşı devrimci özü, büyük kitlelerin gelenekselci duygularını, komünizm allerjisine dönüştürme çalışmalarını yoğunlaştıracaktır. Öte yandan da hemen yakın yıllarımızın gebe olduğu ekonomik — sosyal — siyasal — politik zorluklar, bir bir (ya da hep beraber) gelişip durdukça, hükümet kurma dengesini kendisine çevirmeye uğraşacaktır.

CHP eksennideki şimdiki iktidar, buna, ancak; Devleti parselli durumundan kurtarıp, yeniden «Kuramlaştırdığı», ekonomik bunalımın yüklerini köktenci bir maliyeci - iktisatçı algısı ile sömürgen kategoriler üzerine aktardığına kitleleri inandırdığı ölçüde direnebilecektir.

(Cumhuriyet, 16. 3. 1978)

★

Oktay AKBAL

'YEDİ MEŞALE, 50 YAŞINDA

Yıl 1928'dir. Genç Cumhuriyet beş yaşındadır. Yedi ozan bir araya gelirler. Bir topluluk oluştururlar, «Yedi Meşale» derler adına... Şiirlerini, yazılarını bir kitapta toplarken, kitabın adı da topluluğun adıdır: Yedi Meşale. Bin ya da bin beş yüz basılır. Ama geniş bir ilgi görür. Bir dönemeç yılıdır 1928. Harf devrimi o yılın sonlarına doğru gerçekleştirilecektir, 3 kasımda... Şiir beğenisine Faruk Nafiz egemendir. Hececiler, yani Yusuf Ziya, Şukûfe Nihal, Mehmet Emin gibi ünlü ozanların kitaplarının çıktığı yıl. Necip Fazıl ve Nazım Hikmet gibi iki genç usta da vardır ortada. Bütün bunların yanında yedi gencin bir araya gelerek çıkardıkları «Yedi Meşale» kitabının böyle ilgi uyandırması önemli bir olaydır.

Yedi Meşale: Yaşar Nabi, Sabri Eset, Vasfi Mahir, Cevdet Kudret, Kenan Hulusi, Ziya Osman ve Muammer Lütfi... Yirmisine varmış, yirmi birine basmış, ya da Ziya Osman gibi daha on sekizinde genç ozanlar... Edebiyat tarihimizde bugün adları saygıyla anılır. Yalnız Muammer Lütfi erkenden ayrılır aralarından. Zaten bir rastlantıyla girmiş, kısa zamanda da ayrılmıştır topluluktan. Ne olmuştur, bilmiyoruz. Bilinen «Yedi» meşalenin gerçekte «altı» olduğudur...

Yusuf Ziya Ortaç bakar ki bu gençlere ilgi var. Hepsini «Meşale» adlı bir dergide toplar. Kâra ortaktırlar, bu yüzden yazı parası da almazlar! Oysa Necip Fazıl «Otel Odaları» gibi şiirleri için beş lira almaktadır. Gerçi aynı şiiri başka bir yere de verip beşi on yaparsa da o zaman için beş lira az para değildir.

Tam elli yıl olmuş. «Yedi Meşale» elli yaşında artık. Aramızda yaşayan iki Meşale bu ellinci yaşı kutluyorlar. Yaşar Nabi ve Cevdet Kudret... Bugün de eksilmeyen bir çabayla yazınımız için çalışan iki yazar... Cevdet Kudret şiir, oyun, öykü, roman, deneme, eleştirme,

inceleme alanlarında sürekli yapıt vermiş bir kişi. Yaşar Nabi de elli yıla yakın bir zamandır yayınladığı «Varlık» dergisiyle, genç kuşakların yetişmesinde, aydınlanmasında büyük etkenliği olan yayınlarıyla, ayrıca yazılarıyla önemini sürdürmüş bir yazar... İkisi kalmış bugüne. Ötekiler tek tek çekilip gitmişler dünyamızdan. İçlerinde en iyi tanıdığım kişi, Ziya Osman Saba'dır. Sonuna dek ozan kalmış, kalabilmiş Ziya Osman Saba... Hepsi bir süre şiir yazmıştır, sonra bırakmışlar şiiri, kimi bilim dallarına atlamış, kimi gazeteciliğe, kimi başka uğraşlara. Sabri Esat Siyavuşgil üniversite öğretim üyeliğini sürdürmüş yaşamı boyunca. Eşsiz güzellikte çeviriler yapmış, gazetelerde köşe yazıları yazmış. Vasfi Mahir Kocatürk edebiyat öğretmeni olarak ün kazanmış. Bir ara milletvekili de olmuş. Kenan Hulusi öyküleriyle yazınımızda önemli bir yer tutmuş, ama genç yaşta tifüsten ölmüş. Ziya Osman Saba ise ölümüne dek Millî Eğitim Basımevinde düzeltme bürosu şefi olarak yaşamını sürdürmüş, şiirler, öyküler yazmış...

Yazın tarihimizde zaman zaman, ozan - yazar toplulukları görülür. Bunlar belirli bir süre birlikte çalışır, birlikte yayınlar, belirli bir beğeniyi, bir görüşü birlikte savunurlar. Sonra dağılıp giderler. Beş on yıl arkadaşlarını, beraberliklerini sürdürebilmiş yazıncı toplulukları pek görülmez. Yedi Meşaleciler, hiç değilse içlerinde üçü dördü, yaşam boyu dost, arkadaş kalmasını bilmişlerdir. Sabri Esat, Yaşar Nabi, Cevdet Kudret, Ziya Osman arasında büyük aykırılıklar, anlaşmazlıklar olduğunu sanmam. Siyasal görüşleri zaman zaman birbirine ters düşer gibi olmuşsa da insanlıklarıyla, belirli bir düzeyi aşmış kültür adamı kişilikleriyle bu ayrılığı belli etmemişlerdir. Bugün ellinci yıldönümüne ulaşan «Yedi Meşale»nin son iki eri, Yaşar Nabi ile Cevdet Kudret bir yaşam boyu sürmüş bir dostluğun canlı tanıklarıdırlar.

Yedi Meşaleciler «Meşale» dergisinden sonra 1933'te «Varlık»ta buluşurlar. Daha doğrusu «Varlık»ı çıkarırlar. Derginin sahibi Sabri Esat'tır önce, yönetimi elinde tutan Yaşar Nabi daha sonra derginin sahibi de olur. Yavaş yavaş yazın isteği, özlemi azalır, söner kimilerinde. Yaşamın başka uğraşları ağır basmıştır. Şiirden ko-

parlar, Cevdet Kudret, Sabri Esat, Vasfi Mahir, Yaşar Nabi. Düz yazı, çeviri, bilimsel çalışmalar ağır basar. Zaman geçer geçer geçer, insanlar yaşlanır ayrılırlar tek tek dostlarından. Nayır'ın Onar Mısrai'nda yazdığı gibi **«Sular değil zamandır akan avuçlarından.»**

Zaman akar gider, bizler de beraber... Ne var ki zaman hep akıp gidecek bir su gibi, bizlerse bir yerde takılıp kalacağız. Yarım yüzyılı geride bırakan «Yedi Meşale»ye ve Meşale'yi bugüne kadar getiren iki Meşaleci dosta sağlıklar, yeni başarılı çalışmalar dileyerek...

(Cumhuriyet, 17. 3. 1978)

★

Fakir BAYKURT

FOLKLORUN BİR USTASINI YİTİRDİK

Onunla Ankara'da, Gazi Eğitim'in merdivenlerinde tanıştık. Yıl 1955 olabilir. Ben son sınıftayım. Öztelli de Mersin Lisesinde öğretmen. Gazi Eğitim'e öğrencilerini görmeğe gelmiş. Bilmiyorum kim tanıştırdı? Kolunun altında dergiler, gazeteler. Tatlı bir bahar günüydü. İvecen, sevecen, uçarcasına bir insandı. Bahçedeki banklardan birine oturduk. O zaman tanınmış değilim daha, ama dergilerden biliyordu adımı. Seçilmiş Hikâyeler Dergisi'nde çıkan «Namazdan Önce Oyun» adlı hikâyemi anıyordu. Ben kendisini iyi tanıyordum. Kitapları basılmağa başlamıştı. Varlık'ta yazıları çıkıyordu. Bir yayla izlenimlerini yazmıştı, çok sevmiştim. Bu ilk tanışmadan bende kalan neydi asıl? Öğrencilerine sevgisi, öğrencilerinin de ona bağlılığı. Bir de edebiyatla uğraşanlara gösterdiği büyük ilgi...

Adres alışverişi yapmıştık. Hafik'e atanmıştım. Mektubu geldi ardımdan. Ayın dergilerini de postalamıştı. Mersin'in insan beynini fokur fokur kaynatıp pişiren, insanı çalıştırmayan sıcaklarından söz ediyordu. Sonraki yıllarda bir kez de Ankara Kızılay'da karşılaştığımızı anımsıyorum, hemen ayaküstü. Yakından tanışmamız

Konya'da oldu, orada oluştu dostluğumuz.

Lise öğretmenliğini Mersin'den Konya'ya aktarmıştı. Ben de assubay hazırlama ortaokuluna verilmiştim. Askerliğimi öğretmen olarak yapacaktım. O sıralar Dede Korkut üzerinde duruyordu daha çok. Folklorun, halk edebiyatının her konusuna ilgisi vardı. Halk inançları ve özellikle Alkarası üzerinde çalışıyordu. Günde olmazsa günaşırı buluşarak sanatı, edebiyatı konu ediyorduk. Demiryolunu Meram yönünden geçince, bir oda bir mutfak, bir ev tutmuştum. Ben gidemezsem Öztelli çıkıp geliyordu. «Namazdan Önce Oyun» adlı hikâyemi anıyordu sık sık. Günümüzde yazarın folklordan ilerici bir yöntem ve anlayışla yararlanması gereği üzerinde duruyordu.

Romancı, hikâyeci ya da ozan değildi, ama iyi bir öğretmendi, kılı kırka yaran bir araştırmacıydı. Tarihi iyi bilirdi. O yüzden bir folklor ya da halk edebiyatı konusunu ele aldı mı, onu çeşitli dönemlerin olayları ve durumlarıyla, coğrafya içindeki dağılımlarını da gözönünde tutarak bir arada düşünüyordu. Dil Tarih'i bitirdikten sonra Denizli ve Samsun liselerinde çalışmıştı. Zile'de arkeolojiye dalmıştı. Örneğin orada Maşat'ı bulmuştu. İkinci Dünya Savaşı içinde askerliği sırasında halkın çektiği yoksulluğu yakından görmüştü. Başkaldırma derecesinde tepkileri vardı, bu yoksulluğun anlatılmasını ve çarelerinin bulunmasını hem yönetsel, hem sanatsal plânda, gerekli görüyordu. Halkın güncel ve tarihsel çilesini anlamak ve anlatmak için halk türküleri ve destanlar önemli kaynaklardı. Yani bir olay, savaş, kırım, yıkım üstüne söylenmiş türkülerle, kısa destanlarla bir toplumun tarihi yazılabilirdi.

Konya'da, buğday başaklı anıtın durduğu alana bakan bir evde oturuyordu..

Konya'dan sonra Hasanoğlan'a geldi Cahit Öztelli. Eski Köy Enstitüsünün o güzelim havası yoktu artık, ama köy çocuklarıydı çoğunluk öğrencileri. Onlara folklor ve edebiyat sevgisi aşılıyordu. Hoşlanıyordu işinden. Çocukları fakülteye başlamışlardı. Sık sık gelip gidiyordu Ankara'ya. Ben de askerliği bitirip Şavşat'a verilmiş, oradan da bakanlıkta çalıştırılmak üzere Ankara'ya geti-

rilmiş, sonra Bakanlık buyruğuna alınmıştım. Arkadaşlığımız sürüp gidiyordu. Sık sık Ankara dışına gezilere çıkıyor, cönk topluyordu. Eski el yazmalarının, bulunması zor kitapların epeyce yer tuttuğu bir kitaplığı vardı. Zaman zaman beni de yararlandırıyordu bu kitaplıktan. Hatta benim için 150-200 ciltlik bir «folklor kitaplığı» yapmayı tasarlıyordu.

Başlangıcını 1955'ten alırsak, 22-23 yıllık bir dostluktur. Biribirimizin çekim alanındaydık. O beni etkiliyordu, sanırım ben de onu.

Öztelli'yi 24 şubat 1978'de yitirdik. Seyitgazi'deki seminerden dönüşte hastalanmıştı. Ben de iki aylık Almanya gezisinden dönmüştüm. Görmeğe gittim. Yatıyordu. Halk edebiyatının başkaldırı şiirlerini derlemişti. Halk Türküleri, Halk Şiirleri, Karaoğlan, Dadaloğlu, Köroğlu, Yunus Emre, Kuloğlu, Necimi üstüne kitaplarını yayınlamıştı. İlk yapıtı «Zileli Şairler»le birlikte 19 basılı yapıtı olmuştu. Ama bir şey değildi bunlar, asıl yazacakları, yılların bilgi ve deney birikimiyle yoğrularak notlar ve dosyalar halinde çalışma masasına gelmişti.

Özel yaşamı acısından alınırsa, mutlu, tatlı bir hikâyedir Öztelli'nin hikâyesi. Çocuklarını iş ve yurt yuva sahibi yapmıştı. Torunlarını görmüştü. 'Sonuçlanmamış çalışmaları açısından alınırsa, acı bir hikâyedir. En önemli bölümü toprağa giden bir kafa emeği. Dergi sayfalarında serpili kalan makalelerini bile toplayamadı. Dede Korkut, Alkarası, Şeyh Bedreddin üstüne makaleleri bilmem ki nasıl bir araya getirilir, kim yapabilir bu işi? Bilimle uğraşması gerekenlerin çoğunluğunun dedikoduyla uğraştığı bir dönemde bu soruya olumlu karşılık bulmak zor. Bu yönüne çok yanıyorum ölümünün. Sık sık karşılaştığımız, görüştüğümüz, sokağımızda dolaşan, mahallemizin küçücük parkında oturan bir dost, kendisinden binlerce anı, fakat bir de bu büyük acı.

(Cumhuriyet, 18. 3. 1978)

★

Nadir NADİ

DARBOĞAZ

Geride bıraktığımız dört yıl boyunca tutucu cephe iktidarlarının ülkemizi nasıl bir batağa doğru sürüklediklerini unutmuş olamayız. Birinci yapay cephe hükümeti savurgan ekonomi politikasiyle yurdumuzu uçan kuşa borçlanacak hale düşürürken felce uğramış dış politikasiyle de devletimizi dünyada yapayalnız bırakıyordu. İktidar ortakları arasında uyum yoktu. Her biri ayrı telden çalıyor, el altından bildiğini okumaya çalışıyordu. AP yöneticileri, sonunda kendi partilerinin zararlı çıkacağını gördüler. Bu yüzden 1. Cephe dağıldı ve 1977 seçimleri erkene alındı.

İkinci Cephe İktidarı daha da olağan dışı koşullar altında kuruldu. CHP 1973'e oranla çok ilerlemiş, büyük mesafe almıştı. Çıkardığı milletvekili sayısı dağılan cephe ortaklarının çıkarabildiği toplam milletvekili sayısına pek yaklaşıyordu. Geçerli demokratik kurallar gereğince bu partiye bir azınlık hükümeti kurma olanağı tanınabilirdi. Aklın ve mantığın gereği de buydu. Ama cepheciler bu yolu denemek istemediler. Elden kaçırdıkları iktidarı bir süre olsa da CHP'ye vermekten korkuyorlardı. Denize düşen yılana sarıldığı gibi birbirlerini kucakladılar, yürümediğini gördükleri için kendi elleriyle bozdukları cepheyi yeniden kurdular. 2. Cephe hükümeti birincisinden de daha yapay biçimde ortaya çıktı. Böyle olduğu için de hem iç, hem de dış politikamız eskisini aşan bir savrukluk içinde nereye varacağı bilinmez bir karanlığa doğru sürüklenirken ekonomimizin nefesi kesiliyor, yurtta dirlik düzenlik güden güne bozuluyordu.

Bu arada demokrasiye diş bileyen cephe ortaklarından biri fırsat bu fırsattır diyerek devleti el altından ele geçirme çabalarını sürdürüyor, büyük ortağının hoşgörüsü, hatta desteği ile çeşitli kuruluşlarda görevli Atatürkçü, dürüst devlet memurlarını atarak yerlerine ken-

di partizan adamlarını yerleştirmeye bakıyordu. Bu durum böylece 1981 yılına dek sürebilir miydi? Sürseydi halimiz ne olurdu? Ülkemizde olağan koşullar altında seçim yapma olanağını bulabilir miydik? Bu hükümet 1981 yılına dek ayakta kalabilir miydi? Bırakalım şimdi bunları. Herkesin gördüğü, ulusça koşar adım uçuruma doğru yaklaştığımızdı. Nihayet kimi yurtsever AP'liler durumu kavradılar ve CHP'ye omuz vererek yapay cephe iktidarının yıkılmasını sağladılar.

İşte Ecevit hükümeti bu koşullar altında kuruldu. Giden iktidardan devralınan tam anlamiyle bir yıkıntıdır. Başbakan işi ele aldığı ilk gün bunu açık seçik dile getirmiştir.

Evet, yıkıntılar ortasındayız bugün. Ama bunları temizlemenin öyle sanıldığı denli kolay olmadığı anlaşılmaktadır. Yeni hükümet ilk iş olarak ekonomik darboğazdan kurtulmamızı sağlayacak önlemleri almış, komşumuz Yunanistan'la aramızdaki sorunları çözmeye yarayacak umut verici bir girişimde bulunmuş, ayrıca bozulan devlet çarkının yerli yerine oturabilmesi için gerekli çalışmalara başlamıştır.

Şimdi, bu olasılığın gerçekleşebileceğini gören demokrasi düşmanı karanlık güçler, inanılmaz bir hırsla harekete geçmişlerdir. Sağda olsun, solda olsun «aşırı» denilen gruplar olanca varlıklariyle eylem üstüne eylem çıkarmakta, nerede ise bir iç savaşa ışık yakmaktadırlar. Burada hazin olan, demokrasi yanlısı olduğunu söyleyen kimi kişi ve kurumların da şiddet eylemcilerinin oyununa gelmeleri ve hükümete yardımcı olacak yerde tutum ve davranışlariyle onun işini zorlaştırmalarıdır.

Siyasal görüş ve inancı ne olursa olsun insanlık onuruna, demokrasiye ve düşün özgürlüğüne bağlı tüm yurttaşlar bugün yeni hükümeti desteklemekle yükümlüdürler. Asıl darboğazı ancak böylelikle aşabileceğimizi unutmayalım.

(Cumhuriyet, 23. 3. 1978)

★

Refik ERDURAN

İKİ RAHMETTEN BİRİ

Düşünün ki ben varımı yoğumu ortaya koyarken sizin üstünüze iddiaya tutuşmuşum birileriyle. İddiam da pek yakında başınıza bir sürü felâketler geleceği.

Yani şöyle buyuruyorum:

— Üç gün mü desem, üç hafta mı desem, üç ay mı desem... Herhalde üç yıla kalmadan bu kimse belâlardan belâ beğenecek... Yoksa ben sıfır olmaya razıyım!..

Telâşlanmaz mısınız bunu duyunca? Haklı çıkmak ve iddiayı kazanıp sıfırlıktan kurtulmak için elimden geleni yapabileceğimi hesaplamaz mısınız? Beni kendi açınızdan çok tehlikeli bir kişi saymaya başlamaz mısınız o günden sonra?

İşte toplum açısından artık öylesine tehlikeli saymak zorunda olduğumuz bir politikacı var :

AP'nin başı.

Bu zat adını, kişisel güvenliğini, otoritesini ,geleceğini, her şeyini şu iddiaya bağlamış görünüyor:

— Ya ben iktidara gelirim ya da bundan sonra Türkiye'nin başına yalnız bir dizi belâ gelir!

Görünürde kendisine bir daha iktidar verilmesi olasılığı bulunmadığına göre, Bay Demirel, her şeyini ortaya koyarak bu ülkenin düze çıkamayacağı yolunda bahse tutuşmuş durumda.

— Canım, adam muhalefet liderlerinden biri, hükümetin başarısını elbette istemez, diyemezsiniz.

Bir hükümetin başarısını istememek başka şeydir, tümüyle ülkenin başarısızlığına oynamak başka şey.

Normal demokrasilerde muhalefet liderleri kötü giden işlere sevinmez, hiç değilse sevinçlerini belli etmezler. Ağırlıklarını o yöndeki gelişmeleri destekleyecek biçimde kullanmazlar açıkça. İyi giden işler konusunda ise, «Biz başta olsaydık daha da iyi giderdi» der, bunu ortaya somut seçenekler koyarak kanıtlamaya çalışırlar.

Dağarcığında, «Ben korumazsam sizi gomonist umacı-

lar ham yapar» türküsünden başka öneri bulunmayan Süleyman Bey'in öyle davranmaya gücü yetmez. Niyeti de yok zaten. Siyasal tuşa gelişinin üstünden aylar geçip de söylediklerinin tersi çıkmaya ve birçok sorunlar raya oturmaya başladıkça, mutsuzluğunun doruğa tırmanmakta olduğunu belli edercesine haykırıyor:

— Felâket gelecek! Göreceksiniz, hiçbir şey düzelmeyecek! Ben iktidara gelmezsem felâket geleck!

Thlikeli bir görüntü değil mi bu?

★

Psikanalizde «kendi kendini doğrulayan kehanet» diye kavram vardır.

Örneğin bir adam «Bu evde yangın çıkacak» diye tutturur. Söyler, söyler. Sonunda bir «kaza» olur, gerçekten çıkar yangın.

Psikanalistler bunu kaza saymaz, adamın bilinçaltındaki tutuşturma eğilimi tarafından düzenlenmiş olduğunu ileri sürerler.

Bir de o eğilimin bilinçaltından su yüzüne çıkmış biçimini düşünün.

Ben, çocukluğumda zaman zaman öyle tutukulara kapılmış olduğum için o tür ruhsal durumların insanı nerelere götürebileceğini bilirim.

Başarısızlığımla sonuçlanacağına inandığım sınavların arifesinde «Ah, bu gece her şeyi yerle bir edecek bir deprem olsa» diye kıvranırdım.

Ama ben o zamanlar 7-8 yaşlarındaydım, 55 yaşında değil.

Ve deprem yaratma yolunda kullanabileceğim hiçbir gücüm yoktu.

★

El sıkarken karşınızdakinin yüzüne bakmanız en basit nezaket kurallarındandır.

Oysa son aylarda Süleyman Demirel, elini sıktığı birtakım insanların yüzüne bakmaz ya da bakamaz oldu. Parmakları karşısındakinin avucunda, gözleri bambaşka doğrultularda. Foto muhabirleri Süleyman Bey'in el sıkarken yere göğe bakışını resimlerle kayda geçiriyorlar boyuna.

O fotoğraflardan ilkini gördüğümde rastlantı san-

mıştım. AP'nin başı tam tokalaşırken ayağının dibinden bir kedi geçmişti belki de.

Ama örneklerin arkası geldi. Beyefendinin hep eli o yanda, gözü bu yanda. Her tokalaşmada kediler ya da kuşlar sarmıyor ya hazretin çevresini!

Evet, gözlerini insanlardan niçin kaçırıyor? Soruyu bilmece meraklılarının dikkatine sunarım.

★

Yarı şaka yollu «Demirel iktidarda olmadıktan sonra tehlikeli değil, varsın AP'nin başında kalsın da sola hizmetini sürdürsün» gibi bir şeyler yazmıştım.

O sözümü geri alıyorum. Bu işin şakalık yanı kalmadı. Demirel, bugünkü statüsü ile de gitgide ciddî ölçüde tehlikeli olmakta.

Ya bu politikacı AP'nin başından uzaklaştırılmalı ya da o parti ve uzantıları siyasal yaşantımızdan tasfiye edilmeli.

Yurdumuz için «asgarî güvenlik» başka türül sağlanamaz.

(Milliyet, 11. 4. 1977)

★

Mehmet Ali SEBÜK

ANARŞİK OLAYLARLA KİM, NASIL SAVAŞIR?

Başbakan Bülent Ecevit, daha parlamentoda güvenoyu alınca, sıcağı sıcağına bir demeç vermiş ve öncelikle anarşik olayların üstüne yürüyeceğini açıklamıştı. Ayrıca, yurdu boydan boya bunalım içine atan bu konuya verdiği değeri göstermek için de, ordunun tanınmış ve enerjik bir eski komutanını, İçişleri Bakanlığı'na atamış bulunuyordu.

Olayların etkisi altında kıvranan toplum, bu olumlu davranıştan dolayı çok mutlu oldu. Fakat günler geçtikçe, suçların azalması şöyle dursun, anarşik tırmanıma kızının daha da arttığı ve devletin temellerini âdeta sarsmaya başladığı görüldü. Bakanın tarafsız tutumu ise

ancak şimdi yavaş yavaş etkisini göstermektedir.

Toplum, Ecevit'ten çok şey beklemekte ve ona güven duygusu beslemektedir. Bu beklenmeyen ilk durum karşısında, herkes başını ellerinin arasına alacak düşünmeye yönelmiş gibidir: Ecevit, sözünü yerine getiremezse, acaba ne olacak?

İşte konunun bu düzeye ulaştığı şu sırada, kriminolojinin tarafsız ışığı altında herkesi ilgilendiren sorunlara çözüm yolları arayacaktır. Zira, konu tümü ile kriminolojinin alanı içindedir.

Parlamento, tarafından düşürülen Demirel hükümeti de, en çok güvendiği bir politikacıyı bu işe bir çözüm yolu getirmesi için görevlendirmişti. O da büyük bir heves ve umutla kollarını sıvamış, fakat gücü yetmediği için, önemli bir varlık gösterememiştir. Demek ki, süper yetenek sahibi insanlar da o sandalyaya otursa, durum değişmeyecek ve olayların arkası birdenbire kesilmeyecektir.

Neden?

Zira, yasa dışı olayların hakkından gelmek, hükümetlerin ya da yetenekli kişilerin değil, bilimi ve tekniği elinde tutan güçlü bir yönetimin işidir. Bilindiği gibi, artık devlet kavramı yok, devlet tekniği ve adalet kavramı yok, adalet tekniği vardır. İşte bunu, uzun deneylerden geçerek, kavramış olan bütün uygar ülkeler, yurttaşlarını mutluluğa ulaştırmak için, devletin bu yüce gücünden yararlanma yolunu tutmuş ve başarıya da ulaşmıştır.

BATI NE YAPTI?

Devletin bilime ve tekniğe yönelmesi deyince de, önce adlî ve teknik kolluk akla gelir. Batı ülkeleri bu örgütü yaklaşık 100 yıl kadar önce kurmuş, suç ve suçlu ile savaşta ondan daima yararlanmıştır. Bu kurum, parasal yönden belediye başkanlarına, yönetim ve disiplin yönünden savcılara bağlıdır. Öyle olunca da, siyasal iktidarların en küçük bir etkisi ya da baskısı olmadan tarafsızlık içinde çalışmaktadır. Suç yerine yıldırım hızıyla yetişen, suçluları bilimsel ve teknik metodlarla kıskıvrak bağlayarak adalete teslim eden ve onların kısa

sürede cezalarını sağlayan bir karaktere sahiptir. Onun için Lyon Polis Labaratuvar Şefi Dr. Locard şöyle der: «Suç incelemesine ayrılacak ilk saatler, tahmin edilemeyecek derecede değerlidir. Bu konuda vakit yitirmek, gerçeği elden kaçırmak demektir.»

Türkiye'de hukuk devrimi yapılırken, bu örgüt kurulamamıştır. Adalet işleri ile görevlendirilen jandarma örgütü de, yeni bir statüye bağlanamamış, Türk zabıtası, böylece eski çalışma yöntemleri ile baş başa bırakılmıştır. Bu yüzden de, devlet bugüne kadar, bilimsel ve teknik açıdan verimli bir suçla savaş politikası izleyememiş, kendisinden daha bilimsel ve teknik olan illegal güçlerin baskısı altında kalmıştır. Yoksa Türk polisi biraz tekniğe kavuşsaydı, elinden kuş uçurmazdı.

İşte kolluk güçleri, zamanla örgütlenmiş bulunan yeraltı güçlere karşı her iki yönden üstünlük sağlayamadığı için en sonunda zor duruma düşmüş bulunmaktadır. Görülüyor ki, Ecevit hükümetinin yapacağı ilk iş, bu gerçeğe ulaşarak, bir adlî ve teknik zabıta örgütü kurmak ve onu bir an önce göreve çağırmaktır.

Batı ülkelerinin ulaştığı bu olumlu sonuç karşısında, başka bir çözümün var olmadığı da ortadadır. Ekonomik ve düşüncel açıdan geri kalmış olan bir bölüm ülkeler, adlî zabıtayı kuramamış olduklarından, anarşiye karşı geçersiz önlemlere başvurmaktan öteye geçememiştir.

Bu bakımdan Başbakan'ın bu açık gerçeği topluma açıklayarak, önce devleti bilimsel ve teknikle güçlendirmesi gerekir. Bu sayede anarşik olaylara karşı açılan savaş, daha çabuk sonuç alır.

Türkiye'de adlî ve teknik zabıta nasıl kurulabilir?

Önce, Ankara'da devlete bağlı bir teknik büro kurulmalıdır. Burada uzman adlî tabip, balestik uzmanı, yazı ve imza sahtekârlıkları uzmanı, fizik, kimya uzmanları görevlendirilmelidir. Bunlar, tarafsız ve yetkili oldukları için adaletin bütün gereksinimlerini karşılarlar. Bugün Türkiye'de, tarafsız bir uzmanlar kurumu yoktur. Mahkemelerin başvurduğu Adlî Tıp Kurumu, Adalet Bakanı'nın emrinde ve siyasal iktidarların etkisi altında olduğu için, tam yansız değildir. Dünyanın hiç bir ye-

rinde de eşi benzeri yoktur.

Bir adlî polis genel müdürlüğü, adlî polis okulu da kurulacaktır. Ayrıca, İstanbul'da polis valiliği de buna eklenebilir. Suçlularla ilk temasa gelen ve onları sorguya çeken bu okulların ürünleridir. Hukuk doktoru müfettişlerdir. Türkiye'de olduğu gibi, ilkokul mezunu kişiler değildir.

Bu zabıta, işlenen suçların nedenlerini arar ve suçların kaynakları üzerine kadar uzanır. Yıllardan beri sürüp giden anarşik olayların kaynaklandığı yerler, gençlerin beyinlerini yıkayan kişi ve örgütler, bunlar yapılamadığından şimdiye kadar ortaya çıkarılamamıştır.

SOSYAL GERÇEKLER

Olayların bir kolu üniversiteye, ötekisi de işsizlik ve açlığa dayanır. Bu nedenle gençlerin isteklerini öğrenmek için 1958 yılında başlayan öğrenci hareketlerini önlemiş olan ve yeni bir üniversite kuran Fransa'nın yolu izlenebilir. Türkiye'de, çağdışı üniversite yerine modern ilkelere dayalı, yeni bir üniversite kurulmadıkça, olaylara son vermek güçtür.

Bu olayların adalet reformu ile de ilgili oldukları da kuşkusuzdur. Hızlı bir adalet mekanizması kurulmazsa, olayları çıkaranlar cezadan kurtulmak umudunu yitirmeyeceklerdir. Türkiye de özel mahkemelerden ve sıkıyönetimden başını alamayacaktır.

Son olarak, çağdışı kalmış ceza yasalarının günün koşullarına, özlem ve isteklerine ve suçların karakterine göre düzenlenmesi gerekir. Birçok olayın nedeninde yatan işsizlik ve açlık üzerine eğilmenin zamanı çoktan gelmiş ve hatta geçmiştir.

Görülüyor ki bu olaylar, çeşitli sorunlarla kol koladır. Hepsini birden ele almak ve çözüme kavuşturmak zorunludur. Ecevit hükümeti, kriminoloji biliminin ışığı altında, devletin gücünü artıracak çağdaş önlemleri alabilirse, köşe kolaylıkla dönülebilir. Dönülmesi de gerekir.

(Milliyet, 13. 4. 1978)

Uğur MUMCU

AYNI PROF. SOYSAL...

Bugünlerde radyo ve televizyon haberlerini izleyenler ya da gazete başlıklarına şöyle bir gözatanlar, «Kıbrıs Türk Federe Devleti Danışmanı Siyasal Bilgiler Fakültesi Anayasa Hukuku Öğretim Üyesi Prof. Mümtaz Soysal» gibi haber girişleriyle karşılaşmaktadırlar.

Aynı televizyon, aynı radyo ve ayrı gazeteler, bundan daha altı - yedi yıl önce de «Anayasaya Giriş» adlı ders kitabında komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 3 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan, Siyasal Bilgiler Fakültesi eski dekanı Prof. Mümtaz Soysal» gibisinden haberlere yer vermekteydiler.

Askerî Veteriner Okulundan bozma sarı badanalı Sıkıyönetim Mahkemesi binasında, Piyade Kıdemli Albay İzzettin Avlar başkanlığındaki mahkemede kendisini savunmaya çalışan Prof. Mümtaz Soysal ile bugün Viyana'da Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine Türk görüşlerini kabul ettiren Prof. Mümtaz Soysal, aynı Mümtaz Soysal'dır.

Sıkıyönetim Komutanı Orgeneral Semih Sancar'ın bileklerine kelepçe taktırdığı, Askerî Savcı Baki Tuğ'un sekiz yıldan onbeş yıla mahkûmiyetini istediği, Orgeneral Faik Türün'ün «vur emriyle» arattığı, Mamak Cezaevi'nde emir kulu erlere tokatlattırılan, elinde kovalar ve süpürgelerle cezaevi helâları temizlettirilen, kitapları toplattırılan «Anayasa Hukuku Profesörü sanık Mümtaz Soysal» bugün Viyana'da ana dili gibi konuştuğu yabancı dillerle Türk görüşlerini anlatan aynı Mümtaz Soysal'dır.

O günden bu güne ne değişti?..

Mümtaz Soysal aynı dürüstlükle, aynı çalımsız tavırlarıyla, aynı bilimsel yeterlik ve özveriyle yine yurduna ulusuna, halkına yararlı olmak için ter dökmektedir...

O günden bugüne değişmeyen, yalnızca Mümtaz Soysal'ı mahkûm ettirmek için uğraşan Askerî Savcı Baki

Tuğ'un görev yeridir...

Baki Tuğ, bir tek gün «Şark hizmeti» yapmadan, bir tek gün, öteki askeri yargıç arkadaşları gibi Doğu yörelerinin güç koşullarına katlanmadan, Ankara'da görevine devam etmektedir...

«Şark hizmeti» vatan hizmetinin bir parçası değil midir? Türk Silâhlı Kuvvetlerinde kimin kimden ayrıcalığı vardır ki, bir askeri savcı Doğu illerimizdeki askeri birliklerde bir tek gün hizmet yapmadan bu hizmeti yapmış sayılmaktadır?.. Ülkenin en seçkin aydınlarına kelepçe takmanın bir karşılığı mıdır yoksa bu ayrıcalık?..

Evet: «Her yiğidin bir yoğurt yiyişi var» derler. Öyledir. Kimi yurtseverliğini, yaşamından zorla çalman cezaevi yıllarına karşı, aynı dirilik, aynı tazelik ve aynı bilinçle uluslararası toplantılarda yaşatır. Kimi de yurtseverliğini, baskı dönemlerinde ülkenin pırıl pırıl beyinlerine paslı kelepçeler taktırarak kanıtladığını sanır.

Ama kim ne derse desin, dünya dönüyor. Kelepçelere, sekiz yıldan onbeş yıla kadar hapis cezalarına savcılara, mahkemelere ve bol ücretli yönetim kurulu üyeliklerine postu seren Sıkıyönetim Komutanlarına rağmen dönüyor...

(Cumhuriyet, 17.4.978)

★

Abdi İPEKÇİ

ECEVİT'İN YANLIŞLIĞI, DEMİREL'İN HAKSIZLIĞI

Başbakanın ve İçişleri Bakanının, henüz kanıtlanmamış bir iddiayı doğru sayıp çeşitli eylemlerde kullanılan bombaların, MHP militanlarının denetiminde bulunduğunu ima ettikleri Nükleer Enerji Merkezi'nde üretildiğini söylemeleri ve bu iddia ile Malatya faciası arasında ilişki kurmaları, yerinde bir davranış değildir. Demirel, dünkü konuşmasında bu noktaya dayanarak yaptığı eleştirilerde haklıdır. Ne var ki AP Lideri bu eleştirinin yanı sıra, hiç de hakkı olmayan suçlamalara kalkışmıştır. Bugün

Türkiye'de o tür suçlamalara hakkı olmayanların başında bulunduğunu düşünmeden, kendine özgü umursamazlığını sürdürmekte hiç sakınca duymamıştır.

Birkaç örnek verelim:

«Bu olayların gerçek sebebini anlamaktan âciz bulunan hükümetin, gaflet uykusundan uyanması için daha kaç vatandaşımız can verecektir?» diyor Demirel...

Kendisine sormazlar mı «Siz olayların gerçek nedenini biliyordunuz da ne yaptınız? Üç yıl boyunca can veren yüzlerce vatandaşımız, sizin gaflet uykunuzdan uyanmanıza yetmiş miydi ki, şimdi üç yıldır öldürülenlerin üç aylık bir iktidarı gaflet uykusundan uyandıramadığından şikâyet ediyorsunuz?»

«Bu hükümetin gafletinin bedelini millet ödüyor» diyor Demirel... Bu milletin üç yıldır ödediği kimin gafletinin bedeli idi? Şimdi ödenmeye devam edilen bedel, üç yıllık gafletin sonuçları değil midir?

AP Liderine göre **«Bugünkü hükümet teşhise gelinceye kadar ve teşhise geldikten sonra da onun tedbirlerini alıncaya ve buluncaya, uygulayıncaya kadar ıstırap çekilecektir.»**

Siz üç yıldır teşhise geldiniz, geldikten sonra da onun tedbirlerini, aldınız, buldunuz, uyguladınız mı? Siz bu ülkede üç yıldır hiçbir ıstırap çekilmemesini sağladınız da ıstırap şimdi birdenbire mi çekilmeye başlandı?

«Hükümet anarşinin mihraklarına inmemekte âdeta inat etmektedir. Zira bu mihraklara inerse eski ortaklarını bulacağından korkmaktadır.»

Sayın Demirel'in ilginç bir suçlaması da şu:

Bu AP Liderinin, kendi bilinç altında oluşmuş bir suçluluk duygusu ile yorumlanabilir. Çünkü üç yıllık başbakanlığı sırasında anarşinin mihraklarına inemeyen, inmemekte inat eden Demirel'in, bu işi ortakları ile karşılaşmak korkusuyla yapmadığı çok kimsenin paylaştığı bir düşüncedir.

* * *

AP Lideri, geride kalan ıstırap dolu yılları unutturmak için kendine özgü umursamazlıkla bunlara sünger çekmek isteyebilir. Ama vatandaşın hafızası o kadar zayıf değildir. Geçmişteki olaylar, onların sorumluları kolay

kolay unutulmayacaktır. Bugün süregelen anarşinin, üç yıllık hataların uzantısı olduğunu kimse görmezlikten gelemeyecektir.

Demirel'in dünkü suçlamalarının ciddî, önemli ve acı yanı şudur:

Rejimi, devleti, ülkeyi ve ulusu tehdit eden eylemler hangi boyutlara ulaşırsa ulaşsın parti liderleri buna karşı birlikte davranmak yerine, olayı partizan politika hesapları ile sömürmeye devam etmektedirler.

(Milliyet, 20.4.978)

★

Fikret OTYAM

MALATYA BİR BAŞLANGIÇTIR

Yıllar, evet yıllar önce Cumhuriyet gazetesinde gereğine inandığımız için tüm Türkiye'yi dolaşıp hazırladığım, alevi-sünni sorunlarına eğilen **«Hu Dost!»** adlı röportajımız, bazı çevrelerde yadırganmış, Cumhuriyet gibi bir gazetenin bir mezhep sorununa neden eğildiği, özellikle o sıralarda İstanbul sıkıyönetim komutanlığında merak konusu edilmiş, daha sonra da dördüncü röportajda hiçbir neden gösterilmeden yasaklanmıştı. Dört ay uğraştan sonra yeniden başlayabilmiştik.

1964 yılından bu yana tam 14 yıl geçti, biz tam 14 yıl özenle, sabırla inanla bu konuya eğilmiş, kimin ve kimlerin bundan çıkar umduğu bugün daha berraklaşan bir alevi-sünni çatışmasının ülkeye nasıl zarar vereceğini örneklerle ilgililerin dikkatlerine sunmuştuk. Bu sabırlı uğraşlarımıza, uyarmalarımızda ne kadar haklı olduğumuzu son Malatya olayları acı olarak göstermiştir. Bu konuda sayfalar tutan röportajlarımızda, notlarımızda işi körüklemeden, kimseyi kırmadan, her kelimeyi tartarak özel bir titizlik göstermiştik, sorunun **«hassasiyeti»** nedeniyle, böyle gerekiyordu da ondan.

Evet, bu işten medet umanlar, ülkede bir alevi-sünni çatışmasından medet umanlar, asırlardan bu yana süren, onbeş yirmi yıl öncesine kadar sönmüş görünen bu anlaşmazlığı, gayet hesaplı-kitaplı bir biçimde bugü-

ne getirmişlerdir. **«Alevilik batıldır»** diyebilmiştir bir Diyanet İşleri Başkanı. Tiyatrolar, **«Mum Söndü»** adlı o ipe sapa gelmez oyunu sergilemişlerdir, camilerde hocalar veryansın etmişlerdir alevî inançlılara, politikacılar oy uğruna etmediğini komamışlardır, Diyanet İşleri denilen resmi kuruluşun onbeş günlük dergilerinde bile bazı kafasızlar soruna en akılsız ve en bölücü biçimde eğilmişler, yangına körükle gitmişlerdir, gidebilmişlerdir ve bir aklı başında kişi ne yapıyorsunuz demeye gerek görmemiştir.

Doğu'da ağalar ve şeyhler, dili uzunlar, aklı kısalar bozuk düzenden daha da yararlanmak için bu ayrıcalığı elhak pek güzel kullanmışlardır. Hele hele dini bütün geçinenler bunu politik yönden kullananlara akıl almaz biçimde yardımcı olmuşlar, önce mahalleler, sonra kahveler, sonra işyerleri ve insanlar ikiye bölünmüşlerdir. Üç beş yıldır iyice gün yüzüne çıkan bu ayrılıkta ezilenlerin aleviler olduğu bellıyken hiç bir yönetim konunun üzerinde gereği gibi durmadı, adeta bugünleri hazırladı. Bir siyasal partinin vurucu kırıcı eylemleri, bir diğerinin dinsel açıdan hareketleri halkı bölüm bölüm böldü ve bomba patlatıldı...

Bakınız, adı ve işyeri belli bir uyanık yurttaşımız, bir okurum, nasıl başlıyordu 8 şubat 1977 tarihli mektubuna :

«Okurunuz olarak ilk kez size seslenmek gereksinimi duydum. Kısa ve öz yazmaya çalışacağım.

Dört Başbakanlı MC iktidarının devrimci kesim üzerinde uygulamadığı işkence, baskı, terör yok gibidir, Malatya'da oluşturulan, geliştirilen olayların ancak bir bölümü basına yansımaktadır.

1 — Malatya, alevi-sünni çatışması yaratılarak bir iç savaşın ilk kıvılcımının başlatılması aşamasına getirilmiştir.

2 — Öldürülen devrimci öğretmen Mehmet Yılmaz, İzollu sünnilerdendir.

3 — Mehmet Yılmaz'ı vuranların alevi olduğu propagandası, başta vali ve polis olmak üzere tüm sağ kesim ağız birliği içindedir.»

Mektup sayfalarca uzayıp gidiyor. Bu, korkunç tuzağın milyon örneklerinden biridir. Evet, okurum 1977 yı-

lının şubat ayının 8'inde **«Malatya, alevi-sünni çatışması yaratılarak bir iç savaşın ilk kıvılcımının başlatılması aşamasına getirilmiştir.»** diyor, o böyle diyor da vali ve polis neler yapıyor üzerinde durulmasında sayısız yararlar var çıkartılan olayların.

Malatya'da tecimsel rekabete de sokulmuştu bu ayrıcalık, biz bazı belgeleri yazılarımızda ortaya koymuş, özellikle MHP Genel Başkanı Türkeş'in Malatya'ya gittiğinde nerede kaldığını, sağlıkla ilgili bir kişinin oradaki bazı eylemlerine de dikkat çekmiştik, bay Türkeş ile yakınlığını özellikle vurgulayarak, kör olası çıkar nedeniyle halkı bölmekten çekinmeyen gözlerini hırs bürümüşlerin nelere neden olabileceklerini son olay iyice göstermiştir. Para hırsının sonunda nereye geleceği, politika çekişmelerinin, toprak su davalarının, halk arasında giderek büyüyen geçim nafaka, kazanç uçurumunun nereye geleceğini ilgililerin dikkatine sunmuştuk, ama neye yarar?

Bir zamanlar bir kardeş gibi bağırlara sokulmak istenen o dost o müttefik Amerika'nın barış gönüllülerinin özellikle alev-sünni sorunlarını nasıl bir gayretle kendilerine konu edindiklerini de zaman zaman ortaya koymuştuk.

Ve en çok Malatya'ya dikkati çekmiştik, Elâzığ'a dikkati çekmiştik, Elâzığ'da özellikle altınla uğraşan kesimin Türkeş'e neden böylesine yakınlık duyduklarını, böylesine neden parasal katkıda bulunduklarını da zaman zaman ekleyerek, ortaya koyarak.

Şimdi Diyarbakır'ın yiğit halkı daha da uyanık olmalıdır, hele hele şu sıralar, yinelemekte sayısız yarar var.

Ülkeye kastedenler, inlerinin ortaya çıkacağının korkusu ve telaşı içinde her türlü mel'aneti yapmaktan çekinmeyeceklerdir, ama halk düşmanlığı azdırdıkları oranda da ağlar giderek üzerlerine kapanacaktır bazı resmi sivil giysili yandaşlarına rağmen... Biraz da, Amerika'nın gölge etmemesini istemenin uzantısıdır yerli işbirlikçilerine yaptırılanlar, peki o komşu o dost İran, yani Amerika'nın Orta Doğu temsilcisi İran'ın radyolarının neler haykırdığına, nasıl baykuşça öttüğüne acaba ne de Dışişlerimiz, bu işe aklı erenler?

Sonuç mu?

Sonuç, sol düşüncenin yokedilmesi, içerden de dışardan da amaç bu şimdilik..

(Cumhuriyet, 22.4.978)

★

Uğur MUMCU

YEĞEN KAÇMAŞ MI?

Milli birlik ve beraberliğe en fazla muhtaç olduğumuz şu son günlerde, bir de ne görelim? Yahya Demirel kuş misali, uçup gitmez mi? Allah, allah, ne derdi var çocukcağızın?.

Canım şunun alt tarafı birbuçuk yıl hapis, bir sağına dönersin, bir soluna, olur biter. Kurşun ata ata biter, ceza yata yata... Değer mi koskoca Demirel'i elegüne mahcup etmeye?. Gir, yat çık. N'olacak canım? İnfaz konusu da bugün, yarın çıkacak.. Yatar, kurtulursun.

Şimdi ne olacak? Ne olacak: Solcular hemen harekete geçip, Demirel'e veryansın edecekler. Adam son günlerde sıkıntıdan, derdinden ne yapacağını bilmiyor, bir de başına bu dert çıkacak. Yüce divan kazanı da kaynamaya başladı. İster misin Demirel, buradan, yallah, doğru yüce divana...

Yok canım, o kadar da olmaz. Bu işin usulü-adabı var. Hem, Demirel «işte yakam, gelin yapışın» diyordu ya, çoğulcu demokrasilerde yakaya yapışmanın, pacayı indirmenin, fiyakayı bozmanın usulleri vardır. Komisyonlar kurulacak çalışacak karar verecek. Genel Kurula gelecek, falan, filan...

Arada komisyon üyeleri istifa ederler —bu onların anayasal haklarıdır— bu istifalar nedeniyle toplantılar uzar, bunlar da çoğulcu demokrasinin cilvesidir..

Bunlar, iyi hoş da vu Yahya Demirel, nasıl elini kolunu sallayarak yurt dışına çıkabildi?.

Bu gibi kaçışlara çoğulcu demokrasilerde çoook rastlanmıştır. Yahya Demirel'in iş ortağı Mıgırdıç Sellefyan

namlı işadamı, devleti iyice dolandırdıktan sonra, bir gece ansızın nasıl da kaçıvermişti?

Eh, şimdi İsviçre'de buluşurlar. Birinin ardında, ağır cezalık iki dava, bir kesinleşmiş mahkumiyet ve de üzerinize afiyet, yirmi milyon para, ötekinin üzerinde, oo, saymakla bitmez, milyonlarca lira devlet parası. Ne demişler? «Devlet malı deniz, yemeyen domuz»..

Yahya Demirel ceza yasasında yazılı «Sahtekarlık» suçundan mahkûm olmuş, karar da kesinleşmiş.. Koskoca devlet adamları, mobilya yolsuzluğu ortaya atılınca, «vallah da billah da böyle yolsuzluk yoktur» dememişler miydi? Yahya'yı mahkum eden yargıç sakın komünist, anarşist, falan olmasın?. Yargıtaya maoistler sızmasın?. Olur mu olur!..

Milli birlik ve beraberliğe en fazla muhtaç olduğumuz bu günlerde bütün milliyetçi partilerin gözbebekleri gibi korudukları Yahya Demirel'in yurt dışına çakması son derece üzücü olmuştur.

Milliyetçi partiler, birleşiniz, Yahya'dan başka kaybedeceğimiz birşeyimiz yoktur.

(Cumhuriyet, 24.4.978)

★

Doç. Dr. Bülent TANÖR

BAYAR'IN EGEMENLİK ANLAYIŞI

23 Nisan 1978 günü bazı eski DP'lilerle AP'lileri biraraya getiren bir toplantı yapıldı. Burada, «Millî hâkimiyet» ilkesinin tartışıldığı ileri sürüldü. Günlük basına yansıdığı kadarıyla, yapılan konuşmalarda ağırlık, 1961 Anayasasının eleştirilmesine verildi. Bu arada, seçim sisteminin değiştirilmesi, kuvvetler birliği ilkesinin gözden geçirilmesi, halk oylamasının kabulü gibi öneriler de ileri sürüldü. C. Bayar da, «Bu Anayasadır ki memleketi bu hale getirmiştir. Bugünkü perişanlığımızın sebebi bu Anayasadır. Otorite namına bir şey bırakmamıştır» derken, «millî hâkimiyet semineri»nin adeta ana hedefini

ortaya koymaktaydı Otorite özlemi ve yeni bir anayasa değişikliği.

DP günlerinin başlıca kişisi Bayar'ın anayasal görüşleri ve özellikle egemenlik ilkesi konusundaki düşünceleri bugün de önem taşıyor. Çünkü günümüz AP'si bu fikirlerin belli ölçülerde taşıyıcılığını yapmaktadır. Bu nedenle, Bayar'ın egemenlik tezlerinin temelini ortaya koymakta yarar var.

DP hareketinin getirdiği anayasal tezlerde baş yeri, temel hak ve özgürlükler ya da iktidarın sınırlanması sorunları değil, egemenliğin kullanılışı sorunu aldı. Bu tezlerin en iyi dökümünü yapan da Bayar'dır. 1970'lere doğru bu alandaki düşünceleri ortaya seren Bayar, söylediklerinin yalnız kendi düşünceleri olmakla kalmadığını, bunların bütün bir DP kurmayının siyasî felsefesini de temsil ettiğini belirtmeyi unutmadı (1).

Bayar'ın siyaset ve anayasa tezinin iki temel dayanağı vardır. **Birincisi**: iktisadî, sosyal, kültürel, siyasî ve ideolojik bakımdan özgür olup olmadığına bakılmaksızın, halkın ve onun eğilimlerinin, her zaman en doğru yolu gösterdiğini kabul etmektir. Bayar bunu, «en doğru tefekkür, halk kaynağından gelendir» diye özetler. **İkincisi** de: halkın bu egemenlik hakkını, temsilcisi olan TBMM eliyle «kayıtsız ve şartsız» kullanabilmesidir. Bayar bunu da, «kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti» sloganıyla anlatıyor. Daha açıkcası, millet bu egemenlik hakkını ancak temsilcileri eliyle kullanabileceğine göre, bunlar, yani TBMM üyeleri, daha doğrusu oradaki çoğunluk partisi, bu yetkiyi kullanırken herhangi bir engelle (yargı denetimi, kuvvetler ayrılığı, anayasa üstünlüğü vb.) karşılaşmamalıdır.

Bayar'a göre, «Ordu, Kara (yargı) ve ilim müesseseleriyle işbirliği yolu ile ortaklaşa devlet yönetimi» seceneğini geri çeviren 1924 Anayasası, gerçek devrimci Anayasa, Atatürk'ün Anayasasıdır. Buna karşılık İnönü'nün ve CHP'nin temsil ettiği bir başka ve ikinci «devlet görüşü», 1950 - 1960 arasında bunun tam tersini savunmuştur. İşte, 27 Mayıs «fiilî durumu» bu doğrultuda bir üründür. Hareket, «Osmanlıdan kalma geleneksel yönetimimizdeki ordu - medrese işbirliğinin, kanun yapma ve

yürütme gücüne karşı direnişi, müdahalesidir (...). Tarihimizin çok eski geleneklerine ve devlet karakterine dayanmaktadır». 1961 Anayasası da bu durumu yansıtacaktır. Bu Anayasayla «Milletin yanına yeni ortaklar» (Senato Anayasa Mahkemesi, özerk üniversite ve TRT, planlama, Millî Güvenlik Kurulu vb.) getirilmiş, böylece 1924 «Atatürk Anayasası»nın geleneğinden ayrılıp Osmanlı geleneğine dönülmüştür. Egemenlik yine millete ait bir yetki olarak kalmakla birlikte, kullanılma şekli değişmiş, eskiden bunu kullanmaya yetkili tek organ TBMM iken, yeni Anayasa'da egemenliğin «yetkili organlar eliyle» kullanılacağı belirtilmiştir. Bayar'a göre bu, «kayıtsız şartsız millet hâkimiyetin»den, «yumuşak bir halk hâkimiyeti» ilkesine dönüştür. (2)

Burada bir formülasyon özelliği dikkati çekmektedir. Bayar'ın anayasal tezinin ipucu da buradadır. Eski Cumhurbaşkanı, «kayıtsız şartsız millet hakimiyeti» diye bir kavram ortaya sürmektedir. Oysa, ulusal kurtuluş, ulusal devrim ve cumhuriyet hukukunun bu konudaki ilkesi, küçük fakat anlamlı bir farkla şudur: «Hâkimiyet bilâkaydüşart (kayıtsız-şartsız) milletindir» (1921 Anayasası md. 1 — 1924 Anayasası md. 3). Küçük gibi görünen, fakat çok önemli bir anlam değişikliği yaratan fark nedir?

Resmî kemalist ilke, «Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir» derken, bu yetkinin bir hanedana ya da benzeri bir feodal kuruma ya da dış güçlere değil, yalnız millete ait olduğunu belirtmişti. DP ideologu Bayar ise, «kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti» çevirmesiyle şunu demek ister: millet, daha doğrusu onun temsilcisi olan TBMM, daha da açıkçası oradaki parti çoğunluğu bu egemenliği «kayıtsız şartsız kullanır». Nitekim Bayar 1961 Anayasasını en çok bu noktadan, yani «milletin yanına yeni ortaklar getirmiş» olması açısından eleştiriyor, «bugünkü preişanlığımızın sebebi bu anayasadır» diyor. Onun, 1950'lerden beri savunduğu anayasal mekanizmada, yalnız, her türlü sömürü, baskı ve denetim altındaki bilinçsiz yığınların oylarıyla, kendi sınıf diktatörlüğünü kuracak ve bunu da «millet adına» yaptığını söyleyecek olanlara yer vardır.

Gerçekten de DP hareketi ve iktidarı, işbirlikçi burjuvazi ile feodal unsurların egemenilğini temsi letti. Fakat bu sonucu, bilinçsiz halk kitlelerinin oylarıyla sağladı. Bunda, savurgan iktisat siyasetinin getirdiği geçici ve aldatıcı «refah»ın da payı büyük olmuştur. Anayasal teori alanında da DP ileri gelenleri, yukarki sınıfların egemenliğini «milletin egemenliği» diye göstermeye sürekli çaba harcadılar. Bu onların, hem iktisadî hem de siyasî alanda diledikleri gibi davranabilmelerinin siyasal - anayasal gerekçesi olacaktı. Yukarda, Bayar'ın siyasî görüşlerinin iki temel dayanağı olduğuna işaret edilmişti. Bu iki unsurun birleşmesi, «millet hâkimiyeti» adı altında, mutlak ve sınırsız bir parti oligarşisinin diktatörlüğüne yol açmıştır. Bu diktatörlüğün sınıfsal anlamı ise, işbirlikçi burjuvazi ile feodal unsurların tahakkümünü temsil etmesidir.

İşte Bayar'ın, «Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir» ilkesini tersine çevirip, «kayıtsız şartsız millet hâkimiyeti» sloganına dönüştürmesinin nedeni ve anlamı budur.

---

(1) Bkz. C. BAYAR, **Başvekilim Adnan Menderes** (derleyen: İ. Bozdağ), Birinci basım, Baha Matbaası, İstanbul, s. 12.

(2) **Aynı kaynak**: s. 9 - 17, 167, 170.

(Cumhuriyet, 29.4.978)

★

Vedat GÜNYOL

ÇALIŞAN, ÜRETEN HALKIMIZLA...

Yedi sekiz yıldır, Cağaloğlu'nun orta yerinde bir bakımsız handa sürdürüyorum, yazarı çevirmeni olduğum yayın işlerimi. Günlük işlerim arasında, önemli uğraşlarımdan biri nedir biliyor musunuz? Helâ temizlemek.

Hanın alt, üst, orta katlarındaki çeşitli yapımevlerinde bir sürü çoluk çocuk var, çırak olarak çalışan. Hepsi

de ilkokul eğitiminde donup kalmışlar.

Geçen gün, kirli bir yere girmenin, özellikle de orayı kirli bırakıp çıkmanın sıkıntısından kurtulmak için, temizliğe giriştim. Oğuz Arıkanlı arkadaşım: «Ne yapıyorsun ağabey?» diye çıktı karşıma, «Temizlik yapıyorum» diye karşılık verdim. «Sana mı kaldı bu iş?» diye üsteledi. «Evet, bana kaldı» dedim ve ekledim: «Biz aydınlar, yani azbucuk okumuşlar, belli bir eğitimden geçmişlere düşen bu, pislik temizlemek.»

Eskiden, yani toyluğumda, daha askerliğimi yapmadan, cezaevlerine düşmeden çok tiksinirdim böylesi işlerden. Sonra sonra tiksinmez oldum, insanlarımızı, hele 12 Mart yönetimini yakından tanıyınca.

Kim bizim insanlarımız? Halkımız, değil mi? Hani «Efendimiz» dediğimiz halkımız, köylüsü kentlisi ile halkımız, çalışan insanlarımız, işçilerimiz. Ve, bugün bayramlarını kutluyoruz halkımızın işçi kesiminin.

Ama ne yaptık biz bu halkımıza? Ona «efendimiz» derken, ilkelliğinde, bilisizliğinde tuttuk onu, tutmaya çaba gösterdik, hem de nasıl, aydınlığa, uygarlığa şöyle bir adım atmasını engelleyerek, Köy Enstitüleri açlık, en yetenekli köy çocuklarını eğitip, bilgiyle, beceriyle donatıp köylerine ışık saçsınlar diye çırpındık. Sonra ne oldu? Yurtsever geçinen sağlı sollu aydınlar, sahte aydınlar. Mecliste, hükümette söz sahibi olan sahte ve bencil aydınlar (kara aydınlar), korkunç bir suçlama yarışına girdiler ve sonunda başını yediler o güzelim kuruluşun.

İngiliz keşişi Occham, Tanrı için; «O çok yücedir, öylesine yücedir ki, insanoğlunun onu algılaması olanaksızdır« demiş. Sonunda, Tanrı'yı rafa kaldırmış, bütün dokunulmazlığı, dil uzatılmazlığı ile.

Biz de, halka, özellikle köylüye **efendimiz** diyerek, ona ulaşma, yaklaşma yollarını aramaksızın, rafa kaldırmışız onu. Köylü bizim gözümüzde **yüce** bir varlık olmuş, soyut olarak. Ama, gel gör ki, köylü kendini öyle görmediği, haklı olarak göremediği için, kentlere akın ederek, bütün bırakılmışlığı, bütün ilkelliği, eğitilmemişliği ile kent sokaklarını çöplüğe, genel özel helâları, sokakları meydanları pisliğe boğmuş, boğuyor da, kapkaç işportalar, yabancı yerli sigara karaborsaları, kaçak eşya

pazarcıklarıyla.

Mayası güzel, ama dış görünüşü ile eski, yitik çağlardan kopup gelmiş izlenimini bırakan bu insanları suçlamak aklımın kıyısından bile geçmez. Demokrasi adına, oy avcılığı yolunda, halkımızı ilkelliğinde tutan, tutmayı sistemli bir biçimde gerçekleştiren çirkin, hain, sorumsuz, bencil politikacımızı suçlamak gerek. Suçlayalım, bağışlamayalım onları.

Daha dün MC, Ye-Me-Ce iktidarları diye nitelenen, kafasız, savruk, sorumsuz, benden sonra tufan demiş olan, hâlâ da diyen bir avuç **yüksekliğe** pompalanmış insanın, alttan üstten, önden arkadan, gizli açık yıkıcı eylem kışkırtmalarıyla, halkın ilkelliğinden yararlanıp, insanca bir yönetimin yollarını tıkamaya çalışmalarına tanık oluyoruz.

Biz bugün, gerek demokrasiyi kurmak istiyoruz, değil mi? Kiminle kuracağız peki bu düzeni, MC, Ye-Me-Ce iktidarlarının, kapkaççılık, kısa yoldan, karanlık yollardan parsa toplayıp palazlanmak yolunda -tıpkı kendileri gibi- her çeşit aracı kullanmaya itilen, eğitimsiz, görgüsüz zavallı ve de bencil insanlarla değil mi?

Lenin, Rusya'da sosyalizmi kurmaya çalışırken, elinin altındaki insan materyelinin ne denli bozuk, zavallı olduğunu biliyordu. Şöyle diyordu Lenin: «Bizler, sosyalizmi, kapitalizm yönetiminde yetişmiş, kapitalizmin çarpıtıp ahlâkını bozduğu insanlarla gerçekleştireceğiz.»

Bugün Türkiye'mizde, Ecevit yönetimi, demokrasiyi kimlerle kurmak durumundadır? MC ve Ye-Me-Ce iktidarlarının (daha öncesine giderek, DP iktidarının) bozduğu, yozlaştırdığı, haybeciliğe ittiği, ilkellikte, bilinçsizlikte tuttuğu insanlarla değil mi?

On binlercesi Kur'an kurslarında, yüzlercesi Ülkü Ocaklarında, on binlercesi AP saflarında, beyinleri yıkanmış, vur deyince vuran, kır deyince kıran, ama niye vurduğunu, niye kırdığını bilmeyen, bilemeyen, sürü sepet, ham halat, ham ervah gencecik, toyun toyu insan var karşımızda. Türkiye'nin geleceğini, faşist ağalarının tumturaklı sözlerine, söylevlerine bağlı gören, görecek biçimde yetiştirilen insancıkları, Ecevit yönetimi nasıl yola getirebilir bir çırpıda?

Getiremez. Bir gericilik, bir bilinçsizlik, hainlik, yurt düşmanlığı, insanlık düşmanlığı sarmış sarmalamış dört bir yanımızı.

Pisliklere batmış, pisliklerle beslenmiş, beslenen bir tutumla karşı karşıyayız, niye saklıyalım. Biz aydınlara, biz pisliğe batmış, batırılmış bir toplumun aydınlarına düşen görev nedir, ne olabilir, ne olmalıdır, pislik temizlemekten başka?.

Ecevit yönetimi, eğitimi, ticareti, maliyesi, iç dış düzeni, güveni güvencesiyle, pislik temizlemekle yükümlüdür. Daha önceki yönetimlerin ortalığa saçtığı, hâlâ da alttan alta saçmaya çalıştığı pislikleri temizlemekle yükümlü (Temiz halkımızın desteğiyle elbet başarı sağlayacak.)

Türk aydınının, ama gerçek aydınının başlıca görevi, belki de bir sürelik yazgısı, şu bence: pislik temizlemek.

Türkiye, uzak yakın geçmişten miras kalan pislikleri (faşist zorbaların sürdüregeldikleri bıçaklı, silâhlı, bombalı saldırılarını, Türkiye'yi çağdışı bir düzeye sokma yolundaki haince eylemlerini; mason artığı sermaye uşağı, para canlısı kodamanların örnek oldukları çal çırp, gerisini düşünme yolundaki hayat felsefelerini hiçe indirerek) temizlemek doğrultusunda, iyi niyetli, sabırlı, sağduyulu, yasaya saygılı yollarda direnmek zorundadır. Yurdunu seven, ama gerçekten seven, sağlı sollu saplantılara kapılmadan, elbirliğiyle, gönül birliğiyle, haklıca, namusluca, dürüstçe, hakça hakseverce, insanca insanlıkça yollara başvurmadan esenliğe, mutluluğa erişemez.

Temizlik, ancak içi dışı temiz insanlarla yapılabilir. Yani, halkımızla çalışan insanlarımızla! Uyanışınız tez bayramınız kutlu olsun.

(Cumhuriyet, 1,5,978)

★

Oktay AKBAL

HANGİ ÇAĞDA YAŞIYORUZ?

Bu canavarlık nedir bre Özaydınlı? Hangi çağda ya-

şıyoruz?», Bu soruyu soran kişinin son yedi sekiz yıldır yazdıklarına bir göz atmanız gerekir. Nice canavarlıklar yapılmış, nice işkenceler göz önüne serilmiş, nice insanlar bu yüzden ölüp gitmiş, nice haksızlıklara tanık olunmuş, nice suçlular, hem de en ağır durumlara katlanmış insanlar duruşmalar sonucu aklanmış ama bu kişi, bu kişi gibiler, durmaksızın saldırmış, daha çok, daha beter, daha kötü işler yapın böylelerine diye yazmış, bağırmış, kışkırtmış... Kimleri? İskencecileri!.. Şimdi de nedir bu canavarlık diye soruyorlar! Bir yazar, işkencenin her türlüsüne karşı çıkmalı. Kim yaparsa yapsın, kime yapılırsa yapılsın, hepsini ayıplamak, yermek, yanlış bulmak gerekir. Benden yana olana dokunulmasın, ama bana karşı olanlar falakaya çekilsin, elektrik verilsin, en ağır işkencelerden, eziyetlerden geçsin, diye düşünenlerin bu tür yakınmaları kişiyi acı acı güldürüyor.

Genç bir okurum «Ben bir ülkücü sempatizanı idim, ezilmiştik, insanlara nefret ve halktan kopukluk, köhneleşmiş feodalite kültürünün etkisi altında ve bazı kişisel sebeblerle kendimi ülkücülük ideolojisine kaptırmıştım» diye başlamış mektubuna. Güzel özetlemiş aşırı sağcı eğilimlere kendini kaptıran kimi gençlerimizin ruhsal durumunu... Ezilmişlik, insanlara nefret, halktan uzaklık, yanlış geleneklerin etkisi ve kişisel nedenler... Gençlerimizi bağnaz tutumlara iteleyen etkenlerdir bunlar. Kendini bir süre sonra toparlayabilen kurtuluyor, yolunu buluyor, gerçekleri görmeye başlıyor. Dönüyor o yanlış yoldan...

Bu gencin ilk uyanışı iki Kıbrıslı öğrencinin kaçırılıp işkence edilmesi sonunda kurşuna dizilmesi olayı ile başlamış. Sonra Savcı Öz'ün, Doçent Tanilli'nin kurşunlanmaları, sürüp giden cinayetler... «Bunları işleyenler ülkücülük kisvesi altındaki zorbalardır. Ben aralarında epey yaşadım, ideolojilerini ve teşkilâtlarının çalışmasını iyi bilirim... Beni etkileyen başka bir olay Lübnan'da olup bitenlerdir. Lübnan'daki ırkçı faşist, sağcı hıristiyanların siyonist kuvvetlerle birleşip solcu müslümanlara ve Filistinlilere karşı saldırmaları, soykırımına katılmaları, herkese ders olmalıdır. Sayın Ecevit'e Washington'da saldıran Stavros ne ise 77 seçim döneminde Niksar ve Şiran'da

saldıran ülkücü saldırganlar da ondan farksızdır. Tetiği çeken ayrı milletlerden olabilir, fakat tetiği çektiren beyin ve ideoloji aynıdır. «Ülkücüye Notlar» kitabındaki «Davadan döneni vurun, eğer bir adım geri atarsam beni de vurun» parolası bu tür kimselerin Türk milleti için ne büyük bir tehlike olduğunu kanıtlamıyor mu? Bunu zaten sık sık uygularlar. Olayların akışı gerçekten Türkiye'de yasadışı bir örgütün varlığını ortaya çıkarmıştır. Profesyonelce eylem yapan bir yeraltı örgütü. Ülkeyi bölüp parçalamak isteyen emperyalizm ve içteki işbirlikçileri ile Türk halkına savaş ilân etmiş bir cinayet örgütü..

Bu canavarlık nedir bre? diye soranlar Türk halkına savaş ilân etmiş bir takım örgütlerin yandaşlarıdır. Kendi çirkin eylemlerini unutup, yandaşlarının canavarlıklarını görmezden gelip, iktidarları süresince işlenmiş cinayetlere, toplu kıyımlara, gizli yerlerde yapılan işkencelere aldırmayıp, bugün «İşkence var» diye tutturan politikacılar nasıl sorabilirler bu soruyu? «Bu canavarlık nedir?». Bizler, bunu yıllardır yazıyoruz, soruyoruz. Gülüp geçiyorlar, oh olsun, daha beter olsun, der gibi omuz silkiyorlardı. Şimdi, kanlı gömlekleri gelip kapı önlerine bırakıyorlar, ellerinde «İşkence yapılamaz» diye yazılı pankartlar taşıyarak yürüyüşler yapıyorlar! Yavuz hırsız hesabı!..

Beyşehir'in Üzümlü bucağından gelen bir mektupta da «Bir komünist öldürdüm, bana iş verin» diyen bir kişinin yaşam öyküsü anlatılmış: «Ortaokuldan hırsızlık nedeni ile kovulmuş, daha sonra askerde silâh çaldığı için kaçmış, dört yıl asker kaçağı olarak aranmış, yakalanıp içeri atılmış. Bu arada bir çok hırsızlık olaylarına adı karışmıştır. 1974 yılında aftan yararlanıp hapisten çıkan bu kişi Ülkü Ocakları Şube Başkanlığına getirilmiş. Ödül olarak birinci MC döneminde Ankara'ya sözde işçi, esasında faşizmin militanı olarak gitmiştir. Hâlâ aynı işte çalıştığını öğrenmiş bulunuyorum. Üzümlü'de faşizm kol geziyor. Cumhuriyet gazetesini okumak burda yürek işidir. Bir avuç devrimci arkadaş dışarı çıkamaz olduk. Bazı öğretmenler Ülkü Ocaklarının yöneticisi du-

rumundadırlar. Can güvenliğim için kimliğimi yazıyorum.»

Bir kez daha soralım «Bu canavarlık nedir?» Gerçek suçlular kalkar da hesap sormaya başlarsa karşımıza geçip «ulan»lı, «bre»li seslenişlerle kabadayılık toslamaya kalkışırsa böylelerine anlayacakları biçimde davranmak gerekir. Hoşgörü, iyi, güzel, ama zorbalara, katillere, kabadayı taslaklarına karşı değil...

(Cumhuriyet, 5.5.978)

★

Mümtaz SOYSAL

ANARŞİ SEVDASI

Meğer ne kadar çok anarşi meraklısı varmış Türkiye'de...

Gün geçmiyor ki, büyüklü küçüklü, muhalefetçi ya da yarı-muhalefetçi gazetelerin baş sayfalarında, iri puntolarla sözde haber kılığında yorumlar çıkmasın: «Anarşi kol geziyor», «Halk huzursuz», «Herkes korkuyor».

Vaktiyle «olağan» sayılan olaylar şimdi olağanüstü boyutlarla verilmekte, ölümler çok daha acıklı dille anlatılmakta, vatandaşın tedirginliği yepyeni bir tazelikle aktarılmaktadır.

Eskiden anlaşılmaz bir umursamazlık içinde bütün bunları iktidar olarak seyretmiş olan şimdiki muhalefet birdenbire ülke barışının ve vatandaş huzurunun sahibi kesilivermiştir.

Vatandaş, ister istemez, aynı havaya kendini kaptırmış durumdadır. Anket yapıp sokaklarda soru sorsanız, alacağınız yanıtlardaki telaşlı sözle muhalefet sözcülerinin her akşamki telaşlı sözlerinden hiç farklı olmayacaktır. İnsanlar, içlerindeki huzursuzluğu, dıştaki huzursuzluk tellâllarının formüllerine bağlayıp işin içinden çıkmayı çok severler.

Diyeceksiniz ki, bugünün iktidarı da kendisi muhalefetteyken aynı durumdan şikayetçi değil miydi? Aynı

tedirginlik havasını onlar da işleyip vatandaşı sabırsızlığa ve değişiklik istemeye doğru itmiyorlar mıydı?

Evet ama, bir büyük farkı unutmayın.

Eski günlerdeki en büyük yakınma konusu, hükümetin olaylar karşısındaki vurdumduymazlığıydı. Hatta, bunun da ötesinde, anarşi kaynaklarından birinin hükümet içinde yer aldığı, zorbalık kuruluşlarından birini kanatları altına almış bir partiye koalisyon içinde baş köşenin sunulduğu söylenmekteydi.

Vatandaşı, yalnız başkalarının sözleriyle etkilenerek değil, devlete olan güveninin sarsıldığını hissederek, huzursuzluğa götüren en önemli neden buydu.

Şimdi, çok şükür, bu tehlikeli durum ortadan kalkmıştır ve başta, anarşiyi kendi içine sokmak şöyle dursun, kökünden kurutmaya niyetli bir iktidar vardır.

Anarşinin azalmasını istemeyip en küçük olayı, en büyük boyutlara çıkaranlar işte asıl bundan rahatsız olmakta, asıl böyle bir iktidarı işbaşından uzaklaştırabilmek için çırpınıp durmaktadırlar.

Bir an için, kendinizi bombalı, tabancalı gençlerden biri yerine koyun.

Sağda ya da solda.

Akşam birilerini yaraladığınızı ya da bir yerlere bir bomba koyduğunuzu düşünün.

Ertesi sabah, koca koca gazetelerin baş sayfalarında büyük başlıklar, renkli fotoğraflar ve sanki tek kalemden çıkmışcasına karanlık yorumlar: «Devlet batıyor», «İç savaş başlamak üzere», «Nereye gidiyoruz?».

Akşam «eylem yapmış» bir genç olarak, kendinizi «dev» görmeniz için dev aynasına bakmanıza gerek kalır mı? Devleti batırmanıza, iç savaşı başlatmanıza ramak kaldığını düşünmez misiniz? «Nereye gidiyoruz?» diye telaş içinde soru sorup duranlara bıyık altından gülerek, «Nereye gideceğinizi ben biliyorum» demek geçmez mi içinizden?

Arkasından, yarattığınız etkinin büyüklüğüne bakıp yarın akşamki eyleminiz için hazırlanmaya, tabancanızı yağlayıp bombanıza fitil takmaya başlamaz mısınız?

Böylece, başlıklar büyüdükçe anarşi artar, anarşi arttıkça başlıklar büyür. En azından, işin görüntüsü budur.

Oysa, konu, görüntülerin peşinden gitmekte dikkatli davranılmasını gerektirecek kadar önemli bir konudur.

«Anarşi artıyor», derseniz anarşi artar.

Başka konularda gülünçleşen «Demirel mantığı», toplum psikolojisine dayalı olaylar bakımından son derece doğrudur: Bu çeşit olaylar, kendilerine verdiğimiz önem ölçüsünde önem kazanır. Anarşi, «var» derseniz vardır, küçümserseniz yok olur.

Bugünkü görüntülere bakmayın siz: Türkiye'deki anarşi konusu, anarşinin kaynağı olarak bilinen güçler, hükümet ortaklığından uzaklaştırıldığı günden beri çözüm yoluna girmiş demektir. Eskiden böyle bir ortaklığa güvenen, hatta bu ortaklıktan birtakım yararlar uman bir başbakanın işbaşında bulunduğu bir Türkiye'de anarşi sorununun çözümlenmesini bekleyemezdiniz.

Şimdi ise, durum farklıdır: Anarşi, artık, devlet dışında ve devlete karşı.

Böyle olduğu için de, eninde sonunda yenilecektir.

Eli tabancalı, cebi bombalı gençlerin devleti yıkabilecekleri yolundaki söylenti, devleti başka amaçlar için elegeçirmek ya da elde tutmak isteyenlerin zaman zaman ortaya attıkları bir söylentidir.

İnanmayın...

(Milliyet, 9.5.978)

★

Zeki KURUCA

ÜCRETLERDE VERGİ NEDEN AĞIR?

Gelir Vergisi Kanunumuz incelenince görülecektir ki, vergiye tabi olan gelirler safi miktarları üzerinden vergilendirilir. Ticarî kazanç, sınaî kazanç ve tarım kazancı, satılan malların satış bedellerinden, o malın mal oluş bedeli yanında, gelirin elde edilmesi için yapılan diğer giderler de indirildikten sonra kalan safi miktar üzerinden vergiye tabi tutulur. Serbest meslek kazancı, gayrimenkul sermaye iradı ve hatta menkul sermaye ira-

dında, aynı şekilde bunları elde etmek için yapılan giderler düşülerek kalan Safi miktar üzerinden vergi ödenir. Bu kuralın bir istisnası ücret gelirleridir. Diğer bütün vergiye tabi gelir kaynaklarında, vergi matrahı hesaplanırken, bu gelirleri elde etmek için yapılan bütün giderler ve yıpranma payları gayrisafi gelirden düşüldüğü halde, emek geliri olan ücretlerden, hemen hemen hiç bir indirim yapılmadan, ücret geliri, gayrisafi miktar üzerinden vergilendirilmektedir. Ücretlerdeki vergi ağırlığının birinci ve ana nedeni budur.

Ücret gelirleri üzerindeki ikinci bir vergi ağırlığı nedeni de, vergi oranlarının yapısından ve bunun zaman içinde yarattığı olumsuz etkilerden doğar. Gerçekten, vergi kanunlarında yer alan vergi tarifesindeki oranlar alt gelir düzeylerinde düşük tutulmazsa ve ücret gibi emekle kazanılan gelirler ile sermaye kazancı gelirler için aynı oranlar uygulanırsa, bu durum daha başlangıçta ücretlerin ağır bir vergi yükü altına alınması anlamına gelir. Bir de, böyle bir vergi tarifesi, zaman içinde ve özellikle enflâsyonist bir ekonomide, tersine artan oranlı bir vergi tarifesi haline dönüşür. Başka bir deyimle, ücret geliri, fiyat artışları oranında artmadığından, ödenen vergi miktarı değişmese bile, ücretin vergiden sonra kalan kısmı, gittikçe yetersiz hale gelir. Böylece ücret gelirleri ağır bir baskı altında kalmış olur.

HAKSIZLIK

Bizim sanımıza göre, ücretlerin ağır bir vergi yükü altında kalması sorunu, bu gelirlerin, gayrisafi miktar üzerinden vergilendirilmesi noktasında düğümlenmektedir. Çoğu sermaye kazancı niteliğinde olan ve az çalışılarak kazanılan gelirlerden bir çok giderler indirilirken ve hatta makina, tesis ve demirbaşlarla binalardan yıpranma payları olarak gelirden indirimler yapılırken, alın teriyle kazanılan ve çalışanı kısa zamanda yıpratıp çökerten nice işlerde, emekçi-memur olarak çalışan hizmet erbabının ücret gelirlerinden ne gerçek ve ne de götürü bir gider indirimi yapılmaması anlaşılabilir gibi değildir. Bu durum, gelir vergisinin vergilemede esas aldığı «safi

gelir» kuralına uymadığı gibi sosyal adaletle de bağdaşamaz.

Bu haksız uygulamanın rakamlarla açıklanabilecek görünüşü şöyledir: Örneğin 1975 yılında, vergi ödeyen kişi başına yılda küçük ticaret ve sanat erbabı 32 lira, götürü serbest meslek erbabı 350 lira, gayrimenkul sermaye iradında 6.000 lira, büyük tarımcılar 8.202 lira; serbest meslek erbabı 12.646 lira ve nihayet tüccar ve sanayiciler 14.790 lira vergi ödemelerine karşın, ücretliler kişi başına yılda ortalama 7.475 lira vergi ödeme durumunda kalmaktadır. Böylece, 1975 yılında tahsil edilen 33 milyar gelir vergisinin 21 milyarını ücretliler ödemiştir ki toplam miktarın % 66'sını oluşturmakta, diğerlerinin ödediği gelir vergisi toplamı, 11 milyar olup ancak % 33'den ibaret kalmaktadır. Bu gerçekten çirkin bir manzaradır.

Bu çirkin manzaradan kurtulmak için, herşeyden önce, ücretlileri, bir vergi deposu olarak görmekten vazgeçmemiz gerekir. Yapılacak ikinci şey de, vergi verene yüklenmek yerine, kasden vergi vermiyenlerin üstüne gitmektir. Bir taraftan, vergiyi kasden vermiyenlere karşı kanunî ve uygulamayla ilgili önlemleri alırken, diğer taraftan da ücretler üzerindeki ağır vergi baskısını kaldırmanın hakça yöntemlerini araştırmak zorunludur.

Gündemde olan birçok vergi kanunlarındaki değişikliklerarasında yer alan önerilerle ücretlilerin vergilendirilmesinde bazı iyileştirmeler öngörülmekte ise de bunlar sürekli ve kalıcı gibi görünmemektedir. Genel ve özel indirimler, miktar olarak değil de ücretin belli bir oranı olarak saptanmış bulunsaydı, bu indirimler, zamanla artması olasılığı bulunan ücrete bağlı olarak artan bir kısmı vergiden istisna edilmiş olurdu. Diğer bir iyileştirme de vergi oranlarında düşük gelirliler lehine yapılmıştır ki bu arada ücretliler de bundan yararlanacaklardır. Fakat unutmamak gerekir ki, ekonomide istikrar sağlanmadıkça, ilk zamanlar düşük gelirliler lehine olarak vergi oranlarındaki hafifleme, sonradan tersine artan oranlı bir etki yaparak olumsuz yöne dönüşecektir.

Bütün bunları önlemek için ne yapılabilir? Bu konudaki önerimizi yazımızın başına dönerek açıklayabiliriz

ÖNERİMİZ

Yapılacak düzeltmenin sürekli ve kalıcı olması istenirse, ücret gelirleri için de, diğer gelir çeşitleri için kabul edilen gider indirimi hakkının tanınması gerekecektir. Ücretliler yıllık beyanname vermeyi tercih ettikleri takdirde, yıllık gerçek giderlerinin yüzde belli bir miktarını indirmek ya da gayrimenkul sermaye iradlarında olduğu gibi götürü bir oran üzerinden aylık veya yıllık ücretlerden gider indirimi yapmak hakkı tanınmalıdır. Yıllık gelir beyanında bulunmama durumunda ise, aylık haftalık veya günlük ücretten götürü oranda bir gider indirimi yapmakla yetinilmiş olacaktır. Bu takdirde, son tasarıyla asgari geçim indiriminde yapılmak istenen ikilem de gereksiz kalacaktır.

Bu suretle, ücret gelirlerinin elde edilmesi için yapılan ve çalışanın şahsına bağlı olan giderler belli bir oranda ücret gelirinden indirilerek, ticaret, sanayi, tarım, serbest meslek ve gayrimenkul gelirlerine tanınan gider indirme hakkı ücretlere de tanınmış olacak ve vergilemede eşitlik kuralı bütün gelir kaynaklarında uygulanır hale gelecektir. Ücret gelirleri üzerindeki ağır vergi yüküne, köklü ve sürekli şekilde ancak bu suretle son verilmiş ve böylece vergi adaleti sağlanmış olacaktır.

(Cumhuriyet, 16.5.978)

★

Refik ERDURAN

OFSAYTTAKİLER

Bir an için düşünün:

Son durumlara öfkelenen Kıbrıslı soydaşlarımız Amerikan elçisini kıstırıp öldürmüşler. İçlerinden birkaçı iki Barış Gücü askerini silah zoruyla kaçırıp ırzına geçmiş. Ve adanın Rum bölgesinde sahnelenip de dünyaya duyurulmayan bin bir irili ufaklı edepsizliğin benzerlerini yapmışlar bizimkiler...

Ne oluyor?

Dünya ayağa kalkar. Protestolar yağar, uluslararası forumlarda kınama kararları alınır, basın kıyamet koparır.

Ne barbarlığımız kalır, ne yabaniliğimiz.

Peki, bunları Rumlar gerçekten yaptıklarında ne oluyor?

Hemen hemen hiçbir şey. «Anlaşılır taşkınlıklar» sayılıyor hepsi.

O yüzden Rumlar akıl almaz derecede şımarmış durumda. Kipriyanu başka ülkelerin içişlerine karışmama kuralını hiçe sayarak telefonu açıp Carter'ı Amerika'nın kendi sorunlarıyla ilgili konularda tepeden tırnağa haşlayabiliyor. Arkadan Alman elçisini çağırıp giydiriyor. Sovyetlere direktiff demeci veriyor. Avrupa Konseyi'ni lânetliyor. Birleşmiş Milletler'in rotasını çiziyor...

Sanki on altıncı yüzyıldayız, Kipriyanu Efendi de Sultan Süleyman gibi bir dev hükümdar!

Bir megalomani örneği karşısında mıyız?

Hayır, çünkü objektif koşullar adamın tutumunu haklı çıkarmakta. Dediğim gibi, kimseden olumsuz bir tepki görmüyor ki...

Asıl çözümlememiz gereken bilmece Rumların bu hüneri nasıl gösterebildikleri.

Hadi Amerika'da baskı grupları var. Her ülkede de lobileri yok ya mübareklerin!

Bence hünerin anahtarı Doğu Bloku ile Üçüncü Dünya'yı ustaca dolandırabilmelerinde yatıyor.

* * *

Rum Kıbrıs aslında Batı'nın doğu Akdeniz'deki bir uzantısı. Kapitalist becerisi en yüksek toplumlardan biri bu. Dünyayı sarmış Yunan ticaret ağı ile organik bağlantılı. Avrupa kültürünün harcındaki tarihsel Elenizm öğesini de yalan yanlış ama etkili biçimde kullanarak Batı ile ilişkilerini sağlama bağlıyorlar.

Sovyetlere ve Üçüncü Dünya'ya karşı ise «bağımsız, bağlantısız, anti-emperyalist» görünüyorlar. Gerektikçe Batı'ya karşı destekler gibi bile davranıyorlar o ülkeleri.

Türkiye ile çekişmelerinde kendilerine kritik kozu sağlayan bu numarada en büyük yardımcıları bizim tu-

tumumuz.

Biz, Batı uzantısı olmadığımız halde kendimizi yabancı çıkarların sınır bekçisi durumuna düşürmüşüz. Rumlar da bu açığımıza boyuna gol atıp duruyorlar.

Radyolarının Amerika'daki Senato Komisyonu kararını nasıl sevinçle kasılarak verdiğini anlatmıştım size. Aynı günün aynı haber bültenini hangi konuyla bitirdiler, biliyor musunuz?

Anadolu'da Sovyetlere yönelik yabancı üstlerinden söz ederek!

Birkaç yıl önce de Los Angles'de anti-İsrael bir toplantıda bir Kıbrıslı Rum konuşmacıyı dinlemiştim. Çoğu Üçüncü Dünya ülkelerinden gelme ilerici gençlerin oluşturduğu kalabalığa seslenirken adam lâfı dolaştırıp Türkiye'ye getirmiş, şöyle haykırmıştı:

— Kıbrıs Yunan olursa Anadolu'nun yumuşak karnına doğru bir düşman hançeri uzanırmış. Lâf! Türkler öyle konularda duyarlı iseler, biraz da Sovyetler Birliği'nin yumuşak karnını düşünseler ya! Kendi koskoca ülkelerini kuzey komşularının can düşmanlarına açmış, Anadolu yarımadasını bir dev anti-Sovyet üs durumuna getirmiş bulunuyorlar! Oradaki olanaklar kuzey kadar güneye karşı da kullanılabilir, günün birinde sizin ülkelerinizin karşısına dikilebilir!

Kalabalıktan yükselen öfke uğultusu ise anti-Türk bir homurtuydu. Ve haksız değildi büstübün.

* * *

Sorup duruyorlar:

— Batı'dan kopmamızı mı istiyorsunuz?

Ancak bir bütünün bölümünün kopması söz konusu edilebilir. Biz Batı'nın bir organı mıyız ki, kopmamız olasılığı konuşulmakta?

Türkiye kendisi bir bütündür. Başka ülkelerle de bağları ve ilişkileri vardır, Batı uluslarıyla da. Sorun tüm bu ilişkileri kimseye karşı uşaklaşma ya da durup dururken düşmanlaşma yanılgılarına düşmeden düzenleyebilmektedir.

Şimdi yapılmakta olan bu işleme karşı çıkanlar dünya kamuoyunda da, Türk halkının gözünde de çok kesin ofsayt durumda kalacaklardır.

Ya değişir, ya tasfiye edilirler.

İçte huzur sağlarken dışta da Kipriyanu gibilerini hizaya getirmenin başka yolu yoktur.

(Milliyet, 23.5.978)

★

Fikret OTYAM

DEMİREL'İN RAHATSIZLIĞI CİDDİDİR

AP Genel Başkanı, sabık ve sakıt Başbakan Demirel, son günlerde, dikkati üzerine çekmek için konuklar arasında elleri üzerinde yürümeye çalışan çocukları andırıyorsa bu onun bileceği bir iştir. Ama ardı ardına yaptığı basın toplantılarında zivanadan çıkıyorsa ve de dinleyenlerini çıkarıyorsa bu da bizi ilgilendirir. Süleyman Demirel, yıllarca bu ülkeyi idare etmeye çalışmış bir kişidir. Sorumluluklar almıştır ve bunlardan soyutlanmış değildir şu anda. Demirel son basın toplantısında eski deyimle nasıl bir «ruh haleti» içinde olduğunu ortaya koymuştur, gerisi resmen ve alenen fasaryadır. Bay Demirel son basın toplantısında Cumhuriyet Hükümetinin başı sayın Ecevit'i bermutad yererken yine zivanadan çıkmış. Başbakanın yurt dışına kaçtığını söyleyebilmiştir. Şimdi, bir ana muhalefet partisi başkanı, yıllarca Başbakanlık yapmış bir kişi halis ve muhlis yeğeni Yahya Demirel ile, Fahri oğlu Nazlı'dan 1925 doğına, Robert Kolej bitirimli, evli, gazeteci, 11. dönem milletvekili, kurucu meclis üyesi, I, II, III ve IV. dönem milletvekili, Çalışma eski Bakanı, Başbakan ve CHP Başkanı Bülent Ecevit'i karıştırıyorsa, memlekete bunca yıl aklınca hizmet etmiş Süleyman Demirel'in sağlık durumu bir yurttaş olarak bizi de ilgilendirir. Yani Demirel'in Başbakanlıktan yuvarlatıldıktan sonra içine düştüğü ruh bunalımı giderek tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Okurlarımız anımsayacaklardır, bu sütunlarda Demirel'e dinlenmesini sık sık öğütlemiştik, ama dinlemiyorsa biz n'idek? İşte sonucu böyle olur; adam, yeğeni Yahya ile Başbakanı

karıştırır, Başbakan yurt dışına kaçtı der, Demirel ve şürekasının içte ve dışta ülkeyi ne hallere düşürdüğünü bilmeyen duymayan kaldı mı dünyada? Ecevit şimdileri yüce ulusun çok ama çok zedelenen onurunu, çıkarlarını korumak, kollamak, eski itibarını yerine getirmek için oradan oraya koşturuyor, bakıyorsunuz ana muhalefet partisi genel başkanı düşük Başbakan Demirel, **«Bu işleri bir maslahatgüzar bile yapar»** diyebiliyor. O Demirel ki, değil maslahatgüzarlık görevi, kuryelik bile yapamamıştı yıllar yılı, yani önemli belgeleri alıp ülkeden çıkıp bir yere ulaşamamış idi. Sonra da kalkıp böyle konuşabiliyorsa, sağlığından kuşkulanmamak elde mi ey akıl sahipleri sizlere sesleniyorum, bu akıl sahipleri içinde elbette AP'li yurttaşlar da var.

Aynı kişi, yukarda belirttiğimiz amaçla yeni bir geziye çıkan Başbakan için yurt dışına kaçtı diyorsa sağlık durumundan artık iyice kuşku duymak ve sağlığı ve ruh dengesi bozuldu demek kaçınılmazdır..

O Demirel, eğer bilmiyorsa bilenler anlatsın, ülkelerin çarşı-pazar sorunları bile dünya ülkelerinin içice girmiştir. Bay Demirel, çarşı-pazar böyleyken, hükümetin başı sorun ve çıkarlarıyla artık yurt dışına çıkıyor diyor, kaçıyor diyor, demek ki Demirel'in rahatsızlığı gerçekten çok ciddidir...

Bugünkü hükümetin kuruluşunda katkıları olan Oğuz Atalay, bir meslekdaşımıza Demirel için, «çenesi durmuyor ki adamın, yapılan iyi şeyleri bile karalamaya çalışıyor. Türkiye'de cesur bir adam çıkmış, oylarının yüzde 90'ınını aldığı işçilere (durun bakalım, öyle fazla talep yok) diyor. Demirel de çıkıp veryansın ediyor bu cesur adama. «Bu kafalarla ekonominin düzelmesi, elbette gecikebilir» diyor bir soru üzerine de ekliyor :

«Demirel, Kâmran İnan'a dua etsin. 8 kişiyi partide o tutuyor çünkü. İnan bıraksa hepsi ayrılacaklar. Demirel, partinin başından ayrılırsa, hemen hükümeti bozar, CHP'nin karşısındaki rakamı MSP'den de geleceklerle derhal 210'u çıkarırız. Mecliste. Ama nerede o günler» demek ki, Doğu'lu Kâmran İnan, 8 milletvekilini AP'de tutuyormuş, sözünü dinleyip. Eh fena rakam değil, değil

ama, bu Doğulu milletvekili Kâmran İnan seviyor mu ülkeyi, bakınız hükümetin kurulmasında büyük katkısı olan Atalay neler öneriyor, Kâmran İnan da biliyor Demirel'in giderek hastalandığını, geçin parti sevgisini, yurt sevgisi gerektirmez mi bu hastalığa çare bulunmasını? Peki Kâmran İnan'ın hesabı ne ola? Ah bu hesaplar, ah bu hesaplar... buna dikkat edin.

Evet, Demirel'e bir yerde, TRT konusunda hak veriyorum, Demirel'in basın toplantılarını kendi sesinden daha çok vermeli, halkın, «eğlence programı» isteğini de böylece yerine getirmiş olurlar, bizden önermesi..

* * *

«Şehir Eşkiyaları» yazıma bir yanıt geldi Tokat öğrenci yurdunda kaldığını, adının M. Kürşad Dökgenoğlu olduğunu bildiren okur, «Biz Tokat Talebe Yurdunda kalan ülkücü öğrencileriz, yazınızda düpedüz Tokat Yurdu öğrencilerini suçlamışsınız. Yazınızı okur okumaz araştırdık, yurt öğrencilerini tek tek sorguya çektik ve hiç birisinin bu işi yapmadığı kanaatine vardık» diyor mektubunun bir yerinde, ben bir okur mektubunu yayınladım, kimseyi suçlamadım, heyecanlarından olacak bunu anlayamamışlar herhalde. Mektupta şu noktalar dikkatimi çekti» yurt öğrencilerini tek tek sorguya çektik... «Hiç birisinin bu işi yapmadığı kanaatine vardık..»

Bir noktayı hatırlatmakta yarar var :

Anayasa, madde : 7

«Yargı yetkisi, Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır...»

Anayasa, madde : 32

«Hiç kimse, kanunun tâbi olduğu mahkemeden başka merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tâbi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz...»

Yani, ülkücü olduğunu bildiren okur herhalde, arkadaşlara tek tek sorduk, soruşturduk.. diyecekti «tek tek sorguya çektik» yerine bilmem anlatabildim mi kardeşim? Mektubunun sonundaki iyi duygulara teşekkür ederim...

(Cumhuriyet, 27.5.978)

Attilâ İLHAN

GİZLİ BİR KİTAP DÜŞMANLIĞI

Ben bir adamın aydınlığından kuşkulandım mı ona **«Gazete aydını»** derim!

Fakat bu sözü açmak lâzım: Aydın, kitaplardan ve gözlemlerinden edindiği temel bilgilere dayanarak, olaylar ve kişiler hakkında bireysel yargılara varan kişiyse, kültürünün ciddi bir kitaplığa dayanması gerektiği su götürmez. Gelişmiş ülkede hangi aydınla konuşsanız, genel kültür alanında en son yenilikleri bilmekle kalmaz, uzmanlık dalında size inanılmayacak özgünlükte fikirler söyler. Bu tür aydına gazete ve radyo iletişimi ulaşacağı yargılar için önemli veriler sağlayabilir ancak, gerçek aydın bu nedenden gazetesiz yapamaz, ama bilişlerinde gazetesine bağlanamaz. Haber yada yorum, onun için kendi yargısına ulaşmak yolunda kullanacağı bir destektir; kendi yargısının kökenini kültüründen, kültürünü kitaplarından sağlar. O zaman gelişmiş toplumlardaki o inanılmaz yayın zenginliğini biraz anlayabiliriz.

Gazete aydını, bunun karşıtı! O kitap okumuyor, okumak ne lâf, elini sürmüyor. Buna mukabil, gazete bütün ufkudur, değer yargılarını oradan edinir, dünya görüşünü onun sayesinde pekiştirir. Günümüzde habercileğin, sadece altı çizilecek bazı haberleri seçmekte gösterilen dikkatlerle nasıl okuru yönlendirdiği artık biliniyor, şu partiyi yada şu ülkeyi mi tutuyorsunuz, o gün gelen yüz haberden onun lehine olan üç tanesi seçer baş köşeye oturtursanız, okurun gözünde günün en önemli haberi o olacaktır, çöp sepetine attığınız asıl önemli haberleri ise ruhu bile duymaz. Bu gün siyasal partiler televizyon konusunda niye bar bar bağırıyorlar, sadece haber sıralaması yapmakla bile seyirciyi koşullandırmak olasıdır da ondan. Gazete aydını, işte bu koşullandırmayı bilgi edinmek, bir olay yada bir kişi hakkında yargıya

varmak sanan kişi. Aslını ararsanız, kendine özgü bir fikri yok pek, gazetenin ona verdiğini eleştirmeden benimsiyor, bu taktirde gazeteleri şu yada bu biçimde denetime bağladınız mı, tamam, okur kalabalıkları üzerinde gerekli denetimi de sağladınız demektir.

Demokrasiler de, totaliter rejimler de, kitap aydınını sevmez. Gazete aydınına bayılır. İlki ne kadar yargılayıcıysa, ikincisi o kadar hınk deyicidir de ondan. Bunun, yayımcılık alanında son derece kötü etkileri oluyor. Asıl diyeceğim de zaten bu.

Varlık dergisini kim bilmez? Yaşar Nâbi'nin yıllardır büyük bir emek ve çabayla çıkarmayı başardığı edebiyat ve fikir dergisi. Bu derginin binleri bulan kitap yayını olmuştur. Sık sık, kimsenin kulak vermediği bir yakınma yükselir **Varlık**'tan «hükümet kâğıt fiyatlarına yine zam yapmıştır, üstelik kitap basacak kâğıt bulunamamakta, karaborsa fiyatları ise inanılmaz yükseklikle-re varmaktadır» böyle bir tutumun yayımcılığı köstekleyeceği besbelli sayılmalı mı eğer kültürden yana isek, kâğıdı yayınevlerine de hiç olmazsa gazetelere verdiğimiz fiyattan vermeliyiz. Hayır, vermezler. Böyle gelmiş böyle gider, yayın organları, yaygınlıkları, etkileri göz önüne alınarak korunur; yayınevleriyse, sürekli darlık içindeki kâğıt piyasası ile başbaşa bırakılır. Sonucunu kestirmek zor mu, değil elbet, her kâğıt zammı yayınlanmakta olan kitap sayısını biraz daha düşürecektir, buysa gerçek aydın sayısında bir düşme sayılmalıdır.

Hadi sağcı iktidarlar oldum olası kültür düşmanıydılar diyelim, peki CHP ağırlıklı yeni iktidarın marifetine ne buyrulur? Bundan bir iki yıl önce topu 80/90 liraya alınan üçüncü hamur kötü kitap kâğıdının bugün ikiyüzelli lira arasında zor bulunabildiğini biliyor musunuz? Öteki kalemlerdeki zamlar da hesaba katılırsa, yayımcılıkta kitap maliyeti akıl almaz bir düzeye fırlamış, bu da ilk elde kitap fiyatlarının ateş pahasına çıkmasına neden olmuştur. Geçen yıl yirmibeş liraya aldığınız kitap bugün en az altmış en fazla yetmişbeş lira oldu. Belli bir yatırımla bir yılda diyelim ki elli kitap yayınlayabilen bir yayınevi, bugün aynı yatırımla ancak bunun üçte birini çıkarabilir. **Buysa otomatik olarak, sa-**

tışı «müemmen» olmayan genç yazarların, fikir kitaplarının ve değerli çevirilerin piyasadan çekilmesi anlamına gelir.

İşin güzeli, gazetelerin kâğıdını yine indiriyorlar, kitaplarınkine sürekli zam yapıyorlar. Şimdi bu kültür ve aydın dostluğu mu, yoksa düşmanlığı mı?

Öbür tarafta, Kültür Bakanlığı amipler gibi bölünerek çoğalan bir sürü kurul toplamış, toplamaktadır. Bizim kurulların hâli mâlum, her üye söz aldı mı ya hayatını anlatır, yada bir izzetinefis savaşıdır sürer gider, sonunda bakanın masası üstünde unutulacak bir karar suretidir elde kalan. Bunlarla uğraşacaklarına, Allah rızası için, şu kitap kâğıtları için bir şey düşünseler de, yeni gelen iktidarın eskisinden farklı olduğunu kitapseverler anlayabilse! Yoksa, bunların da hazır oy demek olan gazete aydınlarını, sorun çıkaran kitap aydınlarına yeğlediklerine inanacağız.

Yanlış mıyım?

(Dünya, 9.6.978)

★

Vedat Nedim TÖR

BİR SANAT SALDIRISI GEREK...

Türkiye, çok olumlu bir «Sanat patlayışı» içinde bulunuyor. Güzel sanatların bütün dallarında, dünya çapında yaratılara, uygulamalara, gösterilere tanık oluyoruz.

Türk yazarlarının romanları, hikâyeleri, şiirleri giderek dünya dillerine çevriliyor, çeşitli baskıları yapılıyor. Kompozitörler, birbirinden ilginç yapıtlar yaratıyorlar. Eskilerin dışında, genç kuşak kompozitörleri de seslerini duyurmaya başladılar. Türk orkestraları dünyaca tanınmış yabancı şeflerin de beğenilerini kazanıyorlar. Virtüoz altın kızlarımızın her biri ayrı bir cevher. Şimdi erkeklerden de çok başarılı olanları yetişti. Türk ressamlarının eserleri için yeni yeni galeriler açılıyor.

Bütün bu olumlu gelişmeleri hep o «Bir milletin sa-

nat hayatı yoksa, can damarlarından biri kopmuş demektir» diyen büyük ve tek adama borçluyuz. O büyük ve tek adam, Ankara'da daha bir otel yokken, insanlar hanlarda, konaklarda, aşçı dükkânlarında yemek yerken, sokaklarda tozdan topraktan geçilmezken, Avrupa'ya müzik ve resim öğrenimi için öğrenci göndermek çığrını açtı. Onun zamanında çıkarılan «İstiddatlı Çocukları Avrupa'ya Göndermek Kanunu» sayesinde bugün varlıkları ile övündüğümüz birçok değer yetişti. Yalnız cephe hükümetleri, bu kanun için bütçeye tek (bir lira) ödenek koyarak onu işlemez duruma soktular! Tanrı, taksiratlarını bağışlasın!

«En gerçek yolgösterici, bilimdir» diyen Atatürk, «Darülfünun mülgadır, İstanbul Üniversitesi kurulmuştur» diye bir maddelik yasayla, Hitler Almanya'sından kaçan ya da kovulan dünya çapında ünlü profesörlerle çeşitli bilim ocakları kurdu: Dil - Tarih Fakültesi, Ankara Ziraat Enstitüleri, Ankara Konservatuvarı, Güzel Sanatlar Akademisi gibi...

Eğer bugün Türkiye, bilim dallarında da hiç de az gelişmiş bir ülke değilse, bu sonucu da yine o tek adamın ileri görüşüne borçluyuz.

Uluslar, sanat ve bilim dünyasındaki güçleri ile itibar kazanırlar. Geri ekonomili Çarlık Rusya'sına Paris Borsası'nın açtığı milyonlarca franklık kredilerin anahtarı, Tolstoy, Gogol, Dostoyevski, Gorki çapında yazarların, Glinka, Borodin, Çaykovski gibi ölümsüz kompozitörlerin, Pavlova Balesi gibi eşsiz bir bale topluluğunun uyandırdığı hayranlık, saygı ve coşku idi. Çeşitli sanat dallarında bu kadar başarılı olan bir ulus her türlü itibara lâyıktır havasını yaratmasını bilmişti, o geri Çarlık Rusya'sı...

Onun için, Türkiye de artık dünya ölçüsünde, planlı, sistemli ve çok yönlü bir «Sanat saldırısı»na geçmelidir. Bu alanda şimdiye kadar yapılan tek tük denemeler bile çok olumlu sonuçlar verdi. Örneğin, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nın Türk kompozitörlerinin eserleri ile virtüöz kızlarımızın vermiş olduğu bir konser için, Avusturya'nın en ünlü gazetesi olan Die Wiener Zeitung'da çıkan eleştiri yazısının başlığı şöyleydi:

«Türkler, bu sefer Viyana'da!»

Bu küçük örnek bile, sanatın itibar kazandırıcı tılsımını ispatlayan çok anlamlı bir belgedir.

Şimdi, devlet babaya düşen görev, dünyanın belli başlı merkezlerinde, sistemli bir biçimde düzenlenmiş konserler, halk el sanatları, resim, fotoğraf sergileri, çeşitli sanat yayınları, moda defileleri, konferanslar, seminerlerle geniş çapta, bilinçli, bilgili bir sanat - saldırısına geçmelidir.

Ancak bu yoldan yepyeni bir «Türk İmajı» yaratılabilir.

(Milliyet, 10.6.978)

★

Attilâ İLHAN

«AYNI HÜKÜMETİN ÜYELERİ GİBİ» GÖRÜŞMÜŞLER

Var mısınız, biraz dedikodu yapalım!

New - York'ta, 79. sokağın nihayeti rıhtıma açılırmış, telörgülerle çevrilmiş, kapıları asma kilitli bir rıhtıma ama, çünkü bu rıhtıma Amerikalı milyoner, milyarder işadamlarının yatları bağlanıyor, gereğinden fazla özel bir yat limanı sizin anlayacağınız. Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit, işte bu yat limanında bağlı bir gemide Amerika'nın ve dünyanın sayılı işadamlarından Mr. Forbes'in konuğu oluyor, doğrusu istenirse Mr. Forbes ayağına kadar gelmiş bir başbakanı biraz da açılarak denizde gezdirmek istermiş ama, Ecevit yatın «Lokanta gibi» kullanılmasını yeğlemiş, çünkü böyle bir gezi «Türkiye'deki bazı demagojik çevrelerde ters bir tepki doğurabilirmiş». Herneyse!.. Bizi ilgilendiren, elbette başbakanın Mr. Forbes'le neden ilişki kurduğu? Bunu, çevresindekilere şöyle anlatıyor:

«...İşadamları ve bankacılarla konuşmamda onların ortak yatırım heveslerini kamçıladım. Benimle konuştuktan sonra çaba sarfedecekleri görülüyor.» Ayrıca şunları

da demiş: «...Beş milyarlık borcumuzun ertelenmesi ve taze para girişimleri bana umut verdi. Bir anda beş milyar borcunu erteleyen ve taze kredi bulan başka devlet var mıdır bilmiyorum. Bu sonuçlar ne kadar güven verebileceğini gösteriyor.» Ortak Pazar konusunda da, şu sözler: «...Ortak Pazar'a bize şunları yapıverin, bizden de bir şey beklemeyin dedim. İyi karşılandı. Ciddi bir Türkiye özlemi çekiliyordu.»

Acaba Avrupa ve Amerika Uluslararası finans çevrelerinin Ecevit'e bu derece yumuşak yüzlü davranmaları, ciddi konuşmasından önerilerinin tutarlı oluşundan mı, yoksa başka, nedenlerden mi? Şeytanın işi yok, dürtüyor. Sözgelişi, Abdi İpekçi'nin Washington'dan gazetesine yazdığı yazıda naklettiği, o Amerikalı yetkilinin Ecevit'le Amerikan yönetimi arasındaki toplantıdan sonra şu söyledikleri: «...Sanki bir iç kabine toplantısı yaptık. Birbirimizle iki ayrı hükümet gibi değil, aynı hükümetin üyeleri gibi konuştuk».

Nasıl, ilginç bulmadınız mı? ?

NEDEN ELVERİŞLİ DAVRANIYORLAR?

Bizde uzun boylu üzerinde durulmadı ama, sanırım, başka bir şey daha «Batılılar'ın ekonomik alanda onlara uysal davrandığımız takdirde bazı kolaylıklar sağlamalarının nedenini yeterince anlatıyor. Hani bir ara memleketimize Federal Almanyalı iş adamları gelmişlerdi ya, çeşitli çevrelerle temaslar yaptılar, iki ülke arasındaki işbirliği çarelerini aradılar filan, hah işte onlar Almanya'ya dönünce Batılı işadamı gözüyle Türkiye'nin durumunu değerlendiren bir rapor yayınlıyorlar. Bu rapora mutlaka bir göz atacaksınız, atmamak olmaz, çünkü Avrupalısı bakımından da, Amerikalısı bakımından da, Türkiye'nin neden borçlarının ertelenebileceğini neden ona taze para verilebileceğini, hattâ neden orada yatırıma gidilebileceğini pek güzel açıklıyor. Belli başlı noktalarına bir göz atalım mı?

a) Türkiye'de maliyetler son derece düşüktür, bu bakımdan yatırım için elverişlidir.

b) Türkiye'de ekonomik büyüme için gerekli koşul-

lar gerçekleşmiştir.

c) Özel Sektör'e girişim olanakları gittikçe daha çok tanınmakta, kamu kesimi önemi gittikçe yitirmektedir.

d) Türkiye'de yetişmiş bir teknik kadro mevcuttur.

e) Önümüzdeki yirmi yıl içinde Türkiye'nin nüfusu 67 milyona ulaşacaktır, bu da yatırımlar için büyük bir pazar potansiyeli oluşturmaktadır.

f) Türkiye'nin bulunduğu yer, Ortadoğu için olduğu kadar Ortak Pazar içinde ihracat olanaklarına açık bulunmaktadır.

g) Ülke demokrasiyle yönetilmekte, tüketime yöneltilmiş geniş ve sağlam bir orta sınıf yaratılmış bulunmaktadır.

h) Türkiye'nin kullanılmamış yeraltı ve yerüstü zenginlikleri dikkati çekecek derecede çoktur.

Gördünüz mü Mr. Forbes ve benzerleri Türkiye'yi nasıl değerlendiriyorlar? Onların aradığı sömürülecek ülke, Türkiye'nin ekonomik koşulları buna elverişli, güvenin kendisi burada, Türkiye'yi yönetenlerden istenen güven ise başka, biz bu zemin üzerine geliriz, yatırım da yaparız, ortak iş de kurarız diyorlar, sadece siz kafayı bozup bağımsız kalkınacağız, bağımsız sanayileşeceğiz, Ortadoğu'da ulusal çıkarlarımızı kollayacağız gibi ters türs laflar etmeyin! İşte işadamlarının ve bankacılarının yatırım heveslerini «kamçılamak» için bu doğrultuda güvenceler vermek lazım..

PERHİZ VE TURŞU

Tuhafı şu ki, Türkiye'nin gelişmesinin getirdiği çelişkiler de bu alanda görülüyor. Nasıl mı, canım canlı bir örneğini son zamanlarda yaşamadık mı? Şu Ataş Rafinerisi olayı! Başbakan Amerikalar'da işadamlarına güvenceler dağıtırken, burada hükümet kaşlarını çatmış, ya tam istihdam çalışırsın, ya seni kamulaştırırım diye yabancı sermayeye sert yapıyordu. Bunu bağışlarlar mı sanırsınız? Allende'nin devirilme nedenlerinden birisi, iktidar süresince giriştiği ulusallaştırmalar olmuştu, hiç hatırdan çıkmamalı...

(Dünya, 12.6.978)

★

Cihat BABAN

DEVET BÜNYESİNDEKİ İŞSİZLİK

Bir sabah gazetesi şu haberi veriyor. İçişleri Bakanlığı'nda, Merkez Valisi, Merkez Emniyet Müdürü ve müşavir olan 163 kişi, arasıra kendilerine bir mektup gelip gelmediğini aramak için bakanlığa uğramakta ve hiç bir iş görmeden yılda iki milyon tutarındaki maaşlarını almaktadırlar. Aslında bu vatandaşlar, iş görmek heves ve arzusundadırlar fakat onlara: «Siz maaşınızı alın oturun. Sesinizi çıkarmayın...» diyen hükümetlerdir Bu 163 kişi İçişleri Bakanlığı'nda göze çarpan işsizlerin miktarıdır. Bunlar gibi, her bakanlıkta bir çok işsiz memurun mevcut olduğunu hepiniz bilirsiniz. İş bu kadarla da bitmez, bir çok devlet dairelerinde kadro sahibi öyle memurlar vardı ki aldıkları maaşı hizmetleri ile ödemezler, bunların arasında sabahları geç gelip akşamları erken gidenleri, komisyon toplantısında olduklarını söyleyerek sohbet edenleri, can sıkıntısıyla bugünün işini yarına bırakanları da katacak olursanız, hiç tereddüt etmeden devletin verdiği ücret ve maaşların hiç değilse üçte birinin boşa gittiğini rahat rahat ifade edebilirsiniz.

Devlet yönetimindeki bu zararlı tutum bizce iki sebepten ileri geliyor. Birincisi; partizan idare: Her gelen hükümet kendisine uygun ve dolayısıyla kendisine mensup olanları işlere yerleştirirken, eski memurların kazanılmış olan haklarını reddedemediği için, çareyi kadroları şişirmekte buluyor. Başka türlü; 67 tane vali ihtiyacı olan bir memlekette 89 tane vali yedeğe alınabilir mi?

Bakanlıklardaki müşavir kadroları da genellikle partizan düşüncelerle kenara çekilen yüksek dereceli memurlar tarafından doldurulur.

İkinci sebp te: Şiddetle artan nüfus dolayısıyle elinden hiç bir iş gelmeyen «Ne olursa yaparım» diyen insanların devlet dairelerine hücum etmeleridir. Bu gibi-

ler Özel Sektör'de iş bulamamakta genellikle seçmen oldukları için milletvekilleri tarafından odacılık, kapıcılık gibi küçük kadrolara yerleştirilmektedirler. Türk devletinin bünyesi bunları geri çevirmeye müsait değildir. Çünkü, bu gibi vatandaşlar dışardaki işsizlik dolayısıyla devlet duvarlarından sızıp mutlaka içeri girerler. Burada sosyal bir Osmos kanunu bütün kuvvetiyle egemendir. Aç ve işsiz bir vatandaşı sokakta kolay kolay bırakmak mümkün olmadığından bir kişilik işe mecburen beş kişiyi sokar böylece devlet kadrolarını şişirmiş olursunuz.

Nüfus bu tempoda arttıkça bu hastalığı önlemenin mümkün olamayacağını herkes takdir eder. Özel teşebbüs bu artan nüfusu bünyesinde hazmedecek şekilde gelişmedikçe, yani vatandaş devlet kapısı dışında iş bulma olanağını elde edemedikçe, bu böyle devam edecek, Türk vatandaşı gırtlağına basılarak kendisinden alman vergilerle bu sosyal düzensizlik karşısında savurganlığa hem alet edilecek, hem de seyirci kalacaktır.

(İdarede reform) (Devlet yönetiminde modernizasyon) gibi sözler daha uzun süre ağızlarda ukâlaca ifadeler olarak dolaşacaktır. İhracatı artıralım. İyi bişey; üretimi çoğaltalım, çok yerinde bir istek... Fakat bu devleti ayakta tutmak için yapılacak işlerin başında devlet hizmetlerini rasyonel bir hale getirmek ve bu hizmetleri çapaçulluktan kurtarmakta başta gelmelidir.

Müellif isimleri geveleyerek, teorilerin edebiyatını yapanların bile bu ihtiyacın farkında olmadıklarını devlet bünyesi içindeki işsizler kadrosunun durumu belli etmektedir.

(Dünya, 12.6.978)

★

Refik ERDURAN

KARIŞIMLAR

Sevdiğim sözlerdendir :

— Bana kendini anlatma. Ne olduğunu belli eden

gerçekler öyle bağırarak konuşuyorlar ki, senin sesini duyamıyorum.

İnsanın kendini anlatışı o gerçeklere büsbütün ters düşüyorsa, mide bulandırıcı bir kakafoni çıkıyor ortaya.

Kulak tırmalayıcı, sinir bozucu falan demiyorum. Mide bulandırıcı... Çünkü birtakım karşıtların yan yana getirilmesi reçel-turşu karışımı gibi iğrenç bir sonuç veriyor.

Neylersiniz ki yurt dışında ve içinde öyle karışımların tek çarpıcı örnekleriyle burun buruna yaşamaktayız.

* * *

Kıbrıs Rumları ajanları, militanları, sempatizanları, lafazanları, borazanları, papazları, lobileri, milyarderleri ve dünya çapında propagandaya yarıyan tüm takım taklavatları ile günde üç öğün haykırışıyorlar:

— Biz ezildik... Güçsüz ama haklıyız... Eşitlik istiyoruz... Demokratik ilkeler... İnsan hakları... Ahlak... Hukuk... Fazilet...

Bu gürültüden baş alıp gözlerini somut gerçeklere çevirebilenler «zavallı» Rumların siciline bakınca ne görüyorlar.

Sırtını deniz aşırı para şebekelerine dayadığını bilmekten kaynarlanan inanılmaz bir kibir... Akıl almaz bir küstahlık ve şımarıklık... Türklerin kendilerinden aşağı bir ırktan geldikleri inancı... Köşeye sıkıştırılmış bir azınlığa karşı yıllar yılı sistemli biçimde yürütülen gaddarca bir küçümseme, ezme ve yok etme kampanyası... Her gün komplo, her gün korkutmaca, her gün hakaret... Bugün bile inatla sürdürülen bir uzlaşmazlık tutkusu...

İşte bu hünerlerin sahipleri şimdiki uluslararası ahlâk çığırtkanları.

Yaygaraları, midenizi bulandırmıyor mu?

* * *

Yurt içindeki şamataya gelince... O daha da renkli bir karışım curcunası:

— Bayrağa saygı gösterilmeli! Bu şafaklarda yüzen al sancağın gölgesinde avantalarımız yürümeli...

— Vatan elden gidiyorsa, bahtı kara maderini kur

taracak aslan yok mu? Bizimkiler yirmi milyoncuk dümen doğrultmuşsa çok mu?

— Kahramanlık, yurtseverlik, hamiyet... Kasadarlık, işbilirlik, ticaret...

— Atalar, Fatih Sultan Mehmet, Barbaros Hayrettin... Kulis, koltuk, dolap, cephe, koca reis...

— Kızkardeş gelinliği, şehit kefeni, bu topraklar için dökülen kan... Karşılıksız çek, deve olmuş kredi, sunta, yeğen, Şelefyan...

Görülmemiş bir kokteyl vesselam!

Ve bir bakıma bu karışımın zehiri Rumlarınkinden de berbat. Zira duymazlıktan gelemiyor, gözlerinizi başka yana çeviremiyorsunuz. Kaynağı içimizde, kürsümüzde, sokağımızda... Her sabah gazetede, gün boyunca radyoda, her akşam ekranda...

Piyasada bulunmayan ilaçların tümü getiriliyormuş ya? Aman sinir hapları unutulmasın!

Görünüşe bakılırsa onlar git gide daha gerekli olacak hepimize.

* * *

Ama en iyi sinir ilacı nedir, biliyor musunuz?

Gülmek!

Karşınıza çıkan karışımlar saçmadan salçaya doğru ne kadar çarpık çizgiler çizerse çizsin, siz kafanızı ve gönlünüzü şaşılaşmaktan korumaya bakın. Ve gülün.

Kahkaha yalnız sinir zehirlerinin pan zehiri değil, aynı zamanda çok etkili bir silahtır.

Diktatörlüğe özenen kişiler en çetin eleştirilere, sövgülere, saldırılara dayanabilirler. Ama halkın gözünde gülünç oldukları an tüm umutları suya düşer.

Bizdeki Hitler bozuntularının bu günkü bozgunlarında onların yıllardır tüm ilerici kanat tarafından alaya alınmış olmalarının katkısı var.

Öyleyse atışa devam!

Karşınızdakilere gülemeseniz de gülümseyin, çilekeş yurttaşlarım!

Onlar en çok buna lâyık.

(Milliyet, 13.6.978)

Burhan ARPAD

KUTLU OLSUN!

Osmanlı İmparatorluğu'nda din bayramları kutlanırdı. Bir de, padişahın tahta çıktığı günler. Sonraları da Meşrutiyet'in ilanı.

Türkiye Cumhuriyeti, yeni rejimin temeli sayılan kimi ilkeleri ve Kurtuluş Savaşının anlamını yığına benimsetmek için belirli günleri millet bayramı ilân etti. 27 Mayıs 1960 değişimi, bu millet bayramlarına yenilerini ekledi. Bunların dışında, Türkiye'nin dünya milletleri arasında yeri olsun gibilerden yeni yeni günler, bir çeşit ithal yoluyla, getirildi. Birleşmiş Milletler Günü, Dünya Tiyatro Günü, Dünya Çocuklar Günü, Anneler Günü, Babalar Günü vb.

3, 4, 5 haziran günleri afişlerle, basında yazılarla, radyo ve televizyonda resmi kişilerin sözleriyle benimser göründüğümüz **«Dünya Çevre Günü»** de bu etiket günlerden biri.

İlk olarak 1976 yılında Birleşmiş Milletler'ce düzenlenen Çevre Gününün amacını: **«Çevre sorunlarını ortaya koymak, insana değer veren sağlıklı bir şehirleşmenin bilincini uyandırmak»** diye özetliyorlar.

Yeşil örtünün insan başına sıfıra düştüğü İstanbul ve Marmara'da geçen yıl Çevre Gününde neler yapıldığını kimi örneklerle sıralayalım: «Hava ve toprak kirliliği için seminerler. Kıyı yağmasının vurgulanması ve kıyıya gezi. Kıyı yağmasına karşı yürüyüş. Trafikten arındırma ve et şöleni. Çevre sorunlarını vurgulama. Toplu taşın, toplu piknik.»

1978 Dünya Çevre Gününün başladığı 3 haziran cumartesiyi Üsküdar, Ümraniye, Çamlıca ve Çengelköy sırtlarında geçirdim. Hava günlük güneşlikti. İlkbahar yaza kavuşuyordu. Çok değil, daha on yıl önce oralarda başınızı dinleyebilir, büyük şehir kargaşasında örgelenmiş sinirlerinizin sağlığını kazanabilirdiniz. Oysa, 1978

Dünya Çevre Gününün kutlandığı 3 haziranda, Çamlıca - Çengelköy yamaçlarını uzaktan görmek bile sinir bozucuydu. En son katır tırnaklarıyla bezenmiş kırmızı topraklar her yanda beton yığınlarıyla örtülmekteydi. Çamlıca ve Boğaziçi planlarının orman alanı, yeşil örtü diye kâğıt üstünde korur göründüğü en son yeşil yamaçlar, düzlükler ve tepeler, kimi yerde 6 - 7 katı bulan apartmanlarla boğulmuştu. Bir yandan da yeni kaçak yapılar ve gecekondular için en son alanlar telle çevrilmekteydi. Oysa, Büyük Nâzım Planı Bürosu yetkilileri sözleriyle buna karşıydılar:

«Türkiye'de anarşi olaylarının bu denli artmasında politik ve ekonomik nedenlerin yanı sıra yeşil alan azlığı da etken oluyor. Doğa ile ilişkileri azalan, ayağını toprağa basamaz olan insanın ruh dengesi de bozuluyor. Yeşili bu hızla yoketmeyi sürdürdüğümüz takdirde insanlar kitle halinde sinir hastalıklarına uğrayacaklar, belki de kitle halinde ölümler başlayacak.»

Bu yüz karartıcı İstanbul gerçeklerini içim sızlayarak gördüğümden az sonra, sayın İstanbul Belediye Başkanının çevre korunmasının önemini belirten sözlerini radyo ve televizyonda dinledim. Fakat, yakın günlere kadar kırlık bölge sayılan bir İstanbul semtinde yaşayan, ortaokul öğrencisi Haluk Dağlıoğlu (Şenesenevler Ortaokulu 3 A)'nun yazdıkları, durumun korkunçluğunu, program gereği sözlerden çok daha içtenlikle vurguluyor:

«Geçiyordum geçen gün / Eski boş arsadan / dikecekler bir apartman / belli... / malzeme yığıyorlar. / Oysa ne güzel arsaydı. / En erken saat dokuzda / Oynardık her gün arkadaşlarla / Dikiyorlar bir apartman daha. / Ne diyorlar bilmem. / Her yerde apartman, apartman / her şeyi yıkıyorlar. / Birer apartman yapıyorlar. / Hey, duydunuz mu bilmem! / Bizim küçük köşkü yıktılar, / Önümüz hepten kapanacak, / Yerine bir apartman yapıyorlar.»

Bu yazıyı 4 zahiran sabahı yazdım. En son satırı bitirirken telefon çaldı. Çok nazik bir erkek sesi: «Ben emekli Kaymakam K. T.» diye söze başladı. «Heybeliada'da oturuyorum. Adalarda iki kattan yüksek yapıya izin yok. Fakat birkaç yıldır 3 - 4 katlı yapılar hızla arttı.

Adalar Şube Müdürlüğüne telefon ettim. Sayın Belediye Başkanına iki telgraf çektim. Sonunda Sayın Kotil'den basılı bir cevap kâğıdı geldi: Dilekçeniz Adalar Şube Müdürlüğüne iletilmiştir, diye. Acaba ne yapsam?»

Emekli kaymakam okurumu yatıştırıcı ve yardımcı olabilir bir yol gösterecek durumda değilim. Telefonu kapattıktan sonra gazetelere baktım, İstanbul'da **«Dünya Çevre Günü» dolayısıyle İstiklâl caddesinde kaldırım kahveleri ve bira tezgâhları kurulmuştu. Kadehler tokuşturuluyordu. Akordeon çalınıyordu.**

«Dünya Çevre Günü» kutlanıyordu!

(Cumhuriyet, 13. 6. 1978)

★

Onat KUTLAR

DÜNYA ÇEVRE GÜNÜ VE FİLİBE

O gün Beyoğlu'nda pastaneler, lokantalar, muhallebiciler hatta sinema salonları masalarını, iskemlelerini, koltuklarını kaldırımlara çıkardılar. Gelip geçenler, birkaç haftadır çiçek pasajının hüzünlü yıkıntılarının kasvetinden biran için kurtulup keyifleniverdiler birden. Caddeden araba falan geçmiyordu. Çocuklar, işsizler, delikanlılar ve sevgilileri, yaşlılar sereserpe yürüdüler caddenin ortasında. Bir masaya kurulup dondurma yediler. Bir anda gelen bir şenlikti sanki. «Dünya Çevre Günü»nden sözediyorum.

Başta Marmara ve Boğazlar Belediyeler Birliği olmak üzere yirmiye yakın üniversite, demokratik örgüt ve odanın düzenlediği sempozyumla değerlendirilen Dünya Çevre Günü içinde yaşadığımız kentlerin, doğanın, tarihsel yapıların korunmasını, insanca yaşanır duruma getirilmesini sağlamak amacıyla kutlanıyor. Kazancın ve sömürünün dışında hiçbir şey düşünmeyen sınıfların, yönetimlerin elbette umurunda bile değil insanların içinde yaşadıkları ortam. «Milliyetçiyiz» diye mitinglerde, TV'lerde, gazete manşetlerinde bas bas bağıran ilkele-

rin, kendi ülkemizin doğasına, tarihsel ve kültürel değerlerine gerçekte ne kadar sahip çıktıklarını yeniden düşünmek için bundan daha güzel bir fırsat olamazdı. Tek düşünceleri var onların gerçekte: En zevksiz yapılar daha çok para getirmek için bir kanser gibi kaplasın kentleri, Denizleri, göller, ırmaklar, daha çok para kazanmak için zehirlensin. Taransın dipleri denizlerin, göllerin. Daha çok para kazanmak için. Arsalar milyonlukken milyarlık olsun. Ve üstlerine kondurulan beton yığınlarıyla kapansın mavi gökyüzü tüm çocuklara. Parklar arsa olsun. Mahalle çocuklarının top koşturdukları arsalar apartman. Daha çok para kazanılsın. Güzelim yalılar, ahşap evler yıkılsın, yakılsın. Yerlerine koruların, bahçelerin ortasına kaçak katlarla yükselen çirkinlikler otursun. Çünkü milyon kazanmak gerek. Ve o kazanılan milyonlarla deniz kıyıları, çam ormanları parsellensin. Halkın yaz sıcaklarında boğulan çocukları, suya inen bir sokak bile bulamasınlar. Jet gibi christ-craft'ıyla denizi yırtarak geçen göbekli bir ilkel herif, kazandığı paraları oralarda daha rahat yesin diye.

Bu karabasanı, geçen hafta Bulgaristan'ın Filibe kentinde, geçirdiğim düş gibi bir gecenin sabahında kendi ülkemi düşünürken buldum karşımda. Bütün bir gece bir «masal ülkesinde» dolaştık. Bulgaristan'da düzenlenen Türk Sinema Haftası nedeniyle, Sofya'dan sonra Filibe'deydik. Geçmiş yüzyılların Balkan mimarisinin tüm güzellikleriyle korunduğu bir kent. İşlemeli ahşap yapılar, duvar ve taban oymaları, kubbeler, kemerler, şahnişinler, cumbalar, kuleler, Arnavut kaldırımlı serin, gölgeli sokaklar. Geceydi ve yüzbinlerce insanın yaşadığı kent neredeyse tümüyle «ışıklandırılmıştı». Kentin Kültür Komitesi Başkanı ve bir başka dost Ressam Kirov'la birlikte tepeye doğru çıkarken ufak tefek, gözlüklü, kırk yaşlarında bir adamla karşılaştık. «İşte» dedi Kirov, «Kenti en çok düşünen ve en çok koruyan adam. Kendisine Kültür Daço adını taktık.» Bay Kültür, tüm yaşamını kentin güzelliklerini korumaya vermiş. Bütün sokaklarda evler restore ediliyor. Camiler, konaklar, köşkler. Ve kentin birçok sokak ve candesi trafiğe kapatılmış.

İçim sızlayarak Antalya'nın kaybolmaya hazır Kaleiçi'ni, toz toprak içindeki Mardin'i, Midyat'ı, Sinop'u, Milas'ı, Gaziantep'i, Bursa'yı düşündüm. İstanbul'u hiç düşünmedim. Çünkü artık «geçti gitti güzelliklerle dolu İstanbul.»

Tarihsel ve doğal çevreyi korumak hiç kuşkusuz toplumcu bir yönetimin işidir. Çünkü o düşünür, paradan önce «insan»ı.

(Politika, 16. 6. 1978)

★

Metin TÜZÜN

VERGİ YASASI

Ülkemizde adil, dengeli bir gelir dağılımının, ekonomik büyümeye katkıda bulunacak biçimde sağlanıp sürdürülmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Ekonomik ve toplumsal düzendeki tüm aksaklık ve eksikliklerin giderilmesi vergi politikasıyla çok yakından ilgilidir.

Yıllardır ekonominin içine düştüğü bunalımın başta gelen nedenlerinden biri vergi politikasıyla ekonomiye yön vermeden yasal düzenlemelere gitmeyip yönetsel (idari) düzenlemelerle yetinmek olmuştur.

Ülkemizde gelir dağılımı da vergi yükü dağılımı da son derece adaletsizdir. Bu iki gerçek beraberinde büyük boyutlara ulaşan vergi kayıp ve kaçaklarını getirmektedir. Vergi yapımız esnekliğini yitirmiştir. Bunun doğal sonucu olarak da kamu harcamaları sağlıklı kaynaklara kavuşamamakta ve bütçe açıkları enflasyonu albildiğine körüklemektedir. Öte yandan halkımız aşırı biçimde tüketime itilmekte, kalkınmamız temelden engellenmektedir.

Yukarıda aktarmaya çalıştığımız görüşler vergi konusunda yeni düzenlemeler yapılmasına neden olan sonuçların kısa anlatımlarıdır. Acaba anlatımlara neden son vergi yasalarını savunma zorunluğu mudur? Hayır...

Ülkemizde yeni bir vergi düzenlemesine gitmek ge-

liri de serveti de klâsik ürküntülerden ayrı gerçekçi yaklaşımlarla vergilemek gerekiyor. Aslında bu kapitalizmin hele düzenli kapitalizmin kaçınılmaz bir işlevidir. Kapitalist sistemin önemli belirtilerinden bir mülkiyet amacıdır. Onun sosyal devlet tanımı içindeki koruyucu -Supabı- vergidir. Bu açıdan Türkiye'de kapitalist kesimin ve onun yandaşlarının sağ odak ve örgütlerin yeni vergi düzenlemesine alabildiğince karşı çıkmalarını anlamak mümkün değildir. Hele Parlamenter demokrasiye ve sola inanmış bir kişi olarak yargım bu kesimlerin ilkel kapitalizmi savunur çizgiyi aşamadıkları yönündedir.

Oysa özellikle siyasî partilerin tüzük; program ve seçim bildirgelerinde vergi düzenlemelerine değinilmektedir.

CHP programının 138 sayfası «gelişmeyi hızlandırıcı ve hakça vergi» başlığı altında hakça vergi dağılımının sağlanmasını -toplumsal dayanışmanın- hakça ve sağlıklı gelişmeyi hızlandırmanın - plan disiplinini gerçekleştirmenin - topluma, insanlığa ekonomiye katkıda bulunmaksızın kazanç sağlama yollarını tıkamanın tutumluluğa ve üretken yatırımlara özendirmenin sağlıklı ve yaygın tüketim eğilimleri oluşturmanın - düzenli ve sağlıklı kentleşmenin bir aracı olarak da kullanılacaktır demektir.

AP programının 10. sayfası «malî politika» başlığı altında - sosyal sabit sermayenin teşekkülü için milli tasarrufların artırılması, bankacılık, kredi ve sermaye piyasası müesseseleri için gerekli âmme sermayesinin temin edilmesi hedeflerini gerçekleştirmek, âmme hizmetlerinin götürülmesi için gereken hacimde mali imkânların toplanmasını temin etmek ekonominin enflâsyon ve deflasyon gibi istikrardan uzaklaşması anlarında bütçe masraflarını ayarlamak ve vergi varidatını tanzim etmek ..... (ayrıca 22-23-24 ve 25. maddeler vergi düzenlemesiyle ilgilidir) demektedir. Ayrıca AP 1973 seçimi bildirgesi 30 ve 31. sayfaları «...artan gelir ve servetten özellikle çalışan zümrelerin daha geniş pay alabilmesi için...» denilmektedir.

MSP programının 14. sayfası «malî hizmetler» başlı-

ğı altında -gizli açık ve muzır israfın her çeşidinin önlenmesi, harcamaların ihtiyacın zaruret ve şiddeti nazara alınarak tahmin edilecek bir esasa göre ayarlanması - her türlü sömürü fiyat hareketlerini ve sömürü ve tefeciliğin önlenmesi, çalışmadan kazanma yollarının kapatılması - basit adil formalitesiz bünyemize uygun bir vergi sisteminin tanzimi...» denilmektedir.

Ayrıca birinci Demirel koalisyon hükümeti (Nisan 1975) programının 14. sayfası «vergiyi malî gücü olandan almaya ağırlık veren adil sade ve külfetsiz bir vergi sistemini tesis etmek hedefimiz olacaktır. Düşük gelirlilerden vergi yükü azaltılacak ve asgarî geçim indirimi yükseltilecektir. Muafiyet ve istisnalar gözden geçirilecek küçük çiftçi muafiyetle istisnaları yükseltilecektir,» denilmektedir. 2. Demirel koalisyon hükümeti programı (27.7.1977)«Anayasamızın malî güce göre vergi alınması ilkesine uygun olarak vergi mevzuatını basıt ve âdil hale getireceğiz. Kalkınmamıza ters yönde tesir icra eden vergi mevzuatımızı islah edeceğiz' Vergi muafiyetlerini asgari ücretten az olmamak üzere yeniden düzenleyeceğiz. Dar ve orta gelirli vatandaşlar üzerindeki vergi yükünü hafifleteceğiz. Mal ve hizmetlerin vergilendirilmesinde lükse giren tüketimin önlenmesi tedbirlerini alacağız...» deniliyor. Sayın Ecevit'in başında bulunduğu hükümet programının 15. sayfası «bugün özellikle hızlı enflasyon yüzünden vergi yükü alın teri ile çalışanlarla dar ve değişmez belirliler üzerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Adaletli bir vergi düzeninin gerçekleşmesine ilişkin çözümler yanında en az geçim indirimini en az ücret göz önünde tutularak günün koşullarına uygun biçimde yeniden düzenlemesiyle ilgili yasa değişiklikleri Yüce Meclise sunulacaktır. Vergi uygulaması denetimi ve yargısı alanlarında çağdaş bir yaklaşım çerçevesinde vergi kaybını önleyici vergi gelirlerini arttırıcı etkin önlemler yürürlüğe konulacaktır. Böylece kamu harcamalarının sağlıklı kaynaklardan ve adaletli bir biçimde karşılanması gerçekleştirilecektir. Öte yandan kamu harcamalarında her düzeyde savurganlığı giderici önlemler...» deniliyor.

Şimdi insafla düşünelim: Türkiye yıllardır tüketimi

kamçılayan, savurgan, katmanlar arasında, gelir dağılımı dengesizliğini arttıran, buna karşın vergi yükünü dar ve orta gelirli katmanlara yükleyen bir dar boğaza girmiştir. Bu duruma parti programları ve hükümet programları ile bu düzenlemelere karşı çıkan siyasi partiler de değiniyorlardı. Ama «hayli söylenenleri yapalım»a gelince iş değişiyor! Dar gelirliden az vergi alınacağını söyleyen CHP dışındaki partiler söylediklerinin tersine en az geçim indirimini günlük 5 liradan ancak 15 liraya çıkarmayı yasalaştırmak istediler. O da kademeli olarak, 4 yıla bölerek. Oysa şimdiki tasarı bu indirimi 3 katı değil yirmi katı yükseltiyor Ve 4 yıla bölerek değil bir yılda uygulamayı amaçlıyor.

Mevcut tasarı tüketim alışkanlıklarını vergi yoluyla kısıtlamayı amaçlıyor. Yıllar önce İstanbul'da kitle taşıma aracı tramvaylar vardı. Onlar kaldırıldı. Ve bireye hizmet eden ama ardından tüketime dönük otomotiv sanayii gelişti. Şimdi hepimizin amacı bir özel araba sahibi olmak. Oysa ki bir araba için devletin katlandığı dış transfer yükümlülüğü Türkiye'yi 70 sente muhtaç duruma getirdi.

Bu tasarıyla özel kesime kaçırıcı gözüyle bakıldı yolundaki eleştirilere katılamıyoruz. Biz özel kesime tümden kaçırıcı diyen düşünceye hak vermiyoruz. Ama kaçırıcılığa özel kesim diyen düşünceye de kesin karşıyız.

Bu tasarı tarım kazançlarındaki 60 bin Türk lirası istisna haddini 80 bin Türk lirasına çıkarıyor. Ve dolayısıyla küçük çiftçiyi koruyor. Ama arazi ölçüsü yoluyla tarımdan çok kazanç sağlayanları vergilendiriyor.

Hayat standardı esası hiç vergilenmeyen ya da hakça vergilendirilmeyen kesimleri vergilendirmeyi esas alıyor.

Bu yasa engellenir de mevcut düzen sürerse ne olur? Şu olur:

Yılda 175 milyar lira hasılat elde eden büyük çiftçiler yılda ancak 500 milyon vergi ödemeye devam eder.

Gelir vergisini 1974'te %63,4'ünü 1975'te %63,2'sini 1976'da %66,1'ini işçi ve memur ödemiştir. Yine öyle sürer gider.

Büyük tüccar, sanayiler ve serbest meslek sahipleri ödenen gelir vergisinin 1974'te %32,4'ünü 1975'te %33,'ünü ödemişlerdi. Yine öyle devam eder. Oysa teşvik tedbirlerinden yararlanan ve az vergi ödeyen kesim (ithal vergisi yatırım indirimi ihracatta vergi indirimi) yalnız 1976 yılında 16 milyar lira vergi kaybına neden olmuştur. Yine öyle sürer gider.

Serbest meslek erbabı doktor, avukat ve mühendisler 1974'te ortalama 10950 lira, 1975'te 12646 lira vergi ödemiştir. Buna karşın yan ödemesiz ve ek göstergesiz birinci derecedeki devlet memuru 1974'te 30105 lira, 1975'te 35055 lira ödemiştir. Şehirlerarası yolcu taşıyan otobüsçü yılda 1974'te 292 lira, 1975'te 312 lira vergi ödemiştir. Aynı yıllarda yılda ödenen bu vergileri 12. dereceden maaş alan memur veya işçiler bir ayda ödemişlerdir. Yine öyle devam eder.

Ücretle çalışanların ayda ortalama 1000 lira civarında az vergi ödemeleri bu tasarıyla sağlanıyor. Şayet yasalaşmazsa çalışanlar yine çok vergi ödemeye devam eder.

Esnafın yükümlülük hükümleri ve istisnaları değişikliğe uğrayarak yıllardır şikâyet ettiği çok şey düzelecek ve iyileşecek. Yasalaşmazsa şikâyetler sürer.

Bu yasa çıkmazsa vergi kaybı olarak gördüğümüz hamiline yazılı hisse senetleri yine geçer akçeliğini korur. O hisse senedini basan basımevi işçisi o hisse senedi sahibinden fazla vergi öder.

Bu yasa çıkmazsa tekelleşme eğilimi gösteren holdingler özel kesim içinde bile fırsat eşitliğini ortadan kaldırmayı sürdürür.

Bu yasa çıkmazsa yurt dışındaki işçilerimizin ekonomik potansiyeli yürürlükteki kısır hükümlerle yurt çıkarlarına değerlenemez yeni, halka açık, kamunun da katılacağı sendika ve kooperatifleri kapsayan ve sermaye üstünlüğü tanımayan ekonomik üniteler gelişemez.

Bu yasa çıkmalıdır. Bu parlamentonun zorunlu olarak ele alması gereken bir işlevidir. Bu yasa engellenir veya amacından saptırılırsa parti programlarınızı, seçim bildirgelerinizi, hükümet programlarınızı lütfen kaldırınız. Borazanı olduğunuz kesimlerin görüşlerini yansıtan bildirilerle broşürlerin altına imza koyunuz.. Ama sakın

ücretlilere, esnafa, orta gelirlilere, köylüye gitmeyiniz.

Bu yasa çıkmazsa, bu yasayı çıkarmayanlar çıkmaza girer.

(Cumhuriyet, 17. 6. 1978)

★

Oktay AKBAL

DAVADAN DÖNEN BİRİ...

Şu mektubu önce sayın İçişleri Bakanı İrfan Özaydınlı'nın okumasını isterim. Sonra da bugün iktidarın en önemli görevlerinde, özellikle güvenlik alanındaki görevlerde bulunan tüm ilgililerin, yetkililerin

Bir polis görevlisidir bu belgesel mektubu yazan... Bugünlerde kapatılmak istenen Pol-Der üyesi mi, değil mi, bilmiyorum. Ama uyanmış, kişiliğini bulmuş bir yurttas. Duygularını, düşüncelerini öylesine güzel, öylesine etkileyici yazmış ki, fazla bir söz eklemek gereksiz:

«Ne zamana Kadar» başlıklı yazınızı okuduktan sonra doğruluğuna katkıda bulunabilmek için şu yazıyı yazdım. Kendim polis memuruyum. Zamanın en hızlı, en işkencesi polislerindendim. Geç olsa da, Sayın Mataracı'nın dediği gibi, «afyonun tesirinden» kurtuldum. Yaptığımız ya da yaptığım utanç verici polislikle bağdaşmayan ahlâksızlıkları dışardan daha iyi gördüğümden şöylece sıralıyorum:

İçimizde Pol-Der'li solcu polisler olmadığı zaman yakaladığımız bir «milliyetçi»yi suçlu olsa da bırakırdık. Katil olsa da affederdik. Silâhı varsa da bağışlardık. Kaç yurdu aramaya gittiğimizde âmirlerimizin de yardımı ile orada suç aleti yakalamak yerine üzerimizdeki çift silahtan, ruhsatsız olanını yurda bırakır, polisçe aranan katil zanlılarına arkanızdayız diye güven verirdik. Ülkü Ocaklarında toplanır, komünist bölgeleri tesbit eder, militanlarını nasıl yok edebiliriz diye planlar hazırlardık. Pek çok yere bomba arttık, attırdık, çok kişileri kurşun-

lattık, çok katili resmî araba ile olay yerinden uzaklaştırdık, çok suçu zorla solculara kabul ettirdik.

Bütün bunları niye yapıyorduk? Hem partiden, hem tüm Ülkü Ocaklarından, hem de perde arkasındaki para babalarından yeterinden fazla destek, teklif ve yardım görüyorduk. Solcuların, komünistlerin tatlı dilli ve kalleş olduklarını, ilk rastladığımız tenha yerlerde biz silaha davranmazsak onların bizi affetmeyeceği yolunda şartlandırılmıştık. Oysa bir gece yazı yazarken, solcular yakaladı beni. Bir eve götürdüler. Öldürmediler, ama çok daha kötüsünü yaptılar, gerçekleri öğretip beni bana düşman ettiler. Bir an tüm solcuların insanlıklarına karşı bizim milliyetçiyiz diye nasıl canavarca saldırdığımızı düşündükçe, onlardan utanıyordum. Daha sonra da içlerine girdim, yani davadan döndüm, ondan dolayı hakettiğim ölümü biraz daha yakından hissederken en çok üzüldüğüm nokta şudur. Arzu ederdim ki, CHP Hükümeti umduğumuz gibi güvenilir olsa da ölmeden birçok gerçeği delilleriyle ispat edebilsem. Eminim ki tüm davadan dönenler de güvenilir bir ortam bulamadıklarından hiçbir şey açıklamadan öldürülmüşlerdir.

Ben de fazla bir şey konuşmayacağım, çünkü Allah korusun ellerine düşersem, oradaki, CHP'nin yerini bile değiştirmeye gücünün yetmediği, gelecekte MHP'den milletvekili adayı kişiler, beni kesinlikle affetmez. Onun için yazımın altına ismimi yazamıyacağım, lütfen beni anlayın. Fakat şunu hatırlatayım, sol dernekleri kapatmakla uğraşanlara; faşizm, Orhan Yavuz'lar, Doğan Öz'ler. Server Tanilili'ler gibi kendi hükümetleri döneminde, kendilerinin çevrelerine, hatta yakınlarına bile girebildi. Katile katili yakalatarak anarşiyi önleyeceklerine kendini zorla inandırmak isteyenlere yollarında başarılar dilerim.»

Ankara'da görevli bu polis memurunun mektubu işte bu kadar. Yazdıkarı doğru mu, değil mi? Bunu sorum yerlerindeki yetkililer düşünsün, araştırdım. Bugünlerde ilerici polis görevlilerini bir araya giteren Pol-Der'i kapatmak çabası içindeki sayın İçişleri Bakanı bu konuya ne der? İçine azıcık kuşku girmez mi? Acaba yanlış hedef mi seçtim kendime, acaba aşırı sağcılara

araç mı oluyorum, demez mi? Ecevit Hükümetinin öteki bakanları, başta Başbakan, yılbaşından bu yana niye iki yüz elli kişi öldürüldü, hemen yüzde doksanından çoğunun suçluları niye yakalanmadı, niye yakalanamadı, niye yakalanamıyor, niye bu alanda güçsüz kalınıyor, düşünmezler mi? İşte size bir açıklama, bir gerçekçi tanıklık, bir belge... Davadan dönmüş, her an öldürülmeyi bekleyen, bilinçlenip, uyanıp «eski kişiliğine» düşman olmuş, bir yurttaş, bir görevli... Güven istiyor, canı güvenliği arıyor. Ecevit Hükümeti «gerçekten iktidar» olsa, bütün bu kuşkular ortadan kalkar, yurt ve ulus huzura kavuşur. «Hükümetin başı» olmak yetmiyor, «Başbakan» olmak; Türkiye Cumhuriyetinde, Anayasa'yı, tüm yasaları egemen kılmak kısacası Devleti birtakım «işgalciler»den kurtarmak gerek. Önce bu, sonra bu...

(Cumhuriyet, 19. 6. 1978)

★

Bedrettin CÖMERT

YENİ DERS KİTAPLARI NASIL OLMALI?

Milli Eğitim Bakanı Sayın Necdet Uğur, 3 haziran 1978'de, ilkeleri, dilleri, içerikleri ve izledikleri yöntem bakımından çağdaş olmadıkları ve Türk toplumunun eğitim gereksinimini karşılayamadıkları, özgür ve bilimsel düşünceyi yansıtmadıkları için, yürürlükteki birçok ilk, ortaokul ve lise kitaplarının önümüzdeki ders yılı başından itibaren uygulamadan kaldırıldığını açıklamış bulunmaktadır.

Milli Eğitim Bakanı, kaldırılan bu program ve kitapların yerine yeni programlar hazırlanacağını, programa göre yeni kitaplar yazdırılıp bastırılacağını, ancak bu iş zaman gerektirdiğinden önümüzdeki 1978-1979 ders yılı için geçici bir çözüme gidileceğini, uygulamadan kaldırılan kitapların yerine daha önce kullanılmış ders kitaplarının geçici olarak okutulacağını bildirmektedir.

Ne var ki, ilk, ortaokul ve liselerde okutulan ders

kitaplarının ilke, içerik, dil ve yöntem bakımından özgür ve bilimsel düşünceyi yansıtma, bu arada çağdaşlık ölçütünün toplumun kendine özgü gereksinimlerine uygun düşmesi gibi bir temel ilke, bazı önlemler ivedilikle alınmadığı ve sürekli denetilmediği sürece, tüm çabalara karşın belki de engellenebilir.

Artık Türkiye'de, gerek üniversite ve yüksek okullarda, gerekse bu tür bilim kuruluşlarının dışında, bilinçli ve ilerici bir eğitim için bilgi aktarımını sağlayacak yüksek bir gizli güç oluşmuştur. Bu gizli gücün, eğitime yönelik ürünlerle kendini gösterebilmesi için, her dönemde şu ya da bu yolla etkinliğini sürdürmeyi başaran siyasal ve bürokratik yetkenin (otoritenin) yerini, bilimsel yetkenin alması gerekir. Siyasal ve onunla bütünleşen bürokratik yetke, devlet yönetiminde elbette kendine düşen görev ve sorumluluğu yerine getirmekle yükümlüdür. Ama şimdiye dek sürdürüldüğü gibi, bu yetkenin kötüye kullanımı engellenemezse, çağdaş bilimselliğin isterleri yine yenilecek ve eğitimde tek yönlülüğün, tek görüşlülüğün önü alınamayacaktır. Siyasal ve bürokratik yetkenin keyfilikten ve geçici güncellikten kurtarılmasının tek göstergesi ise, her eğitsel eyleme, bilimsel ve ilerici olmak koşuluyla, sesini duyurabilme hakkının somut olarak verilmesidir.

Bunun da ilk basamağı, ders kitaplarının kabulündeki sınıflamanın kaldırılması, bilime ve Türk ulusal eğitimine katkıda bulunan her ürüne okullarda okutulma olanağının tanınmasıdır. Gerek yarışmalarla, gerekse yarışma dışında bireysel girişimlerin desteklenmesiyle harekte geçilebilecek birimsel gizli gücün ortaya koyacağı amaca uygun ders kitaplarının, herhangi bir ayrım gözetilmeden, Bakanlıkça ders kitabı olarak benimsenmesi, bu benimsemedeki «kabul edilmişti» ya da «tavsiye olunur» ayrımlamasının kaldırılması gerekir. Bu akıl yürütmenin doğal sonucu ise, tek kitap dizgesi gibi tek doğrultuda yönlendirici, dolayısıyla bilimdışı ve sakıncalı uygulamaya son vermek, ders kitabı olma niteliğindeki her kitabın ayrımsız kabul edilmesini sağlamak ve Bakanlık düzeyinde yapılacak geniş boyutlu denetimden sonra, kitapların seçiminin doğrudan doğru-

ya bu kitapları okutan öğretmene bırakılması ilkesini getirmektedir.

Ancak bu yolla bazı meslekten kitap yazıcılarının ve tek boyutlu bilim adamlarının yıllardır tekelinde bulunan ders kitabı yazma eylemi, özgür bir seçilme ve ayıklanma sınavına girebilecek, uygulamada hangi kitap ya da kitaplar gerçek gereksinimi doyurabiliyorsa, o kitap ya da kitaplar okutulabilecektir. Böylece bir yandan yazarlar arasındaki bilimsel yarışma ruhu diri tutulacak, kimi ticarî anlaşmaların oyunu bozulacak, öte yandan Bakanlığın ders kitabı olanağı hem sayı, hem nitelik yönünden artmış olacaktır.

Böyle bir uygulama kuşkusuz zaman isteyecektir. Bakanın da dediği gibi, önümüzdeki ders yılında, daha önce kullanılmış, hiç olmazsa «zararsız» ders kitaplarının kullanımı zorunlu olacaktır. Ama zaman gereksiniminin tembelliğe, yenilgiye dönüşmemesine çalışılmalıdır.

Yeni düzenlemeye gidilirken de, düzenlenen programların, yazarın elini kolunu bağlayıcı, onu bürokratın keyfine tutsak edici olmamasına, değişik yöntem ve eğitime bakış açılarının benimsenebilme olanağının yaratılmasına özen gösterilmelidir. İlkeleri hiçbir zaman durallığa katlanamayan eğitime, yeni bilimsel ve yöntemsel katkıların girebilmesini sağlayacak önlemler mutlaka alınmalıdır. Bürokratik engellemelerin ve geçici siyasal etkilerin hiç olmazsa sınırlandırılabilmesi için, Bakanlığın ilgili birimlerinin, araştırma merkezleriyle sürekli ve örgensel bir bağlantı içinde olması, çağdaş ve özgür bilimsel verilerin etkinlik kazanmasını sağlayabilir.

Kısaca özetlemek gerekirse, öncelikle şu öneriler yapılabilir:

1) Türk çocuklarının çağdaş bilimsel verilerin ışığında ilerici ve özgürlükçü bir doğrultuda eğitilebilmesi için, yeni programlar düzenlenirken bürokratik düzeydeki bilgisizlik gedikleri kapatılmalı ve gizli ticarî ilişkilerin önüne geçici düzenlemeler getirilmelidir.

2) Tek kitap uygulculuk yerine çoğulcu görüş benimsenmeli, ama bu çoğulculuk, yine eski alışkanlıklarla, birkaç kitaba indirgenecek toplu tekelciliğe dönüştü-

rülmemelidir.

3) Kitap yazımı için açılacak yarışmalar sık sık yinelenmeli, yarışma dışından gelebilecek bireysel girişimlere hak tanınmalı, yeni bilimsel katkıların zaman geçmeden eğitim dizgesine maledilmesi sağlanmalıdır.

4) Kitaplar yalnızca kaynağı belirtilmeyen, dolayısıyla denetilmeyen aktarma bilgilerden dermeçatma bir biçimde oluşmamalı, bilgilerin kaynaklandığı özgür metinlerden seçme alıntılarla dizgeli bir biçimde donatılmalıdır.

5) Bakanlık, bakanın resmen açıkladığı ilkelere uyan kitaplar arasında ayrıcalıklı bir tavır takınmamalı, bu ilkelere uygun her kitap, «ders kitabı» olarak kabul edilmelidir.

6) Ders kitabındaki bilgileri öğrenciye götüren ilk ve biricik araç öğretmen olduğundan, hangi kitabın okutulması konusunda öğretmene kesin özgürlük tanınmalıdır.

7) Bir ürünün ders kitabı olarak kabulü ya da geri çevrilmesi kararı, bir-iki kişinin ya da bir bürokratlar kurulunun «evet» ya da «hayır» demesine bırakılmamalı, her bilim dalının ders kitaplarını, o bilim dalında deneyi ya da ürünü nedeniyle yetkili olan değişik bilimsel görüşten kişilerin oluşturacağı bir kurul değerlendirmelidir. Bu kurulun kararı danışma niteliğinde değil, bağlayıcı olmalıdır.

Bilim ve ona bağlı eğitim, ne tek görüşlü yapay bilimselliğe, ne de bürokratik yetkiye dayanan keyfiliklere katlanabilir. Eğitim yöntemlerinin en son bilimsel seslere sağır kalmaması için, korkusuz adımların atılması zorunludur. Millî Eğitim Bakanı Uğur ise, sağlam kişiliği ve bilinçli eylemleriyle, bu umudu veren bir siyaset adamıdır.

(Milliyet, 19. 6. 1978)

★

Mümtaz SOYSAL

HACIAĞALAR VE MONŞERLİK

İngiliz turizm yöneticilerinin geçen haftaki toplantı-

larında açıklandığına göre, 1976 yılında Londra'ya gelen turistler için adam başına en çok para harcayanlar Türklermiş. Her Türk ortalama 29.300 Türk lirası bırakmış.

Buna karşılık, petrol parası içinde yüzdüklerini sandığımız Suudi Arabistanlılar bile adam başına yaklaşık 28.550 Türk lirası kadar para bırakmışlar. Almanya'dan İngiltere'ye gelen turistlerin adam başına bıraktıkları para ise, ancak 5.000 lira. Amerikalılar 9.000, Japonlar da 7.900 lira harcamışlar adam başına. Türk turistleri otobüslerle kürkçü dükkânlarına yanaşıp cömertçe alışveriş yaptıkları için çok tutuluyorlarmış.

Geçen gün yayınlanan istatistiklere göre, Türkiye trafikteki kaza sayısı bakımından dünyada birinci, trafik kazalarında yaralanan insan sayısı bakımından da altıncıymıy. Oysa yol uzunluğu ve araba sayısı bakımından önlerde, hatta ortalarda bile olmayan bir ülke Türkiye.

Olanaklarımızla olanakları kullanış biçimlerimiz arasında bir tutarsızlık olduğu muhakkak. Her işte, her yerde, her zaman göze çarpıyor bu özellik.

Yoksa, «hacıağa» bir topluluk muyuz.

Yeni kuşaklar bilmeyebilir: Hacıağalık, İkinci Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmış bir kavramdı. Beklenmedik fiyat artışlarının para sahibi kıldığı taşralılar İstanbul'un eğlence yerlerini doldurur, ölçüsüz para harcarlardı. Hacıağa, daha çok, garsonların bu çeşit müşterilere yakıştırdıkları bir sıfattır.

Aslına bakarsanız, sıfatı yakıştıran garson da hacıağanınkinden hiç aşağı kalmayan bir terslik içindedir. Bir yandan ölçüsüz harcamayı teşvik eder, kolaylaştırır, hatta bunun bahşişini alır, bir yandan da bu ölçüsüzlüğe aşağılayıcı, küçümseyici bir sıfat bulmakta herkesten önce davranır.

Çevrenize iyi bakın. Göz zevkinizi, gönül inceliğinizi, içinizdeki sanat duygularınızı zedeleyen bir sürü şey göreceksiniz: Neon ışıklarıyla yazılmış çirkin reklamlar, şirket ilânları, hattâ resmi daire adları. Kafa dinleyebileceğiniz durgun bir su kıyısında cızırtılı bir hoparlörden avazı çıktığı kadar yükselen bozuk bir ses. Zevksizlikler, çirkinlikler, görgüsüzlükler... Bunları yaratan

sorunların temeline inmeden, bunları doğuran sistemi eleştirmeden, hattâ bu sistemi canla başla savurduktan sonra, zevksizlikler karşısında tiksintiyle dudak bükmek ve Avrupa'nın falanca köşesindeki «zevk üstünlüğü»nden sözetmek hacıağanın kolay para harcayışındaki kadar kolay bir «monşer»liktir.

Monşer, kalıntıları Cumhuriyet dönemine, hatta günümüze kadar gelen bir Osmanlı tipidir. Hem toplumun durumundan sorumludur, bu durumu yaratan koşullarda payı vardır, hatta, hacıağanın bahşişiyle geçinen garson misali, bu durumdan pay alır, hem de topluma burun kıvırır.

Oysa, hep görülmüştür ki, içerideki monşerlikler, günü geldiğinde, dışarıda, Londra dükkânlarında hacıağalığa dönüşür.

Hacıağalıkla monşerliğin ortak yanı, ölçüsüzlüktür.

Yoksa, ne hacıağa çok zengin bir kişidir, ne de monşer çok incelmiş bir insan. Hacıağadan daha zengini, monşerden daha incesi hep bulunur.

Ama, hacıağa da, monşer de sahip olduklarıyla ne yapacaklarını pek bilemezler. Hacıağa, elindeki parayla cumburlop tüketimin içine dalar, monşerin ince ruhu ise sürekli kaçış içindedir. Hacıağanın zenginliğinden sanayi, monşerin inceliğinden güzel sanat doğmamışsa, ikisi de, topluma hiç yararları dokunmadan, kuyruklu yıldız gibi kayıp giderler.

Savurganlık dediğimiz şey, yalnız eldekilerin savrulması demek değildir. Elde edilebilecek olanı elde etmemek de, savurganlığın bir türlüsü.

Örneğin, ekmek tüketiminde toplumca çok dikkatsiz olduğumuz, her gün binlerce ton ekmek kalıntısı ziyan ettiğimiz bir gerçek. Bu, küçük hacıağalıklarımızdan biri.

Ama, gözü dönmüş fırıncılarla savaşırken, henüz sanayi toplumlarının disiplinine erişmemiş insanlara «Fazla ekmek almayın» diye öğüt vermekle yetinmek de monşerliktir. Yoksul bir ekonominin dengesiz beslenme düzenindeki insanlar, ekmek sıkıntısı başlayınca elbette paniğe kapılır, midelerini boş bırakmamak için gözlerini doyuracak kadar ekmek alırlar.

Çünkü, pasta alacak kadar parası yoktur.

Böyle bir toplumda en akıllıca davranış, hem sorunu temelinden çözen, hem de insanlardaki davranışların değişmesine katkıda bulunan yolu seçmektir.

Ekmek konusunda bunun açıkçası, belediyelerin büyük ekmek fabrikaları kurup işletmesidir.

Fırıncı sömürüsü ancak böyle son bulur.

Fabrika ise, hacıağalıkla monşerlikten uzak bir sanayi toplumunun timsalidir. Ekmek ürettiği kadar, olanaklarını iyi kullanmayı bilen disiplinli insan da üretir.

(Milliyet, 20. 6. 1978)

★

Hıfzı Veldet VELİDEDEOĞLU

BİR CİNAYET VE TÜRKEŞ'İN SÖZÜ

Madrid Büyükelçimiz Sayın Zeki Kuneralp'in eşi ile bacanağının Madrid'te Ermeni komitacıları tarafından öldürülmesi olayı ülkemiz kamuoyunda ve siyasal çevrelerde derin üzüntü yarattı ve haklı tepkilere yol açtı. İktidar partisi ve öbür partilerin liderleri bildiriler yayımladılar ve sert demeçler verdiler. Bu arada MHP lideri Sayın Türkeş de: **«Bu menfur cinayet, doğrudan doğruya Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı işlenmiş bir cinayettir»** dedi. Bu söze katılmayacak bir tek Türk vatandaşı bulunabileceğini düşünemiyorum. Biz de Türkeş'le beraberiz.

★

Sayın Zeki Kuneralp, 1962 yılında -dört üniversitede konferanslar vermek üzere İsviçre'ye çağrıldığım sırada- Bern Büyükelçisi idi. Kendisini orada tanıdım. Dost olduk. Bu dostluğumuz yazışma ile sürdü. 1969 yılında ağır bir hastalık nedeniyle Londra'ya gittiğim sırada da yardımını gördüm. Ayrıca onun her yerde sevilen, takdir edilen bir diplomat olarak, saygı ile karşılandığına tanık oldum. Çok temiz yürekli bir insan olan Kuneralp'in acısına yürekten katıldığımı dile getiren özel telgra-

fımdaki duyguları burada, kamuoyu karşısında, bir kez daha yineledikten sonra, ülkemizdeki duruma geçmek istiyorum.

★

Uzun süreden beri gazetelerde: «Filan Ülkü Ocağında şu kadar silâh, şu kadar cephane bulundu», «Falan Eğitim Enstitüsünde dinamit lokumları, şişler ele geçirildi», «Falan öğrenci yurdunda, öğrenci olmayan komandoların yatıp kalktığı saptandı» gibi başlıklar taşıyan haberler görüyor ve cinayet salgınında her gün bir ya da birkaç kişinin can verdiğini okuyoruz. Şimdi de kimi sağcı gazetelerde «Edirnekapısı yurdu son kalemizdir, düşmeyecektir» gibi manşetler yer alıyor.

Ne kalesi. Neredeyiz? Ne oluyor? Ne oluyoruz?..

Son günlerde «barış bildirileri» yayımlayan MHP lideri niçin bir günden bir güne ortaya çıkıp da: **«Sağcı olsun solcu olsun, ideolojik düşünce ayrılığı yüzünden gençlerin birbirini öldürmesi, Türk milletine karşı işlenmiş cinayettir.»** demedi, demiyor, şimdiye değin?

Ama bol bol CHP'ye çatıyor. Erzurum'da yaptığı gibi: **«CHP'liler milleti aldatacaklarını sanıyorlar. Yanılıyorlar. Yakında gerçeği göreceklerdir»** diyor..

(Milliyet 28.5.1978)

«Silâh taşımak Türk'ün kahramanlık geleneklerindendir.» ya da «Davadan döneni, ben bile olsam, vurunuz» diyen bu kişi, gizli bir komitacı ağzıyla mı, yoksa, Anayasaya göre meşru bir partinin başkanı kimliğiyle mi konuşuyordu? Eğer meşru bir parti başkanı kimliğiyle konuşuyor idiyse, **«Uğruna adam öldürmeyi öğütlediği dava, hangi davadır?»** diye sormak gerekirdi kendisine. **Bugüne dek yazarlardan başkası sormadı, sormuyor bu soruyu ona.** Bizim bu konuda **son iki yıl içinde yazdıklarımızı** bir yana bırakıp, 1976 yılından geriye doğru yaptığımız uyarıları burada bir kez daha gözönüne sermek istiyorum.

★

«Kısa sürede seçimle iktidara gelme umudu olmayan MHP, bir yandan asker ve sivil bürokrasi, saflarında kendi işine yarayacak kilit noktaları ve «üs» ler kurmağa çalışırken öte yandan ilkokuldan üniversiteye değin

bütün öğretici kadrolarında, özellikle Eğitim Enstitülerinde yandaş toplamağa çalışmakta, öğrencilerin kafalarının yıkanmasına ve bunların «Ülkücü, Bozkurtçu» yetiştirmeleri için bütün önlemlerin alınmasına özen göstermektedir. Bir gün devlet tümüyle ele geçirmeye yönelik sabırlı, uzun süreli bir hazırlık çalışmasıdır bu. **(Günün Politika Anotomisi,** Cumhuriyet, 21 Kasım 1976)

«Alpaslan Türkeş'in ortağı olduğu bugünkü hükümetin başı ve AP'nin Genel Başkanı Süleyman Demirel, Adalet Partisini hep eski Demokrat Parti'nin devamı olarak ilân ediyordu. Şu halde bugün AP (ve dolayısiyle eski DP) ile ortaklık kuran Sayın Türkeş, niçin 1960' tan önce askerlikten çekilip eski DP ile işbirliğine daha o zamanlar girişmedi de, ona karşı eyleme geçenlerin arasına karıştı ve DP iktidarını yıkanların ilk radyo spikeri oldu? Şimdi ise, vaktiyle yıkılmasında rol oynadığı zihniyetin tıpkısına sahip olan ve o zihniyetin lideri Celâl Bayar'dan: «AP doğru yoldadır» onayını alan AP'nin **-güya devlet güvenlik kuvvetlerine yardımcı**- vurucu gücünü oluşturmaya uğraşıyor? Yoksa şimdi de ülkeyi bu yoldan mı kurtaracağı duygusu doğdu içine? (...) Nazik zamanlar yaşıyoruz (**Türkeş'le İlgili Bazı Anılar,** Cumhuriyet, 25.4.1976).

«... O tarihlerde iktidarda bulunanlar aldırış etmediler bu belirtilere. «Yürüyüşle kaldırımlar da ağır, çekingen, belki de, korkak davrandılar; hemen harekete geçip adaletin gereğini çabucak yerine getirmediler. Kamu düzenini sağlamakla görevli olanlardan bir bölümü ise tam bir aldırışsızlık, hattâ yan tutma durumunda göründüler. (...) Sözünü ettiğim belirtilere, yıllar önce kimi Eğitim Enstitülerinde verdiğim konferanslar sırasında doğrudan doğruya kendim de tanık oldum. Konferansı dinleyenler arasında bana karşı düşmanca davranan kimi gençlere hiç öfkelenmedim, sadece acıdım. Suçları yoktu çünkü. Onları bu kafa yapısına sokanları uyarmak için, bu gidişin, demokrasinin geleceği ve vatanın bağımsızlığı bakımından yol açtığı tehlikelere dikkati çektim ve pek çok yazıma bu düşünceyi dile getirdim. (...) Henüz iş işten geçmeden bu korkunç belirtiler karşısında devlet olarak, ulus olarak, resmi görevli

veya görevsiz kişiler olarak, aldırışsızlıktan vazgeçmeliyiz artık. **(Tedhiş Alışkanlık Yaratırsa**, Cumhuriyet, 23 şubat 1975)

«Uyumayanlar, bulanık suda demokrasi balığını avlayıp buzdolabına sokmağa alttan alta hazırlananlar var. Bu hazırlıklar, özellikle yarının gençlerinin düşünce yapısını yoğuracak öğretmenleri yetiştiren bütün Eğitim Enstitülerinde ve ayrıca bütün öğrenci yurtlarında ve kimi işçi çevrelerinde sürdürülüyor. Özel eğitim ve yöntemlerle kafası yıkanmış ve kaba kuvvet gösterilerinde şiddet eylemlerine alıştırılmış genç militanlar yetiştiriliyor. Güya ülkede komünizmin önüne böyle geçilecekmiş! Aslında kendisine «Başbuğ» adını takan ve ülkeyi kurtaracak bir peygamber olduğuna inanan eski bir MBK üyesinin iktidar hırsından ve çıkarlarını onun iktidarında gören kimi sermaye çevrelerinin desteklemesinden doğmaktadır bu iş. (...) Başka ülkelerde denenmiş ve felaket getirmiş olan yöntemleri denemekten, başbuğ'culuk oynamaktan ve bu oyunu desteklemekten vazgeçmek vatan borcu olmalıdır. Bir de, yasa dışı örgütlenme karşısında Ecevit koalisyon hükümetinin. 1931 Almanya'sındaki Hitler öncesi Brüning Koalisyon Hükümeti gibi pasif kalmaması gerektiğini hatırlatmak isteriz. Hükümet ve devlet sorumluluğunu omuzlarına yüklenmiş bulunanların, gerektiği zaman, meşru devlet güçlerini kullanmamalarının acısını ileride bütün millet çeker. **(Yeni Bir 12 Mart Özlemi mi?, Cumhuriyet, 28 Nisan 1974).**

★

Yukarıki yazıları yeniden okuyan ve gözden geçiren okurlarımı kendi yargılarıyla başbaşa bırakarak, ben 12 şubat 1978 tarihli yazımda da belirtmiş olduğum bir düşünceyi burada yeniden dile getirmek isterim: Aşırı sağdaki eylemciler, arkalarında kendilerini destekleyecek güçler bulunduğu varsayımından hareket ederek ülkemizde sıkıyönetim ilân ettirmek istiyorlar. 27 Mayıs 1960 hareketinden biliyorlar ki, sıkıyönetim, hükümete elkoymanın ilk basamağıdır. Ama görmek ve bilmek istemedikleri bir nokta var. O da, 27 Mayıs 1960 müdaha-

lesinin, sadece bir askerî darbe olarak kalmaması, yeni ve ileri bir **Anayasa düzeni getiren** ve halkoyu ile bütünleşen **bir devrim** olmasıdır. 27 Mayıs hareketi, kanlı bir faşizm ile değil, sosyal bir devlet düzeni kurulmasını amaçlayan demokrasi ile sonuçlanmıştır.

Sol uç eylemcileri de rahat durmuyor. 7 haziran 1978 günü, 12 Mart askerî savcılarından -vaktiyle TİKKO davasının iddianamesini hazırlamış olan- Hâkim Binbaşı Yaşar Değerli'nin otomobiline bomba koymuşlar. İyi ki kendisi mucize kabilinden kurtuldu. Gazetelerın yazdığına göre, öc almak için yapmışlar bunu. Eğer bu alçakça suikastı gerçekten TİKKO yapmışsa, amaç, öç almaktan çok, askerleri tahrik ederek ülkeyi karıştırmaktır.

«Ne bekliyorlar bundan?» diyeceksiniz. Bu gibilerin amaçlarını da 12 şubat 1978'de bu sütunlarda belirtmiştim. Sözüm ona bu sol görüşlü eylemciler Türkiye'de herşeyin yakılıp yıkılması amacını güdüyorlar. Bunların arasında anarşistler, ayrılıkçılar, bölücüler, hattâ belki de dış kaynaklı tedhişçi Ermeni çetelerinin ajanları da olabilir. Onlara katılan bir bölük kuramcı Marksist bu eylemleriyle ülkemizde sıkıyönetim ilânına ve bu yoldan faşizmin kuruluşuna varacak bir terorizmi körüklemek ve genelleştirmek çabasındadırlar. Belki onların felsefesine göre, ülkede bütün eski kurumlar yıkılmalı, düzen çökmeli ki, ardından Marksist devrim gerçekleşsin.

Ne var ki, Çarlık Rusya'sının 1917 veya Çan Kay Şek Çin'inin 1949 ortamı yok Türkiye'mizde. Şu halde bir takım boş hayallerle masum insanların kanını dökmek, bu ülkeye hele MHP eylemcilerinin kol gezdiği şu dönemde- yapılabilecek en büyük kötülüktür.

Canavarlar ülkesi olmaktan kurtulalım artık. Hükümet en köklü önlemleri almalıdır.

Polisin ve jandarmanın, savcının ve yargıcın sağcısı solcusu olmaz görev başında. Sadece vatanın esenliği vardır. Adalet ve kolluk görevlilerinin bunu hiçbir zaman gözden uzak tutmamaları gerekir.

(Cumhuriyet, 25. 6. 1978)

★

Uğur MUMCU

BİREYSEL TERÖR...

Bireysel terör, marksist düşünce yöntemine aykırıdır. Bunun içindir ki marksist düşünürler bireysel teröre şiddetle karşı çıkarlar. Bireysel terör, işçi sınıfı ideolojisine yabancı bir eylem çeşididir.

Bu gibi eylemleri, **«proleterya»** adına yürüttüklerini söyleyenler, en azından marksist ideolojiye de kafa tutmuş oluyorlar...

Ülkemizde bireysel terör, devlet terörüyle kucak kucağa gelişti. Birtakım karanlık örgütler, en büyük tüzel kişilik adına terörist eylemlere başvurdular. 12 Mart günleri, devletin **«manevi şahsiyeti»** adına yürütülen terörist eylemlerin, **«resmilik»** kazandığı dönemlerdir.

En büyük tüzel kişilik olan devlet, hukuksal çerçeve içinde vereceği karşılıkları, adam öldürerek yerine getirme yolunu seçti. Savcıların yerini **«kontr - gerilla»** eşkiyası, yargıçların yerini de sokak ortasında adam vuran ekipler aldı...

Devlet tüzel kişiliği, adalet erkini, bir baraj ihalesi gibi, başka ellere, bir çeşit **«şiddet müteahhitlerine»** devrederse, bireysel terör ile devlet terörü içiçe geçer ve sonunda siyasal kan davalarına kadar ulaşır.

Emekli deniz yarbayı Cihangir Erdeniz'in kimliği bilinmeyen kişilerce vurularak öldürülmesi birçok soru ve sorunu yeniden tartışma gündemine sokmuştur.

Erdeniz, Hüseyin Cevahir ve Mahir Çayan'ın öclerini almak için öldürülmüşse, burada bir önemli noktayı vurgulamakta yarar vardır:

12 Mart faşizmi, İsrail Başkonsolosu Efraim Elrom'un kaçırıp öldürülmesiyle azgınlaşarak, üelkedki bütün ilerici aydınların ve devrimcilerin üzerine çullanma olanağını elde etmiştir. Bugün, Elrom olayında yeralan hava yüzbaşısı İlyas Aydın'ın **«ajan» olup olmadığı** ve yaşa-

yıp yaşamadığı tartışılmaktadır. Aynı olayda görev alan bir devrimci öğrenci de sonradan Sıkıyönetim Mahkemelerinde **«Süleyman Demirel bu memleketin gözbebeğidir»** diyecek kadar kendi yolunu ve düşüncelerini sapıtmıştı.

Sonuç: Elrom'un kaçırılıp öldürülmesi, faşizmin ekmeğine yağ sürmüştür.

Elrom'un kaçırılıp öldürülmesi, Maltepe'de Hüseyin Cevahir'in keskin nişancı binbaşı Cihangir Erdeniz tarafından vurulması, arkasından Çayan ve arkadaşlarının cezaevinden kaçışları ya da kaçırılışları, sonra da o sıkıyönetim rejimi altında Çayan ve arkadaşlarının, İstanbul'dan, Ankara'ya, Ankara'dan Ünye'ye ve Kızıldere'ye kadar gidişleri, aynı günlerde Koray Doğan adındaki bir ODTÜ öğrencisinin sokak ortasında polis kurşunuyla öldürülmesi ve en sonunda da Mahir Çayan ve arkadaşlarının, teslim alınmak yerine havan atışıyla yokedilmeleri...

Ve bu gelişmeler içinde Hüseyin Cevahir'i öldüren binbaşı ile Kızıldere olayında yeralan bir başka binbaşının yasal emeklilik süreleri beklenmeden emekliye ayrılmaları ve silah ticaretine başlamaları...

Bunlar, şüpheli oluşumlardır!

Umarız ki devrimci kesim içinde bireysel terörü tek geçerli yöntem sayan **«maceracı akımlar»** yeniden gü kazanmaz ve devlet, bu siyasal kan davasına bütün etkinliği ile hukuk devleti çerçevesi içinde son verir.

(Cumhuriyet, 29. 6. 1978)

★

Fikret OTYAM

«VATAN BORCU» İMİŞ:

ANKARA — Sıcaklar bastırdı ya Başkentköyü, bundan olacak, çok, ama çok sayın büyüklerimiz de iyiden iyiye, çıktılar, çıkıyorlar zıvanadan, ya da bana öyle geliyor.

Bakınız Bay Türkeş ne diyor: **«Ecevit hükümetine karşı direnmek bir vatan borcudur.»**

Bakınız, son Türk devletinin en büyüklerinden oldum olası AP'li emekli General Ali Elverdi Bey ne diyor:

«Savaş hali ilan edilmelidir...»

Bakınız yine son Türk devletinin koruyucularından emekli Paşa Faik Türün Bey ne diyor:

«Bir hesabınız varsa o hesabı benimle görün. Dökülecek kanım, alınacak canım bu aziz yurda feda olsun»

Ali Elverdi Paşa Bey de daha önce, üzerine gelecekleri analarını ağlatacağını beyan buyurmuşlardı. Anaları ağlatmaya nasıl da meraklılar yarabbim?

Tabii İsmet Paşa Anıt-Kabir'den konuşamayacağına göre, **«Suçluların telaşı içindeler»** diyemeyecek...

Bu yazıyı yazarken bir yandan da band dönüyor makinada:

«Kör olasın demiyorum, kör olma da gör beni..»

Tabii bu arada **«Böyyük Süleyman»**ı nasıl bir yana bırakırız? Bakın o da, **«1971 — 73 döneminde sıkıyönetim esnasında görev yaparken bir masum kız çocuğunu rehin almış bulunan anarşistlerin elinden onu kurtaran Deniz Yarbayı Ahmet Cihangir Erdeniz Pendik'teki dükkanında kurşunlanarak öldürülmüştür.»**

Bir kere, kimsenin kurşunlanarak öldürülmesine değil, tüm öldürmelere karşıyım, niceleri gibi. Ne var ki anarşist mnarşist bir **genç** öldürülmüştür sıkıyönetim zamanında hedef gözetilerek... O zamanlar binbaşı olan rahmetli Erdeniz'e tek atımla bu genci vurduğu için övgüler düzülmüştü. Gazeteler günlerce yazmıştı bu tek atımla öldürme olayını. Şimdileri AP'nin milletvekili olan zamanın Sıkıyönetim Komutanı emekli Orgeneral Faik Türün Beyin sesi soluğu çıkmamıştı. Oysa aynı kişi şimdi, Erdeniz Yarbayı suçlamaktadır, o vurmadı, kendisine pay çıkardı diyerek, ne biçim iştir bu? O vurmadı da, o zamanlar neden sesini çıkarmadın ey Paşam demezler mi adama? Bir bakıyoruz, Faik Türün Beyin Parti Başı Bay Demirel önceki gün, böyle diyor grupta.. Evet, genç de gitti, vurdu vurmadı denilen emekli asker kişi de hazır sırası gelmişken bu işi kim yaptı, ortaya doğru dürüst çıkartıverelim, vurdu diye armağanlar yağdıranlar nasıl olsa utanıp o armağanları istemezler.

Bay Türkeş de ferman buyuruyor, Ecevit hükümetine karşı direnmek vatan borcudur diye.. Vatan borcuymuş direnmek, peki direnmiyor musunuz, bu teke tek öldürmeler, katliamlar, bombalamalar sizin ve yandaşlarınızın, yandaşlarının işi değil mi? Ve devam ediyor Bay Türkeş, bu hükümet düşecek. Soruyoruz, soruyorlar, nasıl düşürülecek? Cevaba bakın, **«Göreceksiniz nasıl düşürüleceğini yorum yok»** hükümetler demokrasilerde parmak hesabıyla düşürülür, tetik hesabıyla değil, adamın başına yıkarlar bu biçim düşürülmeden yana olmayanlar, ama illaki düşürmeye kararlısın, al buyur düşür, diren.

Erzurum Atatürk Üniversitesinde Başbuğgillerın marifetleri ayyuka çıktı. Gençler geliyorlar, anlatıyorlar kendilerine yapılan zulumları, yazıyorlar, haykırıyorlar. Erzurum Sayın Valisi Hayri Kozakçıoğlu, yazıma iki sayfalık bir açıklama göndermiş. Öğrencilerin iki gün aç kaldıklarının gerçek dışı olduğunu, bunların Beden Terbiyesi tesislerinde konuk edildiklerini açıklıyor. Sayın Vali kendisine başvuran öğrencilere, şehirden ayrılmalarına gerek olmadığını anlattığını bildiriyor ve **«Buna rağmen daha sonra öğrenciler şehirde kalmak istememişler ve aynı gün öğleden sonra çeşitli araçlarla Erzurum'dan ayrılmışlardır. Yazınızda bu öğrencilerin Erzurum'dan ayrılmalarını benim bulduğum çözüm yolu olarak gösteriyorsunuz. Bu yargıya nasıl vardığınızı anlayamadım»** diyor. Apacık, bizzat öğrenciler gelip anlattılar toplu olarak, bu benim değil, onların ifadeleridir. Sayın Vali **«Barındırılmaktan»** neyi anlatmak istediğimi de tam olarak anlayamadığını belirttikten sonra devam ediyor:

«...Eğer, bu öğrencilere kiralık ev veya otel temin edilmesini amaçlıyorsanız bu husus Vilayetçe düzenlenecek bir konu değildir. Yok, can ve öğrenim güvenliğinin sağlanmasını kastediyorsanız gereken güvenlik önlemlerinin alındığını, bundan sonra da alınmasına devam olunacağını belirtmek isterim. Erzurum II merkezinde 6.6.1978 günü meydana gelen olaylar son zamanlarda başka kentlerde de görülmüştür. Ancak Erzurum'da —bu olaylar sırasında olaylara neden olan

tabanca ile yaralama hariç— halktan veya öğrencilerden yaralanan dahi olmaması alınan güvenlik önlemlerinin geçerliliğini gösterir görüşündeyim. Erzurum'a gösterdiğiniz ilgiden dolayı teşekkür eder, iyi dilekler ile saygılar sunarım..»

Evet, Sayın Vali, mektubunda da belirttiği gibi bazı işyerlerinin bombalanması, taşlanması, ölüm olmadığı için önemli değildir. Şimdi önemli olan Başbuğgiller dışında, hiç kimsenin sınavlara giremediğidir ve sağ görüşlü kişilerin üniversiteye egemen olmasıdır. Bu öyle bir egemenlik ki, örneğin pedagoji notları, ülkücüler tarafından teksir edilip 20 liradan haraç karşılığında dağıtılmaktadır ve ders notunun ön kapağında bir Kurt çizimi altında şu yazı yer almaktadır:

«Varoluşumuzun sebebi materyalist ilkelerle değil, ilahi kanunlarla ilgilidir. Bu sebep, vatan için savaşmak, din için savaşmak, Türklük için savaşmak, şartlar ne olursa olsun savaşmak, savaşmak, savaşmak. Ve milli devleti kurup kapitalist ve komünist boyunduruğunda ezilen bütün milletlerin istiklâl hareketlerini organize etmektir. Allah bazılarını Türk yaratmıştır ve Türk'ü bunun için yaratmıştır.»

Sanki **«Barış»** diye bir şey yok hayatta.

Pedagoji ders notlarının arka sayfasında da aynen şunlar yazılıdır:

«... Bu metnin her hakkı mahfuz olup, iktibas edilemez. Eğitim sosyolojisi ve pedagoji notları bilahare teksir edilip eldeki metnin devamı olarak dağıtılacaktır. Başarılar dileriz. Tanrı Türk'ü korusun ve yüceltsin... Yıkılsın düzen, yaşasın devlet.. Kanımız aksa da zafer İslâmın. Milli devlet güçlü iktidar. Kahrolsun emperyalizm ve yerli uşakları. Ülkücüler..»

Eh, Atatürk Üniversitesinde durum böyle ve orada Rektör var mı, Dekan var mı varsa ne iş yaparlar, kor kunun ecele yararı yoktur.

Ve hükümet evet evet hükümet ve ey hükümet aloooo, alooo nasılsınız, iyi misiniz?

Bir ay sonra yeniden buluşmak umut ve dileğiyle.

(Cumhuriyet, 1. 7. 1978)

★

Prof. Dr. Faruk EREM

NÖTRON BOMBASI SORUNU

Barışı tutanların örgütleşmesi «Barış isteği gücü»nün haklılığını kabul ettirmesi kolay olmayacaktır.

Nükleer silahlara karşı çıkmanın sonuç verebilecek çareleri ne olabilir? İyiniyetli, güzel sözlü, duygusal bildiri ve davranışlarla sonuç alınamayacağına göre tek çare hukuksal olabilir. Fakat her ülkede evvela kamuoyu ve bundan sonra da dünya kamuoyu oluşturulmalı bu gelişme hukuksal bir metinle sonuca bağlanmalıdır.

Silahların dörtte üçünü, 3. dünya devletleri satın almaktadır. Bu ülkelerin karmaşık sorunlarının silah ile çözülebileceği inancı büyük felâketlere yol açacağa benzemektedir.

Sadece «yılgı dengesi»ne dayanan bir «yumuşama» güvenç verici değildir.

Her ülkenin dış politikası, sonuçta o ülkenin gelecekteki güvenliği temeline dayanır. Acaba Türkiye'nin dış politikası bu amaca uygunluğunu sürdürmekte midir? Dış politikanın gözden geçirilmesi zamanı gelmedi mi? Barışçılığı yansıtan bir politikayı nasıl sağlayabiliriz?

1) **Savaş Olasılığı:** Üçüncü Dünya Savaşı olasılığı üzerindeki kanılar değişiktir. Ne zaman patlak vereceğini, süre olarak hesaplamak olanağı yoktur. Fakat ülke Üçüncü Dünya Savaşını «muhtemel» görmenin hazırlığı içindedir. Bu kuşkuya «evham» gözü ile bakamayız. Çünkü tarihte silahlanma yarışının savaşla sonuçlanmadığına tek örnek yoktur.

Üçüncü Dünya Savaşının olanaksız veya çok uzak olduğu kanısı bir kaç varsayıma dayanır. Bu varsayımlar ne oranda gerçeğe uygundur?

Birinci varsayım şudur: İnsanlık nükleer savaşın, doğuracağı felâketleri düşünebilecek hale geldi. Nükleer savaşı kazananın, kaybedenden farkı olmayacaktır. Buna

«nükleer silahların savaşı önleyici (caydırıcı) gücü» deniyor.

Bu varsayım Birinci Dünya Savaşında «zehirli gaz» kullanılmasını anımsatmaktadır. Ciğerleri parçalanmış insanlar, savaş sonrası toplumları etkilemiş, politikacılar (!) bu akıma uygun düşmek için ilerdeki savaşlarda zehirli gaz kullanılması yasağını milletlerarası anlaşmalara bağlayabilmişlerdir. Atom bombasının yarattığı nefret de küçümsenemez. Belki nükleer savaş yasağı da gelecektir. Fakat bunun Üçüncü Dünya Savaşını önleyebileceğine inanılmamalıdır, zehirli gaz yasağının İkinci Dünya Savaşını önleyemediği gibi. SALT anlaşması başarıldı, diyelim. Neyin nüleer sayılacağında tartışma, tanımdan nelerin kaçırılabileceği içtensizliğine dayanacaktır.

İki büyük devlet, günün birinde «Nükleer Savaş Şantaj»ına kendileri de inanabilirler. Hitler'in kendi propagandasına kendisinin inandığı gibi. «Nükleer tedhişçilik» nasıl sonuçlanacaktır?

2) **Nötron Bombası Sorunu:** Yalnız canlıları yok etiği için «nötron bombası»nı yeğleyen bir anlayış, dünyanın nereye yaklaştığını da göstermektedir. İnsan haklarının savunması ile yalnız insan öldüren, yakıcı, bozucu gücü olmadığı için cansızlara, binalara, fabrikalara zarar vermeyen, sadece onların sahipleriin öldüren, bombaların yapımı korkunç bir çelişkidir.

a) Lehdeki düşünceler; Nötron bombasının özelliklerini ileri sürerek onu meşrulaştırmak isteyenlerin düşünceleri şunlardır: Bu bombanın radyasyon artıkları pek çabuk ve kendiliğinden kaybolmakta, bu suretle işgal kuvvetlerinin o alana girmesi gecikmemektedir' Canlıların ölümü kesin olduğu için, savaştan sonra onu hatırlatacak sakat kalmış kişilere rastlanmayacaktır. Eğer nötronu kabul etmezsek, etkileri daha sakıncalı olan atom bombasının devamına razı olmak gerekecektir.

Klâsik nükleer silâhların «caydırıcı etkisi» çok azalmıştır. Nötron bu görevi yüklenebilir.

Varşova Paktı ülkelerinin tanık üstünlüğüne karşı nötron bombasının etkili olacağı ileri sürülmektedir. Çün-

kü bu bombanın radyasyonu 12 cm. çeliği bile aşabilmektedir.

Taktik nükleer silâhlarda üç özellik vardır. Radyasyon, patlama ve ışın Klâsik nükleer silâhlara kıyasla nötronda radyasyon arttırılmış, patlama ve ısı azaltılmıştır. Bu sayede «Tank yıldırım savaşları»nın önleneceği düşünülmektedir.

b) Aleyhteki düşünceler: Nötron'u savunan mantık insanları her değerin üstünde tutan anlayışın terkedilmesidir. Bu açıdan Mao'nun şu sözleri ile Carter'in nötron bombasına ilişkin sözleri arasında hiç bir fark yoktur: «Başkaca nedenlerle birkaç senede ölen insanların sayısı savaşta ölenlerin sayısından çok üstündür. Kaldı ki, yeryüzünde bütün insanlar yok edilse bile yine Çinliler kalır.»

Her yeni silâh, karşı tarafı daha güçlüsünü bulmaya sevk eder. «Casus uydu» sistemi ile çekilen fotoğraflarla Rusya'nın nötrondan daha güçlü bir bomba geliştirdiği haberlerine rastlanmaktadır. Bunun «Proton bombası» olabileceği ileri sürülmektedir.

Nötron «savunma gereksinmeleri»ni aşmıyor mu? Acaba nötron «topyekün savaş»a sebep olmayacak mı?

Nötron bombasına «kapitalist süper silâh» denilmektedir. Zira sadece insanları yok etmektedir.

Alman sosyal demokratları bu bombayı şöyle tanımlarlar: Çağımızın düşünce bozukluğunun simgesi.

Nötron, A ve H bombalarından daha güçlü, daha büyük sayıda insan kitlesini yok eden nükleer bir silâhtır. Amaç daha çok öldürmek midir-

Dünyada «Barış» yanlısı çabalar sürüp giderken nötron bombası haberi acı bir sürpriz oldu. Bu haber hiç kuşkusuz gizli silâhlanmayı da hızlandırmıştır.

Bir gözlemci şöyle der: Bilim'in kötüye kullanılmasının en büyük örneği.

Nötron, A. ve H. bombalarının kullanımını geçerli kılmak güçlüsü vardı. Kullanmadım» özrü her halde bir «hiyle»dir.

ç) Nato açısından sorunlar NATO düzenlemesi içinde Nötron bazı sorunlar getirecektir. Bombanın Avrupa'ya getirilmesi veya getirilmemesi konusunda NATO ülke-

lerinde de fikirler çatışma halindedir.

Nötron bombasının artık kesin biçimini aldığı bildiriliyor. Şimdi üzerinde durulan en önemli sorun şudur: «Bu bomba Avrupa'nın hangi ülkesinde üstlenecektir? Bu konu NATO hangi ülkeleri açısından çok düşündürücüdürü Özellikle Federal Almanya'da lehde aleyhte, fakat çok sert çekişmelere sebep olmaktadır. Eğer stratejik gereksinmelerle üstlenmiş «kanat ülkeler»e yönelirse Türkiyemizin bunu kabul veya red konusunda tutumu ne olacaktır? Ne yazık ki Türk kamuoyu aydınlanmış değildir.

Türk halkının büyük felâketlere, bilinçsiz bırakıldığı için, ustaca sürüklenmesi usulü terk edilmelidir.

(Milliyet, 27.7.978)

★

Muhittin TAYLAN

DEVLETİ KORUMAK

Demokrasi bir kurallar ve kurumlar rejimidir. Örneğin yasama organlarını bu kavram dışında tutamazsınız. Bunun gibi yargı denetiminden, bağımsız mahkeme kavramından yani Hukuk Devletinden soyutlanmış bir demokrasi de düşünemezsiniz.

Herkesin düşüncesini serbestçe, korkusuzca söyleyebilme, anlatabilme özgürlüğünden kısacası düşün özgürlüğünden yoksun bir yönetimin adı demokratik de olsa dünyada örnekleri de bulunsa, bizim demokrasi anlayışımıza uygunluğu ileri sürülebilir mi?

Birbirinden ayrımlı düşünceleri toplum yaşamına uygulamak için kurulur siyasal partiler. Onlar da demokratik ve siyasal yaşamın bir koşuludur.

Bunlar demokrasinin herkesce bilinen ya da bilindiği sanılan temel kurallarının bir bölümüdür. Kurallara bütünüyle uyulursa geçerli olur, işlerlik kazanır demokrasi

Batı demokrasilerinde kuralların çiğnendiği savı artık çok gerilerde kaldı. Bırakalım başkalarını, son deney-

den bu yana otuz yılı geride bıraktığımız halde tartışmalar bizde de sürüp gider.

Baskı ve şiddet yöntemleri genellikle ele geçirilen iktidarı sürdürmenin aracıdır. Kimi zaman da iktidarı ele geçirmek için kimi siyasal partilerce, toprak altına gizlenmiş örgütlerce uygulanır.

Baskı ve şiddete başvuran, iktidarı haksız olarak elinde tutan bir güce karşı toplumun direnme hakkı Anayasalara bile girdi. Ama demokratik ve özgürlükçü bir yönetime karşı sürdürülen şiddet ve terörü ezmek, ülkede erinci (huzuru) sağlamak Devletin başta gelen ödevlerinden biridir.

Yönetimsel önlemler dışında, siyasal partileri ve öteki örgütleri kapatmak gibi önlemlerden başlayarak ceza uygulamalarına değin varan yasal işlemleri yürütmek yargı organlarının görevidir. Ülkede düzen, yargı organlarının işlerliğiyle, yansızlığıyla, kararlarının etkinliğiyle, hakimlerin ve savcıların her açıdan güvence içinde bulunmalarıyla sağlanabilir.

İşte bu öğelerden ya da gereksinmelerden kaynaklanır bağımsız mahkeme kavramı...

Siyasal iktidarla bütünleşmiş, işbirliği sağlanamamış, hakimlerinin, savcılarının güvenceleri, maddi gereksinmeleri yüzüstü bırakılmış yargı organlarının bağımsız, kararlarının inandırıcı olduğu söylenemez.

Toplumlar bağımlı mahkemeler yüzünden çok acı çektiği için bağımsız mahkeme kavramı iktidarların baskısını önleyecek biçimde, Anayasalara geçmiştir çağımızda.

Bozuk düzenle birlikte gelen çelişkileri bir yana bırakalım. Anayasamız, Yasama Meclislerimiz, Hükümetlerimiz ve bağımsız mahkemelerimiz var. Eksik yanları olsa da yasalarımız var. Suç işleyenlere uygulanacak yaptırımlar var, suç işlenmeden önce önlem alacak, işlendikten sonra suçluları izleyerek yakalayacak güçler var. O halde neden üniversitelerden ve öteki öğretim kurumlarından başlayarak işçi ve halk kesimlerine kadar bulaşan şiddet olayları sürüp gidiyor? Neden ırkçılığı, mezhepciliği, bölücülüğü kışkırtanlar ellerini, kollarını sallayarak dolaşabiliyorlar? Neden suçluların kimliği bilin-

miyor, bilinenler yakalanmıyor? Neden öğretim üyeleri, öğretmenler, işçiler, öğrenciler, hakimler ve savcılar öldürülüyor? Danıştay ve Anayasa Mahkemesi gibi yüksek yargı organlarına yöneltilen saldırıların amacı nedir? Kimlerdir karanlıkta gizlenenler, gençleri robot gibi kullananlar? Göstergeler olayların değerlendirilmesinde sağ sol ayırımının geçersizliğini vurguluyor. Günümüzün gerçeği şudur: Aşırı uçların da, bölücülerin de, mezhep kışkırtıcılarının da tek hedefi devlettir. Devleti ele geçirmektir, yurdu, yurttaşları parçalara bölmektir.

Hiç kimse, hiç bir örgüt koşullar elverişli olsa da uzun süre devlet gücü karşısında tutunamaz. Geç de olsa devlet bunların üstesinden gelebilir. Ama insan yine de nedenler ve önlemler üzerinde kafa yormaktan, çarelerini düşünmekten kendini alamıyor.

Bir bölümüne ya da tamamına sizin de katılacağınızı sandığım düşünceleri şöylece sıralayabiliriz.

★ Bir hükümetin başarısındaki ya da başarısızlığındaki etkenlerden biri, belki en önemlisi, haber almadır. Bizde haber alma örgütlerinin işlemediği, çalışmadığı bir gerçektir.

Böyle olmasaydı Malatya olayları ya da benzerleri meydana gelir miydi? Olayların tertiplendiği, planlandığı yerleri, tertipçileri, planlayıcıları, uygulanacağı yerleri saatına, dakikasına kadar zamanını saptamak bu örgütlerin görevidir. Sağlıklı haber alma olanaklarına sahip olan bir hükümetin olayların üstüne gitmesi, tertipçileri yakalaması odak yerlerini kurutması işten bile değildir. Kurumların işlememesi, rejime karşı olanların bu kurumlara sızmış, oralarda yuvalanmış olmaları olasılığını ortaya koymuyor mu? O halde haber alma örgütlerini işlerliği kavuşturacak önlemlerle işe başlamak gerekir.

★ İşlevini yapamaz duruma getirilen kurumlardan biri ve başta geleni polistir. Bunu en yetkili görevlilerin demeçleri kanıtlıyor. Oysa yirmi otuz yıl önceki polis örgütü bile en çapraşık sorunları çözebiliyor, suçluları kanıtları ile birlikte yakalıyabiliyordu. Polisi içine düştüğü gevşeklikten, isteksizlikten kurtarmak, yan tutan unsurlardan arındırmak, uzmanlaştırmak, maddi kaygılar dışında tutmak zorunluğu yadsınabilir mi?

★ Mahkemelerin, savcıların çalışmalarından yakınanların sayısı da azımsanamaz. İşlerin gecikmesinden, davaların uzamasından doğan şikâyetler, gün geçtikçe yoğunlaşıyor. Yasalarda belirlenen kimi suçların soruşturmasını C. Savcısının yürütmesi başta gelen görevidir, ama onların her yere yetişmesinin olanaksızlığı da ortadadır. Savcılıkları sayı ve personel açısından güçlendirmelidir. Hakim önüne getirilen kanıtlar inandırıcı olmalı, hakimin buyrukları zamanında yerine getirilmelidir. Adliye _ polis ilişkileri ve işbirliği yeniden kurulmalıdır. Adalet Kolluğu kurulmasına ilişkin yasa tasarısı yaşama meclislerine bir an önce getirilmelidir. Hakimler ve savcılar geçim kaygılarından kurtarılmalıdır.

★ Son sözümüz şudur: Bu Devlet ve bu topraklar bizimdir. Öldürülen gençler de bizdendir. Onların daha çok kırılmasına, Devletin aşırı uçlardan birinin eline düşmesine göz yumamayız. Bunun çaresi sağduyu ile bir araya gelmekle, konuşmakla, tartışmakla bulunabilir. Bu isteğin siyasal partiler içinde hızla geliştirilmesi, gerginliklere son verilmesi gerekir. CHP siz bir iktidarın ayakta tutunamayacağı daha çok önceden belli olmuştu.

CHP çekilirse yeni bir iktidar oluşur savı'na hiç kimse inandırılamaz. Daha önce yapılanları bilmezlikten gelerek sıkıntıların CHP'den geldiğini söylemekle başarıya ulaşılamaz. Ecevit'i düşüreceğim diye sürdürülen kışkırtmalar sadece dikta heveslilerinin ekmeğine yağ sürer, onları sevindirir. Ve bir gün tepeden inme bir felâket gelirse ne demokrasi kalır ne özgürlük!.. Devleti korumak için bekleyecek vaktimiz kaldı mı?

(Cumhuriyet, 2.8.978)

★

Prof. Bahri SAVCI

TOPLUMSAL ANLAŞMA

Emek, dinamik bir güçtür. O, eşitçi ayrıcalıksız sömürüsüz katkıcı bir toplum devrimine yönelmiş, bir

dinamik güçtür. Düzeni bu yönde değiştirmek isteyen siyasal örgütler, bu dinamik gücün devrimci potansiyelini görmemezlik edemez.

Evet, emek, doğası bakımından böyle bir güçtür. Onun nitelikleri, doğal olarak, eşitçi - ayrıcalıksızcı anti sömürücüdür. Eğer o, böyle bir kıpırdanış gösteremiyorsa, ya da, böyle bir kıpırdanışta eksikler ivarsa, bunun nedenlerini, emek dinamiğinin saptırılmasında aramalıdır: Saptamamış, kendisine yabancılaştırılmamış bir emek, kesin olarak devrimcidir. Ödünler vererek ve karşılığında kimi, bir döneme özgü yararlar da elde ederek bir denggelik yolunu girmiş ise: bunu, sürekli olarak öngörmekte ise, arada emeğin gerçek dinamik potansiyelinden söz etmeye olanak yoktur. Orada görülebilen, emek, bilinçli yolundan ve niteliğinden saptırılmış bir kitleli yolundan ve niteliğinden saptırılmış bir kitlenin geçici siyasal ağırlığıdır.

Geçenlerde, temmuz 20'lerde gerçek niteliğini ve saptırıldığı zaman kendisine yabancılaştığını belirttiğimiz emek gücünün bir kesimi ile, CHP ekseni üzerindeki siyasal kadroların arasında, bir tarihsel yaklaşımın bölgesi imzalandı. Ona, Toplumsal Andlaşma adı verildi.

Buna göre, bugünkü iktidarı oluşturan güçler ve kadrolar, gerçek çağdaş anlamına ve doğasına daha yatkın olduğunu ileri sürdükleri bir siyasal ve ekonomik demokrasi işlerliği elde etmek için, toplumun emek kesimine eğilecek ve bu konuda onun katkısını isteyecektir. Emek kesimi de; bundan böyle dar anlamlı bir ücret sendikacılığından sıyrılacak; bu tür sendikacılığın ülke için kısır politikasının üstüne yükselecek; ülkenin ekonomik kapasitesini, yönetiminin de verimlilik gücünü çoğaltıcı bir yaklaşımla, siyasal kadrolara, kendi gücünü ve desteğini getirecek.

Ayrıntıları üzerinde ve gerçekten, böyle olup olmadığı üzerinde tartışılabilir. Tartışmalıdır da... İşte **«Toplumsal Anlaşma»**nın, hiç bir zaman unutulmayacak kuramsal temeli ve fakat, gene hiç bir zaman üzerinden kuşku kalkmayacak olan amacı budur.

Aslında, toplumsal anlaşma algısı (idraki) ve ekseni üzerinde, Türk-İş ile CHP'nin başını hükümet arasında

bir yakınlaşma olması, kuramsal olarak, iyi karşılanması gereken bir olaydır. Yalnız, bunun, siyasal olgu ve sonuçlar alanındaki gerçeğini iyi aramalıyız.

Aramaya, önce yanların geçmişlerine bakarak başlamalıyız. Sonra, gelecek günlerin koşulları içinde onun alabileceği yönlerin belirmelerini beklemeliyiz.

A — Tarafların geçmişleri; sağlam ve devrimci bir **«emek-siyasa»** ilişkisi kurabilecekleri umuduna pek elverişli değildir.

Bir kez CHP'nin kendisi, daha kendi devletçi - ortanın solcusu demokratik solcu niteliğini ve evrimini, iyice belirleyememiştir. Bu da, yalnız kendi kusuru ve yanlışı değildir. Onun devletçi - ortanın solcusu - demokratik solcu savlarına ve önerilerine, sosyo-politik ortamın kendisi, pek destekleyici yanıt vermemiştir. Bir açıdan; CHP'nin kendisi, **«sol»**da, çağdaş anlamda, tutarlı bir eylem çizgisi gösterememiştir. Tersine, zaman - zaman, emek bilincinden başka etkilere kapılmayan emek güçlerini karşısına bile alıp, onları etkilemeye, hatta sindirmeye kalkmıştır. Şimdi, birden, işçi kitlesinin bir kesimini ihmal ederek, bir kesim sosyal içerikli demokratik eyleme geçiş, görkemli bir görüntü olur ama, gerçekliliğinin kanıtı olduğunu pek söyleyemeyiz henüz...

Türk-İş'e gelince, bu kuruluş; emeğin devrimci gücünü, demokratik bir yaşam, adaletli bir üretim sistemi içinde, etkin kılmak için kurulmuşa benzemez. Uzun zamanda, biçimsel bir demokratik görünüm altında, bir burjuva altyapısının eşitsiz - ayrıcalıklı - özgürlükler kısıntılısı sistemini payandalama işlevi ile görevlendirilmiştir. Şimdi birden, emek üzerinde bir demokrasi kurma görevliliğine, nasıl dönüşecek? Buna liberal biçimsel bir demokrasi idee'sinden (düşününden) esinlenmiş ideolojik yapısı elvermez.

Emek güçler için gerçek bir Toplumsal Anlaşma; ancak, demokrasiyi, emek üzerine dayatma anlaşması biçiminde olabilir. Bir siyasal kadro, ya da hükümet için ise, bir gerçek Toplumsal Anlaşma ülkedeki tüm emek güçlerini toplumsallıkta bir uyuma kavuşturmakla sağlanabilir. Onun için, bu anlaşmayı, tek ayaklı olmaktan çıkarıp, ona, sol siyasal kadroların ve sınıfsal emek gücü

doğrultusu izleyen sendikaların da katılmasını sağlamak gerekirdi. Bu yapılmazsa, anlaşma, toplumsal olmaz; ancak, sınıfsal emek gücüne karşı bir ittifak olur.

Nitekim, şimdiye kadar onun hükümlerini yorumlayanlar, hep, bu kuşkularını belirtmişlerdir.

B — Toplumsal Anlaşmaya, gelecek günlerin içinden bakmaya gelince :

Burada ilk akla gelen şudur: Sana göre, işçi; savurgan ücret sendikacılığından çıkıp, genel ekonominin gerektirdiği tutumluluğa, özveriye, işbirliğine yönelecektir.

Bu kuramsal olarak, üzerinde düşünülebilir bir öneridir. Ama, onu **«eşitçilik»** ilkesi, eşitçilik düzenlemesi, eşitçilik uygulaması üzerine oturtmak koşulu ile... Yani, ekonominin bütün yanlarını ve özünü, savurganlıktan kurtarmak koşulu ile; teknokrasi ve bürokrasiyi, tepeden inme ekonomi yönetimciliğinden uzaklaştırmak koşulu ile; girişimi, ekonominin, **«boyuna artan kar»**ın dışında ve üstünde, sosyal amacı ve kuralları olduğuna boyun eğdirmek koşulu ile... Yani, sistemin bütün ögelerini, tutumluluğa özveriye - birlikçiliğe indirgemek koşulu ile... Yoksa, finans kapital egemenliği gene sürer, onun işçiyi **«uydu»** yapma hırsları gene sürer. O zaman da, ortada, bir Toplum Anlaşması kalmaz.

İşçi tarihinde birçok anlaşma görülmüştür. Bunlardan kimisinin **«girişimi»** ve **«dinamiği»**; dışardadır. Ve bunlar, hemen - hemen her zaman, işgüç'lerini, egemen finans kapitale yanaştırıp, onunla işçiyi bütünleştirme istidadındadır. Özellikte, işçinin yalnız bir kesimi, bir ayağı ile yapılanlar...

Girişimi ve dinamiği, işçinin kendisi olan anlaşmalar ise; verimli ve anlamlı olanlardır. Çünkü, ancak, onlardır emeğin üzerindeki ekonomik ve sosyal baskıları kaldıran... işgüçlerini sefaletten - gereksinimlerden - korkudan kurtulmuşluğa kavuşturan... Böylece, işçiyi özgür bir istenç grubu olarak, ekonomide yönetimde siyasada **«tercih»** sahibi kılan...

Hangi nedenle olursa olsun. DİSK'in dışında kalmış olan bir anlaşma, gerçekten toplumsal olamaz. Bu nedenle de, tarihsel olamaz; emek tarihinin ve dolayısıyle de demokrasimizi işlerliğe kavuşturma tarihimizin gerçek

dönemecini oluşutramaz. Yalnız Türk-İş ile yapılan bir anlaşmanın, üstün bir sayısal değeri olabilir. Fakat, onun içinde, şimdilik, sınıfsal bir dinamik yoktur. Onun içindir ki bu anlaşma, şimdilik, Türk işçi yaşamı için bir **«kefil»**den de yoksundur. Bu kefili deyimleyecek olan, bu kefili verecek olan **«sınıfsal dinamik»**ten başkası değildir. Ona dayanmayan bir anlaşma toplumsal olamaz, çünkü emeği, gerektiğinde, bir demokratik özveriye de götüremez.

(Cumhuriyet, 5.8.978)

★

Abdi İPEKÇİ

GERÇEKÇİ BİR GİRİŞİM

Türk parasının değerini, doların değerine bağlı tutmak, doların macerasına bağımlı kılmak demektir. Ve dolar şimdi büyük maceralar geçiren, değeri sürekli olarak düşen bir paradır. Düşünün ki, ABD'nin iç politikasındaki her önemli olay doların durumunu etkilemekte, değiştirmektedir. Örneğin, Kongre'nin Başkan tarafından sunulan bir enerji politikasını onaylamaması bile doların değerini düşürmeye yetmektedir.

Türk parasının, ABD'nin iç politikasındaki gelişmelerden etkilenen bir para birimine bağlı kalması, hiç bir nedenle açıklanamaz ve hoşgörülemez. Kaldı ki, bunun somut zararları giderek artmaktadır. Doların değer kaybı, ona bağlı olarak saptanmış bulunan Türk lirasının, öteki para birimleri karşısındaki değerinde farklılıklar oluşturmakta bu da büyük spekülasyonlara yol açmaktadır.

Hem bu bakımdan, hem de Türk parasının gerçek değerine uygun bir ayarlama düzenine geçmek yönünden bir değişikliğe gerek vardı. Öğrenildiğine göre hükümet bu gereği benimsemiş ve Türk lirasının değerinin saptanmasında dolar yerine Uluslararası Para Fonu'nun oluşturduğu para birimi olan SDB'nin esas alınması yo-

lunda bir kararname hazırlamıştır.

Bu girişimin ne kadar yerinde olduğu ilk yankılardan bellidir. İktisatçısından bankacısına, tüccarından sanayicisine kadar herkes böyle bir değişikliğin olumluluğunda birleşmektedir. Ama muhalefet partisinin lideri bile karara karşı çıkmamakla bir bakıma girişimi onaylama gereğini duyduğunu belli etmektedir.

Gerçekten de böyle bir uygulama, Türk lirasını dolara ve onun maceralarına bağımlılıktan kurtaracağı gibi, gerçek değerini, siyasî nitelikte devalüasyonlara, kur ayarlamalarına gerek kalmadan kendiliğinden bulmasını sağlayacaktır.

Bu, her türlü spekülasyonu önleyeceği gibi, Türkiye'nin dış ekonomik ilişkilerine rahatlık getirecek, ihracatını geliştirmesine yardımcı olacak ve dünya ekonomisi ile bütünleşmesini kolaylaştıracaktır.

Gerçekçilik, her zaman yerinde bir tutumdur. Şimdi hazırlanan girişim de her bakımdan gerçekçi bir değişikliği getirecektir.

(Milliyet, 18.8.978)

★

Abdi İPEKÇİ

SOL'UN DURUMUNUN ÖZETİ

TİU, TSİP, VP, TİKP, TSP, TBP, TEP, İGD, DEV GENÇ, YDGF, DGB, DLB, Halkın Kurtuluşu, Halkın Yolu, Halkın Sesi, Halkın Birliği, Aydınlık, Direniş, TİKKO, THKO, THKP-C, THKP-C-MLSPB, TKP, Partizan, İKB, ĐDKD, GSB, DHKD, PİM, TÖB-DER (Demokratik Merkeziyetçiler, Birlik Dayanışma, Halkçı Eğitimciler, Devrimci Demokratlar, Özgürlük Yolu, Yurtsever Öğretmenler), DÖB, DEV-LİS, DEV-GÖR, DEV-YOL, GENÇ-GÜÇ, PDA. ALÖB, POL-DER, DKD, İLD, vs, vs, vs...

(Milliyet, 25.8.978)

★

Vedat Nedim TÖR

AZ GELİŞMİŞLİK AYIBI VE BİLİM

Türkiye, az gelişmişlik ayıbından, Cumhuriyetin kuruluşundan 55 yıl geçmiş olmasına karşın, hâlâ kurtulamadı. Bu 55 yıl içinde, hiç kuşkusuz, çok olumlu, fakat bölük pörçük bazı ilerlemeler oldu.

Söz gelişi, 1929 yılında, en çok ithal edilen mallar tekstil ürünleri idi; Kefen bezi bile yabancı ülkelerden satın alınırdı. Şimdi ise, en çok ihraç edilen malların başında tekstil ürünleri yer alıyor. O zaman, Marsilya'dan patates de ithal edilirdi! Şimdi, dışarıya satılamayan patatesler çürüyor! Yine o zaman, Yafa'dan portakal! Daha da gülüncü, Nice'den çiçek ithal edilirdi! Elektrik, havagazı, tramvay, demiryolu, kömür, işletmeleri de hep yabancı şirketlerin elinde idi.

Fakat bu 55 yıl içinde, dünyada olup bitenlere şöyle bir göz atılırsa, Türkiye'nin ilerleme temposunun ne kadar ağır olduğu görülür. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı'ndan her şeyi, ama her şeyi yanıp yıkılmış yerle bir olmuş, üstelik de ikiye bölünmüş olmasına karşın Almanya, 8 - 10 yıl içinde yine her bakımdan uluslararası üstünlüğe kavuşabildi. Bir zamanlar «çobanlar ülkesi» komşu ülke Bulgaristan, şimdi Türkiye'ye elektrik, işlenmiş demir, traktör satabilecek düzeye erişti. Solucanların bile yaşayamadığı tuzlu çöller ülkesi, demirden, kömürden yoksun İsrail de şimdi ileri bir tarım endüstri ülkesi olabildi.

Görülüyor ki, politik rejimleri birbirinden apayrı ülkelerin ekonomik ve kültürel kalkınma temposu bakımından ortak bir yanları var: Politikalarının bilimsel temellere dayanması...

Berlin Üniversitesi'ndeki Profesör Werner Sombart her fırsattan yararlanarak, «Politika, bilimin yaşama uygulanması olmalıdır» derdi. Türkiye'nin tek adamı Ata-

türk de «En gerçek yol gösterici bilimdir» dememiş miydi?

İşte, politikayı demagojik lâf ebeliğinden kurtarıp bilimsel ve teknik bir «plan disiplini» altına alabilen ülkelerde kalkınma şaşılacak bir hızla çabuklaşıyor.

Ne yazık ki, Plan Dairesi, Anayasa Mahkemesi, Devlet Şûrâsı gibi partiler üstü, yerli ve yabancı bilim ve teknik uzmanlarından kurulu özerk bir organ olarak değil, daima değişen politik koalisyonların emrinde bir kapıkulu organı olarak politikanın eline teslim edildi.

Türkiye, hem tarih, hem de doğa nimetleri bakımından âdeta şımartılmış, eşsiz bir ülkedir. Yeryüzünde Urartulardan Osmanlılara kadar çeşitli uygarlıkların beşiği olmuş tek imtiyazlı ülke, hiç kuşkusuz, Türkiye'dir. Türkiye, aynı zamanda, kıyı, dağ, ova, göl gibi doğa çeşitliliği ve güzellikleri bakımındanda yine çok zengin bir ülkedir. Bu bakımdan ileri bir turizm endüstrisinin gerektirdiği bilimsel ve sistemli bir politikanın uygulanması, Türkiye'yi bu 55 yıl içinde dünyanın en itibarlı, en üstün gelirli bir «turizm cenneti» yapabilirdi.

Aynı beceriksizlik, enerji politikası'nda da sırıtıyor: Su, kömür, petrol gibi kaynaklar gereği gibi değerlendirilemediği için, Türkiye şimdi varını yoğunu petrol ve benzin girdilerine harcıyor! Tarım ve hayvancılık sektörlerinde de verimi en düşük ülkeler arasındadır. Endüstrileşme çabaları da çokluk, dışarıya bağlı montaj endüstrisi düzeyinde kaldı.

Eğitim politikası da büyük bir kargaşa içinde... Gençlik potansiyeli gittikçe artan bir ülkede öğrenimin bütün dallarındaki korkunç yetersizlik yıldan yıla haykırış halini arıyor. Bunun sonucunda da ülkeye yararlı olmak coşkusunu yitirmiş, çeşitli renkleri bunalımlar içinde kıvranan, mutsuz bir gençlik yığını yıldan yıla yoğunlaşıyor.

Gençleri üniversite sınavlarındaki şanslarına göre değil, kalkınma planlarının gereksinmelerine ve bireysel yeteneklerine göre çeşitli teknik ve bilim alanlarına yöneltmek, çok köklü bir eğitim devrimini gerektiriyor. Atatürk çağında başlatılan «sanat okulları» politikası ve ille «Köy Enstitüleri» denemesi, üniversitelere saldırıyı ön-

leyebilecek çok hayırlı adımlardı.

Toplumun hangi yüzüne bakarsak bakalım, politikadaki bilimsel yetersizlik bütün acılığı ile sırıtıyor.

Oysa, bugün Türkiye bilimsel açıdan hiç de azgelişmiş bir ülke değildir. Fakat, bu bilim ve teknik sektörü, çokluk politik partilerin demagojik savaşı dışında kalmayı yeğliyor. Bu yüzden kültürel ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak için politika anlayışında köklü bir devrime gereksinim vardır: Politika, bilimin buyruğu altına girmelidir.

(Milliyet, 7.7.978)

★

Orhan APAYDIN

CEPHE HÜKÜMETİ

12 Mart döneminin 1973 seçimleri ile sona ermesini izleyen dönemde faşist tırmanma terör yöntemleriyle birlikte hızlanmış ve bugünkü düzeyine ulaşmıştır.

CHP - MSP koalisyonunda komando saldırıları etkili değildir. Ancak, koalisyonun dağılmasından sonra Milliyetçi Cephe'nin oluşturulması ve iktidara hazırlanması sıralarında komando eylemleri hızlanmıştır. 19 aralıkta devrimci **Şahin Aydın** bıçaklanarak, CHP'li işçi **Hüseyin Örek** komandolar tarafından dövülmeyle öldürülmüşlerdir. 1975 ocak ve şubat aylarında ise komando saldırıları tırmanmaya yönelmiştir. 20 ocakta Ankara'da Ticaret ve Turizm Yüksek Okulu öğrencisi devrimci **Veli Yıldırım,** demir çubukla, 23 ocakta da İstanbul Vatan Mühendislik Okulu Öğrencisi **Kerim Yaman,** kurşunlanarak öldürülmüşlerdir.

Sokaktaki gücünü kanıtlayan MHP, parlamentodaki üç üyesi ile MC koalisyon hükümetine girmiş, iktadar olmuştur.

31 Mart 1975'den 1 Ocak 1978'e kadar süren MC döneminde faşistler büyük ölçüde devlet bürokrasisine sızmışlardır. Özellikle güvenlik kuvvetlerinin kilit nokta-

larına yerleşen MHP yanlıları, komando operasyonlarını kolaylaştırmışlardır.

MC iktidarlarında 500'ü bulan siyasal cinayetin failleri komandolardır. Cinayetler genellikle faili meçhul kalmış, komandolara bir bakıma **«adam öldürme özgürlüğü»** tanınmıştır. Komando terörünün desteğinde tırmanan faşizm, öğretmen yetiştiren okullarla, üniversitelerin büyük bir bölümünü denetimi altına almıştır..

Eğitim Enstitülerine giriş 1976'da yürürlüğe konan mülakat yöntemi, büyük ölçüde MHP yanlılarının bu okullara girmelerini ve öğrenciler arasında geniş bir taban oluşturmalarını sağlamıştır. Ayrıca, Eğitim Enstitülerinde okuyan 2 bini aşkın öğrenci, devrimci oldukları gerekçesiyle okullarından fiilen uzaklaştırılmışlardır. Gazi Eğitim Enstitüsü ile Atatürk Eğitim Enstitüsü tümüyle faşist işgal altına girmiştir.

Azınlıkta oldukları fakültelerde faşistler, devrimcileri zor yöntemleriyle sokmayarak denetim altına almışlardır. Öğrenci öldürme olayları planlı bir biçimde üniversitelerde faşist işgali sürdürmek için yaratılmıştır. 1976 ve 1977 yıllarını kaplayan terör ortamı, komandoların cinayetleriyle doludur. Bu ortamda kimlerin ve niçin öldürdükleri açıkla bellidir 1967 - 68 yıllarında açılmaya başlayan kamplarda yetişen gençler, Başbuğlarının vur emrini körü körüne yerine getiren, silah kullanmakta becerikli profesyonel katil çetelerini oluşturmuşlardır.

MC döneminde kim niçin öldürüldü? sorusunun yanıtında sorumluluk açısından MHP ve Ülkü Ocakları kadar Adalet Partisinin yönetici kadrosu da gösterilmelidir..

(Cumhuriyet, 15.9.978)

★

Mehmed KEMAL

ATMA RECEP...

İzmir Milletvekilliğinden Turizm Bakanlığına gelen Alev Coşkun, **«Ege'yi turizm cenneti yapacağız»** diyor.

Ege, doğa olarak cennettir ama, biz bu cenneti cehenneme çevirmişiz. Kıyı yağmasından tutun da, çevre kirliliğine değin elimizden geleni ardımıza koymamışız. Tarihsel görkemi ile belleklerde yaşayan Ege nerdeyse kirlene kirlene değerini yitirmek üzeredir. Bu gerçeği görmeden bol keseden atmak kimseye birşey kazandırmaz. Hele hiç bir gerçeği halktan gizlemeden, halkla birlikte bir yaşam ilkesini benimseyen Ecevit yönetimi Bakanlarından birine hiçbir şey kazandırmaz, belki de aldatmaca olur.

Son günlerde öyle görüyoruz ki Alev Coşkun dostumuz her adımında dolu atıp boş tutmaktadır. İstanbul'a geçende gelişinde gazinocularla yaptığı söyleşide kimlerin adına konuşmuştur? Gazinolarda fiks menünün 400 lira olduğunu açıklamış, bundan heveslenerek gazinolara gidenler adam başına bin liradan fazla para ödeyerek kazıklanmışlardır. Aldığımız mektuplarda, **«Lütfen Alev Coşkun Beye söyleyiniz, fiks menünün 400 lira olduğunu söylemek suretiyle bizleri kandırmıştır»** denilmektedir.

Ülkemizin, önümüzdeki seçimlere Ecevit yönetimi ile gitmesi zorunludur. Tanrı bu ülkeye bir daha MC hükümetlerini egemen kılmasın... Aklı başında her yurttaşın geçim sıkıntısı, kira derdi, asayişin düzelmemesine karşın düşündüğü birdir. Elbette bu dönem, Ecevit yönetimiyle atlatılacaktır. Başkaca çaresi yoktur. Ancak Ecevit kabinesinde görev almış Bakanların da her atacakları adımda, her söyleyecekleri sözde tartılı olması gerekir. Bol keseden atmalarla, ölçüsüz sözlerle halkla kaynaşma olmaz.

Türkiye bir turizm cenneti olabilir. Ancak bu yöntemle olmaz. Hele geçtiğimiz şeker bayramında, Ege, tatile çıkanlar için cennet değil cehennem olmuştur. Gidenler otel bulamamışlar, en pahalı, lüks oteller de dahil dolmuştur. Yerli turistlere yer bulunamayan bir ülkeye yabancı turist gelir mi? Gelse bile açıkta kalır.

Turizm Bakanı Romanya'ya birkaç sefer yapmıştır. Oraların turistler için imkânlarını görmüştür. Bizimle bir turizm işbirliğini geliştirmek isteyen Romenlere kiralanan vapurun kepazeliği ortadadır. Bir tuvalet sorunu bile

çözümlenememiştir. Tuvaletlere girenler kusmamak için yüz geri dışarı uğramışlardır. Romenlerin sadece turizm alanında değil, her alanda rakamları büyüktür. Büyük sayılarla iş görmektedirler. Şu kadar bin kişiye yatak, şu kadar bin kişiye yemek, şu kadar bin kişiye eğlence isterler. Oysa ummadığımız bir anda İstanbul'a birkaç binlik bir turist kafilesi uğrasa ne yatırabiliriz, ne yedirebiliriz, ne eğlendirebiliriz. Bunlar bilinmiyor mu, biliniyor. Öyleyse ne dye bol keseden atıyoruz? Kendimizi değilse kimi kandırıyoruz?

Böyle atıcılara **«atma Recep, din kardeşiyiz»** derler.

(Cumhuriyet, 20.9.978)

★

Prof. Dr. Tahsin YÜCEL

DİL DEVRİMİNİN BUGÜNÜ

Türkçemizin yapısı içinde sırıtan, anlatım gücünü sınırlayan yabancı öğelerden alınarak kendi öz kaynaklarından beslenen, tutarlı bir dil durumuna gelmesinin gereğine inanarak elden geldiğince arı bir dil kullanmayı ilke edinen aydınlarımız iyi bilirler; daha yedi, sekiz yıl öncesine değin, dilimizin ulaştığı aşamada bize çok aykırı gelen «eski» sözcükler yerine, belki onlar ölçüsünde yaygın olmayan, ama bağlamıyla çok daha iyi kaynaşan, yeni sözcükler bulmak, düşünsel ve bilimsel gelişimin getirdiği yeni kavramlara kendi dilimizde karşılıklar aramak, bulamayınca da yaratmak için uzun uzun sözlük karıştırdığımız, belleğimizi, imgelemimizi zorladığımız çok olurdu. Bugün ise önce yeni sözcükler geliyor usumuza, bir zamanlar yerlerinden topla tüfekle kımıldatılamıyacağı sanılan eski karşılıklarını anımsamakta bile güçlük çekiyoruz. Üstelik, o unutulmuş sözcüklerin alışılmış savunucuları da ister istemez bizim sözcüklerimizle yazıyorlar. Bilim ve sanat kavramlarını geniş ölçüde karşılayan oldukça zengin bir terim dağarcığımız var; yeni terimler yaratmak eskiye oranla çok daha kolay. Kısacası, nereden bakarsak bakalım dil devriminin amacına ulaş-

tığını kanıtlıyor her şey.

Söylemek bile fazla, gerek Türk Dil Kurumu ile geniş bir aydın kitlesinin ortak çabalarına borçlu olduğumuz bu yadsınmaz sonuç, gerekse bu sonucu doğrulayan bilimsel açıklamalar karşısında, bunca yıldır bu devrime karşı çıkmış olanların durmadan yinelenen savları daha bir çocuksu, daha bir ilkel görünüyor ister istemez. Bu yüzden olacak, aralarında kendilerine «devrimci» diyenlerin de bulunduğu bir takım tutucu yazarlar, daha dolambaçlı bir yol seçerek, artık yadsımayı göze alamadıkları bu büyük sonucun günümüz kuşaklarıyla eski ekinimiz arasında kopukluk yaratmak gibi kötü bir yan etkisi olduğunu ileri sürüyor, eski ekinimizin bizler için anlaşılmaz olmuş ürünlerini yeniden anlaşılır kılmak üzere okullarda Arapça okutulmasının, en azından Arap abecesinin yaygınlaştırılmasının kaçınılmaz bir zorunluk olduğunu söylüyorlar. Ne var ki, önce tarihsel gerçekler yalanlıyor savlarını: bir kez, bugün «yaşadığımız» ekin, her toplumda olduğu gibi, tarihsel bir sürecin sonucu olduğuna göre, kesin bir ekin kopukluğundan sözetmek saçma. İkincisi bir Yunus Emre'nin, bir Dede Korkut'un dilini bugün de anlayabilmemiz eski yapıtlarımızın tümünün değil, ancak bir bölümünün anlaşılmaz duruma geldiğini gösterir, üçüncüsü bu bölümde yer alan yapıtların kitle için anlaşılırlık niteliğini hiç bir zaman kazanmamış ya da dil devriminin başlamasından çok önce yitirmiş olduğunu, daha nice olgularla birlikte, gazetesinde «halkın anlayacağı» bir dil kullanmak isteyen Şinasi'nin tutumu kanıtlar.

Ama, hemen söylemek gerekir ki, bugün ardından ağıtlar yakılan eski yazı dilini bütün toplumun «doğal» dili gibi gösterme saptırmacaları da Şinasi'nin önderlik ettiği tutumun sonucu olan, yeni bir «yapma» dilin saltlaştırılmasına dayanır. O dönemin iyi niyetli yazarları, halktan kopmuş saray çevresinin yazar ve ozanlarına oranla daha geniş bir kitleye ulaşmalarını sağlayacak bir «orta yol» bulmak ister, bu çevrenin yazı dilini halk dilinden aldıkları öğelerle sulandırıp bir karma dil oluştururlar. Böylece, gittikçe gelişen yayın ve eğitim olanaklarının da yardımıyla, bugün olduğu gibi o gün de «doğal»

gelişimini sürdüren konuşma diline her bakımdan yabancı olan bir yığın sözcük ve terim, görecek bir yaygınlık kazanarak, öteden beri bu dile yerleşmiş öğeler gibi görünmeye başlar daha doğrusu öyle gösterilir. Bununla da yetinilmez: Arapça ve Farsça köklerden yeni terimler üretilmesini önerdikten sonra, yasak savarcasına, «yahut Türkçeden» diye ekleyen Ziya Gökalp'ın görüşüne uygun olarak, yabancı köklerden yerli yersiz, yalan yanlış sayısız terimler üretilir. Tutucu çevrelerin, «Türkçeleşmiştir. Türkçedir» diye savunageldikleri yabancı kökenli sözcük ve terimlerin çoğu bu karmaşık geçiş döneminin ürünleridir.

Saray çevresinin düşün ve yazın ürünleri Şinasi'nin çağında bile geniş kitle için anlaşılmaz kaldığına göre, dil devriminin anlaşılmazlığa ittiğini düşünebileceğimiz bir takım ekin ürünlerimiz varsa, bunlar ancak bu karmaşık geçiş döneminin yapıtları ile onların günümüzdeki uzantıları olabilir. Ama bu geçiş döneminin çok uzun ve çok zengin olduğunu yineleyip durduğumuz ekin tarihimiz içinde küçücük bir dilimden öte bir şey olmaması bir yana, bugün bir Yahya Kemal'in, bir Yakup Kadri'nin dilinin gittikçe daha güç anlaşılmasının suçunu bütünüyle dil devrimine yüklemek de haksızlık olur. Çünkü, biliyoruz her şeyden önce açıklıktır dil devriminin ereği, aksak ve karmaşık öğelerden arınıp doğal akışına kavuşmuş tutarlı bir dil oluşturarak ulusal ekinin yaygınlığını ve sürekliliğini sağlamaktır. Sağlamaya da çoktan başladı.

Ne olursa olsun, devrimin bu noktasında, arı dili benimsemiş yazarlarımız, yapıtlarının başarısı oranında, bugün olduğu gibi yarın da rahatlıkla okunacaklarına güvenebiliyorlar.

(Cumhuriyet, 26.9.978)

★

Dr. Zeki KURUCA

«VATAN HİZMETİ»

Ülkemizde son üç - beş ay içinde, sosyal ve ekonomik alanlarda ilginç bazı girişimler yapıldığını görüyo-

ruz. Örneğin, Gençlik ve Spor Bakanlığı «Toplumsal Kalkınmada Gençlik Projesi» uygulamasına başladı. Köy İşleri Bakanlığı «Köye Ulaşım Projesi» ve «Köylüye İş Projesi» gibi çarpıcı bazı uygulamalara koyuldu. Çalışma Bakanlığı, işçilerimizin bir bölümü ile «Toplumsal Anlaşma» imzalandı. Sağlık Bakanlığı, Tıp Fakültelerinde tam gün çalışma uygulamasını kanunlaştırdı. Ve nihayet Milli Savunma Bakanlığı, Silâhlı Kuvvetlerimizin, ülkemizin ekonomik kalkınmasına ne gibi etkin katkılarda bulunabileceğini araştırmaya başladı.

Bütün bu girişimleri, hangi siyasal parti ve düşüncede olursak olalım, ciddiye alıp, üzerinde durmak ve düşünmek zorundayız. Biz bu girişimlerin altında, içinde yaşadığımız topluma, üzerinde yaşadığımız ülkeye karşı borçlu olmak gibi geniş kapsamlı bir «Vatan hizmeti» kavramının yer aldığına inanıyoruz. Bu nedenle, bu girişimleri alkışlayanlar ve bunlara karşı çıkıp hafife alanların konuya duygusal açıdan yaklaşmaları yerine, daha akıcı bir yaklaşımla ele almanın gereğine inanıyoruz. Diğer bir deyimle, konuyla, romantik ve politik olmaktan çok hukuksal ve ekonomik açıdan yaklaşmanın daha tutarlı bir davranış olacağı kanısındayız.

ANAYASA'NIN 60. MADDESİ

Konuya hukuksal ve ekonomik açılardan yaklaşırken karşımıza ilk çıkan öge, Anayasamızın 60'ıncı maddesi oluyor. Hemen bu maddeyi izleyen «Vergi Ödevi» başlıklı 61'inci madde üzerinde kamuoyunda, o kadar çok durulmasına karşın, «Vatan Hizmeti» başlıklı 60'ıncı madde üzerinde hemen hiç durulmamıştır. Anayasa uzmanlarının daha yetkili olarak ele alabilecekleri kuşkusuz olan bu madde hükmünden anladığımıza göre, «Vatan hizmeti, her Türkün hakkı ve ödevi sayılmış» ve bu ödevin «Silâhlı kuvvetlerde» ve diğer «Kamu hizmetlerinde» yerine getirileceği öngörülmüştür. Aynı maddede sözkonusu vatan hizmetinin ne şekilde yerine getirileceğinin ancak «kanunla düzenleneceği» ifade edilmiştir. Demek oluyor ki, Silâhlı Kuvvetler'de ve diğer kamu hizmetleri alanında yapılacak bu ödevin önkoşulu bir kanuna dayanma-

sıdır. Diğer önemli husus da, kanuna dayalı olması gereken «Vatan Hizmetinin» sadece askerî alanda değil, sivil kamu hizmeti alanlarında da yerine getirileceğinin Anayasamızda açıkca öngörülmüş olmasıdır.

UYGULAMAYA KONMADI

Oysa, Anayasamızın bu açık hükmüne karşın, sözkonusu vatan hizmeti sadece askeri alanda uygulanmış ve sadece bu alana ilişkin kanunlar çıkarılmıştır. Anayasamıza göre her Türk'ün hakkı ve ödevi sayılan vatan hizmeti, diğer komu hizmetleri yönünden bugüne kadar ele alınmamıştır. Fakat bugün, gerek kamuoyunda ve gerekse Silâhlı Kuvvetlerimiz içinde, vatan savunmasının, ekonomik güçden soyutlanarak düşünülemiyeceği kanısı yerleşmiştir. Bu nedenle, zorunlu vatan hizmetinin, askeri yönü kadar sivil kamu hizmetleri yönünden yürürlüğe konması zamanı artık gelmiştir. Daha açık biçimde uygulamak gerekirse, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin, ülkemizin ekonomik kalkınmasına ne gibi katkılarda bulunabileceğinin araştırıldığı ve içine düştüğümüz ekonomik dar boğazlardan nasıl geçip esenliğe kavuşabileceğimizin yollarının araştırıldığı şu bunalımlı günlerimizde, Anayasamızda yer alan «Vatan Hizmeti» maddesinin getirdiği olanaklar üzerinde durmak ve bu maddeyi, özüne inerek en geniş anlamıyla işletmek zorundayız. Bu sorun, askeri savunmamız kadar ve belki de ondan daha ağır yurt savunması ile ekonomik kalkınma eş değerde ve birbirinden ayrılmaz kavramlar sayılmaktadır.

Bilindiği gibi, ekonomik kalkınma, en basit tanımıyla, yatırımlarla sağlanabilir. Yatırım ise emek ve sermayenin ekonomik ve teknik anlamda bileşimiyle oluşmaktadır. Geri kalmış toplumlarda ise, emeğin bol fakat sermayenin kıt olduğunu da biliyoruz. Gene biliyoruz ki, sermaye kıtlığını gidermek için emek yoğun nitelikle yatırımlarla kalkınma olanakları her zaman bulunabilmektedir. Fakat burada önemli saydığımız bir noktaya değinmemiz gerekir. O da şudur. Emek yoğun yatırımlarda emeğin bedeli tam olarak ödemeye kalktığımız takdirde, sağlıklı kaynak yetersizliği nedeniyle, yani kıt sermaye

sorunu, gene ekonomik darboğazlar yaratacaktır. Bu nedenle, belli bir süre için zorunlu sivil vatan hizmeti sırasında, hiç ücret ödemeden ya da en az ücret ödemek suretiyle —tam bir eşitlik kuralı içinde— ya da —hizmet ödevlilerinin niteliklerine göre az farklılık içinde— işleyen bir sistemle Anayasamızın sözünü ettiğimiz hükmünü işletmek gerekir.

İŞBİRLİĞİ KURULMALI

Vatan hizmetinin bir bütün olduğu düşünülürse askeri ve sivil alandaki bölümleri arasında yakın ilişki ve işbirliği kurmak ve özellikle vasıfsız ödevlileri, silâhlı kuvvetlerdeki hizmeti esnasında sivil vatan hizmetine de hazırlamak mümkündür. Vasıflı ödevliler ise meşlek ve ihtisaslarıyla ilgili alanlarda, bu vatan hizmetlerini —Silâhlı hizmetlerinden önce ya da sonra— yerine getirebilirler. Önemli bir husus da şudur: Silâhlı Kuvvetler'deki vatan hizmeti sadece erkekler için söz konusu olduğu halde sivil vatan hizmeti kadın erkek her Türk'ün ödevi olarak uygulamaya konabilir. Nitekim Gençlik Projesi uygulamasında bunun öncü örneğini sınırlı bir ölçüde de olsa çözmüş bulunuyoruz.

Kaba çizgileriyle belirtmeye çalıştığımız bir düzen içinde ve Anayasamızın öngördüğü koşullar altında yürürlüğe konacak Vatan Hizmeti Uygulaması ile Kalkınmada Gençlik Projesi, Köye Ulaşım Projesi, Köylüye İş Projesi ve Tam gün çalışma gibi girişimler bir taraftan hukuksal temele oturtulacak, diğer taraftan da sürekli ve ekonomik amacına erişimli bir isterlik kazanacak ve her türlü hizmetin yurt yüzeyine eşit ölçüde dağılımı sağlanmış olacaktır.

(Cumhuriyet, 28.9.978)

★

Necati ZİNCİRKIRAN

KEDİLER BİLE MUTLU

Yunanlı filozof Pythagoras (Pisagor) Sisam adasında

hem de bizim kaldığımız Pithagorion limanında doğmuştur. Pisagor'u daha ortaokul sıralarından biliriz. Çarpım cetveli onun buluşudur. Geometride ünlü «Eşşek teorisi» hâlâ kendi adıyla anılır:

«Bir dik üçgende hipotenüsün karesi, dik kenarların kareleri toplamına eşittir.»

Pisagor'un ülkesinin insanları, şimdi daha çok tarımla uğraşıyor. Bağcılık, pamukçuluk, tütüncülük, başlıca uğraşları arasında yer alıyor.

Ya turizm?

Evet, bulunduğumuz limanın üzerinden uçaklar Sisam havaalanına inerken doğrusunu söylemek gerekirse:

-Bravo adamlara, demekten kendimizi alamıyorduk. Atina'dan gelen tarifeli uçakların dışında günde üç tarifesiz turist uçağı (Charter) İskandinav ülkelerinden bu adaya İsveçli, Danimarkalı turist getiriyordu. Bu uçakların her biri 200 turist taşıyan cinstendi. Boeing 707 tipindeydi.

Sorduğumuzda, turist mevsiminin nisan ayı sonunda başladığını ve eylül sonuna kadar devam ettiğini söylemişlerdi. Bunun dışında bizim Kuşadası yoluyla, Pire'den gemilerle, feribotlarla diğer adalardan gelenleri de sayarsak sadece Sisam adasına bir yaz mevsiminde ortalama 30 bin turist gelip, en az bir hafta ya da 15 gün kalıyordu.

Sisam'da öyle büyük oteller yok. Daha çok pansiyon cinsinden yatacak yerler var. Ama hepsi temiz. Tuvaleti, duşu, yatağı, çarşafı tek standart halinde. Bütün köyler, kasabalar turizme açılmış. Devlet, adada turizmi geliştirmek için bütün olanaklarını seferber etmiş. Evini turiste açmak isteyenlere öngördüğü standartlar dahilinde, uzun vadeli ve düşük faizli kredi veriyor, teknik yardımda bulunuyor, sonra da sıkı kontrol ediyor. Turistler için adanın her tarafına, görülecek antik yerlere, diğer kasaba ve köylere günün belirli saatlerinde otobüsler, minibüsler kaldırılıyor. Fiyatlar belli, kimse bir kuruş fazla para ödemiyor. Aldatılmak, para için sıkboğaz edilmek, dövülmek, sövülmek, soyulmak yok...

Turizmin ada ekonomisine katkısını buraya ikinci kez geldiğim için çok iyi gördüm ve anladım.

Samos, yani Sisam şarabı ile, uzosu ile ünlü bir adadır. «Samos Süper», «Samos Extra» diye iki cins uzosu vardır ki girdiğimiz beş dükkandan ancak birinde bunlardan bulabildik.

-Neden yok? diye sorduğumuzda dükkan sahibi.

-Yetiştiremiyorlar. Ancak bu kadar. Çok talep oluyor. Hele bu mevsimde hiç bir şey yetiştiremiyoruz. Tabii, üretim her geçen yıl artıyor, ama turist adedi de artıyor. Gelecek yıllar daha iyi olacak sanırım.

Adada, çanak, çömlek, tabak, kilim, halı ve ağaçtan el yapısı bir sürü hediyelik eşya da imal ediliyor ve satılıyor.

En güzel sözü 75 yaşındaki bir Sisamlı eski denizci söyledi.

-Biz 10 yıl öncesine kadar geçimimizi sağlamak için dışarılarda çalışırdık. Şimdi burada meydana çıkan işlere yetişemiyoruz.

Çevredeki küçük adalarla beraber, 50 bin nüfusu olan Sisam adasında vızır vızır iş yapan, gecede bir kaç kez dolup boşalan lokantaların masalarından artan yemeklerle semiren kedilerin bile mutlu olduğunu söylersem zannederim çok şey ifade etmiş olurum!..

(Günaydın, 2.10.975)

★

Mümtaz SOYSAL

NİYAZİ'LER ÜLKESİ

Herhangi bir günü alın. Hem de «anarşi» denen olaylardan ölenlerin hayli kalabalık olduğu bir gün olsun.

O günün Türkiye'sinde, trafik kazalarından ya da «geliyorum» diyen belâlardan giden can sayısı mutlaka daha fazladır.

Aslında, her iki istatistik, yani anarşiden ölenlerle görünür kazalardan ölenlerin sayıları, birbiriyle çok sıkı bir biçimde ilişkili: İnsan hayatının bunca ucuzladığı bir ülkede, insanların pisi pisine ölmesiyle pisi pisine öl-

dürülmesi arasında çok ufacık bir bilinç farkı vardır. Her günkü vurdumduymazlığı yüzünden ölümlü kazalara yol açan sorumsuz sorumlu ile bilmem hangi ülkü uğruna kendi kardeşinin üzerine tabanca boşaltan bıyığı yeni terlemiş çocuk kafalı delikanlı can savurganlığında birleşirler. Türkiye, anlamsızca ölenlerin, Niyazi'lerin ülkesidir.

Çevrenizde bu savurganlığın çeşitli örneklerini görürsünüz. İlk bakışta hiç önemi ve tehlikesi yokmuş gibi gözünüzü alıştırdığınız durumların hepsi anlamsız ölümlere gebedir.

Asfaltta ufacık bir çukur açılmış. Bir kürek ziftle kapatılabilecek iken kapatılmadığı için, gelen geçen araçların sürtmesiyle iyice oyulmuş. Hiçbir işaret, hiçbir uyarma çabası olmadığı için de, çukuru farkeden her sürücü birdenbire direksiyon kırıyor. Karşıdan gelen sürücü de berikinin ne yaptığını kestiremediği için arabasını yolun kenarına fırlatmak zorunda. Kaldırımsız yollarda arabalar arasından ilerlemeye çalışan yaya, bu beklenmedik direksiyon kırışların kurbanı olup giderse sorumlu kim olacak? Daha doğrusu, asıl sorumlunun peşine süşülüp belediyenin yakasına yapışılır mı?

Adam, kimbilir kaçıncı apartmanını dikmek üzere inşaat yapıyor. Kumu, kireci, demiri sorumsuzca yol kenarına yığmış. Yayaları koruyacak en ufak bir önlem yok. Çoluk çocuk, inşaat sahibinin apartmanı rahatça yükselsin diye, vızır vızır geçen arabalara sürtünürcesine yolun kenarından ilerlemeye çalışıyor. Küçük çocuk anasının elinden fırlayıp araba altına gitse, kumu yol ortasına yığan müteahhide, ona ses çıkarmayan görevliye sorgu açan olur mu?

Örnekleri istediğiniz kadar çoğaltabilirsiniz. Kaldırımlarda çakmaklara doldurulan gazlardan dükkân yığınlarıyla geçit vermeyen sözde «pasaj»lara kadar, her şey, can savurganlığının sorumlusu olarak gözlerimizin önündedir.

Türkiye'yi az çok bilen bir İsveçli gazetecinin evinde duvara yapıştırılmış Türkçe bir afiş görmüştüm: İstanbul'un Taksim Alanı'ndaki 1 Mayıs 1977 mitingiyle ilgili

bir afiş. Türkiye'den alıp getirmiş, evinin duvarına asmış.

«O günü unutamam» diyor, «Bizim ülkenin işçi hareketi, bütün tarihi boyunca sekiz kurban vermiş. Sabah-akşam bunu söyler, sekiz kişinin kanıyla kurulmuş bir hareketin sağlamlığından dem vururuz. Sizde ise, o gün kırka yakın kişi öldü, unutuldu gitti. Niçin?»

Evet, niçin?

Niçin unutulup gittiğini hiç düşündük mü acaba?

Aslında unutulmaması gereken bir olay. Otuz - kırk kişinin birden ölmesi ne demektir? Kaçı vurularak öldü, kaçı ezilerek? Kim ateş etti? Düzenleyenler kim? Sorumlular kimler? Günün görevlilerinden, günün iktidar sahiplerinden hesap soruldu mu?

Belki de, biraz deşilse, şimdiki olayların ipuçlarına rastlanacak.

Deşilmemiş, kurcalanmamış olması, bir bakıma pek esrarengiz değil mi?

Ama, bir bakıma da, pek doğal.

Daha doğrusu, can pazarındaki ucuzluğa öylesine alışmışız ki, bu gibi olayları olağan sayıp peşine düşmüyoruz.

Galiba olayları düzenleyenler de bu toplumsal vurdumduymazlığın boş bıraktığı alanda cirit atıyorlar.

Kısır, kısır olduğu kadar da ölümlerle dolu bir döngü bu: Toplum can savurganlığına alışık olduğu için, yığınları etkilemek ve halkta panik duygusu yaratmak isteyenler gitgide daha çok insan öldürmek, daha çok kan akıtmak peşindeler.

Onun içindir ki, böyle bir kısır döngünün kurulması, kanayan bir tek burnun bile sorumlusunu aramakla başlar.

(Milliyet, 17.10.978)

★

Attila İLHAN

DİDELER RUŞEN...

Memlekette muzip çok, şeytanın biri 16 Ekim tarihli bir gazeteden ünlü iş adamı Vehbi Koç'un Yankı

Dergisine verdiği demeci kesmiş yollamış, altına eklediği notta diyor ki, Allah aşkına söylenenleri Türk-İş'in son açıklamalarıyla bir karşılaştırın! Gerçekten ilginç, bi razdan o işe girişeceğiz ya, birkaç gün önce benim şu Türk-İş ve DİSK eylem birliği konusundaki dedikleri-min satırı satırına gerçekleşmesine ne buyrulur? Bilmem sözümüze kulak verdirebilmek için sakal mı bırakmak lazım?

Ne mi demiştim, şunu: Aslında bu Türk-İş'le DİSK arasında anarşiye karşı güçbirliği planının arkasından AP'yi etkisizleştirmek, CHP ile işbirliğine getirmek düşüncesi yatıyor. Gerçekten öyleymiş! Daha bunu o ya zının uyandırdığı sevimsiz tepkilerden anlamıştım doğrusunu isterseniz, ama uzun müzakerelerden sonra Türk -İş'in anhası minhası lafı getirip AP/CHP işbirliğine bağlaması düşüncemi büsbütün pekiştirdi.

Şimdi gelelim, o karşılaştırmaya!

HERKES BİRİNCİ ÇÖZÜMÜ İSTİYOR...

Ünlü işadamı Vehbi Koç, Yankı Dergisine verdiği demeçte şöyle demişti :

«...Parlamentomuzun sağduyu sahibi üyeleri bu çetin günlerin içinden çıkmayı, demokrasi ile idare edilen rejimin devamını istiyorlarsa; bugüne kadar olup bitenleri unutup, memleketin mühim iç ve dış meseleleri hakkında, beraberce çözüm aramalı ve alınacak kararları iktidar ve muhalefet olarak bütün güçleriyle desteklemelidirler. Aksi takdirde demokrasi rejimi ortadan kalkacak, memleket daha çok fazla zarar görecek ve milletimize çok yazık olacaktır.»

Hadi şimdi Türk-İş Yönetim Kurulu'nun yaptığı açıklamaya bir gözatalım :

«...Türk-İş Yönetim Kurulu, devletimizi ve Anayasamızda kurallanan demokratik rejimimizi, ulusumuzun bütünlüğü ile tüm milli ve manevi değerlerini, milli güvenliğimizin ağır biçimde tahrib etme boyutlarına ulaşan anarşi ve terörizme karşı etkin bir mücadelenin verilmesi ve belirtilen öncelikli önlemlerin kısa sürede alınması yolunda, CHP ve AP olarak iki büyük siyasi partimizin li-

der ve yöneticilerinin ortak hareket etmek, giderek ortak bir hükümet kurmak yolunda aralarındaki her türlü fiili ve politik engellerin kaldırılması gerekliliğine inancını bir kere daha belirtmeyi görev sayar.»

Nasıl, ikisi birbirine kılı kılına çakışıyor değil mi? İşte o zaman gel de Ecevit iktidar olduğu zaman batı basınında çıkan yazıları, özellikle geçen gün yine bu köşede sözünü ettiğim bir tanesini hatırlama! Hani canım, Türkiye için en iyi çözümlerden ikincisinin Ecevit'in iktidarı olduğunu söylüyor, ama birincisinin bir AP/CHP koalisyonu olacağını vurguluyordu. Eh, daha ne istiyoruz canım, işte hem işverenlerimiz, hem işçilerimiz, batılı egemen çevrelerle birinci çözümün uygulanması gereğinde «mutabık».

Dideler ruşen!

BIRAKIN ALLAH AŞKINA...

Türkiye'de vaktiyle Takrir-i Sükun Kanunu diye bir yasa çıkmış, bununla Kemal Paşa döneminde denenmek istenilen demokrasicilik oyununa son verilmiştir. İşte bu yasanın gerekçesi, o zaman Güneydoğu'da İngiliz kışkırtmasıyla başlatılan bazı Kürt ayaklanma hareketleriydi. Sonunda Türkiye, demokrasinin görünür görünmez nimetlerinden oldu, rejim hayli uzun süren bir faşizan diktaya dönüştü. Takrir-i Sükun Kanunu belasından kurtulup yeniden demokrasi düzeninin görece olanaklarına ve özgürlüklerine kavuşmamız 1946'den sonradır.

Şimdi siz bu mantığı anlayabiliyor musunuz. Gerek Türk-İş'in açıklaması, gerek Vehbi Koç'un söyledikleri, görüşte kesinlikle demokrasiden, demokrasiyi korumaktan yana görünüyorlar ama, gerçekleşmesini istedikleri somut durumla aslında fiilen demokratik işleyişe son vermeyi amaçlıyorlar: CHP ile AP koalisyon yapsınlar demek, bugünkü Türkiye'de fiilen demokratik muhalefet ortadan kalksın demekle bir ve eşit midir, değil midir? Allahını seven kalbine elini koyup söylesin. Acaba Bader-Meinhoff çetesi Almanya'ya kök söktürürken, Alman sendikalar konfederasyonu bir açıklama yapsa, Hristiyan Demokratların mutlaka Sosyal Demokratlarla işbirliği yapmasını

istese, bütün Avrupa ona bilmem neresiyle gülmez miydi? Bırakın Allah aşkına demokrat görünüp, gizli 12 Mart, gizli Takrır-i Sükun Kanunu emelleri taşımayı.

Evet, Türkiye'nin başının üzerinde tehlike bulutları dolaşıyor; evet, ulusal bağımsızlığımızı korumak, kalkınmamızı sağlamak, bütünlüğümüzü sıkı tutmak zorundayız. Bunun koşullarını demokratik ortamda arayacağız. Kamuoyunu yanıltmak için, kışla birlikte komünizm geliyor, sonbaharda faşizm çörekleniyor, terörizm başköşeye kuruldu diye, güdümlü CHP demokrasilerine zemin aramayacağız. Hele sosyalist solun bu oyunlara kanmasına müthiş şaşıyorum, istenilen anlamda bir AP/CHP ortaklığının, herşeyden önce terörizm gerekçesini sosyalist solu büsbütün etkileştirmekte kullanacağını nasıl görmüyorlar?

Takrir-i Sükun Kanunu'ndan beri her defasında böyle olmamış mıdır?

(Dünya, 1.11.978)

★

Örsan ÖYMEN

MEVHUM

Ecevit **«rapor»** dedi.
Demirel **«mevhum»** dedi.
Sordular.
— **Mevhum ne demek?**
— **Olmayan demek, yani var olmayan, demek...**
Raporun fotokopisini gösterdiler:
— **Buyrun, bilgi için sizde kalsın.**
Elinin tersiyle itti:
— **Mevhumdur, mevhum!.. Düzmecedir, düzmece.**
Basın toplantısından sonra parti merkezindeki Genel Başkanlık odasına çıktılar.
O sırada Demirel'in sadık ve sabık bakanlarından Seyfi Öztürk başını kaşıdı:
— **Beyefendi,** dedi. **bu raporu hatırlıyorum, bir kop-**

yası da galiba bende var... Yanılmıyorsam kütüphanemde duruyor.

Demirel gene yanıt verdi :

— **Mevhumdur, düzmecedir...**

— Ömer Naci Bozkurt Beyi arasak, o sırada Emniyet Genel Müdürüydü.

— **Mevhumdur, düzmecedir.**

Az sonra haber geldi :

— **İçişleri Bakanı basın toplantısı yapıyormuş...**

— **Mevhumdur, düzmecedir.**

— **İçişleri Bakanı mı?**

— **26 kasım 1970 tarihiyle bir nüshasının da size gönderildiğini söylüyormuş.**

— Mevhumdur, düzmecedir.

— **Zimmet defterinde kaydı varmış. Özel Kalem imzalamış.**

— Mevhumdur, düzmecedir.

— **Efendim, yargı organlarına da gönderilmişmiş.**

— Mevhumdur, düzmecedir.

— **67 ilin valisine de postalanmış.**

— Mevhumdur, düzmecedir.

Seyfi Öztürk, evine gidip raporu buldu...

Ömer Naci Bozkurt da özel arşivini tarayıp buldu.

Ama o ki, Demirel bir kez söyledi.

Mevhumdu, düzmeceydi...

Rapor istediği kadar bağırıp dursundu :

— **Ben burdayım, devlet arşivindeyim diye...**

* * *

Nasrettin Hoca'nın merkep öyküsünü bilir misiniz?

Hangisini mi?

Öyle ya. Nasrettin Hoca'nın bin öyküsü varsa, dokuz yüz doksan dokuzu merkep üzerine.

Bir gün komşusu gelmiş Hoca'ya :

Merkebini bugünlük ödünç verir misin diye sormuş.

Hoca'nın tersliği tutmuş...

— **Yok,** demiş.

— **Ne yok?**

— **Merkep yok.**

O sırada bitişikteki ahırdan bir **«anırtı»** duyulmuş. **«Ben burdayım»** dercesine.

Komşu bir garip olmuş:

— Hocam, demiş, bu nasıl iştir? Sen yok diyorsun, merkep içerden anırıyor «varım» diyor...

Hoca bu, altta kalır mı:

— Ulen demiş, bana mı inanacaksın, yoksa merkebe mi?

(Milliyet, 18.11.978)

★

Mümtaz SOYSAL

GEMİ KAÇIRMAK

Deniz kıyısında büyüyüp de gemi kaçırmayı aklından geçirmemiş çocuk var mıdır? «Artık demir almak günü gelmişse zamandan» diyen yaşlıların bezginliğiyle değil, körpe yılların ufuklara açılmak isteyen sabırsızlığıyla dolu bir özlemdir bu. Palamarı çözüp rıhtıma tekme vurmakla ya da tekneyi feleklerin üzerinden kaydırıp sığlıkta içine atlamakla herşeyden kopabileceğinizi, yüreğinizdeki enginle açıktaki sonsuzluğu birleştirebileceğinizi sanırsınız.

Hele bir de Rimbaud'ları, Loti'leri, Conrad'ları okumaya başlamışsanız...

Ondokuzuncu yüzyıl romantikliği, Baudelaire'in «yolculuk»tan sözederken dediği gibi, «istim ve yelken olmadan da» denizlere açılmak, «cansıkıntısı denen hapisane»yi böylelikle aşmak ister.

Ama, çocukluğun ya da romantikliğin hayal dünyasında tek kişilik bir tekneye atlayıp kaçmakla koskoca bir vapuru kaçırmak arasında çok büyük fark vardır.

Sırtına birşeyler dayayıp kaptanı korkutmakla iş bitmez.

Yüzlerce yolcuya laf anlatmayı, tayfaya söz geçirmeyi, yakalamak için peşinize takılanlarla başetmeyi becerebilmek gerek.

Hepsinden de önemlisi, rota bilmek gerek.

Ne yapacağınızı bilmeyişin şaşkınlığından bu işe gi-

rişmişseniz, şaşkınlığınız böyle durumlarda büsbütün belli olur. O iskeleden bu iskeleye, Marmara'dan Boğaziçi'ne seyirtip durursunuz.

Karadeniz'e çıksanız olmaz: Daha geçen gün Türkiye'yi sipsivri ortada bırakmak istercesine, Amerikalıların ekmeğine yağ sürecek başka gruplarla birlikte lanetlediğiniz Sovyet gemilerine rastlarsınız.

Çanakkale'yi zorlayıp Ege'ye çıksanız, sağcısına solcusuna bakmadan Türk görünce üzerine atlayan Yunanlılar var. Siz istediğiniz kadar Batı'nın fıştıkladığı Yunan yayılmasını unutup «Kıbrıs'taki Türk emperyalizmi»nden sözetmiş olun, Faleron'dan kalkan zırhlılar geminizin Adriyatik'e gitmesine engel olur.

Rota bilinse bile, belli bir rotayı izlemek, en azından, dünyanın bugünkü boyutları içinde Türkiye'nin yerini iyi bilmekle başlar.

Gemi büsbütün ele geçseydi, asıl cümbüşü o zaman görürdünüz.

Hani, yalnız kaptanını korkutarak birkaç saatliğine değil de, kaptan köşküyle, makine dairesiyle, iyiden iyiye, temelli ele geçseydi.

Tek kişilik tekne olsa kolay: Engine açılmanın maceracılığı, eninde sonunda, tek kişilik gözüpeklikle, bilgiyle dengelenip başarıya ulaşabilir belki.

Bütün bireyci girişimlerde olduğu gibi.

Ama, koca gemiyi işletip bir yerden bir yere götürmek, ucuca eklenmiş bireysel maceracılıklarla oluverecek bir iş değil.

Herşeyden önce, iyi yetişmiş adamlar gerek. Kaptanlar, çarkçılar, telsizciler, lostromolar, yağcılar, siliciler...

Harita okuyup kerteriz almayı, rota çizip pusulaya bakmayı, makine söküp tamir etmeyi bilenler...

Daha da önemlisi, sert havalarda denizden yılmayan, denizi bilerek denizi yenmeye niyetli adamlar... deniz, yalnız sütliman havada ufka bakarak şiir yazmakla, ya da fırtınanın koynuna enayice atmakla sevilmez.

Gemi yürütmek, yürek, emek, bilgi ve bilinç karışımıyla yoğurulmuş insanlar ister. Slogan nefesiyle, gemi pervanesi değil olsa olsa çocuk fırıldakları dönebilir.

Kimsenin, bir cenaze törenini operet ihtilalciliğine

dönüştürmeye hakkı yok.

Hem de, halktanyüzlerce, binlerce kişiyi tedirgin edip lanet toplayarak, ya da ilericiliğin üzerine zehir kusmaya hazır çevrelere çanak tutarak. Belki de, farkına varmadan, yeni 12 Mart'ların hesabını yapanlara maşalık ederek.

Yok, böyle olmamalı. Devrim elbette tazelik, temizlik ve coşkunluk ister ama, devrimcilikle çocukluk bu kadar da birbirine karıştırılmaz.

(Milliyet, 24.11.978)

YILIN OLAYLARI

Hazırlayan NACİ GİRGİNSOY

TÜRKİYE'DE YILIN OLAYLARI

Kasım-Aralık 1977

Kasım:

ANARŞİK OLAYLAR: 1.11.1977: Çapa ve Cerrahpaşa'daki öğrenci olaylarında 6 kişi yaralandı. 5. 11. 1977: KTÜ'de iki profesörün, İstanbul'da iki lise öğretmeninin otomobilleri dinamitlendi. 8.11: Çermik'te bir lise öğrencisi öldürüldü, Ankara'daki yaralı genç de kurtarılamadı. 9.11: Adıyaman Lisesindeki çatışmada 5 kişi yaralandı. 11.11: Ankara'da 3 kişi yaralandı. 12.11: Ereğli'de 3 öğrenciyi yaraladılar. 13.11: Sakarya'da bir öğretmen öldürüldü, elinde dinamit patlayan öğrenci öldü. 16.11: Ankara ve Uşak'ta iki genç öldürüldü. 18.11: ODTÜ gece bekçisi 3 öğrenciyi bıçakladı. 19.11: Ankara'daki çatışmada iki kişi ağır yaralandı. 20.11: Samsun'da komandoların dövdüğü öğrenci öldü. 26.11: Hekimhan'da bir AP'li öldürüldü, İstanbul'da yaralanan tutuklu öldü. 29.11: ODTÜ Rektör Vekilinin evine patlayıcı madde atıldı, İstanbul'da üç okulda olaylar çıktı. 30. 11: İç İşleri Bakanının oğlunu komandolar dövdü.

1. Korutürk: «Üniversite gençliği bölücü akımların ve çıkar çevrelerinin kışkırtmalarına kanmayacak.»
2. Bursa'da 50 milyonluk bir floş kaçakçılığı daha meydana çıkarıldı. ● Dolar karaborsada 25 liraya çıktı.
3. Kosigin'in çağrısıyla Demirel Moskova'ya gidecek. ● Asiltürk, sansüre karşı yürüyecek sanatçılara «ahlâksız» dedi.
4. MC'nin yüzde 10 devalüasyon önerisini IMF az buldu.
6. Türk Tabipler Birliği Başkanı Dr. Erdal Atabek, Kastamonu'ya atandı.
7. Murat 131 otomobillerine 32 bin liralık yeni bir zam yapıldı. ● Sinema emekçileri yürüyor.

8. Yerel Yönetim Önseçimlerinde Dalokay, İsvan, Kösa kazanamadı. ● Türkiye'nin yıl sonundaki 1 milyar 475 milyon dolar dış borç ödemesi gerekiyor.
9. Senato Başkanı Atalay, sansüre karşı yürüyen sanatçılara «Davamız haklıdır» dedi. ● Meclis Başkanı seçiminde partiler anlaşamıyor.
10. Büyük Atatürk'ü sevgilerle, saygılarla anıyoruz.
11. Merkez Bankası, bankalardaki dövize el koydu. ● Danıştay, Eğitim Enstitülerine girişte uygulanan mülâkat ve sınavları durdurdu.
12. Millî Birlik Grubu «Parlamento, en kısa zamanda duruma egemen olmalı.»
13. Türk-İş «Hükümet istifa etmeli. «İnan: «BM'nin Kıbrıs kararı hükümetin yenilgisidir.»
15. Bekleyen transferler 2 milyar doları geçti.
17. Bursa'da vergi kaçıran 5900 kişiye 2 milyar vergi cezası tahakkuk ettirildi.
18. CHP'li Karakaş, Meclis Başkanı seçildi.
20. Ecevit «MC temelli çökecek.»
21. Irak, borcunu ödemediği gerekçesiyle Türkiye'ye petrolü kesti.
22. Kurban Bayramında iyi dilek mesajları yayınlandı.
29. Ankara Sanayi Odası «MC, ekonomik sorunları çözmede yetersiz.»
30. 4. Beş Yıllık Plân 1,3 trilyon dolayında yatırım yapılması öneriliyor.

(İnan, TV yayınlarının kısıtlanmasını ikinci kez istedi. ● Ecevit «Hükümetten, kendileri bile yakınıyor.» ● Berker: «Ülkeyi kurtarmak için CHP-AP çaba göstermeli.» ● Plân stratejisi, toplumun onbeş yıl gerisindedir.» ● Ecevit: «Pahalılığa karşı mücadele edeceğiz.» ● İstanbul Barosu Başkanı Apaydın: «Cezaevlerinde çağdışı uygulama sona ermeli.» ● Profesörler Kurulu, Yalçıntaş'a TRT için izin vermedi. ● Ecevit: «Demirel ,AP'yi kurtlara yediriyor.» ● Ecevit: «Ülkenin bu hükümetle bu kışı çıkarması olanaksız.» ● Türkiye'de tüketilen her dört sigaradan biri yabancı malı. ● Türkeş, Libya'da

Kaddafi ile görüştü. ● Prof. Tuncer: «Plânlama ile Hükümet ilişkileri kopuktur.» ● Çalışma Bakanı: «Günlük asgari ücret en az 100 TL. olmalı.)

Aralık:

ANARŞİK OLAYLAR 1.12: ODTÜ'de olaylar sürüyor. 2.12: Güneydoğu ekspresini soymak isteyen 4 kişi makinisti öldürüp kaçtı. 3.12: İstanbul'da 1, İskendorun'da 1 genç öldürüldü; Ankara'da İç İşleri Bakanının oğlu kötü dövüldü; ODTÜ'de silâhlı komando işçiler 100 öğrenciyi yaraladı. 4.12: Nizip'te Ecevit saldırıya uğradı, Topuz yaralandı; Çekerek'te ortaokul öğrencisi öldürüldü. 5.12: Ankara'da bir lise öğrencisi ölü bulundu. 6.12: Eskişehir'de bir lise öğrencisi bıçakla öldürüldü. 7.12: CHP Grup Başkanvekilinin otomobiline dinamit atıldı. 8.12: İstanbul'da iki öğrenciden biri öldürüldü, öbürü ağır yaralandı. 9.12: Prof. Kocayusufoğlu ile Ali Sepici'nin evleri dinamitlendi. 10.12: İstanbul'da dün bir öğrenci daha toprağa verildi. 11.12: Dokuz siyasal tutuklu, silâhlı çatışmayla Toptaşı Cezaevinden kaçtı. 12.12: Seçimler yapıldı, 8 kişi öldürüldü, 63 kişi yaralandı; ODTÜ öğrencisi de öldü. 13.12: Seçimlerde ölenlerin sayısı 14 oldu. 15.12: Ankara'da Halkevleri Genel Merkezi bombalandı; İstanbul'da 3 öğrenci, Ankara'da 9 kişi yaralandı. 16.12: İstanbul ve Ankara'da 2 kişi öldürüldü, Ankara'da bombalanan kahvede çok sayıda öğrenci yaralandı. 17.12: İstanbul ve Maden'de 2 kişi öldürüldü. 19.12: İstanbul ve Manisa'da 2 kişi öldürüldü. 21.12: İstanbul'da bir öğrenci ağır yaralandı. 22.12: TMMOB binası yeniden bombalandı.. 23.12: İstanbul ve Ankara'da iki öğrenci öldürüldü. 24.12: İstanbul ve Ankara'da iki öğrenci öldürüldü. 28.12: Ankara'da bir öğrenci öldürüldü. Prof. Sanalan, silahlı saldırıya uğradı, Hacettepe Üniversitesinde öğretime bir yıl ara verildi. 30.12: Üniversitelerde öğretime ara verildi. 31.12: Siverek'te bir lise öğrencisi, Gaziantep'te bir zabıta memuru öldürüldü.

1. Danıştay, lise ahlâk kitaplarının okutturulmasını

ve Eğitim Enstitüleri sınavlarını yeniden durdurdu.

2. Liranın değeri bir kez daha düşürüldü.
3. 1978 Programı devalüasyon ve zam öneriyor; Ecevit, «IMF'nin koşulları uygulanamaz.»
5. MHP'li Köseoğlu: «Okullar ve devlet dairelerinde kadroları ele geçirdik.»
6. Asiltürk: «Dış İşleri Bakanının Mısır'a gidişi yanlış ve zararlı bir harekettir.»
10. Ecevit: «MC, tarihimizde kanlı lekedir; Demirel «Türkiye'nin dış ödemeler dengesindeki dar boğazdan başka sıkıntısı yoktur.»
13. CHP ve MHP, seçim sonuçlarından memnun, AP suskun; Demirel: «Nazari desteğimiz var, arkamızda güç kalmazsa zorla hükümette kalınmaz.»
14. 1617 belediyede CHP 703, AP 699, MHP 56 ve MSP 5 başkanlık kazandı.
15. AP'den 4 milletvekili daha istifa etti; Demirel: «Bu iş bitti.» dedi.
16. AP'den 2 milletvekili daha istifa etti; Demirel: «Çekileceğim.» dedi. Ecevit: «CHP'ye hükümet görevi düşecek.»
17. İzmir'de deprem oldu; can kaybı yok.
18. Yabancı bankalar, IMF ile anlaşmadan Türkiye'ye kredi vermiyor; alacağı ödenmeyen bir Alman firması, Türkiye'yi Uluslararası Mahkemeye veriyor.
19. IMF, anlaşma olmayan Washington'a döndü; bir Japon bankası da Türkiye'yi mahkemeye veriyor.
20. Ecevit: «MC'ye karşı 226 oy gerçekleşti; AP'den 2 milletvekili daha istifa etti. 11'ler MC'ye karşı olduklarını söylediler.
21. Vehbi Koç: «Kemerler sıkılıp küçük politika oyunları da olmazsa dar boğazdan çıkarız.»
22. IMF gitti, Sovyet Ekonomik Heyeti geldi.
23. Ecevit: «Barış ve huzur dönemi açmak istiyoruz.»
24. Hacettepe'deki yangında ölenlerin sayısı üçe çıktı.
25. MİT İstihbarat Başkan Yardımcısı tutuklandı.
28. Yüzyıllık geçmişi olan İst. İk. ve Tic. İl. Akademisi tümüyle yandı. ● İlâçlara sessizce yüzde 100 zam yapıldı.

29. Korutürk, son saldırılar üzerine Başbakanı uyardı.

(SSK konut kredisi 250 bin liraya çıktı. ● Dr. Vedat Ali Özkan öldü. ● Org. Sancar: «Ambargo kalkmazsa NATO içi görevlerimiz aksar.» ● Federal Almanya ile 130 milyon marklık malî yardım anlaşması imzalandı. ● Kar yağışı Anadolu'da ulaşımı etkiliyor. ● 250 çalıntı aracın plâka, motor ve şasi numaralarını değiştirip satan bir şebeke yakalandı. ● Devrim Şehidi Kubilay, Menemen'de anıldı. ● Emlâk Kredi Bankası Sosyal konutları ikibuçuk milyon liraya satışa çıkarıldı. ● İnönü, ölümünün 4. yılında törenlerle anıldı. ● Sovyetler, Kuzeydoğu Anadolu için elektrik vermeyi kabul etti. ● DİSK Genel Başkanlığına Abdullah Baştürk seçildi. ● Asgari ücret 1800 liradan 3300 liraya çıkarıldı.)

Dış Olaylar

Kasım:

7. Sovyetler Birliği'nde Ekim Devrimi'nin 60. yıldönümü kutlanıyor.
9. Afrodisyan Müzesinden çalınan mermer heykel başı New-York'ta bulundu.
11. Batı basınında «Türkiye'nin iflâs edip etmiyeceği» tartışılıyor.
22. Enver Sedat, İsrail gezisini tamamladı, «Ekim Savaşı İsrail ile son savaştı» dedi.
27. Hindistan'da kasırgadan 20 bin kişi öldü. ● Polis, Ekvator'da grevci 50 işçiyi öldürdü.
30. MSP, Çağlayangil'in Mısır gezisine karşı çıktı. (Yarı gemi, yarı uçak biçimindeki deniz araçlarının kullanma alanı genişliyor. ● Schleyer olayı ile ilgili aranan 16 gerilladan ikisi Hollanda'da yakalandı. ● Sovyet uzmanları Someli'den sınırdışı ediliyor. ● İran Şahına ABD'de Vietnam'dan buyana en büyük protesto gösterisi yapıldı. ● Libya, Mısır'la ilişkilerini kesiyor. ● Irak, akaryakıt borcu

için Türkiye'ye yeni süre tanıdı. ● Mısır, Batı Şeria'daki Filistin Liderlerini Kahire'ye çağırdı.)

Aralık:

1. Çağlayangil'in Mısır gezisi Libya'da tepki yarattı.
4. Çağlayangil, dün Sedat'la görüştü.
7. Mısır, beş arap ülkesiyle ilişkilerini kesti, Moskova'daki elçisini de geri çekti.
25. Brejnev: «Nötron bombasından vazgeçilmesini ABD'den istedim.»
26. Şarlo, öldü. ● Begin ile Sedat, Filistin konusunda anlaşamadı.

(Türk ve ABD Savunma Bakanları Brüksel'de görüştüler. ● Genel Sekreter Luns: «ABD silâh anbargosunu NATO da onaylamıyor.» ● Almanya'da 23 Türk, uyuşturucu madde kaçakçılığından tutuklandı. ● Ünlü İngiliz İktisatçısı J. Robinson: «Dış borçlanma yoluyla kalkınma olmaz.» ● Borçlar ödenmedi; Japonlar, Türkiye'ye demir göndermiyor.)

İç Olaylar

Ocak - Ekim 1978

Ocak:

(ANARŞİK OLAYLAR : 2. 1. 1978 Ankara'da Türk Hukuk Kurumu bombalandı, İstanbul'da bir öğretmen öldürüldü. 6.1: Manisa'da bir öğrenci öldürüldü. 7.: Üç öğrenci öldürüldü, bir kısmı yaralandı. 8.1: Altı öğretmen, iki polis, onbir öğrenci yaralandı; CHP Milletvekili Gen'in evine bomba atıldı. 10.1: ODTÜ Öğretim Üyeleri Derneği ve Ankara Tıp'ta bir kliniğe patlayıcı madde atıldı. 11.1: Bir liseli öldürüldü. 12.1: Rize'de Bir öğretmen ölü bulundu. 13.1: Bursa ve Gaziantep'te iki öğrenci öldürüldü. 14.1: İstanbul ve Elâzığ'da iki öğrenci öldürüldü, iki kişi ağır yaralandı. 15.1: Artvin'de bir

öğrenci öldürüldü, İst. Üniversitesi kapatıldı. 16.1: Amasya'da CHP ve AP'liler çatıştı, beş ölü var. 17.1: Gaziantep'te bir öğrenci öldürüldü. 18.1: Oğuzeli Ağır Ceza Hâkimi ile bir işçi öldürüldü. Niğde'de iki, Ankara'da bir öğrenci öldürüldü; İstanbul'da öğretim engellendi. 20.1: Kahramanmaraş, Konya ve Ankara'da üç genç öldürüldü. 21.1: İstanbul, Bursa ve İzmir'de Ülküocağı Başkanları tutuklandı. 22.1: Aydın'da bir genç öldürüldü, Ankara'da bir polis ve iki öğrenci yaralandı. 23.1: Malatya'da iki kişi öldürüldü. Eskişehir'de bir öğrenci öldürüldü; Anayasa Mahkemesi eski Başkanı CHP Senatörü Taylan'ın evine ateş edildi; Fatih Şehir Tiyatrosuna bomba atıldı. 25.1: Kars'ta bir öğretmen öldürüldü; Ankara'da üçü ağır, yirmibeş öğrenci yaralandı. 26.6: Kars'ta Vali, Eğitim Enstitüsü Müdürü, iki yardımcısı görevden alındı, 41 kişi tutuklandı. 27.1: Malatya ve İzmir'de iki kişi öldürüldü. 28.1: Bir polisle bir öğrenci öldürüldü. 29.1: Gaziantep Ülkü Ocakları Başkanı tutuklandı. 30.1: Van Ülkü Ocakları Başkanı tutuklandı. 31.1: Öğrenci otobüsüne ateş açıldı.)

1.1.1978: Demirel Hükümeti güvenoyu alamadı, istifa etti; Korütürk, Hükümeti kurma görevini Ecevit'e verdi.

3.1.: Ecevit, Hükümetini Onbirler, CGP ve DP ile kuruyor.

4.1.: AP: «Kurulacak Hükümetin dayanağı bir fasat hareketidir»

5.1.: «Hükümet, birleştirici olacak; can güvenliği ve öğrenim özgürlüğü öncelikle sağlanacak.»

6.1.: Korutürk: «Ortak Bildiri tasviple karşılandı.» Kabine açıklandı.

8.1.: Ecevit: «Ayrı düşüncede öğrenciler bir arada yaşamalıdır.» Türkeş «Silâhı bırakın, kitabı alın.»

9.1: İstanbul'da gaz sobası patladı, ayni aileden yedi kişi öldü.

10.1: Türkiye'nin 1978'i kurtarabilmesi için 1 milyar dolarlık paraya ihtiyacı var; 1977 de fiyatların % 44,4 arttığı saptandı.

11.1: Ecevit: «Bir süre çetin bir dönemden geçeceğiz.»

● Hasan Işık: «Bir ülkenin güvenliği yabancı devlet ve ittifaklara bırakılamaz.»

18.1: Hükümet 229 oyla güvenoyu aldı.

19.1: Kıbrıs'ta çözüm için görüşmeler başladı. ● Yargıtay, Erbakan'ın partiden ihracı için MSP'yi uyardı; Erbakan: «Temel haklar ile hürriyetler kısıtlanamaz.»

20.1: ABD Dış İşleri Bakanı Vance, Ankara'da.

23.1: Kırk İlin Valisi merkeze alınıyor. ● Vance, görüşmelerini tamamlayıp Amerika'ya döndü.

29.1: Ecevit: «Birkaç ay içinde topluma barış getireceğiz.»

(Otomotiv'de resmi ve karaborsa farkı servet düzeyine ulaştı. ● Barolar Birliği «Korkunç terörün kaynağı olan kontrgerilla örgütü derhal ortadan kaldırılmalı. ● Faşizme karşı eylem birliği mitingi yapıldı. ● Libya, peşinatsız petrol vermeye başladı. ● İtalya, Türkiye'den tekstil alımını resmen kısıtladı. ● Müezzinoğlu: «Ekonomik güçlükler atlatılmazsa tehlikeye gireriz.» ● MİT Yetkilisinin tutuklanmasına yol açan CIA Ajanı kaçtı. ● Sinema oyuncusu Uğur Güçlü öldürüldü. ● Bir yılda İstanbul'da 294 milyon liralık elektrik çalındı.)

Şubat:

(ANARŞİK OLAYLAR : 1.2: İstanbul'da adliye sarayı saldırıya uğradı. 2.2: Sağmalcılar Cezaevindeki isyanda Alay Komutanı ile yüzbaşı da vuruldu; İstanbul ve Manisa'da iki banka soyuldu; Türün, AP Grubunda İç Savaş ve Müdahale'den söz etti. ● 3.2: Ankara'da bir öğrenci ağır yaralandı, Atatürk Eğitim Enstitüsü Müdürü görevinden alındı. ● 5.2: ODTÜ Öğretim Üyesi Doç. Dr. Yakup Kepenek, kurşun yağmuruna tutuldu. ● 7.2: Elâzığ'da bir öğrenci öldürüldü, bir öğretmen ağır yaralandı; İstanbul'da iki banka soyuldu. ● 8.2: Atatürk Üniversitesi öğrencileri çatıştı. ● 9.2: İzmir'deki banka soygununda bir kişi, Kayseri'de bir şoför öldürüldü. ● 11.2: İstanbul ve Ankara'da iki öğrenci toprağa verildi, yedi kişi göz altına alındı. ● 12.2: Gaziantep'te bir öğrenci öldürüldü, her öğrenci yurdunda bir karakol kurulu-

yor. ● 13.2: Gaziantep'te bir işçi öldürüldü. ● Kakmur: «Yurtlarda silâhlı çeteleri barındırmayacağız.» ● %14.2: Ankara'da yaralanan genç, öldü. ● 15.2: Beyoğlu Kaymakamının otomobili bombalandı. ● 17.2: Milliyet'e patlayıcı madde konuldu. ● 19.2: Ankara'da bir lise öğrencisi vuruldu. ● 20.2: Elâzığ'da bir öğretmen öldürüldü. ● 21.2: Elâzığ'da bir işçi öldürüldü. ● 23.2: Biri polis giysili üç kişi bekçiyi öldürüp Tekel Deposundan 1,5 milyon lira çaldılar; İç İşleri Bakanı Elâzığ'da inceleme yaptı. ● 24.2: Ankara'da bir işçi öldürüldü; Tekel taşıtından 1 milyon 136 bin lira çalındı. ● 25.2: Ankara'da bir öğrenci öldürüldü; örgütlere silâh sağlayan eski yüzbaşı ile suç ortakları tutuklandı. ● 26.2: Gaziantep'te iki kişi öldürüldü. ● 27.2: Göztepe'de demiryoluna tahrip kalıbı konuldu.)

2. Kayıtları silinen öğrencilere yeniden okuma hakkı sağlayan yasa yürürlüğe girdi.
5. Sağlık personeli tam gün çalışacak.
6. Demir ve çimento devlet eliyle ithal edilip dağıtılacak.
9. Sovyetler 1 milyar liralık mal veriyor.
11. Ecevit: Tasarruf dönemi zorunlu hale geldi. ● KKK Ersun'un emeklilik işlemini Askeri Mahkeme iptal etti. ● 9-12 Şubat'ta Atina'da toplanan «Akdeniz Barış-Güvenlik ve İşbirliği Konferansı»nda, Kültür Komisyonu'na Türk Delegesi Mahmut Tali Öngören Başkanlık yaptı. Dünya Barış Konseyi'nin düzenlediği toplantılarda Öngören, Nazım Hikmet'ten sonra, Başkanlık yapan ilk Türk Delegesi oldu.
13. Korutürk, sanatçılarla görüşüyor, resmi kabule yurt dışındaki sanatçılar da katılıyor.
14. Dış borçlar 15 milyar doları aştı.
16. Korutürk: «Filistin halkına devlet kurma hakkı tanımalı.»
17. Maliye Bakanı: «Türk ekonomisi bugün tarihinin en çetin döviz darboğazı içindedir.»
19. Altın fiyatı yükseliyor, yabancı mala hücum var.
20. Askeri Mahkemeler sivilleri yargılayamayacak.
23. Ankara'da Ecevit ile Callud görüştü. ● 40 temel

madde devlet eliyle ithal edilecek.

24. Ankara'yı ziyaret eden yabancı heyet sayısı 10'a yükseldi.

26. Tüm madenler devletçe işletilecek.

28. Yılda 60 milyar lira vergi kaçırılıyor.

(Bağ-Kur konut kredisi 150 bin, işyeri kredisi 175 bin liraya yükseltildi ● Demirel: «Bu seçim sistemiyle istikrara kavuşmak güçtür.» ● İyi hali görülen mahkûm, cezasının yarısını çekecek. ● Barolar Birliği, eski parlamenterlere bazı ayrıcalıklar tanıyan yasanın Anayasa'ya aykırı olduğunu açıkladı. ● DİSK: «IMF, Türkiye'nin kalkınmasını emperyalist çıkarlar doğrultusunda ayarlama çabasında.» ● İstanbul'da 150 milyon TL. değerinde esrar ele geçirildi. ● Turistik geziler iki yılda bire indirildi. ● Erzincan ve Tunceli depremin'de 25 yaralı var. ● Yahya Demirel, vergi kaçakçılığı suçundan 1 yıl 5 ay hapse mahkûm edildi. ● Korutürk, İsmail Cem'in Büyükelçilik Kararnamesini ikinci kez onaylamadı. ● MİT İstihbarat Başkan Yardımcısı Savaşman için savcı, casusluk suçundan idam istedi. ● Türkiye-Norveç Sosyal Güvenlik Anlaşması imzalandı. ● İvril'deki bayan öğretmene tecavüzden sanık köy imamı tutuklandı.)

Mart:

(ANARŞİK OLAYLAR 2.3.1978: Taprip gücü çok yüksek 1,5 ton patlayıcı madde ele geçirildi. 3.3: Merkez Bankası Müşaviri Torun, sokakta açılan ateşle yaralandı. 4.3: Antalya ve Gaziantep'teki saldırılarda yaralanan üç kişi hastanede öldü. 5.3: Erzurum'da bir genç öldürüldü, silâhlı 5 kişi Bakırköy Hastanesinde bir tutukluyu kaçırdı. 7.3: Liseliler çatıştı, bir polis ile bir işçi vuruldu, yoldan geçen kız çocuğu öldü. 8.3: Öğrencilerle polis çatıştı, iki polis yaralandı. 9.3: Özaydınlı: «İki ayda öldürme ve yaralama sanığı olarak 72 sağ, 64 sol görüşlü kişi tutuklandı. 10.3: Ankara, İstanbul ve İzmir'deki olaylarda üç öğrenci öldü. 12.3: Malatya ve İzmir'de üç öğrenci öldürüldü. 17.3: Ecevit: «Saldırganlara hadleri bildirilecek; öğrenci grubuna bomba atıldı, beş ölü, birçok yaralı var. 19.3: Beş işçi işkence edilecek

öldürüldü. 20.3: Özaydınlı: «Muhalefet, saldırganlara cüret veriyor.» DİSK, Uyarı Direnişi yaptı. Ecevit: «DİSK'in direnişi yasa dışıdır.» İstanbul'da bir polis, Konya'daki çatışmada bir öğrenci öldürüldü. 23.3: Faşizme İhtar Direnişine katılan 118 kişi tutuklandı; Beytepe'de 30 öğrenci yaralandı. 24.3: Gaziantep Eğitim Ens. Müd. Muavini öldürüldü. 25.3: Ankara Savcı Yardımcısı Doğan Öz öldürüldü; Ecevit: «Adalet görevlilerine uzanan kanlı ellerin hedefi devlettir.» Adana'da iki, Niğde'de bir öğrenci öldürüldü. 28.3: Antalya'da bir öğrenci öldürüldü. 29.3: Özaydınlı: «Devlet içinde obalar kuruldu.» Beyazıt Meydanından öğrencilerden başka kimse geçemiyor. 30.3: Kayseri'de lise öğrencilerine yaylım ateşi açıldı.)

1. Bütçe kabul edildi; Gen. Kur. Başkanlığına Org. Evren atandı, Sancar emekli oluyor.
2. Yeni devalüasyonla liramızın değeri %32,5 düşürüldü; Maliye Bakanı: «Önlemler Türkiye'nin dış kredi almasını sağlayacak.» ● AP Aydın Milletvekili Mutlu Menderes öldü. ● Danıştay Başkanı «Gözü dönmüş yaratıklar cezasız kalmayacak.»
3. IMF, devalüasyonu olumlu karşıladı; Demirel: «Paramızın değerini 50 günde % 30 - 40 yıprattılar.»; Altın fiyatları büyük ölçüde yükseldi.
4. İMF ile görüşecek Türk Heyeti ABD'ye gitti; Türkiye Ege'ye ilişkin görüşünü NATO'ya bildirdi.
7. Demir - Çelik'e zam yapıldı; alımı - satımı devlet yapacak.
8. İlâç yokluğundan hastanelerde ameliyatlar durma tehlikesinde.
10. Ecevit, Montrö Zirve toplantısında konuştu.
12. Ecevit, ABD yönetimini eleştirdi, zirve olumlu sonuçlandı.
13. Ecevit: «ABD gölge etmesin, başka ihsan istemem.»
14. Org. Evren: «Ordu, parlamenter sisteme saldırıları yok edecek güçtedir.»
19. Yönetimini tam kapasiteye çıkarmazsa ATAŞ'a el konulacak.
20. Ceyhun Atuf Kansu toprağa verildi.
22. Denizyollarına % 300 zam yapıldı.
23. Ecevit: «ABD, bir ülkeyi köşeye sıkıştırmak için

başka sorunlar kullanıyor» ● Uçak ve tren biletlerine de zam yapıldı. ● Korutürk, Butto'nun hayatının bağışlanmasını istedi.

25. IMF ile 450 milyon dolarlık anlaşma imzalandı.

28. Muş'ta kızamıktan 37 çocuk öldü. ● Sümerbak ürünlerine % 40 - 60 zam yapıldı.

31. Ecevit: «Bunalımın temel nedeni kırsal alanın ihmal edilişidir.» ● Ankara, ABD ile ilişkiler için iyimserliğini açıkladı.
(Darülaceze'de barınan Aziz Basmacı, borçlu öldü: «14 Mart.» ● Lice'deki depremde 62 konut yıkıldı. ● Korutürk, Erbakan Yasası için Anayasa Mahkemesine başvurdu. ● Demirel: «Hükümet, meseleler altında ezilmiştir, kaçacaktır.)

Nisan:

(ANARŞİK OLAYLAR: 1.4.1978: Gaziantep'te bir kişi öldürüldü; Yozgat Cezaevinde 356 tutuklu isyan ederek iki gardiyanı rehin aldı. 4.4.: Özaydınlı, liderlere ve gruplara anarşi konusunda bilgi verdi. 5.4.: Kahramanmaraş'ta bir kişi öldürüldü, bir kişi yaralandı; Rektör, önlemleri yetersiz gördüğünden İstanbul Üniversitesini açmıyor. 6.4.: Ankara'da bir öğrenci öldürüldü. 9.4.: Doçent Servet Tanilli, kurşunlandı, ameliyat edildi. 10.4.: Ankara'da bir savcının evi yakılmak istendi. 11.4.: Tekstil Sendikası Beyoğlu şubesi bombalandı. 12.4.: Öğretim Üyeleri, Doçent Tanilli'ye yapılan saldırıyı kınadılar. 13.4: Ankara'da 23 öğrenci bombayla yaralandı; Develi'de avukatı dövüp astsubayı yaralayan polisler tutuklandı. 14.4.: Ankara'da öğrenciler, TBMM önünde gösteri yaparak saldırıları kınadılar. 16.4.: Dört iledeki olaylarda altı kişi öldürüldü. 17.4.: TIR kamyonunda bir milyondan çok mermi ele geçirildi. 18.4.: İstanbul ve Ankara'da iki lise öğrencisi ile Malatya Belediye Başkanı Fendoğlu ve üç yakını öldürüldü. 19.4.: Malatya'da olaylar çıktı; Ankara'da üç ODTÜ öğretim görevlisinin evleri bombalandı. 20.4.: Malatya'da üç lise öğrencisi işkenceyle öldürüldü, binden çok işyeri yıkıldı; İstanbul'da bir işçi, Elâzığ'da bir lise öğrencisi öldürüldü. 21.4.: Malatya olayları sürü-

yor, Erzurum Atatürk Üniversitesinde de çatışma çıktı. 22.4.: Ankara'da bir öğrenci öldürüldü, İstanbul'da üç öğrenci yaralandı; Kilis'te bir kişi öldürüldü. 24.4.: Iğdır'da polisle çatışanlar 200 den çok konut ve işyerini tahrip ettiler; Korutürk: «Kanlı eylemciler hakettikleri karşılığı görecek.» 27.4.: Kars'ta iki öğrenci öldürüldü, 10 yaralı var, işyerleri tahrip ediliyor. 28.4.: Adana'da iki kişi öldürüldü. 29.4.: İskenderun ve Ankara'da iki kişi öldürüldü.)

4. Libya Heyeti ile Ankara'da petrol ve malî konular görüşülüyor. ● Süt Endüstrisi Kurumu ürünlerine % 25 - 40 zam yapıldı.
5. Avrupa'nın en ucuz benzini Türkiye'de satılıyor.
6. Ecevit: «Bu yıl, sıkıntılı bir yıl olacak; çağdaş halk savaşı silâhla değil, sevgi ve hukuk yoluyla kazanılabilir.» ● Sovyetler'le ticaret protokolu imzalandı.
7. OECD, devlet borçlarının ertelenmesini kabul etti; Libya, Türkiye'ye 450 milyon dolarlık petrol kredisi açtı.
13. Ecevit, Yugoslavya'ya gitti.
17. Hikmet Çetin: «Sosyalist ülkelerle ekonomik işbirliği arayacağız.» ● Madaralı Roman Ödülü, «Yaşar ne yaşar ne yaşamaz»la Aziz Nesin'e verildi. ● Köy Enstitülerinin 38. yıldönümü kutlanıyor.
25. Ereğli'de grizu patlaması: 17 işçi öldü.
26. IMF'den 90 milyon dolarlık ilk kredi verildi. ● Sovyet Genel Kurmay Başkanı Ankara'da.
(İsmail Cem, TRT Genel Müdürlüğünden istifa etti. ● Doç. Tanilli, İngiltere'de tedavi görecek.)

Mayıs:

(ANARŞİK OLAYLAR: 1.5.: İçişleri Bakanı: «Silâhlı eylemlerin kökünü kurutacağız.» ● 2.5.: Ankara'da polislerle çatışan üç saldırgan yakalandı. ● İst. Cerrahpaşa'da vurulan üç polisten biri öldü. ● Ankara Valisi'nin Ülkü Ocakları'nın kapatılması istemi mahkemece reddedildi. ● Çanakkale, Aydın ve Balıkesir'de olaylar çıktı, 43 kişi gözaltına alındı. ● 5.5.: Adana'da bir öğrenci öldürüldü,

Doç. Tanilli, Londra'ya tedaviye gönderildi. ● Olaylar nedeniyle Denizli'de 64, Iğdır'da 20, Demirci'de 7 kişi tutuklandı; Elâzığ'daki yangında 28 işyeri tamamen yandı. ● 8.5.: Ankara'da çatışma oldu, 5 yaşındaki bir çocuk öldü. ● 9.5.: Nizip'te bir işçi, Mersin'de bir polis öldürüldü. ● 10.5.: Elâzığ'da bir öğrenci öldürüldü. ● 11.5.: İstanbul'da iki üniversite öğrencisi öldürüldü, çok sayıda yaralı var. ● 12.5.: Kadirli'de bir CHP'li, İstanbul'da şair - yayıncı Abdülgani Bozaslan öldürüldü. ● 13.5.: Alanya'da bir, Kayseri Cezaevi'nde bir kişi öldürüldü, ikisi gardiyan onaltı kişi yaralandı; Bornova'da bir kız öğrenci ağır yaralandı. ● 14.5.: Elâzığ'da bir, Denizli'de bir kişi öldürüldü. ● 15.5.: Elâzığda yedi kişi yaralandı. ● 16.5.: İzmir'de bir, Kars'ta bir kişi öldürüldü. ● 17.5.: Ankara'da bir, İstanbul'da bir öğrenci öldürüldü. ● 18.5.: Kayseri, İzmir ve Kilis'te olaylar çıktı; Manisa Tekel tütün deposundan 400 bin lira çalındı. ● 19.5.: İstanbul ve Balıkesir'de iki öğrenci öldürüldü. ● 20.5.: İzmir'deki olaylarda 14 kişi tutuklandı. ● 21.5.: İstanbul'da bir lise öğrencisi öldürüldü. ● 26.5.: İstanbul'da bir öğrenci öldürüldü. ● 28.5.: Siirt'teki çatışmada iki öğrenci öldürüldü. ● 29.5.: Bir kişi öldürüldü, Demirci'de 108 kişi gözaltına alındı. ● 30.5.: On kişi öldürüldü. ● 31.5.: Gaziantep'te üç kişi, İstanbul'da bir polis öldürüldü; Tekel Genel Müdürü'nün evine ve Kars'ta bir camiye bomba atıldı.)

1. 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlanıyor; Hasan E. Işık: «Ambargo sürerse üslere de yer yok.»
2. Taksim'de 100 bin kişi faşizmi kınadı.
3. Maliye Bakanı Almanya, İngiltere ve ABD'de yabancı banka yöneticileriyle görüşüyor.
4. Ecevit - Jivkov Zirve Görüşmeleri başladı.
6. Birçok mala % 50 - 100 zam geldi.
9. Ünlü Holdinglerden büyük bir kısmı kurumlar vergisi için zarar beyan etti.
11. İstanbul'da Çiçek Pasajı çöktü, çok sayıda ölü-yaralı var.
13. Ankara'daki yangında 34 kişi öldü. ● Ecevit'in Bonn ziyareti sona erdi.
14. Ankara'daki yangında yanan ölü sayısı 42 oldu.

15. Ecevit, İngiltere Başbakanı ile görüştü.
18. Beşbin TPAO işçisi greve başladı; Türkiye, NATO'nun savunma programına katılmıyor.
19. Gençlik ve Spor Bayramı kutlanıyor.
21. SSK'da sahte raporla bin kişiye 2,5 milyon TL ödendi.
24. ABD Ankara Büyükelçisi, Ecevit'in akılsız bir milliyetçiliğe saplandığı görüşünde.
25. Demirel, Ecevit'i Korutürk'e şikâyet etti.
26. Ecevit, Brüksel'de AET üyesi dokuz ülkeden güvence istedi.
27. 27 Mayıs'ın 18. yıldönümünde Korutürk, «Birliğin zedelenmesine müsaade edilmeyecek» dedi.
29. MSP'nin Fetih Yürüyüşü İstanbul'da yapıldı. Ecevit: «Zor dönemden çıkacağız» dedi.
30. Engin Orbey, Devlet Tiyatroları Genel Müdürü oldu.

Haziran:

(ANARŞİK OLAYLAR: 1.6.: Yurttaki Olaylarda 42 kişi yaralandı, 425 kişi gözaltına alındı. ● 2.6.: Urfa ve Kayseri'deki olaylarda dört kişi öldürüldü. ● 4.6.: Konya Vali Konağına patlayıcı madde atıldı. ● 5.6.: Ankara'da iki öğrenci yaralandı. ● 6.6.: Ortaklar Eğ. Ens. ne dinamit atıldı. ● 8.6.: Askeri Savcının otomobili dinamitlendi. ● 9.6.: Üniversite öğrencisi - karikatürist İbrahim Güngör ile Urfa'da üç öğrenci, Gaziantep'te dört, Sivas'ta bir kişi öldürüldü; Çalışma Bakanı ile Müsteşarının evleri bombalandı. ● 10.6.: İstanbul'da bir, Sungurlu Cezaevinde iki kişi öldürüldü. ● 11.6.: İstanbul'da iki üniversiteli kurşuna dizildi, bir işçi yaralandı; Antalya'da iki lise öğrencisi öldürüldü; Elâzığ, Konya, Samsun, Sivas ve İstanbul'da ayrı olaylar çıktı. ● 12.6.: POL - DER Ankara şube binası yakıldı. ● 13.6.: Bor'da TÖB - DER ve CHP binaları saldırıya uğradı. ● 14.6.: Ankara'da iki öğrenci yaralandı. ● 15.6.: İstanbul'da bir kişi öldürüldü. ● 17.6.: POL - DER Genel Merkezi kundaklandı. ● 18.6.: Bir öğretmen, bir öğrenci, bir memur öldürüldü. Demirel: «Dökülen kanların vebali hükümete aittir.» ● 21.6.: Adana'da

bir öğrenci öldürüldü. ● 22.6.: Malatya'da bir öğretmen öldürüldü. ● 24.6.: Em. Yrb. Erdeniz öldürüldü; öldürülen bir öğrencinin üzerinde 1,5 milyonluk çek ve mühürler çıktı. ● 25.6.: İstanbul'da iki genç öldürüldü; Kızıldere operasyonunu yöneten Em. Binbaşının evi basıldı. ● 27.6.: İstanbul'da iki kişi yaralandı.; POL - DER Genel Merkezi 2. kez yakıldı. ● 29.6.: Alaşehir'de bir öğretmen ile bir ortaokul öğrencisi öldürüldü; Anayasa Mahkemesine bomba atıldı. ● 30.6.: Üç kişi öldürüldü.)

3.6: Halil Tunç: «TÜRK - İŞ ile DİSK birleşebilir.»

6. Ecevit, ABD gezisini tamamladı.

7. Gazeteci Adnan Tahir'in Erdek sahillerinde cesedi bulundu.

8. Yurt dışındaki işçilerimizin hizmetlerini değerlendiren yasa yürürlüğe girdi:.

11. Çin Dış İşleri Bakanı Ankara'ya geldi.

12. Yeni İnfaz Yasasına göre tahliyeler bugün başlıyor.

13. Ökçün: «Dış Politikamızda Çin Halk Cumhuriyeti çok önemli yer tutuyor.» ● Taşucu balıkçıları, Atom Santralına karşı çıktılar.

14. Ecevit, Liderlere dış politika konusunda bilgi verdi.

17. 340 bin aday öğrencinin katıldığı üniversiteler arası sınavı olaysız geçti. ● Bafa gölü kamulaştırıldı. ● İstanbul'da Belediye Otobüsü denize uçtu, sekiz ceset çıkarıldı, öbürleri aranıyor.

18.6: Ecevit, Şemdinli'de; «Çocuklarımız, barış içinde yanyana okumaya başladı.»

19. Ecevit, Hakkâri'de konuştu, Köye Ulaşım Projesini başlattı.

20. Beş bin öğrenci 2500 TL aylıkla çalışma kamplarında çalışacak; İzmitte halk, körfez kirliliğini protesto etti.

21. Ecevit, Sovyetler'e gitti.

23. Moskova'da Ecevit, Siyasal Belge ile Ekonomik Belge'yi imzaladı. ● İnan: «Doğu'daki olaylar, hükümeti düşürecek kadar vahim.»

26 Ecevit, döndü; ekonomik işbirliği de imzalandı, Türk - Sovyet Bildirisi açıklandı.
(Ecevit, Başkan Carter'le görüştü; Carter, yemek-

te Ecevit için olumlu kulis yaptı. ● Ecevit: «Koruma gerekçesiyle devlet hareketsiz hale getirildi.» ● Akhisar'da devrilen kamyonda 16 kişi öldü. ● Libya'dan 100 milyon dolar kredi geliyor. ● Yunus Nadi Armağanını Fulya ve Hasan Gürses çifti kazandı. ● CHP'liler Hükümetten fazla memnun değil.)

Temmuz:

(ANARŞİK OLAYLAR: 2.7.: Gaziantep ve Antalya'da iki kişi öldürüldü. ● 4.7.: Adana'da bir öğrenci, Ankara'da bir genç öldürüldü; İzmir'de Dekan başına vurularak yaralandı, Malatya'da Fırat (CHP Milletvekili) ile Elbistan'da iki Hâkimin evleri dinamitlendi. ● 5.7.: Ankara'da bir öğrenci öldürüldü; POL - DER ve POL - BİR yönesticileri ile afiş asan polisler görevden alındı. ● 6.7.: Viranşehir CHP İlçe Başkanı, Atatürk Eğitim Ens. Müd. Yard. ile Ankara'da bir genç öldürüldü. ● 7.7.: İstanbul'da üç öğrenci ile bir öğretmen öldürüldü. ● 8.7.: Yurtta üç kişi öldürüldü; POL - DER: «İstihbarak örgütleri Hükümete karşı engelleme içinde.» ● 9.7.: Atatürk Eğ. Ens. Müd. öldürüldü. ● 10.7.: Özaydınlı: «Tedhişin kaynağında bir kısım siyasal partiler de var.» ● 11.7.: Ortaköy Eğ. Ens. Müd. Yard. öldürüldü; İstanbul'da bir banka soyuldu. ● 12.7.: Doç. Bedrettin Cömert öldürüldü, Eşi yaralandı. Ankara ve İstanbul'da iki kişi öldürüldü. ● 13.7.: Ecevit, MİT Müsteşarlığından bilgi aldı; Savcı: «Fazla bir ipucu elde edemedik» dedi. ● 14.7.: Bitlis'te bir çocuk bombayla öldürüldü. ● 15.7.: Elâzığ'da bir işçi öldürüldü, Antalya'da dinamitten bir işçinin eli koptu, Kırşehir'deki bombalı saldırıda 23 yaralı var. ● 16.7.: Ankara'da bir kişi öldürüldü. ● 17.7.: Manisa'da bir kişi öldürüldü; Emniyet Genel Müdürlüğüne Haydar Özkın getirildi. ● 18.7.: Ankara, Adana, Elâzığ ve İstanbul'da dört genç öldürüldü. ● 19.7.: İstanbul ve Diyarbakır'da iki kişi öldürüldü; Ağrı'da bombayla yakalanan kişi karakoldan kaçırıldı. ● 20.7.: Yirmi bin jandarma, büyük kentlerde göreve başlayacak. ● 21.7.: Odasında silâh bulunan okul müdürü ile dört öğrenci gözaltında;

duvarlara slogan yazanlar, polisle çatıştı. ● 22.7.: İsparta ve Eskişehir'de iki öğretmen öldürüldü. ● 23.7.: Küçükçekmece'de bir işçi öldürüldü; İsparta'daki olaylarda 194 kişi gözaltına alındı. ● 24.7.: Duvara yazı yazanlarla polis çatıştı; Amerikan bayrağı yakıldı; bir mahallenin altından sağcılar, üst yolundan solcular geçiyor. ● 25.7.: Salihli Cezaevi Müdürü öldürüldü, savcı, rehin alındı; Elâzığ'daki olaylarda bir genç öldürüldü; İstanbul'da üç banka soyuldu. ● 26.7.: Kırıkhan'da bomba patladı, iki işçi öldü; Derince'de bir işçi ağır yaralandı; Salihli Cezaevindeki isyan bastırıldı, savcı serbest bırakıldı. ● 28.7.: İstanbul'da banka soyanlar bir memuru öldürdü; 882 polis 27 kavşakta İstanbulluları aradı. ● 29.7.: Elâzığ'da bir işçi öldürüldü; Denizli cezaevinde bir, Urfa'da bir, Edirne'de bir kişi vuruldu. ● 30.7.: Urfa Cezaevi Müdürü sokakta öldürüldü; Demirel: «Bu Hükümeti desteklemek anarşiyi desteklemektir.» ● 31.7.: Balıkesir, Kırıkkale ve Adana'da altı kişi öldürüldü.)

1. Ecevit: «Ambargo olmasaydı da Sovyetler'le ilişkilerimizi geliştirecektik.» NATO Güneydoğu Karargâhını Amerikalılardan devraldık.
2. Ecevit: «Demirel, komutanları kışkırtmaya kalktı.»
3. Kâmran İnan: «AP'nin güven kazanması için yönetim değişikliği gerekir.» ● Topkapı Sarayında yer darlığından eşyaların onda biri sergilenebiliyor.
6. Yabancı Şirketler ATAŞ'ı satmak için ağır koşullar ileri sürüyor. ● DİSK: «Tam Gün Tasarısı veto edilirse sağlık sömürüsü devam eder.»
9. Korutürk, Tam Gün Çalışma Yasasını imzaladı.
11. IMF Heyeti ile Ankara'da görüşmeler yapılıyor.
13. Romanya ile geniş kapsamlı bir ticaret anlaşması imzalanıyor.
14. Başhekim: «Bakırköy Akıl Hastanesi Türkiye'nin yüz karasıdır.» ● T.H.K. Başkanı Prof. Aksoy, «Olağanüstü Hal» istedi.
18. AET ile görüşmeler Ankara'da başladı. Türkeş, tüm partileri anarşi ile mücadeleye, işbirliğine çağırdı.
20. Ücretler konusunda Hükümet ile TÜRK-İŞ an-

laştı. ● Yazar Selçuk Kaskan öldü.

25. Sansürün kalkması, işçi bayramı ve Lozan Günü kutlandı; Tunç, Fırat, Unat, Çoker, Kafaoğlu kontenjan senatörü oldular.

27. Ecevit: «Ambargonun kalkması kararı sakınca yaratabilir ama olumlu ve gerçekçi yanları da var.» Demirel: «Şartlı olunca ambargo devam ediyor demektir.»

28. Müzisyen Hasan Ferit Alnar öldü.

29. Korutürk, Gülhane Hastanesinde tedavi görecek. Cumhurbaşkanına akut kalp yetmezliği teşhisi konuldu.

(Tam gün yasasıyla üç büyük ilde profesörler ayda 24 bin TL. net ücret alacak. ● Serbest çalışanlar ayda 387 TL. vergi ödüyor. ● Millet Meclisinde ayda 1 milyon 125 bin liralık masraf yapılıyor. ● İhracatta vergi iade oranları yükseltildi, sanayiciye ihracatta kolaylıklar sağlandı. ● DİSK: «Ekonomik bunalımdan çıkmak için fedakârlığı işçiler değil, sermaye çevreleri yapmalı.» ● Petrol borcunu mal olarak ödemeyi Irak'a önerdik. ● Ecevit, belediyelerin ortak toplu sözleşme yapmalarını önerdi. ● Kâğıda yapılan büyük zam yüzde 30 - 40 oranında defter, kitaba yansıyacak. ● İstanbul'da piknik motoru ile vapur çarpıştı, bir kadın kalpten öldü. ● Aşk cinayetinde bir kurmay albay baltayla öldürüldü. ● Selüloz - İş, fiyatların dondurulmasını istedi.)

Ağustos:

(ANARŞİK OLAYLAR 1.8.: Balıkeşir'de bir, Kastamonu'da bir, Giziantep'te bir, genç öldürüldü; İzmir'de THKP - C Üyesi biri kız üç kişi yakalandı. ● 2.8.: Urfa'da ve İstanbul'da iki öğrenci öldürüldü; Mayıs'te 64, Haziran'da 52, Temmuz'da 56 kişinin öldürüldüğü açıklandı. ● 3.8.: İki öğretmeni ağır yaraladılar. ● 4.8.: Beş ilimizde beş öğrenci öldürüldü; beş vali merkeze alındı; Türkeş: «Anarşinin sorumluluğu hepimize aittir.» ● 5.8.: Antalya, Kahramanmaraş, Urfa'da üç öğrenci öldürüldü,

iki kişi yaralandı; İstanbul'daki soygun girişiminde bir fabrika bekçisini yaraladılar. ● 6.8.: Urfa'da üç kişi yaralandı, Niğde Cezaevinde ayaklanma: Müdür ve 23 görevli rehin alındı. ● 8.8.: Iğdır'daki olaylarda bir kişi öldü, onaltı kişi yaralandı, yüz işyeri tahrip edildi; Antalya'da bir işçi öldürüldü; CHP Senatörünün kızı Adalet Efe, yaralamaktan sanık tutuklandı. ● 9.8.: Ankara'da Mamak otobüsüne ateş açıldı, iki kişi öldü, yaralı çok. ● 10.8.: MHP Çankaya Gençlik Kolları Başkanı öldürüldü; Demirel: «Bu Hükümet anarşiye teşhis bile koyamadı.» ● 11.8.: Ankara ve Kilis'te beş kişi öldürüldü; Manisa'da mahkûmlar ayaklandı; Ecevit: «Otobüse ateş açanlar insan bile değildir.» ● 12.8.: Kilis'te bir öğretmen öldürüldü. ● 13.8.: Bir polis ile Sağmacılar'da bir hükümlü öldürüldü. ● 15.8.: Gaziantep'te bir ortaokul öğrencisi öldürüldü. ● 16.8.: Balgat ve Mamak katliamı sanıklarının «Türkistan İntikam Tugayı» gizli örgütünün üyesi oldukları saptandı. ● 17.8.: Urfa, İzmir ve Samsun'da üç kişi öldürüldü; Adapazarı'nda bir komiser, beş polis açığa alındı. ● 18.8.: Kilis'te adliye ve kaymakamlık binaları kurşunlandı; İstanbul ve Ankara'da iki banka soyuldu. ● 19.8.: Bayrampaşa'da bir polis öldürüldü; Özaydınlı: «Yedi ayda 1619 eylemci tutuklandı.» ● 20.8.: Buca Cezaevindeki isyanda iki ölü, sekiz yaralı var; Kariye müzesi soyuldu. ● Bursa'daki yangında Santral Garajı yandı, 21 kişi yaralandı, yüzmilyonlarca liralık zarar var. ● 21.8.: Mataracı: «Bursa'daki yangında sabotaj var.» ● 23.8.: Bir siyasal tutuklu hastaneden kaçırıldı, iki jandarma ile bir hastane görevlisi yaralandı; İstanbul'daki kanvehane baskınında müşterilerin paraları, kıymetli eşyaları ve pantalonları çalındı. ● 24.8.: Malatya'da bir genç öldürüldü. ● 25.8.: İst. Atatürk Öğrenci Sitesi Müdürü öldürüldü. ● 26.8.: Ankara ve Tirebolu'da iki kişi öldürüldü. ● 28.8.: Muhtarın traktörü dinamitlendi, bir kişi öldü; Havza'daki patlamada yedi çocuk yaralandı. ● 30.8.: Nizip'te bir, Urfa'da iki kişi öldürüldü. ● 31.8.: Malatya'da bir kişi öldürüldü.)

1. Ege Hava Hattı ile ilgili görüşmelere İstanbul'da başlandı.
2. Sovyetler'den 30 milyon dolar kredi, 24 milyon

dolarlık mal alıyoruz. ● DİSK: «Toplumsal Anlaşma amacımız olmayacak.»

4. Ecevit: «Ambargo kararının konferansta daha olumlu olmasına çalışıcağız.» ● Beş vali merkeze alındı.

6. Ecevit «Ambargo kalkmış sayılabilir.» ● TRT, siyasal parti sözcülerinin demeçlerini yayınlamayacak.

7. Korutürk'ün sağlık durumu iyiye gidiyor. ● Kız Teknik okullarına teknik resim, elektronik dersleri konulacak.

10. Ecevit, Gölcük'te Atış ve Kontrol elektrik Fabrikasını açtı.

12. Merkez Bankası Genel Müdürü görevden alındı.

13. Orman Bakanı İlhan: «Yangınlar ve kesim böyle devam ederse Türkiye, 1982 de sanayi için dışarıdan odun alacak.» ● Sanayi Bakanı Alp: «Alkollü benzin daha iyi sonuç veriyor.»

14. Maliye Bakanı «Dışa bağımlılığı azaltacak yatırımları teşvik edeceğiz.» ● Vakıflar'da 11 bin kişiye sahte «sınav kazandı» belgesi verildiği saptandı.

15. Ruhsatsız yapıların yıkımına başlanıyor.

16. Korutürk'ün sağlık durumu düzeldi. ● Aybar: «Ecevit Hükümetinden başka seçenek yoktur.»

17. Ecevit: «Ekonomik darboğazdan dostlarımız da sorumlu.» ● DEVA, fabrikayı kapattı.

18. Libya ile 100 milyon dolarlık kredi anlaşması imzalandı. Remzi Kitabevi Sahibi Remzi Bengi öldü.

19. Korutürk, hastaneden taburcu oldu.

20. Beşinci para ayarlamasıyla Türk lirası 1978 de % 60 değer kaybetti.

22. AET, Türk tekstil ürünlerine yeniden ambargo koydu. Dünya Bankası «sürekli devalüasyon» öneriyor.

24. Prof. Dr. Heykeltraş Nusret Suman, trafik kazasında öldü.

25. TÖB-DER Kongresi, iki divan ile toplandı.

27. Ecevit, Irak'a; Çetin, Suudi Arabistan'a; Evren, Libya'ya; Müezzinoğlu, Japonya'ya; Köprülüler,

Irak, Tunus ve Ürdün'e; Lütfü Doğan, Rusya'ya gidiyor.

28. TÖB-DER'de «Birlik Dayanışma» ile «Halkçı Devrimciler» ayrı kongre yapıyor.

30. 30 Ağustos Bayramında Ecevit: «Türkiye'de baskılar, ulusal gücümüzü arttırmaktan ve yeni atılımlarımızı hızlandırmaktan başka sonuç vermeyecektir.» Org. Evren: «Nereden başlayıp nereye geldiğimizi iyi anlamak için tüm gençlerimizin Kurtuluş Savaşı'nı çok iyi incelemeleri gerekir.»

31. IMF Heyeti Ankara'dan ABD'ye döndü; Ecevit: «Olumlu yada olumsuz yargıda bulunamam.»

(Arap-Türk Bankası açıldı. ● Köprülüler: «Tarımda 80 milyon dolarlık ihracat artışı sağlandı. ● Demirel: «Bu hükümet hiç mevcut olmazsa Türkiye bundan daha kötü olamaz.» ● Türkeş: «Ecevit, MHP'yi suçlu göstermek için İç İşleri Bakanı, Vali ve Emniyet Müdürlerini baskı altına alıyor.» ● Çok değerli bir Afrodit heykeli çöplükte bulundu.)

Eylül:

(ANARŞİK OLAYLAR : 1.9: MHP Mersin malî sekreteri avukat, bıçakla öldürüldü. ● 2.9: Ankara ve İskenderun'da polisle çatışmada altı kişi öldü; Samsun'da bir öğrenci öldürüldü; iki banka soyuldu. ● 3.9: Akçaabad ve Ankara'da iki kişi öldürüldü. ● 4.9: Sivas'ta binden çok işyeri tahrip edildi, beş ölü, 92 yaralı var; Atatürk Yurdu Müd. Yard. bıçaklandı. ● 6.9: Sivas'ta iki gün süren olaylarda dokuz ölü, 105 yaralı var. ● 7.9: Bayramdaki olaylarda yirmi kişi öldürüldü, 236 yaralı var. ● 8.9: Van'daki aşiret kavgasında onbeş, Beşiri'de bir kişi öldü; Elâzığ ve Adana'da beş kişi öldürüldü. 9.9: İsparta, İstanbul ve Urfa'da dört kişi öldürüldü. ● 10.9: Van'da göçerler yedi kişiyi daha öldürdüler; Nizip'te işyerleri tahrip edildi. ● 11.9: Düzce'de bir genç öldürüldü. ● 12.9: Gaziantep Cezaevi basıldı, iki gardiyan ile bir jandarma öldürüldü ,dört siyasal mahkûm kaçırıldı; Adana'da bir kitapçı dükkânı

basıldı, tezgâhtar öldürüldü, sahibi ağır yaralandı. ● 13.9: Elâzığ'da iki, Ceyhan'da bir kişi öldürüldü; İstanbul, Ankara ve Aydın'da üç kişi ağır yaralandı. ● 14.9: Gültepe ve Kuştepe'de iki kişi öldürüldü. ● 15.9: Çorum'da yaralanan öğrenci öldü. ● 16.9: Atatürk Eğitim Enstitüsü açıldığı gün çıkan olaylarda yeniden kapatıldı. ● 17.9: Rize, Samsun ve Konya'daki olaylarda sekiz kişi yaralandı; Erzurum ve Bolu cezaevlerinden otuz hükümlü kaçtı. ● 18.9: Ankara'da bir kadın öldürüldü, İstanbul'da beş kişi yaralandı. ● 19.9: Üç kişi öldürüldü, sekizi yaralandı. ● 20.9: İstanbul ve Urfa'da iki öğretmen ile bir öğrenci öldürüldü; Gültepe'de bir gizli örgüt daha ortaya çıkarıldı. ● 21.9: Ankara ve İstanbul'da üç genç öldürüldü. ● 22.9: İstanbul'da sınava giden öğrenciyi minibüsten indirip öldürdüler; İzmir ve Antalya'da iki öğrenci öldürüldü; Topkapı'da iki banka şubesi soyularak bir milyondan çok para çalındı. ● 23.9: Ankara'da bir işçi öldürüldü; DEV-GENÇ Genel Başkanı tutuklandı. ● 25.9: Malatya'da bir kişi öldürüldü; Rize Cezaevinden kaçan dört siyasi tutuklu İzmitte yakalandı. ● 26.9: Dört ilde beş kişi öldürüldü. ● 27.9: İki kişi öldürüldü. ● 28.9: Ankara ve İsparta'da iki kişi öldürüldü. ● 29.9: Malatya'da iki kişi öldürüldü, banka aracı kaçırıldı, 1 milyon 300 bin TL çalındı. ● 30.9: Bir kişi öldürüldü, Fatih'te bir banka soyuldu.)

2. Trafik kazalarında 15 ölü, 29 yaralı var.
3. Işık: «Karşı görüşte olanları vatan sevgisinden yoksun sayamayız.»
4. Bayram Mesajı yayınlayan Liderler kardeş kavgasına son verilmesini istediler. Ecevit: «Düşmanlığın yerini ulusal dayanışma almalı.»
7. Bayramdaki trafik kazalarında 37 kişi öldü.
10. Ecevit: «Zor ve uzun da olsa barış yolundan şaşmayacağız.»
11. Davudiyen Aşireti altı sanığı teslim etti; Feyzioğlu: «Anarşi ile mücadelede yeni iktidar da yetersiz kaldı.»
12. Petrol ürünleri ile şekere zam yapıldı; Merkez Bankasının Meclis Üyeleri değiştirildi.
14. Ecevit: «Yapılan zamlar Hazineyi 24 milyar lira

zamdan kurtardı.»

15. Doğu'daki Kanatlı Jandarma Tatbikatı bitti, Çalışlar 78 Tatbikatı başladı. ● Şarampola yuvarlanan kamyonda sekizi ayni aileden dokuz kişi öldü.
19. Turhan Feyizoğlu, Hükümetten istifa etti.
20. Meclis, muhalefetsiz toplanarak İç Tüzük değişikliğini kabul etti. ● Savurganlığı Önleme Tasarısının tümü kabul edildi.
23. Danışma Kurulunda anlaşma oldu; Meclis, 1 Kasıma değin tatil. ● Sümerbank mamullerine % 10-15 zam yapıldı.
24. Trafik kazalarında 15 kişi öldü.
25. TDK Ödüllerini Tosuner, İzgü, Altan ve Uyaroğlu kazandı.
26. Deniz ve kıyıların korunması için otuz bölgede sınırlama kararı alındı.
27. ABD Dış İşleri Bakan Yardımcısı Ankara'da.
28. Ambargo kalktı.
30. Türk-Sovyet Mal Mübadelesi Protokolu imzalandı. (Almanya'ya 650 milyon marklık borç ertelendi. ● ● SSCB ile ticaret hacmi 1 milyar dolara çıkarıldı. ● Müezzinoğlu: «IMF, 100 milyon dolarlık ek kolaylık sağlayacak.»)

Ekim:

(ANARŞİK OLAYLAR . 1.10: Uşak'ta bir işçi öldürüldü. ● 2.10: Adana'da İGD Başkanı öldürüldü; Avusturya'nın Ankara Büyük Elçisinin Eşi ile kızı Fethiye kıyılarında öldürüldü, katil yakalandı. ● 3.10: Uşak ve İstanbul'da üç kişi öldürüldü; MHP: «Sıkıyönetim ilân edilmeli.» ● 4.10: İstanbul'da MHP İl Başkanı ile oğlu öldürüldü· Ermeni Kurtuluş Ordusu adlı gizli örgüt, İstanbul'daki patlamaların sorumluluğunu üstlendi. ● 5.10: Bursa ve İstanbul'da dört öğrenci öldürüldü, İETT otobüsü kaçırıldı; okullar 9 Ekim'e değin tatil edildi. ● 6.10: İki kişi öldürüldü. ● 7.10: Bir genç öldürüldü, İstanbul'da yanyana iki banka ayni anda soyuldu; Ecevit: «Anarşiye karşı etkin önlemler uygulamaya konula-

cak.» ● 8.10: Bir kişi öldürüldü. ● 10.10: Ankara'da altı TİP üyesi öldürüldü, biri ağır yaralandı. ● 12.10: İskenderun'da üç kişi öldürüldü, iki kişi yaralandı; Malatya'da yaralanan öğrenci öldü; otobüstan kaçırdıkları üç öğrenciden ikisini öldüren dört kişi tutuklandı. ● 16.10: Ankara ve İstanbul'da iki ceset bulundu. ● 17.10: Elâzığ Cezaevindeki ayaklanmada iki tutuklu, Ankara'da bir kişi öldürüldü. ● 18.10: Dört kişi öldürüldü, üç kişi yaralandı. ● 19.10: Ankara katliamının iki sanığı yakalandı. ● 20.10: Ankara ve Gaziantep'te iki kişi öldürüldü. ● 21.10: Ord. Prof. Dr. Karafakioğlu öldürüldü. ● 22.10: Tekirdağ'da bir işçi öldürüldü; Ecevit: «Prof. Karafakioğlu panik yaratmak için öldürüldü; İstanbul'da üniversiteler tatil edildi. ● 23.10: sİtanbul'da iki kişi, Adana'da bir öğretmen öldürüldü. ● 24.10: Prof. Karafakioğlu'nun katilleri olarak aranan üç genç, basın toplantısı yaptı, polise teslim oldu. ● 25.10: Kadirli'de yedi, İstanbul'da iki kişi yaralandı. ● 26.10: Malatya'da bir öğretmen öldürüldü. ● 27.10: Ankara'da biri ağır, üç kişi yaralandı; silâhlı üç kişi İzmir'de banka soydu. ● 28.10: Bingöl'de iki, Elâzığ'da üç, Kars'ta bir kişi yaralandı; soyguncuyu öldüren kuyumcu serbest bırakıldı. ● 29.10: Mamak katliamından sanık altı kişi tutuklandı, altı kişi de aranıyor. ● Sivas'ta bir kişi öldürüldü, iki kişi yaralandı. ● 21.10: Tokat'ta iki genç, Kırşehir'de bir polis öldürüldü.)

1 İlk Köy-Kent uygulaması oBlu'da Taşkesti'de başladı. ● Kent Sineması ve Pasajı yandı.

2. Necdet Uğur: «Öğrencileri, militanların elinden kurtaracağız.»

4. Dört Amerikan Üssü açılacak.

6. TRT ve Cumhuriyet Paris Temsilcisi Kosta Daponte ile Karikatürist-Ressam Sezgin Burak toprağa verildi.

8. Türk Parasının değeri yeniden ayarlandı.

9. Amerikan Üsleri açıldı.

13. Rize'de bir benzin istasyonu yandı, on kişi öldü.

● MBG, Anayasal kuruluşların, partilerin, meclislerin, hükümetin, vatandaşların rejime sahip çıkmasını istedi.

14. Kontenjan Grubu, anarşi için Senato Araştırması istedi; Ecevit: «Kanlı oyunun sonuna geldik.»
15. Memurlara yeni olanaklar sağlandı, maaşlar ortalama 800 TL. artıyor.
16. Ankara'ya dönen Korutürk, «Anarşi yenilecektir» dedi; zamlardan emekliler de yararlanacak.
17. Yemeklik yağ fiyatlarına % 30-40 zam yapıldı; tedavüldeki banknot miktarı 9 ayda 25 milyar 336 milyon TL. arttı.
18. İstanbul'da 250 milyon lira değerinde eroin ele geçirildi.
19. UNİCEF'in Türkiye bürosu, Şefi tarafından kapatılmak istendi; demir ve çelik ürünleri ithali yeniden serbest bırakıldı.
20. Gazeteci-Yazar Cenap Çetinel öldü.
21. Türk-Sovyet ekonomik işbirliği protokolu imzalandı.
22. AP Büyük Kongresi toplandı; Demirel: «Hükümeı, ne devleti, ne de kanunları işletiyor.»
23. Demirel, yeniden AP Genel Başkanı seçildi. ● İki araçta bir ton esrar bulundu.
24. Anayasa Mahkemesi Başkanlığına Şevket Müftügil seçildi.
25. Paramızın değeri yeniden ayarlandı. AP Genel Merkezinin listesi «tam» kazandı.
26. IMF ile Ankara'da görüşmeler yapılıyor. ● Gösterge değişti, memur ve subaylar zam alıyor. ● Korutürk: «Siyasi partilerin yurtta barış için katkılarını bekliyoruz.»
27. Ecevit ile Demirel ikibuçuk saat görüştü. ● Gazeteci-yazar Sadettin Çulcu öldü.
28. Ecevit, Doğu'da âfet konutlarını teslim etti, ikinci köy-kentin temelini attı.
29. Org. Evren: «Cumhuriyet'in yozlaştırılmasına Silâhlı Kuvvetler müsaade etmez.» ● Yazar, edebiyat tarihçisi Agâh Sırrı Levent öldü.
30. Korutürk: «partilerin birleşmeleri gerekir.»
31. Şiddet olayları Senato'da ele alınıyor.

(Demirel: «Kalkınma hızı ilk defa sıfır civarına indi.» ● Afyon'da kamyon-otobüs çarpıştı, onbeş kişi öl-

dü. ● Ecevit: «şiddet nedenleri ve teşhisinde MSP ile büyük bir görüş yakınlığımız var.» Dünya tütün piyasası çokuluslu yedi şirketin denetiminde. ● Demirel, İsmail Cem'e 405 bin TL. tazminat ödemeye mahkûm oldu. ● İstanbul'daki ambarlar Topkapı'ya taşındı. ● Celâl Bayar: «Ecevit-Demirel görüşmesi vakit kaybıdır.» ● Emekli maaşlarını yükselten gösterge yürürlüğe girdi. ● Almanya'da bir ölüden alınan böbrek, Hacettepe'de bir hastaya nakledildi. ● TÜRK-İŞ: «CHP-AP ortak Hükümeti kurulmalıdır.» ● Köprülüler: «Sokak anarşisi kadar fiyat anarşisi de var.» Yağış, ürüne büyük zarar verdi, ulaşım aksadı, birçok evi su bastı. ● Tahtakale'de otuz dükkân yandı, zarar yirmi milyon TL. dolayında.)

Dış Olaylar

Ocak Ekim 1978

Ocak:

5. Carter: «Filistinlilerin yasal haklarını destekliyorum.»
6. Pinochet: «Şili halkı rejimi onayladı, on yıl seçim yapmayacağız.»
8. Waldheim, Ankara'da görüşmeler yapıyor.
15. Waldheim, Kıbrıs'a geldi; Denktaş, Kipriyanu ile görüşmeye hazır olduğunu söyledi.
27. Kıbrıs Rum kesiminde Kipriyanu resmen Devlet Başkanı ilân edildi.
31. Tunus'ta tutuklanan sendika liderlerinin sayısı 400'ü buldu; İngiltere son otuz yılın en şiddetli kışını yaşıyor; Amerika'da şiddetli kıştan yüzlerce kişi öldü.

(Ecevit için «Türkiye'nin en iyi Başbakanı» diyen The Economist, batılı ülkeleri hükümete yardıma çağırdı. ● İsrail, Şeria'da üç yerleşim merkezi kuruyor. ● Denktaş ile Kipriyanu, BM Genel Sekreterinin verdiği yemekte buluştular. ● ABD: «Kıbrıs konusunda anlaşma için Türkiye'ye taahhütte bulunulmadı.» ● İspanya'da sol

iktidara gelirse demokrasi ciddi tehlikelerle karşılaşır.»)

Şubat:

1. Carter, Sovyetler'e nükleer yakıtlı uyduların yasaklanmasını önerdi.
4. Carter: «Kıbrıs'ta Türkler insan haklarını ihlâl etmedi.»
8. Uzay'da casusluk savaşı kızışıyor.
11. ABD Kongresi, nükleer silâhların yapılmasını önleyecek bir yasayı onayladı.
13. Federal Almanya-Türkiye kredi anlaşması yürürlüğe girdi.
20. Lefkoşe'de Asya-Afrika Dayanışma toplantısı basıldı, bir kişi öldürüldü; baskıncı gerillalara Suriye, iniş izni verdi.

(Rio Karnavalında doksandan çok insan öldü. ● Panama'daki Amerikan kontrgerilla okulunun mezunları arasında Şili'li faşist lider Pinochet gibi ünlüler de var. ● Dünyada yetmiş milyon kişi komünist partilerine üye. ● Yüzde sekiz oranmda devalüasyon yapan Fin Hükümeti istifa ediyor. ● ABD, Mısır'a jet uçakları yanında modern füzeler de verecek. ● Mısır, rumları yeni bir baskınla tehdit etti ve iki gerillanın iadesini istedi. ● Günümüzde dört milyar olan dünya nüfusunun 2000 yılında altıbuçuk milyara çıkacağı hesaplandı. ● İsveç'te gençler arasında eroin tüketimi artıyor. ● Vance, ambargonun kalkması zamanının geldiğini söyledi.)

Mart:

3. Die Zeit gazetesi: «Türkiye'nin Ecevit'e ihtiyacı var.»
5. Kiprikanu, Türkiye'ye ambargonun sürmesi için ABD'ye başvurdu.
10. Kipriyanu, Denktaş'la görüşmeyi reddetti.
17. İtalya Liderlerinden Aldo Moro kaçırıldı, olayda beş polis öldürüldü.
19. Pakistan eski Başbakanı Zülfikar Ali Butto idama

mahkûm oldu.

20. Hasan Esat Işık: «NATO'ya para karşılığı başkalarına hizmet için girmedik.»
21. «Niyet Mektubu»nda IMF'nin Türkiye ekonomisini denetlemesi öngörülüyor.
22. İsrail, Ateş Kes'i kabule hazır olduğunu bildirdi.
24. Kıbrıs Türk Başbakanı Konuk istifa etti.
29. Arjantin'de iki yıllık cunta yönetiminde onbeş bin kişi kayboldu.

(Carter yönetiminin İsrail'e satmaya karar verdiği F-15'lerin tanesi 320 milyon TL. ● Amerika'da bir yılda 35 bin genç intihar etti. ● Pakistan Baroları ve Hükümeti Butto'nun affı için yapılan çağrıları «içişlerine müdahale» olarak niteledi.●)

Nisan:

10. Mc Namara ile görüşmeler Ankara'da yapılıyor. ●
12. Atina, genel sekreterler düzeyindeki Ankara toplantısına katılmıyor.
13. Türk önerileri bugün Viyana'da Waldheim'e veriliyor.
14. Ecevit, Belgrat'ta, «Federal sistemde Yugoslavya'nın başarısı, Kıbrıs için en büyük esin ve cesaret kaynağımız oldu» dedi. Ecevit, Mareşal Tito ile görüştü.
16. Ecevit, Ohri'de sıcak ilgi gördü. ● 235 atletin katıldığı Uluslararası maratonda Veli Ballı, birinci oldu.
17. İtalya'da Kızıl Tugaylar örgütü, Aldo Moro'nun ölüm cezasına çarptırıldığını açıkladı.
19. Aldo Moro öldürüldü. ● Butto, ölüm hücresinde zincire vuruldu.
22. Dünya Bankası, vereceği kredinin istekleri doğrultusunda kullanılmasını istiyor.
29. Afganistan'daki darbede Devlet Başkanı Davut Han öldürüldü; Anayasa kalktı, askeri yönetim kuruldu.

(50. Oscar Ödül töreninde olaylar çıktı. ● Başkan Carter, nötron bombasının yapımını erteledi. ● ABD'deki

rumlar, Türkler aleyhine gösteri yaptı. ● Denktaş, Rumların Türk öğrenecilerini kabul etmediklerini bildirdi. ● Paris belediyesi Ermenilerin Türkiye aleyhine düzenlediği gösterilere izin vermedi. ● Güney Kore'den rüşvet alan Amerikalı eski parlamenter hapis cezasına çarptırıldı.)

Mayıs:

2. Besteci Haçaduryan Moskova'da öldü. ● İngiltere'de elli bin kişi Nazizmi protesto için gösteri yaptı.
3. New-Orleans kentinin ilk zenci belediye başkanı göreve başladı.
5. Ambargo'nun kaldırılması tek oy farkıyla kararlaştırıldı.
7. Brejnev: «Nötron bombasının yasaklanmasını istiyoruz.»
8. Sovyetler ve Almanya 25 yıllık ekonomik işbirliği anlaşması imzaladı.
10. Aldo Moro'nun öldürüldüğü kesinlik kazandı. ● Batı Almanya ile 130 milyon marklık anlaşma imzalandı.
11. Ecevit, Bonn'da temaslar yapıyor. ● Türkiye'nin 2,5 milyar dolarlık borcu ertelendi; 500 milyon yeni kredi veriliyor.
12. Helmut Schmid: «Ambargo makul ve tutarlı değildir.»
13. ABD ile Sovyetler, 3. Dünya Ülkelerine silâh satışının sınırlandırılmasında anlaştılar.
14. Ecevit, Londra'da temaslar yapıyor.
15. Tanzanya'da koleradan ölenlerin sayısı 600'e ulaştı.
16. Tahran'da Şahı protesto grevi başladı.
17. Ecevit, Londra'da Liderlerle görüştükten sonra Avusturya'ya geçti, Başbakan ve Türk işçilerle görüştü.
20. ABD Savunma Bakanı, ambargonun kalkması gerektiğini yineledi.
28. Zaire'deki olaylarda ölenlerin sayısı 400'ü aştı.

30. Ecevit Amerika'da Karamanlıs'le iki kez görüştü, iki kez de TV'de konuşma yaptı.
31. Luns, «Ambargo sürdükçe Türkiye ödün vermeyecek» dedi.

(Turistler geçen yıl İspanya'ya dört milyar dolar bıraktı. ● Butto, açlık grevi yapıyor. ● Hindistan'da sıcaklardan 50 kişi öldü.)

Haziran:

1. Vance: «Karamanlis ile Ecevit, umut verici bir adım attılar.»
2. Karamanlis, ambargo konusunda Carter'le anlaşamadı.
3. Madrit'te Büyükelçimizin Eşi ile Emekli Büyükelçi Beşir Balcıoğlu ve şoförümüz öldürüldü.
4. Ecevit, Amerika'dan ayrılırken olumlu sonuçlar aldı. ● İspanyol polisi, şehitlerimizin katillerini arıyor.
7. Karamanlis, BM Genel Kurulunda Kıbrıs'ın işgal altında olduğu iddiasını yineledi.
8. Ladik 76 filmimiz, Krakov Film Şenliğinde Özel Ödül kazandı.
10. Kipriyanu: «Kıbrıs sorunu, uluslararası bir konferansta görüşülmeli.»
13. AET, Türk tekstil ürünlerine yeni bir kısıtlama uygulamaya başladı.
16. İtalyan Cumhurbaşkanı G. Leone, istifa etti.
17. Sovyetler uzaya iki kozmonot daha gönderdi.
28. Brejnev: «Avrupa barışına en gerçekçi katkıyı Ecevit'in Moskova ziyareti gerçekleştirdi.» ● Güney Yemen Devlet Başkanı Selim Bobaya Ali idam edildi.

(Başkan Carter, ambargonun kalkması için Kongreye çağrısını yineledi. ● Mimetz: «Türkiye ile ABD arasında asıl sorunlar ambargodan sonra başlayacak.» ● İki Kürt örgütü arasındaki çatışmada 100 kişinin öldürüldüğü bildirildi. ● Sunday Times: «İsrail'in atom silâhı yapmak için uranyum kaçırılmasında bir Türk, başrolü oynadı.»)

Temmuz:

2. Carter, Yunan gazetesine: «Ambargo, ne Kıbrıs, ne de Türk-Yunan ilişkilerine yarar sağladı» dedi. ●
9. İtalya'da ilk kez bir sosyalist, Devlet Başkanı seçildi.
12. Türkiye, tüketim mallarında yüzde 64,6 lık fiyat artışı ile 25 OECD ülkesi arasında birinci sırayı alıyor.
18. Amerika'da ilk tüp bebeğinin doğumu gerçekleşiyor.
19. Libya, yabancı bankalardan alınacak 100 milyon dolarlık borcumuza kefil olacak.
21. Denktaş, Maraş'ta «Geçici ortak yönetim» önerdi Carter, bu öneriyi çok olumlu buldu.
24. IMF, benzinin asıl fiyatı ile satılmasını önerdi.
26. Amerikan Senatosu, ambargonun kaldırılmasına 42 ye karşı 57 oyla karar verdi. ● İlk tüp bebeği İngiltere'de (kız) doğdu.
30. Türk-Alman kredi anlaşması imzalandı.

(Atina rasathanesi, Selânik'teki depremi üç gün önceden haber verdi. ● Dünyada her yıl 4 milyon insan kanserden ölüyor. ● İspanya'da polisle göstericiler çatıştı: 80 yaralı var. ● SSCB'de bir aydın daha 10 yıl çalışma kampı cezasına çarptırıldı. ● Tüp çocuğunu eline alan anne: «çok güzel ve kusursuz» dedi.)

Ağustos:

1. Denktaş: «Bağlantısızlar Konferansında alınan Rum yanlısı karar, Kıbrıs sorununa yardımcı olmadı.»
2. Temsilciler Meclisi de 3 oy farkıyla ambargonun şartlı kaldırılmasını kabul etti. NATO: «Alınan bu kararla ambargo konusu böylece bitmiş olur.»
4. OECD: «1977 de Türk ve Yugoslav turizmi geriledi.»
6. İslâmabad FKÖ Bürosu basıldı, 4 kişi öldürüldü..

● Kızımız Bingöl, Tokyo'da Gençlik Güzeli seçildi.

7. Papa VI. Paul öldü. ● Suriye Beyrut'un Hristiyan kesimine ateş yağdırdı.
13. İran'daki olaylar sürüyor; İsfahan ve Şiraz'da 7 kişi öldü.
14. Filistinliler arasındaki çatışmada 100 ölü var.
15. Federal Almanya, Türk yolcu otobüslerini ülkeye sokmama kararı aldı. ● Beyrut'taki sabotajda 200 den çok insan öldü.
21. İran'da Sıkıyönetim; Abadan'da bir sinema yakıldı, 377 kişi öldü. Ulusal yas ilân edildi.
29. Ege Hava Sahanlığına ilişkin teknik görüşmelerin ikinci bölümü Atina'da başladı. ● İran'da siyasal özgürlük vadedilince iki günde 14 parti kuruldu.
31. Nikaragua'da Diktatör Somoza'ya karşı direnen halk, uçaklarla bombalandı.

(ABD yetkilileri, ambargonun kalkmasıyla Amerikan üslerinin açılmasını bekliyor. ● Almanya'da dolar, mark karşısında rekor düzeyde değer kaybetti. ● Komisyon, ambargo konusunda ağır şartlar benimsedi. ● Federal Almanya'da Türkler 3. sınıf insan işlemi görüyor. ● Atillâ Karaosmanoğlu: «Yeni önlemle paranın değeri daha kararlı hale gelebilir.» ● İran'da protestolar yoğunlaşıyor. ● Balonla Atlantik'i 114 saatte aşan Amerikalı'nın dönüş yolculuğu 45 dakika sürecek. ● Nikaragua'da 20 gerilla, Parlamentoyu bastı; ülkeyi 40 yıldır ayni aile yönetiyor. ● İran'da ihbarlar ve insan avları sürüyor. ● Almanya'da uçak korsanları Nazi Lideri Hess'in salınmasını istedi.)

Eylül:

1. Nikaragua'daki karışıklıklarda çok sayıda ölü var.
2. Türk aleyhtarı Geceyarısı Ekspresi filmi, tepkiyle karşılanıyor; Hollanda, filmin sakıncalı bölümlerini çıkardı.
3. Romanya'da bir Bakan ve 12 general tutuklandı.
4. Yeni Papa taç giydi.
9. Tahran'da asker, göstericilere ateş açtı, çok sayıda

ölü var; güvenliği tanklar koruyor.

13. Hindistan'da sel, âfete dönüştü; onbinlerce ölü var.

14. Çin'le imzalanan ticaret anlaşmasına göre pirinç petrol ve petrol ürünleri alacağız; pamuk, hububat, boraks, ferrokrom, zeytinyağı, sanayi ürünleri satacağız.

16. İran'da tutuklamalar sürüyor. ● Nikaragua'da gerillalar, Somoza taraftarlarını yargılayıp kurşuna diziyor.

18. İran'da deprem: onbinlerce ölü ve yaralı var.

23. İran'da deprem kurbanları 25 bin kişiye ulaştı. ● Geceyarısı Ekspresi filmi, Belçika basını ve TV'de yerildi.

24. KTFD'ye BM Genel Kurulunda söz hakkı verilmedi.

30. 33 günlük Papa, öldü.

(Karamanlis ile Elekdağ, Atina'da görüştü. ● Prof. Bazağan: «Kanlı Cuma'yı yaratan Şah ve ordusudur.» ● IMF, ikinci dilim krediyi onayladı. ● Ökçün, ABD'de temaslar yapıyor. ● Ermeni gizli ordusu, Ankara ve İstanbul'daki 7 bomba olayını üstlendi.

Ekim:

5. ABD: «Türkiye, üsleri açmayı kabul etti.»

8. Lübnan'daki çatışmada 1000 ölü, binlerce yaralı var; 35 bin yapı oturulmaz bir halde.

18. Yeni Papa 2. Jean Paul, taç giydi.

23. Gazi Magoza, serbest liman ve bölge olarak açılıyor.

25. Olaylar sürerken İran Şahı: «yararlı olmayacağı için tahttan çekilmeyeceğim.»

27. NATO Askeri Komitesi, Ege konusundaki Türk görüşünü reddetti. ● İran'da kanlı olaylar 13 kente sıçradı.

29. 1978 Nobel Barış Ödülü, Mısır ve İsrail Liderlerine verildi. ● Tahran'daki şiddetli çarpışmalarda polis müdürü öldürüldü; Hümeyni: «İran'da silâhlı savaşı başlatacağız.»

(İran'da hastane personeli de greve katıldı. ● Türkiye, AET'den gümrük indiriminin ertelenmesini istedi. ● Türkiye, Akdeniz Güneş Enerjisi merkezi olacak. ● 7 banka Türk borçlarını ertelemeyi kabul etti. ● Ökçün, Sosyalist Enternasyonale CHP Temsilcisi olarak katılıyor. ● Denktaş: «Rumlar, ikili görüşmelerde daha da gecikirse karşılarında bizi bulamazlar.»)

ÖLENLER — NEKROLOJİ

Derleyen Sami N. ÖZERDİM

A. Türkiye'de

1977 Sonu:

İshak SUNGUROĞLU. «Harput Yolları» adlı üç ciltlik araştırmanın yazarı. (1889-Ekim 1977)

Erdoğan ÇAPLI. Besteci. (1926-New York'ta 6 Kasım 1977)

Dr. Muhit TÜMERKAN. Hekim, yazar, eski yönetici ve milletvekili. (1906-16 Kasım 1977)

Rauf ULUKUT. İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçısı. (1915-12 Kasım 1977)

Dehri DİLÇİN. Türk Dil Kurumu uzmanı, yazar. (1902-17 Kasım 1977)

Hakkı İZET (Hakkı İzzet). Seramikçi. Gazi Eğitim Enstitüsü eski öğretim görevlisi, Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu eski müdürü. (-Cumhuriyet'te ölümü 18 Kasım 1977'de duyuruldu).

Hikmet Turhan DAĞLIOĞLU. Öğretmen, yazar. (1900-26 Kasım 1977)

Cemal YEŞİL. Elçi, ozan. (1900 - Televizyon ölümünü 27 Kasım 1977'de duyurdu).

Ali Refik İLERİ. Elçi, ressam. Cumhuriyet ölümünü 27 Kasım 1977'de duyurdu).

Prof. Güher DOSDOĞRU. Ankara Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi'nden. (5 Aralık 1977)

Saim ALPAGO. Devlet Tiyatrosu sanatçısı ve Devlet Konservatuvarı öğretim üyesi (1918-9 Aralık 1977)

Tarık BİLGİN. Gazeteci. (1912-10 Aralık 1977)

Ziya KARAMUK. Eğitimci. (1905-11 Aralık 1977)

Doç. Dr. Oğuz ATAY. Romancı, İstanbul Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi öğretim üyesi (1934-13 Aralık 1977)

Prof. Dr. Regaip ŞEN. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden. (-Gazeteler 14 Aralık 1977'de ölümünü duyurdu)

Bedrettin ALOGAN. Eğitimci, yazar. (-23 Aralık 1977)

Cevdet Yakup BAYKAL. Gazeteci, Cumhuriyet'in İzmit muhabiri. (1910-25 Aralık 1977)

Sabri KOLÇAK. Eğitimci, yazar. (-Kasım 1977'de öldüğü Yeni Adam'ın Ocak 1968 sayısından öğrenildi).

Fadıl GARAN. Tiyatro ve sinema sanatçısı. (1903-5 Aralık 1977)

İsmail Hakkı Tevfik OKDAY. Eski asker, başkonsolos; yazar; son Osmanlı Sadrıazamı Ahmet Tevfik (Okday) Paşa'nın oğlu. (1881 - 11 Ekim 1977)

Tefvik İNCE, Tulûat sanatçısı. (1899-21 Kasım 1977)

Ocak-Ekim 1978

Rüknettin AKBULUT. Gazeteci, yazar, öğretmen. (-6 Ocak 1978)

Prof. Dr. Cenap BİRGİLİ. Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi'nden. (-9 Ocak 1978)

İbrahim BERKALP. Berkalp Kitabevi sahibi, yayıncı, çevirmen. (1913-12 Ocak 1978)

Dr. Abdurrahman MELEK. Eski milletvekillerinden, Hatay devleti başbakanı, Hatay'la ilgili anılar yazarı (1896-13 Ocak 1978)

Kâmuran GÜNSELİ. Çevirmen, filâtelist. (-15 Ocak 1978 günlü Cumhuriyet'te ölüm duyurusu çıktı)

Prof. Dr. Osman TURAN. A. Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi eski profesörlerinden, eski milletvekillerinden. (1914-18 Ocak 1978)

Feridun ÇÖLGEÇEN. Sinema ve tiyatro sanatçısı. (1911-19 Ocak 1978)

Nedim ORTA. Öğretmen, yazar. (-20 Ocak 1978).

Dr. Tümer ALPARSLAN. Ege Üniversitesi Fen Fakültesi

öğretim görevlisi. (-20 Ocak 1978)

Uğur GÜÇLÜ. Eski sinema oyuncusu. (1942-27 Ocak 1978).

Süleyman Edip BALKIR. Köy Enstitüleri kurucu ve müdürlerinden. (-Ölümü 27 Ocak 1978 günlü gazetelerde duyuruldu).

Prof. Dr. Pertev ATA, (-26 Ocak 1978).

Oğuz Yılmaz HİÇYILMAZ, TRT. danışmanı, Ankara Radyosu eski müdürlerinden, (1929-4 Şubat 1978).

Fatma Kemalât ÖRÜCÜ. Çevirmen. (-2 Şubat 1978).

Prof. Dr. Tuğgeneral Ömer Fethi TEZOK. Bursa Tıp Fakültesi'nden, Bursa Üniversitesi Rektörü (-2 Şubat 1978).

Dr. Duruhan ÇULHA. Bursa Tıp Fakültesi asistanlarından. (-3 Şubat 1978).

Berin GİZ. Film yapımcısı, senaryo yazarı. (1943-4 Şubat 1978)

Prof. Mahmut BİLEN. (Ölüm duyurusu 10 Şubat 1978 günlü Cumhuriyet'te çıktı)

Ord. Prof. Dr. Ahmet Kemal ATAY. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden emekli. (1891- (Ölüm duyurusu 12 Şubat 1978 günlü Cumhuriyet'te çıktı).

Prof. Aziz KÖKLÜ. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden. (1913-14 Şubat 1978)

Münir Müseyyet BEKMAN. Ankara Radyosu eski müdürlerinden, yazar. (1902-17 Şubat 1978)

Prof. Dr. Türkyılmaz ÖZEL. (Amerika'da öldüğü 20 Şubat 1978 günlü gazetelerde duyuruldu).

Cahit ÖZTELLİ. Folklor ve halkedebiyatı uzmanı, öğretim görevlisi, yazar. (1910-25 Şubat 1978)

Rıza SÖYKE. Tercüme Bürosu yönetmeni. (-3 Mart 1978)

Ahmet UZELLİ. Ressam. (-5 Mart 1978)

Raci KETENOĞLU. Ozan. (Ölümü 8 Mart günlü Cumhuriyet'te duyuruldu).

Faik Muzaffer AMAÇ. Avukat, yazar. (-Ölümü 11 Mart 1978 günlü Cumhuriyet'te duyuruldu)

Aziz BASMACI. Tiyatro ve sinema sanatçısı. (1912/1913?-14 Mart 1978)

Prof. Nedim Mazhar YÜZAK. İ.T.İ.A.'dan emekli (

14 Mart 1978)
İstiklâl GÖKÇER. Avukat, tiyatro eleştiri yazarı. (14 Mart 1978)
Lerzan BENGİSU. Seramik sanatçısı. (1906-16 Mart 1978)
Dr. Ceyhun Atuf KANSU. (1919-17 Mart 1978)
Ord. Prof. Dr. Burhan Zihni SANUS. A.İ.T.İ.A.'dan emekli. (-18 Mart 1978)
Âli Cengiz ÇELENK. Devlet Tiyatrosu sanatçısı. (1934-30 Mart 1978)
Orgenera! Memduh TAĞMAÇ. Eski Genelkurmay başkanlarından (1904-30 Mart 1978)
Burhan SOLUKÇU. Karikatürcü. (1928- Mart 1978)
Ord. Prof. İsmayil Hakkı BALTACIOĞLU. Eğitimci. (1881 -1 Nisan 1978)
Prof. Dr. Atıf AKGÜÇ. Eski milletvekillerinden. (1900-9 Nisan 1978)
Ord. Prof. Dr. Nihat SAYAR. İ.T.İ.A. eski başkanlarından. (190 -14 Nisan 1978)
Ömer SARAY. Atatürk Üniversitesi öğretim üyesi, eğitimci. (-Nisan 1978)
Osman ATTİLÂ. Ozan, eski milletvekili (1922-20 Nisan 1978)
Melih AREL, Gazeteci (1911-ölümü 23 Nisan günlü Cumhuriyet'te duyuruldu)
Muammer KARACA. Tiyatro sanatçısı (1908-28 Nisan 1978)
Prof. Dr. Suphi ARTUNKAL. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden emekli (-1 Mayıs 1978)
Abdurrahman Şeref ÖGÜZELYAZICI. İstanbul müftüsü, yazar (-17 Mayıs 1978 günül gazetelerde ölüm duyurusu)
Gani BOZARSLAN. Ozan, yayıncı (-Mayıs 1978 içinde öldürüdü)
Coşkun ERDAĞ. Kars'ta gazeteci (-Mayıs 1978 içinde öldü)
Ord. Prof. Dr. Hasan Şükrü OYTUN. A. Ü. Tıp ve Veteriner fakültelerinden emekli. (1899-17 Mayıs 1978)
Suat ARAY. Galatasaraylı. Yazar. (-18 Mayıs 1978)
Şahap AKALIN. Devlet Tiyatrosu sanatçısı, rejisör. (1916-

28 Mayıs 1978)
Orhan PEKER. Ressam. (1927-28 Mayıs 1978)
Sadun ALTUNA. Gazeteci, yazar (1925-29 Mayıs 1978)
Hulûsi SARPTÜRK. Ressam. (-Mayıs 1978)
Asuman KILIÇ. Ressam. (-Mayıs 1978)
Adnan Tahir (TAN). Gazeteci, yazar. (1920-Mayıs başları 1978)
Prof. Dr. Ahmet Kâmil AKOL. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden emekli (1896-8 Haziran 1978)
İbrahim GÜNGÖR. Karikatürcü. (19 yaşında-8 Haziran 1978 öldürüldü.)
Bekir ELİÇİN. Öğretmen, yazar (-Haziran 1978)
M. Rifat AKALTAN. Viyolonist. (-9 Haziran 1978, Sofya)
Osman Nuri ÇERMAN. Öğretmen, Yazar .(1899-20 Haziran 1978)
Nur (Nurunnisa) SABUNCU(oğlu). Tiyatro oyuncusu. (1927-21 Haziran 1978)
Hikmet ÇAĞLAYAN, Gazeteci. (1929-27 Haziran 1978)
Mustafa Erdoğan SEVGİN. Gazeteci. (1930-8 Temmuz 1978)
Prof. Dr. Mustafa GÜLEY. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nden (1916-8 Temmuz 1978)
Doç. Dr. Bedrettin CÖMERT. Sanat tarihçisi. Hacettepe Üniversitesi'nden (1940-11 Temmuz 1978, öldürüldü)
Kenan AKINCI. Öğretmen, yazar(40 yaşında-15. Temmuz 1978)
Kâmran Şerif SARU. Gazeteci, yazar, çevirmen. (1896-1 Temmuz 1978)
Selçuk KASKAN. Skeç yazarı. (1918-19 Temmuz 1978)
Hasan Ferit ALNAR. Besteci. (1906-27 Temmuz 1978)
Ali Rıza AKINCI. Emekli Binbaşı, 9 Eylül 1922 günü İzmir vali konağına Türk bayrağını çeken asker (80 yaşında-6 Ağustos)
Prof. Dr. Muammer BİLGE. Bursa Tıp Fakültesi'nden. (-15 Ağustos 1978)
Prof. Dr. Emine BİLGE. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nden (-15 Ağustos 1978)
Prof. Kâmuran GÖRGÜN. İstanbul Teknik Üniversitesi'nden emekli (-16 Ağustos 1978 günlü gazeteler-

de ölüm duyurusu)
Remzi BENGİ. Remzi Kitabevi (yayınevi) sahibi. (1907-16 Ağustos 1978)
Prof. Dr. Rıdvan GÜLBARAN, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden (-17 Ağustos 1978 günlü gazetelerde ölüm duyurusu)
Prof. Nusret SUMAN. Heykelci. (1905-24 Ağustos 1978 günlü gazetelerde ölüm haberi)
Hrant KÜNKÜLOĞLU. Türk müziği bestecisi. Udî (1901-25 Ağustos 1978)
İsmail Hakkı TALAS. Öğretmen, çocuk kitapları yazarı, yayımcısı (1909-27 Ağustos 1978)
Muharrem BARUT. Ozan. (-Ağustos 1978)
Mersinli Ahmet KİREÇÇİ. Şampiyon güreşçi. (1914-Ağustos 1978)
Prof. Dr. Ahmet ÖZEL. Eski milli eğitim bakanı. (1910-6 Eylül 1978)
Mehmet Alâettin ERGİN. Gazeteci. (1896-7 Eylül 1978)
Sait ŞENOL. Gazeteci (1925-9 Eylül gazetelerine ölüm duyurusu)
Ord. Prof. Ali Tevfik TANOĞLU. İ.Ü. coğrafya emekli profesörü, eski rektörlerden. (1904-9. 9. 1978 günlü radyoda ölümü duyuruldu.)
Sakıp GÜRAN. Öykü yazarı. (-ölüm duyurusu 30. 8. 1978 günlü gazetelerde)
Ord. Prof. Dr. Naci BENGİSU. İ.Ü. Tıp Fakültesi'nden emekli. (1901-10 Eylül 1978)
Leyla ERDURAN(Turnier). Yazar, çevirmen. (1928-11 Eylül 1978 Amerika)
Prof. Dr. Sevim TAN. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mühendislik Bölümü (46 yaşında-14 Eylül 1978)
Hikmet GÜRÇAY. Eski Eserler ve Müzeler eski genel müdürü. (-ölüm duyurusu 15. 9. 1978 günlü gazetelerde)
Emekli Albay Saim Sevinç KUTSAV. Asker yazar. (-23 Eylül 1978)
Süleyman ARISOY. Öğretim görevlisi, yazar. (-26 Eylül 1978)
Ord. Prof. Dr. Ali Nihad TARLAN. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi'nden emekli. İlk edebiyat doktoru. (1898-1

Ekim 1978)
Prof. Dr. Cihat Tahsin GÜRSON. İ.Ü. Tıp Fakültesi'nden. (1916-3 Ekim 1978)
Sezgin BURAK. Karikatürcü. (1935-4 Ekim 1978)
Kosta DAPONTE. Gazeteci. (44 yaş.-4. 10. 1978 günü gazetelerde ölüm haberi)
Şevket BİLGİN. İzmir'de Yeni Asır gazetesi sahibi. (1894-5 Ekim 1978)
Fehmi EGE. Tango bestecisi. (1902-5 Ekim 1978)
Metin ŞANLI. Karikatürcü. (-5 Ekim 1978)
Celâl KASAROĞLU. Eski vali, yazar. (1908-11 Ekim 1978)
Ferih EGEMEN. Tiyatro sanatçısı. (1916-13 Ekim 1978)
Prof. Dr. Danyal BEDİZ. A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden ölüm duyurusu: 19. 10. 1978)
Cenap ÇETİNEL. Gazeteci. (1931-19 Ekim 1978)
Ord. Prof. Dr. Bedri KARAFİKİOĞLU. İstanbul Teknik Üniversitesi Makina Fakültesi Dekanı. (1915-20 Ekim günü öldürüldü)
Rauf TÖZÜM. İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatçısı. (1915-22 Ekim 1978)
Doç. Dr. Rüştü OVALIOĞLU. (-22 Ekim 1978)
Mehmet Tahir SEBÜK. Hukukçu yazar, yüksek hakim. (1905-22 Ekim 1978)

B. DÜNYADA

1977 sonu

Charles (Charlie) Spencer CHAPLİN (Şarlo). Sinema oyuncusu, yönetmeni (1889-25 Aralık 1977)

1978

Harry MARTİNSON. 1974 edebiyat Nobel ödülünü alan İsveçli yazar (1904-13 Şubat 1978)
Muhammed DAVUD HAN. Afganistan cumhurbaşkanı. (-27 Nisan 1978)
Görgy RONAİ. Macar ozan, denemeci (- Nisan 1978)
Aram HAÇATURYAN. Ermeni asıllı Rus besteci (1903-1 Mayıs 1978)

Aldo MORO. İtalya'nın eski başbakanlarından, Hıristiyan Demokrat Partisi lideri (1916-Mayıs 1978)
PAULUS VI. Papa. (1897-6/7 Ağustos 1978)
Jomo KENYATTA. Kenya devlet başkanı. (1889-22 Ağustos 1978)
İgnazio SİLONE. İtalyan romancı. (1900-23 Ağustos 1978)
Charles BOYER. Fransız asıllı Amerikan sinema oyuncusu. (1899-26/27 Ağustos 1978)
Jack L. WARNER. Amerikalı filmci. (1896-10 Eylül 1978)
J. PAULUS I. Papa. 66 yaşında-28/29 Eylül 1978)
Anastas MİKOYAN, Rusya'nın eski devlet başkanlarından. (1895-Ekim 1978)

EK

Fevzi Lûtfi KARAOSMANOĞLU. Eski gazeteci, eski bakanlardan. (1900-21 Ekim 1978)
Prof. Dr. K. Turgut VARDAR. Bursa Tıp Fakültesi'nden. (-22 Ekim 1978)
Dr. Lebit Fehmi YURDOĞLU. Ozan, yazar, Köy İşleri'nin ilk bakanı. (1915-23 Ekim 1978)
Sadettin ÇULCU. Gazeteci. (1926-26 Ekim 1978)
Agâh Sırrı LEVEND. Edebiyat tarihçisi, yazar, eski milletvekili. (1894-27/28 Ekim)
Ekrem ERKİN. Asker; 1960 döneminde Anadolu Ajansı Genel Müdürü. (-30.10.1978)
Dilâver ARGUN. Eski vali, meslek kitapları yazarı. (1902-10 Şubat 1978)
Doğan ÖZ. Ankara savcı yardımcısı. (1934-24 Mart 1978'de öldürüldü)
Jak İHMALYAN. Ressam. (-1 Mayıs 1978 Paris)
Kemal YERDELEN. Ozan. (1925-31 Ağustos 1978)

1978'İN KİTAPLARI

Derleyen ÖKSEL GÖÇMEN

A. YERLİ

I — EDEBİYAT — GÜZEL SANATLAR

Adalet Ağaoğlu **Sessizliğin İlk Sesi,** (Hikâyeler) İst. 1978 Remzi Kitabevi, 188 s. 25 TL.

Oktay Akbal : **Gençler Bize Bakıyor.** (Söyleşiler-Denemeler) İst. 1978 Tekin Y. 268 s. 35 TL.

Oktay Akbal **Temmuz Serçesi.** (Yazın Üzerine Söyleşiler, Denemeler) İst. 1978 Çağdaş Y. 224 s. 30 TL.

Dursun Akçam **Kafkas Kızı.** İst. 1978 Milliyet Y. 117 s. 25 TL.

Tevfik Akdağ **Çıplak ve Sevinçle.** (Şiirler) İst. 1978 Koza Y. 20 TL.

Sabahattin Kudret Aksal **Geçmişle Gelecek.** (Denemeler) İst. 1978 Çağdaş Y. 239 s. 25 TL.

Hulki Aktunç **Kurtarılmış Haziran.** (Öyküler) İst. 1977 Derinlik Y. 106 s. 25 TL.

Çetin Altan : **Bir Yumak İnsan.** İst. 1977 Milliyet Y. 382 s. 40 TL.

Çetin Altan : **Küçük Bahçe.** (Roman) Ankara 1978 Bilgi Y. 226 s. 30 TL.

Aytunç Altındal **Dinmeyen.** (Şiirler) İst. 1978 Havass Y. 60 s. 20 TL.

Metin Altınok : **Yerleşik Yabancı.** İst. 1978 Yeni Ankara Y. 20 TL.

Melih Cevdet Anday **Sözcükler; Bütün Şiirler.** İst. 1978 İş Bankası Kültür Y. 392 s. 75 TL.

Melih Cevdet Anday **Yasak** (Denemeler-Söyleşiler). İst. 1978 Çağdaş Y. 278 s. 30 TL.

Kemal Ateş **Çürük Kapı.** (Öyküler) İst. 1978 May Y. 110 s. 20 TL.

Selçuk Baran **Anaların Hakkı.** (Öyküler) İst. 1977 Okar Y. 160 s. 20 TL.

Mehmet Başaran **Mehmetçik Mehmet.** İst. 1978 Okar Y. 278 s. 40 TL.

Zühtü Bayar **Nazım Hikmet Üzerine** (İnceleme) İst. 1978 Okar Y. 174 s. 25 TL.

Fakir Baykurt : **Kalekale.** (Hikâyeler) İst. 1978 Remzi Kitabevi, 208 s. 25 TL.

Kemal Bayram **Bir Kök Bin Damar.** (Şiirler) İst. 1978 Yenigün Y. 120 s. 20 TL.

Kemal Bayram : **Sabahattin Ali Olayı.** Ankara 1978 Yenigün Y. 471 s. 80 TL.

Kemal Bayram **Sibirya Şafağı.** Ankara 1978 Yenigün Y. 120 s. 20 TL.

Nihat Behram **Hayatı Tutuşturan Acılar.** İst. 1978 May Y. 80 s. 15 TL.

Cengiz Bektaş **Yeryüzünün Yürcği.** (Şiirler). İst. 1978 Cem Y. 67 s. 15 TL.

Erhan Bener **Bürokratlar 1.** (Anılar-Öyküler) İst. 1978 Milliyet Y. 239 s. 35 TL.

Erhan Bener : **Bürokratlar 2.** İst. 1978 Milliyet Y. 208 s. 35 TL.

Kemal Bilbaşaran **Kölelik Dönemeci.** İst. 1978 Tekin Y. 648 s. 75 TL.

Orhan Boran : **Leyleğin Ömrü.** İst. 1978 Milliyet Y. 438. s. 60 TL.

Peride Celâl : **Jaguar.** (Roman) İst. 1978 Milliyet Y. 176 s. 25 TL.

Cenap Şahabettin **Tiryaki Sözleri.** Hazırlayan : Orhan F. Köprülü - Reyan Erben. İst. 1978 Tercüman 1001 Temel Eser. 205 s. 15 TL.

Demirtaş Ceyhun : **Bir Yeni Dev.** (Çağımızın Trajiği) İst. 1977 Tekin Y. 268 s. 25 TL.

Celâlettin Çetin **Göçük.** (Roman) İst. 1977 Tekin Y. 256 s. 30 TL.

Veysel Çolak **Terin Yaktığı Bir Yaradan.** (Şiirler) İst. 1978 Cem Y. 127 s. 20 TL.

Metin Demirtaş : **Hazır Ol Kalbim.** (Şiirler) İst. 1978 Cem Y. 12.50 TL.

Ahmet Muhip Dıranas : Oyunlar : **Gölgeler - Çıkmaz.** Ankara 1977 İş Bankası Kültür Y. 262 s. 40 TL.

Güzin Dino **Türk Romanının Doğuşu.** İst. 1978 Cem Y. 197 s. 25 TL.

Refik Durbaş: **Çırak Aranıyor.** (Şiirler) İst. 1978 Cem Y. 15 TL.

Bekir Eliçin: **Onlar Savaşırken.** (Roman) İst. 1978 Okar Y. 229 s. 35 TL.

Mehmet Ergün: **Bir Sinemacı ve Anlatıcı Olarak Yılmaz Güney.** İst. 1978 Doğrultu Y. 320 s. 40 TL.

Azra Erhat **Sevgi Yönetimi.** İst. 1978 Çağdaş Y. 278 s. 40 TL.

Satı Erişen **Ömer'in Çocukluğu ya da...** İst. 1977 İnkılâp ve Aka Y. 109 s. 10 TL.

Sabahattin Eyüboğlu - Yaşar Kemal: **Gökyüzü Mavi Kaldı:** Halk Edebiyatından Seçmeler. İst. 1978 Cem Y. 411 s. 50 TL.

Yılmaz Güney **Aç Kurtlar.** (Senaryo) İst. 1977 Güney Filmcilik Y. 95 s. 15 TL.

Yılmaz Güney **Bir Gün Mutlaka.** (Senaryo) İst. 1977 Güney Filmcilik Y. 178 s. 15 TL.

Yılmaz Güney **Soba, Pencere Camı, İki Elmek İstiyoruz.** (Roman) İst. 1977 Güney Filmcilik Y. 388 s. 40 TL.

Günümüz Dünya Şiiri. **Bir Varlık Antolojisi.** Haz. Yaşar Nabi. İst. 1977, Varlık Y. 187 s. 15 TL.

Osman Necmi Gürmen: **Kılıç Uykuda Vurulur** (Roman). 1976 Hürriyet Y. 175 s. 25 TL.

Nedim Gürsel **Çağdaş Yazın ve Kültür.** (Eleştiri - İnceleme) İst. 1978 Çağdaş Y. 263 s. 30 TL.

Nedim Gürsel **Şeyh Bedreddin Destanı Üzerine.** İst. 1978 Cem Y. 114 s. 20 TL.

Aydın Hatipoğlu **Beynim Yüreğim.** (Şiirler) İst. 1978 Derinlik Y. 15 TL.

Sadık Hidayet: **Kör Baykuş.** (Roman) Çev. Behçet Necatigil. İst. 1977 Varlık Y. 120 s. 15 TL.

Selim İleri: **Çağdaşlık Sorunları.** (Denemeler) İst. 1978 Günebakan Y. 233 s. 40 TL.

Attilâ İlhan: **Yaraya Tuz Basmak.** (Roman) Ankara 1978 Bilgi Y. 534 s. 60 TL.

Ceyhun Atuf Kansu **Tüm Şiirleri - 1.** Ankara 1978 İş Bankası Kültür Y. 496 s. 100 TL.

Lütfi Kaleli: **Dönek.** (Öyküler) İst. 1978 Yeni Dünya Y. 126 s. 25 TL.

Hasan Kayıhan: **Uyanmak** (Roman) Ankara 1977 Töre -

Devlet Y. 224 s. 25 TL.

Hasan Kayıhan: **Zincir.** Ankara 1977 Töre - Devlet Y. 289 s. 32.50 TL.

Mehmet Kemal: **Acılı Kuşak.** (Anılar) İst. 1977 Çağdaş Y. 288 s. 30 TL.

Mehmet Kemal: **Söz Gibi.** (Şiirler) İst. 1977 Derinlik Y. 92 s. 15 TL.

Yaşar Kemal: **Allahın Askerleri; Çocuklar İnsandır - 1.** İst. 1978 Milliyet Y. 308 s. 50 TL.

Adam Kennedy: **Ölüm Kumarı.** (Roman) Çev. Halûk Arman. İst. 1978 Milliyet Y. 207 s. 30 TL.

Tezer Özlü Kıral **Eski Bahçe** (Öyküler). İst. 1978 Ada Y. 83 s. 40 TL.

Hasan Kıyafet: **Oy Pazarı.** İst. 1978 Yücel Y. 144 s. 20 TL.

Samim Kocagöz: **Alandaki Delikanlı.** (Öyküler) İst. 1978 Okar Y. 231 s. 35 TL.

Konuşmalar. Derleyen **Bertan Onaran.** Ankara 1978 Yeni Ankara Y. 224 s. 40 TL.

Kerim Korcan **Dimitrof Geçiyor.** İst. 1978 (E) Y. 483 s. 60 TL.

Cevdet Kudret: **Bir Bakıma.** (Denemeler) İst. 1977 İnkılâp ve Aka Kitabevi, 400 s. 30 TL.

Necdet Kurdakul **Bütün Yönleriyle Bedreddin.** İst. 1977 Döler Reklâm Y. 373 s. 120 TL.

Aziz Nesin: **Büyük Grev.** (Masal - Öyküler) İst. 1978 (Kendi Yayını) 391 s. 50 TL.

Aziz Nesin: **Tek Yol** (Roman). İst. 1978 (Kendi Yayını) 527 s. 75 TL.

Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1978 İst. 1978 (Kendi Y.) 702. s. 100 TL.

Özdemir Nutku: **Meddahlık ve Meddalı Hikâyeleri.** Ankara 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. VIII, 422 s. 80 TL.

Ünver Oral: **Karagözname.** (Antoloji) İst. 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. 184 s. resimli 30 TL.

Yılmaz Öner: **Anti Faşist Şiir ve Faşizm;** B. Brecht - H. M. Enzensberger - H. Heine W. Alff. İst. 1977 (Kendi Yayını) 100 s. 20 TL.

Celâl Özcan: **Gökova'nın Yalazları.** (Öyküler) İst. 1977 Okar Y. 196 s. 25 TL.

Şinasi Özdenoğlu: **Memleketi Sevmek Suçu.** Ankara 1978 Eroğlu Y. 136 s. 20 TL.

Kemal Özer: **Geceye Karşı Söylenmiştir.** (Şiirler) İst. 1978 Cem Y. 78 s. 15 TL.

Atillâ Özkırımlı **Tevfik Fikret.** İst. 1978 Cem Y. 131 s. 20 TL.

Adnan Özyalçıner **Gözleri Bağlı Adam.** İst. 1977 Milliyet Y. 121 s. 25 TL.

Tahsin Saraç **Güvercin Kasapları.** (Şiirler) İst. 1978 Cem Y. 60 s. 15 TL.

Mehmet Ali Sebük: **Korkunç Adli Hata ve Nazım Hikmet'in Özgürlük Savaşı.** İst. 1978 Cem Y. 354 s. 50 TL.

Tekin Sönmez: **Ormanı Yedi Faşistler.** (Araştırma ve Gezi Notları) İst. 1978 Yansı Y. 108 s. 20 TL.

Gülriz Sururi: **Kıldan İnce Kılıçtan Keskince.** İst. 1978 Milliyet Y. 478 s. resimli 100 TL.

Fikret Şahin: **Bozuk Işıklar.** (Şiirler) İst. 1978 Yeditepe Y. 58 s. 15 TL.

Takmak Süha Şen: **Aç Özgürler ve Tok Tutsaklar.** İst. 1978 (Kendi Yayını) 172 s. 30 TL.

Kemal Tahir: **Bir Mülkiyet Kalesi.** (Roman) 2 cilt. Ankara 1977 Bilgi Y. 698 s. 75 TL.

Afşar Timuçin: **Nazım Hikmet'in Şiiri.** İst. 1978 Kavram Y. 156 s. 30 TL.

Fügen Topsever: **Kar Çiçekleri.** (Roman) Ankara 1978 Meç Y. 317 s. 40 TL.

Necati Tosuner: **Sancı.. Sancı..** (Roman) İst. 1977 Derinlik Y. 278 s. 40 TL.

Necati Tosuner: **Sisli.** (Öyküler) İst. 1977 Derinlik Y. 116 s. 25 TL.

Erol Toy: **Doriktaki Öfke.** (Roman) İst. 1977 Tekin Y. 340 s. 35 TL.

İhsan Ünlüer **Oku Oku Budur Sonu.** İst. 1978 Çağdaş Y. 246 s. 30 TL.

Varlık Yıllığı 1978. İst. 1978 Varlık Y. 416 s. 40 TL.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu: **Anıların İzinde.** 1. Kitap. İst. 1977 Remzi Kitabevi. 365 s. 35 TL.

İrfan Yalçın: **Genelevde Yas.** (Roman) İst. 1978 (Z) Y. 163 S. 35 TL.

Hilmi Yavuz: **Doğu Şiirleri.** İst. 1977 Cem Y. 55 s. 15 TL.
Cemil Yener: **Fuzuli.** İst. 1977 Cem Y. 179 s. 25 TL.
Muzaffer Yeşilova: **Kopo.** (Roman) İst. 1978 Milliyet Y. 238 s. 35 TL.
Hilmi Yücebaş: **Şair Eşref;** Bütün Şiirleri ve 80 Yıllık Hatıraları. İst. 1978 (Kendi Yayını) 442 s. 60 TL.
Vasfi Rıza Zobu: **O Günden Bu Güne.** (Anılar) İst. 1977 Milliyet Y. 678 s. 12 plânş, 100 TL.

B ÇEVİRİ

Dritero Agolli **Komiser Memo** (Roman). Çev. E. Ateş- İst. 1977 Günce Y. 266 s. 30 TL.
Emile Ajar: **Onca Yoksulluk Varken.** (Roman) Çev. Vivet Kanetti. İst. 1978 Milliyet Y. 226 s. 35 TL.
Paul Bonnecarrère: **Altın Üçgen.** (Roman) Çev. Müntekinı Ökmen. İst. 1978 Milliyet Y. 343 s. 50 TL.
Paul Brickhall: **Barajları Yıkanlar.** Çev. Samih Tiryakioğlu. İst. 1978 Baskan Y. 250 s. 35 TL.
Gerald A. Browne: **Yeşil Buz.** Çev. Mehmet Harmancı. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 440 s. 60 TL.
Georgi Cagarov: **Savcı.** Çev. Lütfi Demir. İst. 1978 Habora Y. 84 s. 15 TL.
John Le Carré: **Bir Öğrenci Gibi.** (Roman) Çev. Azize Bergin. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 464 s. 60 TL.
Jacques Chessex: **Dev.** (Roman) Çev. Füsun Umar. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 309 s. 50 TL.
Çağdaş Arnavut Hikâyeleri Antolojisi. Hazırlayan: Recep Çosya. Çev. Avni Çitak. İst. 1978 Cem Y. 293 s. 50 TL.
Jean-François Dars: **Faşizmin Piçleri.** (Roman) Çev. Semih Tuğrul. İst. 1978 Hürriyet Y. 511 s. 100 TL.
Stoyan Daskalov: **Yağmurlar Cumhuriyeti.** (Roman) Çev. Mustafa Balel. İst. 1978 Oda Y. 298 s. 40 TL.
John Gordon Davis: **Balina** (Roman). Çev. Armağan İlkin. İst. 1978 Milliyet Y. 516 s. 75 TL.
Nedelço Dragonov: **Partizan Sıbi.** Çev. N. Sayar. İst. 1978 Habora Kitabevi 111 s. 20 TL.
Ronald Duncan: **Abelard ve Heloise.** (Oyun) Çev. Sevim Raşa. İst. 1977 Yankı Y. 80 s. 15 TL.

John Ehrlichman: **Şirket.** (Roman) Çev. Armağan İlkin. İst. 1978 Milliyet Y. 409 s. 60 TL.

Paul Erdman: **79 Krizi.** (Roman) Çev. Armağan İlkin. İst. 1978 Hürriyet Y. 304 s. 60 TL.

Oriana Fallaci: **Doğmamış Çocuğa Mektup.** Çev. Pınar Kür. İst. 1978 Hürriyet Y. 122 s. 20 TL.

Colin Forbes: **Maymun Yılı.** Çev. Lâle Anat. İst. 1978 Milliyet Y. 363 s. 50 TL.

Lillian Hellman: **Şarlatanlar Dönemi.** Çev. Tomris Uyar. İst. 1977 Milliyet Y. 160 s. 25 TL.

Sebastian Japrisot: **Öldüren Yaz.** (Roman) Çev. Hüseyin Boysan. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 372 s. 50 TL.

Erica Jong: **Önce Can.** Çev. Osman Deniztekin. İst. 1978 (E) Y. 440 s. 50 TL.

Barbro Karabuda **Papağan Tüneği.** Çev. Aslan Mengüç. İst. 1978 Cem Y. 162 s. 25 TL.

John Keats: **Ormanda Unutulan Askerler.** Çev. Samih Tiryakioğlu. İst. 1978, Baskan Y. 453 s. 50 TL.

Kurşuna Dizilenlerden Mektuplar. (Jacques Duclos'nun Önsözü ile) Çev. A. Kesim. İst. 1978 Sorun Y. 110 s. 15 TL.

Violette Leduc **Piç.** (Roman) Çev. Hüseyin Demirhan-Eray Canberk. İst. 1977 (E) Y. 718 s. 60 TL.

Leonid Lenç: **Bugün Git Yarın Gel.** (Öyküler) Çev. İhmal Amca. İst. 1978 Cem Y. 168 s. 20 TL.

Jack London: **Sevginin Katıksızı.** (Roman) Çev. Şemsa Yeğin. İst. 1978 Oda Y. 333 s. 45 TL.

Robert Ludlum: **Yemin.** Çev. Gülten Suveren. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 415 s. 60 TL.

Gabriel Garcia Marquez: **Başkan Babamızın Sonbaharı.** Çev. Tomris Uyar. İst. 1978 Milliyet Y. 277 s. 40 TL.

Robert Merle: **Sonsuz Uçuş.** Çev. Hüseyin Portakal. İst. 1977 Milliyet Y. 430 s. 50 TL.

Maurice Montégut: **Ekmek.** (Roman) Çev. A. Eran. İst. 1978 Oda Y. 288 s. 40 TL.

M. Moussy - F. Truffaut: **Okuldan Kaçış.** (400 Darbe) Çev. Eray Canberk. İst. 1977 Kavram Y. 118 s. 20 TL.

Theodor Plievier: **Berlin.** (Roman) Çev. Seçkin Cılızoğlu. İst. 1978 Hürriyet Y. 458 s. 70 TL.

Theodor Plievier **Stalingrad.** (Roman) Çev. Semih Yazıcıoğlu. İst. 1978 Hürriyet Y. 393 s. 60 TL.

Pomeroy: **Gerilla.** (Hikâyeler) Çev. Şemsa Yeğin. İst. 1978 Sosyal Klâsikler Y. 150 s. 20 TL.

Pierre Rey: **Para.** (Roman) Çev. Attilâ Tokatlı. İst. 1978 Hürriyet Y. 447 s. 75 TL.

Manuel Scorza: **Toprak Acısı.** (Roman) Çev. Müntekim Ökmen. İst. 1978 Milliyet Y. 352 s. 50 TL.

Erich Segal: **Oliver'in Hikâyesi.** Çev. Halûk Arman. İst. 1978 Milliyet Y. 285 s. 40 TL.

Jorge Semprun: **Ölüme Yolculuk.** Çev. Nedim Gürsel. İst. 1977, Milliyet Y. 272 s. 35 TL.

Irwin Shaw: **Gece İşi.** Çev. Armağan İlkin. İst. 1978 Milliyet Y. 462 s. 75 TL.

Erich Mario Simmel **Yaşamak Ne Güzel.** (Roman) Çev. Ahmed Arpad. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 587 s. 75 TL.

Maj Sjöwall - Per Wahlöö: **Balkonda Bir Adam Vardı.** Çev. Aydın Arıt. İst. 1978 Milliyet Y. 299 s. 40 TL.

Maj Sjöwall - Per Wahlöö: **Duman Olan Adam.** Çev. Aydın Arıt. İst. 1977, Milliyet Y. 270 s. 30 TL.

Maj Sjöwall - Per Wahlöö: **Gülen Polis.** Çev. Aydın Arıt. İst. 1978 Milliyet Y. 294 s. 40 TL.

Maj Sjöwall - Per Wahlöö: **Uçtu Uçtu İtfaiye Arabası Uçtu.** Çev. Aydın Arıt. İst. 1978 Milliyet Y. 295 s. 40 TL.

Agnes Smedley: **Uzun Yürüyüş.** Çev. Dumrul Cemgil. İst. 1978 May Y. 480 s. 60 TL.

Philippe Soupault: **Şarlo.** Çev. Teoman Aktürel. İst. 1978 Çağdaş Y. 111 s. 20 TL.

Steven Spielberg: **Buluşma.** Çev. Nilgün Himmetoğlu. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 269 s. 40 TL.

John Steinbeck: **Fareler ve İnsanlar.** Çev. Yavuz Akçay. İst. 1977 Öz Y. 100 s. 15 TL.

Mihaylo Stelmak: **Artık Kan Dökülmesin.** (Roman) Çev. Perihan Tok. İst. 1977 Habora K. 327 s. 40 TL.

Grigor Stoiçkov: **Partizanlar Ölmez.** Çev. S. Demir. İst. 1977, Habora Y. 448 s. 35 TL.

Jose Mauro de Vasconcelos: **Güneşi Uyandıralım.** Çev. Aydın Emeç. İst. 1977 Hürriyet Y. 253 s. 30 TL.

Paul Wagner **Çocuk ve Büyücüler.** Çev. Nejat Çetinok. İst. 1977 Milliyet Y. 189 s. 30 TL.

Joseph Wambaugh **Dönemeç.** (Roman) Çev. Azize Bergin. İst. 1978 Altın Kitaplar Y. 381 s. 60 TL.

Vladimir Zarev: **Yoldaş Kilkin:** Sabırsızlığın Sonu. Çev. Aytekin Genç. İst. 1978 Habora Kitabevi, 278 s. 40 TL.

K. Zelinski: **Sovyet Edebiyatı.** Çev. Funda Savaş. İst. 1978 Konuk Y. 383 s. 50 TL.

II — BİLİM KÜLTÜR

A. YERLİ

Mehmet Adem: **Eğitim Planlaması.** Ankara 1977 Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Y. xiii, 202 s. 30 TL.

Mehmet Adem: **Türk Eğitiminin Ekonomik Politikası.** Ankara 1977 (Kendi Yayını) xvi, 208 s. 75 TL.

Ömer Asım Aksoy: **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 3.**: Dizin ve Kaynakça. Ankara 1977 Türk Dil Kurumu Y. 969 - 1320 s.

Münir R. Aktolga: **Bir Adım İleri** - Diyalektik Materyalizmin Esaslarına Giriş - Ankara 1978 (Kendi Yayını) 176 s. 50 TL.

Yahya Akyüz: **Türkiye'de Öğretmenlerin Toplumsal Değişmedeki Etkileri:** 1848 - 1940. Ankara 1978 (Kendi Yayını) 332 s. 6 belge, 35 TL.

Türker Alkan: **Gelişen Ülkelerde Aydınlar ve Siyaset.** Ankara 1977 ODTÜ Y. 126 s. 35 TL.

Cem Alpar: **Çokuluslu Şirketler ve Ekonomik Kalkınma.** Ankara 1977 Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Y. xvi, 222 s. 50 TL.

Aytunç Altındal: **Türkiye'de Kadın** (Marksist Bir Yaklaşım). İst. 1978 Havass Y. 248 s. 50 TL.

Füsun Altıok: **Niçin Diyalektik?** (Denemeler). İst. 1977 Çağdaş Y. 272 s. 25 TL.

Prof. Dr. Yılmaz Altuğ ve diğerleri: **Türkiye'de Hukuk Çıkmazı.** İst. 1978 Aydınlar Ocağı Y. 189 s. 30 TL.

Munise Aren: **Türk Toplumunda Kadın** (Bibliyografya). Ankara 1978 Sosyal Bilimler Derneği Y., 123 s.

Oğuz Arı: **Köy Sosyalojisi Okuma Kitabı.** İst. 1977 Boğaziçi Üniversitesi Y. 312 s. 45 TL.

Önder Arı: **Türkiye - ABD İlişkilerinde Çok Yönlü Etkenler.** İst. 1977. İst. Üniv. İktisat Fak. Y. 70 s. 20 TL.

Önder Arı: **Uluslararası İlişkiler Bakımından Türkiye ve Komşuları.** İst. 1977 İstanbul Üniversitesi Y. 101 10 TL.

Armağan; **Kanun-u Esasi'nin 100. Yılı.** Ankara 1978 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Y. xx. 539. s. 135 TL.

Erman Artun: **Tekirdağ Folklor Araştırması.** İst. 1978 (Kendi Yayını) 295 s. resimli 50 TL.

Atatürk Konferansları VI, 1973 - 1974. Ankara 1977 Türk Tarih Kurumu Y. 286 s. 22 planş, 125 TL.

İhsan Coşkun Atılgan: **Erzurum Ağzı;** Halk Deyimleri ve Folklor Sözlüğü. İst. 1977, Erzurum Halk Oyunları - Halk Türküleri Derneği Y. 167 s. 20 TL.

Doğan Avcıoğlu: **Türklerin Tarihi. 1. Kitap. İst. 1978** Tekin Y. 551 s. 70 TL.

Doğan Avcıoğlu: **Türklerin Tarihi.** 2. kitap. İst. 1978 Tekin Y. 559 - 1062 s. 70 TL.

Gürsel Aytaç: **Çağdaş Alman Edebiyatı.** Ankara 1978 Ankara Üniversitesi Dil - Tarih - Coğrafya Fakültesi Y. 407 s. 101 TL.

Celâl Bayar: **Atatürk'ün Metodolojisi ve Günümüz.** Araştırma ve Derleme: İsmet Bozdağ. İst. 1978 Kervan Y. 157 s. 25 TL.

Hüseyin Baykara: **İran İnkılâbı ve Azatlık Hareketleri.** İst. 1978 (Kendi Yayını) 220 s. 35 TL.

Bilinçte Devrim: Evrenin Sırlarına Işık Tutan Kitap. Derleyen: Teoman Alpar. İst. 1978 Hürriyet Y. 302 s. 50 TL.

1927 Komünist Tevkifatı: İstanbul Ağır Ceza Mahkemesindeki Duruşma. Hazırlayan: Jülide Ergüder. İst. 1978 Birikim Y. 158 s. 25 TL.

Mehmet Ali Birand: **Bir Pazar Hikâyesi;** Türkiye - AET İlişkileri. İst. 1978 Milliyet Y. 627 s. 90 TL.

Kâmil Boran: **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Bir Zamanlar.** İst. 1978 (Kendi Yayını) 219 s. 45 TL.

Cumhuriyet 78. İst. 1978 Erdini Y. 240 s. 50 TL.

Aziz Çalışlar: **Gerçekçi Tiyatro Sözlüğü.** İst. 1978 Kültür Y. 382 s. 100 TL.

Mahir Çayan **Toplu Yazılar.** İst. 1978 Devrimci Yol Y. 432 s. 40 TL.

Darağacı; **Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan.** Derleyen: Burhan Dodanlı. İst. 1978 Evren Y. 351 s. 40 TL.

Abdürrahim Dede: **Batı Trakya Türk Folkloru.** Ankara 1978 Kültür Bakanlığı Y. 194 s. resimli 30 TL.

M. Emin Değer: **Bir Bilim Adamının Savunması** -Tanilli Dosyası- İst. 1978 (Kendi Yayını) 263 s. 40 TL.

Mahmut Dikerdem: **Üçüncü Dünyadan.** (Bir Büyükelçinin Anıları) İst. 1977 Tekin Y. 127 s. 20 TL.

Dünya Komünist Hareketi. İst. 1977 Konuk Y. 400 s. 50 TL.

Şükrü Elçin **Halk Edebiyatı Araştırmaları.** Ankara, 1977, Kültür Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Y. 367 s. 50 TL.

Doğu Ergil **Türkiye'de Toplumsal Gelişme ve Siyasal Bunalım.** Ankara 1978 Tüm İktisatçılar Birliği Y. 112 s. 15 TL.

Satı Erişen: **Dersimiz Atatürk.** Ankara 1977 Tunç Y. 55 s. 15 TL.

Özgül Erten: **Yüzyılımızda Kadın ve Kadınlarımız.** Ankara 1978 Türkiye Yazıları Y. 158 s. 25 TL.

Konur Ertop: **Türk Edebiyatında Seks.** (İnceleme) İst. 1977 Seçme Kitaplar Y. 340 s. 50 TL.

Nihat Falay: **Türkiye Ekonomişi Bibliyografyası;** 1929 - 1976. İst. 1977 İst. Üniversitesi Y. 262 s. 20 TL.

Selâhattin Galip: **Belgelerle Türkiye'de Dönmeler ve Dönmelik.** İst. 1977 Kıraçlı Y. 157 s. 25 TL.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk: Söylev. Kısaltarak basıma hazırlayan Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. İst. 1978 Çağdaş Y. 430 s. 50 TL.

Şevket Gedikoğlu: **Kemalist Eğitim İlkeleri.** Uygulamalar. İst. 1978 Çağdaş Y. 311 s. 30 TL.

Süleyman Genç: **Bıçağın Sırtındaki Türkiye;** CIA - MİT - Kontr Gerilla. İst. 1978 Der Y. 246 s. 40 TL.

Mehmet Gönlübol **Uluslararası Politika;** İlkeler - Kav-

ramlar - Kurumlar. Ankara 1978 Siyasal Bilgiler Fakültesi Y. xii, 551 s. 80 TL.

Ayferi Göze: **Liberal, Marksist, Faşist ve Sosyal Devlet Sistemleri.** İst. 1977, İst. Üniv. Hukuk Fak. Y. 257 s. 20 TL.

Hacer Hicran Göze **Türk Kadını.** İst. 1978 Kalem Y. 253 s. 30 TL.

Sabahattin Güllülü **Sosyoloji Açısından Ahi Birlikleri.** İst. 1977 Ötüken Y. 194 s. 22.50 TL.

İlhan Güngören: **Zen Budizm;** Bir Yaşama Sanatı. İst. 1978 Aya Y. 244 s. 50 TL.

Nail Güreli: **Evde Kalmış Kızlar.** (Ropörtajlar) İst. 1978 Posta Kutusu Y. 223 s. 30 TL.

Ender Gürol **Carl Gustav Jung.** (İnceleme) İst. 1978 Cem Y. 188 s. 25 TL.

İbrahim Etem Gürsel: **Kürtçülük Gerçeği.** İst. 1977 Kömen Yayın ve Dağıtım Ltd. Şirketi, 196 s. 25 TL.

Orhan Hançerlioğlu: **Felsefe Ansiklopedisi. 3. cilt:** (İ-K); Kavramlar ve Akımlar. İst. 1977 Remzi Kitabevi, 445 s. 80 TL.

Orhan Hançerlioğlu: **Felsefe Ansiklopedisi. 4. cilt** (L-O); Kavramlar ve Akımlar. İst. 1978 Remzi Kitabevi. 461 s. 100 TL.

İki Halkbilimci; Hamit Zübeyr Koşay - M. Şakir Ülkütaşır. Ankara 1978 Folklor Araştırmaları Kurumu Y. 37 s. 10 TL.

Afet İnan: **Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi.** (İlâvelerle 2. bs.) Ankara 1977 Türk Tarih Kurumu Y. 222 s. 1 belge, 234 resim. 45 TL.

Emin Karakuş: **40 Yıllık Bir Gazeteci Gözüyle İşte Ankara.** İst. 1977 Hürriyet Y. 525 s. 70 TL.

Şaban Karataş: **TRT Kavgası.** İst. 1978 (Kendi Yayını 533 s. 100 TL.

Prof. Dr. Nihat Keklik: **Felsefe;** Mukayeseli Temel Bilgiler ve Kaynaklar. İst. 1978 Çağrı Y. 335 s. 40 TL.

Suna Kili: **Çayırhan:** Bir Orta Anadolu Köyünde Toplumsal Değişme ve Siyasal Davranış. İst. 1978 Boğaziçi Üniv. Y. xii, 153 s. 40 TL.

Kitaplar Arasında 44 Yıl; Muzaffer Gökman'ın Anıları, Gözlemleri ve Eleştirileri. Hazırlayan: Remzi Kırık.

İst. 1977 Eğitim - Öğrenci Y. 368 s. 30 TL.

Sadi Koçaş: **12 Mart Anıları.** İst. 1978 May Y. 703 s. 75 TL.

Orhan Koloğlu: **İslâm'da Başlık.** Ankara 1978 Türk Tarih Kurumu Y. 183 s. 40 TL.

Uğur Kökden: **Türkiye'de Batı Bunalımı.** Ankara 1978 (Kendi Yayını) 243 s. 30 TL.

Yalçın Küçük: **Türkiye Üzerinde Tezler;** 1908 - 1978. (Nezih Danyal'ın Çizgisiyle) İst. 1978 Tekin Y. 338 35 TL.

Ömer Kürkçüoğlu: **Türk - İngiliz İlişkileri (1919 - 1926).** Ankara 1978 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Y 350 s. 40 TL.

Lâtifî: **Evsâf-ı** İstanbul. Hazırlayan: Nermin Suner (Pekin). İst. 1977 (Kendi Yayını) 112 s. 60 TL.

Seha L. Meray - Osman Olcay: **Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri.** (Mondros Bırakışması, Sevr Andlaşması, İlgili Belgeler) Ankara 1977 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Y. IX, 185 s. 45 TL.

Muallim Cevdet: **Mektep ve Medrese.** Hazırlayan: Erdoğan Erüz. İst. 1978 Çınar Y. 184 s. 22.50 TL.

Oportünist «Üç Dünya Teorisi» ve «Üç Dünyacı» Aydınlık Revizyonizmi. İst. 1978 Halkın Kurtuluşu Y. 319 s. 30 TL.

Hüseyin Namık Orkun: **Türkçülüğün Tarihi.** İst. 1977 Kömen Y. 114 s. 15 TL.

Sezai Orkunt: **Türkiye - A.B.D. Askeri İlişkileri.** İst. 1978 Milliyet Y. 412 s. 60 TL.

Osmanlıca - Türkçe Sözlük. Ankara, 1977 Bilgi Y. 529 s. 75 TL.

Mehmet Önder: **Türkiye Müzeleri.** Ankara 1977 Türkiye İş Bankası Kültür Y. 40 renkli resim. 250 TL.

Ethem Özbakır: **Dünyada ve Türkiye'de Demokratik Sol** (Belgeler). Ankara. CHP Gençlik Kolları Y. 376 s. 40 TL.

Çetin Özek: **Türk Basın Hukuku.** İst. 1978 İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Y. XXX, 854 s. 105 TL.

Pervus Efendi **Türkiye'nin Malî Tutsaklığı.** Derleyen: Muammer Sencer. İst. 1977 May Y. 279 s. 75 TL.

Doğu Perinçek: **Kemalist Devrim.** İst. 1977 Aydınlık Y. 120 s. 15 TL.

Prof. Dr. Bülent Nuri Esen'e Armağan. Ankara 1977 Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Y. xv, 618 s. 145 TL.

Günsel Renda: **Batılılaşma Döneminde Türk Resim Sanatı: 1700 - 1850.** Ankara 1977 Hacettepe Üniversitesi Y. 272 s. 80 TL.

Sadrazam Sait Paşa: Anılar. Notlar ve Açıklamalarla Günümüz Diline Uygulayan: Şemsettin Kutlu. İst. 1978 Hürriyet Y. 352 s. 50 TL.

Oral Sander - Kurthan Fişek: **ABD Dışişleri Belgeleriyle Türk - ABD Silâh Ticaretinin İlk Yüzyılı:** 1829 - 1929. İst. 1977, Çağdaş Y. 255 s. 25 TL.

Cemil Sena: **Tanrı Anlayışı.** İst. 1978 Remzi Kitabevi, 624 s. 125 TL.

İlhami Soysal: **Türkiye ve Dünyada Masonluk ve Masonlar** İst. 1978 Der. Y. 501 s. 16 planş, 75 TL.

Nora Şeni: **Emperyalist Sistemde «Kontrol Sanayii» ve Ereğli Demir - Çelik.** İst. 1978 Birikim Y. 264 s. 50 TL.

Ferhan Şensoy **Kazancı Yokuşu.** İst. 1978 Yücel Y. 118 s. 20 TL.

Tansı Şenyapılı: **Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu.** Ankara 1978 ODTÜ Y. 205 s. 40 TL.

Önder Şenyapılı: **Kentlileşen Köylüler.** İst. 1978 Milliyet Y. 158 s. 25 TL.

Sadun Tanju: **Tepedeki 4 Adam;** Genel Seçim Sonuçları Işığında 1969'dan 1981'e Türkiye'nin Siyasal Gelişmesi Üzerine bir Araştırma. İst. 1978 Gelişim Y. 270 s. 50 TL.

Bülent Tanör: **Anayasa Hukukunda Sosyal Haklar.** İst. 1978 May Y. 414 s. 100 TL.

Füsun Tayanç - Tunç Tayanç: **Dünyada ve Türkiye'de Tarih Boyunca Kadın.** Ankara 1977 Toplum Y. 190 s. 30 TL.

İlhan Tekeli - Selim İlkin: **1929 Dünya Buhranında Türkiye'nin İktisadi Politika Arayışları.** Ankara, 1977 ODTÜ Y. vii, 702 s 100 TL.

Baran Tuncer **Gelecekte Türkiye Nüfusu ve Ekonomisi.**

Ankara 1977 Türkiye İktisadi Kalkınma Vakfı Y. 184 s. 40 TL.

Mete Tunçay: **Türkiye'de Sol Akımlar (1908 - 1925).** Yeniden gözden geçirilip belgeler eklenerek genişletilmiş 3. bs. Ankara 1978 Bilgi Y. 556 s. 120 TL.

Bekir Tünay: **Menderes Devri Anıları;** Gördüklerim, Bildiklerim, Duyduklarım. İst. 1978 (Kendi Yayını) 400 s. 50 TL.

Türk Dil Kurumu: **Özleştirme Kılavuzu.** Ankara 1978 Türk Dil Kurumu Y. 195 s. 30 TL.

Türk Silâhlı Kuvvetleri Tarihi; III. Cilt, 5. Kısım (1793 - 1908). Ankara 1978 Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Y. XXIV, 752 s. haritalar, 22 TL.

Orhan Türkdoğan: **Türkiye Açısından Özyönetim;** Aydınlar - Sendikalar ve Siyasal Partiler. İst. 1977 Türk Kültür Y. 284 s. 30 TL.

Türkiye 1974 Beslenme - Sağlık ve Gıda Tüketimi Araştırması; Türkiye'de Beslenme. (İngilizce / Türkçe) Hazırlayan Prof. Dr. Orhan Köksal. Ankara 1977 (UNICEF Tarafından Bastırılmıştır) XVI, 566 s. ücretsiz.

Türkiye'de Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları 1973 Araştırması. Ankara 1978 Hacettepe Üniversitesi Y. VIII, 176 s. 40 TL.

Türkiye'de Toplumsal Bilim Araştırmalarında Yaklaşımlar ve Yöntemler Semineri: ODTÜ 17 - 19 Aralık 1976, Ankara. Derleyenler: Seyfi Karabaş - Yaşar Yeşilçay. Ankara 1977 ODTÜ Y. 302 s. 40 TL.

Uygulayım Terimleri Sözlüğü 1. Hazırlayanlar: Kaya Türkay - Sevinç Koçak - Emel Göçen - Levent Gölçüklü. Ankara, 1977 Türk Dil Kurumu Yayınları, 15 TL.

Kemal Üstün: **Menemen Olayı ve Kubilây.** (Araştırma) İst. 1977 Çağdaş Y. 159 s. 20 TL.

Bülent Varlık: **Emperyalizmin Çukurova'ya Girişi.** Ankara 1977 Tüm İktisatçılar Birliği Y. 88 s. 10 TL.

Süleyman Velioğlu: **Akıl Hastası ve Sanatçı.** İst. 1978 Yaşam Y. 144 s. 75 TL.

Çetin Yetkin: **Belgelerle Türkiye'de 17 İntihar Olayı.** İst. 1978 Milliyet Y. 138 s. 25 TL.

Atalay Yörükoğlu: **Çocuk Ruh Sağlığı:** Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları. Ankara 1978 İş Bankası Kültür Y. 307 s. 70 TL.

B. ÇEVİRİ

Gary Allen: **Sermaye ve Sosyalizm.** Çev. Mevlüt Turhan. İst. 1977, Oymak Y. 171 s. 15 TL.

Louis Althusser: **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları.** Çev.: Yusuf Alp - Mahmut Özışık. İst. 1978 Birikim Y. 121 s. 25 TL.

Louis Althusser: **John Lewis'e Cevap.** Çev. Müntekim Öktem. Baskıya Hazırlayan: Murat Belge. İst. 1978 Birikim Y. 118 s. 25 TL.

Başlangıcından Bugüne Kadar Dünya Tarihi. Çev. Şiar Yalçın. İst. 1978 Havass Y. 566 s. 500 TL.

Belgelerle Tanzimat; Osmanlı Sadrıazamlarından Âli ve Fuad Paşaların Siyasi Vasiyetnameleri. Çev. ve Yayıma Hazırlayan: Engin Deniz Akarlı. İst. 1978 Boğaziçi Üniv. Y. xv, 48 s. 20 TL.

Bostanzâde Yahya Efendi: **Duru Tarih;** Tarih-i Sâf / Tuhfet'ul - Ahbab (Duru Tarih / Dostlar Armağanı). Çev. Necdet Sakaroğlu. İst. 1978 Milliyet Y. 326 s. 45 TL.

Bertolt Brecht: **Me - Ti;** Tarihte Diyalektik. Çev. Ahmet Cemal. İst. 1977 Günebakan Y. 210 s. 30 TL.

John Bury: **Düşünce Özgürlüğünün Tarihi.** Çev. Durul Bartu. İst. 1978 Erdini Yayınevi, 244 s. 35 TL.

Raymond Cartier: **İkinci Dünya Savaşı.** İst. 1977 Meydan - Larousse Y. 2 cilt, 777 s., 60 kroki ve harita, 600 TL.

Fidel Castro: **Ya Özgür Vatan Ya Ölüm.** Çev. Ahmet Angın. İst. 1977 Evren Y. 135 s. 20 TL.

V. Gordon Childe **Kendini Yaratan İnsan;** İnsanın Çağlar Boyunca Gelişimi. Çev. Filiz (Karabey) Ofluoğlu. İst. 1978 Varlık Y. 236 s. 20 TL.

Ahmet Çelebi: **Mukayeseli Dinler Açısından Yahudilik.** Çev. Ahmet M. Büyükçınar - Ö. Faruk Harman. İst. 1978 Kalem Y. 372 s. 40 TL.

Dev Delyusin **Maoculuğun Sosyo - Politik Özü.** Çev. Cen-

giz Sert. İst. 1978 Yöntem Y. 91 s. (Bu kitap Vladimirov - Ryazentsen Mao Tse Tung, adlı kitapla biraradadır.)

Devletşah: Devletşah Tezkiresi. Çev:. Necati Lugal. İst. 1977 Tercüman Kitapçılık 351 s. 152 s.

Dr. F. Dodson: Baba Gibi Yar Olmaz. (Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü.) İst. 1978 Sander Y. 40 TL.

Maurice Duverger: **Batı'nın İki Yüzü.** Çev. Cem Eroğlu - Fazıl Sağlam. Ankara 1977 Doğan Y. 227 s. 40 TL.

P. N. Fedoseyev: **Günümüz Dünyası ve Leninciliğin Sosyalist Devrim Teorisi.** Çev. Nihat Özkan. İst. 1978 Konuk Y. 553 s. 65 TL.

M. V. Frunze: **Türkiye Anıları;** Kasım 1921 - Ocak 1922. Çev. Ahmet Ekeş. İst. 1978 Cem Y. 143 s. 25 TL.

Adolf Hitler: **Mein Kampf,** (Max Frisch'in Önsözü ile) İst. 1978 Havass Y. 64 s. 40 TL.

Russel Warren Howe - Sarah Hays Trott: **Washington Kulisleri.** Çev. Zerrin Alnar. İst. 1978 Milliyet Y. 187 s. 30 TL.

Irak, Kürdistan Demokrat Partisi Yeni Stratejisi. Çev. Kerim Yılmazoğlu. İst. 1978 Üçüncü Dünya Y. 200 s. 25 TL.

N. İnozemtsev: **Kapitalizmin Günümüzdeki Yeni Gelişmeleri ve Çelişkileri.** Çev. Muzaffer Öktem. İst. 1978 Konuk Y. 185 s. 30 TL.

Ludmila Jivkova: **İngiliz - Türk İlişkileri;** 1933 - 1939. Çev. F. Muharrem - F. Erdinç. İst. 1978 Habora Y. 271 s. 40 TL.

Armin Kammard - Frank Rainer Scheck: **İşçi Tiyatroları** (Ajitprop Topluluklar). Çev. Yılmaz Onay. İst. 1978 İşçi Kültür Derneği Y. 262 s. 35 TL.

V. Kelle - M. Kovalson: **Tarihsel Maddecilik;** Marksist Toplum Kuramının Ana Çizgileri. Çev. Ö. Ufuk. İst. 1978 Öncü Kitabevi, 394 s. 60 TL.

Kısas-ı Enbiya. (Evliyalar Tarihi) Türkçesi: Orhan Duru. İst. 1978 Ada Y. 95 s. 50 TL.

N. A. Kovalski - Y. P. Blinova: **Günümüzde Kadınların Durumu.** İst. 1978 Konuk Y. 304 s. 37.50 TL.

Y. Krasin: **Devrim Sürecinin Diyalektiği.** Çev. Kemal Kuraksız. İst. 1978 Konuk Y. 216 s. 27.50 TL.

Jacob Landau: **Türkiye'de Aşırı Akımlar;** 1960 Sonrası Sosyal ve Siyasal Gelişmeler. Çev. Erdinç Baykal. Ankara 1978 Turhan Kitabevi. 429 s. 75 TL.

E. Lewerenz: **Komünist Enternasyonalde Faşizmin Tahlili.** Çev. Yalçın Doğan. Ankara 1978 Sol Y. 202 s. 30 TL.

Çu Li - Tien Çieh - Yun: **Bir Halk Komününde.** Çev. Ahmet Kılıç. İst. 1977 Günce Y. 181 s. 30 TL.

György Lukacs: **Birey ve Toplum.** Çev. Veysel Atayman İst. 1978 Günebakan Y. 228 s. 35 TL.

Georg (György) Lukacs: **Estetik 1.** Çev. Ahmet Cemal. İst. 1978 Payel Y. 324 s. 50 TL.

Maria - Antonietta Macciocchi: **Fasizmin Analizi.** Çev. Cemal Süreyya. İst. 1977 Payel Y. 293 s. 40 TL.

Marksist - Leninist Askerlik Birimi 1: Savaş Üzerine. Çev. Doğan Özgüden. İst. 1978 Güncel Y. 310 s. 40 TL.

Marksist - Leninist Politika ve Ekonomi - Politik Sözlüğü. 2 cilt. 1. Cilt: A - İ, 2. Cilt: J - Z. Çev. Nadir Savaşçı. İst. 1978 Yeni Dünya Y. 625 s. 60+60 TL.

A. S. Neill: **Bir Eğitim Mucizesi.** (İnceleme) Çev. Güler Dikmen. İst. 1978 Hürriyet Y. 330 s. 50 TL.

Roland Omnes: **Evren ve Dönüşümleri.** Çev. Sacit Tameroğlu - H. Vehbi Eralp. Ankara 1978 Onur Y. 191 s. 30 TL.

Gerhard Prause: **Dahiler de Öğrenciydi;** 100 Dahinin Okul Öğrenimi Yılları. Çev. Faruk Yener. İst. 1978 Milliyet Y. 231 s. 30 TL.

Maria Prilezhayeva: **Yaşa Lenin.** İst. 1977 Haziran Y. 222. s. 25 TL.

David Pudry: **Sovyetler Birliği Kapitalist mi Sosyalist mi?** Çev. Erol Balkan. İst. 1978 Havass Y. 62 s. 30 TL.

Wilhelm Reich: **Bedensel Boşalmanın İşlevi.** Çev. Bertan Onaran. İst. 1978 Payel Y. 396 s. 60 TL.

David Riazanov: **Karl Marx - F. Engels;** Hayat ve Eserlerine Giriş. Çev. Ragıp Zarakolu. İst. 1978 Belge Y. 237 s. 40 TL.

Gall Sheehy: **İnsan Yaşamında Yaş Dönemleri.** Çev. Füsun Umar. İst. 1977 Altın Kitaplar Y. 415 s. 40 TL.

Michael Llewellyn Smith : **Anadolu Üzerindeki Göz.** Çev. Halim İnal. İst. 1978 Hürriyet Y. 425 s. 60 TL.

S.S.C.B. Bilimler Akademisi : **Ekim Devrimi Sonrası Türkiye Tarihi.** Çev. A. Hasanoğlu. İst. 1978 Bilim Y. 333 s. 50 TL.

S.S.C.B. Dışişleri Bakanlığı Arşiv Bölümü : **Alman Dışişleri Dairesi Belgeleri; Türkiye'deki Alman Politikası (1941 - 1943).** Çev. Levent Konyar. İst. 1978 Havass Y. 96 s. 6 planş, 40 TL.

A. Spirkin - O. Yakhot : **Diyalektik ve Tarihi Materyalizm.** Çev. Engin Karaoğlu. İbt. 1978 Bilim Y. 248 s. 40 TL.

Han Suyin : **Sabah Tufanı;** Mao Zedung ve Çin Devrimi : 1893 - 1954. Çev. Celâl Üster - Cenap Nuhrat. İst. 1978 Hürriyet Y. 546 s. 75 TL.

Dimitır Şişmanov: **Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi;** Kısa Tarih (1908 - 1965). Hazırlayan : A. R. Zarakolu. İst. 1978 Belge Y. 255 s. 40 TL.

Leon Troçki : **1917 Yılı.** Çev. Ertuğrul Sağlamer. İst. 1977 Köz Y. 110 s. 20 TL.

Vasili Vahruşev : **Yöntemleriyle ve Manevralarıyla Yeni - Sömürgecilik.** Çev. Cemil Aslan. İst. 1978 Konuk Y. 490 s. 60 TL.

O. Vladimirov - V. Ryazentsen : **Mao Tse Tung, Siyasal Bir Portre.** Çev. Cengiz Sert. İst. 1978 Yöntem Y. 155 s. (Bu kitap; Dev Delyusin : Maoculuğun Sosyo - Politik Özü, adlı kitapla biraradadır.)

Jehuda L. Wallach : **Bir Askeri Yardımın Anatomisi:** Türkiye'de Prusya - Alman Askerî Heyetleri 1835 - 1919. Ankara 1977 Genel Kurmay Harp Tarihi Başkanlığı Stratejik Etütleri Y. IX, 266 s. 15 TL.

Rexane Witke: **Bayan Mao'nun Günlüğü.** Çev. Orhan Yüce. İst. 1978 İz Y. 440 s. 60 TL.

V. Zevin - G. Golikov : **V. I. Lenin.** Çev. Sevil Kutlar. İst. 1977 Güncel Y. 171 s. 25 TL.

İÇİNDEKİLER

1978 ze toplu bir bakış
(Yaşar Nabi) 7

1978 DE SANAT VE KÜLTÜR OLAYLARI

1978 de roman ve hikâyemiz
(Rauf Mutluay) 19
1978 yılında şiir
(Muzaffer Uyguner) 45
1978 de deneme, eleştiri, inceleme - araştırma
(Adnan Binyazar) 81
1978 de çocuk yazınımız
(Emin Özdemir 100
Bunalımlar Türkiyesi ve aşılamayan dönemeçler
(Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil) 127
1978 de tiyatromuz
(Selmi Andak) 142
1978 yılında Türk sineması
(Atillâ Dorsay 153
Plastik Sanatlar
(Adnan Turani) 171
1978 de televizyonumuza kısa bir bakış
(Sami Bulak) 177

TOPLU SORUŞTURMAMIZ

Sorularımız 180
Başaran M. 181
Apaydın, Talip 184
Asna, M. Alâeddin 185
Binyazar, Adnan 188
Dündar, Ali 190
Girginsoy, Naci 193
Hacıhasanoğlu, Muzaffer 195
Kaftancıoğlu, Ümit 198
Özdemir, Emin 200
Özdenoğlu, Şinasi 201
Salihoğlu, Mehmet 203
Uysal, Sermet Sami 206

YILIN DÜŞÜNCELERİ

Mümtaz **Soysal** 211
Oktay **Akbal** 213
Uğur **Mumcu** 216
Örsan **Öymen** 217
İlhan **Selçuk** 220
Fikret **Otyam** 223
Nadir **Nadi** 225
Haldun **Taner** 227
Uğur **Mumcu** 230
Prof. Dr. Mükerrem **Hiç** 232
Rauf **Mutluay** 236
Oktay **Akbal** 239
Nadir **Nadi** 241
Hasan **Pulur** 243
Mümtaz **Soysal** 245
Hıfzı Veldet **Velidedeoğlu** 248
Hikmet **Altınkaynak** 251
Nusret **Hızır** 252
Abdi **İpekçi** 255
İlhan **Selçuk** 257
Hıfzı Veldet **Velidedeoğlu** 259
Uğur **Mumcu** 262
Prof. Bahri **Savcı** 264
Oktay **Akbal** 268
Fakir **Baykurt** 270
Nadir **Nadi** 273
Refik **Erduran** 275
Mehmet Ali **Sebuk** 277
Uğur **Mumcu** 281
Abdi **İpekçi** 282
Fikret **Otyam** 284
Uğur **Mumcu** 287

Doç Dr. Bülent **Tanör** 288
Vedat **Günyol** 291
Oktay **Akbal** 294
Mümtaz **Soysal** 297
Zeki **Kuruca** 299
Refik **Erduran** 302
Fikret **Otyam** 305
Attilâ **İlhan** 308
Vedat Nedim **Tör** 310
Attilâ **İlhan** 312
Cihat **Baban** 315
Refik **Erduran** 316
Burhan **Arpad** 319
Onat **Kutlar** 321
Metin **Tüzün** 323
Oktay **Akbal** 326
Bedrettin **Cömert** 330
Mümtaz **Soysal** 333
Hıfzı Veldet **Velidedeoğlu** 336
Uğur **Mumcu** 341
Fikret **Otyam** 342
Prof. Dr. Faruk **Erem** 346
Muhittin **Taylan** 349
Prof. Bahri **Savcı** 352
Abdi **İpekçi** 356
Abdi **İpekçi** 357
Vedat Nedim **Tör** 358
Orhan **Apaydın** 360
Mehmet **Kemal** 361
Prof. Dr. Tahsin **Yücel** 363
Dr. Zeki **Kuruca** 365
Necati **Zincirkıran** 368
Mümtaz **Soysal** 370
Attilâ **İlhan** 372
Örsan **Öymen** 375
Mümtaz **Soysal** 377

YILIN OLAYLARI

(Hazırlayan: Naci Girginsoy)

Türkiye'de Yılın Olayları
A) Kasım-Aralık 1977 383
B) Ocak-Ekim 1978 388
Ölenler (Nekroloji) 418

1978'İN KİTAPLARI

(Derleyen : Öksel Göçmen)

I — Edebiyat-Güzel Sanatlar 228
II — Bilim-Kültür 436

Her yılbaşında yayınlanan Varlık Yıllıklarının yirminci sayısı elinizdedir. Her yeni sayısıyla çektiği ilgi, gördüğü hizmet biraz daha artan ve aksamadan görevini sürdüren bu yayınımızı, gösterilen ilgiye lâyık hale getirmek için elimizden geleni yapıyoruz.

Geçen yılın politika, toplum, düşünce, sanat ve edebiyat olaylarını ana çizgileriyle belirten incelemeler, günümüzün önemli iki konusu üzerine ilginç toplu soruşturmalar, yılın iç ve dış olaylarının kronolojisi, Türk basınında geçen yıl çıkan düşünü yazılarından seçmeler, yılın kitapları üstüne toplu bir bibliyografya, her zamanki titizlikle hazırlanan bu yıllığımızın özellikleri arasında yer almaktadır.

50 Lira